

T.C
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
ORTADOĞU ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
SİYASİ TARİH VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

130373

1987 İNTİFADA SÜRECİNDEN GÜNÜMÜZE KADAR İSRAİL-FİLİSTİN
ANLAŞMAZLIĞINDA DİNCİ VE MİLLİYETÇİ AKIMLARIN ROLÜ

TC YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ALİ ÖNER

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Nilüfer NARLI

İSTANBUL-2003

ÖNSÖZ

İsrail- Filistin sorunu yirminci yüzyılın başından beri Ortadoğu coğrafyasında çözülmesi gereken temel meselesi haline gelmiştir.1948 yılından beri de İsrail Ortadoğu haritasında yerini almış ve Ortadoğu politikasının belirlenmesinde bir güç unsuru olmuştur. İsrail devletinin kurulmasında siyonist düşüncenin yeri inkar edilemez. Bugün Ortadoğu ülkelerinde dinci ve milliyetçi akımların, ülkelerinin dış politikalarının belirlenmesinde etkilerinin olduğu gerçeği bilinmektedir.

Çalışmamızda, İsrail ve Filistin'deki dinci ve milliyetçi akımların, İsrail-Filistin anlaşmazlığında ne gibi etkilerinin olduğunu inceledik. Çalışmamızın kapsamına 1987 İntifada sürecinden sonraki olayları aldık, fakat konunun daha iyi anlaşılabilmesi için Filistin ve İsrail'in tarihine de yer verdik, bunun olayların daha iyi anlaşılmasını sağlayacağına inandık. Daha sonra asıl konumuz olan 1987 İntifa sürecinden günümüze kadar ki olayları inceledik. Bu bağlamda konu başlığı olarak '1987 İntifada Sürecinden Günümüze Kadar İsrail-Filistin Anlaşmazlığında Dinci Ve Milliyetçi Akımların Rolü' şeklinde bir başlık seçtik.

Araştırmamız altı bölüme ayrılarak incelenmeye çalışılmıştır.

Birinci bölümde; Filistin Coğrafyası, Filistin Tarihçesi, Filistin'nin Sosyal ve Ekonomik Yapısı, 1948'e kadar olan İsrail Filistin çatışmaları ve Filistin'deki siyasi ve silahlı örgütlenmeler ve Manda yönetiminin çözüm çabaları incelenmiştir.

İkinci bölümde; İsrailoğulları'nın tarihi, Siyonizm, Siyonizm-İngiliz ilişkileri, Siyonistlerin Filistin'e göçleri, siyasi ve silahlı örgütlenmeleri, İsrail'in sosyal yapısı incelenmiştir.

Üçüncü bölümde; 1948 İsrail'in kurulmasından 1987 intifada sürecine kadar ki İsrail Arap savaşları, Arap Devletleri'ndeki fikri oluşumlar ve Filistin Meselelerine yaklaşımlar, 1960 sonrası Filistin'li silahlı örgütler ve eylemleri, 1967 savaşından sonraki BM'in barış çabaları, Ortadoğu'daki ülkelerin 1970'ten sonraki durumu incelenecektir.

Dördüncü bölümde; İntifada süreci, İntifada'nın uluslararası yankıları ve boyutları, İntifadanın barış sürecine etkisi, Körfez krizi ve barış sürecine etkisi, İsrail-Filistin arasındaki çözüm arayışları incelenecektir.

Beşinci bölümde İsrail'deki dinci ve milliyetçi akımlar, İsrail'deki dinci ve milliyetçi oluşumlardan; Yisrael Partisi, Degel Ha Torah Partisi, Likud Partisi, Gush Emunim (inançlar bloku), Kach Partisi, Mafdal Partisi, Moledet Partisi, Tehiya Partisi, Tzomet partisi, Shas Partisi, Yasha Hahamlar Konseyi , Chai ve Koyam Örgütü, Otonomi Planını Durdurmak İçin Mücadele Merkezi'nin Filistin İsrail arasındaki barış anlaşmalarına yaklaşımları ve etkileri incelenecektir.

Altıncı bölümde; Filistin'deki dinci ve milliyetçi akımlardan Hamas (İslami Direniş Hareketi), İslami Cihat Hareketi ve bu hareketlerin barış görüşmelerine yaklaşımları ve etkileri, ayrıca El-Aksa intifadası incelenecektir.

“1987 intifada sürecinden günümüze kadar İsrail Filistin anlaşmazlığında dinci ve milliyetçi akımların rolü” başlığı altında yazdığımız tez çalışmasının sonuna İsrail Filistin haritaları, BM'nin bazı kararları, Hamas'ın tüzüğü ve Filistin kronolojisi eklenerek okuyucuya yardımcı olunmaya çalışılmıştır.

Bu tez çalışmasının Türkiye'de yapılmış İsrail ve Filistin'deki dinci ve milliyetçi akımlar çalışmalarına mütevazı bir katkı sağlamış olması en büyük dileğimizdir. Çalışmalarımız sırasında, çalışmamızı okuyup değerli katkılarından dolayı Prof. Dr. Zekeriya Kurşun'a ve gösterdiği anlayışlı yaklaşımdan ötürü danışman hocam Prof. Dr. Nilüfer Narlı'ya teşekkürü bir borç bilirim.

Ali ÖNER
Aralık, 2003/İstanbul

SUMMARY

The Palestine conflict is one of the prolonged conflicts that poses threat to regional and international security. Our thesis investigates why it has not been resolved by focusing on the role of the extreme nationalist and religious groups in both Palestine and Israel from the 1987 Intifada onwards.

The conceptual framework incorporates one of the proponents of the theory of realism that the system's distribution of power determines the likely behaviour of states at any given time. It attempts to detect and understand the forces that determine political relations between Palestine and Israel, and comprehend the ways in which the extreme nationalist and religious forces act upon each other and upon international political relations and institutions. In more concrete terms, the thesis investigates the ways in which the extreme religious and nationalist groups act upon each other and upon their governments, consequently influence the domestic political process and the political decision making of the conflicting state. We hypothesise that the extreme nationalist and religious groups escalate the conflict by driving each side to retaliate and resort to violence. On the other hand, the use of violence is more likely to force the conflicting party to negotiate. For example, the Intifada, began in 1987, was more likely to force Israel to negotiate peace with Palestine. The Oslo Agreement was one of the achievements in the resolution of the conflict. Yet it did not proceed smoothly when the leaders with extreme ideological tendencies fuelled conflict with their gestures. This particularly applies to Israel where the extremist groups in Israel are more likely to force governments to reject negotiation and making concessions. However, the Palestine extremist groups force their own governments and Israel to go to negotiation table. Nevertheless, the zero-sum-reasoning on each side, rather than win-win solution often complicates the situation and blocks conflict resolution.

İÇİNDEKİLER

KONU BAŞLIKLARI	SAYFA
Önsöz	i
Özet- İngilizce	iii
İçindekiler	iv
Tablolar Listesi	viii
Kısaltmalar Listesi	ix
GİRİŞ	1
A. Araştırmanın Sorunsalı	1
B. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı	2
C. Araştırmanın Önemi	2
D. Araştırmanın Teorik Çerçevesi	3
BÖLÜM I. FİLİSTİN'İN KISA TARİHİ	12
A. Filistin Coğrafyası	12
B. Filistin'in Tarihçesi	13
I. Filistin'in İngiltere Tarafından İşgal Edilmesi	19
I. Arap-İsrail Arasındaki Çatışmalar(1920-1948)	21
III. Manda Yönetimindeki Filistin'de Siyasi ve Silahlı Örgütlenmeler	22
a. Siyasi Örgütlenmeler	22
b. Silahlı Örgütlenmeler	26
IV. Manda Yönetiminin Çözüm Çabaları	31
V. Dünya Savaş'ından İsrail'in Kurulmasına Kadar Filistindeki Gelişmeler	36
VI. Filistin'nin Sosyo-Ekonomik Yapısı	38

BÖLÜM II. İSRAİL'İN KISA TARİHİ	40
A. İsrail'in Tarihi	40
I. Siyonizm	42
II. Siyonist Hareketin Doğuşu	43
III. Devletleşmeye Doğru Olan Gelişmeler	44
IV. Theodor Herzl'in II. Abdulhamit'le Görüşmesi	48
V. Siyonizm ve Irkçılık	51
B. Balfour Deklarasyonu'ndan İsrail'in Kuruluşuna Kadar ki Gelişmeler	54
I. Balfour Deklarasyonu	54
II. Siyonistlerin Filistin'e Göçleri	57
a. Birinci Siyonist Göçü (1881-1903)	57
b. İkinci Siyonist Göçü (1904-1919)	58
c. Üçüncü Siyonist Göçü (1919-1923)	59
d. Dördüncü Siyonist Göçü (1923-1929)	59
e. Beşinci Siyonist Göçü (1929-1940)	60
C. Siyonistlerin siyasi ve Silahlı Örgütleri	62
I. Siyonist Siyasal Örgütler	62
II. Siyonist Silahlı Örgütler	66
III. Bu Örgütlerin Gerçekleştirmiş Oldukları Eylemler	69
D. İsrail Devleti'nin İlan Edilmesi	72
E. İsrail'de Sosyal Yapı	74
BÖLÜM III. FİLİSTİN VE İSRAİL'DEKİ GELİŞMELER (1948-1987)	77
A. 1948-1949 Arap-İsrail Savaşı	77
I. Arap- İsrail Savaşı'nda Müslüman Kardeşler Teşkilatının Yeri (1946-1949)	81
II. Mülteciler Sorunu	84
B. Arap Devletleri'ndeki Fikri Ve Siyasi Oluşumlar	86
Filistinli Örgütlerin Ortaya Çıkışı	91
C. Arap- İsrail İlişkileri Ve Sonraki Gelişmeler (1967-1987)	97
I. 1967 Arap-İsrail Savaşı	98

II.Savaş Sonrası BM Barış Çabaları	105
III.Filistinli Örgütlerin Ürdün'den Çıkarılması	108
IV.242 Sayılı BM Kararı Çerçevesinde Barış Girişimleri	109
D. Ortadoğu'da Genel Durum	111
I. 1973 Arap-İsrail Savaşı	112
II. Filistin Valığının Uluslararası İlişkilerde Kabul Edilmesi	113
III.Filistin İçin Barış Girişimleri(1980-1987)	120
a. Venedik Deklarasyonu	120
b. Fahd Planı	120
c. Reagen Planı	121
d. Fez Planı	122
IV. Sabra ve Şatilla Katliamı, Sonraki Gelişmeler	127

BÖLÜM IV. İSRAİL'İN İŞGALİNDEKİ FİLİSTİN'DE GELİŞMELER VE BARIŞ SÜRECİ

A. İntifada Süreci	129
I. İntifada'nın Niteliği ve Hedefi	130
II. İntifada'nın Gelişim Süreci	133
III.İsrail'in İntifada'ya Tepkisi	135
IV.İntifada'nın Uluslararası Yankıları	137
B. Filistin Devleti'nin İlan Edilmesine Doğru Ve Barış Planları	138
I. İntifada'nın Barış Sürecine Etkisi	139
II. Körfez Krizi ve Barış Sürecine Etkisi	142
C. İsrail Filistin Arasında Çözüm Arayışları	145
I. Madrid Konferansı	146
II. Oslo Anlaşması	150
III.Gazze-Eriha (Kahire) Anlaşması	154
IV.Taba (Oslo II) Anlaşması	154
V.Barışa Ara Verilmesi Ve Rabin'in Öldürülmesi	156
VI.Wye River Memorandumu	157
VII. Şarm El- Şeyh Anlaşması	159
VIII.Camp David Anlaşması Ve Barış Sürecinin Tıkanması	159

BÖLÜM V. İSRAİL'DEKİ DİNCİ VE MİLLİYETÇİ AKIMLAR, BU AKIMLARIN BARIŞ SÜRECİNE YAKLAŞIMLARI VE ETKİLERİ	163
A. İsrail'deki Dinci Ve Milliyetçi Akımlar	164
I. Agudat Yisrael Partisi	164
II. Degel Ha Torah Partisi	164
III. Likut Partisi	165
IV. Gush Emunim (İnançlılar Bloku)	166
V. Kach Partisi	169
VI. Mafdal Partisi	170
VII. Moledet (Homeland) Partisi	171
VIII. Tehiya Partisi	171
IX. Tzomet Partisi	171
X. Shas Partisi	172
XI. Yasha Hahamlar Konseyi	172
XII. Chai Ve- Koyam	173
XIII. Otonomi Planı Durdurmak İçin Mücadele Merkezi	173
B. İsrail'deki Dinci Ve Milliyetçi Akımların İsrail-Filistin Barışına Yaklaşımları	174
BÖLÜM VI. FİLİSTİN'DEKİ DİNCİ VE MİLLİYETÇİ AKIMLAR, BU AKIMLARIN BARIŞ SÜRECİNE YAKLAŞIMLARI VE ETKİLERİ	184
A. Filistindeki Dinci Ve Milliyetçi Akımlar	185
I. Hamas (İslami Direniş Hareketi)	185
II. İslami Cihad Hareketi	208
III. El-Aksa İntifadası	224
B. Filistin'deki Dinci Ve Milliyetçi Akımların İsrail-Filistin Barışına Yaklaşımları	232
Sonuç	250
Ekler	255
Kaynakça	318

Tablolar Listesi

Tablo No.	Tablo Adı	
Tablo 1	Göç Çizelgesi	60
Tablo 2	Ölü-Yaralı Sayısı	61
Tablo 3	Barış Anlaşmaları	124

Kısaltmalar

a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
b.d.	Belli değil
Bkz.	Bakınız
BM	Birleşmiş Milletler
BMGK	Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
c.	Cilt
Çev.	Çeviren
Der.	Derleyen
FKÖ	Filistin Kurtuluş Örgütü
Hamas	İslami Direniş Hareketi
Haz.	Hazırlayan
M.Ö.	Milattan Önce
M.S.	Milattan Sonra
s.	Sayfa
S.	Sayı
Y.Y	Yayınevi yok

GİRİŞ

A. Araştırmanın Sorunsalı

Uluslararası ilişkiler açısından bakıldığında yirminci yüzyılın problemi ve karmaşık konuları başında Filistin sorunu geldiğini söyleyebiliriz. Bu sorun, Uluslararası çatışmalarda güç dengelerinin Ortadoğu politikalarına etkisini günümüzde de devam ettirdiğinin göstergesidir. Sorun, Birleşmiş Milletler gözetimine girmesinden sonra da çözülmemesinin ana nedeni bu “güç unsurlarının” Ortadoğu haritası üzerinde istediklerine gerçekleştirmek için BM’de “veto” silahını kullanabilmelerinden de kaynaklanmaktadır. “Güç kullanılarak yaratılmış bir devlet” olarak İsrail kurulduktan günümüze kadar bu sorunun çözülmemesini politik nedenler kadar, bu topraklarda yaşayan halkın sosyo-psikolojik yaklaşımlarında etkisi vardır.¹ İsrail ve Filistin’deki iç (İdeoloji, milli kimlik, din, tarihi miras vs.) ve dış (Uluslararası sistem,askeri ve ekonomik güç devletin politik ve bürokratik yapısı) politika kararları bu iki konunun bir etkileşimin sonucu olarak ortaya çıkmıştır.²

1987’de başlayan intifada bu sorunu başka mecraya doğru sürüklemiştir. Onun için “1987 İntifada Sürecinden Günümüze Kadar İsrail Filistin Anlaşmazlığında Dinci ve Milliyetçi Akımların Rolü” nedir? Bu genel sorunsal odak noktası olan tezimiz şu soruları cevaplandıracaktır.

1. 1987 Filistin İntifadası, İsrail’in izlediği Filistin politikasını ve İsrail’deki siyasi akımları hangi yönde etkilemiştir? Bu soruyu cevaplarken Filistin İntifadasını yürüten aktörler ve stratejileri araştırılacak, ayrıca İsrail Devleti’nin izlediği güvenlik politikası, genel anlamda İsrail’de bulunan milliyetçi ve dinci akımları nasıl etkilediği derinlemesine incelenecektir.

2. İsrail’deki dinci ve milliyetçi akımların Filistin sorununa yaklaşımları ve yaklaşımların İsrail dış politikası üzerindeki etkileri, ayrıca İsrail Devleti’nin Filistin

¹ Joseph de Rivera, *The Psychological Dimension of Foreign Policy*, Columbus: Merrill Publishing Company,1968. Margaret Hermann (der.), *A Psychological Examination of Political Leaders*, New York: The Free Press,1977.

² Michael Brechner, *The Foreign Policy System of Israel:Settings, Images, Processes*, London: Oxford University Press,1970,s.1-2

politikasının Filistin'deki dinci ve milliyetçi akımları nasıl beslediği, bu akımların İsrail Devleti'ne yönelik düşünceleri ve barış politikasına yaklaşımları incelenecektir.

3. İsrail ve Filistin'deki tezimize konu olan dinci ve milliyetçi akımların Filistin-İsrail çatışmasını hangi yönde etkilediği ve barış sürecine olumlu ya da olumsuz yöndeki etkiler de tezimiz de incelenmiştir.

Araştırmamızın temel hipotezi; İsrail ve Filistin'deki dinci ve milliyetçi akımların, İsrail-Filistin çatışmasını güçleştirebilmektedir. Öte yandan İslami Cihad Hareketi ve Hamas gibi dinci Örgütlerin eylemleri 1987'den sonra İsrail'i, İsrail-Filistin çatışmasının çözümü için zorlayıcı bir faktör olmuş olabilir. Üçüncü hipotezimiz ise, İsrail'deki dinci ve milliyetçi gurupların İsrail'in çatışmayı çözmeye yönelik politikalarını olumsuz yönde etkileyerek engelleyebilmektedir.

B. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Araştırmanın Amacı; dünya gündemini meşgul eden Ortadoğu'daki dengeleri tam oturmasına engel teşkil eden ve bir türlü çözüme kavuşturulmayan Filistin-İsrail sorununun tarih süreci içerisindeki durumu ve çözüm arayışları üzerinde durularak, bu arayışlarda dinci ve milliyetçi akımların nasıl bir rol üstlendiklerinin araştırılmasıdır.

Araştırmamız; 1987 İntifada sürecinden günümüze kadar İsrail-Filistin anlaşmazlığında dinci ve milliyetçi akımların rolünü kapsamakla birlikte Filistin ve İsrail'in tarihi seyri içindeki durumlarını da içine almaktadır.

C. Araştırmanın Önemi

İsrail Devleti'ni, Ortadoğu ülkeleri bir sorun olarak değerlendirirse de, İsrail Ortadoğu haritasında ve dünya politikasında yerini almış bir gerçektir. Türkiye de İsrail ile ilgili yapılmış çalışmalarda daha çok Yahudilerin ilgili eleştirel yapıtlar ortaya koymuştur ki bunların çoğu akademik çalışmalardan uzaktır.³ Yine Türk araştırmacıların İsrail'e yönelik yapmış oldukları çalışmalarda İsrail ve Filistin'in iç

³ Anti siyonist yaklaşımlar için; Cevat Rifat Atilhan, **İslamı Saran Tehlike ve Siyonizm**, İstanbul: Aykurt Neşriyat, 1955. Ayrıca aynı yazara ait, **İğneli Fıçı**, 2. baskı 1955, **Gizli devlet ve Programı**, 1957.

dinamikleri ve dengelerini araştırmadıkları pek söylenmese de, yapılan araştırmalar ya sadece İsrail iç siyasal yapıları üzerinde olmuştur yada Filistin'in iç dengeleri üzerinde yapılan bazı makaleler düzeyinde gerçekleşmiştir.⁴

Dış politika araştırmalarının bir objesi olarak Filistin ve İsrail dış politikalarını belirlerken göz önünde tutmak zorunda olduğu iç dengelerin ve dinamiklerin akademik çalışmalara konu edilmesi ABD ve İsrail şekillendirmekte olduğu orta doğu politikasının daha iyi anlaşılabilmesi gerekmektedir.

Filistin dış politikası üzerinde yapışmış çalışmalarda genellikle sol örgütler ve FKÖ üzerinde durulmuştur. 1987 İntifada süreciyle ağırlıkları artan radikal İslami hareketler yeni yeni incelenmeye çalışılmıştır. Aynı şekilde İsrail içindeki dinci ve milliyetçi akımların İsrail dış politikası üzerindeki etkisi incelenmişse de özellikle Filistin sorununa yaklaşımları konusunda çalışmalar yapılmışsa da bu yeterli değildir. Bu alışma İsrail ve Filistin'deki dinci ve milliyetçi akımların İsrail Filistin çalışmasına ve barışa yaklaşımları konusunda farklı ve yeni bir bakış açısıyla ele alarak incelenmiştir.

D. Araştırmanın Teorik erevesi

Uluslararası siyasette her durumda olayları bütün yönleriyle açıklayabilecek bir kuram geliştirilmemiştir. Ortaya atılan kuram ve modeller ise ya olayı bir yönüyle ele almakta ve diğer yönleri görmemekte, ya da genel açıklamalar getirirken özel durumlarda yetersiz kalmaktadır.

Harun Yahya, **Filistin**, İstanbul:Kültür Yayıncılık,2002. aynı yazara ait, **Yeni Masonluk Düzeni**, İstanbul: Vural Yaıncılık,1996.

⁴ Mim Kemal Öke, , **Siyonizm ve Filistin Sorunu (1880-1982)**, İstanbul:Üçdal neşriyat, 1982. Lütfullah Kahraman, **Filistin Sorunu**, İstanbul: İz yayıncılık 1991. Bülent Aras, **Filistin İsrail Barış Süreci Ve Türkiye**, İstanbul:Bağlam Yayıncılık,1997. Mehmet Yılmaz, **Radikal Sağın İsrail Dış Politikasına Etkisi**, İstanbul:Zaman Kitap,2003.

Bunun sebeplerine gelince, sosyal bilimlerin konusunun, son derece karışık bir varlık olan insan ile ilgili olmasıdır. Bu karmaşık varlığın olgu ve olayları analizini zorlaştırmakta, hatta imkansız hale getiren bu karmaşıklıktan kurtulma, belli bir soyutlama düzeyine tekabül eden modeller aracılığıyla gerçekleştirmeye çalışılmaktadır. Bütün modeller sosyal gerçekliğe oranla, bir basitleştirmeyi ifade eder. Bu basitleştirme çoğu defa sosyal gerçeklikte belirli çarpıtmayı da beraberinde getirir.⁵

Farklı bir ifadeyle “bir kuramsal model soyuttur, biçimseldir, üzerinde akıl yürütülebilir ve araştıracının gerçek somut nesnelere anlamasına, yani onları anlaşılabilir olgu haline getirmesine ve aralarındaki ilişkileri saptayarak açıklamasına yardım eder.”⁶ Bundan dolayı toplum bilimlerinin diğer alanlarında olduğu gibi, uluslararası ilişkiler alanında da ortaya atılan kuram, model ve yaklaşımların başta gelen özelliği soyutlaştırmak ve kavramlaştırmaktır.

Nitekim İsrail-Filistin arasındaki ilişkilerin kendilerine has dinamizmini göz önünde bulundurarak ve diğer taraftan uluslararası sistemden gelen girdileri de dikkate alarak “ahlakçı” ve “gerçekçi” yaklaşımın bakış açılarını göz önünde bulundurarak daha çokta “Gerçekçi”lerin “Güç Dengesi Sistemi”⁷ modeliyle ortaya konmaya çalışılacaktır.

Modern dönem uluslar arası ilişkiler temelde iki yaklaşım sergilemektedir. “Akılcılık” ve “Gerçekçilik”. Akılcılık yaklaşımı 1970’lerde sosyal bilimciler tarafından kullanılmışsa da eksiklikleri kısa süren çalışmalar sonrası anlaşılmuştur. Akılcı yaklaşımın temel metodu, aynı zamanda “temel hatası”, doğal bilimlerin metotlarını taklit ederek, genel prensiplerinden yola çıkarak; sosyal bilimci mantığın yardımı ile dış politikanın temel prensiplerine ulaşabilecek reel dünyada yaşanan olayları kullanarak veriler oluşturmaktır. Hedef ise, “dış politika davranışını açıklayan genel tesirlere ulaşmaktır”. Bu teoriler bir defa elde edildiler mi zaman, yer, aktörleri, durumlarında ve durumların ne şekilde olduğu göz önünde bulundurmaksızın dünyanın her yerinde

⁵ Faruk Sönmezoğlu, **Uluslar arası Politika Analizi**, İstanbul: Filiz Kitapevi, 1989, s. 79.

⁶ Esat Çam, **Siyaset Bilimine Giriş**, İstanbul:İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1979, s. 344.

⁷ “Güç” kavramı “Siyon liderlerinin protokolları” diye yayınlanan kitapçıkta da sıkça kullanılmaktadır. Bkz. **Siyon Liderlerinin protokolları**, (çev. Abdullah Mustafa) İstanbul: Ser-da, 1976; Ayrıca Will Durant, Roger Lambelin, (çev. Sami Sabit Karaman) **Yahudi Tarihi ve Siyonist Liderlerin Protokolları**, İstanbul: İnkılab Yayınları, 1992.

uyarlanabilecektir. Her zaman ve yerde geçerli soyut ilkelerden hareketle, rasyonel ve moral bir siyasi düzenin gerçekleşebileceğidir.⁸

“Uluslararası politika, bütün politikalar gibi bir güç ve iktidar mücadelesidir. Uluslararası politikanın nihai amacı ne olursa olsun, güç her zaman için acil bir amaçtır.”⁹ Güç uluslararası politikada bir aktörün dış politikada amaçlarına erişebilmesi için en önceki araçtır. Dış politikanın, hammadde kaynaklarını ele geçirmek, dış ülkelerde Pazar aramak ya da sınır değişiklikleri sağlamak gibi maddi hedefleri ne olursa olsun, uluslararasıdaki amacı, siyasal sistemdeki diğer aktörler üzerinde nüfuz kurarak onların eylemlerini kontrol altında tutmak ve ülke dışında meydana gelebilecek etkilerin kendi kontrol altında olmasını sağlamaktır.¹⁰

Gerçekçi görüşe karşı, ahlakçıların hareket noktası, dünya siyaset sahnesinde çatışmanın yanısıra barışın ve düzenin de sağlanması, güçsüzlerin de güçlülerin yanında varlıklarını sürdürebilmeleri gereklidir. Bunu sağlayan da, evrensel ahlak ve normların zaman içinde oluşmasıdır. Uluslararası politikada aktörlerin özlemlerinin sonsuz olması ve var olan kaynakların hepsine sahip olma isteği, çoğu zaman çatışmalarla sonuçlanmaktadır. Bu da dünya politikasının kaos ve anarşik bir düzen olmasına neden olacaktır. Ahlakçılara göre; güç mücadelesinin sınırlandırılması gerektiği ve evrensel ahlak sistemini ve milletlerarası hukukun normlarının belirlenmesi ve kurumlaşmasını beraberinde getirmelidir.

Gerçekçiler, Ahlakçıların bu düşüncelerine itiraz etmekte ve böyle bir evrensel ahlak sistemi, dünya toplumunda gerçek anlamda gelişmemiştir. Millitlerarası topluluk herbiri kendi ülkesinde iç hukuk tekeline eline geçiren ve bununla egemenlik kuran milli devletlerden meydana geldiği için Ahlakçıların istemiş olduğu milletlerarası bir hukukun oluşmadığıdır. Buna bağlı olarak uluslararası düzeyde bazı kurumların oluştuğu ve bazı kuralların uygulandığı gözlenebiliyorsa da esas sebebi, devletlerin çıkarlarının bu yönde olmasından ya da kuralları kendi çıkarlarına (ne kadar güç o kadar

⁸ Lütfullah Kahraman, **Filistin Sorunu**, İstanbul: İz yayıncılık 1991, s. 1.

⁹ Hans J. Morgenthov, **Uluslararası Politika**, c. I, (çev. Baskın Oran ve Ünsal Oskay) Ankara: Türkiye Siyasi İlimler Derneği yayınları, 1970, s. 30.

¹⁰ Mim Kemal Öke, **Siyonizm ve Filistin Sorunu (1880-1982)**, İstanbul:Üçdal neşriyat, 1982, s. 3.

çıkar) göre işlettikleri ve çıkarlarına aykırı düştüğünde de onu çiğnemekten geri kalmadıkları rahatlıkla görülebilmektedir.¹¹

Uluslararası siyasal sistemde çatışmanın yanısıra barışın ve düzenin de sağlanabildiğini görmekteyiz. Bunun nedeni; evrenselleşmiş bir tarih yasası olarak “Güç Dengesi”nin işleyişidir. En basit bir anlatımla güç dengesi uluslararası siyasetteki aktörlerden birinin veya bir grubun gücünü, diğer birimlere karşı göreceli olarak, artırması karşısında sistemin diğer aktörlerinin bireysel veya grup olarak bu artışı dengeleme çabaları olarak tanımlanabilir. Dengeleme; ya güçlü tarafı hafifleterek ya da güçsüz tarafı takviye etmek şeklinde olur. Birincisi dünya uluslararası sisteme çokça başvurulan “böl ve yönet”tir. İkincisi ise; zayıf tarafın gücünü artırmaya yönelik; onu silahlandırmak veya ittifaklar kurarak gücünü artırmaya çalışmaktır.

Bu yaklaşım, dünya tarihini anlamada ve anlamlandırmada gerçekten de yararlıdır. Devletlerarası ilişkilerin geçmişlerine bakıldığında “kuvvetler dengesi” teriminin 16. yüzyıldan itibaren kullanılabilceği ortaya çıkmaktadır. Yukarıda da ifadelendirildiği gibi, “dengeleme yöntemleri” çoğu kez aktörler tarafından da kullanılabilir. Şöyle ki; uluslararası politikada barışın ve düzenin sağlanması için; herhangi bir aktör “dengeleyici” rolünü oynayarak gücünü karşıt taraflar arasında terazinin hafif kısmına koyarak, güçlerin dengesini sağlayarak “dirginlik” meydana getirebilmektedir. Bu durumda karşıt olan aktörler, zaferinden emin olamayacağı için saldırmaktan çekinecektir.

Güç dengesinin 16. yüzyılda başladığını belirtmiştik. 19. yüzyıl başındaki Viyana Kongresi ile başlayan “Avrupa Diplomasisi” döneminde kutuplu denge sistemi hakim olmuş; 20.yüzyılda da Dünya savaşları döneminde az-çok süregeldiği görülmüştür.

Temelinde ayrı ittifakların önderleri durumundaki iki büyük devletin bulunduğu, ayrıca bu ikisinin güvenlik çemberine giren müttefikler ile bloklardan hiçbirine katılmamış görünen bir üçüncü grubun dahil olduğu çift kutuplu denge sistemi ise; esas olarak ikinci Dünya savaşının ardından dünyanın içine sürüklendiği yapı

¹¹ Morgenthov, a.g.e, s. 352-3

olmuştur. Fakat 21. yüzyıla girerken bu iki kutuplu güç dengesinin yerine tek kutuplu “efendi” rolü üstlenmiş bir güç dengesinin oluştuğudur. Bütün bu denge sisteminde de dengeler temelde yukarıda sözü geçmiş bulunan yöntemlerle gerçekleştirilmektedir. İttifaklar bunların başında gelir. İttifakların çokça görüldüğü bir dünyadan tabii ki bir “ortaklaşa güvenlik sistemi” ve daha öte de bir “uluslararası yönetim” fikri yeşerme imkanı bulacaktır. Bu düşünce; Birinci Dünya savaşından sonra Milletler Cemiyeti ve ikincisinden hemen sonra da Birleşmiş Milletler Teşkilatının kuruluşuna kadar götürmektedir.

Milletler Cemiyeti “Ahlakçı” düşüncelere uyan bir idealizmin uygulayıcısı olmaya çalışmıştır. Fakat güç dengelerinin hakimiyeti üzerine geçememiştir. Nihayet görülen aksaklıklar ve II. Dünya Savaşının çıkması, daha etkin bir organın kurulması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Birleşmiş Milletler Teşkilatı ortaya çıkmış ve ilk maddesinde “Uluslararası barış ve güvenliği korumak, barışın tehdit edildiği durumlarda, adalet ve uluslararası hukuka uygun çözümler getirmek”¹² şeklinde temel hedefini belirlemiştir. Kendine bağlı karar organı olan Güvenlik Konseyi’nin kararlarının bağlayıcılığı ve kendine ait silahlı kuvvetler kurabilmesi yetkisi olmasına rağmen, Konseyin daimi üyelerine “veto hakkı” verilmesi gibi ayrıcalıklı bir durumun olması bu üyelerin çıkarlarına uymadığı yerlerde veto güçlerini kullanarak Teşkilat’ın etkinliğini adeta sıfıra indirebilmektedir.

Bütün bunlar değerlendirildiğinde, gerçekçi düşüncelyi haklı çıkaran daha önce de belirtilen bir takım sebeplere, dünya arenasında oyunun, çıkarlara ve güç imkanlarına göre temelde kuvvet dengelerine göre oynamakta olduğunu rahatlıkla söylenebilir. Bunun abartılı olmadığını görmek için son yüzyılın tarihindeki olayların gidişatına bakmak yeterlidir. Özellikle bu olayların içinde bir tanesi var ki gerçekçilerin tezini adeta ispatı anlamına gelmektedir. Bu olayı yüzyılımızın ve belki sonraki yüzyıla bile adı geçecek olan “Filistin sorunu”dur. Bu sorun çıkar ilişkilerinin güç ağlarının içinde sıkışıp kalmış, gelişme sürecinde kuvvet dengelerine göre çeşitli basamaklardan geçen ve bu basamakları artık “intihar saldırılarıyla” değiştirmeye çalışmış bir halkın problemler yumağıdır.

¹² Kahraman, a.g.e, s. 4.

Bu çok boyutlu sorun, temelde bir Arap-İsrail çatışmalar dizisi şeklinde başlamış, çok yönlü problemlerin yanında önemli sosyal ve psikolojik boyutlarıyla günümüze kadar gelen, içinde insan unsurunu bulunduran, trajik sonuçlar vermiş ve vermeye devam eden, uluslararası insan hak ve özgürlükleriyle ilgili problemleri de barındırmaktadır. Yüzyılları aşan uzun bir geçmişten beri Filistin topraklarında yaşamış fakat Ortadoğu'da kısa denebilecek bir zaman dilimi içinde oluşturulup meydana çıkarılıverilen İsrail Devleti'nin kuruluşu ile yurtlarından edilen-mültecileştirilen veya kendi toprağında baskı ve tecride uğrayan bu insanların kendi haklarını ifade etme problemi.

1948 yılına gelinceye kadar İsrail-Filistin arasında çıkan çeşitli örgütlenmeler ve oluşumlar olmuştur. Bu örgütler karşılıklı çatışmalara girmiştir. Filistinliler topraklarını elden çıkarmamak için savaşırken Yahudiler daha fazla toprak elde etmek için savaşmıştır.

1948 savaşı ile birlikte, sorun, İsrail Devleti'nin kuruluşu, İsrail'i örgütlerin İsrail silahlı güçlerine dönüşmesi, Filistinlilerin önemli bir bölümünün topraklarından atılması, İsrail'in bunlara taşınır ve taşınmaz mallarını BM Güvenlik Kurulu kararlarına rağmen vermemesidir. 1967 Savaşı ise; Filistinlilerin artık Arap ülkelerine güvenmemesi gerektiği ve Filistin'in kurtuluşunun ancak Filistinliler tarafından sağlanacağı düşüncesinin oluşması ve bu düşünce çerçevesinde örgütlerin kurulmasıdır. Artık Filistinlilere ait toprak kalmamış ve bütün Filistin işgale uğramıştır. Filistinliler silahlı mücadeleye başlamıştır. İsrail ise işgal etmiş olduğu topraklarda hızla yeni yerleşim birimleri kurmaya başlamıştır. İsrail işgal altındaki halka karşı uluslararası hukuk ve haklara ters düşen uygulamalarda bulunmuş ve bulunmaya devam etmektedir.

Filistinli Direniş Hareketlerinin önce Ürdün sonra Lübnan'dan çıkartılması, Filistin Direnme Hareketlerinin İsrail'e karşı eylemler gerçekleştirme de zorlamıştır.

1987 intifada* süreci diyebileceğimiz ayaklanmalarla Filistin dramı dünya gündemine gelmiş ve dünya ulusları Filistinlilerin dramlarına ortak olmaya

* Bu kelime Lisanu'l-Arab ve el-Mu'cemu'l-Vasit lugat'da şu şekilde anlamlandırılmıştır. İntifada; "mal ve azığın tükendiği", "açlık ve yokluğun" had safhaya ulaştığı andır. İntifada; bedeni saran "humman" ateşine vücudun tepkisi olan "titremedir".

çalışmışlardır. 1987 ile birlikte Filistinliler kendi haklarını savunmanın gerekliliğine dışarıdan gelecek eylemlerde değil, isyanı işgal altındaki topraklara da başlatma kararı almışlardır. Bu eylem hem sivil haklar hareketinin hem de bağımsızlık için verilen ulusal mücadelenin özelliklerini taşımaktadır. Bu bazen barışçı gösteriler, bazen taş atmak gibi sınırlı şiddet eylemleri bazen de sınırlı silahlı mücadele ile bir aradadır. Bu üç yöntem arasında kurulan denge, etkililik sınavından geçerken, İsrail'in baskı düzeyine göre de değişim göstermektedir.

1980'lere kadar özgürlük mücadelesi, işgal altındaki topraklarda yaşayan Filistinliler arasında yaygın olan, sabırlı olunursa –ki bu Filistin'deki İslâmî hareketlerin 1987 öncesi genel düşüncesidir– kurtuluşun dışarıdan (Arap ülkelerinden) geleceği düşüncesidir. İsrail'in 1982'de Lübnan'ı işgal etmesi ve FKÖ'nün buradan çıkartılması, çatışmanın odak noktasını işgal altındaki topraklara kaydırmıştır.

İsrail her zaman işgal etmiş olduğu topraklardan çıkmayacağına inanmıştır. 1979'da İsrail ile Mısır arasında yapılan anlaşmadan sonra, İsrail, işgal altındaki toprakları ilhak edecektir ya da bağımsız bir Filistin'in kurulmasına izin verecektir. İlhak dünya kamuoyu tarafından pek sıcak karşılanmayacaktır. Bu diplomatik sorunlara sebep verebilecektir. Ayrıca İsrail'deki Yahudiler ve Filistinliler arasında demografik bir denklige de neden olacak ve devletin Yahudi karakteri tehdit edilecektir. Filistin'in bağımsızlığı da Siyonist ideolojiyi yok saymak anlamına gelecektir. Bu da işgalin başlamış olduğu 1967'den bu yana söz konusu topraklarda işlemekte olan tüm süreçlerin tersine çevrilmesi demektir.

İntifada; "hareket etmek", "kıvıldamak" ve "silkinmektir".

İntifada; her türlü "kirden", "pislikten" ve gûnahtan "arınmaktır", "temizlenmedir".

İntifada; solmuş yaprakları dökülsün, olgunlaşmış meyveleri toplansın diye "ağacı silkelemek, sallamaktır".

İntifada; "bağın çiçek açmasıdır".

İntifada; "berekettir", "üretkenlik ve doğurganlıktır".

İntifad; "okumaktır".

İntifada; yolunu yetirmiş insanlara "izcilik ve öncülük yapmaktır".

İntifada; "vatanı koruyup kollamaktır".

İntifada; "yurdu düşmanlardan, haydutlardan, eşkiyadan ve hırsızlardan temizlemektir".

İntifada; "yolun güvenliğini sağlamak ve düşmandan emin kılmaktır".

İntifada; umutların tükendiği anda açan "son başaktır". Ahmet Varol, "Aksa İntifadası Kronolojisi", *Kudüs*, Bahar 2003, S. 1, s. 143-144.

İsrail, 1987 İntifadası'nın başından beri işgalin devamına karşı çıkan Filistinlilere ciddi bir şekilde baskı uygulamaktadır. İntifada ise; işgalle birlikte bir alternatiflik ortaya koymak zorundadır. Bu zorunluluğu çok iyi tespit etmiş olan intifada komitesi diyebileceğimiz oluşum, buna çözümler üretmeye çalışmıştır.

Filistin tarihinde intifada ile birlikte yeni bir denge sistemine ya da yeni bir güç unsurunun oluşumuna doğru gidildiğidir. Bu yeni güç unsuru İsrail'in Filistinlilere yönelik politikalarında değişime gitmek zorunda bırakmıştır. Yıllarca terör örgütü olarak kabul ettiği FKÖ'yle barış masasına oturmuştur. İsrail'in yeni stratejisi; işgal altında bastıramadığı, bir isyanın ancak o isyanın içinde yer alan bazı insanlara yarı özerklik verilmesiyle sağlanacağıdır. Böylece isyanın bastırılması görevi onlara verilmiş olacaktır.

Ortadoğu Coğrafyası'nda Filistin sorunu, İsrail'in kurulmasından bu yana, dünya kamuoyunu sürekli meşgul etmiştir. Bu konu hakkında çok ciddi araştırmalar ve çalışmalar yapılmıştır. Ülkemizde de son yıllarda yapılan tercümelemler yanında, Filistin sorunu üzerinde çalışmalar yapılmışsa da bu daha çok, Filistin Sorunu'nun tarih sürecindeki yeri üzerinde durulmuştur. Fakat İsrail ve Filistin'deki dinci ve milliyetçi akımların bu sürece etkileri gündeme getirilmemiştir. Burada Mehmet Yılmaz'ın "Radikal Sağın İsrail Dış Politikasına Etkisi" adlı çalışmasını ayrı tutmak gerekir. Bu çalışmada mafdal partisi çerçevesinde yoğunlaşmakla birlikte diğer oluşumlarda kısaca değinmiştir. Biz ise diğer oluşumlarında olarak bunu biraz daha genişletmeye çalıştık, ayrıca Filistin'deki oluşumlarında inceledik. Böylece bu çalışma Filistin Sorunu'nun gelişim sürecindeki olaylar üzerinden hareketle, İsrail ve Filistin barış anlaşmalarına dinci ve milliyetçi akımların etkisi ele alınacaktır.

Bu inceleme sonunda, okuyucunun şunu rahatlıkla görmesi umulmaktadır. Filistin Sorunu, uluslararası ilişkiler bağlamında ele alındığında, dünya güçlülerinin çıkarlarının en fazla çatıştığı odak noktasıdır. Önceleri "çok kutuplu kuvvetler dengesi"nde, sonra, "çift kutuplu denge sistemi"nde, günümüzde ise "tek kutuplu güç dengesi"nde, bölge üzerinde çatışan veya çakışan çıkarlara göre şekillenen güç kullanımı veya denge oyunları "Filistin Sorunu adı verilen olayın çözümü zor bir denklem halini almıştır. Bu güç dengesine Filistin'deki radikal İslâmî hareketlerin

“intihar saldırıları” farklı bir boyut kazandırmıştır. Bu boyut İsrail-Filistin arasındaki ilişkilerin farklı bir mecraya gelmesini sağlamıştır. Çalışma bu son olayları da içine alarak barış sürecinde İsrail-Filistin arasında imzalanan barış anlaşmalarına dinci ve milliyetçilerin etkisine yer vermektedir. Uzlaşmanın arasındaki gerekçeleri yakalamak için de, gelişmelere enine boyuna tahlil edilmesi bu çalışmanın tercih ettiği metodolojidir.

BÖLÜM I.

FİLİSTİN'İN KISA TARİHİ

A. Filistin Coğrafyası

Filistin'nin bugünkü coğrafi konumuna baktığımızda; topraklarının İsrail, Ürdün, Lübnan, Mısır tarafından işgal edildiğini görüyoruz. Filistin ülkesi, Kuzeyde Suriye ve Lübnan, batıda Akdeniz, güneyde Mısır'a ait Sina Çölü, Akabe Körfezi ve doğuda Ürdün ile çevrilmiştir.¹³

1 Eylül 1922 tarihinde manda yönetiminde olan Filistin'in sınırları ise şu şekilde çevrilmiştir: Kuzeyde Akdeniz kıyısında Ra'sa'l-Makura'dan, kuzeydoğuda Banyas'a uzayan bir çizgi, buradan güneye dönerek Taberiye Gölü, Şeria Nehri ve Sâdi'l-Arâba ve Ölü Deniz'den Akabe Körfezi'ne uzanmakta ve oradan da kuzeybatıya dönerek Akdeniz kıyısında Han Yunus, güneyinde Tell Refah'a ulaşarak bu ülkenin sınırlarını oluşturmaktadır. Bu sınırlar içindeki toprak 26.319 km²'dir.¹⁴

Filistin coğrafyası devletlerde görülebilecek nadir bir iklime sahiptir. Dolayısıyla, bu arazi eski çağlardan beri dünyanın en verimli toprakları arasında yer almaktadır. Yapılan arkeolojik çalışmalarda, ilk dönemlerde bile Filistin'de tarımda sulama yönteminin uygulandığı tespit edilmiştir.¹⁵

Filistin hem deniz hem de kara iklimlerinin avantajlı yönlerini kendi bünyesinde toplamıştır. Genellikle gökyüzü berrak, deniz kıyıları, yaylalar, Gar Vadisi ve hatta çöl kısımlarının mevsimine göre eşsiz denebilecek güzellikleri vardır. Sahillerinde araziye kaplayan portakal, limon, greyfurt ağaçları, muz bahçeleri, hurma ağaçları ve palmyeler burayı yaz-kış hoş bir yeşillik içinde bırakır. Dağların

¹³ C. Tevfik Karasaban, **Filistin ve Şarkü'l-Ürdün**, C. I, İstanbul: Ahmet İhsan Matbaası, 1942, s. 3; Süleyman Özmen, **Ortadoğu'da Etnik, Dinî Çatışmalar ve İsrail**, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2001 s. 21.

¹⁴ Tahir Armaoğlu, **Filistin Meselesi ve Arap İsrail Savaşları (1948-1988)**, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1989, s. 5.

¹⁵ Ramazan Özey, **Dünya Denkleminde Ortadoğu "Ülkeler-İnsanlar-Sorunlar"**, İstanbul: Özeğitim Yayınları, 1996, s. 99.

yamaçlarında ve yaylalarda eksik olmayan zeytin ağaçları ovalara kadar yayılarak bu diri yeşillığe kül rengi bir yeşillik daha katar”¹⁶ ki bu yüzden bölgeye “Arz-ı Mev’ud” denilmiştir. Yine bu nedenledir ki, Kitab-ı Mukaddes’in birçok yerinde Filistin için “süt ve bal akan diyar”¹⁷ diye bahsedilmektedir.

B. Filistin’in Tarihçesi

Filistin toprakları üzerinde yaşayan insanların tarihi çok gerilere uzanacak kadar eskidir. Yapılan arkeolojik kazılarda, insanlık tarihinin en eski çağlarından beri bütün zaman dilimlerini yaşadıkları görülmüştür. Bu çağı en iyi şekilde temsil ettikleri, yapılan çalışmalarda ortaya çıkan aletler ortaya koymaktadır.¹⁸ “Filistin” adı M.Ö. buralarda yaşamış olan “Filistinliler”e bağlanır. Yunan-Makedon hakimiyetinin buralarda kurulmasından sonra bu bölgeye “Palestina” dedikleri kaynaklarda geçmektedir.¹⁹ İbranîler’de bu yerli halka Palishtin demişlerdir. “Pleshed veya Plashet”, “Plishtin Ülkesi” veya “Filistin’lerin Ülkesi” manasına gelmektedir.²⁰ Bu coğrafya, tarih öncesi devirlerden itibaren çeşitli kavimlerin göçlerle ve istilalarla gelip buraya yerleşmesine maruz kalmıştır.²¹ Bu durumun en önemli sebebi, bölgenin Arap Coğrafyası içinde sahip olduğu zengin ve stratejik konum ve bunun yanında üç büyük ilahi dinin gerek ortaya çıkışı, gerekse gelişmesinde oynadığı rol ve barındırdığı kutsal yerlerdir. Belki de bu sebeple bölge “arz-ı mev’ud” veya “arz-ı mukaddes”²² şeklinde isimlendirilmiştir.

Daha eskilere gidildiğinde M.Ö. yirminci yüzyıldaki, Filistin bölgesinin durumu incelendiğinde Kenanlılar’ın orada yerleşik bir toplum oldukları anlaşılmaktadır. Bu da gösteriyor ki, Yahudiler iddia ettikleri gibi bu toprakların en eski yerleşik toplumu değildiler.²³ “İbraniler de Filistin’e fatihler olarak girdiler. Onlardan önce, burada semitik, non-semitik, pek çok yerleşik kabile vardı -Amoritler, Edomitler,

¹⁶ “Filistin”, TDV *İslâm Ansiklopedisi*, C. 13, İstanbul: 1996, s. 89; Karasaban, a.g.e, s. 8.

¹⁷ *Kitab-ı Mukaddes*, Çıkış. Leviller 20/21, İstanbul: Kitab-ı Mukaddes Şirketi, 1993.

¹⁸ Karasaban, a.g.e, s. 8; TDV *İslâm Ansiklopedisi*, a.g.m, s. 90.

¹⁹ Karasaban, a.g.e, s. 10; Armaoğlu, a.g.e, s. 3.

²⁰ Armaoğlu, a.g.e, s. 3.

²¹ Armaoğlu, a.g.e, s. 3.

²² *T.D.V. İslâm Ansiklopedisi*, a.g.m, s. 89.

²³ Lütfullah Karaman, *Uluslararası İlişkiler Çıkmazında Filistin Sorunu*, İstanbul: İz Yayıncılık, 1991, s. 12.

Ferisiler, Moabitler, Hititler ve daha başkaları. Bütün bu kabileler, İsrail ve Yahudi krallıkları zamanında bile bu ülkede yaşamaya devam ettiler. Romalılar bizim Yahudi cedlerimizi buralardan süriüp çıkardıkları zaman bile onlar bu ülkede kaldılar. Bugün de işte burada yaşıyorlar. Yedinci yüzyılda Arap fetihlerini izleyerek Suriye ve Filistin'e gelip yerleşen Araplar her zaman nüfusun küçük bir azınlığını oluşturuyorlardı; bugün bizim Suriyeli ve Filistinli "Araplar" olarak tanıdığımız halk, aslında bu ülkenin Araplaşmış eski sakinlerinden başka kimseler değildirler. Onlardan bir kısmı zaman içinde Müslüman oldu, bir kısmı da Hıristiyan olarak kaldı; Müslüman olanlar, ister istemez, Arabistan'dan gelen dindaşlarıyla evlendiler. Fakat, Filistin'de yaşayan ve Müslüman olsun, Hıristiyan olsun Arapça konuşan bu halk yığınların ülkenin gerçek sahiplerinin soyundan, yani daha İbraniler Filistin'e gelmeden önce yüzyıllardır bu ülkede yaşayan kadim halkların soyundan geldiklerini inkar edebilir"²⁴mi?. İsrailoğullarından oluşan Yahudi kabileler M.Ö. XII. yüzyılda Mısır'dan Musa Peygamber ile göçüp Filistin'e geldiklerinde, burada yerleşik bir kültüre sahip insanlarla mücadele etmişlerdir. Bu insanlar o sıralarda, Kenanlılar, Gibonlular ve Filistinliler'den meydana gelmektedir. İşte bu Filistinliler bütünüyle bunların hakimiyeti altına girmemiş ve Akdeniz kıyısında kendi kontrollerini devam ettirmişlerdir.²⁵ Yahudiler bu bölgeyi ele geçirip birkaç yüzyıl elde tuttuktan sonra çeşitli istilalara uğrayarak bölgeyi tamamen terk etmek zorunda kalmışlardır.²⁶

M.Ö. 722'lerde Yahudi Krallığının yıkılmasından sonraki tarihe bakıldığında, Babil, Pers, Grek ve Romen istilaları ard-arda gelmiş, her ne kadar Yahudiler Romenlere karşı ayaklanma başlatmışlarsa da bunda başarılı olamamışlar ve bu ayaklanma onları 1948'e kadar bu topraklarda bir daha hakim olmalarını engellemiştir.²⁷

Filistin toprakları M.S. dördüncü yüzyıldan itibaren bir Hristiyan nüfuzuna, 637 yılından sonra da yerli halkın çoğunun din değiştirmesiyle Müslüman Arapların

²⁴ Muhammed Esed, **Mekke'ye Giden Yol**, (çev. Cahit Koytak) İstanbul: İnsan Yayınları, 1984, s. 127-128.

²⁵ Karaman, a.g.e, s. 12; Pavel Dolukhanov, **Eski Ortadoğu'da Çevre ve Etnik Yapı**, (çev. Suavi Aydın) Ankara: İmge Kitapevi, 1998, s. 188.

²⁶ Karasaban, a.g.e, s. 34-86.

²⁷ Armaoğlu, a.g.e, s. 9-11; Karasaban, a.g.e, s. 39-86.

hakimiyeti altına girmiştir.²⁸ 1090'lara gelindiğinde Haçlı seferlerinin başladığını ve bunun yeniden bir Hristiyan uyanışına sahne olduğunu ve çok geçmeden²⁹ 1187'de Selâhaddin-i Eyyûbî'nin Kudüs'ü feth etmesiyle son bulduğu görülmektedir.³⁰ Bundan sonra Filistin toprakları çeşitli hükümdarların eline geçse de müslümanların hakimiyeti 1917'ye kadar devam etmiştir. 1516'da Yavuz Sultan Selim ile Filistin Türk egemenliğine geçmiş 1917'de Osmanlı ordularının buralardan çekilmesiyle müslüman hakimiyeti son bulmuştur.³¹

“Bu çerçevede içerisinde iki nokta dikkat çekicidir. Birincisi Krallıkları Hristiyan ve Bizans unsurlarının işgaliyle esas olarak ortadan kalkan Yahudilerin bu unsurların zulmünden rahata erişiminin İslâm-Arap fethi dönemine rastlayışdır. Gerçekten de bu dönemin gelişmekte olan “Yahudi topluluğunun durumunun Ortaçağ Hristiyan Avrupası Yahudilerinkinden çok daha iyi olduğu belirlenmektedir. Filistinli unsurunun varlığının sürekliliğini yeniden ifade etmeye yarayacak olan ikinci bir nokta Haçlı seferleri ile ilgilidir; zira başlarında özellikle Franklarca kitle katliamlarına girişildiği halde Filistinli nüfusun en azından çevre Arap ülkelerine sığındığı, toptan yok edilmeyip varlıklarını sürdürdükleri görülmüştür. Bu günün Filistinlileri, Kenanlılar, Filistinliler ve bölgedeki diğer eski kavimlerin uzantılarıdır.³² Dolayısıyla onları bölgeye çok önceleri yerleşmiş topluluk olarak kabul etmek doğru olacaktır. Zira onların Filistin'deki yerleşikliği yüzyıllarca gerilere uzanabilmektedir. Geçirdikleri çeşitli işgallere rağmen yerlerini ve kimliklerini kaybetmeden 1948'lere değin gelmişlerdir.”³³

I. Dünya Savaşı sürerken, Fransa ve İngiltere Ortadoğuyu paylaşmak üzere müzakerelere girişmişlerdir. 16 Mayıs 1916'da Sykes-Picot anlaşması imzalanmış, bu anlaşma da Filistin için açık bir madde ortaya konmamıştır.³⁴ Daha çok bu bölge için

²⁸ Karaman, a.g.e, s. 13; Karasaban, a.g.e, s. 88-93.

²⁹ Karasaban, a.g.e, s. 93-100.

³⁰ TDV İslâm Ansiklopedisi, a.g.m, s. 92.

³¹ Armaoğlu, a.g.e, s. 10.

³² Yahudilerle ilgili geniş bilgiyi burada vermedik. İsrail'in tarihçesinde geniş bir şekilde üzerinde durulacaktır.

³³ Karaman, a.g.e, s. 10.

³⁴ Armaoğlu, a.g.e, s. 31; Esat Sakar, **Filistin İşçi Hareketi**, (çev. Omar Muhabiş) İstanbul: Pele'sor Yayınları, 1991, s. 44.

milletlerarası bir idare düşünölmüştür.³⁵ Bu arada İngiltere bir taraftan Şerif Hüseyin'le³⁶ dirsek teması sağlarken, bir taraftan da İngiliz Dışışleri Bakanı Arthur James Balfour'un 2 Kasım 1917'de Filistin'de yurt edinmek isteyen siyonist dernekleri federasyonu³⁷ adına Lord Rotschild'e yazdığı "Balfour Bildirisi" adlı mektupta şunları söylemektedir;

"Sevgili Lord Rotschild,

Yahudi siyonist beklentilerle uyum gösteren aşağıdaki bildirinin Majestenin Hükümeti tarafından bakanlar kuruluna sunulduğunu ve kabul edildiğini bildirmekten zevk duyarım.

Majestelerinin Hükümeti Filistin'de Yahudi halkı için ulusal bir yurt kurulmasının lehindedir ve bu amaca ulaşılabilmesi için gerekenleri elinden geldiğince yapacaktır. Filistin'de bulunan Yahudi olmayan toplumların medeni ve dinsel haklarına yönelik hiçbir tarafgirliğe ve herhangi bir ülkedeki Yahudilerin sahip olduğu haklara ve siyasal konuma halel getirilmesine meydan verilmeyeceğinin bilinmesi gerekir. Bu bildiriye siyonist federasyonuna iletirseniz size müteşekkir olurum. Saygılarımla

*Arthur James Balfour"*³⁸

İngiltere'nin Filistin'de Yahudi halkı için bir milli yurt kurulmasını olumlu karşıladığını, bunun orada mevcut Yahudi olmayan toplulukların medeni ve dini haklarına bir zarar getirmeyeceğine inandığını, bu hedefinin gerçekleşmesi için elinden

³⁵ TDV İslâm Ansiklopedisi, a.g.m, s. 94.

³⁶ Mekke Şerifi Hüseyin, Arap Dünyası adına ortaya çıktı. Bir Arap Devleti ve İmparatorluğu hayallerini gerçekleştirmek istiyordu. Bu nedenle Osmanlı Devletiyle savaş halinde olan İngiltere'ye dayanma yolunda gitmiş ve İngiltere ile temaslarını İngiltere'nin Mısır'daki Yüksek Komiseri Henry Mc. Mahon ile yürütmüştür. Daha geniş bilgi için; Yasef Gorny, **Zionism and The Arabs 1882-1948 A study of ideology**, Oxford: Clarendon press, 1967, s. 85; Armaoğlu, a.g.e, s. 28-35; Karaman, a.g.e, s. 23-38; Bernard Reich, **Arab-Israeli Conflict and Conciliation A Documentary History**, London: Westport Connecticut, 1995, s. 31.

³⁷ İsrail tarihçesinde siyonizm konusu üzerinde geniş olarak durulacaktır.

³⁸ Rebbi Halloum (Ebû Firas), **Belgelerle Filistin Dün, Bugün, Yarın**, İstanbul: Alan Yayıncılık, 1989, s. 160; Hanry Catton, **Palestine the Arabs and Israel**, London: The Serach for justice Longmans, 1969, s. 10; Rifat Seyyid Ahmed, **Vesaik Harb Filistin**, Kahire: Mektebeh Madbuli, 1989, s. 77.

gelen gayreti göstereceğini belirtmektedir.³⁹ Balfour bu sözleriyle siyonistleri sevindirdiğinde İngilizler Filistin'i daha işgal etmemişlerdir.

Filistinliler İngilizler'in eseri olan "Balfour Bildirisi"nin ne olduğu ve ne amaç güttüğünü daha ilk günde çok iyi anlamışlardır. İngiliz mandasının başlamasıyla bu toprakların yani Filistin topraklarının bir şekilde Yahudilere açılacağı ve burada bir Yahudi devlet kurulacağına farkına varmışlardır. Bu nedenle manda yönetimi ile başlayıp günümüze kadar devam eden Filistinliler'le Yahudilerin çatışmasının ilk başlangıcını bu nokta oluşturmuştur.

*"Denebilir ki, iki -savaş- arası döneminde (1919-1939) Filistin meselesinin esasını Yahudilerin, Balfour Deklarasyonu fiiliyatta daha sağlam hale getirme ve bir 'yurt' kurmanın ötesinde bir 'devlet' kurma çabaları, buna karşılık Arapların da, bu Deklarasyonu etkisiz kılma, bu belgeyi sıfıra indirme ve Yahudilerin değil 'devlet' kurmalarına, bir 'yurt' dahi kurmalarına imkan vermeme çabaları teşkil eder"*⁴⁰

1917'de yayınlanan 'Balfour Bildirisi'nde "İngiliz hükümeti Filistin'de 'Milli bir Yahudi Devleti'nin kurulmasından yana olduğunu belirtiyor ve yerli halkı hiç göz önüne almıyordu. Mandater devlet Yahudi halkı için ulusal yurdun Filistin'de kurulmasını, Filistin'de Yahudi olmayanların haklarının, Filistinlilerin tarihini bağlar mı (Chaiz Weizmann'ın bunun yerine tarihi haklar ibaresini kullanılmasını istemiştir, fakat reddedilmiştir) uzlaşma için önerdiği Manda konuşmalarında Yahudiler konuşur, Filistin'deki Araplar veya Filistinlilerden bahsetmezdi. Bunlar Filistin'in yüzde 92'sini oluştursa da,⁴¹ siyasi Siyonizm yöneticileri bu bildiriden derhal yararlanmanın yolunu buldular. Filistin "Yahudi Devleti" artık tek amaçları olacak, bütün Filistin üzerinde egemenlik kuracak siyonist Devlet uğruna yerli halkın ortadan kaldırılması başlıca gayeleri arasına girecektir".⁴²

³⁹ Seyyid Ahmed, a.g.e, s. 78.

⁴⁰ Armaoğlu, a.g.e, s. 38.

⁴¹ Hanry Catton, a.g.e, s. 25.

⁴² Roger Garaudy, **Siyonizm Dosyası**, (çev. Nezh Uzel) İstanbul: Pınar Yayınları, 1983, s. 21.

“Britanya 1917’de ‘Yahudi halkı için ulusal bir yuva’ vaadini ilan ettiği zaman, halkın yaklaşık %10’unu oluşturan küçük bir Yahudi cemaati vardı; ancak bunların çoğu antisyonistti ve bunların torunları büyük ölçüde öyle kaldılar”⁴³

Balfour bildirisi;

“Bir Avrupalı güç tarafından, Avrupa’da olmayan bir toprak parçası hakkında, o toprak parçasında yaşayan yerli çoğunluğun varlığı ve istemleri tamamen kulak arkası edilerek, yabancı bir grubun bu toprak parçasını Yahudiler için bir ulusal vatan yapmasını mümkün kılacak bir vaad biçiminde olmasıdır”⁴⁴

Balfour bildirisini en çarpıcı şekilde şu sözler ortaya koymaktadır. Gazeteci Arthur Koestler:

“Bir ulus ikinci bir ulusa, üçüncü bir ulusun toprağını vaat etti”⁴⁵

I.Filistin’in İngiltere Tarafından İşgal Edilmesi

Filistin’de İngiliz hakimiyeti fiilen 1917 sonlarında General Allenby kuvvetlerinin Güney Filistin’e girmelerinden itibaren başlamıştır. Burası “işgal edilmiş düşman toprağı” adı altında askeri bir idareye bırakılmıştır. 1920’lere geldiğinde ise Filistin resmen İngiliz mandası altına girmiştir. San Remo konferansında alınan kararlar⁴⁶ Filistin’in İngiliz mandası olduğu ve bu kararın 24 Temmuz 1924 yılında Milletler Cemiyeti tarafından da onaylandığı; “Özellikle Manda dönemi İngilizler’in Filistin’de Yahudi yerleşimini ve devletleşmeye gidişlerini kolaylaştırmak, siyonist hareketin Filistin’e kesin ve üstün bir biçimde yerleştirmek, Arapların ise, onların Filistin’de çoğalmalarına karşı durmak için uğraştıkları bir dönemdir”⁴⁷ ifadesiyle açık bir şekilde anlaşılmaktadır.

İngiltere 30 yılı aşkın işgali ve daha sonra mandası altında bulundurduğu Filistin’de çelişkilerle dolu bir yol izlemiştir. Fakat bunun da ötesinde, gütmüş olduğu

⁴³ Noam Chomsky, **Yeni Dünya Düzeninde Yalanlar ve Gerçekler**, (çev. Selene Göbelez) İstanbul: Mavi Ada Yayınları, 2003, s. 356.

⁴⁴ Edward Said, **Filistin Sorunu**, (çev. Aksu Alathı) İstanbul: Pınar yayınları, 1985, s. 41-42.

⁴⁵ Garaudy, a.g.e, s. 67.

⁴⁶ Karasaban, a.g.e, s. 5; Karaman, a.g.e, s. 23; Armaoğlu, a.g.e, s. 36; Seyyid Ahmed, a.g.e, s. 79.

siyaset Yahudilerin işine yaramıştır. Bugün ki İsrail-Filistin anlaşması/çatışmasında başrol oynayan Amerika Birleşik Devletleri (o günlerde ABD senatosu Milletler Cemiyetine üye olmayı reddetmiştir) Siyonizmin en kuvvetli dayanağıdır. Bu sebeple Amerika kongresi 21 Eylül 1922’de aldığı ortak bir kararla Filistin’de bir Yahudi yurdu kurulmasını kabul etmiştir.”⁴⁸ Bu kararla birlikte ABD’leri Filistin meselesine el attığı o günden beri; Amerika 3 Aralık 1924’de İngiltere ile imzaladığı bir anlaşma ile⁴⁹ İngiltere’nin Filistin üzerindeki mandasını tanımış ve Amerikan vatandaşları için Filistin’de bir takım haklar kabul ettirmiştir. Fakat bu anlaşmanın en mühim tarafı yedinci maddesidir. Çünkü bu maddeye göre, İngiltere’nin manda yönetiminde yapacağı değişiklik Amerika’nın onayına tabi tutulmaktadır. Amerika bundan sonra, bu maddeye dayanarak, Filistin’deki bütün gelişmelerle yakından ilgilenecektir. Bu madde, bir bakıma, Filistin’in kaderi ile Amerika arasında sıkı bir bağ kurmuş olmaktadır. Amerika bundan sonra Filistin’deki her gelişmede söz sahibi olacaktır.⁵⁰

İngiltere 1920 tarihinden başlayarak Filistin’de kendi manda yönetimini kurmuştur. Bu yönetime uygun olarak bürokrasiyi uygulayacak Yüksek Komiseri göndermiştir. Arkasından Yahudilerin Filistin ile tarihi bağları olduğunu, bu nedenle de bu bölgeyi yurt edinmelerinde hakları olduğunu ileri süren Balfour Bildirisi’ni manda hukukunu belirleyen metne dahil etmiştir. Bununla da yetinmeyerek buraya göç edecek Yahudilerin toprak edinip yerleşme imkanı sağlayan maddelerde eklemiştir.⁵¹ Bundan sonra Filistin’e Yahudi göçleri hızlanmıştır. 1895’li yıllarda Filistin’de Yahudi varlığı bu topraklardaki nüfusun %0,5’ini teşkil ederken, zaman ilerledikçe Yahudi nüfusu ve toprağı büyümeye başlamıştır.⁵² “1914’de Filistin henüz Türk hakimiyetinde iken, yapılan sayıma göre Filistin’in o zaman ki nüfusunu teşkil eden 689.272 kişi içerisinde Yahudilerin ancak 60.000’i bulunduğu gözlenmektedir”.⁵³ Yine “Resmi bir İngiliz vesikasına göre Filistin’de 31 Mart 1919’da bulunduğu tahmin olunan nüfus 515.000

⁴⁷ Karaman, a.g.e, s. 23; Armaoğlu, a.g.e, s. 38.

⁴⁸ Amerika, Yahudi ve Filistin ilişkileri konusunda geniş bilgi için, Reuben Fink, **America and Palestine**, New York: American Zionist Emergency Council, 1944, s. 29-57.

⁴⁹ Armaoğlu, a.g.e, s. 37.

⁵⁰ Armaoğlu, a.g.e, s. 37.

⁵¹ Bessam el-Asiliyye, **Sevreh el-Berak**, Beyrut: el-Ta’ah el-neşr el-Tevzih el-ilan, 1991, s. 13-14.

⁵² Hind Emin El- Bediri, **Eradi Filistin**, Kahire: Deresat Vesaikiye, 1998, s.144. Ramazan Özbey, age, s. 98.

⁵³ Karaman, a.g.e, s. 31. El-Bediri, a.g.e, s.145-146

Müslüman, 65.300 Yahudi, 62.500 Hıristiyan ve diğer cemaatler olmak üzere 647.850 kişi”⁵⁴ olduğu kaynaklarda geçmektedir.

İngilizler Filistin’de manda yönetimini kurduktan sonra 1922 nüfus sayımında 757.187 kişiden 83.794’ü ancak Yahudidir. Dokuz sene sonra yapılan nüfus sayımında ise 1.035.821 kişiden 174.610’u Yahudidir. Yahudilerin bu dokuz sene zarfında nüfuslarını ikiye hatta 1941’lere gelindiğinde 6’ya katlandığı görülmektedir.⁵⁵

Daha sonra İsrail başbakanlarından olan Golda Meir “Filistin’de bir Filistinli halkın var olmuş olduğu, bunun böyle sayıldığı ve bizim gelip onları kovup ülkelerine el koyduğumuz diye bir şey yoktur. Onlar zaten yoktular”⁵⁶ derken yine başka bir konuşmasında “Filistinliler diye bir şey asla var olmadı”⁵⁷ ifadelerini tarihi gerçeklere rağmen kullanabilmektedir. Bu düşünce İsrail’in Filistinlilere bakışını ve siyasetini özetlemektedir.

II. Arap-İsrail Arasındaki Çatışmalar (1920-1948)

Ayaklanmalar ve Çatışmalar

1920’de başlayarak 1933 yılına kadar Filistinliler’le Yahudiler arasında çeşitli zamanlarda çatışmalar çıkmış ve bir çok insan bu çatışmalarda hayatını kaybetmiştir. Filistinlilerin başlattığı gösteri ve yürüyüşlerde “Araplık”tan ziyade “Müslümanlık” ve “Osmanlı” kimliği ön plana çıkmış ve gösterilerde Osmanlı bayrağı taşınmıştır.⁵⁸

1922 manda yönetiminin yürürlüğe girmesiyle Arap toplumunun dini işlerini görmek üzere Yüksek İslâm Konseyi kurulmuş, başına Kudüs Müftüsü Hacı Emin el-Hüseynî getirilmiştir. Hem İngilizlere hem de Siyonistlere karşı mücadele veren el-Hüseynî desteğiyle 1930’da ilk Filistinli örgütlenme olan Filistin Arap Partisi, Cemal Efendi el-Hüseynî liderliğinde kurulmuştur. Daha sonra aynı yıl içinde liderliğini Ragıb en-Neşasibî’nin yaptığı Milli Savunma Partisi kurulmuştur.

⁵⁴ Karasaban, a.g.e, s. 19.

⁵⁵ Karasaban, a.g.e, s. 20.

⁵⁶ Walter Hollstein, **Filistin Sorunu, Filistin Çatışmasının Sosyal Tarihi**, (çev. Cemal A. Ertuğ) İstanbul: Yücel yayınları, 1975 s. 24.

⁵⁷ Hollstein, a.g.e, s. 24.

⁵⁸ el-Asiliyye, a.g.e, s. 21-24; Armaoğlu, a.g.e, s. 39.

“1931’lere gelindiğinde Nablus’ta yaz ayında yapılan bir kongrede, Filistinliler milli amaçlarını gerçekleştirmek için silahlı mücadeleye karar verirler.”⁵⁹ Bu toplantıda savunma amaçlı bir örgütün kurulması, İngilizlerin, Yahudilerin savunma önlemlerine verdiği desteğe karşılık silahlanmaya gidilmesi⁶⁰ gerektiği konusunda ortak bir karar alınmıştır. Bu kararda Filistinli Müslümanların ve Hıristiyanların ortak hareket ettikleri görülmektedir. 1933 yılları Almanyası ve Avrupasında yaşayan Yahudiler en zor günlerini geçirmektedir. Çünkü Almanya’da Nazi Partisi iktidarı ele geçirmiş, Yahudilere sıcak bakmayan Nasyonel-Sosyalistler Yahudilerin gözlerini Arz-ı Mev’ud’a doğru çevirmelerini zorunlu kılmıştır. Filistin’e yeni göçler Filistin-Yahudi çatışmalarını da giderek şiddetlenmesine sebep olmuştur.⁶¹ Bu yeni yerleşmelerden dolayı Arap İcra Kurulu “Hizbü’l-İstiklal (Bağımsızlık Partisi) üyeleri ve militan gençlik gruplarının baskısıyla Kudüs, Yafa ve diğer kentlerde hükümete (İngilizler’e) karşı gösteriler düzenlenmiştir. Gösterilerde İngiliz güvenlik güçleriyle çatışmaya girilmiştir.”⁶² Bu olaylar (ayaklanma) da farklı düşünen bütün Filistinliler bir araya gelmiştir. Bu olay Filistinliler arasında bir coşku yaratmış ve umutsuzluğun yavaş yavaş kaybolmasına neden olmuştur. Manda yönetimine, Siyonistlere (Yahudi yerleşmecilerne) silah dağıttıklarından⁶³ ve yeni göçleri engellemediklerinden dolayı kızgın olan Filistin halkı en ufak bir kıvılcım karşısında ayaklanmalar başlatma geleneğini de yavaş yavaş oluşturmaya başlamıştır.⁶⁴ Siyonistler; 1921’den beri Siyonist kongrelerinde Filistin’deki Yahudilerin sayısını mümkün olduğu kadar çabuk artırmak gerektiğini göz önüne alarak ısrarla şehirleşmeyi istemektedirler.⁶⁵ Bu birliktelik herhangi bir Filistinli ayaklanmasına karşı toplu hareket etmeyi kolaylaştıracaktır. 15 Ağustos 1929’da Yahudilerin Kudüs’te ağlama duvarına doğru büyük bir yürüyüş gerçekleştirmeleri, Filistinlileri çileden çıkarmış, bu olay Filistinlilerin ertesi gün büyük bir yürüyüş gerçekleştirip, Filistin’deki çeşitli Yahudi yerleşim yerlerine saldırılarına

⁵⁹ “Filistin Kronolojisi” *Umrân*, Mayıs 2002, sayı; 93, s. 6.

⁶⁰ Zvi Elpelek, **Filistin Ulusal Hareketinin Kurucusu Hacı Emin El-Hüseynî**, (çev. Dilek Şendil) İstanbul: İletişimi yayınları, 1990, s. 65.

⁶¹ Karasaban, a.g.e, s. 162; Armaoğlu, a.g.e, s. 39.

⁶² Elpelek, a.g.e, s. 68.

⁶³ Karasaban, a.g.e, s. 161.

⁶⁴ *El-Mevsu’a el-Filistin* C. 5, Beyrut:Metbua Milano Sitameba, 1990, s. 299-320.

⁶⁵ Hollstein, a.g.e, s. 145.

neden olmuş; Yahudilerin karşılık vermesi üzerine iki taraftan da çok sayıda ölümlere yol açmıştır.⁶⁶

Filistinliler bir yanda Siyonistlerle öte yandan da İngiliz yönetimine karşı mücadelelerini sürdürürken birlik ve milli şurdan yoksundular. Onlar daha önce yaşamış oldukları feodal yapıyı bir türlü aşamamışlardır. Bu durum birlik içinde hareket eden Yahudilerin ve İngiliz yönetiminin işine gelmektedir. Özellikle de bu olay manda yönetimini Filistinli gruplar üzerinde oyunlar oynamasını sağlamıştır.

“1920, 1921, 1929, 1936 ve 1939 yıllarında buradaki yerli halk ile dışarıdan gelen Yahudiler arasında ciddi çatışmalar ortaya çıkmıştır. Filistinliler’in ayaklanmalarını manda yönetimi tarafından her defasında basit çözümlerle yatıştırılmaya çalışılmıştır.”⁶⁷ Manda yönetimi her ne kadar çeşitli araştırma komisyonları bu bölgeye göndermişse de esas sorunun çözülmesini sağlayamamıştır. Daha doğru bir ifade ile; İngiltere Dış İşleri Bakanı Lord Arthur Balfour’un 2 Kasım 1917’de Filistin’de Yahudi halkının ulusal yurduna dönüşünü olumlu karşıladığı ve bu yönde karar aldığı o günden sonra, böyle bir anlayışla ne olayların durdurulması ne de olayların çözümlenmesinin olabileceğine Filistinliler inanmamışlardır.

III.Manda Yönetimindeki Filistin’de Siyasî ve Silahlı Örgütlenmeler

a.Siyasi Örgütlenmeler

Filistin Müslüman-Hıristiyan Cemiyeti: Bu cemiyet 1918’de Yafa’da kurulmuştur. Cemiyetin temel gayesi; Filistin’deki edebiyatı vatanla ilgili işlerinin düzeni, zirai, iktisadi ve ulusal hakların korunmasıdır.⁶⁸ Bu cemiyet’in çalışmaları; Filistinliler’in ezilmeden bu topraklarda yaşamalarını sağlamak ve Siyonist baskılara karşı koyma konusunda örgütlenme çalışmaları yapmıştır.

⁶⁶ Armaoğlu, a.g.e, s. 40.

⁶⁷ Davut Dursun, **Ortadoğu Neresi**, İstanbul: İnsan Yayınları, 1995, s. 52.

⁶⁸ Beyan Nevihad el-Hut, **el-Kiyadat ve'l-Muesesat es-Siyasiyeh fi Filistin, 1917-1948**, Beyrut: Müesseseh Derasut el-Filistiniyeh, 1986, s. 80-84.

Kardeşlik ve Erdemlik Cemiyeti: 1918'de Kudüs'te kurulmuş ve sadece Kudüs ile sınırlıdır. Yahudilere toprak satan insanları dışlayıp onlarla, tüm ilişkilerini keserek toprak satışını engellemek, Yahudilerin yerleşmelerine müsaade etmemek gayesiyle çalışmışlardır.⁶⁹ Bu cemiyete Hasan Carullah başkanlık etmiştir.

el-Muntada el-Edebi (Edebiyat Ocağı): 1918 yılında Kudüs'te kurulmuştur. Başkanlığını Hacı Emin el-Hüseynî yapmıştır.⁷⁰ Siyonizme karşı çalışmalarıyla tanınmışlardır. Diğer üyeler ise Kudüs'teki ileri gelen ailelerden Naşaşibi, Dacani ve Katip ailelerinin üyeleridir. Sloganlarıysa; "Araplar uğruna yaşayacak, Araplar uğruna öleceğiz"⁷¹ şeklindedir.

el-Nadi el-Arabi (Arap Kulübü): Başkanı Arif el-Arifi'dir. 1918'de kurulmuştur. Arif el-Arifi Filistin'de Suriye el-Cenubiye (Güney Suriye⁷²) adlı bir gazetenin yayıncısı ve ortağıdır. Diğer üyeler Hüseyinî Alemi, Ebû Suud ve Budairi ailelerin bireyleri dahil gençler, din liderleri ve Emir Faysal İbn Hüseyinî'nin birliklerinde hizmet vermiş eski askerlerdir. Arap birliği fikrini savunmaktadırlar.⁷³ Başlıca sloganları "vatanımız bizimdir"dir.

Filistin'de ortaya çıkmış olan cemiyetler Filistinlileri daha çok entelektüel kesimde temsil etmişlerdir. Halkla bütünleşmeleri yok denecek kadar azdır. Bu cemiyetlerin üyeleri de yine Filistin'deki, Filistin'in ileri gelen ailelerinin çocuklarından oluşmaktadır. Bu cemiyetler her ne kadar toprakları İngilizler tarafından işgal edilmiş olsa da manda yönetimi kurulmadan önce kurulmuşlardır. Bu cemiyetlerin liderleri özellikle Arif el-Arifî ile Hacı Emin el-Hüseynî 1920 en-Nebi Musa şölenlerinde daha çok İslâmî boyutu ön plana alarak halkı Siyonistlere karşı ayaklandırmayı başarmışlardır. Bunun üzerine manda yönetimi bu iki kişinin yurt dışına kaçmalarından sonra gıyabında 10'ar yıl hapis cezası vermiş, fakat daha sonra askeri yönetim yerine

⁶⁹ El-Hut, a.g.e, s. 89-90.

⁷⁰ El-Hut, a.g.e, s. 86-88.

⁷¹ Elpelek, a.g.e, s. 27.

⁷² Fewat Turki, **Filistin Sürgünü (Bir Mültecinin Anıları)**, (çev. Selahattin erkanlı, Nurettin el-Hüseynî) İstanbul: Metis Yayınları, 1996, s. 13.

⁷³ Elpelek, a.g.e, s. 26-27.

sivil yönetim gelince af çıkarılmış, fakat bu iki kişi cezalarını çekmediklerinden dolayı af dışı bırakılmışlardır.⁷⁴

el-Cemiye el-Arabiye el-Filistiniye (Filistin Arap Cemiyeti): 31 Mayıs 1920 tarihinde Suriye'nin başkenti Şam'da bir araya gelen Filistinli aydınlar tarafından kurulmuştur. Bu cemiyet içinde görev alanlar İzzet Şah, Refik Temimi ve Müin Madi'nin yanında en-Nebi şenliklerine karşı Filistinlileri ayaklandıran Arif el-Arifî ve Hacı Emin de bulunmaktadır.⁷⁵ Hatta Hacı Emin bu cemiyetin dış ilişkiler temsilciliğine getirilmiştir. Bu dernek Filistin'deki büyüklü küçüklü Hıristiyan ve Müslüman dernekler için bir şemsiye görevi yüklenmiştir.

Bu cemiyetlere 1923'e kadar Arap cemiyeti çerçevesinde Hacı Emin'in de içinde bulunduğu çeşitli dernekler ve örgütler kurularak eklenmiştir. 1919 el-Kaf el-Esved (siyah el)⁷⁶ daha sonra da el-Fedaya kurulmuştur.⁷⁷ Bunlar bir taraftan Filistin'e yerleşmeye çalışan Siyonistlerle mücadele ederken diğer taraftan manda rejimiyle mücadelelerini sürdürmüşlerdir. Bu cemiyetlerin hemen hepsi bütün güçleriyle Siyonizme karşı durulması gerektiğini savunmuşlardır.

1918 ile 1922 yılları arasında Filistin'de üç ana düşüncenin hakim olduğu görülmektedir. Birincisi; İslâmî düşüncüyü seslendiren İslâmî Akım, bu İslâm hilafeti yolunda kuvvetli bir İslâmî birleşmeyi öngörmektedir. İkincisi; Arapçılık düşüncesini seslendiren akım; sadece Arapçılık düşüncesini ve bu çerçevede bir oluşumu istemektedir. Üçüncü akım ise, Arapların hakimiyetinde Bağımsız Filistin'i seslendiren ulusal bir akımdır.⁷⁸

1920'lere gelindiğinde Filistin siyasi önderliği beyanatlarında ve örneklendirmelerde İslâmî kavramları kullanmaktan uzak durmuşlardır. Aynı şekilde bu önderlik Filistin halkının ruhundaki başkaldırı, emperyalizme karşı duruş ve ona tepkiyi

⁷⁴ Elpelek, a.g.e, s. 30.

⁷⁵ Muhsin Muhammed Salih, *İltiyar el-İslâmî Filistin ve Eseruhu fi hareket el-Cihad 1918-1948*, 2. Baskı, Kuveyt: Mektebu'l-Falah, 1989, s. 108.

⁷⁶ Salih, a.g.e, s. 56.

⁷⁷ Abdulvahab el-Keyali, *Tarih Filistin el-Hadis*, 10. Baskı, Amman: el-Müessese el-Arabiye el-Dırase ve'l-Neşre, 1990, s. 118-122.

⁷⁸ Salih, a.g.e, s. 92-93.

her şekilde ortaya koyma cesaretlerini ve fedakarlıklarını keşfedememiştir. Muhsin Muhammed Salih'in ifadesiyle;

*“Önderlik halkın derinliklerinde var olan potansiyel güç ve enerjiyi ortaya çıkaramadı. Fakat halk olaylar karşısında Filistin önderliğini aşarak tepkisini ortaya koymayı bildi.”*⁷⁹

Yine bu dönemde Filistin ulusal hareketinde hedefleri belirlenmiş, özellikle cihad ve askeri boyutlarını içine alan örgütlü bir programlarının olmadığını ve bu ruhu taşıyacak bir liderlik anlayışının da ortaya çıkmadığı görülmüştür.

1929 ayaklanmasına kadar Filistin'deki feodal yapının ağırlığını ve bu nedenle tek bir yapının ortaya çıkıp Filistin sorunu çözeceğine, çeşitli feodal ailelere mensup aile bireylerin farklı partiler kurduğu görülmüştür.

Filistin Arap Partisi: Lideri Hüseyin ailesinden Cemal Efendi el-Hüseyinî'dir. Yayın organları el-Livadır.

Milli Savunma Partisi: Lideri Ragıb en-Neşasibidir. Osmanlı Meclis-i Mebusan'da milletvekilliği yapmış şiddetten uzak İngilizler'le anlaşarak meselenin çözüleceğine inanmaktadır. Yayın organı Filistin'dir.

Bağımsızlık Hareketi (Partisi): Arap milliyetçiliğini savunmaktadır. Milli Savunma Partisi'nin çizgisini tasvip etmemektedir. Lideri Avni Abdülhadi'dir. Bağımsız Filistin'in kurulması ve manda yönetimine son verilmesi taraftarıdır. Bütün ayaklanma ve eylemlerde aktif görev almışlardır. Yayın organı el-Difa'a'dır.

Bunların yanında Kudüs Belediye Başkanı Dr. Hüseyin Efendi el-Halidî'nin üyesi bulunduğu Reform Partisi, Yakup Efendi el-Guseynî'nin lideri olduğu Arap Gençlik Örgütü ve Abdüllatif Bey Salah'ın Liderliğindeki Milli Blok Hareketlerinin olduğu da görülmektedir.⁸⁰

⁷⁹ Salih, a.g.e, s. 118.

⁸⁰ Armaoğlu, a.g.e, s. 41.

Siyonist göçmenlerin Filistin'e yerleşmeye devam etmesi ve bu olaya manda yönetiminin sessiz kalması, Filistinlileri çeşitli kongreler yapmaya ve bunu engellemek için kararlar almaya itmiştir. 1931'e gelene kadar çeşitli Arap ülkelerinde de olmak üzere kongreler yapılmış, 1931'deki Filistin için silahlı mücadele kararından hemen sonra da "el-Misak el-Arabiye" (Arap Misakı) kabul edilmiştir. Bu misakın temel konusu Filistin'in Arap egemenliği altında bağımsızlığını savunmaktadır.⁸¹ Kudüs'te toplanan Filistin kongresinde;

*"Biz Filistin Arap Halkın temsilcileri olarak Nablus'ta yapılan Beşinci Arap Filistin Kongresinde Allah, tarih ve halk önünde söz veriyoruz ki, ülkemiz bağımsızlığa ulaşana ve meşru bir devlet kurulana kadar Yahudi devletini ve Yahudi göçünü de asla kabul etmeyeceğiz."*⁸² kararını almışlardır.

b.Silahlı Örgütlenmeler

Filistin'deki siyasi örgütlenmelerin yanında silahlı grupları da olmuştur. Bunların başında 1929'da Ahmet Tafiş tarafından kurulan el-Kaf el-Ahdar (Yeşil el) örgütüdür/grubudur. İngiliz ve Siyonist birliklerini ve köylerini hedef alan bu örgüt, halk bazında destek görmüştür. Büyük oranda Dürzilerin katılımı olmuştur.⁸³ Milliyetçi bir yol izlemektedir. Düşüncesi; topyekün Filistin bağımsızlığı ve Siyonist yerleşimcilerin buradan çıkarılması ve yeni göçlerin engellenmesine dayanmaktadır. Fakat Ahmet Tafiş 1931'in Ocak ayında İngiliz polisi tarafından yakalanınca örgütte dağılma sürecine girmiştir.

Bu örgütün dağılma sürecine girmesi, Filistin'deki başkaldırı bilincinin söndüğü anlamı taşımamaktadır. Bilakis bunun yanında savunma amaçlı ve Filistin topraklarının işgalciler tarafından Siyonistlere verilmesine karşı bir çok gizli örgüt kurulmuştur. Munazemet el-Cihad el-Mukaddes (Cihad-ı Mukaddes Örgütü) 1931 yılında Eski Kudüs Belediye Başkanı Musa Kazım'ın⁸⁴ oğlu Abdulkadir el-Hüseyinî

⁸¹ El-Keyali, a.g.e, s. 133-178.

⁸² El-Keyali, a.g.e, s. 167.

⁸³ El-Keyali, a.g.e, s. 220.

⁸⁴ Muhammed İzzet Derveze, **el-Kediyeh el-Filistiniyyeh fi Muhtelifi Merahiliha**, C. 1, Beyrut: el-Mensurat el-mektebe el-Arabiye, 1959, s. 37.

tarafından kurulmuş,⁸⁵ etrafına bazı gençleri de toplayarak silahlı mücadeleye başlamıştır. Ebû Musa lakabıyla meşhur olmuştur. Abdulkadir el-Hüseynî Kahire'de Amerikan Üniversitesi'nde kimya bölümünü bitirmiş ve patlayıcılar konusunda uzman olmuştur. 1938'li yıllarda Amcası Hacı Emin el-Hüseynî'nin Almanlarla yakınlaşmasından dolayı Almanya'da askeri eğitim almıştır. Cihad el-Mukaddes elemanları İngiliz ve Siyonistlerin stratejik noktalarına sabotajlar düzenlemişlerdir. Bunda da başarı sağlamışlardır.⁸⁶ Filistin'in bağımsızlığı için uğraşan örgütün diğer Arap devletleriyle de bağlantıları vardır. Özellikle de Irak'la ilişkiler daha da ileri boyuttadır. Bir çatışmada yaralanan Abdulkadir Irak'a kaçmış ve orada tedavi görmüştür. Arap milliyetçiliği çizgisi ağır basmakla birlikte İslamı da içine alan bir söylem geliştirmişlerdir. İkinci Dünya Savaşından sonra Hacı Emin el-Hüseynî bu örgütün başına geçecek ve mücadeleye devam edecektir.

Tulkarim-Nablus'da çoğu İstiklal Partisi'nin, Arap Gençlik Kongresinin ve Genç Müslüman Derneğinin Yerel liderlerinin ön ayak oldukları başka silahlı örgütler de ortaya çıkmıştır. Siyonist ve İngilizlere karşı eylemler ortaya koymuşlardır.⁸⁷

Filistin halkının İngiliz ve Siyonist yerleşimcilere karşı en ciddi darbeyi vuran ve daha sonra da hareketinin devamını getiren ve bugün bile İslâmî Direniş Hareketinin (Hamas)'ın askeri kanadına ismini veren Şeyh İzzettin el-Kassam hareketidir. 1871 yılında Suriye'nin Lazkiye yakınlarındaki Cabla köyünde dünyaya gelen Şeyh el-Kassam ilk eğitimini köyünde almıştır.⁸⁸ 1897'de Mısır'a gidip el-Ezher'de okumuştur. Muhammed Abduh'un öğrencilerindendir.⁸⁹ Sekiz yıl Mısır'da kaldıktan sonra köyüne dönmüştür. Köyündeki medrese de eğitim vermiş. Fransızlar'ın Suriye'yi işgal etmesinden sonra onlara karşı halkı ayaklandırmış ve ayaklanmalara katılmıştır. "Yetkililer onu etkisiz hale getirmek için kendisine Kadılık önermiş. Fakat kabul etmemiştir."⁹⁰ Bunun üzerine ölüm cezasına çarptırılmıştır. Şeyh İzzettin el-Kassam birkaç arkadaşıyla 1921 yılında Filistin'e Hayfa'ya kaçmış. Burada genç Müslümanlar

⁸⁵ El-Keyali, a.g.e, s. 280; Elpelek, a.g.e, s. 77.

⁸⁶ Ali Uğur, **Dünya Gündemindeki İsrail**, İstanbul: Burak Yayınları, 1953, s. 96-97.

⁸⁷ Armaoğlu, a.g.e, s. 46; Elpeleg, a.g.e, s. 77.

⁸⁸ Salih, a.g.e, s. 231.

⁸⁹ Elpeleg, a.g.e, s. 75.

⁹⁰ Elpeleg, a.g.e, s. 75.

Derneğine katılmıştır.⁹¹ 1925’de Hayfa’da bir Camii inşa ettirmiş. İsmi de “el-İstiklal” (Bağımsızlık) Camii koymuştur.⁹² Burada halkı Siyonizm ve İngilizlere karşı bilinçlendirmeye ve ilerde oluşturacağı hareketin temellerini atmaya başlamıştır. Şeyh İzzettin İslâm’ın en saf sadık bağlayıcılarından olunması gerektiği üzerinde durmaktadır. İslâm; dayanışma, kardeşlik ve birlik demektir.⁹³ Kendisinin yaptırmış olduğu Bağımsızlık (el-İstiklal) Camiisinde “insanın kalbinin derinliklerine nüfuz eden vaaz”lar⁹⁴ vermiştir. Siyonizm ve İngilizler’e karşı oluşu, halkın her kesimiyle olan ilişkileri Şeyh İzzettin el-Kassam’ın ününü daha da yaymıştır. Bu camii çalışmalarından sonra halk arasında çok gizli bir örgütlenmeye gitmiştir. Bu örgütlenmenin içinde esnaf, işçi, memur, öğrenci hemen hemen her kesimden insan vardır. Yeni stratejiler geliştirerek yeni bir örgütsel yapı oluşturmuştur. Çok gizli çalışmıştır. Önce çekirdek kadro oluşturulmuş, sonra bu çekirdek kadro değişik kent ve kasabalara giderek o bölgelerde yeni hücreler oluşturmaya çalışmıştır. Bu halkalar birbirlerinden habersizdirler ve eylem konusunda kimseye danışmadan kendi başlarına karar alabilmektedirler. Bu yapılanmaya göç etmek zorunda kalan veya topraklarını kaybeden Filistinliler de katılmıştır. Yapılanma tamamen cihad üzerine kurulmuştur. Filistin’de ilk işçi sınıfını örgütleyen ve onları ayaklanmalara sürükleyen Şeyh İzzettin el-Kassam hareketidir.⁹⁵ Daha sonra Filistin’de kurulacak pek çok örgüt stratejilerini bu hareketi örnek alarak geliştirmişlerdir. Bu hareketten haberdar olan manda yönetimi Araplar’dan ve İngilizler’den oluşan bir güç ile daha büyümeden bu hareketi basmaya ve yok etmeye çalışmış. 20 Kasım 1935 yılında karşılıklı çıkan çatışmalarda Şeyh İzzettin el-Kassam ve iki arkadaşı öldürülmüş, iki arkadaşı da yaralı olarak ele geçirilmiştir.⁹⁶ Şeyh el-Kassam’ın cenazesi Hayfa’ya getirilmiş,⁹⁷ cenazesi siyasi bir kitle gösterisine dönüşmüştür. Arap basını el-Kassam’ın yiğitliklerini anlatan yazılarla dolmuştur. Filistin ulusal mücadelesinin ve canını bu uğurda feda etmenin simgesi haline gelmiştir. Daha sonra İsrail Başbakanı olacak olan David ben Gurion bile Şeyh Kassam için şöyle demektedir;

⁹¹ El-Keyali, a.g.e, s. 250.

⁹² Salih, a.g.e, s. 248.

⁹³ Armaoğlu, a.g.e, s. 46.

⁹⁴ Derveze, a.g.e, s. 120.

⁹⁵ Derveze, a.g.e, s. 120-121.

⁹⁶ Derveze, a.g.e, s. 121.

⁹⁷ Armaoğlu, a.g.e, s. 46.

*“Araplar ilk defa göstermektedirler ki, bir insan bir fikir için hayatını verebilir ve bu da hiç şüphesiz kitleleri ve bilhassa Arap gençliği için mühim bir öğretici faktör olacaktır.”*⁹⁸ Şeyh Kassam’ın ölümünden sonra onun hareketini devam ettirilmiştir. Bu hareketler zaman zaman durarak, zaman zaman hızlanarak devam etmiştir. Daha sonra İslâmî Direniş Hareketi (Hamas)’ın askeri kanadına ad olmuştur.⁹⁹

Yahudiler, Filistinliler’in bütün bu karşı koyma ve göçü engelleme çabalarına rağmen, Manda yönetimini de dinlemeyerek Filistin topraklarına göçlerini hızlandırmış ve sayılarını da artırmışlardır. Bunun üzerine manda yönetimi altındaki yıllarında daha önce de değindiğimiz gibi bir çok karışıklık çıkmıştır. 1920, 1921, 1929, 1936 ve 1939 yıllarında Filistinliler’le başka topraklardan Filistin’e göç eden siyonistler arasında ciddi çatışmalar ortaya çıkmış ve manda yönetimi de bunu bastırmaya çalışmıştır.¹⁰⁰ Bunun için çeşitli komisyonlar kurulmuş, bu komisyonlar bölgeye giderek, araştırmalar ve incelemeler yapmıştır. Bu inceleme ve araştırmalar sonucu komisyonlar birer rapor hazırlayarak sorunun ne olduğu veya neden kaynaklandığını ortaya koymuşlardır.¹⁰¹

1933 Filistin-siyonist çatışması bu olayların dönüm noktasını oluşturmuştur. Nazilerin Almanya’da iktidara gelişleri, Yahudilerin Filistin’e göçlerini artırmıştır.¹⁰² Bunun üzerine Arap İcra Komitesi Filistinliler’e yönelik bir beyanname yayınlamıştır. Bu beyanname de; Filistin topraklarını meşru ve meşru olmayan yollarla yerleşen Yahudilerin halkı dehşet içinde bıraktığını, hükümetin bu konuda tavır almadığı ve kötü niyetli davrandığını yazmış, partileri toplantıya çağırmıştır. Bu toplantı sonucu, hükümetle olan ilişkilerin tümünden kesilmesi, İngiliz ve siyonist mallara karşı tam bir boykot uygulanması gibi ağır kararlarda içermektedir.¹⁰³

“1933 ayaklanmalarının 1929’dakinden farkı, 1929’dakiler Yahudilere yönelmesine karşılık bunun doğrudan doğruya Yahudi göçüne yönelmesi ve bu nedenle daha ileri bir bilinç düzeyini temsil etmesiydi. Yahudi göçüne karşı çıkararak Filistin

⁹⁸ Elpeleg, a.g.e, s. 76.

⁹⁹ Daha geniş bilgi için, Salih, a.g.e, 231-325; el-Keyali, a.g.e, s. 250-254.

¹⁰⁰ Yasef Gorny, *Zionism and The Arabs 1882-1948 A study of Ideology*, Oxford: Clarendon press, 1987, s. 89.

¹⁰¹ Dursun, a.g.e, s. 52.

¹⁰² Armaoğlu, a.g.e, s. 49.

¹⁰³ Karasaban, a.g.e, C. 2, s. 16.

Arap halkı, Yahudi göçünün arkasındaki esas gücü, sömürgeci İngiltere'yi görmeye başlamıştı. 1933 ayaklanmaları, üç yıl sonra patlayacak olan, çok daha büyük çaptaki 1936 ayaklanmasının habercisi olmuştur."¹⁰⁴

İcra komitesinin kararı üzerine; yürüyüşler, grevler boykotlar yapılmış. Halk hükümet binalarına saldırmıştır. Polisin sert müdahalesi sonucu halk dağıtılabilmıştır. Filistinli halk, Arap-Yahudi anlaşmazlığını artık yeni bir gözle görmektedir. Siyonistler ülkenin topraklarını istila edilmekte; bunu bütün basın yayın organlarında dile getirmektedirler.¹⁰⁵ 1936 yılına kadar Arap-Yahudi çatışmaları bazen azalarak, bazen çoğalarak devam etmiştir. Grevler-boykotlar devam etmiş, bu sırada bütün Filistinli gruplar bir araya gelerek Arap Yüksek Komitesini kurmuşlar, başına Hacı Emin el-Hüseynî getirilmiştir.¹⁰⁶ Bu komite 13 Eylül 1936'da yayınladığı bildiriye, Yahudi göçlerin durdurulması, Yahudilere toprak satışının yasaklanması ve Filistin'de "milli" bir hükümetin yani Arap çoğunluğuna dayanan bir hükümetin kurulmasını istemiş ve Filistin devleti kurulana kadar ısrarla bunların üzerinde duracaklarını ifade etmişlerdir. 1936'da başlayan grevler ve ayaklanmalar bütün Filistin topraklarına yayılarak altı ay sürmüş ve bir çok insan hayatını kaybetmiştir.¹⁰⁷

*"1936-1939 yılları arasında, önemsenmeyen ve etkili olamayan uzun sürmüş bir grevin uğradığı başarısızlığın ardından, Filistinli Araplar milliyetçi bir ayaklanma başlattılar... David Ben Gurion: 'Siyasal olarak saldırgan durumunda olan biziz onlar kendilerini savunuyorlar... Ülke onların, çünkü orada yaşıyorlar. Oysa biz buraya gelmek ve yerleşmek istiyoruz' Bu ayaklanma, Filistinlilerin anavatanlarının Yahudi tarafından gasbedilmesi olarak gördükleri şeye karşı aktif bir direniştir."*¹⁰⁸

Fakat bu direnişi "Arapların bölünmüşlüğü ve bizzat Filistin Arap halkının feodal bağlar içinde tutsak olması, feodal önderliğin yetersizliği, sağlam bir örgütten ve

¹⁰⁴ Cengiz Çandar, **Direnen Filistin**, İstanbul: May Yayınları, 1976, s. 29.

¹⁰⁵ Elpeleg, a.g.e, s. 74.

¹⁰⁶ Ekrem Zu'ayter, **Yevmiyat el-Herekat el-vataniyeh el-Filistiniyyeh 1935-1939**, Beyrut: Müessesah el-Dırasah el-Filistiniyyeh, 1992 s. 76.

¹⁰⁷ Ahmet Zeki el-Decani, **Medinetuna Yafa ve sevretu 1936**, Baskı yeri yok, Hukuku et-Tebi'i mahfuzeh li muellaf, 1989, s.147

¹⁰⁸ Noam Chomsk, **Kader Üçgeni-ABD, İsrail ve Filistin**, (çev. Bahadır Sina Şener) İstanbul: İletişim Yayınları, 1993, s. 120.

somut siyasi taleplerden yoksunluğu yüzünden 1939'da yenilgiyle sonuçlanmıştır.”¹⁰⁹ Bu ayaklanmayla birlikte şunu görmekteyiz. Bundan sonraki bütün çatışmalarda Filistinliler daha fazla ölü verecek, Yahudiler ise daha az.

1937 yılında iki İngiliz görevlisinin öldürülmesi üzerine, Arap liderlerinin pek çoğu görevden alınmış, Arap Yüksek Komitesi dağıtılmış, üyelerinin bazıları göz altına alınmış, bazıları da ülke dışına kaçmayı başarmıştır.¹¹⁰ Bu çatışmalar 1939 yılına kadar şiddetli bir şekilde devam etmiş, Filistin dışındaki bazı Araplar da Filistinlilere yardıma gelmiştir. Keza Mısır'daki Cemiyet el-Ihvan el-Müslimin (Müslüman Kardeşler Teşkilatı)'de (1936-1939) bu ayaklanmalarda aktif rol oynamıştır.¹¹¹

Bütün bu ayaklanmalar şunu ortaya koymuştur ki Filistin'de artık; İngiliz idaresine olduğu kadar Yahudi sömürgeciliğine de karşı duran bir Filistin kimliği belirlemeye başlamış, ve nerede olurlarsa olsunlar belirli bir ulusal gruba, bir dile ve belirli bir cemaat bilinciyle bağlı oldukları duyguya bağlanmışlardır.¹¹²

Tabi ki, Siyonistler de boş durmamış. 1929 ayaklanmaları ve 1936 ayaklanması arasındaki dönemde Yahudi nüfusu 180 binden 400 bine yükselmiştir.¹¹³

IV. Manda Yönetiminin Çözüm Çabaları

İngilizlerin, 1917'de Siyonistlere verdikleri destekle bu sorunların baş sorumlusu olarak, daha sonra işgal ettiği ve manda yönetimini kurduğu Filistin'de olaylar çıkmaya başlayınca bu olayları çözmek, gerginliği ve huzursuzluğu gidermek için çeşitli komisyonlar kurmuşlardır. Bu gerginliğin ve huzursuzluğun müsebbibi olarak Yahudi ve Araplardan oluşan özerk bir yönetim anlayışı-ki Yahudiler bu dönemde Filistin'de yaşayan halkın %5'ine bile tekabül etmiyordu- ortaya koymaya çalışmaları Filistinlilerin ayaklanmalarına sebep olmuştur. Bu ayaklanmaları durdurmak için İngiliz yönetimi çeşitli komisyonlar kurmuşlardır. Bunlar;

¹⁰⁹ Çandar, a.g.e, s. 29.

¹¹⁰ El-Keyali, a.g.e, s. 311, 314, Daha geniş bilgi için Salih, a.g.e, s. 331-412.

¹¹¹ Salih, a.g.e, s. 435.

¹¹² Said, a.g.e, s. 37.

¹¹³ Gorny, a.g.e, s. 183.

King-Crane Komisyonu: 1919 yılında Filistin'in siyasal geleceğini tartışmak üzere Paris'te toplanmışlardır.¹¹⁴ Bu komisyonun başkanlığını Henry King ve Charles Crane yaptıklarından onların ismiyle anılmıştır. Komisyon misyonunu ABD Başkanı Wilson'un "halkların kendi geleceklerini belirleme" ilkesi üzerine oluşturulmuştur.¹¹⁵ Bu komisyon daha sonra Suriye ve Filistin'de yaptığı araştırmalar sonucunda rapor hazırlanmıştır ve rapordan;

*"Eğer bu ilke yürürlük kazanacaksa ve böylece Filistin için ne yapılacağı ile ilgili olarak Filistin'deki nüfusun istekleri doğrultusunda bir karara varılacaksa, o zaman (toplamın onda dokuzunu bulan) Filistin'deki Yahudi olmayan nüfusun bir bütün olarak Siyonist programın kesinkes karşısında olduğu hatırlanmalıdır."*¹¹⁶

Bu cümleler raporda yer almasına, Wilson ilkelerine rağmen 1922'de Amerika Kongresinde Yahudi halkı için milli yurdun Filistin'de kurulmasını olumlu görülmüştür.

Craft Komisyonu: 1921 olaylarından sonra Manda idaresinde başhekim olan Hay Craft başkanlığında bir komisyon kurulmuştur. Bu komisyon Yahudilerin Filistinliler'i kışkırttığı, Yahudi göçünden dolayı Arapların günün birinde Yahudi siyasi ve iktisadi hükmü altına girmekten korktukları yazılmıştır. Bunların bir an önce durdurulması gerektiği belirtilmiştir.¹¹⁷

Show Komisyonu: 1929 ayaklanmasından sonra İngiltere olaylarla ilgili Walter Show başkanlığında Filistin'de çözüm arayışları için bir komisyon görevlendirmiştir. Üç aylık araştırmadan sonra komisyon raporunda, Filistin'e Yahudi göçünün durdurulması ve toprak satışının yasaklanması¹¹⁸ manda anlaşmasıyla siyonistlere verilen hususi durumun herhangi bir şekilde Filistin hükümet idaresini paylaşmak manasına gelmediğine dair 1922'deki siyasi beyanın tekrarı ve te'kidini

¹¹⁴ Bernard Reich, **Arab-Israeli Conflict and Conciliation A Documentari History**, London: Westport Connecticut, 1995, s. 41; Gorny, age, s. 86; Özellikle ABD-Arap ilişkileri için bakınız, Hisham Sharak, **Palestine and Israel The lethal Dilemma**, New York: Western Publishing Company, Pegasus, 1969, s. 13-36.

¹¹⁵ Cemal Muhammed Kuduret, **el-Kadeyeh el-Filistiniyeh ve Recan el-Tehkik 1937-1948**, Beyrut: Darulhamda Littebaa ven-neşre, 1993, s. 245.

¹¹⁶ Samih K. Farsoun, **Palestine and The Palestinians**, Oxford: Westview Press, 1997, s. 323-324.

¹¹⁷ Kuduret, a.g.e, s. 28-30.

¹¹⁸ Kuduret, a.g.e, s. 28-30.

istemmiştir.¹¹⁹ Yine bu komisyonla birlikte John Hope Simpson başkanlığında bir iktisatçılar komisyonu da kurulmuştur.¹²⁰

Passfield Beyaz Kitabı: Daha önce sunulan raporlardan sonra İngiltere'nin sömürgeler Bakanı Fabian, sosyalistlerden, siyonizmi “emperyalist” ve “sömürgeci” olarak gören Sidney Webb, diğer adı ile Lord Passfield, Filistin meselesine çözüm bulmak amacı ile başbakan Ramsey Mac Donald'ın onayı ile bir rapor hazırlamıştır. Passfield Beyaz Kitabı (Passfield White Paper) adını alan ve Ekim 1930'da yayınlanan bu rapora göre 1922'de olduğu gibi Arap ve Yahudi işbirliğine dayanan bir yönetim tavsiye edilmekte, Yahudilerin bugünkü durumda ekilebilir toprak göz önünde tutulduğunda çok toprağa sahip oldukları, Arapların bu durumda topraksızlaştırıldıklarını yazılmıştır. İngiliz manda yönetiminin esas görevi, Yahudi göçlerinin “Filistin halkının diğer kesimlerinin” zararına olmamasını sağlamak iken, bu göçler Araplar için hem toprak yetersizliğine hem de Arap işsizliğine sebep olmaktadır. Dolayısıyla hem göçler hem de Yahudilere toprak satışı sınırlandırılmalıdır.¹²¹ Raporlara bakıldığında bunların arasında “İngiltere'nin Filistin meselesine çözüm bulmak için hazırladığı belgeler içinde, Arapları destekleyen ve Arap görüşlerini benimseyen tek belge Passfield Beyaz Kitabı olmuştur. Bu yüzdendir ki, bu belgenin yayınlanması üzerine, Dr. Chaim Weizman Dünya siyonist Teşkilatı başkanlığından istifa etmiş ve bu belgeyi Siyonizme bir “ihanet”¹²² olarak nitelendirmiştir.

Bunun üzerine İngiltere Başbakanı Mac Donald 13 Şubat 1931'de Weizmann'a bir mektup yazarak, bu raporun İngiltere'nin 1917 Balfour Deklarasyonu ile bağlı olduğu politikadan hiçbir değişiklik yapmadığı, göçler ve toprak konusunda da gayet yumuşak ifadeler kullanarak göndermiştir. Bunun üzerine Araplar buna tepki olarak şiddetli gösteriler gerçekleştirse de bunu Yüksek Komiser sert tedbirlerle bastırmıştır. Böylece Beyaz Kitabının bir anlamının kalmadığı 1931-1935'de Filistin'e yapılan göçlerin ve toprak satışının iki misli artmasıyla sonuçlanan olaylar göstermiştir.¹²³

¹¹⁹ Karasaban, a.g.e, C. 2, s. 158.

¹²⁰ Kuduret, a.g.e, s. 29.

¹²¹ Derveze, a.g.e, C. I, s. 170; Reich, a.g.e, s. 42.

¹²² Armaoğlu, a.g.e, s. 54.

¹²³ Kuduret, a.g.e, s. 31.

Peel Komisyonu: 1936-1937 Filistinlilerin grev, boykot ve ayaklanmalarına çözüm bulmak amacıyla, İngiltere hükümetinin Eski Hindistan İşleri Başbakanlarından Lord William Robert Peel başkanlığında “Kraliyet Filistin Komisyonu”nu kurulmuştur. Bu heyet Filistin’de yaklaşık iki ay boyunca incelemelerde bulunmuş 1937’de Peel Komisyonu Raporu adı altında 404 sayfalık raporu hükümete sunmuştur.¹²⁴

Bu raporda Arapların şikayetleri; toprakların Yahudilerin eline geçmesi, Yahudi göçüne izin verilmesi, İngilizce ve İbranice’nin resmi dil olması, Araplara yüksek memuriyetlerin verilmemesidir.¹²⁵ şeklindedir.

Yahudilerin şikayetlerine gelince; Yahudi milli yurdunun kurulmasında manda yönetiminin gönülsüz davranması, Yahudi göçlerinin gelmesini kolaylaştırmaması, Ürdün topraklarının da Yahudi göçüne açılmaması, Kudüs müftüsüne karşı gösterilen müsamaha¹²⁶ şeklindedir.

Peel raporu çözüm için ise; şunu dile getirmektedir. Hiçbiri tek başına burayı yönetemez.¹²⁷ Onun için de Filistin Araplar ve Yahudiler arasında paylaşılmalıdır. Kutsal yerlerde BM’lerin garantisi altında olmalıdır.¹²⁸ Bunun için Peel raporuna “Taksim Raporu” da denilmektedir. Bu rapora en fazla Siyonistler tepki göstermiştir. Bu raporun en karışık tarafı bölünmenin sınırlardır. Bu bölünme İngiltere hükümetini tatmin etmemiş bunu incelemek için yeni bir komisyon kurulmuştur.

Teknik Woodhead Komisyonu: 1938 Nisan’ında Sir John Woodhead başkanlığında bir komisyon kurulmuştur. Filistin’e giden komisyon üyeleri Yahudi ve Hıristiyanları dinlemiş fakat Araplar bu komisyonu boykot etmişlerdir. Komisyon Filistin’i Arap devleti, Yahudi devleti ve İngiltere mandası olmak üzere üçe ayırmış ve sınırları çizmiştir. Fakat bu taksim planı da tutmamıştır. İngiltere Araplarla Yahudileri uzlaştırmak için Londra’da toplamıştır.¹²⁹

¹²⁴ Armaoğlu, a.g.e, s. 54.

¹²⁵ Karasaban, a.g.e, C. 2, s. 173.

¹²⁶ Kuduret, a.g.e, s. 33-51; Karasaban, a.g.e, s. 174.

¹²⁷ Henry Catton, *The Palestine Question*, London: British Library Cataloguing in publication Data, 1988, s. 30.

¹²⁸ Reich, a.g.e, s. 43-44.

¹²⁹ Kuduret, a.g.e, s. 66-73.

Londra Konferansı: Londra Konferansı 7 Şubat 1939'da başlayıp 7 Mart 1939'da sona ermiştir. Konferansa sadece Filistinlilerin temsilcileri değil, Mısır, Irak, Suudi Arabistan, Yemen ve Ürdün'den de delegeler katılmıştır. Konferans İngilizler'in istediği şekilde "yuvarlak masa" etrafında toplanmamıştır. Çünkü Filistinliler siyonist delegasyonu ile aynı masayı paylaşmak istememiştir. Araplar bu konferansta da; Filistin'de bir Yahudi devletinin kurulamayacağı, Yahudi göçlerin durdurulması, Yahudilere toprak satışının yasaklanması ve Filistin'de bağımsız bir Arap devletinin kurulmasında hiç taviz vermemişlerdir. Buna karşılık Yahudiler de; Manda rejiminin devam etmesi, göçlerin engellenmemesi ve Yahudi yurdu politikasının devam etmesinde ısrarlı davranmışlardır.¹³⁰ Bu durum karşısında İngiltere konferansı kapatmış ve iki tarafın kendilerinin vereceği kararı beklemelerini söylemiştir.

Mac Donald Beyaz Kitabı: İngiltere sömürgeler Bakanı Malcolm Mac Donald tarafından "The Mac Donald White Paper" ya da resmi adıyla "British Policy on Palestine" olan 17 Mayıs 1939 tarihli resmi belge ile açıklanmıştır. Buna göre on yıl içinde Filistin'de bağımsız "Filistin Devleti'nin kurulmasına izin verilecek, bunun içinde Araplar ve Yahudiler'in göstereceği karşılıklı işbirliğine bağlı olacaktır. Yine bu belge de beş yıl içinde Filistin'e 75.000 kişilik Yahudi göçünü öngörerek¹³¹ Yahudileri incelemektedir. Toprak satışı için ise; ağır şartlar getirilmiştir.¹³² Fakat Arap Yüksek Komitesi Beyaz Kitabın tümünden reddedilmesine karar vermiştir. Mısır ve Irak'ta bu belgeyi reddetmiştir. Fakat Filistin Milli Savunma Partisi "Arap milli isteklerini" tamamen karşılamamakla birlikte "Beyaz Kitabın" milli isteklere ulaşmada bir "esas" olabileceği kararı almıştır. Onların bu kararı Filistin'de Arapların bir daha bölünmesine neden olmuştur. Yahudiler de Beyaz Kitabı kabul etmemişler çünkü onlara göre; göçe sınırlama getirmekte ve Yahudilerin "Milli Yurt"larını meydana getirmelerine engel olmaktadır.¹³³ Mac Donald'ın iki tarafı memnun etmeyen belgesinden sonra çatışmalar iyice şiddetlenmiş ve bir çok insan ölmüş, İkinci Dünya Savaşı'nın çıkmasıyla olaylar biraz sakinleşmiş, fakat gelişmelerin mahiyeti değişmiştir.

¹³⁰ Derveze, a.g.e, s. 3-29-341; Kuduret, a.g.e, s. 77-88.

¹³¹ Kuduret, a.g.e, s. 92.

¹³² Kuduret, a.g.e, s. 93.

¹³³ Armaoğlu, a.g.e, s. 59-60.

V. II. Dünya Savaşı'ndan İsrail'in Kurulmasına Kadar Filistin'deki Gelişmeler

Daha önce de belirttiğimiz gibi Mac Donald'ın Beyaz Kitabı Filistinliler'i bölmüş ve İkinci Dünya Savaşı başladığında, Filistinliler bölünmüş, lidersiz, Nazi Almanya'sını destekleyen bir hale gelmişlerdir. 1937 yılında İngilizler'in elinden kaçan Kudüs Müftüsü Hacı Emin el-Hüseynî İngilizler'e karşı cihad ilan etmiş fakat diğer taraftan Neşasibî ailesi İngilizler'e yakın durmuştur.¹³⁴ Her ne kadar çeşitli silahlı örgütler İngilizler'e ve siyonistlere saldırılar düzenlemişlerse de, birliktelikleri yoktur. Siyonistler ise; çeşitli örgütleri olmasına rağmen Yahudi Ajansı etrafında toplanmışlar ve Filistin'e yoğun göçlerin kaçak yollardan girmelerini sağlamışlardır. 1944'lerde Arap Devletleri İskenderiye'de Arap Ligi'nin kurulmasını sağlamışlar ve 1939'da reddettikleri Mac Donald Beyaz Kitabını İskenderiye protokolü adı ile kabul etmişlerdir.¹³⁵ Bu dönemde Yahudiler savaş sonrası planlar yaptıkları ve askeri eğitime katıldıklarını ve böylece İsrail devletinin kurulma aşamasını hazırladıkları görülmektedir.

İngiliz savaş kabinesi sırtında bir kambur olarak gördüğü Filistin meselesi için çözüm arayışlarına girmiş ve 1937 Peel Komisyonu raporunun "taksim" formülünden yola çıkarak İçişleri Bakanı Herbert Morrison'un başkanlık ettiği komisyon "Morrison Beyaz Kitabı" adını alan raporunu 1944'te İngiliz hükümetine sunmuştur. 1945'te Kahire'deki Ortadoğu Devlet Bakanı ise; Filistin'in "üniter" devlet olarak kurulmasını teklif etmiştir. Bu bağlamda Yahudi milli yurdunun oluşturmasını önleme yolundaki Filistinliler'in uğradığı başarısızlığın temel sebepleri kendileri ile düşmanları İngiliz destekli siyonistler arasındaki güç dengesinin eksikliği etrafında toplanmaktadır. *Bu* güç dengesini değiştirmeye muktedir olunamayış ise, Filistinliler'in kendi içlerinde çıkar ve rekabet çatışmalarından başka, gerek uluslararası konuma ve gerekse komşu Arap ülkelerinin yabancı egemenliği ve etkisinde bulunmasına büyük ölçüde dayanmaktadır.

¹³⁴ Nizam Mahmut Berekat, *el-İstidan el-İsrailiyi fi Filistin-beyne en-Nezeriyye ve et-tetbik*, Beyrut: Merkez Derasat el-Vahdet el-Arabiyyeh, 1988, s. 56.

¹³⁵ Armaoğlu, a.g.e, s. 60-61.

Güçlü ve muktedir bir devrimci önderliğin yokluğu karşısında Filistinliler'in kendi rızaları hilafına da olsa ülkelerinde Yahudi milli yurdunun oluşturulmasını önleme yolunda elverişli bir stratejiyi benimsemekte başarısız kalmış olmaları hiçte şaşırtıcı değildir".¹³⁶

. Filistin Sorununun Birleşmiş Milletler'e Havale Edilmesi

Filistin sorunu İngiltere tarafından Şubat 1947'de BM'e havale edilmesiyle Filistin meselesi "uluslararası bir sorun haline" gelmiştir.

Bu nedenle 2 Nisan 1947'de BM Genel Kurulu'nda özel bir oturum gerçekleştirilmiştir. Bu oturumda Araplar Yahudilerin iki katından daha fazla olmalarına rağmen savaş sonrası Yahudilerin Almanya'da görmüş oldukları zulümden dolayı Avrupa devletleri Yahudilere, adeta ajitasyon çerçevesinde baktıklarını ve bu nedenle de Siyonistlerin BM'de toplantılara katılma hakkı¹³⁷ olmadığı halde toplantılara girip görüş bildirme hakkı tanımışlardır. Bu da "BM Genel Kurulu'nun 15 Mayıs 1947 106 sayılı kararı ile oluşturduğu Filistin üzerine BM Özel Komitesi'nin (UNSCOP) tavsiyeleri ve bunun onanması olacaktır".¹³⁸

UNSCOP (Birleşmiş Milletler Filistin Özel Komitesi) görüşmelerini tamamlayarak, bir rapor hazırlamıştır. Genel kurulda yapılan tartışmalardan sonra 33 lehte, 13 aleyhte (altısı Arap) ve 10 çekimsiz oyla Filistin'in gelecekteki yönetimi başlıklı 181 (II) sayılı ünlü taksim kararı kabul edilmiştir.¹³⁹

Buna göre; "İngiliz mandası mümkün olan en kısa tarihte-1 Ağustos 1948'den geç olmamak üzere- sona erecek, -1 Ekim 1948'den geç olmamak üzere Kudüs milletlerarası bir konumda bırakılmak üzere iki bağımsız- Arap ve Yahudi devlet kurulacaktır. Mandanın sona erışı ile iki devletin kuruluşu arasında geçecek ara dönemde yönetimi devralıp geçişi sağlamak üzere, kararda, Genel Kurul'un beş üyeli bir BM Komisyonu seçilmesi de öngörülmüştür. Manda yönetimi altındaki Filistin, üçer

¹³⁶ Karaman, a.g.e, s. 38-39.

¹³⁷ Karaman, a.g.e, s. 40

¹³⁸ Nayif Havatme, **Filistin'de Halk Savaşı ve Ortadoğu**, (çev. Mehmet Emin Bozarslan), İstanbul: Ant Yayınları, 1970, s. 239.

¹³⁹ el-Hut, a.g.e, s. 574-575.

bölge Araplara ve Yahudilere, yedinciye oluşturan Yafa İsrail devleti içinde Arap bölgesi, sekizinci özel statüsüyle Kudüs olmak üzere, sekiz bölgeye ayrılmaktadır.”¹⁴⁰

Bu karardan sonra Arap ve Yahudiler arasında var olan çatışmalar şiddetlenmiştir. Özellikle Yahudiler, BM'nin Yahudilere bırakmış olduğu toprakları İngilizler buradan ayrılmadan önce ele geçirmeye çalışmıştır. Bu nedenle bu toprakları Yahudilere bırakmayan toprak sahipleri Filistinliler ile Yahudiler şiddetli çatışmalara girmiştir. Yahudi örgütler Filistin'in çeşitli köy ve kasabalarına saldırarak burada büyük katliamlar gerçekleştirmiştir. Halk topraklarını terke zorlanmıştır. Filistinliler her ne kadar bu saldırılara karşı koymaya çalışmışlarsa da hem silah hem de eğitim konusunda yeterli değildir.¹⁴¹ Bunun için defalarca toplanan Arap Birliği çeşitli kararlar almasına rağmen, bu kararları bir türlü eyleme dönüştürememişlerdir. Gönüllülerden oluşan gruplar Siyonistlerle mücadele için gelseler de bu yeterli olmamıştır.¹⁴²

Bütün bunlardan bunalan İngiliz yönetimi, daha önce belirlediği tarihten önce 15 Mayıs 1948'de manda yönetimine son vereceğini açıklamıştır.¹⁴³ 15 Mayıs 1948'de Tel-Aviv'de toplanan Yahudi Milli Konseyi (vaad levmi) yayınladığı bir deklarasyonla, İsrail devletinin kurulduğunu ilan etmiştir. Deklarasyon: “Eretz Israel yani İsrail ülkesi Yahudi milletinin doğduğu yerdir ve Yahudi milleti ilk defa burada devlet olmuştur.” Diye başlıyor ve “Biz İsrail konseyinin üyeleri olarak tabii ve tarihi hakkımızı kullanarak ...Eretz Israel'de, bundan sonra İsrail Devleti diye tanınacak olan Yahudi Devleti'nin kurulduğunu ilan ediyoruz” diyeceklerdir.¹⁴⁴

VI. Filistin'in Sosyo-Ekonomik Yapısı

Filistin'deki Arap liderliği, bir grup nüfuzlu aileye bağlı kabile mantığında temellenmektedir. Bir Arap çiftçinin oğlu için zenginlik ve politik nüfuz kazanmak hemen hemen olanaksızdır. Geleneksel metotlar kullanan Filistin'deki tarımın

¹⁴⁰ Ali Maksut Muhammed el-Avadi, **el-Vadu el-Kanuni ed-Devliyye li Devleti el-Filistiniyeh el-Mustekelleh (Tehte el-ihtilal)**, Sena: Daru'l-İkram 1992, s. 28; Karaman, a.g.e, s. 43-44.

¹⁴¹ David Ben Gorion, **Yavmiyat el-Harb (1947-1949)**, (Arapçaya çeviri, Semih Cebur) Beyrut: Muesseseh el-Diraset el-Filistiniyeh, 1993, s. 25-97.

¹⁴² Armaoğlu, a.g.e, s. 90.

¹⁴³ Karaman, a.g.e, s. 46.

¹⁴⁴ Armaoğlu, a.g.e, s. 93.

gelişmesi, yine geleneksel toprak ağalığı tarafından engellenmiştir.¹⁴⁵ Geleneksel yaşam tarzının değişimi çok zordur. Halkın %73'ü tarımsal bölgelerde yaşamaktadır. Yaklaşık 65 bini de göçebedir.

Arap topluluğun sosyal yapısı yarı ortaçağ manzarasından pek ileri gidememiştir. Bu topluluğun zirvesinde toprak sahibi aristokratik aileler vardır. Bunların çoğu zengin yüksek Türk mekteplerinde, Beyrut Amerikan kolejinde, hatta Avrupa'da okumuş insanlardır. Bu hakim sınıf arasında geleneksel rekabetler dolayısıyla iyi ilişkiler kurulamamıştır. Toplumun ileri gelenleri arasında, bir taraftan Hüseyinler, diğer tarafta Neşasibiler vardır. Toplum içindeki sınıf basamaklarını, şehirdeki meslek ve iş adamları ile ovaların pek müreffeh ve kendi topraklarını işleyen ziraatçıları oluşturmaktadır. Fakat bunlar çok azınlıkta kalmaktadır.¹⁴⁶ Araplar Yahudiler gibi dışarıdan maddi destek almamakla iyi örgütlenmiş Yahudi toplumu gibi modern okulları, hastaneleri ve diğer kurumları bulunmamaktadır. Arap çocuklarının sadece % 25'i okula gitmektedir. Tabiki bu durum Filistinliler topraklarından çıkarıldıktan sonra değişmiş, Filistinlilerin eğitim durumu çok yükselmiştir.

Az gelişmiş Filistinliler, ekonomik, kültürel ve politik olarak kapitalist Avrupa'nın gelişme seviyesini temsil eden Yahudi göçmenlerle karşı karşıya gelmişlerdir. Filistinliler fellahlar veya vasıfsız işçiler olmalarına rağmen, Yahudi göçmenlerin çok büyük bir çoğunluğu sağlam mesleki eğitime sahiptir. Filistin toplumu, Yahudi kitle göçünden sonra da köylü yapısını korumaya devam etmiştir.

*“Yahudilerin sermaye, teknik ve uygarlıktaki üstünlükleri, Arap halkının 'büyük bir çoğunluğunun tarımda kalmasına karşılık Yahudi hayatının özellikle şehirlerde toplanmasına sebep oluyordu. O dönemin bütün raporları, Yahudilerin Filistin'e şehirleşmeyi getirdiğini kaydeder. Onların modern şehirleri 'hala kaçınılmaz olarak Asya tipi' olan Filistinliler'inin tersine 'tamamiyle Avrupalı' olarak niteleniyordu.”*¹⁴⁷

¹⁴⁵ Hollstein, a.g.e, s. 200.

¹⁴⁶ Karasaban, a.g.e, C. 1, s. 145.

¹⁴⁷ Hollstein, a.g.e, s. 206.

BÖLÜM II.

İSRAİL'İN TARİHİ

A. İsrail'in Tarihi

Filistin'e yerleşen Beni-İsrail'in tarihi dini kitaplarda geniş yer alan efsaneye benzeyen ilk kısımlarıyla menkıbe ve rivayetlerden oluşan hikayeleri,¹⁴⁸ andırmaktadır. Yahudiler temel istek ve eylemlerini bu tarihi belgeye yani "Kitab-ı Mukaddes"e dayandırmaktadır. Kitab-ı Mukaddes'in birinci bölümü "Tevrat" (Eski ahit)'a ait Yahudilerin tarihi şu şekilde sıralanmaktadır.

1. Göçebelik ve birinci esaret,
2. Mısır'dan çıkış (Exode) ve Mev'ud toprağa yerleşme,
3. Hükümet haline gelme,
4. Şevket ve ilk bal devri,
5. Düşkünlük ve parçalanma (İsrailiye ve Yahudiye devletleri) dağılmalar ve ikinci esaret,
6. Babil'den dönüş, yarı milli hayata kavuşma,
7. İzmihlâl ve ikinci dağılma (Diaspora).¹⁴⁹

Tevrat'a göre İbrahim "Tek Tanrı" yani Tanrı'nın Birliği inancını savunan ilk uyarıcı ve ilk peygamberdir.¹⁵⁰ Allah Kenan ilini (Filistin'i) ona bağışlamıştır.¹⁵¹ İsrailoğulları M.Ö. 17. yüzyılda Kenan elinden Mısır'a göç etmişler. Bu göç hem Tevrat'ta hem de Kur'an-ı Kerim'de Yusuf'un hikayesi olarak geçmektedir.¹⁵² İsrailoğulları Mısır'da Yusuf'un liderliğinde Gessen (Goshen) bölgesine yerleşmişler.

¹⁴⁸ Karasaban, a.g.e, C. 1, s. 18.

¹⁴⁹ Karasaban, a.g.e, s. 18.

¹⁵⁰ Kitab-ı Mukaddes ve yeni Ahit, Tekvin bab 12/2.

¹⁵¹ Tekvin bab. 12.

¹⁵² Tekvin bab 39-50; Kur'an-ı Kerim ve Yüce Meali, Prof. Dr. Süleyman Ateş, Yeni Ufuk neşriyatı Yusuf Sûresi.

Uzun bir dönem zengin ve müreffeh bir hayat yaşamışlar.¹⁵³ Daha sonraki dönemde başa gelen Firavunlar İsrailoğullarına eziyet etmeye başlamıştır, Yahudiler bu eziyetlere dayanamayarak Musa'nın önderliğinde Mısır'dan ayrılmıştır. Tevrat buna Exodus (çıkış) demektedir.¹⁵⁴ Yahudilerin Filistin'e yerleşmeleri pek kolay olmamış çeşitli çatışmalar çıkmış, buna Yahudilerin kendi aralarındaki çatışmalarda eklenince yerleşim uzun sürmüştür. Yahudiler ancak M.Ö. 1039-1032 yılları arasında Davud'u kral seçerek Filistin'de bir devlet kurmaya muvaffak olmuşlardır. Davud, Kudüs'ü fethederek burayı başkent ilan etmiştir. Onun yerine geçen oğlu Süleyman Kudüs'e Mescid-i Aksa'da ilk Yahudi Mabedi'ni inşa ettirmiştir.¹⁵⁵ Süleyman'ın ölümüyle Yahudi Krallığı dağılmış. Bu devletin yaşam süresi 70 yıl kadar olmuştur. Bu krallığın dağılmasıyla iki ayrı Yahudi devleti ortaya çıkmıştır.

İsrailiye Devleti; İsrailoğullarının 12 kabilesinden 10'unun meydana getirdiği bu devlet Filistin'in kuzeyinde başkenti Samaria (Samiriye veya Nablus) olduğu İsrailiye Krallığı veya Devleti, diğeri ise Yahudilerin geriye kalan iki kabilesinden oluşan ve Güney Filistin'de kurulan başkentini Kudüs olduğu Judaca veya Yehuda (Yahudiye) Krallığıdır. Bu devletlerin ilki yani İsrailiye devleti M.Ö. 722 tarihinde Asurluların istilasıyla ve Yahudileri sürmeleriyle sona ermiştir. Yehuda devleti ise; biraz daha uzun süre yaşamıştır. Bu devlet M.Ö. 586 tarihinde Babil'in istilasıyla, Başkent Kudüs'ü yakılıp yıkıldığı gibi, bir tane Yahudi kalmamacasına hepsini esir alıp Babil'e götürerek egemenliğine son verilmiştir. Bu esaretin 70 yıl sürdüğü ve Tevrat'taki efsanelerin bu dönemde oluşturulduğu ileri sürülmektedir.¹⁵⁶

Bundan sonra, Filistin'e Persler, Makedonyalılar, Romalılar hakim olmuştur.¹⁵⁷ Romalılar M.S. 70 yılında Yahudilerin ayaklanmalarını kanlı bir şekilde bastırarak, Yahudilerin dünyanın dört bir yanına dağıtmışlardır. Buna diaspora denilmektedir.¹⁵⁸

Filistin'in, Müslümanların hakimiyetine geçmesiyle, özellikle de Selahaddin-i Eyyûbî'nin Kudüs'ü almasıyla bütün Yahudiler Kudüs'e davet edilmiş ve Yahudilerin

¹⁵³ Armaoğlu, a.g.e, s. 7.

¹⁵⁴ Kitab-ı Mukaddes, çıkış bab, 13-16.

¹⁵⁵ Karasaban, a.g.e, C. 1, s. 29-33.

¹⁵⁶ Armaoğlu, a.g.e, s. 8-9.

¹⁵⁷ Karasaban, a.g.e, s. 48-63.

¹⁵⁸ Armaoğlu, a.g.e, s. 10.

bir kısmı Filistin'e geri dönmüşlerdir. Yavuz Sultan Selim'in Filistin'i Osmanlı topraklarına katmasıyla çeşitli Avrupa ülkelerinden Kudüs'e göçler olmuştur.¹⁵⁹ Ancak daha sonraki göçler engellenecek, 19. yüzyılın sonlarında Avrupa'da canlanan Yahudi düşmanlığı (antisemitizm) bir yanda siyonizmin doğmasına öte yandan Filistin'e dalgalar halinde göçlerin başlamasına neden olmuştur.

I. Siyonizm

Diaspora'da bulunan Yahudilerin milli bir şuur etrafında toplanmaları, yani siyonizmin doğuşu, 19. yüzyılın ikinci yarısında Avrupa'da hızlanan milliyetçi düşünceyle ilgilidir. Avrupa'daki milliyetçi duyguların gelişmesi, Yahudiler üzerinde baskıyı beraberinde getirmiştir.

Yahudiler üzerindeki diğer bir sonuç ise; Yahudilerin de din-kültür milliyetçiliğine sarılmalarına ve gözlerini Filistin'e çevirmelerine neden olmuştur. Hemen hemen bütün Avrupa ülkelerinde farklı bir gözle görülmeye başlanan Yahudiler ilk baskıyı da Rusya'da görmeye başlamış, ikinci sınıf vatandaş konumundaki Yahudiler gettolarda (ayrı yerleşim merkezlerinde) yaşamışlardır.¹⁶⁰ Bu baskılar sonucu 1860'lardan beri çeşitli Avrupa ülkelerinde değişik adlar altında dernekler kurmuşlarsa da, ilk ciddi örgütlenmeleri Rusya'da 1881 yılında Odessa'da "Hovevei Zion"¹⁶¹ "Zion'u sevenler" veya "Zion aşıkları" adı altında kurdukları dernektir. Bu dernek siyonizmin ilk adımı sayılmaktadır. Derneğin amacı, Yahudileri Kudüs ve Filistin'e yerleşmelerini sağlamaktır.¹⁶² Bu dernekten ayrılan 500 kadar Yahudi genci Biluim hareketi ile yeni bir hareket başlatmış, bu hareket İstanbul Yahudilerine kadar ulaşmış ve 1882'de Bilu grubu Bilu manifestosu adı ile bir deklarasyon yayınlarak Filistin'de bir Yahudi Yurdu kurulmasını isteyen belgeyi –ki ilk Siyonist belgenin bu olduğu söylenmekte- yayınlamışlardır.¹⁶³ Bunun Yahudi milliyetçiliğinin konsepti 1882'de

¹⁵⁹ Karasaban, a.g.e, s. 30-31.

¹⁶⁰ Armaoğlu, a.g.e, s. 12-13.

¹⁶¹ Yusuf Basalel, **Yahudilik Ansiklopedisi**, İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın-yayın AŞ 2001 s. 258.

¹⁶² Alan R. Taylor, **İsrail Doğuşu**, 3. Baskı, (çev. Mesut Karasaban) İstanbul: Pınar yayınları, 2001 s. 14.

¹⁶³ Armaoğlu, a.g.e, s. 15.

Rusya Yahudilerinden Leo Pinsker tarafından izah edildiği söylenmektedir.¹⁶⁴ Siyonizmin basit anlamı ile Siyon'a¹⁶⁵ geri dönüşte eski bir ideoloji için yeni bir isimdir.¹⁶⁶ Çünkü bu topraklar Eski Ahit'e göre Tanrı Yahuda tarafından kıyamete değin tasarruflarında kalmak üzere İbrahim (Abraham) peygamber ve ümmetine adanmıştır. Bu inanç Yahudilerin benliğine öyle yerleşmiştir ki, bütün ibadetlerinde vaiz “kurtarıcı (mesih) bir gün Siyon'a gelecek” diye dua etmeden bitirmemektedir. Yılda iki kez, Fısıh Bayramı şenliklerinde ve Kefaret Gününün sonunda büyük bir heyecanla ümitlerini dile getirirler. “Gelecek sene Kudüs'te” diye bağırırmaktadırlar.¹⁶⁷

II. Siyonist Hareketin Doğuşu

Siyonizm fikri, Yahudi ve Hıristiyan düşüncesinin bir parçası olarak tarih boyunca var olagelmıştır.¹⁶⁸ “Yahudi halkının politik olarak özerk bir varlık ve ulus-devlet oluşturmak amacıyla, başlangıçtaki yurtları olan “İsrail Toprağı”na dönmelerini hedefleyen ulusal bir harekettir.”¹⁶⁹ Bununla beraber bir hareket olarak siyonizm 19. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Siyonizmin Avrupa'daki milliyetçi hareketlere nazaran geç oluşmasının nedeni modern antisemitizmin karşı inandırıcı ve ikna edici yanıt verme konusunda yetersizliğinin ortaya çıkmasından önce emansipasyon (bireysel özgürleşme) ve asimilasyon (özümseme) ideolojileriyle daha başlangıçta karşı karşıya kalmış olmasıdır.¹⁷⁰ 1871'de Bismark tarafından özgürlüğün tanınmasıyla¹⁷¹ Yahudiler gettolarında korumuş oldukları kimliklerini¹⁷² kaybetme korkusuyla karşı karşıya gelmiş ve yaşamış oldukları ülkelerin vatandaşı olmaları, onların belirlenmiş ve ayırt edici özelliklerini yitirmelerine sebep olmuştur.

¹⁶⁴ Fred J. Khouri, **The Arab-İsraili Dilemma**, New York: Syracuse University Press 1985, s. 3; Attias, s. 183; Bernard Avishai, **The Tragedy of Zionism**, New York: Farrar Straus Girous, 1985, s. 28-29.

¹⁶⁵ Zion (Siyon) Kudüs'te hakim bir tepenin adıdır. Davud Peygamber, Kudüs'ü başkent yaptığı zaman bu tepe Kudüs için bir sembol olarak kabul edilmiştir.

¹⁶⁶ Süleyman Kocabaş, **Türkiye ve Siyonizm “Vaad edilmiş toprak”**, İstanbul: Vatan Yayınları, 1987, s. 93.

¹⁶⁷ Mim Kemal Öke, **Siyonizm ve Filistin Sorunu (1880-1914)**, İstanbul Üçdal neşriyat, 1982 s. 32-33.

¹⁶⁸ Taylor, a.g.e, s. 13.

¹⁶⁹ Alain Boyer, **Siyonizmin Kökenleri**, (çev. Volkan Aylar) İstanbul: İletişim Yayınları, 1992, s. 7.

¹⁷⁰ Boyer, a.g.e, s. 8.

¹⁷¹ Taylor, a.g.e, s. 15.

¹⁷² Boyer, a.g.e, s. 8.

Oysa Yahudi dinseliliği, Yahudi halkının dnyada dağılışı sırasında Yahudilerin birliğini korumak, bağımsızlığını ve ulkenin yetirilmesini telafi etmek üzere ruhani bir yurt yaratma çabasına girmiş ve bir sözlü töreyi yazı (Talmud)ya çevirmeyi başarmışlardır. Bu da günlük yaşamdaki tüm davranış kurallarına (halakha) çevirmeyi ve canlı bir Yahudiliği ayakta tutmayı becermelerine neden olmuştur.¹⁷³

Yahudiler, Filistin’de tarih öncesi ve sonrası uğramış oldukları çeşitli sürgünlere rağmen Filistin ile olan bağlarını koparmamışlar ve mesihin dirilişı sırasında bu kutsal topraklarda Mesih’le birlikte ilk dirilenlerden olmak için Zeytinlik dağına gömülmeyi arzulamışlardır.¹⁷⁴

Bu ise, daha çok Yahudi inancını benimseyen insanların isteği olmuştur. Çünkü Mehdi ortaya çıkacak, yer yüzünde Allah’ın saltanatı başlayacak ve “yerin bütün milletleri”¹⁷⁵ Yahudilere bağlanacak bütün insanlık tek bir gerçeğin etrafında toplanacaktır. Bu Yahudiliğin “Kutsal topraklara doğru haç geleneğinin” doğmasına sebep olmuştur. Çok ilginçtir ki, bu geleneksel Yahudilik, çok sınırlı bir insan grubunu çerçevesine toplamış ve İslâm muhalefetiyle karşılaşmamıştır.¹⁷⁶

Bu düşünce Filistin’de egemenlik kurmaktan ziyade inanmış olduğu değerlerin gereklerini en iyi şekilde yerine getirmeyi amaçlamaktadır.¹⁷⁷ Onun içindir ki, Kudüs’te Yahudi, Hıristiyan ve Müslüman dinine mensup insanlar birbirlerine zarar vermeden uzun yıllar dinlerinin gereklerini yerine getirerek barış içinde bir arada yaşamışlardır.

III. Devletleşmeye Doğru Gelişmeler

Bugünkü siyonizmin babası 21 Mayıs 1860’da Budapeşte’de doğan Theodor Herzl’dir. Dindar bir ailenin oğlu olarak geleneksel bir orta öğretiminden sonra Viyana Üniversitesi Hukuk Fakültesi’ne girmiştir. Okulu bitirdikten sonra gazetecilik merakı ile

¹⁷³ Boyer, a.g.e, s. 15.

¹⁷⁴ G. Nevburger, “Yahudilik ve Siyonizm Arasındaki Ayırım”, **Siyonizm ve Irkçılık**, AÜSBF Yayınları, Ankara, 1982, s. 213.

¹⁷⁵ Kitab-ı Mukaddes, Tekvin bab 22/18.

¹⁷⁶ Garaudy, a.g.e, s. 18.

¹⁷⁷ Thzodor Fritseh, **Tarih Boyunca Yahudi Meselesi**, (çev. Münir Abdurrahman) İstanbul: Akçağ Yayınları, 1972, s. 174.

1891'de Avrupa'nın tanınmış Neve Freie Presse'in Paris temsilciliğine başlamıştır.¹⁷⁸ Herzl'in Yahudi sorunu ile tanışması Viyana yıllarına dayanmaktadır. "Viyana yakınlarında Buden'de. Birisi bana "pis yahudi" diye bağırdı.... Bu bana fazla tesir etti."¹⁷⁹ diye hatıralarında bu olayın üzerinde bıraktığı izi anlatmakta ve uzun uzun çözüm arayışlarını irdelemektedir. Herzl'i etkileyen en önemli olayların başında ise, çalıştığı gazete için takip ettiği Yüzbaşı Dreyfus hadisesidir.¹⁸⁰ Fransız ordusunda Almanlar lehine casusluk yapmakla suçlanan Dreyfus kesin deliler olmamakla birlikte idam cezasına çarptırılması, Herzl'e Yahudi sorununu anti-semitizmin bir sonucu olduğu kanısını geliştirmeye yöneltmiştir. Avrupa'da "Museviler için de yaşadığı tüm uluslar gizliden gizliye yada açıktan açığa anti-semittirler"¹⁸¹ Bunların niçin anti-semit oldukları önemli değildir, hatta bu anlayışla da karşılanabilirdi. Çünkü gettolarda (pis ve karanlık yerler olurdu) yaşadıkları için antisosyal,¹⁸² perişan ve tiksindirici halde olabilmektedirler.¹⁸³ Yüzyıllar boyunca baskılar altında yaşayan Yahudiler ulusal gururlarını yitirmiş, bu gururun Hıristiyan olmakla tekrar elde edilebileceğini düşünmüşlerdir.¹⁸⁴ Herzl'in düşüncesi yavaş yavaş oluşmuş, bu düşüncelerini Der Judenstaat (Yahudi Devleti) adlı kitapta toplayarak 1896'da yayınlamıştır.¹⁸⁵ Bu kitabın da Yahudilerin bir ulus vücuda getirecek ve bir devlet kurabilecek özelliklere sahip olduklarına inancının tam ve kesin olduğu¹⁸⁶ Yahudi meselesinin ne sosyal ne dini bir mesele, keza, onun, milli bir mesele olduğu dile getirilmiştir. Çözümü de ancak, bir meclis dahilinde medeni dünya milletleriyle anlaşarak, onu siyasal bir dünya meselesi yapmakla mümkün olabilir¹⁸⁷ diye yazmaktadır. Böylece Yahudi sorunu dar çerçeveden çıkıp dünya meselesi haline gelecek ve en kısa zamanda çözüm bulacaktır. Çözümler için, iki cemiyet kurularak bu meselenin nakledilmesine çalışılacaktır. Birincisi siyasal bir örgüt bu "Yahudi cemiyeti" olacaktır. Bu cemiyetin görevi, Avrupa hükümetleriyle temasa geçerek Filistin'de siyonistlere devlet kurma hakkının verilmesi için diplomatik

¹⁷⁸ Öke, a.g.e, s. 42; Taylor, a.g.e, s. 15.

¹⁷⁹ Ergun Göze (Hazırlayan), **Siyonizmin Kurucusu Theodar Herzl'in Hatıraları ve Sultan Abdulhamit**, İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1995, s. 21-22.

¹⁸⁰ Paul Johnsan, **Yahudi Tarihi**, (çev. Filiz Orman) İstanbul: Pozitif yayınları, 2000, s. 359-365.

¹⁸¹ Öke, a.g.e, s. 42.

¹⁸² Göze, a.g.e, s. 24.

¹⁸³ Jean Paul Satre, **Yahudilik Sorunu**, (çev. Emin Türk Eliçin) Ankara: Ataç Kitapevi, 1965, s. 6-7.

¹⁸⁴ Göze, a.g.e, s. 24.

¹⁸⁵ Donald Neff, **Fallen Pillars**, Washington: De Institute for Palestine Studies, 1995, s. 8.

¹⁸⁶ Öke, a.g.e, s. 42.

¹⁸⁷ Kocabaş, a.g.e, s. 145.

alandanda mücadele vermek ve ikna oluncaya kadar bir hükümet gibi Yahudi cemiyeti yürütme yetkisi kullanacak; ikincisi ise: Yahudilerin Filistin'e göçlerini ve orada yerleşmelerini sağlamak için kurulacak ticari bir şirkettir.¹⁸⁸ Filistin'de toprak alma konusunda problem çıkacağını düşünmeyen Herzl, daha sonra Abdulhamit ile olan görüşmelerinde bu problemle karşı karşıya gelmiştir.¹⁸⁹

Herzl, Yahudilerin kurtuluşuna dair düşüncelerini bir başka yerde şöyle dile getirmektedir. *“Yahudilere verilecek şey müsamaha değil, milletlerarası münasebet – sahasında tanınmış bir hakka dayanmalıdır. Böyle bir hak tanınması olmaksızın yama şeklinde kolonizasyonlarla Yahudi davası halledilemez. Kaldı ki, geniş alanda Yahudi iskanının başarılabilmesi halinde dahi bu, bütün diğer memleketlerdeki Yahudilerin buldukları yerlerden çıkışı, Huruc'u manasını tezammun etmemelidir. Yahudilerin Filistin'e göçmemeleri bunların halen yaşanmakta oldukları memleketlerin kendilerinden yakalarını kurtarmaları demek olmamalıdır. Göç, anti semitizmin yavaş yavaş azalması ve büsbütün kesilmesi ile sona ermelidir.”*¹⁹⁰ Uluslararası en önemli ögenin güç ve güç birikimi olduğunu düşünen Herzl, *“Uluslararasıdaki ilişkiler bir kuvvet sorunudur. Bugün ve gelecekte, belki de kıyamete kadar güçlü daima haklı karşısında galebe çalacaktır”*.¹⁹¹ Herzl, Yahudilerin ileri gelenleriyle temaslarda bulunmuş fakat bir sonuç alamamıştır. Bunun için Yahudi halkıyla çeşitli vesilelerle görüşen Herzl, onlardan büyük ilgi görmüştür. Bu ilgi üzerine halkı kullanarak zengin Yahudileri Siyonizme ikna edebileceğini düşünmüştür. 1897'de Yahudilerden Siyonizme yatkın olanlar bir çatı altında toplayabileceğine inanmış ve bunun çalışmalarını başlatmıştır.

Herzl, 27 Ağustos 1897 tarihinde İsviçre'nin Basel kentinde üç gün sürecek olan, Birinci Siyonist Kongresini toplamaya muvaffak olmuş.¹⁹² Bu kongreye ikiyüzü aşkın delege katılmıştır. Her sosyal tabakadan ve düşünceden Yahudileri aynı çatı altında toplayan küçük bir Yahudi akımı yaratmıştır adeta. Bu kongreye en fazla talep Rusya'dan gelmiştir.

¹⁸⁸ Öke, a.g.e, s. 43; Kocabaş, a.g.e, s. 146.

¹⁸⁹ Said Şamil, **Yahudi Davası ve Filistin**, (çev. Cafer Barlas) İstanbul: Kitabevi, 1991, s. 16-18.

¹⁹⁰ Karasaban, a.g.e, C. 2, s. 41.

¹⁹¹ Öke, a.g.e, s. 43.

¹⁹² Neff, a.g.e, s. 7.

Kongre’de Theodar Herzl açılış konuşmasında; “*Biz burada Yahudi Milletine sığınak olacak taştan bir binanın tesisi ihtiyacını ortaya koyacağız. Dünya bizim hakkımızda daima kötü bilgilere sahiptir... antisemitizm bize kuvvet vermiştir. Biz siyonistler görüyoruz ki, Yahudi milleti her yerde kendisine yardım için uyanmaktadır. Biz şimdiye kadar Yahudi milletin ihtiyacı olan düzenli bir organizasyon, kuruluş meydana getireceğiz.*”¹⁹³

Bu kongre “siyonist hareketin amaçlarını, bu amaçlara ulaşmak için gerekli araçları ve bu araçları kullanacak bir yürütme heyetini saptamıştır”.¹⁹⁴ Kongrenin bitiminden üç gün sonra 3 Eylül 1897’de Herzl anı defterine şunları yazacaktır;

“*Ben Bale (Basel)’de Yahudi devleti tesis ettim. Ben bunu bugün yüksek sesle söylesem bütün dünyadan bir kahkaha tufanı yükselir. Fakat bundan beş sene sonra belki elli sene sonra ise muhakkak herkes bunun böyle olduğunu anlayacaktır*”.¹⁹⁵

Basel Kongresinde Dünya Siyonist teşkilatının temeli atılmış; Başkanlığına da Theodor Herzl getirilmiştir.

Kongre sonrası program şu şekilde ortaya çıkmıştır. Filistin’de bir yurt edinilmesi için çalışılacak, bunun için de Filistin’de Yahudi çiftçi, esnaf ve tüccarın anlamlı bir şekilde yerleştirilmesi ve her yerdeki Yahudiler “ dernekler ve federasyonlar” halinde organize olacak. Yahudilerin milli his ve duygularının kuvvetlendirilmesi ve gerekli desteğin sağlanması için hazırlıklara başlanacaktır.¹⁹⁶

1898 Ağustos’unda yine İsviçre’nin Basel kentinde ikinci Siyonist kongresi toplanmıştır. Örgütün parasal sorunları tartışılmıştır. Bu kongrede örgütün iktisadi politikasını yürütecek bir bankanın kurulmasına karar verilmiştir. Banka daha sonra “İngiliz Filistin Şirketi”ni kurarak Filistin’in Hayfa, Yafa, Kudüs, Habron (el-Halil), Beyrut, Safet, Tibiryas ve Gazze’de şubeler açarak Yahudi kolonizatörleri her türlü

¹⁹³ Kocabaş, a.g.e, s. 149.

¹⁹⁴ Öke, a.g.e, s. 45.

¹⁹⁵ Göze, a.g.e, s. 154.

¹⁹⁶ Taylor, a.g.e, s. 17; Karasaban, a.g.e, s. 41.

toprak alım-satımlarıyla ilgilenmeye başlamıştır.¹⁹⁷ 1901'deki Beşinci Siyonist kongrede ise, "Yahudi Ulusal Fonu" adı altında Yahudilerin gönüllü bağışların aktarıldığı bir sandığın kurulmasına karar verilmiştir.¹⁹⁸ "Yahudi Ulusal Fonu" Yahudilerin Filistin'de toprak satın alınmasından tutun da Yahudi kültürünün geliştirme ve yaymaya kadar değişik çabalar içinde olmuştur.

IV. Theodor Herzl'in II. Abdulhamit ile Görüşmesi

Theodor Herzl, Filistin'e Yahudilerin yerleşmesi için II. Abdulhamit'i ikna etmek için 1896 ile 1902 yılları arasında İstanbul'a beş sefer yapmış olduğu yazılmaktadır.. Hem padişah hem de devlet adamları tarafından kabul edildiği yine bu kaynaklarda geçmektedir¹⁹⁹. Daha sonra Herzl bunu yandaşlarına padişahın "kendisine ümit vererek Siyonistlerin Filistin topraklarında birleşebilmeleri için elinden gelen her şeyi yapabileceğini"²⁰⁰ söyleyecektir.

Herzl İstanbul'a gelmeden önce ön hazırlıklar yapar ve II. Abdulhamit'e yurtlarının sınırını, "Kuzeyde Kapadokya Dağları (bu dağlar Suriye'dedir), güneyde Süveyş kanalına kadar olan alanı kapsamalıdır. Devamlı tekrarlanacak olan "Davud ve Süleyman'ın Filistin'i olmalıdır"²⁰¹ sloganı daha sonra İsrail'in kurulmasında rol alan Ben Gurion ve diğer İsrailli yetkililer de sıkça ifadelendirdiği bir slogan olacaktır.²⁰² Bu sınırlar Kitab-ı Mukaddes'in çizmiş olduğu Filistin coğrafyasıdır.²⁰³

Herzl, çok zor durumda olan Osmanlı maliyesini bu topraklar karşılığında düzeltilmesi teklifini getirir. Yahudilerin statüsü ise; Bulgaristan'daki prensliğin statüsüne benzer bir statü olacaktır.²⁰⁴ Fakat II. Abdulhamit ile görüşmelerinde herhangi bir sonuç alamamış ve Abdulhamit'in Polonyalı soylu Kont Phlipp de Newlinsk'i vasıtasıyla Herzl'e gönderdiği bir cevapla Herzl'in bu isteklerini sonlandırmıştır.

¹⁹⁷ A. L. Tibawi, **Anglo-Arab Relations and The Question of Palestine 1914-1921**, London: Luzac & Company Ltd., 1977, s. 19-20; Ayrıca Münih'te bir gazete, siyonistlerin sadece bir Filistin değil, çevredeki topraklarda da bağımsız bir Musevi devleti kurulacağını yazıyor. Bakınız, Başbakanlık Osmanlı Arşivi, HR, SYS; nr-40128, 17.Ağustos.1900.

¹⁹⁸ Şamil, a.g.e, s. 16-84.

¹⁹⁹ Mim Kemal Öke, **Filistin Sorunu**, İzmir: Ufuk Kitapları, 2002, s.41.

²⁰⁰ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, HR, SYR, nr. 41/45, 30 Aralık 1901.

²⁰¹ Kocabaş, a.g.e, s. 153.

²⁰² Garaudy, a.g.e, s. 31.

*“Eğer Bay Herzl senin bana arkadaşım olduğun gibi bir arkadaşın ise, ona nasihat et, bu konuda bir diğer adım atmasın. Ben bir karış bile olsa toprak satamam. Zira, bu vatan bana ait değil, milletime aittir. Benim milletim bu imparatorluğu savaşta kanlarını dökerek kazanmışlar. Onu kanlarıyla verimli kılmışlar. Bu toprak bizden sökülüp alınmadan evvel, biz onu tekrar kanlarımızla sularız. Benim Suriye ve Filistin alaylarımın efradı birer birer Plevne’de şehit düşmüşlerdir. Onlardan bir tanesi dahi dönmek üzere muharebe meydanlarından canlarını vermişlerdir. Türk imparatorluğu bana ait değildir. Türk milletine aittir. Ben onun hiçbir parçasını veremem. Bırakalım Yahudiler milyonlarını saklasınlar. Benim imparatorluğum parçalandığı zaman, onlar Filistin’i hiç karşılıksız ele geçirebilirler. Fakat, yalnız bizim cesetlerimiz taksim edilebilir. Ben canlı bir vücut üzerinde ameliyat yapılmasına müsaade edemem”.*²⁰⁵

Herzl, Osmanlı imparatorluğu nezdindeki görüşmeler sonuç vermeyince Avrupa ülkeleri ile görüşmelerini hızlandırmıştır. 1903 yılında İngiltere, Siyonistlere Uganda’da bir Yahudi yurdu kurulmasını teklif etmiştir. VI. Siyonist kongresinde kabul edilse de, 1904 yılındaki Siyonist teşkilatın VII. Kongresinde bu reddedilmiştir. “Filistin dışında Yahudi yurdu kabul edilemez” kararı çıkmıştır.²⁰⁶ 3 Temmuz 1904 yılında Theodor Herzl’i ölümünden sonra Siyonistler Filistin üzerinde durmaya devam etmişler. 1908 Jöntürk ihtilalinden sonra Jöntürkler Yahudilerin Filistin’e yerleştirilmesi için yoğun diplomatik temaslarla²⁰⁷ karşı karşıya kalmış, bu temaslar Yahudiler açısından olumlu sonuç vermiştir. Yahudilerin Osmanlı İmparatorluğuna göç etmeleri yeni bir yaklaşım ve müsbet bir tutum olarak görülmüştür. Bazı kısıtlamalar kaldırılmış, toprak satın almaları da serbest bırakılmıştır.²⁰⁸ Fakat 31 Mart (13 Nisan 1909) olayı özellikle azınlıkların bağımsızlık peşinde gitmeleri İttihat ve Terakki’nin siyonistlerinde eninde sonunda bağımsızlık peşinde gideceğini düşünerek aynı kısıtlamalara tekrar gidilmiştir.

²⁰³ Kitab-ı Mukaddes, Tekvin bab 13-15.

²⁰⁴ Göze, a.g.e, s. 77.

²⁰⁵ Öke, a.g.e, s. 52.

²⁰⁶ Armaoğlu, a.g.e, s. 22-23.

²⁰⁷ Kocabaş, a.g.e, s. 177.

²⁰⁸ Taylor, a.g.e, s. 13.

1905'ten 1914'e kadar siyonistlerin Filistin'de koloniler oluşturmaları tedrici olarak devam etmiştir. I. Dünya Savaşı patlak verdiğinde, Filistin'de 12.000 civarındaki nüfusuyla elli dokuz Yahudi kolonisi oluşmuştur.²⁰⁹

V. Siyonizm ve Irkçılık

Birleşmiş Milletler Yasası'nın başlangıcında, gelecek kuşakları savaş belasından kurtarmaya çalışmak ve temel insan haklarına, insan kişiliğinin değer ve onuruna, insanların büyük ya da küçük tam ulusların haklarının eşitliğine olan inançları dile getirilmiştir.

Yasanın 13 (6) maddesi “ekonomik, toplumsal, kültürel, eğitimsel alanlarda ve sağlık alanında uluslararası işbirliğini sağlamak ırk, cinsiyet, dil ya da din ayırımı olmaksızın insan haklarının ve temel özgürlüklerin gerçekleştirilmesine yardımcı olmak”²¹⁰ şeklinde düzenlenmiştir.

İnsan hakları evrensel bildirgesinin 1948'de kabulünde Tahran insan hakları konferansında (22 Nisan – 13 Mayıs 1968);

“İnsanlar arasında ırk, renk ya da etnik köken temeline dayanan ayırımın uluslararası dostça ve barışçı ilişkilerin geliştirilmesine engel oluşturduğu ve halklar arasında güvenlik ve barışı hatta bir ve aynı devlet içinde yanyana yaşayan kişiler arasındaki uyumu bozabilecek nitelikte olduğunu teyid eder”²¹¹

Batı dünyası kuşkusuz her ulusun kendi geleceğini belirlemesi ve bu yolda yürümesinin ne tür sonuçlar doğurabileceğinin farkındadır. Birinci ve ikinci dünya savaşlarında hiçbir Batı ülkesi sömürgeleşmemiş ve Batı ülkelerinin hegemonyasından olan Birleşmiş Milletler, Batı ülkelerin diğer ülkeler üzerindeki sömürgeci ve yayılması davranışlarına izin vermiştir. Bu da “uluslar arası hukuka, protekrota manda altındaki

²⁰⁹ Taylor, a.g.e, s. 20.

²¹⁰ Enis el-Kasım, “*Irkçılık ve Dünya Barışı*”, Siyonizm ve Irkçılık, Ankara: AÜSBF Yayınları, 1982, s. 7.

²¹¹ El-Kasım, a.g.m, s. 8.

toprakları, vesayet altındaki topraklar kavramlarını sömürgeciliğe kılıf olarak sokan Batı düşüncesidir.”²¹²

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 10 Kasım 1975’te;

“Siyonizmin bir çeşit ırkçılık ve ırk ayırımı olduğunu kabul eden 3379 (xxx) sayılı kararı aldı. Karar 35’e karşı 72 devlet tarafından desteklenmiştir. 32’si çekimser oy kullanmış ve 3’ü de oylamaya katılmamıştır.”²¹³

Siyonist aydınlar, çeşitli yollardan Yahudilerin bir ulus olduğunu ya da bir zaman ulus olduklarını ya da bugün bu olanaklara sahip bulduklarını belirtmişlerdir. “Yahudi ulusçuluğu ile ilgili duyguyu yaşayan Yahudiliğin öz cevheri olduğunu ve Yahudiliğin ulusal yeniden doğuşundan ve Yahudi ulusunun yaşama yeniden kavuşması”²¹⁴ ndan bahseden Moses Hess bunun yanında Yahudiliğin “ulusal din” olduğunu da anlatmıştır. ²¹⁵

Siyasal Siyonizmin Kurucusu Theodor Herzl’in en iyi takipçisi Max Nordow:

“Siyonist olan ve olmayan Yahudiler arasında anlaşma olasılığını²¹⁶ herhalde, sonsuza dek ortadan kaldıran nokta, Yahudi ulusçuluğu sorunudur. Yahudilerin ulus olmadığı görüşünde olan ve buna inanan biri, gerçekten siyonist olamaz.... Karşıtına inanarak Yahudilerin bir halk olduğunu kabul eden biri siyonist olmuş demektir. Çünkü yalnız ülkelerine dönüş Yahudi ulusunu kurtarabilir”.²¹⁷

Bu düşüncenin doğruluğunu Alain Boyar, siyonizmi Avrupa’da oluşan ve ayrıca Avrupa dışındaki amaçlarının gerçekleştiğini son gören bir ulusal hareket²¹⁸ olarak değerlendirir. İlginçtir. “siyonizmin kurucuları anti semitizmle çatışmayı istememişlerdir. Tersine, Yahudilerin yaşadıkları ülkelere ayırmak gibi ortak bir arzuyu paylaştıkları için anti semitleri müttefik olarak görmüşlerdir. Adım adım Yahudi

²¹² El-Kasım, a.g.m, s. 10.

²¹³ L. Mumphrey Walz “Siyonizm ve Irkçılık: Çelişen Görüngeler ve Algulamalar” Siyonizm ve Irkçılık, Ankara: AÜSBF Yayınları, 1982 s. 17.

²¹⁴ Joseph L. Ryan “Siyonizm Yahudiler ve Yahudilik”, Siyonizm ve Irkçılık, Ankara: AÜSBF Yayınları, A1982, s. 43.

²¹⁵ Johnson, a.g.e, s. 349.

²¹⁶ Elie Wiesel, **Bugünün Yahudisi**, çev. G. Suveren, İstanbul: Cep Kitapları, 1996, s. 41-53.

²¹⁷ Ryan, a.g.e, s. 43-44.

nefreti ve anti semitizmin değerlerini özümleyen, siyonist hareket anti semitleri en güvenilir destekçi ve koruyucu olarak görmeye başlamışlar”²¹⁹ ve bunu ulusal olmaya giden yolu kolaylaştırdığına inanmışlardır.²²⁰

Bunun içindir ki Siyonistlerin çoğu dini, Siyonizm için çok gerekli görmemişler ve dinin Siyonizm için belirsiz bir rol oynadığı kanısındadırlar. Yahudi ulusçuluğu ise Siyonizm için vazgeçilmezlerden sayılmıştır.²²¹

Siyonizm Yahudi ırkçılığına dayanmaktadır. Bunun için de Kitab-ı Mukaddes’ten kendisine uygun cümleler bularak Yahudilerin bütün yabancı etkenlerden kurtarıldığını kanıtlamaktadır.

*“Siz hainlik ettiniz... Yabancı karılar aldınız... Ona hoş olanı yapınız... Kavimlerinden ve yabancı karılardan ayrılın”*²²² bir başka yerde ise; *“Bu şeriatı (ayrılmaz) işitince bütün karışık halkı İsrail’den ayırdılar”... Kızlarınızı onların (yabancıların) oğullarına vermeyeceksiniz ve oğullarınıza ve kendinize onların kızlarından almayacaksınız... ve onları bütün ecneblerden temizledim”*²²³

Siyonistler Yahudilere başka uluslardan olmadıklarını söyledikleri bir takım ırksal üstünlüklerini yine Kitab-ı Mukaddes’e dayanarak ispatlamaya çalışmaktadırlar “çünkü yeryüzünün gerçek sahipleri onlardır ve yeryüzünü yönetme hakkı” onların olacaktır. Bu düşüncelerini Tevrat’taki şu ayetlere dayandırmaktadırlar;

*“Siz Allah’ın Rabbin oğullarısınız... Çünkü Allah’ın Rabbe mukaddes bir kavmisin, ve Rabbi yer üzerinde olan bütün kavimlerden üstün olarak has bir kavim olmak üzere seni seçti.”*²²⁴

²¹⁸ Boyer, a.g.e, s. 47.

²¹⁹ Ralph Schoenman, **Siyonizmin Gizli Tarihi**, (çev. Aydın Pesen) İstanbul: Kardelen Yayınları, 1992, s. 49.

²²⁰ Bu konuda geniş bilgi için Roger Garavdy, **İsrail Mitler ve Terör**, (çev. Cemal Aydın) İstanbul: Pınar Yayınları, 1996, s. 67-108; Başka bir çeviri için ise; **İsrail Siyonistlerini Oluşturan Efsaneler**, (çev. Ali Aydın) Konya: Çizgi Kitabevi, 1996, s. 61-141.

²²¹ Ryan, age, s. 44-48.

²²² Kitab-ı Mukaddes, Ezra bab 10/10-11.

²²³ Kitab-ı Mukaddes, Nehemya bab 13/3, 25, 30.

²²⁴ Kitab-ı Mukaddes, Tesniye, bab 14/12.

“ve onlardan nefret ettim; fakat size dedim: siz onların topraklarını miras alacaksınız ve ben size mülk olmak üzere vereceğim. Ben sizi milletlerden ayırt eden Allahınız Rab'im”²²⁵

“Ben dedim: siz ilahlarsınız ve hepiniz yüce olanın oğullarısınız. Fakat insan gibi öleceksiniz. Ve reislerden biri gibi düşüneceksiniz. Kalk, ey Allah, yeryüzüne hükmet, zira milletlerin hepsine sen varis olacaksın”²²⁶

Siyonistler düşüncelerini Tevrat'a dayayarak, Yahudiliği uluslaştırmak, hem güya daha az yetenekli, hem de törel ve dinsel açılardan daha ağırca gösteriler uluslarla karşı karşıya getirmektir. Siyonistlerden Ahad Ha'am, Nietzsche'ye özenerek diyor ki;

“ve eğer her varlığın hedefi olarak ortaya bir üstün insan çıkmasını kabul ediyorsak, bu hedefin önemli bir kısmında bir üstün ulusun oluşmasıdır. Tinsel niteliği onu öteki halklara bakarak törel öğretiye ve daha kutsal temellere oturtulmuş tüm yaşam biçiminin gelişimine daha yatkın ve yetenekli kılan böyle bir halk var olmalıdır- ve devamında- Yaradılış merdiveninde farklı basamaklar olduğunu herkes kabul eder... bitkiler ve hayvanlar alemi, sonra konuşan yaratıklar ve hepsinin üstünde Yahudiler”²²⁷

Siyonistlerin bir çok açıklamaları ve şimdiki eylemleri, onlara göre Tanrı'nın seçilmiş halkı'nın başkalarını aydınlatmak değil, onların üstünde baskı kurmak ve emirlere uymadıkları takdirde ise ortadan kaldırmak olduğunu göstermektedir.²²⁸

“İşte benden ve miras olarak sana milletleri mülkün olarak yeryüzünün uçları da vereceğim. Onları demir çomakla kıracaksın, bir çömlekçi kabı gibi parçalayacaksın”²²⁹

²²⁵ Kitab-ı Mukaddes, Leviler, bab 20/23-24.

²²⁶ Kitab-ı Mukaddes, Mezmurlar, bab 82/6-8.

²²⁷ Stefan Goranov, “İrkçılık: Siyonizmin Temel Bir İlkesi” Siyonizm ve ırkçılık, Ankara: AÜSBF Yayınları, 1982, s. 32-33.

²²⁸ Goranov, a.g.e, s. 33.

²²⁹ Kitab-ı Mukaddes Mezmurlar, bab 2/8-9.

Böylece Yahudilerin üstün ırk ve yöneticiliğini kabul etmeyen, topraklarını onlara vermeyenler –ki bunu Filistin halkına karşı koymuş oldukları eylemlerle göstermişler, ayetlerdeki yöntemlerle cezalandırılacak ve boyun eğmeleri sağlanacaktır.

Siyonizmin bu ırkçı tutumu, ileride kurulacak olan İsrail devletinin temel düşüncelerini oluşturacaktır. Siyonist genişleme, planlarının önündeki ana engel devletin Yahudi niteliğine tehlike olan Arap halklarına karşı ırkçılığını sergileyecektir. Onlara ayırım uygulayan, baskı altında tutan aşağılayan, ve onları yok sayan bir tutumla karşı karşıya bırakacaktır.

Siyonizmin ırkçı yaklaşımını yine siyonist önder olan Vladimir Jabotinsky'nin sözü ile bitirelim:

“Filistin Yahudilere ait olmalıdır. Etnik bakımdan temiz bir Yahudi devletinin yaratılması amacıyla gerekli yöntemlerin uygulanması her zaman zorunlu ve güncel olacaktır. Araplar, şimdi bile onları ne yapacağımızı ve onlardan ne istediğimizi biliyorlar. Durmadan oldu bittiler yaratmalı ve Araplara bizim topraklarımızdan çekilerek çöle dönmeleri gerektiğini söylemeliyiz.”²³⁰

B. Balfour Deklarasyonu'dan İsrail'in Kuruluşuna

I. Balfour Deklarasyonu

Siyonistler Osmanlı Devleti'nden Filistin'le ilgili bir sonuç alamayınca, yüzlerini İngiltere'ye çevirmişlerdir. İngiltere 19. Yüzyılda en büyük kolonileşme gücüdür. Üstelik İngiltere Siyonist idealizmine sıcak bakmaktadır.

İngiltere ile Siyonist bağlantıları gerçekleştiren, Herzl'in ölümünden sonra Batı'daki en etkili siyonizm taraftarı Chaim Weizmann'dır.²³¹ Siyonistlerin Filistin üzerinde durmaları ve kurmuş oldukları “Yahudi Milli Fonu” Filistin'de yaşayan Yahudiler aracılığıyla toprak satın almaları ve bu toprakların Yahudilere sempati duyan bazı Arapların üzerine tescili gibi muvzaalı satışlar ve bazı Arapların da toprak karşılığı yüksek bedellerin cazibesine kapılması, Siyonistlerin işini daha da kolaylaştırmıştır.

²³⁰ Goranov, a.g.e, s. 36.

²³¹ Johnson, a.g.e, s. 392.

I. Dünya Savaşının sona ermesiyle birlikte Osmanlı toprakları galip devletler tarafından paylaşılmıştır. Bu paylaşım da İngilizler tarafından kendileriyle birlikte Osmanlı imparatorluğuna karşı savaşması halinde sunulan Arap imparatorluğu fikri Şerif Hüseyin'in iştahını kabartmıştır. Mekke Şerifi Hüseyin ile İngiltere'nin Mısır'daki Yüksek Komiseri Mc Mahon arasında 1915-16 yıllarında yazışmalar olmuş ve Yüksek komiser tarafından Arap imparatorluğun sınırları dahi belirlenmiştir.²³²

1910'da İngiliz vatandaşlığına geçen Weizmann, Liberal Manchester Guardian gazetesinin güçlü editörü C. P. Scott'la tanışmıştır. Scott'la tanışması parlamentodaki muhafazakarların lideri Arthur Balfour, Vinston Churchell ve Loyd George ile tanışmasını kolaylaştırmış, onların Siyonizme sıcak bakmalarını sağlamıştır.²³³ Yine parlamento üyesi Herbert Samuel ise Yahudi kurumunun üyesidir, Weizmann'ın en yakın arkadaşıdır. Hiç kimse onun Siyonist olduğunu bilmemektedir.²³⁴ Samuel İngiltere ve Fransa arasında gizli imzalanan 1916'daki Sykes-Picot anlaşması Suriye'nin Fransızlara verilmesi bir Türk Devleti ile sınır olacağına bir Avrupa Devleti ile sınır olan bir Yahudi Devleti'nin daha iyi olacağı düşüncesini taşımış ve bunun için çalışmıştır.²³⁵ 1916'ların sonuna gelindiğinde Weizmann'ın taraftarları Loyd George başbakan, Arthur Balfour ise Dış İşleri bakanı olmuştur.²³⁶

Birinci Dünya Savaşı devam ederken ünlü Siyonist lider Vladimir Jabotinsky (1880 Rusya-Odessa doğumlu) bir siyon ordusunun oluşturulması ve İngilizler'in yanında savaşa girilmesi taraftarıdır. Böyle bir durumda müttefiklerden sayılacakları için Filistin'e sahip çıkmaya daha fazla hak sahibi olacaklardır. Zaten daha önce de "Siyon Katır Alayları" ile müttefiklerin yanında Osmanlılar'a karşı Gelibolu'da savaşmışlardır. Neden şimdi Filistin'de İngilizler'in yanında savaşmasınları?

1917'de İngiliz savaş bakanı Lord Derby'i ikna eden Jabotinsky, derhal hazırlıklara başlamıştır. Fakat İngiliz Yahudileri bunu pek istememektedir. Weizmann'dan yeşil ışık gören Jabotinsky: "Yahudi Lejyonu"nu kurmuş ve Filistin'de

²³² Basalel, a.g.e, s. 259.

²³³ Johnson, a.g.e, s. 392.

²³⁴ Johnson, a.g.e, s. 393.

²³⁵ Johnson, a.g.e, s. 395.

²³⁶ Mim Kemal Öke, **Kutsal Topraklarda Siyonistler ve Masonlar, İhanetler, Kmoplolar, Aldanmalar**, İstanbul: Çağ Yayınları, 1990, s. 286.

Allenby’i komutasında kendisi teğmen ve daha sonra kurulacak İsrail’in başbakanlarından David Ben Gurion ise onbaşı rütbesiyle bu birliğe katılmıştır.²³⁷

*“Milli bayrakları Davud’un altı köşeli yıldızı-altında savaşıyan bir musevi ordusu, belki de Jabotinsky’nin iddia ettiği gibi, Balfour Bildirisi’nde İngilizler’ce kabulü yönünde önemli bir adımdır. Hele, buna Filistin’deki casusluk faaliyetleri ve uluslararası düzeyde propaganda gayretleri de eklenince, siyonizm; artık büyük güçlerin savaş sonunda yeni bir düzen kurarken, gözardı edemeyecekleri bir siyasi aktör olarak dünya sistemine girecektir.”*²³⁸

Siyonistler bununla prestijlerini artırırken, Arapların İngiliz yanlısı politika izlemeleri Araplara verilen Büyük Arap İmparatorluğu teminatları 2 Kasım 1917’deki Balfour Deklarasyonu ile suya düşecektir.²³⁹

Weizmann, Rothschild’in 18 Temmuz 1917’de Balfour’a takdim ettiği mektup için üç önemli öneride bulunmuştur. Birincisi, Filistin’in Yahudi vatanı olması ikincisi, Yahudilere kısıtlama getirilmeden buraya göç etmeleri; üçüncüsü ise; Yahudilerin burada kendi kendilerini idare etmeleridir.²⁴⁰ Dışişleri bakanı Balfour 2 Kasım 1917’de İngiltere siyonist dernekleri başkanı Lord Rothschild’e Balfour deklarasyonu (bildirisi) adını alacak olan mektubu yazmış ve İngiltere, “Filistin’de Yahudi halkı için bir milli yurdun tesisini olumlu karşılamaktadır”²⁴¹ ifadesinin bulunduğu mektubu Rothschild’e yolarken, bu mektup Rothschild’in istediği gibi olmasa da bazı isteklerine cevap vermiştir.²⁴²

Bu mektupla dışarı çıkan Sykes “Dr. Weizmann bir oğlunuz oldu” dediğinde Weizmann “Eh... ilk önce çocuğu sevmedim. Benim beklediğim değildi. Fakat bunun büyük bir olay olduğunu biliyordum. Önümüzde yeni dertlerle ancak büyük hazlarla dolu yeni bir dönem açılıyordu.”²⁴³

²³⁷ Öke, a.g.e, s. 290-304.

²³⁸ Öke, a.g.e, s. 304.

²³⁹ Catton, a.g.e, s. 10.

²⁴⁰ Johnson, a.g.e, s. 396.

²⁴¹ Basalel, a.g.e, s. 259.

²⁴² Khouri, a.g.e, s. 6.

²⁴³ Öke, a.g.e, s. 305.

General Allenby Deklarasyonu yayınlandıktan tam bir ay sonra Kudüs'ü işgal etmiştir. Böylelikle siyonistler Balfour'un Bildirisi'nde sunmuş olduğu hedeflerini daha rahat bir şekilde gerçekleştirebileceklerdir. Bir de bu bildiri;

“Musevi alemini ortak bir hedef etrafında birleştirecek en dincisinden, en asimile olmuş ferdine kadar Yahudi dünyasının “kenetlenmesine” sebep olacaktır. Bunu da siyonistlerin güdümünde gerçekleştirecektir. Artık siyonizm, dünya politikasında savaşın gidişini değiştiren, barışın ise oluşma şartlarını etkileyecek bir milletlerarası aktör olmuştur.”²⁴⁴

Arap imparatorluğu kurma sözü verilen Şerif Hüseyin, bildiri konusunda ancak 10 Ocak 1919'da haberdar edilmiştir. İngilizlerin vermiş olduğu teminat; Filistinliler diğer halka, diğerleri de Filistinliler'e tabi olmayacakları bir özel uygulama olacaktır şeklindedir.²⁴⁵

Şerif Hüseyin Filistinliler'in Yahudilerin kontrolüne girmemeleri konusunda İngiltere'nin vermiş olduğu teminattan dolayı, buraya gelecek olan “akraba” için içtenlikli bir dil kullanmıştır. 3 Mart 1919'da “Hicaz Arap Devleti” adına Şerif Hüseyin'in oğlu Emir Faysal ve siyonist teşkilatı lideri Chaim Weizmann arasında Londra'da bir anlaşma imzalanmıştır.²⁴⁶ Bu anlaşma Araplardan gelen tepkiler üzerine bir yıl sonra iptal edilmiştir.

24 Nisan 1920'de San Remo toplantısıyla Suriye ve Lübnan Fransız mandasına, Filistin ve Ürdün İngiltere mandasına bırakılmıştır. Faysal Irak'a, kardeşi Abdullah Ürdün Emirliğinin başına getirilmiştir. Filistin'de İngiltere'nin mandasında Arap-Yahudi işbirliği şeklinde yönetilecektir, fakat Araplar hiçbir zaman buna yanaşmamışlardır.

II. Siyonistlerin Filistin'e Göçleri

Birinci Siyonist Göçü (1881-1903)

²⁴⁴ Öke, a.g.e, s. 308.

²⁴⁵ Armaoğlu, a.g.e, s. 38.

²⁴⁶ Armaoğlu, a.g.e, s. 33; Basalel, a.g.e, s. 259.

Bu dönemde Filistin Osmanlı İmparatorluğu sınırları içindedir. Avrupa devletlerinde yaşayan Yahudiler ikinci sınıf vatandaş statüsündedir. Rusya'da 1856'da Çar II. Alexander bazı reformlar başlatmıştır. Fakat 18 Mart 1881'de bir suikast sonucu öldürülmüş. Ondan sonra Yahudilerin Rusya'daki durumu hızla bozulmaya başlamıştır.²⁴⁷

Yahudiler ezilmeye, öldürülmeye ve malları yağma edilmeye, antisemitizm dalgası da böylelikle Rusya'dan yavaş yavaş Avrupa ülkelerine de yayılmaya başlamıştır.²⁴⁸ Yahudiler için bu baskılar sonucu gerçek göç ortaya çıkmıştır. Göçler Avrupa'nın içine olduğu kadar Amerikan ve Güney Afrika'ya da uzanmıştır.²⁴⁹ Bu göçün bir kısmı da Filistin'e ulaşmıştır. Filistin için yola çıkan insanların ancak yarısı Filistin'e ulaşabilmiştir. Bunların maddi durumu iyi değildir. Kıtık ve sıtma felaketleriyle uğraşmışlardır.²⁵⁰ Dışarıdan gelen yardımlarla ancak ayakta kalabilmişler. Fakat bunlar Filistin'de dışarıdan gelen ve Yahudi toplumunu oluşturan ilk kurucular sayılmışlardır. Bunların en önemli başarıları siyonistler için Güneyde ve Kuzeyde 20'ye yakın Maşov (Tarımsal koloni)lar oluşturmalarıdır.²⁵¹

Göç eden bu Yahudiler "*Faslı, Tunuslu Yahudilerle aynı soydan olduklarına inanmakta güçlük çektiği Rusyalı, Polonyalı Yahudiler geçirdi. Tablonun bütünlüğünü bozan apaçık bir aykırılık sergilemelerine rağmen, tavırlarıyla Yahudice bir hayatın ve politikanın rengini hemen açığa vuran ve böylece Araplarla Yahudiler arasındaki görünür sürtüşmeler körükleyen bu Avrupalı Yahudilerdir*".²⁵²

Filistin'e İkinci Siyonist Göç (1904-1919)

İkinci göç dalgası da Rusya'da Yahudilerin uğramış olduğu baskılardan sonra olmuştur. Filistin'e gelen Yahudiler daha çok şehir merkezlerine yerleşmişlerdir. Yahudi işbirliğine dayanan ilk zirai kollektif yerleşim birimi olan Kibutz'un temelini

²⁴⁷ Johnson, a.g.e, s. 337.

²⁴⁸ Nicholes De Lange, **Yahudi Dünyası**, (çev. Sevil Atauz, Akın Atauz) İstanbul: İletişim Yayınları, 1987, s. 53-59.

²⁴⁹ De Lange, a.g.e, s. 63.

²⁵⁰ Yusuf Basalel, **Yahudi Tarihi**, İstanbul: Üniuersal Din Hizmetleri ve Yayıncılık A.Ş., 2000, s. 93.

²⁵¹ Bessam Muhammed el-Abadi, **el-Hicreh el-Yahudiye ila Filistin min 1880-1990**, Amman: Dar el-Beşir, 1990, s. 63-64.

²⁵² Esed, a.g.e, s. 123.

attılar.²⁵³ Bunların içinde çok sayıda genç vardır. Bazıları sosyalist fikir sahibidirler. İlk göçmenlere göre daha politik ve bağımsızlık taraftarıydılar. Bunlar 30 yıl sonra kurulacak olan İsrail ordusunun temelini oluşturmuşlar. Bunların içinde İsraili liderliğini yapan David Ben Gurion, Yitzhak Ben Zvi (işçi hareketinin manevi lideri) Levi Eshkal (İsrail'in ikinci başkanı), Yasef Sprinzak (İsrail parlamentosunun ilk sözcüsü) vardır.²⁵⁴

Filistin'deki ilk Yahudi yerleşim kenti Tel-Aviv'de bu dönem de gelişmeye başlar. Osmanlı imparatorluğunda İttihat ve Terakki cemiyetinin iktidara gelmesiyle II. Abdulhamit'in Yahudilere getirmiş olduğu kısıtlamalar kaldırılmış İngilizler'in Balfour Bildirisi ve Filistin'i işgali bu göçleri biraz daha hızlandırmıştır.

Filistin'e Üçüncü Siyonist Göçü (1919-1923)

Birinci Dünya Savaşından sonra, Avrupa devletlerinin ve imparatorlukların yıkılması, Rusya'daki 1917 Bolşevik Devrimi (1917-1920), Rusya-Polonya savaşları sonucu ve Yahudilere yapılan baskılar nedenleriyle yaklaşık 37 bin civarında Yahudi Filistin'e göç etmiştir.²⁵⁵ Bu göçle birlikte Yahudiler ve Filistinliler arasında çeşitli çatışmalar çıkmıştır.²⁵⁶

Göçler Balfour Bildirisi'nde de belirtildiği gibi, Filistin'e göç edecekler için Yahudi Yurdunu hazırlamak, milyonlarca Yahudi'ye hayat ve iş sahası hazırlamak için olacaktır. Araplar artık topraklarını işgal eden bu göçlere karşı ayaklanma ve boykot girişimlerini başlatmışlardır.²⁵⁷

Filistin'e Dördüncü Siyonist Göç (1923-1929)

1923 yılından sonra Filistin'de yaşayan Yahudilere 13 ay içinde 48 bin Yahudi göç ederek katılmıştır. Bu göçte daha çok orta sınıf (burjuva)'ya ait insanlar vardır. Bunlar kentlere yerleşmişlerdir. 1926'daki ekonomik kriz yaklaşık 15 bin Yahudinin

²⁵³ Basalel, Yahudilik Ansiklopedisi, c.2, s. 325, el-Abadi, a.g.e, s. 64.

²⁵⁴ Gorny, a.g.e, s. 12-13.

²⁵⁵ Basalel, Yahudi Tarihi, s. 95, el-Abadi, a.g.e, s. 67.

²⁵⁶ Armaoğlu, a.g.e, s. 39.

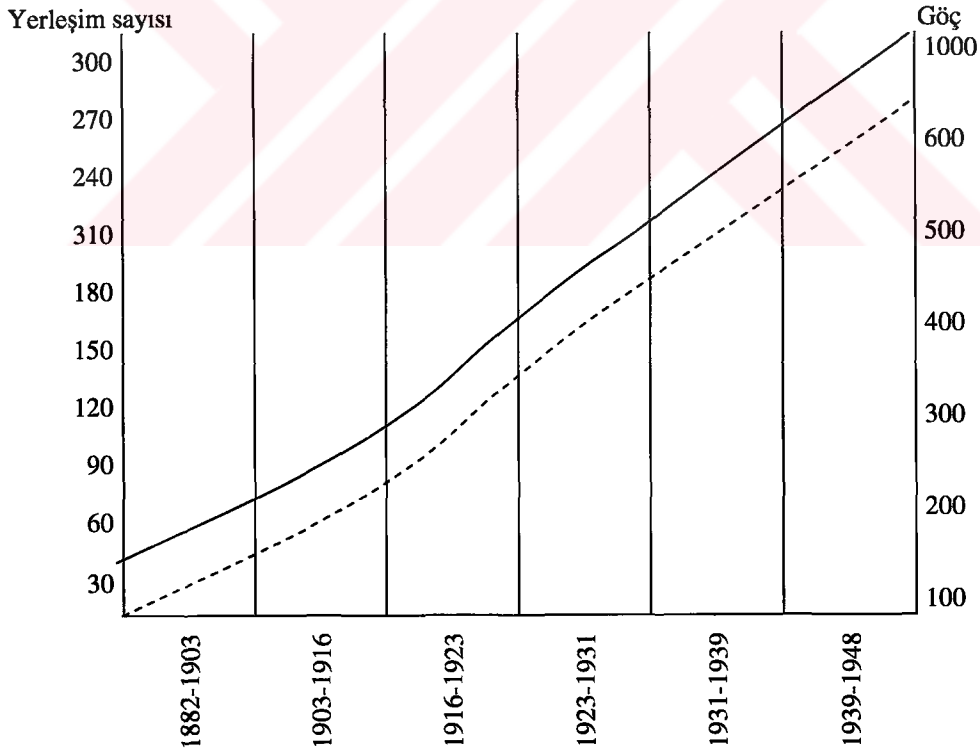
²⁵⁷ Karasaban, a.g.e, s. 148-154.

Filistin'i terketmeye zorlamıştır.²⁵⁸ Bunu gören siyonist teşkilatı hemen devreye girerek Yahudi Ulusal Fonunun tüm kaynaklarını kullanarak onların imdadına yetişmiştir. Bu dönemden sonra gelenler Kibutzlara yerleştirilmiş ve onlara iş imkanı sağlanmıştır.²⁵⁹

Filistin'e Beşinci Siyonsit Göç (1929-1940)

1929'daki Arap ayaklanması, Yahudi-Arap gerginliğini iyice artırmış, fakat Avrupa'daki antisemitizm ayak sesleri daha iyi duyulmaya başlamıştır. 1933'de Almanya'da Nazilerin iktidara gelmesiyle ve Avrupa ülkelerinin kapılarını Yahudilere kapatmaları, Filistin'de var olan Yahudi nüfusunun iki katından daha fazla Yahudinin yerleşmesine neden olmuştur. 1929-1933'de daha çok gençlerin göç etmesi, Filistin'de kurulmuş olan Yahudi örgütlerin insan kaynağı ihtiyacını gidermiştir. 1929-1940'lara kadar yasal olmayan çeşitli yollarla Filistin'e 230.000 kadar Yahudi yerleşmiştir. Bu da Yahudi nüfusunu 175.000'den 475.000'e yükseltir.²⁶⁰

(1882-1948) Filistin'e Yahudi göçünde iskan (yerleşim yeri), nüfus (göç) ilişkisi.²⁶¹

Kaynak: Nizam Mahmut Berekat, El İstidan El İsraili Fi Filistin, s.56

²⁵⁸ Gorny, a.g.e, s. 21-25.

²⁵⁹ Basalel, a.g.e, s. 96.

²⁶⁰ Basalel, a.g.e, s. 98.

²⁶¹ Berekat, a.g.e, s. 56.

Bütün bu göçlere karşı Arapların tepkileri de büyük olmuştur. 1929 Ayaklanması Manda yönetimini Yahudi göçünü engelleyici tedbirleri almaya zorlamıştır. Fakat engeller fazla sürmeden resmi ve kaçak yollardan Yahudiler Filistin'e yerleşmeye devam edince, 1936'da büyük bir Filistin ayaklanması başlamıştır. Manda yönetimi ayaklanmayı bastırmakta zorlanmıştır. 1937'de Peel Komisyonu, Yahudi göçünün sınırlandırılması ve toprak alımlarının kısıtlanmasını öneren bir rapor hazırlamış,²⁶² fakat ayaklanmalar devam etmiştir. Bu olaylardan dikkat çeken şey 1920'den beri Filistin Yahudi çatışmasında Filistinli ölü sayısının her geçen gün arttığıdır. 1929'dan sonra ise Filistinli ölü ve yaralı sayısının Yahudilerin sayısının üç, dört bazen 6 kat fazla olduğudur. Bunu düzenli silah alımına ve eğitime bağlamak yerinde olacaktır.

Yıllara göre Yahudi-Filistin çatışmasında ölü ve yaralı sayısı:

		1920	1921	1929	1936	1937	1938	1939
Yahudiler	Ölü	5	47	133	80	89	292	89
	Yaralı	211	146	232	303	308	649	-
Filistin	Ölü	4	48	7	195	213	1624	491
	Yaralı	21	73	-	804	371	832	-

1 Eylül 1939'da başlamış olan II. Dünya Savaşında Yahudiler İngiltere'ye bağlılıklarını bildirmiştir. Filistinlilerden Ragıb en-Neşasibî İngiltere'ye bağlı olduğunu bildirmiş, Filistin'den kaçmak zorunda kalan Hacı Emin el-Hüseynî İngilizler'e karşı bir faaliyette bulunmamışsa da işbirliğine de girmemiştir.

Siyonistler hiçbir şekilde Filistinliler'le anlaşmaya yanaşmamışlardır devlet kurma isteklerini sürekli canlı tutmuşlardır. Buna karşı 1939'da Albert Einstein, Yahudi Devletini bir ütopya olarak görmektedir.

"Yahudi devleti kurulmaktansa, Araplarla barış içinde yaşanmasına elverişli bir anlaşmayı tercih ediyorum... Judaizm'in esas ruhuna ilişkin bilincim; sınırları, ordusu ve ne kadar mütevazî olursa olsun dünyevi güçlerin yöntemlerine sahip bir

²⁶² Jean Christophe Attias, Esther Benbasaa, **Paylaşılmayan Kutsal Topraklar ve İsrail**, (çev. Nihal Önal) İstanbul: İletişim, 1998, s. 19.

*Yahudi devletini kabul etmiyor, kendi saflarımızda meydana gelecek dar bir milliyetçiliğin judaizme vereceği zarar beni korkutuyor”.*²⁶³

1942’de New York’ta toplanan Amerika siyonist konferansı, bir Yahudi devleti talebini içeren Biltmore programını kabul etmiştir. Böylece siyonistler tarafından ilk kez Yahudi “yurdu” kelimesi yerine “devlet” sözcüğü kullanılmıştır.²⁶⁴

1923’de; 1917’lerde Yahudi lejyonu kuran, Ben Gurion’un deyişiyle “Vladimir Hitler”²⁶⁵ Vladimir Jabotinsky ise, Arap-Yahudi anlaşmazlığına bakışını şöyle dile getirmektedir;

*“Araplarla bizim aramızda gönüllü bir uzlaşmaya varılması hayaldir... Ne şimdi, ne de ileride gerçekleşmesi imkansızdır... İlkel olsun, medeni olsun, bütün ülkeler yaşamakta oldukları toprağı vatanları olarak görüyorlar ve ebediyen de o toprağın tek sahibi olmak istiyorlar. Bu uluslar, yeni ev sahiplerine razı olamayacakları gibi, bir ortaklığı da kabul etmezler. Yeni yerleşenleri kovma umudu var oldukça, her ulusun yerli halkı bu yolda mücadele edecektir. Filistin’inde Eretz İsrail’e dönüşmesinin engellenmesine imkan olduğu sürece, Araplarda aynı şekilde davranacaklar... Ancak Yahudi süngülerinden örülmüş bir duvar Arapları kaçınılmaz sonucu kabul etmeye zorlayabilir”*²⁶⁶

Gerçekten de Filistin topraklarında, Yahudilerin yer edinmeleri için Jabotinsky’nin “süngüleri”ni geri çekmesi beklenemezdi. Bu tecrübeli askerlerden 1920’lerden başlayıp 1948’e gelinceye kadar çeşitli örgütler ortaya çıkmış ve bu “süngüleri” devreye koyarak “ülkesiz bir halkı” toprak sahibi yaptıkları gibi, “halksız bir ülkede” yaşayanları da mülteci durumuna düşürmüşlerdir. Bugün bile çözülemeyen mülteciler sorunu da bu “süngüler” sayesinde gerçekleşmiştir.

C. Siyonistlerin Siyasi ve Silahlı Örgütlenmeleri

I. Siyonist Siyasal Örgütleri

²⁶³ Johnson, a.g.e, s. 410.

²⁶⁴ Noam Chomsky ve Diğerleri, **Terör Ne? Terörist Kim?**, İstanbul: Ütopya Yayınları, 2000, S. 2, s. 275.

Achdut Haavodah: 1919 yılında kurulmuş Sosyalist Siyonist partidir. 1930 yılında Hapoel Hatza'ir ile birleşerek Mapai Partisi'nin kurulmasını sağlamıştır. Yitzhak Tabenkin liderliğinde 1944 yılında Mapai Partisi'nden ayrılan aşırı solcu bir hizip, 1946 yılında Poalei Zion grubuyla birleşerek aynı ad altında bir parti daha kurulmuştur. Parti, Mapai içinde David Ben Gurion'a karşı kampın merkezi olmuştur. 1965 yılında Ben Gurion Mapai'den ayrılarak kendi partisini kurana kadar da Mapai'ye yanaşmamıştır. 1969 yılında İşçi Partisi'nin kurulmasına kadar da ayrı bir parti olarak varlığını devam ettirmiştir.²⁶⁷

Bnei Akviva: Hapoel Hamizrahi'nin 1929 yılında Kudüs'te kurmuş olduğu gençlik hareketidir. Milliyetçi din eksenli hareketler içinde kibbutz felsefesini benimseyen ve kurtarılmış bölgeler oluşturmaya çalışan bir ekip olarak tanınmıştır. MafDaL'in kurulmasından sonra bu parti ile bağlantılarını devam ettiren hareket, Gush Emunim'in önderlerini yetiştirmiştir.²⁶⁸

Hapoel Hamizrahi: “Doğulu İşçi” federasyonunun İbranicesidir. Hareket 1922 yılında Torah ve Avodah (Tevrat ve İş) Hareketi'nin bir parçası olarak Kudüs'te kurulmuştur. Kuruluş felsefesi Eretz Yisrael'in ancak dini kurallar çerçevesinde “iş” ilişkeleri geliştirerek kurulabileceğidir. Bu çerçevede din eksenli “kibbutz”ların kurulmasını ve İşçi Partisi ile ilişkiye geçilmesini desteklemiştir. 1929 yılında Bnei Akiva eğitim kurumlarını ve 1937 yılında da Hatzofeh gazetesini kurmuştur. 1956'da Hamizrahi ile birleşip MafDaL'ı oluşturana kadar da varlığını devam ettirmiştir.²⁶⁹

Hapoel Hatzair: 1905 yılında Doğu Avrupalı sosyalist Yahudiler tarafından Filistin'de kurulan sosyalist işçi partisidir. Kuruluş olarak Yahudi işgücünün kendine haslığına önem veren parti Avrupa sosyalizmine karşı çıkmış ve 1 Mayıs'ı işçi bayramı olarak kutlamayı reddetmiştir. Filistin'de ilk “kibbutz” olan Deganya'yı kurmuş ve Moshav Nahalal'ın kurulmasında öncü olmuştur. Dünya Yahudiliğinin bir işçi sınıfının

²⁶⁵ Johnson, a.g.e, s. 410.

²⁶⁶ Johnson, a.g.e, s. 410.

²⁶⁷ Mehmet Yılmaz, **Radikal Sağın İsrail Dış Politikasına Etkisi**, İstanbul: Zaman Kitap, 2003, s. 183.

²⁶⁸ Yılmaz, a.g.e, s. 187.

²⁶⁹ Walter Laqueur, **A History Of Zionism**, New York: Holt, Rinehart and Winston, 1972, s.483-484. Yılmaz, a.g.e, s. 192.

olmamasını temel anomalisi olarak gören parti Filistin’de Yahudi olmayan işgücünden istifade edilmesine karşı bir politika geliştirmiştir. Haim Arlosoroff’un başkanlığı altında Avrupa sosyalist hareketleri; daha sonra da Achdut Haavodah ile ilişki kuran parti 1930 yılında Achdut Haavodah ile birleşerek İsrail devletini kuracak ve 1977 yılına kadar yönetecek olan Mapai Partisi’ni oluşturmuştur.²⁷⁰

Hashomer Hatz’air: 1916 yılında Viyana’da kurulan Sosyalist-Siyonist gençlik hareketidir. Hareket temel politika olarak, İsrail’e göç ve İsrail toprağının kibbutzlar kurularak Yahudi tarım işçileri tarafından işlenmesi gerektiği yönünde bir çizgi benimsemiştir. 1927’de kurulan Hakibbutz Haartzi hareketin kuracağı kibbutzlar için bir çatı kuruma dönüştürülmüş ve hareket varlığını günümüze kadar sürdürmüştür. İkinci Dünya Savaşı sırasında Avrupa’da Nazi ordularına karşı direnişi örgütleyen Hashomer Hatzair 1948’den sonra komünist eğilimli solcu Mapam Partisi ile bağlantı kurmuştur.²⁷¹

Herut: 1948 yılında Irgun örgütü lideri Menachem Begin tarafından kurulan radikal sağ görüşlü Revizyonist Siyonist partisidir. Örgüt olduğu dönemlerdeki bu topraklara ve Filistinlilere yaklaşımları parti olduktan sonrada fazla değişmemiştir. Partinin ismi “Özgürlük” anlamına gelmektedir. Fakat bu özgürlük sadece Yahudiler içindir. Herut 1948 yılından 1965 yılına kadar İsrail seçimlerine tek başına katılmıştır. Bundan sonra Liberal Parti ile kurduğu Gahal ittifakı, 1973 yılında Likud ittifakına dönüşür. Herut uzun yıllar boyunca gerek Gahal gerekse Likud ittifakının ana partisi olma konumunu sürdürmüştür. Kurucusu ve fikir babası Menachem Begin’in 1986 yılında siyasetten ayrılmasından sonra sürekli kan kaybeden parti, Likud Partisi’nin ittifaktan üniter bir partiye dönüşme kararıyla ortadan kalkmıştır. 1998 yılında Menachem Begin’in oğlu Ze’ev Benny Begin, Herut’u Yeni Herut adıyla yeniden kurmuş 1999 seçimlerine, barajı aşamama korkusuyla kurduğu Tekumah-Moledet-Herut ittifakı Millî Birlik Partisi çatısında giren Herut 2000 yılında Michael Klainer’in önderliğinde Millî Birlik Partisi’nden ayrılmıştır. 2002 yılında eski Kahc Partisi lideri

²⁷⁰ Laqueur, a.g.e, s.283-285. Yılmaz, a.g.e, s. 192-193.

²⁷¹ Yılmaz, a.g.e, s. 193.

Baruch Marzel'i bünyesine katarak İsrail siyasetinin en radikal sağcı partisine dönmüştür.²⁷²

Mapai: Mifleget Poalei Eretz Yisrael (İsrail Toprağı İşçileri Partisi) isminin kısaltılmış halidir. 1930 yılında kurulan Sosyalist Siyonist bir partidir. İsrail'in kuruluşundan itibaren 40 yıl boyunca ülkeyi yöneten Mapai 1968 yılında İşçi Partisi'nin oluşumuyla ortadan kalkmıştır. Tartışmasız liderliğini David Ben Gurion'un yaptığı parti, kurum olarak varlığına son verilse de ideoloji olarak İşçi Partisi'nin içinde varlığını devam ettirmiştir.²⁷³ Bu düşünce Filistinlilere belli bir yer hakkı verse de genel anlamda İsrail'deki diğer hareketlerden pek farklı bir yol ortaya koyamamaktadır. Evrensel insan hakları çerçevesinde olaylara yaklaşmaya çalışıyorsa da bu düşüncenin eyleme dönüşmesi zamanı gelince Kutsal Metinleri gözardı edememektedirler.

Polei Zion ve Poalei Zion Smol: Siyon İşçileri Hareketi. 1906 yılında kurulan Sosyalist İşçi Hareketidir. Hareket, Filistin'de kurulan hemen bütün Sosyalist partilerin ortaya çıktığı platformdur. 1920 yılında harekette sağ (Yamin) ve sol (Smol) diye iki hizip ortaya çıkmıştır. Poalei Zion Smol, 1946'a Achdut HaAvodah'nın kurulmasıyla ortadan kalkmıştır. Bu parti de daha sonra Mapai'nin bünyesinde erimiştir.²⁷⁴

Devizyonizm: 1925 yılında Vladimir Ze'ev Jabotinsky tarafından kurulan Liberal-Siyonist sağcı bir harekettir. Hareketin ismi Jabotinsky'nin Dünya Siyonist Örgütü'nün İngiltere ve manda yönetimine yönelik politikalarını "revize" etmesi yönündeki talebinden uyarlanmıştır. Kurulacak Yahudi devletinin Ürdün nehri'nin her iki yakasını kapsaması gerektiğini iddia eden Revizyonistler 1935 yılında Dünya Siyonist Örgütü'nden ayrılarak Yeni Siyonist Örgütü'nü kurdular. Hareket Menachem Begin'in Irgun-Herut çizgisini desteklemekle birlikte 1948 seçimlerine ayrı bir liste olarak katılmıştır. 1946 yılında Dünya Siyonist Örgütü'ne tekrar katılan hareket kurumsal varlığına son vermekle birlikte ideolojik tutum olarak Herut ve onun halefi Likud içerisinde varlığını devam ettirmiştir.²⁷⁵ Bu nedenle, bugün barış görüşmelerinde bu düşüncenin aktif bir şekilde zihinlerde hala yerini koruduğu

²⁷² Yılmaz, a.g.e, s. 193.

²⁷³ Laqueur, a.g.e, s.313-315. Yılmaz, a.g.e, s. 201.

²⁷⁴ Laqueur, a.g.e, s.292. Yılmaz, a.g.e, s. 204.

²⁷⁵ Yılmaz, a.g.e, s. 205.

gözlenebilmektedir. Bu da barış görüşmelerinin sağlıklı bir şekilde yürümesini engellemektedir.

II. Siyonist Silahlı Örgütleri

Hagannah: 1920’de kurulan Hagannah (savunma) Filistin’deki Yahudileri korumak için, I. Dünya Savaşındaki Yahudi lejyonunu kuran Vladimir Jabotinsky tarafından kurulmuştur. İlkelerini de kendisi belirlemiştir. Bu örgüt mensupları İngiliz subaylarından da eğitim almışlardır.²⁷⁶ Örgüt’ün amacı; Filistinlileri sindirmek, saldırılara karşılık vermek yukarıda da kurucusunun sözlerinde de belirtildiği gibi “Yahudi sürgülerinde kurulmuş bir duvar”la Yahudi Devleti kurulabilir ve savunulabilirliğidir. 1922’de Filistin’in İngiliz mandası olarak resmen kabul edilmesiyle bu örgüt İngilizlere karşı da çatışmalarda bulunmuştur.²⁷⁷ Bu nedenle Vladimir Jabotinsky ve Haganah’ın bazı üyeleri tutuklanmış ve ağır cezaya çarptırılmışlardır.²⁷⁸

Filistinlilerin İngilizlere ve Yahudilere karşı saldırıları artınca Manda yönetimi Yahudileri de –ki bunlar Hagannah üyeleri- Polis gücüne almaya başladılar (1944’e kadar).²⁷⁹ Böylelikle yer altında olan örgüt yer üstüne çıkartılmış ve modern silahlarla donatılmışlardır. Resmi üniforma giyerek muntazam askeri birlikler haline getirilmiştir.²⁸⁰ Bunun yanında bu polis teşkilatında iyi olanlar gece timini oluşturmuşlardır; buna da palmah adı verilmiştir. Palmah’da görev alanlar daha sonra kurulacak olan İsrail Silahlı Kuvvetlerini eğitmişlerdir.²⁸¹ Ayrıca bu örgütten Şai (istihbarat Teşkilatı) Ta’as (Askeri Sanayi) gibi alt yapılamaları da oluşmuştur. Ta’as ayrıca el bombası ve patlayıcılar imalatı görevini üstlenmiştir. 1937’lerde Haganah üyelerinin sayısı 25.000 kadın ve erkekten oluşmuştur.²⁸² 1939’da yayınlanan Mac Donald’ın “White Paper” Siyonistlerin büyük tepkisiyle karşılaşmış ve siyonist lider Weizmann bakanın yüzüne kendisini Yahudilere karşı “ihanelle” itham etmiştir.²⁸³ Bu

²⁷⁶ **Harbu Filistin (1947-1948) er-Rivayeh el-İsrailiyyeh er-Resmiyyeh**, (Arapça’ya çeviri. Ahmet Halifah) 2. Baskı Beyrut, Muesseseh Diraseh Filistiniyeh, 1987, s. 33.

²⁷⁷ Uğur, a.g.e, s. 79.

²⁷⁸ Johnson, a.g.e, s. 401.

²⁷⁹ Basalel, **Yahudi Tarihi**, s. 97.

²⁸⁰ Uğur, a.g.e, s. 79.

²⁸¹ Hagannah örgütüyle ilgili geniş bilgi için bakınız **Harbu Filistin (1947-1948)**, s. 53-134.

²⁸² Basalel, a.g.e, s. 97.

²⁸³ Armaoğlu, a.g.e, s. 65.

Haganah'ın stratejini yeniden gözden geçirmesine ve İngilizlere karşı mücadeleyi de içine alacak şekilde genişletmesine götürmüştür. Çünkü Yişuv²⁸⁴'ların ve Siyonist kuruluşların korunması gerekmiştir. II. Dünya Savaşının sona ermeden önce Filistin'deki Yahudi toplumunun (Yişuv) liderlerinden ve Yahudi Ajansı'nın Yürütme Komitesi Başkanı Ben Gurion, Yişuv'un bundan sonra karşılaşacağı asıl meselenin Araplarla bir savaş olacağını görmüştür. ABD'in New York kentinde Siyonizme ilgi duyan zengin Yahudilerle bir toplantı gerçekleştirmiş. Bu görüşme sonrası Sonnenborn Institute adında bir şirket kurulmuştur. Güya bu şirket Filistin'e tarımsal ve tıbbi teçhizat alımı ile uğraşmaktadır.²⁸⁵ Fakat bu şirket Amerika'da Hagannah'ın kolu haline gelmiş ve Filistin'deki Yahudi silahlı örgütlerine silah göndermiştir.²⁸⁶ Birinci Dünya Savaşının sona ermesiyle, bu şirket; gemiler uçaklar, cipler ve ihtiyaç fazlası malzemeyi satın almış, Amerika ve Avrupa depolarında stok etmişlerdir. Daha sonra Filistin'e sevk etmişlerdir.²⁸⁷ Bu dönemde Hagannah'ın liderliğini Moshe Sneh yürütmüştür.

Irgun (Irgut Bet. Etzel) ya da (Irguz Zvai) (Milli Silahlı Örgüt): Kurucusu Abraham Tekomidir. Hagannah'ın İngilizlerle birlikte hareketini kabul etmeyen bir gruptur. İngiliz ve Araplara karşı saldırı hareketlerini başlatmıştır. 1931 yılında kurulmuştur. Sıkı bir gerilla eğitimi almıştır. İrgun ilk olarak İngiliz manda yönetimini hedef almıştır. 1938 yılında örgüt mensuplarından bazıları yakalanıp idam edilmiştir.²⁸⁸ II. Dünya Savaşın başlamasıyla İngilizlere karşı eylemlerini durdurmakla birlikte İngilizlere katılmamışlardır. "Ancak Irgun örgütünün eylemleri emperyalizmi bölgeden atma gibi bir maksat taşıyor ve devrim amaçlı değildir. İngilizlere karşı savaşırken aynı şiddetle Araplara karşıda savaşıyorlardı. Bastırdıkları broşürlerde şu ifadeler yer vermişlerdir: 'Araplarla, onları baskı altında tutmak ve ama.larına ulaşmamaları için savaşmalıyız.Arapları bölgede siyasi etken olmamaları için sahneden silmeliyiz. Araplara karşı yürütülen bu savaş diasporamıza cesaret verecek ve güçlendirecektir. Dünya uluslarının dikkatini üzerimize çekecek ve kendilerini silahlarla savaşan bu halkı

²⁸⁴ Yişuv: Yahudi Yerleşim Alanı, Bu kelime daha ziyade İsrail Devleti'nin kurulmasından önce Eretz Yirael'de kurulmuş olan Yahudi topluluklarını ifade eder. Siyonizm dönemi öncesine ait topluluklara "Eski Yişuv" denir. 1880'den sonra yerleşen topluluklara da "Yeni Yişuv" olarak adlandırılır. Y. Basasel, **Yahudilik Tarihi**, s. 364.

²⁸⁵ Armaoğlu, a.g.e, s. 65.

²⁸⁶ Basalel, **Yahudilik Ansiklopedisi**, s. 261.

²⁸⁷ Armaoğlu, a.g.e, s. 65.

²⁸⁸ Uğur, a.g.e, s. 81.

(Yahudileri) desteklemek zorunda hissedeceklerdir. Ve böylece bu halkın ordusu mücadelesinde kendisini destekleyecek müttefikler bulacaktır.”²⁸⁹

1943 yılında örgütün liderliğine Menahem Begin getirilmiştir. Bu dönemde örgütün Filistinlilere karşı cinayet, zulüm, vahşet ve yıkımı kat kat artmıştır. Şimdi bu örgütün yaptıklarıyla ilgili Noam Chamsky kulak verelim;

“Menahem Begin’in beyanatlarında bu olaydan (Deir Yasin) büyük coşkuyla söz edilmekteydi.... çoğunun kadın, çocuk, karşularına kim çıkarsa çıksın, öldürerek, esir alarak, yaralayarak, bertaraf etmekten yana olduklarını göstermektedir. Oysa Begin, 1982 savaşı da dahil her savaştan sonra yinelenen o aynı nakaratla katillerini ‘şimdiye dek hiç bir savaşçının yapmadığı şekilde davrandıkları’ için insancılıklarından ötürü göklere çıkardı... Irgun’un komutanı, ‘bu mükemmel fetih operasyonu’ için askerlerine bir kutlama mesajı gönderdi; “Deir Yasin’de olduğu gibi her yerde de... Tanrım, Tanrım, zafere bizi lâyük gördün”²⁹⁰

Irgun 29 Kasım 1947 tarihli Birleşmiş Milletler Teşkilatının almış olduğu karardan sonra Filistin halkına yönelmiştir. Bazı katliamları diğer siyonist kuruluşlar tarafından dahi resmen kınanmıştır. Fakat bu bile Menahem Begin’in eylemlerini sonlandırmamıştır. Filistin köylerine korku salan eylemlerine devam ederek Filistinlileri köylerini ve yerleşim alanlarını terk etmeye zorlamıştır. Taksim planında Filistin devletine ayrılmış topraklardan dahi hemen hemen 300.000 Filistinli kendi bölgelerinden kaçmışlardır.²⁹¹ İsrail’in resmen ilanından sonra kendini feshederek İsrail ordusuna katılmıştır. Begin siyasi bir partinin başına geçmiştir

Stern: Kurucusu Avraham Sterndir. Irgun’dan İkinci Dünya Savaşında İngilizlere karşı hareket ortaya koymadığından dolayı ayrılıp Lohamei Herut İsrail (İsrail’in özgürlük savaşçıları)dır. Daha sonra Lehi adını almışlardır. Kurucusu Avraham Stern’den dolayı da Stern ismi ile anılmıştır. 1942’de Stern İngiliz güçleri tarafından öldürülmüştür. Daha sonra örgütün liderliğine İzak Şamir geçmiştir. Lehi

²⁸⁹ Jean Shaoul, “Terörizm ve İsrail’in Kuruluşu”, (Çev. Recai Öztürk), *Bilgi ve Düşünce*, S.12-13, Ekim-Kasım 2003, s.83.

²⁹⁰ Chomsky, *Kader Üçgeni*, s. 125.

²⁹¹ Chomsky, a.g.e, s. 125.

örgütünün İrlanda Kurtuluş Ordusu'nun metotlarını takip ettiği söylenmektedir.²⁹² 1944'ün başlarında İngilizlere karşı bir ayaklanma başlatmıştır. İngilizlerin tesislerine sabotajlar düzenlemiştir.²⁹³ Lehi Filistin'de, Yahudilerin hakimiyetini oluşturmak ve ana düşman konumundaki İngilizleri silahlı mücadeleyle kovmak için elinden geleni yapmıştır. Finansman kaynağını ise banka soymak ve adam kaçırmak gibi eylemlerle sağlamıştır. Birçok hükümette bakan olarak görev yapan İzak Şamir'de bu örgütün elemanlarından²⁹⁴

Daha sonra bu üç yahudi örgütün birleşmesi için çalışmalar yapıldıysa da birleşme olmamıştır. Fakat bir koordinasyon ve işbirliği içinde olma kararı almışlardır.²⁹⁵ Bu işbirliği kararı üzerine 1 Ekim 1945'de Ben Gurion, bu örgütlere harekete geçme emri vermiştir. Zaten İngiliz ve Filistinlere karşı çeşitli eylemlerde bulunan örgütlerin katliamlara varan eylemleri ve katliamları bu şekilde başlamıştır.

III. Bu Örgütlerin Gerçekleştirmiş Olduğu Eylemler

David Ben Gurion siyonist stratejiyi şöyle formüle etmektedir;

“Devletin kurulmasıyla birlikte büyük bir güç durumuna geldiğimizde taksimi ortadan kaldırıp tüm Filistin'e yayılacağız. Devlet, siyanizmin gerçekleşmesi için bir aşama olarak sadece; görevi de yayılmanız için gerekli zemini hazırlamak olacak. Devlet düzeni koruyacak ve tabi lafla değil, makineli silahla”²⁹⁶

Bu siyonist stratejiyi belirtmeden önce 1 Ekim 1945'de daha önce belirttiğimiz gibi örgütlerin harekete geçme emrini, Yahudi örgütleri hemen yerine getirmeye başlamışlardır.

1946 yılı içinde başlayıp İsrail'in kuruluşuna kadar devam eden Yahudi örgütlerinin hadiselerini ve katliamlarını şöyle sıralayabiliriz.

²⁹² Jean Shaoul, “Terörizm ve İsrail'in Kuruluşu”, (Çev. Recai Öztürk), *Bilgi ve Düşünce*, S.12-13, Ekim-Kasım 2003, s.82.

²⁹³ Basasel, **Yahudilik Tarih**, s. 102.

²⁹⁴ Uğur, a.g.e, s. 89.

²⁹⁵ Armaoğlu, a.g.e, s. 65.

²⁹⁶ Schoenman, a.g.e, s. 35.

27 Aralık 1945'te İngiliz polisine ve askeri mahallelere silahlı saldırı yapılmış 10 kişi öldürülmüş 11 kişi de yaralanmıştır.²⁹⁷

20 Şubat 1946 da Haganah'ın komando kolu palmah, kaçak Yahudi göçmenleri getiren gemileri izleyen Hayfa radar istasyonunu havaya uçurmuştur.²⁹⁸

Temmuz 1946'da Irgun, King David otelini havaya uçurmuş, bir çok İngiliz subayı ve çalışanlar ölmüştür.²⁹⁹

16-17 Haziran 1946 Haganah ülkenin ulaşım sistemini felç etmek için ulaşım sistemini havaya uçurmuştur.³⁰⁰

17 Haziran 1946 akşamı Stern örgütü Hayfa'daki demiryolu atölyelerine saldırmıştır.³⁰¹

18 Haziran Menaham Begin'in Irgun örgütü Telmavız ve Kudüs'teki İngiliz askerlerine saldırmıştır.³⁰²

Birleşmiş Milletlerin 29 Kasım 1947 kararından sonra siyanist terör örgütleri zaman geçirmeden harekete geçmişlerdir. İngiltere'nin 15 Mayıs³⁰³ 1948'de ülkeyi terk edeceğini belirtmesi Siyonist örgütleri harekete geçirmiştir.

“İsrail devletinin 14 Mayıs 1948'deki kuruluşundan önce, 1947 sonlarında başlayıp gittikçe şiddetlenen siyanist saldırıları sonucunda birleşmiş milletlerin taksim planı dışında tutulan bazı Filistin kentleride, bu arada Yafa, Akkâ, Lod, Ramle ve Bir Saba siyonist kuvvetlerin eline düştü. Hagannah, Irgun, ve Stern adlarındaki silahlı siyonist çeteleri askeri alanda önce başarılar kaydettiler. Siyonist terör guruplarının faaliyetleri özellikle manda yönetiminin sona ereceği Mayıs ayına doğru çok yoğunlaştı.

²⁹⁷ Armaoğlu, ag.e, s. 66.

²⁹⁸ Armaoğlu, a.g.e, s. 66.

²⁹⁹ Catton, a.g.e, s. 30.

³⁰⁰ Basalel, a.g.e, s. 103; Armaoğlu, a.g.e, s. 67.

³⁰¹ Armaoğlu, a.g.e, s. 67.

³⁰² Armaoğlu, a.g.e, s. 67.

³⁰³ İsrail İngilizler daha Filistin topraklarını terk etmeden Siyonistler İsrail devletini 15 Mayıs'ta ilan etmişlerdir. Fakat İngiltere burayı 14 Mayıs'ta boşaltığı için İsrail'in kurulması bazı kaynaklarda 14 Mayıs olarak geçmektedir.

*Arap nüfusu yerleşme bölgelerinden çıkarmak için sistemli terör uyguladı. Kimi zaman bu, kitlesel katliamlar biçimine büründü. Deir Yasin 'de olduğu gibi'*³⁰⁴.

*"Katliam, köyleri birbiri ardında haritadan silinmesi biçiminde ve süreklidir. Amaç, insanları can korkusuyla kaçırmaktır".*³⁰⁵

Menahem Begin'in başında bulunduğu Irgun (Lehi)'nin 9 Nisan 1948 Deir Yasin katliamında 254 savunmasız, yüzden fazla kadın ve çocuğun içinde bulunduğu³⁰⁶ insanları öldürdükten sonra, bu operasyonla gurur duyarak şöyle demektedir:

*"Bizim Irgun savaşçıları Arapların gözünde korkulu birer efsaneydi. Adlarını duyduklarında tir tir titiyorlardı. Bunlar, İsrail kuvvetlerinin yarım düzine taburuna bedeldi. Bütün ülkedeki Araplar... dur durak tanımaz bir paniğe kapılıp can korkusuyla kaçırmaya başladılar. Kitle halindeki bu kaçış çok geçmeden kontrolden çıkıp toplu bir çılgınlığa dönüştü. İsrail Devleti'nin bugünkü hükümranlık alanı içinde o zamanlar var olan 800.000 Arap'tan bugün ancak 165.000'i kalmış durumda. Bu gelişmenin siyasi ve ekonomik önemi küçümsenemez".*³⁰⁷

Deir Yasin katliamıyla³⁰⁸ "Yahudi zalimliği karşısında duyulan korku yüzünden Arap güçlerinin bozguna uğramasında bu olayında etkisi olduğunda kuşku yoktur. Mayıs ayında yaklaşık üçte biri Filistin devletine ayrılmış topraklardan olmak üzere hemen hemen 300.000 Arap bölgeden kaçmıştır".³⁰⁹

Filistinliler'in örgütlenme ve askeri güç bakımından çok zayıf durumda olmalarına rağmen, siyonistlerin bu baskıları sonuçta şiddetli bir direnme ortaya koydular ki, bu direnmeyi gören Siyonistler, Amerika ve Birleşmiş Milletlerin taksim planını uygulanacağından kuşkuya düşmüşlerdir.

"Hatta 19 Mayıs 1948 günü Güvenlik Konseyi toplantısında Amerikan delegasyonu taksim kararının barışçıl yollardan uygulanamayacağını anlaşıldığını,

³⁰⁴ Çandar, a.g.e, s. 35.

³⁰⁵ Schoenman, a.g.e, s. 36.

³⁰⁶ Chomsky, a.g.e, s. 125.

³⁰⁷ Sehoenman, a.g.e, s. 37.

³⁰⁸ Deir Yasin Katliamı ile ilgili geniş bilgi için Dominiove Lapierre ve Larry Collins, **Kudüs Ey Kudüs**, 3. Baskı (çev. Aydın Emeş) İstanbul: E Yayınları, 1994, s. 300-311.

Güvenlik Konseyi'nin Genel kurulu özel bir toplantıya çağırması gerektiğini Birleşmiş Milletler Komisyonuna taksim planını uygulama çabalarını durdurmaya davet etmek önerisinde bulunmayı Güvenlik Konseyinin Filistin için geçici bir vesayet kurumu kurmasını tavsiye etmiştir. Bu bakımdan siyanist terör faaliyetlerinin 1948 baharında artması hayli anlamlıdır”.³¹⁰

Bu terör faaliyetlerinin yoğunluğunu ve stratejik önemini Yahudi Yazar Maşé Menuhim şöyle belirtiyor: “Taksim kararının askıya alınması ya da fesh edilmesi olasılığı hiç şüphesiz Ben Gurion ve Menahem Begin'i gayri resmi olarak elele vermeye ve gizli terörist güçlerle düzenli Haganah ordusunu birleştirmek ve koordine etmeye itti. Plan artık açıktı: 15 Mayıs 1948'den önce mümkün olduğu kadar fazla Araptan kurtulmak ve mümkün olduğu kadar fazla yer elde etmek amacıyla genişlemek ve toprak işgal etmek için Araplarla savaşı hızlandırmak ve şiddetlendirmektir”³¹¹ ve “Bizler savaşmak, zaptetmek ve zaptettiğimizi de elimizde tutmaya mecburuz”³¹².

D. İsrail Devleti'nin İlan Edilmesi

II. Dünya Savaşında yeni bir süper güç ortaya çıkmıştır. Bu da Amerika Birleşik Devletleridir. İngilizlerin Beyaz belgeyi yayınlaması, bunu siyonistlerin reddetmesinden sonra, her ne kadar II. Dünya savaşında İngiliz ordusunun yanında savaşa girdilersede bu belgeden sonra eylemlerini İngiliz manda yönetimine karşı da ortaya koymaya başlamışlardır.³¹³ 1942 Mayıs'ında Amerikan siyonistleri, Biltmore kentinde olağanüstü bir konferans düzenlemiş ve bu konferansta İngilizlerin “Beyaz belge”sine karşı dünya çapında bir kampanya başlatmışlardır. Filistin kapılarının Yahudilere açılmasını, göçün kontrülünü de Yahudi Ajansına bırakılmasını istemişlerdir.³¹⁴ Bundan sonra; “siyonist hareketin merkezi İngiltere'den Birleşik Amerika'ya nakledilmiştir.”³¹⁵

³⁰⁹ Chomsky, a.g.e, s. 125.

³¹⁰ Çandar, a.g.e, s. 36.

³¹¹ Çandar, a.g.e, s. 35-36.

³¹² Mustafa Yalçın, **Ümmet ve Yahidiler**, İstanbul: İlke yayınları 1993, s. 123.

³¹³ Karaman, a.g.e, s. 37.

³¹⁴ Çandar, a.g.e, s. 30.

³¹⁵ Çandar, a.g.e, s. 30.

İngiliz işgali gerçeği söylemek gerekirse, birbirleriyle içiçe geçmiş bir çok yolla, siyonist devletin meydana gelişi ile Filistinlilere ait olanın ortadan kalkışı için dönüm noktası olmuştur. İlk kez bu yönetim, bir devletin organlarını bir araya getirebildiği kadar koruyan bir kabuğu, siyonist hareket için hazırlanmıştır. İkinci olarak İngilizlerin vasıtasıyla, Avrupa'daki zülmün sonucunda ön plana çıkarılan Yahudi talepleri, Filistin üzerinde sabitleştirilen, güç yoluyla somut hale gelen isteklere dönüştürülmüştür.

Filistin'deki İngiliz işgalinin birikimli etkisi sonucu; Filistinlilerin sayıca çok oluşu ve manda dönemi boyunca ulusal bilincin düzenli bir şekilde gelişmesine rağmen savaşın (1948) eşiğinde siyonistlerle Filistinliler arasından açığa çıkan güç ilişkisi gerçekte olması gerekenin tam tersi olmuştur. Filistinlilerin parçalanışı iki topluluk arasında sistemli biçimde üretilen askeri, siyasi ve sosyal eşitsizliğin mantıklı sonucudur".³¹⁶

Bu cümleleri sonunu modern Filistin tarihinin yazarı Abdulvahab el-Keyali'nin cümleleriyle sonlandırmakta yarar vardı.

"Yahudi Milli Yurdunun oluşturulmasını önleme yolunda Filistinli Arap milliyetçilerinin uğradığı başarısızlığın temel sebepleri kendileri ve düşmanları, İngiliz destekli Siyonistler, arasındaki güç dengesinin eksikliği etrafında toplanmaktaydı. Filistinlilerin kendi içlerinde çıkar ve rekabet çatışmalarından dolayı güç dengesini değiştirmeye muktedir olamadılar ve gerek uluslararası konuma ve gerekse komşu Arap ülkelerinin yabancı egemenliği ve etkisinde bulunmasına büyük ölçüde dayanıyordu.

Güçlü ve yönlendiren bir devrimci önderliğin yokluğu karşısında, Filistinlilerin kendi rızaları hilafına da olsa ülkelerinde Yahudi Milli Yurdunun oluşturulmasını önleme yolunda elverişli bir stratejiyi benimsemekte başarısız kalması hiç de şaşırtıcı değildi".³¹⁷

³¹⁶ Rosemary Sayigh, **Polestinions: From peosants to Revulutionorres**, London: Zed Pres, 1981, s. 57-58.

³¹⁷ el-Keyali, a.g.e, s. 238.

Birleşmiş Milletlerin taksim kararından, İsrail Devletinin ilanı olan 15 Mayıs 1948'e kadar Siyonist kuvvetleri Gazze Şeridi ve Batı Yakası dışındaki bütün toprakları ele geçirmişdirler. Taksim planında Yahudilere verilen topraklar Filistin topraklarının yüzde 60'nın altındadır. İsrail'in ilanında bu topraklar yüzde 71'i bulmuştur.³¹⁸

Filistin'de tablo iki taraf açısından şöyledir:

“Manda yönetimi boyunca devlet kuracak hazırlıklarını tamamlamış siyonist hareket, karşısında savaş sonrası yeni yeni bağımsızlıklarına kavuşma yolunda ve dolayısıyla Büyük Güçlere bağımlı durumda olan güçsüz ve çıkar çelişkileri içinde Arap ülkeleri siyonist yıldırıcı hareketlerine maruz ... bir Filistinli yerli halk, ne yapacağını şaşırılmış... siyonist karşı harekete de hedef olmuş bir İngiliz yönetimi.... ABD'nin (siyonistlere) billurlaşan desteği ve bir yandan da taksim verdiği güvenle cesareti artan Yahudilerin ön ayak olduğu çatışmalar”³¹⁹ İngilizlerin belirlediği tarih gelip çatınca siyonistler, 15 Mayıs 1948'de “Bu belge ile biz Medinath Yisrael (İsrail Devleti)'in kurulduğunu ilan ederiz”³²⁰ ifadesiyle isteklerini gerçekleştirmişlerdir. Bunun üzerine Arap Birliği içinde yer alan devletlerin orduları İsrail Devleti'nin ilanı üzerinde Taksim planı çerçevesinde Filistinlilere bırakılan topraklara girmeye başlamışlardır. Böylece “Filistin'i ortadan kaldıran ilk Arap-İsrail savaşı”³²¹ başlamıştır.

D. İsrail'de Sosyal Yapıyı Oluşturanlar

İsrail'deki Yahudiler farklı yapı sergilerler. Bunların farklı yapı sergilemelerinin nedeni yaşamış oldukları coğrafyadaki halkların kültürlerinden etkilemelerinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle İsrail'de beş ayrı Yahudi gurubu mevcuttur.

Aşkenez Yahudileri: Avrupa (Almanya, Polonya ve Rusya)'da yaşayan Yahudilere verilen isimdir.³²² İsrail'e göç ile gelen ilk Yahudilerdir. Bunlar daha çok

³¹⁸ Çandar, a.g.e, s. 36.

³¹⁹ Karaman, a.g.e, s. 45-46.

³²⁰ Çandar, a.g.e, s. 37; Armaoğlu, a.g.e, s. 93.

³²¹ Karaman, a.g.e, s. 46.

³²² Nicholas De Lange, **Yahudi Dünyası**, (çev. Sevil Atauz, Akın Atauz) İstanbul: İletişim, 1987, s.50

Avrupa'dan gelenlerdir.³²³ Siyasal siyonizmin temsilcileri ve İsrail Devletinin kuruluşunda rol oynayan, siyasi yaşamda ve devlet iradesinde de bu grup hakimdir. “Bugüne değin görev yapan devlet başkanlarının büyük bir çoğunluğu ile Knesset’e (İsrail Meclisi)ne giren millet vekillerin % 80’i Aşkenaz kökenlidir.³²⁴ Daha çok batı kültürü ve burjuva değerleri ile yoğrulmuş, eğitilmiş insanlardır. Bu grubun içinde yer alanlar devlet kademesinde daha çok yer almalarını bu devletin oluşumunda büyük paylarına bağlamaktadırlar. Siyonist düşüncenin ortaya atılması yine bu yapı tarafından olmuştur.

Sefarad Yahudiler: İspanya ve Portekiz’den XV. yüzyılda sürülen bu grubun Osmanlılar tarafından bir kısmı Filistin’e diğer bir kısmı ise Selanik’e yerleştirilmişler. Ayrıca Amerika ve Asya’dan gelenler vardır. Bunlar daha çok ticari işlerle uğraşmaktadırlar. İsrail içinde kendilerini ikinci sınıf vatandaş olarak görmektedirler.³²⁵ Bunlar bugün bile İsrail içinde kendi farklı kimlikleriyle birlikte dinsel geleneklerini korumaktadırlar.³²⁶

Oriental Yahudiler: İspanya ve Portekiz’den Fas ve Kuzey Afrika’nın diğer yerlerine göç eden Yahudilerdir.³²⁷ Bunlar 1948 yılında sonra diğer Arap ülkelerinde yaşayıpta buraya getirilen Yahudilerdir. İsrail toplumunda sahip oldukları imkanlar ve sosyo-ekonomik koşullara bakıldığında en geri kalmış ve eğitim düzeyleri düşük ve niteliksiz işlerde çalışanlar bu gruptan olan Yahudilerdir.

Etopya Yahudiler: Bu grubun 1985 ve 1991 tarihlerindeki iki operasyonla İsrail’le getirilmişlerdir. Bazı Yahudi grupları (Aşkenazlar) bu göçe karşı çıkmıştır ve siyahi olmaları bakımından onları kabullenmeyen Yahudiler halen İsrail’de mevcuttur.³²⁸

Sovyet Yahudileri: 1989 İsrail’e geldiler, sayıları yaklaşık 700 bindir. Uzun yıllar Sovyetlerde yaşayan bu Yahudiler ulusçuluk yerine “enternasyonalizm”

³²³ Gorny, a.g.e, s. 11.

³²⁴ Özmen, a.g.e, s. 111; Garonov, a.g.e, s. 36.

³²⁵ Gorny, a.g.e, s. 11.

³²⁶ De Lange, a.g.e, s.46

³²⁷ Esther Benbassa, Aron Rodrigue, **Türkiye ve Balkan Yahudileri Tarihi**, (çev. Ayşe Atasoy)

İstanbul:İletişim,2001, s.67

³²⁸ Özmen, a.g.e, s.112

savunuyorlar ve günlük ibadet yerine getiren yok denecek kadar azdır. Toplum seçmenin ancak % 4'ünü teşkil etmektedir.³²⁹

³²⁹ Özmen, a.g.e, s.113

BÖLÜM III

FİLİSTİN VE İSRAİL'DEKİ GELİŞMELER(1948-1987)

A. 1948-1949 Arap İsrail Savaşı

15 Mayıs 1948'de ilan edilen İsrail Devleti'nin sınırları belirtilmemiştir. Fakat Birleşmiş Milletlerin taksim kararındaki sınırlar, Siyonistler tarafından çok önceden başlayan saldırılarla birlikte genişlemeye başlamıştır.

Sınırları belirlenmeyen, Arap olmayan devletin Arap ülkeleri arasında ilan edilmesi, Arap ülkelerini harekete geçirmiştir. Arap Birliğine üye ülkelerden Mısır, Ürdün, Suriye, Irak ve Lübnan 15 Mayıs günü İsrail'e karşı harekete geçmişlerdir. Suriye ve Lübnan bağımsızlıklarını elde edeli daha iki yıl olmuştur. (Suriye'nin ordusunun tamamı 4000 kişiyi zor bulunmaktadır.) Bunun yanında Ürdün resmen olmasa da gerçekte İngiliz yönetimi altındadır. Ordusunun başında ise bir İngiliz General, John Glubb vardır. Mısır topraklarında 80 bin İngiliz askeri halen görev yapmaktadır.³³⁰

Mısır, Suriye, Lübnan ve Irak'ın gönderdiği kuvvetlerin toplamı 50.000 kadardır.³³¹ Fakat bunlar iyi eğitilmiş değillerdir. İsrail için en ürkütücü kuvvet İngiliz General John Glubb'un başında bulunduğu Ürdün'ün 75.000 kişilik Arap lejyonudur. Fakat bunların başında bir İngiliz vardır.

Cemal Abdunnasır'ın şu ifadesiyle;

“Filistin'deki Arap haklarını korumak için Filistin'e giren Arap orduları, emperyalizmin düşük bir fiyat karşılığında satın aldığı uşaklardan birinin yüksek komutası altında bulunuyorlardı. Hatta bu yüksek komutanlık altındaki askeri hareketler bir İngiliz subayının elinde bulunuyordu; o da Filistin'de Yahudi Devleti'nin kurulmasına esas olan “Balfaur Deklarasyonu”nu Siyonist harekete peşkeş çeken aynı

³³⁰ Çandar, a.g.e, s. 38

³³¹ Armaoğlu, a.g.e, s. 94.

politikacılardan emir alıyordu”³³² ifadeleriyle Arapların bu savaşta ne kadar küçük düşürüldüklerini anlatmaktadır.

Arap devletlerini bu savaşa sürükleyen sebep; Siyonist örgütlerin Hagannah, Irgun ve Stern’in yapmış oldukları saldırı ve katliamlar, Filistinlerin topraklarını terk edip komşu devletlere sığınmaları ve “kamuoyunun büyük baskısı Arap hükümetlerini harekete geçmeye zorlamıştır”.³³³

Arap orduları karşısında İsrail’in, II. Dünya Savaşında İngiliz ordusunda savaşmış 32.000 asker ile Hagannah’ın tecrübeli 75.000 askeri vardır. (Bunun yanında Irgun’da 15 Mayıs’ta bir terör örgütü olarak kendini fesh ederek İsrail ordusuna katılmıştır. Kibutuvlarda ve Yişuvlarda eğitilmiş, sivil savunma yapabilen teşkilatlarda vardır.) İngiltere ve Amerika savaşın uzamasını engellemek için kıyı bölgelerini ablukaya alıp silah sevkıyatını durdururken İsrail ordusuna Rusya’nın kurmuş olduğu hava yolu ile Çekoslovakya’dan hafif toplar ve otomatik silahlar sevk edilmektedir.³³⁴

Birleşmiş Milletler 22 ve 29 Mayıs tarihlerinde tarafları iki kez ateşkese davet eden kararlar almıştır. “Haziranda ateşkesin yürürlüğe girmesine kadar İsrail güçlerin kendilerine ayrılan sınırların ötesine geçtiğini ve güvenlik konseyinin kararına pek bağlı kalmaya niyetli olmadıklarını David Ben Gurion’un şu sözleri ortaya koymaktadır: “*Ele geçirdiğimiz her şeyi elimizde tutacağız. Ateşkes süresince, idari mekanizmayı daha da hızlı bir enerjiyle örgütleyeceğiz, kır ve kentteki temellerimizi güçlendireceğiz.*”³³⁵ 11 Haziran’da Ateşkes yürürlüğe girmiş ve BM tarafından görevlendirilen İsveçli arabulucu Kont Bernadotte ileride hayatına mal olacak uzlaştırma çabalarına başlamak üzere bölgeye gelecektir.

Arabulucunun Filistin’de yapmış olduğu incelemeler sonucu, iki taraf arasındaki dengesizliğin Filistinlilerin içinde bulunduğu durumu, İsrail’in ileri gittiği, sınırlarda yer ayarlamaların yapılması, Yahudi göçünün kısıtlanması gerektiği ve topraklarından koparılan bütün Filistinli mültecilerin geri dönüşünün sağlanması gibi

³³² Cemal Abdunnasır, *Arap Devriminin Yöntemleri*, (çev. Mehmet Emin Bozarıslan) İstanbul: Habora Kitabevi, 1970, s. 48.

³³³ Hollstein, a.g.e, s. 256.

³³⁴ Armaoğlu, a.g.e, s. 44.

³³⁵ Çandar, a.g.e, s. 39.

hususlara dikkat çekmiştir.”³³⁶ Dört haftalık ateşkesten sonra çarpışmalar yeniden başlamış, “Amerika’nın gizli desteğini de arkasında bulan”³³⁷ “ve Amerika’dan uçak dahil her türlü silah yardımını”³³⁸ alan İsrail çarpışmalar sonunda yeni toprakları da ele geçirmiştir. İsraililer BM arabulucusu Bernodotte’dan pek memnun değildirler. Bernodotte 17 Eylül’de Kudüs’te arabasıyla dolaşırken stern Üyelerin elindeki bir barikatta durdurularak makinalı tüfekle taranmıştır.³³⁹

Bununla beraber uluslararası alanda girişimler son bulmamıştır. BM Genel Kurulu’nda, daha sonra kendisine sürekli atıfta bulunulacak 194 (III) sayılı karar çıkarılmıştır. Bu kararda da yurtlarından sürülen, mülteci durumuna düşürülen ve günümüzde bile İsrail için problem teşkil eden Filistinlilerin geri dönüş hakkı ile ilgilidir. Bu karar;

“Komşularıyla barış içinde yaşamak üzere evlerine dönmek isteyen (Filistinli) mültecilere, uygulanabilir en erken tarihte bu imkanın tanınmasını ve uluslararası hukuk ve eşitlik ilkeleri altında, sorumlu Hükümetler yahut makamlar tarafından yerine getirilmek üzere, gerek mülkleri kaybolan ve zarar görenlere ve gerekse dönmeyi tercih edenlerin (bıraktıkları) mülklerine karşılık olarak gerekli tazminatın ödenmesini karar altına alır”³⁴⁰ şeklindedir.

İsrail, Birleşmiş Milletlerin taksim kararında kendine verilen toprakların çok ötesini elde etmekle kalmamış, Birleşmiş Milletlerin kararlarına uyma zorunluluğuna da gerek duymadan, 11 Mayıs 1949’da Birleşmiş Milletler üyeliğine, 37 lehte, 12 aleyhte ve 9 çekimsiz oyla kabul edilmiştir.³⁴¹

1980’lerin sonlarında, “1948 savaşının ilk ateşkesinin sağlandığı haftalarda bizzat “İsrail Savunma Güçleri İstihbarat Kolu” tarafından hazırlanmış ve “1/12/1947-

³³⁶ Karaman, a.g.e, s. 59

³³⁷ Karaman, a.g.e, s. 59.

³³⁸ Çandar, a.g.e, s. 39.

³³⁹ Çandar, a.g.e, s. 4; Karaman, a.g.e, s. 60; Armaoğlu, a.g.e, s. 97.

³⁴⁰ Karaman, a.g.e, s. 60.

³⁴¹ Çandar, a.g.e, s. 40.

1/6/1948 döneminde Filistinli Arapların gücü” başlığını taşıyan 30 Haziran 1948 tarihli rapor”.³⁴² da şu ifadeler yer almaktadır.

“1. Arap yerleşim birimlerine karşı dolaysız ve hasımane bir biçimde gerçekleştirilen Yahudi (Hagannah / İsrail savunma güçleri) eylemleri

2. Bu dolaysız ve hasımane eylemlerin komşu bölgeleri de etkilemesi

3. [Yahudi] muhalif grupların (Irgun Z'va'i Levmi ve Lahamci Herut Yisrael) eylemleri

4. Arap kuruluşların ve (düzenli olmayan) çetelerin emir ve sömürgeleri

5. Arap sakinleri korkutup kaçırmaya yönelik Yahudi Fısıltı (söylenti) yayma eylemleri (psikolojik savaş)

6. (Yahudi güçlerce girişilen) sonuç getirici sürme hareketleri,

7. Arapların Yahudilere yönelik saldırıları (ardından) Yahudilerin misillemesinden korkulması,

8. Köylerin yakınlarında çetelerin (düzensiz Arap güçlerinin) ve yöre dışı savaşçıların boy göstermesi (ile duyulan korku)

9. (Özellikle sınıra yakın yerlerde) Arap istilası ve getireceği sonuçlar için korku duyulması

10. Bütünüyle (veya büyük ölçüde) Yahudi bölgeleri içinde bir kısım Arap köylerinin tecrit olmuş bulunması.

*11. Çeşitli mahalli faktörler ve genel bir gelecek korkusu”.*³⁴³

Birleşmiş Milletler 11 Aralık 1948 tarihli ünlü 194 (II) sayılı karar çerçevesinde, Filistin için Uzlaştırma Komisyonu kurmuştur. ABD, Fransa ve Türkiye bu komisyonun üyeleri seçilmişlerdir. Filistin uzlaştırma komisyonu yaptığı çeşitli

³⁴² Karaman, a.g.e, s. 57.

³⁴³ Karaman, a.g.e, s. 58.

görüşmeler, mültecilerin geri dönüşü İsrail'in tekrar sınırlarına çekilmesi ve Kudüs'ün özel statüsüyle ilgili konular bir sonuç vermemiştir. Bu arada İsrail başkentini Tel-Aviv'den Batı Kudüs'e taşımıştır. Böylece var olan Filistinlileri yok sayma düşüncesinin bir Organizasyon'dan Devlet Terörüne dönüşümünün gerçekleşmeye başladığı görülecektir.

1949 Temmuz'unda Araplar ve İsrail arasında mütareke gerçekleştirilmiş 1967'e kadar değişmeyecek olan ateşkes sınırı da tespit edilmiş ve sınırları çizilmiştir.³⁴⁴ Fakat bu mütarekenin Ortadoğu'yu bir çıkmaza süreklediğinin göstergesidir. Çünkü "Mütareke demarkasyon çizgileri hiçbir suretle siyasi ve ülkesel sınırlar olarak ele alınamaz olup mütarekeye taraf olanların Filistin sorununun nihai çözümüne ilişkin hakları, iddiaları ve tutumları üzerinde ön yargısız olarak çizilmiştir".³⁴⁵

I. 1946-1949 İsrail Arap Savaşında Müslüman Kardeşler Teşkilatı'nın

Yeri

İhvan-ı Müslimin (Müslüman kardeşler) Teşkilatı 1928 yılında Hasan Elbenna tarafından Mısır'da kurulmuş İslami bir cemaattir. Bu cemaat Filistin meselesiyle yakından ilgilenmiş bu yüzden adları sık sık duyulmaya başlamıştır. Müslüman kardeşler Teşkilatı üyeleri, Orgeneral Necib ve Albay Cemal Abdilnasır'ında aralarında bulunduğu kişiler Yahudilere karşı savaşmışlardır.³⁴⁶

1948 savaşında İhvan-ı Müslimin, Yahudilere karşı bilfiil silahlı mücadele yürütmüş, bunun yanında Şeyh Hafız Sel'ame komutasında diğer bir çok akım da, Süveyş Kanalı harbinde savaşmışlardır.³⁴⁷ Filistin meselerini sadece Arapların değil, bütün müslümanların meselesi olarak değerlendirmişlerdir.³⁴⁸

³⁴⁴ Çandar, a.g.e, s. 58.

³⁴⁵ Çandar, a.g.e, s. 43.

³⁴⁶ Peter Mansfield, **Mısır İhtilali ve Nasır**, (çev. Ergün Tuncalı) İstanbul: Akşam Kitap Kulübü, 1967, s. 24.

³⁴⁷ Fethi Osman, **İhvan-İslam ve Demokrasi**, (haz. Aydın Ünlü) İstanbul: Endülüs yayınları, 1991, s. 64.

³⁴⁸ Salih el-Verdani, **Mısırda İslami Akımlar**, (çev. H. Acar, Ş. Duman) Ankara: Fecr yayınevi, 1988, s. 185.

1947 Taksim kararında iki ay sonra İhvan-ı Müslimin Filistin Kurtuluşu için cihad ilan etmiştir. Bunun için Mısır ve Suriye müslüman kardeşler teşkilatı başka hiç bir konuda olmadığı kadar bu konuda sıkı bir iş birliği içinde çalışmışlardır.³⁴⁹

Suriye Müslüman Kardeşler teşkilatı 12 Eylül 1947’de Filistin’le ilgili teklifleri Milli Misak adı altında dile getirmişlerdir O’da;

“1. Filistin’de bir Arap devleti kurulmalı, Arapların Filistin üzerindeki egemenliğini ihlal edecek veya taksime neden olacak bütün planlar kesinlikle reddedilmeli ve karşı çıkılmalıdır.

2. Birinci Dünya Savaşından sonra İngiltere’nin “Balfour Beyannamesi” himayesinde Filistin’e girmiş olan Yahudiler yabancılar olarak kabul edilmeli ve bunlar geldikleri topraklara geri dönmelidirler. Bunların sahip oldukları topraklar tekrar Filistinliler’e verilmelidir.

3. Araplar Filistin probleminin çözümünde batıya değil, yalnızca kendilerine ve kendi kaynaklarına güvenmelidir. Batılı ülkelerin bu konuda adil davranmayacaklarını kesinlikle bilmelidirler.

4. Filistin’teki Yahudilere, herhangi bir şekilde yardım eden hangi ülke olursa olsun, mutlaka karşı çıkılmalıdır.

5. “Filistin’in kurtuluşu için bir Arap Kurtuluş Ordusu” kurulmalıdır bu diğer Arap orduları ile koordine içinde ve Suriyeli gençlerden oluşmalıdır.

6. Ürdün Kralı Abdullah’ın emperyalist nitelik taşıyan “Büyük Suriye planına” şiddetli karşı çıkılmalıdır ve demokratik sistem kurulmalıdır.

7. Bütün Suriye halkı bu milli misakı kendisi için bağlayıcı bir düstur kabul etmeli, bütün Arap yöneticiler, devlet başkanları Misak’ın ilkelerine uymaya zorlanmalıdır”³⁵⁰.

³⁴⁹ Ömer Faruk Abdullah **Suriye Dosyası**, (çev. Hasan Basri) İstanbul: Akabe yayınları 1985, s. 218.

³⁵⁰ Abdullah, a.g.e, s. 218-219.

İhvan-ı Müslimin Arap-İsrail savaşına aktif olarak katılmıştır. Bunun bazı cephelerde gerilla savaşı şeklinde gerçekleştirmiş³⁵¹ ve başarı sağlamıştır. Bu da onları halkın gözünde kahramanlaştırmıştır. Arap milliyetçiliği karşısında bir ümmet olma bilinciyle hareket eden İhvan (ki bazen Arap milliyetçiliğini onlarda kullanıyordu. Nasır ve Baas partileri kadar olmasa da) Hz. Muhammed'e ait olduğu şu hadisi kullanıyorlardı. *“Allah büyüktür. Hayber yıkıldı. Kavmin (Yahudilik) topraklarına gelmiş bulunuyoruz. Uyarıldıkları halde uyarıları dikkate almayanların sabahı ne kadar kötü oldu”*³⁵² Bu hadis daha sonra 1987 intifadasında İslâm güçlerin şu şekilde sloganı haline gelmiştir. *“Hayber Hayber ya Yehud, Cundu Muhammed Seyecud (unutma Hayberi, Unutma Hayberi Ey Yahudi, Muhammed ordusu bir gün geri dönecek).*

Savaş yenilgi sonrası Suriye İhvan Lideri Mustafa Sıbai *“İsrail ile ateş-kes reddedilmeli ve savaş kararlılıkla sürdürülmeli ve BM GK kararlarına karşı çıkmalı. Batı'nın bütün malları karşı ekonomik boykot uygulamak ve petrol ambargosu uygulanmalı”*.³⁵³ şeklinde Filistin'in dış politikası için Arap Devletlerine tavsiyelerde bulunmuştur.

Suriye İhvanı hiç bir zaman İsrail'le anlaşmalara sıcak bakmamış onun içindir ki, Menahem Begin *“Eğer Suriye'deki durum tehlikeli boyutlara ulaşırsa, İsrail bu duruma seyirci kalmayacaktır.”*³⁵⁴ şeklinde durumu açıklayacaktır.

Mısır İhvanı Hasan el-Benna'nın öldürülmesinden sonra Mısır-İsrail anlaşmasına giden yolda Yahudilere bakışlarının değiştiği, suya sabuna dokunmayan, Enver Sedat'ı rahatsız etmeyen bir politika izlemeyi tercih ettikleri görülecektir.³⁵⁵

Arap ülkeleri ve İsrail arasındaki mütarekeler olmaya başladığında Olivver Roy *“İsrail'e karşı Arap savaşının coşkusu, her devletin gerektiğinde Filistinlilere karşı kendi çıkarını kolladığı olgusunu pek gizleyemiyor”*³⁵⁶ demekle haklılığını bütün açıklığıyla ortaya koymuştur. Bu mütarekelerin sonucu olarak, Ürdün, Filistin'in İsrail

³⁵¹ Kamil eş-Şerif, *el-İhvan el-Müslimun fi harbi Filistin*, 3. Baskı, Ürdün: Mektebeh el-Menar el-Zerka, 1984, s. 65.

³⁵² Eş-Şerif, a.g.e, s. 65.

³⁵³ Abdullah, a.g.e, s. 220-221.

³⁵⁴ Abdullah, a.g.e, s. 223.

³⁵⁵ el-Verdani, a.g.e, s. 186.

³⁵⁶ Oliver Roy, *Siyasal İslam'ın İflası*, (çev. Cüneyt Akalın) İstanbul: Metin yayınları, 1994, s. 34.

işgali dışında kalan Batı Yakasını (Batı Şeria'yı) ilhak etmiş ve yine İsrail işgali dışında kalan Gazze Şeridini de Mısır kendi sınırlarına dahil etmiştir. Filistin böylece ortadan yok olmuştur. Yok sayılan bir halkın toprakları da yok sayılmıştır. Fakat "Filistin'in ölmediğini ortaya koyan Filistin halkının içinde bulunduğu mücadele timlerinin kurulması on beş yıl gibi sessiz bir dönemden sonra tekrar duyulmaya başlamıştır. Filistin'in dünya haritasından silinmesinden on beş yıl sonra Filistin Arap halkı ulusal kişiliğini Filistin'nin savunulması ile yeniden icra edecek ve Filistinlilerin yaşadığını kanıtlayacaktır".³⁵⁷

II. Mülteciler Sorunu

1948-1949 Arap İsrail Savaşı, Filistin İsrail anlaşmalarına da konu olacak ve günümüzde de çözülmesi beklenen bir sorun olarak ortaya çıkan "mülteciler" veya "Filistinli mülteciler" meselesini ortaya çıkarmaktadır. BM 194 sayılı kararla uluslararası ilgiyi bu alana çekmiştir. Fakat İsrail'in kabul etmediği ve bugünde hâlâ kabul etmeye yanaşmadığı geri dönüşün önüne hep set çekmiştir. Bunu sürekli Filistin'e göç eden Yahudilere yeni yerleşim yerleri açmaya çalışan Siyonist yönetiminin çalışmalarına bakıldığını da anlamakta zorlanılmayacağı ortaya çıkacaktır. 1950'lerin başındaki araştırmalar gösteriyor ki;

"BM Filistin için uzlaştırma komisyonu mülteci ofisinin tahminlerine göre İsrail'in (elde ettiği) 20.850 kilometre karelik toplam alanın yüzde 80'i dörtte birinden biraz fazlası ekilebilir durumda olsa da Arap mültecilerin terk ettiği topraklardır. Bu mülkiyetin İsrail'i yaşayabildiği bir devlet haline getirme yolunda büyük katkısı olmuştur. İsrail'in elde ettiği sınırlar boyunca uzanan bölgenin önemli kısmını oluşturduğu görülen bu topraklar, yalnızca kitle olarak, İsrail için büyük bir stratejik önem kazandırmaktadır. 1948-1953 arası kurulan 370 yeni Yahudi yerleşim merkezinin 350'si yerlerinden ayrılanların mülkü üzerinde tesis edilmiştir. İsrail'in Yahudi nüfusunun üçte birinden fazlası daha önce Araplara ait olan topraklar üzerinde yaşadığı gibi, buna ilave olarak -yeni göçmenlerin üçte birlik kısmı dahil- 250.000 kişi

³⁵⁷ Çandar, a.g.e, s. 44.

bugün (1954) yerlerinden ayrılan kentli Arapların mülkü üzerinde yerleşmiş bulunmaktadır".³⁵⁸

İsrail'in mültecilerin geri dönüşüne yanaşmaması ve mültecilerin durumlarının git-gide kötüye gitmesi üzerine BM Teşkilatı 1949'da geçici olarak oluşturulan "BM Filistinli Mültecilere Yardım" komisyonunu ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu hareket 1 Mayıs 1950'de Birleşmiş Milletler Yardım ve Çalışma Ajansı (United Nations Relief and Works Agency) yaygın kısaltma adıyla UNRWA adıyla kurumlaştırılmış, yıllarca Filistinli mültecilere çeşitli yardımlarda bulunmuştur.³⁵⁹

Filistinli mültecilerin sayısının Filistin Uzlaştırma Komisyonu 22 Haziran 1949'da 900.000-1.000.000 olarak tahmin ederken bazı kaynaklarda bunu 500.000 ile 757.000 kişi olarak veriyor. halbuki Filistin mültecilere yardım teşkilatı 1949 kasımında 940.000 Filistinli mülteciye yardım yaptığını açıklamıştır.³⁶⁰

Birleşmiş Milletler'in; "Filistinlilerin geri dönmeye hakları olduğu meselesini, (onların evlerine ve mülklerine dönmeye hakları olduğunu) onaylayan ilk Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 194 nolu kararı 11 Ocak 1948'de alınmıştır. O günden bugüne aynı karar en az yirmi-sekiz kere tekrarlanmış fakat kararın gerekleri hiçbir zaman yerine getirilmemiştir.³⁶¹ Bu yüzden Filistinliler BM'lere güvenmemektedir.

Filistinli bir mültecinin; "*Bizler UNRWA'nın bizi yerleştirmelerine bakarak bir siyasetlerinin olduğunu hissetmiştik. Onlar Bizim Filistin'i unutmamızı istiyorlardı. Bu yurttan bize iş imkanları sağlıyorlardı.... Bizim Amerika ya da Avustralya'ya göç etmemizi teşvik ediyorlardı. Fakat biz toplantılar yapıyor ve kenetleniyorduk. Çünkü böyle yaparak, yoksuluk içinde yaşasakta toprağımıza bağlı kalacağımıza inanıyorduk*".³⁶² şeklinde BM'lere mültecilerin bakışını anlatmıştır. Yine bu konuyu mültecileri ve mültecilerin UNWRA'ya bakışını açıklayan Edward Said:

³⁵⁸ Karaman, a.g.e, s. 62.

³⁵⁹ Karaman, a.g.e, s. 63.

³⁶⁰ Armaoğlu, a.g.e, s. 106

³⁶¹ Said, a.g.e, s. 86.

³⁶² Sayigh, a.g.e, s. 109.

*“Filistinlilerin uğradığı siyasi felaketle kıyaslandığında “UNWRA-iyilikseverliği” felâketi doyurulacak mide sayısı, giydirilecek, tedavi edilecek beden sayısı gibi kuru rakamlara dönüştürmekten öte bir şey değildi. UNWRA’nın sağladığı varsayılan siyasal kozada yaşayan bir Filistinli’nin, bu kozanın dışına çıkıp kendi kaderini kendisinin tayin edebileceği günlerin gelip gelmeyeceği konusunda ciddi endişelere düştüğünü söylemek yanlış olmasa gerekir diye düşünüyorum. UNWRA’nın mültecileri atılma ile bir geçiş dönemi yaşayan insanlar olarak gördüğü Filistinliler yaşamlarının geçici mahiyetinden ve bu geçiş döneminin daha kötü sonuçlar doğurabileceğinden endişelendikleri sürece, UNWRA’dan tedirginlik duyulmaması imkansızdı”.*³⁶³

Filistin meselesi 1950’den 1964 ve hatta 1967 yılına gelene kadar BM Filistin meselesiyle ilgilenen UNRWA’nın “mülteciler sorunu” ile ilgili aldığı bazı kararlar olarak algılanacaktır.³⁶⁴

B. Arap Devletleri’ndeki Fikri Ve Siyasi Oluşumlar (1950-1967)

İsrail’in doğuşu bir anlamda Arap milliyetçiliğinin ve Arap yurtseverliğinin ortaya çıkışının en büyük teşvikçisi olmuştur.³⁶⁵ 1950’lerde başlayan Arap uyanışı Arap Devletleri’nde ardı arkası kesilmeyen siyasal değişikliklere neden olmuştur.

Mısır’da 1952’de önderliğini Cemal Abdül Nasır’ın (1918-1970) yaptığı Hür subaylar örgütü Kral Faruk’u devirerek yerine Cumhuriyeti ilan etmiştir.³⁶⁶ 1952’de iktidarı ele geçiren Nasır hareketi, dayanışma duygusu dışında belirgin bir ideolojiye sahip değildir. Daha sonraları Nasır’ın kişiliğinden kaynaklanan Nasirist bir ideoloji oluşmuştur. İlk kullandığı dil İslâmî bir söylemdir. Daha sonra genellikle modernist bir söylem tercih edilmiştir.³⁶⁷ Sonraları İslam, Arap milliyetçiliğinden daha az kullanılmaya başlamıştır. Cemal Abdunlasır Mısır’ı Arap dünyasının doğal bir parçası haline getirmiştir. Baas partisinde sosyalizme bir yönelişin gerçekleştiğini ve bunun

³⁶³ Said, a.g.e, s. 194.

³⁶⁴ Karaman, a.g.e, s. 45-72.

³⁶⁵ Geniş bilgi için Alberth Hourani, **Çağdaş Arap Düşüncesi**, (Çev. Latif Boyacı, Hüseyin Yılmaz) İstanbul: İnsan yayınları, 1994, s. 285-344.

³⁶⁶ Albert Hourani, **Arap Halkları Tarihi**, (çev. Yavuz Alagon) İletişim Yayınları, İstanbul 1997, s. 420-421; Çandar, s. a.g.e, 46.

³⁶⁷ Hourani, a.g.e, s. 468.

“Arap sosyalizmi” şeklinde formüle edildiği³⁶⁸ 1960’larda da Nasır’ın Arap ülkeleri kamu hayatına, önder ve sembol olduğu, sosyalist ve tarafsız Arap milliyetçiliği fikri hakim olmaya devam ettiği³⁶⁹ görülmüştür.

Bu dönemlerde Arap ülkelerindeki her hükümet her yeni düşünce bir şekilde, Filistin’e dair politikalar üretmekte ve bu konu üzerinde konuşmaktadır. 1969 Devrimi’nden sonra Libya Lideri Muammer el-Kaddafi’ye Filistin’le ilgili sorulan soruya şu cevabı vermiştir:

*“Bizim kuşağımız Filistin dramı ile yaralıdır. Arap milleti tarih ve din yönünden çok zengindir. Onun için sağcılığa, solculuğa ve Lenin ve Marks’ın fikir ve ideolojilerine ihtiyaçları yoktur. Filistinlilerde bu tür fikirleri reddetmektedirler. Biz fedailerin hareketlerini ve cüretlerini İsraililere verdikleri korkuyu takdirle karşılıyoruz”*³⁷⁰

Nasır, Cezayir Bağımsızlık Savaşı için yardım kararını açıklarken, “Fransızların silahlarına Cezayir’de ihtiyaçları olsun ki, İsrail’e vermekten vazgeçsinler”³⁷¹ demiştir, Cezayir bağımsızlığı için mücadele eden Ahmet Bin Bella ise:

*“Kimi Arap yetkililer, işgal altındaki Kudüs’e gidip gelebilir. Ama bu hiç bir şeyi değiştirmez. Çünkü orada, hainlerin hakkından gelmeye hazır bir müslümanı her halukarda var olacaktır. Yine söylüyorum: Bizler, bölgemizdeki bu yabancı bedeni asla benimsemiyeceğiz. İsrail, Arap dünyasının mübtela olduğu gerçek anlamda bir kanserdir. Ben oldukça iyimserim. Bana kalırsa bu en çok yirmi yıl zarfında ortadan kaldırılacak bir sorundur”*³⁷² demektedir.

1952 Mısır da iktidara gelen Cemal Abdunhasır’ın düşüncesi Arap milliyetçiliği üzerinde kuruludur. Bu nedenle ABD ve İngiltere’nin girmesini istedikleri savunma

³⁶⁸ Hourani, a.g.e, s. 469.

³⁶⁹ Hourani, a.g.e, s. 470.

³⁷⁰ Kenan Akın, **Yeni Libya veya Cemahariye**, İstanbul: Umut Kitapçılık, 1978, s. 45.

³⁷¹ M. Hasaneyn Heykel, **Kahire Dosyası**, (çev. Berin Bükraş) Ankara Bilgi Yayınevi, Ankara 1974, s. 2

³⁷² Raşid el-Gannuşi, **Filistin Sorunu ve FKÖ**, (çev., Lütfullah Bender)İstanbul: Bir yayıncılık, 1988, s. 15.

paktı³⁷³ ve Bağdad paktına sıcak bakmamış ve bu paktların Arap halkını böleceğine inanmıştır.³⁷⁴ Nasır Arap milliyetçiliğinin “kahramanıdır”. Bütün Arap ülkelerin dükkanları onun resimleriyle süslenmiştir.³⁷⁵

Nasır'ın Mısır'da iktidara gelmesiyle Mısır'da Milliyetçilik zirveye ulaşmıştır. Her ne kadar Komünizm Ortadoğu'da büyük bir cazibe potansiyeli yaratmışsa da, önceleri bu fikre eğilim göstermekle birlikte iki fikirden dolayı halk arasında pek yaygınlık kazanmamıştır. Biri dinsel, diğeri ise milliyetçilik, Arapları ancak Araplar emperyalizmin ağından kurtulabilir düşünce daha baskın olmuştur.

Bu dönemde İslâm milleti haline gelerek birleşebileceklerini ileri sürenler vardır. Fakat “Lübnanlı aydınlar yalnız İslâmiyet'e dayanan bir gelişmenin Arap dünyasının hayati kesimlerini oluşturan birçok milleti içine alamayacağı görüşünde birleşmişlerdir. Örneğin, Lübnan'daki Hıristiyanlar, Mısır'daki Kıptiler tamamen Müslüman olan bir yaşayışa alışamazdı. Oysa Aydınların istediği, Arapların gelecekte, içinde rahatça gelişebilecekleri coğrafi, tarihi, kültürel bir birlik içinde aynı dili konuşan örnek bir bütün yaratmaktır.”³⁷⁶ Nasır bu düşünceyi Mısır'da yaymakta sadece Mısırlılar değil, bütün Araplar için savaştığını dile getirmektedir.³⁷⁷ Suriye'de Arap kimliği Suriye kimliğine oranla çok daha ağır basmakta ve siyasi mücadelesi ulusal düzeyde taşınmasına siyasete hakim olmasına yol açmıştır.³⁷⁸

Suriye'nin 1945'te bağımsızlığını kazandığında, 1940'larda Baas partisi kurulmuş bu çerçevede de Arap milliyetçiliğini geliştirilmiştir. El-Baas El-Arap (Arapların Yeniden Dirilişi) adını ilk kez Arap milliyetçi düşüncenin önderlerinden Zeki Arsuzi kullanmıştır. 1955'den sonra Baas Partisi Suriye'de söz sahibi olmaya başlamış 1958'de de Suriye ile Mısır'ı Birleşik Arap Cumhuriyeti adı altında

³⁷³ Heykel, a.g.e, s. 18.

³⁷⁴ Heykel, a.g.e, s. 58.

³⁷⁵ Monsfield, a.g.e, s. 47.

³⁷⁶ Heykel, a.g.e, s. 363.

³⁷⁷ Heykel, a.g.e, s. 374.

³⁷⁸ Nikolaos Van Dam, **Suriye'de iktidar Mücadelesi**, (çev., Semih İdiz-Aslı Falay Çalkıvık) İstanbul: İletişim yayınları, 2000, s. 23.

birleşmiştir.³⁷⁹ Fakat bu uzun sürmemiştir. 1961’de bu iki ülke ayrılmıştır. Fakat Baas düşüncesi o günden sonra da Suriye de hep söz sahibi olmuştur.

Arap birliği ve Arapçılık düşüncesi önce Şam’dan, yani Suriye ve Lübnan’dan yükselmiştir. Bu durumun bir nedeni Şam’ın Arap tarihindeki özel yeridir. Çünkü Emevilerin –ki Arapların öteki kavimler karşısında üstünlük ve egemenliklerini savunan en mutaassıp sülale olarak sayılmışlar– Şam’ın güçlerinin merkezi kılmalarından başka, tarih boyunca Arap yarımadasının kalbinden kalkmış olan göç dalgası, bütün ruhsal, duygusal ve ahlaki etkileriyle Arap dünyasının öteki bölgelerinden, örneğin Mısır’dan daha çok Şam’da etkisi olmuştur. Bunun yanında Suriye ve Lübnan’ın 19. yüzyılın sonlarındaki toplumsal durumu, Arap Birliği düşüncesinin gelişmesi için uygun bir ortam hazırlayacak niteliktedir.³⁸⁰ Öte yandan Suriye ve Lübnan’daki Hıristiyan Arapların birliği hareketlerin yayılmasına yardımları olmuştur. Irak her ne kadar 1921’den 1933 yılına kadar Haşimi Ailesine mensup Emir Faysal tarafından yönetilmişse de İngiliz mandası ancak 1932 senesinde kalkmıştır. 1948 senesinde Bağdat Arap Baasçıları ismiyle bir broşür yayınlanmıştır.

1958’de Bağdat ordusu ayaklanmış ve Kral Faysal, Naibi Abdullah ve Nuri Said Paşa öldürülmüştür. İktidar General Abdulkerim Kasım’ın eline geçmiştir. Nasır’ın Arap milliyetçiliğinden etkilenen General Kasım’ın Arkadaşı Abdüsselam Arif kendini “Arap Milliyetçisi” olarak görmüştür.³⁸¹ 1962 senesinden sonra Baas Partisi Irak’a hakim olmuştur. Fakat, Arap milliyetçisi olarak bilinen Irak Baas Partisi Arapların hakkından çok Batılıların hakkını göz önüne aldığı görülmektedir. Bir batılının gözüyle Irak;

*“Yeni Irak hükümetinin petrol çıkarlarını korumak için verdiği öneriler oldukça ümit vericidir. Ve yeni hükümetin batık petrol şirketleri ile de çıkarlarımız doğrultusunda anlaşmalar yapabileceğini sanıyoruz”.*³⁸²

³⁷⁹ Van Dam, a.g.e, s. 54.

³⁸⁰ Hamit İnayeti, **Arap Siyasi Düşüncesinin Seyri**, (çev., Hicabi Kırılancıç) İstanbul: Yöneliş Yayınları 1991, s. 257.

³⁸¹ Meryem İmamzade, **Irak Dosyası**, İstanbul: Akabe yayınları, 1986, s. 59.

³⁸² İmamzade, a.g.e, s. 62.

Irak Baas Partisi 1954 senesine kadar herkese açık değildir. Üyeleri genellikle batılı aydınlar ve öğrencilerdir. 1958’de Birleşik Arap Cumhuriyeti idealini savunmuşlardır.³⁸³

“Arap vatanı Araplarındır ve onun idaresi yalnızca Araplara ait olup, Araplar, bu vatanın bütün zenginliklerini ellerinde tutma ve işletme haklarının sahipleridir”³⁸⁴

Irak’ta Arapçılık düşüncesinin hakim olmasıyla birlikte, bu düşüncelerin sürekli darbeler, yasaklamalar ve idamlarla menfaat ilişkilerini zorladığını görülmüştür.

1968’de Saddam Hüseyin’in iktidarı ele geçirmesi “Şoven Arap ırkçılığından ve siyonizmden kaynaklanan zulmü her fırsatta uygulamaktan çekinmemiş Musul ve Kerkük bölgelerinde Türkler ve Kürtlere yapılmadık zulüm bırakmamıştır. Bütün bunlar sosyalizm ve şoven Arap ırkçılığı adına yapılmıştır.”³⁸⁵

“Böylece Arap milliyetçiliği, Eflak tarafından formüle edilmiş olarak Orta Doğu’daki askeri diktatörlük için ideolojik bir mazeret haline gelmiştir”.³⁸⁶

Müslüman ve Hıristiyan Arapların ortak yönleri Arap dili ve kültürü olmasından dolayı Arap diline çokça önem verilmiştir. Arap hareketinin ilk aşamalarında liderler genelde edebiyatçılar olmuşlardır.³⁸⁷

Arap milliyetçiliğinin çıkmazlarından biri de dine yaklaşımlardır. Onu adeta “*Arap dehasının yarattığı bir kültür olarak görme noktasına doğru kendi evrimi söz konusudur. Arap milliyetçileri, en azından laik bir eğilime sahip olanları bunu yaparken, herhalde farkında olmadan İslâm’ı ulusal bir din rolüne indirgerler ve böylece evrenselliğinin reddederlerken, İslâm’ı bir tür yaratılmış kültür olarak görenler tam da onun ilahiliğini reddederler*”.³⁸⁸

³⁸³ İmamzade, a.g.e, s. 68-71.

³⁸⁴ İmamzade, a.g.e, s. 78-79.

³⁸⁵ İmamzade, a.g.e, s. 88.

³⁸⁶ Bessam Tibi, **Arap Milliyetçiliği**, (çev., Taşkın Temiz) İstanbul: Yöneliş yayınları, 1998, s. 92.

³⁸⁷ İnayeti, a.g.e, s. 259.

³⁸⁸ Kemal Karpat, **Ortadoğu’da Osmanlı Mirası ve Ulusçuluk**, (çev., Recep Boztemiz) İstanbul: İmge Kitapevi, 2001, s. 156.

Arap milliyetçiliğinin Osmanlı İmparatorluğundaki en erken göze çarpan tezahürü 1908 yılında İstanbul'da kurulan Osmanlı Arap Kardeşliği Cemiyeti'dir. Arap milliyetçileri Jöntürkler gibi "modernist muhafazakar"³⁸⁹ kaygılar taşımışlardır. Bu da şunu göstermiştir ki, Hıristiyan batının tahakkümüne karşı İslâm ve Doğunun savunucusu olarak, Batının İslâmı Doğudan aldığı büyüklüğü geri almaktır.³⁹⁰

Filistinli Örgütlerin Ortaya Çıkışı

Filistinliler 1948 yılından beri kendi kaderleri üzerinde yapılan tartışmalardan bağımsız bir yol çizememişlerdir.³⁹¹ Önderleri yoktur. Çeşitli ülkelerde mülteci konumuna düşmüşlerdir. Kendilerine yeni bir hayat kurmanın yollarını aramak zorundadır. Kendileri için şimdiye kadar Arap Devletleri karar vermiş ve onlar uygulamışlardır. 1960 sonrasında kendi yollarını bulmak için çeşitli örgütler kurmuşlardır.

Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ)

1964 Arap Birliği Filistinliler için bir oluşum meydana getirmiştir. Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) Bu örgüt ilk kurulduğunda Mısır'ın denetimi altındadır. Silahlı güçler Mısır, Suriye, Irak ve Ürdün ordularının bir bölümünü oluşturmuştur.³⁹²

Başına Ahmed el-Şukayri, getirilmiştir. Filistinliler partiler ve diğer Arap rejimleri tarafından kullanılmalarının önüne geçememişler ve "Filistinlilerle, lâf-u güzafan öteye geçmeyen geleneksel siyasal etkinlikleri aşamasını yırtıp, bağımsız bir biçimde askeri ve siyasal çalışmayı gerçekleştirememiştir".³⁹³ Zaten Arap devletlerinin Filistinlilerin sorunlarına çare bulmak gibi bir dertleri de yoktur. Hatta "1964'teki Arap Ülkeleri Konferansı'na katılan Nasır, Filistin sorununu "acil olmaya" bir sorun olarak tanımlamıştır."³⁹⁴

³⁸⁹ C. Ernest Down, **Osmancılıktan Arapçılığa**, (çev., Bahattin Aydın-Taşkın Temiz) İstanbul: Yöneliş Yayınları, 1998, s. 165-167.

³⁹⁰ Tibi, a.g.e, s. 291.

³⁹¹ Hourani, a.g.e, s. 475.

³⁹² Hourani, a.g.e, s. 475.

³⁹³ Gannuşi, a.g.e, s. 20.

³⁹⁴ Chomsky ve Diğerleri, a.g.e, s. 286.

FKÖ'nün kurulmasının amaçlarından birisi, "Irak ve Suriye'deki Baas rejimleriyle Nasır arasındaki çelişkileri yumuşatmak ve Filistin direnişini Arap rejimlerinin kontrolü altında tutmaktır."³⁹⁵

1967'de Şukeyri başkanlıktan ayrılmış onun yerine Yahya Hamadi geçmiş, 1970'den sonra ise FKÖ liderliğine Yaser Arafat geçmiştir. Filistin Kurtuluş Örgütü daha sonra anlatacağımız diğer örgütler için bir şemsiye vazifesi görmektedir.³⁹⁶ Filistin direnişi için mücadele veren Filistin'deki bütün direniş örgütlerini Filistin Direniş hareketi merkezi komitesinde toplar.³⁹⁷ Amaç Filistin'in düşman işgalinden kurtarılması için ne gerekiyorsa onun yapılmasını kararlaştırmaktır. Siyonist güçlerle emperyalist güçlerin aynı derecede, Filistin'in düşmanı olduğu ilan edilmiştir.³⁹⁸ Filistinlilerin genel durumu ve buna karşı yapabilecekleri için şu değerlendirme yapılmaktadır.

*"Filistin'in kurtuluşu için tek çare silahlı mücadeledir. Silahlı mücadele, bir taktik değildir, genel stratejinin ta kendisidir. Filistinli Araplar kendilerini yönetme hakkını elde edene, bunu herkese kabul ettirene kadar silahlı mücadelelerine devam edeceklerdir; ülkelerinin kurtuluşunu sağlayacak olan silahlı bir halk devrimini gerçekleştirene kadar çabalarını sürdüreceklerdir. Ayrıca komando eylemlerinin Filistin halk kurtuluş savaşının çekirdeğini oluşturacağına işaret edilmektedir."*³⁹⁹

Ayrıca bu örgütün kurulmasıyla birlikte 29 maddelik "el-misak el vataniyyeh el-Filistiniyyeh" (Filistin milli misakı) kabul edilmiştir. Buna göre; Filistin toprakları İngiliz işgali zamanındaki Filistin topraklarıdır. Filistin'in 1947'deki taksimi ve 1917 Balfour Deklarasyonu geçersiz kılınmış ve kabul edilmiştir. FKÖ'nün başlangıcı itibariyle asıl kurucuları bağımsız Filistinli mücadeleciler olmayıp "FKÖ politik olarak tamamen Arap devlet başkanlarının ve mali olarak da, Arap ülkelerinin resmi organı Arap Birliğine bağımlıdır."⁴⁰⁰

³⁹⁵ Chomsky ve Diğerleri, a.g.e, s. 287.

³⁹⁶ Micheal Curtis ve Diğerleri, **The Palestinians, People, History, Politics**, Newjersay: Transantion Books New Bronswick, 1975, s. 139.

³⁹⁷ Asaf Hüseyin, **Ortadoğu'da Devlet ve Terör**, (çev., Taha Cevdet) İstanbul: Pınar yayınları s. 182.

³⁹⁸ Helene Cobban, **The Palestinign Liberation Organization, People, Power and Politics**, Cambridge: Cambridge Univirsity press 1984, s. 267.

³⁹⁹ Armaoğlu, a.g.e, s. 228.

⁴⁰⁰ Hollstein, a.g.e, s. 357.

FKÖ'nün içinde, El-Fetih, Filistin Halk Kurtuluş Cephesi; Filistin'in Kurtuluşu için Demokratik Cephe, Filistin Halk Kurtuluş Cephesi- Genel Komutanlık, Halk Kurtuluş Savaşı Öncüleri (Saika), Halk Mücadele Cephesi ve Filistin Komünist Partisi yer almaktadır.

FKÖ, Filistin Ulusal Konseyi, Yasama konseyi ve yürütme komitesinden oluşmuştur. 1974 yılından beri de Filistin hareketinin yasal ve tek temsilcisi olarak kabul edilmektedir.⁴⁰¹

El-Fetih (Filistin Ulusal Bağımsızlık Hareketi :Hareket et-Tahrir el-Vatan el-Filistin)

1958'de Yaser Arafat liderliğinde kurulmuştur.⁴⁰² El-Fetih Filistinli diğer örgütlerin toplamından daha çok üyeye sahiptir.⁴⁰³ Bu örgütün kurucuları kolektif liderlik çerçevesinde örgütü yönetirler. Filistinli entelektüel ve Müslüman Kardeşler Teşkilatı kökenli olanlar da vardır.⁴⁰⁴ Ebu Iyad (Salah Halef)'in ifadesiyle; *“Yaser Arafat'ın ve benim önyargılı fikirlerimiz yoktu, ama hiç değilse Filistin davasına nelerin zararlı olduğunu biliyorduk. Çoğu yozlaşmış ve emperyalist rejimlerle bağlantılı Arap rejimlerinden yurttaşlarımızın bekleyecek şeyleri olamayacağına, bölgedeki siyasal partilere bağlanmakla hata ettiklerine inanıyorduk. Bir başka inancımızda, Filistinlilerin kendilerinden başka kimseye güvenmemeleri gerektiği idi.”*⁴⁰⁵ el-Fetih'in lideri Yaser Arafat çalışmalarını şöyle ifade ediyordu;

“Filistinli, Arap vesayetinin gemlerinden , partiler arası çatışmalardan ve bölgesel Arap siyasetlerinden kurtarılmalıydı. Gerçek yerine, toprağını kaybeden ve onu elde etmek için mücadele etmesi gereken kişi olarak oturtulmalıydı. Bu, Filistinlilerin çabalarının yeniden ülkelerinin geri alınması için ulusal eylem yoluna oturtulmasını gerekli kılıyordu. Böylelikle eski ayaklanmalarının havasına dönebilsin

⁴⁰¹ Mete Çubukçu, **Bizim Filistin**, İstanbul: Siyah Beyaz Metis Güncel, 2002, s. 201.

⁴⁰² Çubukçu, a.g.e, s. 48.

⁴⁰³ Curtis ve Diğerleri, a.g.e, s. 140.

⁴⁰⁴ Curtis ve Diğerleri, a.g.e, s. 140.

⁴⁰⁵ Ebu Iyad, **Vatansız Filistin**, (çev.Aydın Emeç) yayın yeri yok, Hürriyet yayını, 1979, s. 35.

ve yeni bir kahramanlık atmosferi içinde yaşayabilsinler ki, kurtuluş savaşında sağlam bir öncü olabilsinler”⁴⁰⁶

Askeri kolu el-Asifa 1 Ocak 1965 yılında silahlı mücadeleye başlamıştır. Birçok el-Fetih üyesi ve lideri farklı düşüncelere (kimliklere) sahip olsa da ortakkanı Filistin ulusal mücadelesidir. Örgüt ilk kurulduğunda üyeler tarafından finanse edilirken, daha sonraları Suudi Arabistan, Katar, Kuveyt ve Libya’daki Filistinli memur ve işadamlarından da yardım almaya başlamıştır.⁴⁰⁷ 1962’deki Cezayir bağımsızlık savaşının kazanılması, silahlı mücadele tezinin ne kadar doğru olduğunu ortaya koymuştur. Cezayir’den de gerilla eğitimi konusunda önemli bir destek almışlardır. İlk eylemlerini de İsrail’in Ürdün ırmağının yatağını değiştirmek için inşa etmekte olduğu tesislere karşı yapmışlardır. Onun içindir ki Muhammed Kureyşan;

“Fetih bir fikir olarak doğmadı. Fetih ümmetin ve toplumun bağrından çıktı”⁴⁰⁸ demektedir. Bu hareketin üyeleri 1956’da İsrail’e karşı savaşta tecrübe kazanmışlardır..

1962 yılında Beyrut’ta Bizim Filistin (Filistinuna) dergisini çıkarmışlar.⁴⁰⁹ Bundan sonra el-Fetih, Mısır, Gazze, Ürdün, Suriye, Lübnan, Suudi Arabistan, Katar ve Kuveyt’te hücre örgütlenmesi hız kazandırmış ve harekete kitle olarak değil, ancak bireysel başvurular kabul edilmiştir.

1 Ocak 1965’te el-Fetih’in askeri kolu Asifa ilk eylemini yaptığı ve silahlı mücadelenin başladığını bildirmiştir.⁴¹⁰ el-Asifa (Kasırga)’nın el-Fetih’in yerine kullanılmasının nedeni herhangi bir başarısızlık görülürse, bu başarısızlığın el-Fetih’e mal olmaması ve el-Fetih’in yoluna devam etmesini sağlamak içindir.⁴¹¹ 1970’de Kral Hüseyin, el-Fetih’i Ürdün dışına çıkarmaya karar vermiştir. 1971’de Ürdün-Filistin arasındaki savaşta el-Fetih’in kurucularından Ebu İyad (Salah Halef)in öldürülmesinden sonra “Kara Eylül” adında bir grup örgütten kopmuştur. Diğer bir kurucu üye Ebu Cihat (Halil el-Vezir) 1988’de Tunus’ta yapılan silahlı saldırı sonucu öldürülmüştür. El-

⁴⁰⁶ Çandar, a.g.e, s. 83.

⁴⁰⁷ Chomsky ve Diğerleri, a.g.e, s. 288.

⁴⁰⁸ Muhammed Kureyşan, **Munzemeh et-Tehrir el-filistiniyeh et-Tarih vel-heyakil el-fesail vel-idiyolociyeh**, Tunus: Darul Barak 1986, s. 47.

⁴⁰⁹ Kuşeyran, a.g.e, s. 49.

⁴¹⁰ Kureyşan, a.g.e, s. 51.

⁴¹¹ Kureyşan, a.g.e, s. 50-51.

Fetih'in 1982 yılına kadar ki karargahı olan Lübnan, İsrail'in bu ülkeyi işgal etmesiyle buradan da ayrılmıştır.⁴¹² FKÖ içinden ayrılan gruplar 1987'de FKÖ konseyi toplantısında Arafat'ın önderliğini tekrar kabul etmişlerdir.

Filistin Kurtuluş Halk Cephesi (FKHC)

FKHC; Arap Milliyetçileri Filistin kurtuluş cephesi (FKC) İntikamcı Gençlik ve Dönüş Kahramanları gibi devamı gelmeyen küçük grupları takiben kurulmuştur. Kurucusu Ortodoks Hıristiyan bir aileden gelen Dr. George Habbaş'tır. Ahmet Cibril de bu hareketin içinde olmuştur. Bir yıl sonra ayrılmıştır ve FKCC-GK'ı kurmuştur.⁴¹³ 1967 senesinde faaliyetlere başlayarak. Marksist-Leninist ideolojiyi benimsemiştir. Genellikle şiddet yanlısı bir politika izlemiştir.⁴¹⁴

1968 tarihinden itibaren bazı uçak kaçırma olaylarıyla isimlerini duyurmuşlardır. FKHC uçak kaçırma eylemleriyle Filistin sorununun bir anda dünya gündemine gelmesini sağlamıştır. Hatta kaçırdıkları üç uçaktan ikisini aynı anda Ürdün'de havaya uçurmuşlardır. Bu eylem Kara Eylül olarak adlandırılan ve Ürdün'ün Filistin'e karşı giriştiği katliamların gerekçelerinden biri olarak tarihteki yerini almıştır.⁴¹⁵

FKHC diğer Marksist-Leninist örgütlerle de ilişki tesis etmiştir. Aralarında Japon kızıl ordu teşkilatının özel bir yeri vardır. Birlikte Mayıs 1972'de Tel-Aviv' havaalanına bir saldırı düzenlemişlerdir.⁴¹⁶

FKHC, emperyalizmin amansız bir düşmanı olarak, İsrail'in ekonomik ve askeri kurumları hedefleri arasında yer almıştır.⁴¹⁷

Ortadoğu'daki barış çabalarına açıkça karşı çıkmıştır. Habbaş rahatsızlığından dolayı liderliği bırakmıştır. Yerine Ebû Ali Mustafa (Mustafa Kasım Zibiri) geçmiştir. Ebu Ali Mustafa İsrail tarafından 27 Ağustos 2001'de öldürülmüştür. Onun yerine Oslo

⁴¹² Kenan Akın, **Filistin Dramı ve Yaser Arafat**, İstanbul: Birey yayınları 2002 s. 120; Chomsky ve Diğerleri, a.g.e, s. 288.

⁴¹³ Curtis ve Diğerleri, a.g.e, s. 184.

⁴¹⁴ Hüseyin, a.g.e, s. 184.

⁴¹⁵ Çubukçu, a.g.e, s. 202.

⁴¹⁶ Hüseyin, a.g.e, s. 184.

barış görüşmelerine karşı çıkan Ahmet Sedef seçilmiştir.⁴¹⁸ Bölünmelerden en fazla FHKC zarar görmüştür.⁴¹⁹

Filistin Demokratik Halk Kurtuluş Cephesi (FDHKC)

Marksist bir örgüt olan Filistin Demokratik Halk Kurtuluş Cephesi (FDHKC) Ürdünlü Ortodoks Hıristiyan bir aileden gelen Nayef Havetme tarafından 1969 FKHC'den ayrılarak kurulmuştur. Kendisini Filistin solunun odak noktası olarak tanımlar.⁴²⁰ Çok sayıda silahlı saldırının sorumluluğunu üstlenmiştir. FKÖ'nün 1982'de Lübnan'dan çıkarılması üzerine FDHKC'nin merkezini Şam'a kaydırmıştır. 1993'de başlayan İsrail Filistin barış sürecine ve Oslo Anlaşmasına karşı çıkmıştır. Savunduğu tezler itibariyle eski Sovyetlere yakındır.⁴²¹

Filistin Halk Kurtuluş Cephesi Genel Komutanlık (FKHC-GK)

1968'deki FHKC içindeki fikir ayrılığından doğmuştur. Suriye ordusunda yüzbaşı rütbesindeki Ahmet Cibril liderliği altındadır. Suriye ve Libya tarafından desteklenmektedir. Bazı gerilla saldırıları ve İsrail'le esir değişimleri en çok bilinen eylemleridir. Filistin yürütme komitesinde temsil edilmemektedir. Amaç fedayan ruhunu yeniden canlandırmak ve intihar eylemleri gerçekleştirmektir.⁴²² Oslo barış sürecine karşıdır.İsrail ile hiçbir şekilde barış masasına oturumaması gerektiğini savunmaktadır.

Arap Kurtuluş Cephesi (AKC)

Suriye Saika'nın Irak versiyonudur. Irak Baas Partisi tarafından 1968'de kurulmuştur. Yürütme komitesinde 1 temsilcisi vardır. Amacı Ulusal kurtuluş savaşı için işgal topraklarındaki halkı kışkırtmaktır.⁴²³

⁴¹⁷ Curtis ve Diğerleri, a.g.e, s. 141.

⁴¹⁸ Akın, a.g.e, s. 121.

⁴¹⁹ Bu örgüt ile ilgili geniş bilgi için, **Filistin Sorunu ve Filistin Halk Kurtuluş Cephesi FHKC**, İstanbul: Devrimci Sol, 1979.

⁴²⁰ Curtis ve Diğerleri, a.g.e, s. 141.

⁴²¹ Akın, a.g.e, s. 121; **Filistin Sorunu ve Filistin Halk Kurtuluş Cephesi FHKC**, s. 111.

El-Saika (Bağımsızlık için Halk Savaşının Öncüleri)

1968'de Suriye Baas Partisi tarafından kurulmuştur. Suriye ordusunun denetimindedir. Lideri Züheyr Muhsin 1979'da İsrail ajanları tarafından öldürülmüştür. Güçlü ekonomik kaynakları vardır. İdeolojileri Suriye Baas Partisiyle paraleldir. 1982 senesinde genel sekreterliğe Dr. Issam el-Kadi getirilmiştir.⁴²⁴ Saika 1976 yaz aylarına dek Filistin Direniş Hareketi ve Filistin Kurtuluş Örgütü içinde Fetih'ten sonra en fazla ağırlık sahibi olan örgüttü, Fakat 1976 baharı ve yazında Filistin direniş hareketinin en geniş kesimleri ile çatışma içine girmiş ve ezilerek tasfiye edilmiştir.⁴²⁵

Filistin Kurtuluş Cephesi (FKC)

1977 senesinde Talat Yakub'un liderliği altında FKHC-GK'dan Filistin Suriye çatışmasında Filistin tarafından yer almak istemesi üzerine örgütten ayrılmışlardır. Filistin davasında Irak çıkarlarını kollamaktadırlar. İsrail yerleşim birimlerine saldırılar düzenlemişlerdir. 1982 İsrail'in Lübnan'ı işgal etmesinden sonra Bağdad'a yerleşmişlerdir.⁴²⁶

Halk Kurtuluş Cephesi (HKC)

1967'de kurulan örgütün liderliğini Samir Goşe yapmaktadır. Şam'da temsilciliği bulunmaktadır.⁴²⁷

Kara Haziran Organizasyonu

(Munadamat Haziran el-Esved) 1976 senesinde Sabri el-Benna (Ebu Nidal) tarafından kurulmuştur. Irak tarafından desteklenmektedir. FKÖ ile yıldızları hiç barışmamıştır. Londra, Kuveyt ve Paris'teki FKÖ temsilcilerini öldürmüştür.

⁴²² Curtis ve Diğerleri, age, s. 141-142; Çubukçu, age, s. 202; Hüseyin, age, s. 185.

⁴²³ Curtis ve Diğerleri, age, s. 42; Çubukçu, age, s. 202.

⁴²⁴ Curtis ve Diğerleri, a.g.e, s. 141; Hüseyin, a.g.e, s. 185-186.

⁴²⁵ Çandar, a.g.e, s. 122.

⁴²⁶ Hüseyin, a.g.e, s. 185.

⁴²⁷ Çubukçu, a.g.e, s. 203.

Sineoglara saldırmışlar. Avusturya’da muhtelif saldırılar düzenlemişlerdir.⁴²⁸ Ebû Nidal’in 2003 yılında Irak’ta öldürüldüğü söylenmektedir.

Bütün bu parti ve hareketler FKÖ’nün bir parçasıdır. FKÖ dışındaki parti ve gruplar 1987’lere gelinceye kadar çok fazla taban bulma ve temsil edilme şansına sahip değillerdir. Bu hareketler içinde; “el-Fetih, hiçbir zaman ihtilale karşı çıkmamıştır. Fakat kurtuluş hareketinin birincil hedefi Filistinli kitlelerin ihtilalci olmasıdır. Filistin ihtilali, ancak bundan sonra kendi kavgasıyla Arap dünyasını değiştirecek ve ihtilalci bir Arap ulusu yaratacaktır.”⁴²⁹ Buna karşı o dönemdeki diğer sol örgütlenmeler Filistin’in kurtuluşu problemini Orta Doğu’da gerçekleştirilecek devrimin bir parçası olarak görmüşlerdir. FHKC, küçük burjuvazinin de gerici rejimlere karşı verilecek savaşlara katılması gerektiğini düşünürken FDHC, yoksul köylü ve işçilere dayalı bir mücadele perspektifini benimsemiştir.⁴³⁰

Sürgündeki Filistinlilerin ve İsrail işgali altında yaşayan Filistinlilerin 1967 savaşından bu yana “Filistin siyasal kimliğini” kavrama ve koruma gayreti içinde oldukları göz ardı edilemeyecek bir gerçektir. Fakat Filistinlilerin çeşitli Arap ülkelerinde mülteci olarak yaşamaları Edward Said’in sözüyle;

*“Filistinli Nasırciler, Filistinli Baasçılar, Filistinli marksistler, Filistinli burjuvazi gibi her birinin kendi adına ve pek pratik olmasa dahi kendisine özgü bir “Filistin’e geri dönüş” formülü olan grupların varlığından bahsedilebilir.”*⁴³¹ Şeklinde olmuştur.

C. Arap-İsrail İlişkileri ve Sonraki Gelişmeler (1967-1987)

I. 1967 Arap-İsrail Savaşı

Suriye’deki 1966 darbesinden sonra Filistinli eylemcilere sıcak bakan Salah Cedid Suriye yönetiminin başına gelmiştir. Direniş örgütlerinin eylem için Suriye’yi üst olarak kullanmalarını sağlamıştır. 1962 Cezayir’in, kayıtsız desteği dışında Fetih pek

⁴²⁸ Hüseyin, a.g.e, s. 186.

⁴²⁹ Hollstein, a.g.e, s. 361.

⁴³⁰ Chomsky ve Diğerleri, a.g.e, s. 289.

⁴³¹ Said, a.g.e, s. 193.

fazla destek görmemiştir. Fetih, böylece güçlerinin önemli bir kısmını Suriye'ye kaydırmıştır. Bu zamana kadar Fetih askeri hareketini Ürdün toprakları üzerinde yapmıştır. Fakat Ürdün buna izin vermediği gibi Fetih gerillalarını gördüğü yerde tutuklamış ya da vurmuştur.

Bu dönemde, ABD ve Sovyetler Birliğinin Ortadoğu üzerindeki rekabeti devam etmektedir. Sovyetler Birliği İsrail'i Güvenlik Konseyinde ağır bir şekilde eleştirilmekte ve Arap ülkeleri yanında yer almaktadır.⁴³² İsrail, Ortadoğu'daki Amerikan-Sovyet rekabetinin Amerika ile Arap Kurtuluş Hareketi arasındaki uzlaşma çelişkinin çerçevesini iyi okumuş ve Araplara karşı girişeceği bir savaşta ABD desteğini alacağını bilerek hareket etmiştir.

Suriye'nin İsrail'e karşı uzlaşmaz ve saldırgan tutumu, İsrail'i Suriye'ye saldırı planları yapmaya itmiştir. İsrail'in Suriye'ye saldıracağını istihbarat örgütleri duyurunca Mısır Suriye'yi yalnız bırakmayacağını, 19 Mayıs'ta Birleşmiş Milletlere başvurarak, Birleşmiş Milletler askeri gücünün Sina'yı boşaltmasını talep etmiş ve Sina'ya asker çıkartmıştır. Ayrıca Tiran boğazını İsrail gemilerine kapatmıştır.⁴³³ Bölgeyi savaşın kara bulutları kaplayınca, Ürdün kralı Hüseyin tarafsız kalamayacağını anlamış ve 30 Mayıs'ta Kahire'ye giderek Ürdün-Mısır savunma paktına imza koymuştur. Bütün bunlarla birlikte Nasır, savaşa hazırlıklı değildir. Yemen'de askerleri vardır. Fakat daha sonra açıklayacağı gibi "Sovyetler tarafından İsrail'in kendilerine saldıracağı"⁴³⁴ şeklindeki bir açıklaması ile yanıtılmıştır.

İsrail savaş konusunda farklı düşünmektedir. İsrail'in amacı, kendisine yönelik yapılan Filistin Direnme Hareketi'ni yok etmek ve son zamanlarda üzerine gelen Suriye ve diğer Arap devletlerine saldırarak toprak elde etmektir. ABD açısından bakıldığında ise, mevcut emperyalizm karşıtı rejimlerin dize getirilmesi ve bölgenin Sovyet nüfuzuna kapatılması için İsrail'e destek vermektedir.⁴³⁵ Bütün bunlara Şimon Perez'in "Bu

⁴³² Armaoğlu, a.g.e, s. 236-240.

⁴³³ Catton, a.g.e, s. 103.

⁴³⁴ Catton, a.g.e, s. 94.

⁴³⁵ Khouri, a.g.e, s. 235-340.

savaşa on yıldır hazırlanıyorduk”⁴³⁶ sözleri İsrail’in kesin zaferiyle sonuçlanmasını olağan göstermektedir.

5 Haziran sabahı başlayan, “altı gün savaşı” veya “Haziran savaşı” diye tarihe geçen savaş, 11 Haziranda sona ermiştir. 5 Haziran sabahı İsrail uçakları, Mısır hava kuvvetleri daha yerdeyken onları imha etmiştir. Mısır, kendisine saldırı beklememiştir. İsrail’in Suriye’ye saldıracağı düşünmüştür. İsrail, 1948 ve 1956’da yaptığı gibi ilk saldırıyı yine kendisi başlatmıştır. Mısır hava kuvvetlerinin yok edilmesi rahatlığıyla Sina’ya yüklenen İsrail kuvvetleri 9 Haziran günü bütün Sina’yı ele geçirerek Süveyş kanalına dayanmışlardır.⁴³⁷ Bu zaman zarfında Kudüs’ün Arap elinde olan kısmı ve Ürdün ırmağının Batı yakasının tümünü eline geçirilmiştir. 7 Haziranda Ürdün Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin ateşkes çağrısını kabul etmiş, ertesi günde Mısır kabul etmiştir. Bu ara İsrail kendisine karşı herhangi bir ilerleme sağlayamayan Suriye’ye yönelmiştir. İsrail güçleri, stratejik öneme sahip Golan Tepelerini ele geçirmiştir. 10 Haziran’da da Suriye ateşkesi kabul etmek zorunda kalmıştır.⁴³⁸

Kennedy zamanında ABD’nin Ortadoğuya yönelik politikalarında bazı değişimler olmuştur. Sovyet nüfuzunun Ortadoğuda yayılmasının engellenmesi ancak Araplarla iyi ilişkiler kurularak gerçekleştirilebileceğine, İsrail ve Araplara yaklaşımın eşit ölçüler içinde olması gerektiğine inanmışlardır. Kennedy’nin öldürülmesinden sonra ABD Ortadoğu politikası yine İsrail yanlısı bir yaklaşım sergilemeye devam etmiştir. İsrail bir çeşit emperyalizmin şımarık çocuğu”nu oynamaktadır ve 1967’de Filistin’in tümünü egemenliği altına almakla yetinmeyerek çağlar boyu Mısır’a ait olan Sina yarımadasının yanında Suriye’nin en verimli ve en stratejik topraklarını Golan Tepelerini de topraklarına katması, bu savaşın Yahudi devleti lehine tartışmasız bir askeri zaferle sonuçlanmasını göstermiştir.⁴³⁹

“İsraililerin devletlerini, varlık şartı olarak üzerinde titredikleri “İsrail’i yenilmezliği” doktrini doğrulanmış oldu. Arap Filistin’in ortadan kaldırılmasından başka, Arap-İsrail uyuşmazlığı Filistin dışındaki Arap topraklarının bir kısmının, Mısır

⁴³⁶ Çandar, a.g.e, s. 101.

⁴³⁷ Bharat Bhushan Gupta, **Arap İsraili Relations**, New Delhi: Ashish Publishing house, 1978, s. 46-47.

⁴³⁸ Çandar, a.g.e, s. 94.

ve Suriye'nin işgali ile yepyeni bir evreye girdi. Süveyş ve Sina'daki petrol yataklarını, hava kuvvetlerini ve kara kuvvetlerinin önemli bir bölümünü kaybeden Mısır en ağır darbeyi yedi. Ürdün ek bir 300.000 mülteci ile şişti. Batı Yakasının kaybıyla üretken kapasitesinin yüzde 40'ını yitirdi. Kudüs, İslamlığın ve Hıristiyanlığın kutsal kenti, Arapların onur simgesi kent, tümüyle Siyonistlerin eline geçti. İsrail başkenti Kudüs'e taşıdı. Arap gururu derin yara aldı⁴⁴⁰

Filistinliler açısından öncesinde artık filizlenmekten öte tomurcuklanmaya başlamış direniş hareketi ile kimliklerini pekiştiren ve varlığını iyiden iyiye duyuran Filistinliler; “Yalnız Arap dünyasının değil bütün dünyanın varlığını tanıdığı güçlü ve meşru bir unsur olarak sahneye çıkmışlardır. 1967 savaşından önce ana rahmine düşen direniş çocuğu için savaş ve İsrail'in askeri zaferi ebelik yapmıştır”⁴⁴¹

1967 savaşının Araplar ve Filistinliler için ne ifade ettiğini yine Edward Said'den dinleyelim:

“1967 bir yıkım yılıydı. Geleneksel Arap düzeninin yenilgisini simgeler. Ancak, Filistinlilerin kendi kendilerine yardım etmeleri kendi kendilerinden sorumlu olmaları, kendi öz kimliklerinin bilicine varmaları gibi gelişmelerin siyasal örgütlerde neşvü-nema bulmaya başlaması da o yıla rastlar. 1967'ye kadar Arap ülkelerin her biri, Filistin'i, Filistinlilerin arzularına uygun olmaktan çok kendi devlet anlayışları ve Filistin trajedisini içtenlikle benimseyen büyük kitlelerin milliyetçi duygularını tatmin edecek şekilde destekliyorlardı.”⁴⁴²

Oivyer Roy'un ifadesiyle;

“İsrail'e karşı Arap savaşının coşkusu, her devletin gerektiğinde Filistinlilere karşı kendi çıkarlarını kolladığı olgusunun pek gizlemiyor⁴⁴³ (Ürdün ve Suriye'nin Filistinlilere karşı girişmiş olduğu saldırılara bakılırsa).

⁴³⁹ Gupta, age, s. 48.

⁴⁴⁰ Çandar, a.g.e, s. 101.

⁴⁴¹ Çandar, a.g.e, s. 102.

⁴⁴² Said, a.g.e, s. 193.

⁴⁴³ Roy, a.g.e, s. 34.

“Bu savaş Arapların İsrail’e geleneksel yaklaşımlarını itibardan düşürmekle kalmadı, Filistinlilere, Siyonizmle girdikleri mücadelenin kendilerine vekalet eden ordular ve devletler aracılığı ile kazanılamayacağını da öğret”⁴⁴⁴miştir.

1968’de İsraililere esir düşmüş olan El-Fetih gerillası William Nasır’ın kendisini sorguya çeken İsraili sorguculara dediği gibi *“Gerçek galipler Filistinlilerdir. Birden bire hesaba katılan bir güç haline geldik. Bir çokları bizi tanıyorlar. Şimdi hiçbir zaman olmadığı kadar örgütlüyüz. Zaferinize gelince, siz Arap hükümetlerini yendiniz, Filistinlileri değil. Bu aynı şey değildir.”⁴⁴⁵*

1967 savaşı sonrası Arapların boş bıraktıkları yerleri Filistinlilerin doldurması gerekmiştir. Bunun çalışmaları başlamış, Sürgündeki toplulukların desteği artkça örgütlenmeler de çalışmalarını hızlandırmıştır. Ürdün ve Lübnan’daki Filistinli varlığı ülkelerindeki rejimler için tehlike olmaya başlamıştır.

Filistinli Silahlı Mücadele Örgütlerinin bir araya gelerek, silahlı mücadelenin Filistin’in kurtuluşu için gerekli olduğuna karar verdikleri, fakat ilk anda ortak bir cephe oluşturmadıkları, ayrı ayrı silahlı eylem başlattıkları görülmektedir.⁴⁴⁶ Özellikle el-Fetih kurmayları kırılmış olan Arap gururunun yarasının sarılması ve yılgınlığın önünün hemen alınması için vakit geçirmeden İsrail’in işgali altına girmiş olan Gazze ve Batı Yakasını örgütlenmek için kentlerde ve köylerde direniş üsleri kurmaya başladıkları görülmektedir. El-Fetih üç ay gibi kısa bir süre sonra İsrail’e ait Yard Hannah Kıbbutz’unun sulama kanalını uçurmuş ve bununla birlikte eylemlerini sıklaştırmıştır. Fetih ilk kez fetih adını kullanarak bildiri yayımlamıştır. Bu bildiri Ocak 1968 tarihli ve Filistin Ulusal Kurtuluş Hareketi (Fetih)’in bir numaralı bildirisidir başlığını taşımaktadır.

“Filistin sorunu, esas olarak, İsrail’in kurulmasına olanak vermek için vatanlarından koparılmış ve sürülmüş olan Filistin’in Arap çoğunluğunun, bütün bir halkın sorunudur. Haziran saldırısından önce, yaklaşık olarak bir buçuk milyon Filistinli Arap, Arap dünyasının dört bir yanında kamplarda mülteci olarak ve

⁴⁴⁴ Said, a.g.e, s. 195.

⁴⁴⁵ Çandar, a.g.e, s. 107.

⁴⁴⁶ Karaman, a.g.e, s. 95.

Birleşmiş Milletlerin yaşamaları için verdiği istihkaka dayanarak yaşamak zorunda bırakılmıştır. İsrail'in içinde kalan 300.000 kişi onlara iş vermeyen, eğitim olanakları ve insan haklarının hiçbirini tanımayan bir rejim tarafından ayırma tabi tutulmuşlardır. Ve yirmi yıldır İsrail, Arap mültecilerinin topraklarına dönmelerine olanak verilmesi için yapılan sürekli ricaları reddetmiştir. Başlangıçta, sürülmüş ve ızdıraplı Filistin halkı, trajedisini çözmesi için Birleşmiş Milletler'den medet umdu. Ne var ki, yirmi yıl geçti ve bu uluslararası kuruluş sorunlarını hala çözmedi. Dahası, mültecilerin ülkelerine geri dönmesi ya da tazminat almalarına dair aldığı kararlarda asla uygulanmadı. Bütün bu süre içinde, İsrail yayılmacı planlarını hazırlamaya ve yerine getirmeye devam etti. Filistin halkının yıllardır çektiği acılar ve sıkıntı İsraili işgalcilere karşı halkın isyanının ifadesi olan tam anlamıyla halkçı, dinamik, yeni bir Filistin Kurtuluş Hareketini doğurdu. Saldırıdan hemen sonra, Fetih gizlice eskiden işgal edilmiş topraklardaki gibi, yeni işgal edilmiş topraklardaki Arap halkını örgütlemeye başladı ve vatanlarını kurtarmak için kendi yeteneklerine güvenmelerini teşvik etti. Filistin'i tümünün İsrail tarafından işgali Fetih'in en önemli uzun vadeli amaçlarından birini bütün askeri üstlerini işgal edilmiş topraklara aktarmasını imkan dahiline sokmuştur. Bu aktarma artık tamamlanmıştır. Bu çok iyi gizlenmiş, iyi donatılmış bir çok üstün Filistinli fedailer bir çoğu kendini adanmış köylüler ve öğrencilerdir, her gün yeni ve eski işgal edilmiş topraklar boyunca düzinelerce kez hareket düzenlenmektedir. İsrail'in tesisi, hiçbir İsrail hedefi artık onların ulaşamayacakları yerde değildir... Siyonist İsrail'i bu temelinden çürütme, Filistin haklı sahiplerine, bu topraklarda aralıksız 4000 yıl bir Yahudi azınlığı ile yan yana yaşamış olan Filistin Araplarına reddedilene kadar sürecektir.

Bununla birlikte, Fetih, Filistin Ulusal Kurtuluş Hareketi ... bugün Filistin halkının desteğini kazanmış olan geçmişte yüzyıllar boyu uyum içinde yaşadıkları Yahudi halkı hedef almadığını beyan etmek ister. Ne de onları denize dökme niyetindedir. Fetih'i birleştirdiği bu direnme ve kurtuluş hareketi sadece vatanımızı gasbeden ve iki milyon halkımızı süren ve ezen, onları bir yoksulluk ve sefalet hayatına mahkum eden Siyonist askeri-faşist rejimine yönelmiştir.

Bugün Filistin Arap halkı kendi kaderini kendi ellerine almaya karar vermiştir. Bugün, silahları ve cesaretleriyle, kaybettikleri vatanlarını kazanıyorlar. Yarın bir çoklarının ölümleriyle buluşacakları insafsız bir mücadeleden sonra hiç şüphesiz bütün Arap kurtuluş hareketinin ve dünyanın ikinci halklarının desteğini alacak bir mücadeleyle sevgili vatanlarını, Filistin'i geri alacaklardır. Fetih ve bütün Filistin halkı haklı davalarına ve nihai zaferlerine inanmaktadır. Ve gene bilmektedirler ki, kurtarılmış, demokratik, barışçı topraklarında, Filistin bayrağı yükseldiği gün, Filistinli Yahudilerin toprağın ilk sahipleri Filistinli Araplarla yeniden uyum içinde yaşayacakları yeni bir dönem başlayacaktır."⁴⁴⁷

Haziran savaşı sonrası Filistinlilerin Arap devletlerine yönelik tüm umutlarının kırılmasıyla birlikte kendi kaderlerini kendi ellerine almaya başlamaları ve kendi ayakları üzerinde yürüyebileceklerini, genişleyerek büyüyen el-Fetih önderliğinde, teşkilatlanmayı büyük oranda tamamlayarak Arap hükümetlerinin denetiminde olan Filistin Kurtuluş teşkilatını da yavaş yavaş kendi kontrollerine almaya başlayarak göstermişlerdir. Her zaman FKÖ Milli kongrelerine katılan Fetih liderleri FKÖ'ye hakim olmak, diplomatik ve askeri kaynaklarından faydalanmak istedikleri milli kongrede oyların yarısını elde edecek güce gelerek ulaşmışlardır. 1968'de Şukeyri yerine Filistinli gruplarla temas halinde olan Yahya Hammuda geçici başkanlığa getirilmiş, Filistin Milli Misakı'na Fetih'in kabul ettiği "silahlı mücadele Filistin'in kurtuluşunun tek yoludur" maddesinin Milli Misak'a konulduğu görülecektir. Şubat 1969'da beşinci kongrede Arafat yürütme kurulu başkanlığına getirilmiştir.⁴⁴⁸ Filistin Direniş Hareketi Arap Dünyasında tartışmasız bir yer edinmiş Suriye, Ürdün ve Mısır'ın İsrail ile sınır bölgelerinde sabit gerilla üstlerine sahip olmuş ve buradan İsrail'e karşı eylemlerini gerçekleştirmişlerdir. Böylece FKÖ "Filistinleşerek" ağırlığını günümüze kadar getirecektir.⁴⁴⁹ "Arafat ve Fetih'in kolaylıkla sadece Arap ve Filistinli olarak tanımlanmalarını getirebilir. Ancak diğer bir anlam da, Fetih'in demokrasiyi siyasal bir fikir ve üslup olarak zımnen teşvik ettiğini ve örneğin, bir Suudi Arabistan, Libya, Sovyetler Birliği ya da Doğu Almanya ile ilişkiler de olmasına rağmen, onların

⁴⁴⁷ Çandar, a.g.e, s. 109-112.

⁴⁴⁸ Pamela Ann Smith, **Polestine and the palestians, 1876-1983**, London: Croom Helm Ltd., 1984, s. 194.

⁴⁴⁹ Karaman, a.g.e, s. 98.

güdümlü olduğunu kimsenin ispat edememiş olması nedeniyle, her şeyden önce, Filistinli olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. En önemlisi fetih baskı altında bir Filistinli olmak gibi bir olguyu, her bir Filistinliyi illaki bir halk savaşı ya da sınıf teorisine tabii kılmaksızın, temsil etmiştir.”⁴⁵⁰

21 Mart 1968’de İsrail, zırhlı araçlarla ve hava kuvvetlerin desteğini de alarak direnme hareketinin karargahı olarak bilinen Ürdün ırmağının doğu yakasındaki el-Karame mülteci kampına saldırmış, Filistin Kurtuluş Hareketi ile İsrail arasında yapılan bu ilk düzenli savaşta İsrail’in zırhlı araçlarının bir kısmını geri bırakarak çekilmesiyle son bulmuştur. Bu Arap dünyasında büyük bir coşkuyla karşılanmıştır.⁴⁵¹

Filistinlilerin İsrail’e karşı kazanmış olduğu bu zafer ve zaferin onlara kazandırmış olduğu prestij Kral Hüseyin’i zor durumda bırakmıştır. “1948’den sonra Ürdün Krallığının bütün özelliği ayrı bir Filistin ulusu olmadığı ve Ürdün’ün (Irmak) iki yanındaki halkın Haşimi monarşisini sadık tebaaları olmaları gerektiği yolunda bir inanca dayandırılmıştır. Fetih’in varlığı olgusu bu teze karşı bir meydan okumadır, örgüt ne derece küçük ve belirsiz olursa olsun.”⁴⁵² Aynı yıl içinde Ürdün hükümetinin Filistinlilere yönelik baskıları da artmıştır.

II. Savaş Sonrası BM Barış Çabaları

İsrail’in Haziran Savaşında elde etmiş olduğu durum, dünyanın çeşitli ülkelerinin değişik tepkisi ve çeşitli yorumların yapılması Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin 22 Kasım 1967’de 242 sayılı kararı kabul etmesine neden olmuştur. Karar ana hatlarıyla şu şekilde özetlenebilir;

Genel Kurul;

a. İsrail kuvvetlerinin son savaştaki topraklardan çekilmesi,

b. Bölgedeki husumetin ve hasmane iddiaların durdurulmasını ve bölgedeki her devletin egemenlik, toprak bütünlüğü ve bağımsızlıklarına ve kuvvet kullanılması

⁴⁵⁰ Said, a.g.e, s. 228-229.

⁴⁵¹ Çandar, a.g.e, s. 118.

⁴⁵² Çandar, a.g.e, s. 119.

tehditlerinden kaçınılarak barış içinde ve güvenli, tanınmış sınırlar içinde yaşama haklarına saygı gösterilmesini ve bunların tanınmasını

c. *Bölgedeki uluslararası su yollarında seyir özgürlüğünün teminat altına alınması.*

d. *Askerden arınmış bölgeler meydana getirerek bölgedeki her devletin toprak bütünlüğünün ve ihlal edilmezliğini ve siyasal bağımsızlıklarının teminat altına alınması.*

e. *Mülteci sorununun adil bir çözüme ulaşmasını öngörmektedir.*⁴⁵³

Bu maddeleri, İngiltere karar tasarısı olarak sunmuş, Amerika destek vermiş, daha önce Hindistan, Mali ve Nijerya'nın sunmuş olduğu tasarı da bazı değişiklikler yapılmasına rağmen bu ülkeler tasarılarını geri çekerek İngiltere tasarısına destek vermişlerdir. Sovyetler birliği daha önce bu tasarıya sıcak bakmazken Suriye hariç bütün Arap ülkelerinin bu karar karşısında müspet tutum sergilemesi Sovyetlerinde bu tasarıya müspet oy vermeye zorlamıştır.⁴⁵⁴

İsrail'in Haziran savaşından zaferle çıkması, bu durumu kendi lehinde en avantajlı hale getirmeye çalışmıştır. Barış için Arap devletleri ile doğrudan görüşmek istemiştir. Arap cephesinde ise, Mısır ve Ürdün güvenlik konseyi kararını kabul etmişlerdir. Ancak anlaşma masasına oturmak için İsrail'in Haziran savaşında işgal etmiş olduğu topraklardan çekilmesini istemişlerdir. FKÖ güvenlik konseyi, 242 sayılı kararını reddetmiş ve silahlı mücadelenin devam edeceğini dile getirmiştir. 1968'de Filistin Ulusal Meclisi'nin dördüncü toplantısında kabul edilen Filistin ulusal yasası metne bağlanmıştır. Bunun Filistinliler için bağlayıcılığı açıklanmıştır. 33 maddelik ulusal yasanın önemli maddeleri arasında şunlar vardır:

“Madde 2: İngiliz Mandası sırasında varolan sınırlarıyla, Filistin bölünmez bir toprak birimidir.

⁴⁵³ Bülent Aras, **Filistin İsrail Barış Süreci ve Türkiye**, İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 1997, s. 26: Çandar, a.g.e, s. 123-124.

⁴⁵⁴ Armaoğlu, a.g.e, s. 274.

Madde 4: Filistinli kimliği gerçek, esaslı ve erimeyen bir özellik olup babadan oğula geçer. Ne Siyonist işgali ne de çektikleri acıların sonucu olarak Filistinli Arap halkının dağılmış olması bu Filistin kimliğini silemez.

Madde 5: Filistinliler normal olarak 1947'ye kadar Filistin'de ikamet etmiş olan Arap yurttaşlarıdır. Bu, Filistini terk etmeye zorlanmış olanlara, orada kalanları da içine alır. O tarihten sonra Filistinli bir babanın çocuğu olarak Filistin'in içinde ya da dışında doğmuş herhangi bir kimse Filistinlidir.

Madde 19: Filistin'in 1947'de yer alan taksimi ve İsrail'in kurulması kökünden geçersizdir. Ne kadar uzun sürerse o kadar Filistin halkının ifadesine ve satanları üzerindeki doğal hakkına karşı gelmiş olacak ve en başta ulusların kendi kaderlerini tayin ilkesi gelmek üzere Birleşmiş Milletler Yasası ilkeleri ile çelişecektir.

Madde 20: Balfour Deklarasyonu, Manda cihazı ve bunların bütün sonuçları, bu belge ile hiç var olmamış olarak ilan edilir.

Madde 21: Filistinli silahlı devrimi ile kendini ifade eden Filistin Arap halkı Filistin'in tam kurtuluşu dışındaki bütün seçenekleri reddeder. Aynı zamanda, Filistin sorununun tasfiyesi ve uluslararası bir sorun haline getirilmesi doğrultusundaki bütün nerileri de reddeder.⁴⁵⁵

Filistin Ulusal Meclisi, Filistin "Ulusal yasaının" dışında da bir çok önemli konuda görüş belirtmiştir. Güvenlik konseyi kararlarına çeşitli sert eleştiriler yanında "İsrail'in yayılma politikasının ve saldırganlığının sonuçlarını ortadan kaldırmakla yetinmemektedir. Bizzat bu yayılma politikasının ve saldırganlığın kaynağına, İsrail devlet cihazının tahribine yönelmiştir."⁴⁵⁶ sözleri de söylenmiştir.

Arap devletlerinin barışa yanaşmaları durumunda onları, Büyük Devletlerin kontrolü altına itilmiş olacağı ifadelendirilmiştir.

⁴⁵⁵ andar, a.g.e, s. 123-130.

⁴⁵⁶ andar, a.g.e, s. 132.

Ayrıca Genel Kurul'da Çin Halk Cumhuriyeti'ne İsrail devletini kabul etmediği ve Filistin halkını desteklediği için de teşekkür edilmiştir.⁴⁵⁷

İki süper gücü oynayan Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği Ortadoğu üzerinde güç gösterisine devam etmişlerdir. 67 savaşından sonra ABD'nin Mısır ve Suriye ile olan ilişkileri kesilmiştir. Sovyetler Birliği ise bu ülkeler de nüfuz elde etmeye çalışmış fakat Filistin direnme hareketine sıcak bakmamıştır. Bu hareketleri maceracı olarak değerlendirmiştir. ABD dev askeri gücüyle gerilla eyleminin oluşturduğu uzun süreli bir halk savaşına girmeyi, hele Vietnam'a saplandığı ve bu saplantıdan kurtulmanın yollarını aradığı bir dönemde göze alamamıştır. Sovyetler ise ikili oynamıştır. Bir taraftan İsrail sert bir şekilde eleştirilirken, diğer taraftan İsrail'i devlet olarak varlığını sürdürmesi gerektiğini savunmuştur. ABD ve Avrupa'nın İsrail'e geniş çaplı destekleri de burada görmezlikten gelinmemesi gereken bir olgudur.

Bütün bunlar "Arap-İslam dünyasında şu kaniya yol açtı: "Müslüman'ın müslümandan başka dostu yoktur; bu, bir İslam-Haçlı savaşıdır. Veya Gereko Romen fikriyatına karşı İslamiyet'in savunmasıdır."⁴⁵⁸

Bu dönemde de barış görüşmeleri için Güvenlik konseyi 242 sayılı kararı temel alarak, Ürdün, Mısır ve İsrail'le bir dizi görüşme için özel temsilci atamış, ancak bu barış çabaları çözümsüzlüğün göstergesi olarak tarihte yerini almıştır.⁴⁵⁹

III. Filistinli Örgütlerin Ürdün'den Çıkarılması

1967 savaşından hemen sonra El-Fetih eylemlerine başlamıştır. Diğer Filistinli örgütlerde uçak kaçırma olaylarına başlamışlardır. 1969'da yeni yürütme komitesi 11 üyeden oluşan FKÖ'nün başına Yaser Arafat geçmiştir. Bunlardan 4 tanesi El-Fetih, 2 tanesi es-Saika, 3 tanesi bağımsız ve 1 tanesi FKÖ üyesi ve 1 tanesi de Filistin Milli Fonu temsilcisidir.⁴⁶⁰ FKÖ'nün İsrail'e karşı fedayan eylemleri başlatması ve bunda başarılı olması Filistinli nüfusu çoğunlukta olduğu Ürdün kralı Hüseyin'i tedirgin etmiştir. Filistinlilerin varlığı Ürdün'ün bütün caddelerinde ve sokaklarında görülmüş,

⁴⁵⁷ Çandar, a.g.e, s. 132.

⁴⁵⁸ Faik Bulut, **İslamcı Örgütler**, 2. Baskı İstanbul: Tüm Zamanlar yayıncılık 1994, s. 235.

⁴⁵⁹ Aras, a.g.e, s. 26.

⁴⁶⁰ Armaoğlu, a.g.e, s. 284.

dışarıdan buna bakıldığında sanki iktidar Kral Hüseyin'in elinde değil de FKÖ'nün elinde gibidir. Kral bundan rahatsızlık duymuştur.⁴⁶¹ Zaten öteden beri Ürdün'ün de İsrail gibi Filistin topraklarını ele geçirme çabası içinde olduğu bilinmektedir. "Hüseyin, İsrail'le suç ortaklığını öngören Arap politikaları içinde kendisine de belirli bir rol düşüğünü görmektedir. Batı Yakasını ele geçirmek ve burada belirli bir varlık oluşturmak için İsrail'e ufak bir yardım da bulunmuş olacaktır."⁴⁶² Ürdün kralı Hüseyin'in diğer Arap devletleriyle ilişkilerin iyileştirmektedir. Burada da FKÖ'yü şehirlerden ve kamplardan uzaklaştırarak Serah ve Aslun ormanlarını üs yapmaya zorlamıştır. Böylece gerilla halktan tecrid edilmiştir. 1970'de başlayan Kral Hüseyin'in Filistinlilere saldırılması⁴⁶³ ve çoğu savaşçı olmayan 20.000'den fazla Filistinli'nin ölümü⁴⁶⁴ ve 2.300 gerillanın tutuklanmasıyla⁴⁶⁵ sona eren ve "Kara Eylül" diye Filistin tarihine geçen bu olayla Filistinliler Ürdün'den Suriye'ye kaymışlardır. Filistinlilerin Ürdün'den tasfiye edilmesinde Amerika'nın parmağı vardır. Ve ilk kez bir Arap ülkesi olan Ürdün zor durumda kalmamak için Amerika vasıtasıyla İsrail ile anlaşmıştır.⁴⁶⁶ Bu da Libya, Mısır ve Suriye'nin Ürdün'le diplomatik ilişkilerini kesmelerine neden olmuştur. Arafat 1972 Ocağında Cezayir'de bir toplantıda; "Evet Ürdün'de ciddi bir yenilgiye uğradık. Ama hareket sırf Ürdün sayılamazdı. Bir Arap komplosu idi."⁴⁶⁷

Filistin sorunu ile ilgili 1973'de patlak veren üçüncü Arap-İsrail savaşı, bu savaş Filistinlilerle direk ilgili olmamasına rağmen FKÖ'nün Arap Dünyası ve uluslararası camia tarafından tanınmasına yol açmıştır.

IV. 242 Sayılı BM Kararı Çerçevesinde Barış Çabaları

BM tarafından özel temsilci olarak seçilen İsviçre Moskova büyük elçisi Dr. Gunnar Jorring Haziran 1967-Aralık 1970 dönemini içine alan bir rapor hazırlamıştır. İsrail, Ortadoğuda barışın olabilmesi için doğrudan müzakerelerin yapılmasını istemektedir. Buna karşı Mısır, İsrail'i işgal etmiş olduğu topraklardan çekilmesini şart

⁴⁶¹ B.J. ODEH, *Lübnan'da İç Savaş*, (çev. Yavuz Alogan) İstanbul: Belge yayınları 1986. S. 34.

⁴⁶² Odeh, a.g.e, s. 34.

⁴⁶³ David Mc Dowall, *Palestine and İsrail the Up rising and Beyond*, London: I.B. Tavis co. Ltd. Pulishers, 1989, s. 73.

⁴⁶⁴ Mc Dowall, a.g.e, s. 34.

⁴⁶⁵ Armaoğlu, a.g.e, s. 299.

⁴⁶⁶ Armaoğlu, a.g.e, s. 300.

⁴⁶⁷ Çandar, a.g.e, s. 163.

koşarken, Ürdün İsrail'in BM 242 sayılı kararı tatbik etmesini istemiştir.⁴⁶⁸ 1967 sonrası Amerika karşıtı hareketlerin bölgede yükselişi, 1969 Mayıs'ında Sudan'daki Amerika yanlısı rejimin devrilmesi yine 1969 Eylül'de Libya'da başlarında Muammer el-Kaddafi'nin bulunduğu bir grup genç subay Amerikan yanlısı krallık rejimini devirmesi, Akdeniz'deki en büyük Amerikan üssü olan Wheelus üssünü kapatması⁴⁶⁹ ve gittikçe Filistin direniş örgütlerinin güç kazanması Amerika Birleşik Devletlerini Orta Doğuda barış sürecine kendi çıkarları için olumlu katkıda bulunmaya itmiştir. Jarring'i planına karşı iki tarafın değişmez tavırlar sergilenmesi Jarring'in göreve devam etmesini engellemiştir. Jarring misyonunun bu başarısızlığı Amerika'yı tedirgin etmiştir. Çünkü git gide bölgede güç kaybetmektedir. Suriye ve Mısır ile diplomatik ilişkiler kesilmiştir. Bunun üzerine Amerika Dışişleri Bakanı Wiellam Rogers, 26 Ekim 1969 çalışmaya başlamıştır. Birinci Rogers planı diye bilinen plan İsrail'in Sina'dan çekilmesi Süveyş'in trafiğe açılması Mısır ve İsrail'in karşılıklı saldırılardan kaçınması ve İsrail'in gerek Sina ve gerekse Şaru el-Şeyh'te bazı güvenlik tedbirleri sağlamasını içerir. Bu planı, Mısır, İsrailileri kayıran bir plan olarak nitelendirmiş, İsrail'de buna şiddetli bir tepki göstermiştir.

Bu barış planlarına İsrail Başbakanı Levi Eşkal tepkisini Le Mande muhabirine verdiği mülakatta şu şekilde dile getirmiştir.

*"Topraklarımızın tek bir santimini dahi verme eğiliminde değiliz. Müzakereler mevcut statükonun tanınmasıyla başlamalıdır. Filistin Birinci Dünya Savaşı sonunda Sykes-Picot anlaşmaları ile bölünmüştü. İkinci kez Churehill'in Ürdün Emirliğini yaratmasıyla bölündü. Ve üçüncü kez 1948'de dördüncü bir bölünmeyi kabul edemeyiz. Eski Filistin'in 20.000 kilometre kareden başka bir şeyi kalmadı. Ümidimiz odur ki, birkaç on yıl sonra Rusya'dan, Avrupa'dan ve Amerika'dan milyonlarca Yahudi göçecektir."*⁴⁷⁰

İsrail'in Filistin topraklarına bakışı bu iken Rogers 19 Haziran 1970'te tarafların 242 sayılı karar çerçevesinde 1 Temmuz'dan 1 Ekim'e kadar 90 gün oldukları yerde ateşi kesmeleri ve Jarring'le müzakerelere oturmaları istemiştir. Mısır ve Ürdün

⁴⁶⁸ Armaoğlu, a.g.e, s. 302.

⁴⁶⁹ Çandar, a.g.e, s. 143.

bunu kabul etmiş. FKÖ ise mücadeleyi devam edeceğini belirtmiştir.⁴⁷¹ “Yabancı nüfuzundan tam olarak kurtuluş mücadelemiz onları kızdırmıştır. Ama çağımız, emperyalist hegemonyanın tasfiyesi, halkların kurtuluşu ve kendi kaderlerini tayin etmeleri çağıdır. Büyük devletlerin kaderimizle oynamalarına, bizi horlamalarına izin vermeyeceğiz”⁴⁷² düşüncesini ifadelendirmiştir. Böylece Rogers planı Filistin savaşılarını yalnızlaştırarak ve İsrail güçlerinin bölünmesini engelleyerek Filistinliler üzerine yoğun olarak gitmelerine sebep olmuştur. Yani Rogers planı da İsrail-Filistin çatışmasında İsrail güçlerine ivme kazandırmaktan öteye geçmemiştir.

Filistinliler Suriye ve Lübnan’da toplanmışlardır.⁴⁷³ Golan tepelerinden İsrail’e karşı yapmış oldukları askeri hareket tamamen Suriye’nin denetimi altındadır. Lübnan’daki hassas iç denge nedeniyle de askeri faaliyetleri hayli kısıtlanmıştır. 1971’den sonra Filistin Direniş hareketi diplomatik faaliyetlere yoğun olarak girişmiştir. Filistinlilerin gelmiş olduğu noktadan Ürdün hadisesinden sonraki duruma gitmemesi için çok iyi çalışmaları gerekmektedir. Bunun için askeri varlığı ile bağımsız Filistin kimliği ile bu direnmeyi canlı tutmaya çalışmışlardır.

D. Ortadoğu Ülkelerinde Genel Durum (1970-1987)

1970’de Nasır’ın ölümü, Araplar için umut çağının, birleşmiş ve yenilenmiş bir Arap dünyası umudunun sonu olmuştur.

Mısır’da Nasır’ın yerine yardımcısı Enver Sedat gelmiş ve Nasır’ın politikalarında büyük değişiklikler yapmıştır. Fas ve Tunus’ta hiçbir değişiklik yoktur. Kral Hasan ve çevresi, Tunus’ta Habib Burgiba ve Yeni Düstur partisi iktidardadır. Cezayir’de değişiklik olmuştur. Suudi Arabistan, Ürdün ve Körfez ülkelerindeki hanedanlıklar devam etmektedir. Ancak Libya’da Subay ve entelektüellerden meydana gelen oluşum 1969’da monarşiye direnerek, Muammer Kaddafi’yi lider seçmişlerdir. Benzer bir devrim Cafer el-Numeyri tarafından Sudan’da gerçekleşmiştir. Suriye’de 1970’de siyasete daha itiyatlı yaklaşan ve Nuseyri olan Hafız Esad başa geçmiştir. Irak’ta Baas iktidara gelecek, 1990’dan beri dünyanın gündemini değiştiren Saddam

⁴⁷⁰ Çandar, a.g.e, s. 151-152.

⁴⁷¹ Armaoğlu, a.g.e, s. 305-306.

⁴⁷² Çandar, a.g.e, s. 154.

Hüseyin bu grubun en güçlü siması olacaktır. Güney Yemen Marksist bir grubun yönetimine girerken, Kuzey Yemen’de ise fazla bir değişim söz konusu değildir.

1973 Arap-İsrail savaşında Mısır’ın ABD tarafına çark etmesi, Amerika’nın Ortadoğu politikasıyla örtüşmüştür. ABD Sovyetler Birliğini Ortadoğu’dan olabildiğince uzak tutmaya çalışmıştır. İsrail ve Araplar arasında mümkün olan en kısa sürede anlaşmalar sağlamak ve İsrail kabul etmediği müddetçe FKÖ’yü bu anlaşmaların dışında tutmak istenmiştir. Bu siyaset 1977’de Amerika Başkanı Jimmy Carter’e kadar devam etmiştir. Carter’in siyaseti ise ABD ve Sovyetler Birliği’nin soruna ortak yaklaşımını formüle eden Filistinlilerin de müzakere sürecine katılımını sağlayacak bir yol bulmaya çalışmaktan ibaret olmuştur.⁴⁷⁴ Fakat bu da mümkün olmamıştır.

I.1973 Arap-İsrail Savaşı

1973’de, daha önceki üç savaşın aksine bu sefer, Arap ülkeleri uzun soluklu bir savaş düşünerek Mısır ve Suriye’nin İsrail’e saldırmasıyla başlamıştır. Bu savaş Filistinlilerle pek ilgili olmasa da ayaklar altına alınan “Arap onurunun kurtarılmasına neden olmuştur. Bu savaş İsrail’in yenilmez tezini çürütmüş⁴⁷⁵ modern silahlı İsrail ordularının işgal etmiş olduğu topraklarda barınamayacağını da göstermiştir. Bu savaş Arapların kimseye bağlı olmadan kendi ayakları üzerinde durabilecekleri ve bağımsız karar verebileceklerini de göstermiştir. Çünkü bu savaşı başlatan Mısır ve Suriye hiç kimseye haber vermemişler ve saldırı başladıktan bir saat sonra ABD’nin haberi olmuştur. ABD her zaman yaptığı gibi İsrail devletine silah ve mühimmat göndererek yardım etmiş ve ilk kez bu dönemde Arap ülkeleri tarafından petrol bir silah olarak ABD’ne karşı kullanılmıştır. Filistin Direnme hareketi bu savaşta Suriye ve Mısır ordularının yanında önemsiz de görünse etkin bir mücadele sergilemiştir.

⁴⁷³ Ritehie Ovendale, **The Middle East since 1914**, New York: Longman, 1992, s. 116.

⁴⁷⁴ Hourani, a.g.e, s. 482-483.

⁴⁷⁵ Victor Ostrovsky, Claire Hoy **Mossad İhanet Çemberi**, (çev., Ahmet Arslan) İstanbul: Hikmet Neşriyat, 1990, s. 318.

II. Filistin'in Uluslararası İlişkilerde Varlığının Kabul edilmesi

1973 Ekim Savaşı Filistin sorununu Arap dünyası ve uluslararası camia tarafından tanınmasına yol açmıştır.⁴⁷⁶ 1973 savaşıdan sonra şartların değişmesi İsrail'in 1967'de işgal etmiş olduğu topraklardan çekilmesi söz konusu olmuştur. Bu da Batı Yakası'ndan İsrail'in çekilmesi anlamına gelmektedir. Batı Yakası üzerinde kim söz sahibi olacaktır. FKÖ mü? Ürdün mü? FKÖ ve Ürdün arasında fırtınalar koparan Batı Yakası'nda bir Filistin devletinin kurulması FKÖ içinde de gürültü koparmıştır. Batı Yakası ve Gazze'de Filistin, FKÖ egemenliği altında olacaktır. Peki direnme örgütleri buna niye karşı gelmişlerdir? Bunun nedeni Filistin toprağının hepsinde değil de bir bölümünde kurulacak devlet, devrimin Filistin'in kurtarılması ve İsrail'i yok etme amaçlarından uzaklaştıracağı düşüncesidir. Bazı direniş örgütleri de, İsrail devletini tanımayan Filistin devletinin uluslararası kamuoyunda da kabul edilmesi söz konusu olamaz düşüncesi vardır. Bunun üzerine Arap kurtuluş cephesi, Ahmet Cibril'in önderliğindeki Filistin Halk Kurtuluş cephesi Genel Komutanlık ve George Habbaş'ın Filistin Halk Kurtuluş Cephesi Batı Yakası ve Gazze'de kurulacak bir Filistin devletinin Filistin davasını satacağını ileri sürerek bir red cephesi oluşturmuşlardır.

Batı Yakası'nda kurulacak bir Filistin Devleti daha sonra FKÖ içinde büyük çoğunluğa hakim olduktan sonra red cephesinin de karşı çıkmayacağı bir formül bulunabilmiştir. 8 Haziran 1974 tarihli Filistin Ulusal merkezinde kabul edilen 10 maddelik bu programda; FKÖ tarafından Güvenlik Konseyi'nin "242 ve dolayısıyla 1973 Ekim tarihli 338" sayılı kararları reddedilmiştir. (Filistin sorununu salt bir mülteci sorunu olarak ele almasından ötürü). FKÖ'nün bu kararları temel alan hiçbir toplantıya katılmayacağına, bunun dışındaki bütün uluslararası konferanslara ve Cenevre konferansı da dahil olmak üzere katılacağını ima etmişlerdir. İkinci maddede FKÖ silahlı mücadeleye devam edeceğini bildirmekle beraber, Filistin toprağının kurtulacak her parçasında halkın ulusal otoritesinin kabul edildiğini beyan ederek, Batı Yakası ve Gazze'de bir devlet kurulması ilkesi kabul edilmiştir. Üçüncü maddede ise; kurulması

⁴⁷⁶ Aras, a.g.e, s. 28.

söz konusu olan Filistin devletinin İsrail'in taşınması ve İsrail Devletinin yıkılmasından vazgeçmek şartına bağlanmasını asla kabul etmemektedir⁴⁷⁷ şeklinde ifadelendirilmiştir.

Böylece FKÖ güçlü bir unsur olarak Rabat'a Arap dünyasının karşısına çıkmıştır. Rabat'ta toplanan Arap zirvesinde 20 Ekim 1974 günü yayınlanan sonuç bildirisinde FKÖ "İsrail işgali altındaki topraklarda ve bu toprakların dışında yaşayan 3 milyon Filistinlinin 'tek meşru temsilcisi' olarak ilan edilmiştir."⁴⁷⁸ Filistin halkının bağımsız bir otorite kurma hakkı ve uluslararası planda da Filistinlilerin tek temsilcisi FKÖ olarak kabul edilirken Arap ülkeleri tarafından da desteklendikleri ifade edilmiştir. Aynı yıl içinde diğer önemli bir olay da FKÖ lideri Arafat'ın BM Genel Kurulu önünde belinde silahı ve geleneksel Filistin kıyafetiyle Filistin halkının sesini duyurması ve konuşmasını şu tarihi sözlerle bitirmesidir.

"Bugün bir özgürlük savaşçısı olarak silahımı ve bir zeytin dalını alarak geldim. Zeytin dalının elimden düşmesine izin vermeyin."⁴⁷⁹ Bu da şunu göstermiştir ki, "gerilla eylemciliğinden diplomatik mücadele gibi bir döneme ve İsrail'in yok edilmesi hedefinden iki devletin eşit ve bağımsız olarak yan yana varlığını temel alan çözümleri kabule doğru yönelişin dönemeçlerinden birini oluşturması bakımından önem taşıyacaktır."⁴⁸⁰ BM Genel Kurulu 3236 ve 3237 sayılı kararlarda FKÖ'ne "gözlemci statüsünü vermiş ve örgütü Genel Kurul toplantılarına devlet temsilcisi gibi katılma hakkı vermiştir. Karara göre;

"Genel Kurul Filistin sorununu ele almış olarak;

- 1. Filistin halkının self-determination, milli bağımsızlık ve Filistin içinde egemenlik haklarını tanıdı.*
- 2. Filistinlilerin Ortadoğu barışının esas tarafı olduğunu kabul etti.*⁴⁸¹
- 3. FKÖ'ne BM'nin bütün toplantılarında gözlemci statüsü verildi".*⁴⁸²

⁴⁷⁷ Çandar, a.g.e, s. 328-329.

⁴⁷⁸ Armaoğlu, a.g.e, s. 345.

⁴⁷⁹ Aras, a.g.e, s. 30.

⁴⁸⁰ Karaman, a.g.e, s. 118.

⁴⁸¹ Armaoğlu, a.g.e, s. 346; Karaman, a.g.e, s. 118.

Lübnan'da bir kez daha Araplar tarafından vurulan Filistinli Direnişçiler, 1970'de Lübnan ile yapılan Kahire anlaşmasıyla yoğun olarak yerleştikleri Lübnan artık Filistinliler için Cengiz Çandar'ın deyişiyle "Şanlı Ekim'den Kanlı Lübnan'a" çetrefilli bir yolculuk/barınak olacaktır. Lübnan'ın zaten hassas olan iç dengeleri, Filistinlilerin buraya göç etmesiyle gerek siyasi gerekse demografik ve ekonomik dengesini bozmuştur. Bununla beraber Lübnan'da üstlenen Filistinli direnme hareketlerinin İsrail'e karşı ortaya koydukları gerilla eylemleri ve "ardından İsrail'in bu eylemlere karşılık vermesi, Lübnan topraklarındaki halkı korkutmuştur."⁴⁸³ Ve hatta İsrail işi, "Güney Lübnan topraklarını birkaç gün işgal altında tutacak boyutlara kadar vardırırmıştır."⁴⁸⁴

1975-1976 Lübnan Savaşının meydana gelmesinde, Ortadoğu üzerinde Amerika ve Rusya'nın güç rekabetini kazanma yolunda giriştikleri siyasi hamlelerin de önemli bir yeri vardır. Özellikle FKÖ'nün kimsenin vesayetine girmeme konusunda takındığı tavır, Suriye'nin Lübnan üzerindeki nüfuzunu tehdit eden bir güce doğru gidişi ve FKÖ'nün Batı yakasında daha güçlü hale gelmesi, Suriye'nin çıkarlarına dokunması gibi olaylarda önemlidir.⁴⁸⁵

Lübnan Savaşı 13 Nisan 1975'de Falanjistlerin Tel el-Zatar kampına giden bir Filistin otobüsünü durdurarak içindeki tüm yolcuları öldürmeleri bu olayların⁴⁸⁶ bardağı taşıran damlası olmuştur.⁴⁸⁷ Lübnan'da Filistin Direniş Hareketi şimdiye kadar olan olaylarda, Lübnan'ın iç meselesi diye uzak durmuş ve tarafsız kalmıştır. Fakat bu olaydan sonra Lübnan'da muhtelif örgütler arasında Lübnan'ın her yanında çatışmalar başlamıştır. Filistin Direniş Hareketi, Müslümanlar ve Lübnanlı sol partiler, Falanjistler ve Marunilere karşı savaşmışlardır. Suriye başta FKÖ ve Lübnan solu yanındayken daha sonra yukarıda belirtilen nedenlerden dolayı Falanjistler ve Lübnan sağı olan Marunilerin yanında yer almaya başlamıştır. FKÖ'nün üyesi olan Saika'ya bağlı Filistinliler ve Ahmet Cibril'in Halk Kurtuluş Cephesi, Filistinlilere, Lübnan soluna ve

⁴⁸² Aras, a.g.e, s. 31.

⁴⁸³ Karaman, a.g.e, s. 119.

⁴⁸⁴ Çandar, a.g.e, s. 386.

⁴⁸⁵ Karaman, a.g.e, 119.

⁴⁸⁶ Lübnan iç savaşı için bakınız, İrfan C. Acar, **Lübnan Bulanımı ve Filistin Sorunu**, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1989, s. 56-82; Çandar, a.g.e, s. 381-447.

⁴⁸⁷ Acar, a.g.e, s. 71-82.

Müslümanlara saldırmışlardır. Tarih bir kere daha Filistinlileri Araplara kırdırıştır. Cisir el-Paşa, Dubeyye Hıristiyan Filistinlerin yoğun olarak yaşadıkları mülteci kamplarını Lübnan sağcı güçleri tarafından kuşatılmıştır. Dubayye, kısa süre sonra düşmüştür.

Tel el-Zatar 10 binin üzerinde Filistinli'nin yaşadığı başlıca mülteci kamplarından biridir.⁴⁸⁸ Bu kampı Falanjistler abluka altına almış. Uzun süren bir abluka sonucu Tel el-Zatar teslim olmamış ancak binlerce Filistinli katledilerek bu kampa girilebilmiştir. Kuşatma tam 54 gün sürmüştür.⁴⁸⁹ Suriye'nin Lübnan'a girmesinden sonra İsrail Suriye ordusunun Litani ırmağını geçmemesinde ısrarlı gibi davranmışsa da Suriye'nin bu girişimini desteklemiştir. Zaten İsrail Marunilere önemli miktarda tank, araç-gereç, top ve başka askeri malzemeler vermiştir.⁴⁹⁰ Kullanım alanı Filistin halkı olduğu müddetçe bu malzemenin devamı gelecektir. "Tel el-Zatar kuşatması sırasında sağcı güçler dışlerinden tırnaklarına kadar İsrail tarafından silahla donatılmış ve birçok birlikleri İsrail'de eğitilmişlerdir.

Lübnan savaşı bütün cephelerde devam ederken, işgal altındaki topraklarda yaşayan Filistin halkı ayağa kalkmış aralıksız kitle gösterileri ile Siyonist işgal yönetimini hiç beklemediği bir şekilde sarsmıştır. Bu FKÖ yanlısı gösteriler İsrail kadar Kral Hüseyin'in Batı Yakası rüyalarına karabasan olarak girmiştir.⁴⁹¹

Suudi Arabistan'ın devreye girmesiyle 18 Ekim 1976'da Riyad'da Mısır devlet başkanı Enver Sedat, Suriye devlet başkanı Hafız Esad, Lübnan Cumhurbaşkanı Elias Sarkis FKÖ lideri Yaser Arafat, Suudi Arabistan kralı Halit ile Kuveyt Emiri Salim Sabah es-Salim'in eşliğinde toplanmışlardır. Toplantı sonrası, savaşa son verilmesi, Lübnan'a 30.000 kişilik Arap barış gücünü verilmesi ve Lübnan'ın yeniden kurulması için maddi destekte bulunulacak kararı çıkmıştır.⁴⁹²

⁴⁸⁸ Geniş bilgi için. Movrad Saleh, Said Idaddah, **Tall-el-Zaatar Katliamı Lübnan İç Savaşı**, (çev. Mehmet Atilla) İstanbul: Esen yayınları 1977, s. 17-114.

⁴⁸⁹ Çandar, a.g.e, s. 469.

⁴⁹⁰ Çandar, a.g.e, s. 469.

⁴⁹¹ Çandar, a.g.e, s. 450.

⁴⁹² Ovendale, a.g.e, s. 117.

Ayrıca Riyad'a 1973 Cezayir, 1974 Rabat Arap zirvelerinde alınan FKÖ'nün Filistin halkının tümünü tek meşru temsilcisi olduğu kararı yenilenmiştir. Bu da Arafat'ın liderliğinin tartışılmaz olarak devam edeceği anlamına gelmiştir.⁴⁹³

1982'ye gelene kadar Ortadoğu'da Amerika ve Rusya'nın güç kazanım hareketliği devam etmiştir. ABD başkanı Jimmy Carter'in başkanlık seçimini kazanmasıyla birlikte, Amerika'nın Filistinlilere yönelik bakışında bazı değişiklikler olmuştur. Filistinlilerin mutlaka bir ülke sahibi olmaları gerektiği ve İsrail ile komşu olma düşüncesine alışması üzerinde durulmuştur.

"Filistinlilerin, İsrail'i haritadan silme düşüncesinden vazgeçmeleri ve yıllardan beri ızdırap çekmekte olan Filistinlilere bir yurt sağlanması zorunludur"⁴⁹⁴ şeklindeki ifadesinde Filistin'le ilgili ABD'in politikası belirlenmiştir.

Mısır Devlet Başkanı Enver Sedat'ın 19-21 Kasım 1977'de Kudüs'ü ziyareti ve İsrail parlamentosu Knesset'e konuşması, Amerika ve Avrupa ülkeleri tarafından desteklenirken, Rusya, Suriye, Libya, Irak, Güney Yemen, Cezayir, Tunus ve FKÖ tarafından şiddetli ve sert eleştirilere tabi tutulmuştur. FKÖ, 4 Aralık 1977'de Libya'nın Tripoli şehrinde 6 maddelik bir bildiri yayınlamış, "emperyalizm, Siyonizm ve bunların Arap aletleri tarafından planlanan bütün hakimiyetçi çözümlere karşı Cezayir, Libya, Irak, Demokratik Yemen, Suriye ve FKÖ'de oluşan bir red cephesinin kurulması ve BM 242 ve 338 sayılı kararlarının ve buna dayanan Cenevre konferansı da dahil bütün milletlerarası konferansların reddedilmesi ve Enver Sedat rejimine karşı siyasi bir boykot tatbiki istenmiştir"⁴⁹⁵

Mısır Arap ülkelerinden gelen baskılara aldırış etmeden İsrail ile barış sürecinde adım adım ilerleyerek, Sina yarım adasını İsrail'den kurtarmak ve İsrail'i 1967 öncesi topraklarına geri döndürmek istenmiştir. Batı Yakası (Batı Şeria) ve Gazze'de de Filistinlilerin oluşturacağı bir devletle Ortadoğu sorununu halledeceğini düşünmüştür. ABD başkanı Carter'in yoğun baskıları sonucu Camp David'e yapılan 13 günlük görüşmeden sonra 17 Eylül 1978'de Mısır ve İsrail arasında Camp David

⁴⁹³ Ovendale, a.g.e, s. 475.

⁴⁹⁴ Armaoğlu, a.g.e, s. 375.

anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşmanın yapılmasında yukarıda da belirtildiği gibi ABD Başkanı Carter'in çabaları ve Filistin sorununu çözmeye niyetli görünmesi, bu konuda İsrail'e baskısı ve İsrail'in Mısır ile barış düşüncesini Moshe Dayan'ın ifadesiyle;

*“Gelecek Mısır iledir. Arabanın bir tekerleğini alırsanız, yoluna devam edemez. Mısır mücadele dışında kalırsa, bir daha savaş olmayacaktır”*⁴⁹⁶

Bu anlaşmanın Filistinlileri ilgilendiren maddesinde;

Filistin meselesi bütün yönleriyle ele alınacak ve müzakerelere Mısır, İsrail, Ürdün ve bu topraklarda (Batı Şeria ve Gazze'de) yaşayan halkın temsilcileri, katılacaktır. Bununla ilgili görüşmeler üç aşamada yapılmalıdır.

1. Batı Şeria ve Gazze halkı 5 yıllık bir özerk yönetim için seçim yapacak, ancak görev ve yetkileri Mısır, İsrail ve Ürdün arasında yapılacak müzakerelerle tespit edilecektir.

2. Özerk yönetimin işlemeye başlamasıyla, İsrail askeri ve sivil yönetimi bölgeden çekilecektir.

3. Yönetim konseyi kurulduktan ve işlemeye başladıktan sonra beş yıllık geçiş dönemi başlayacak, fakat en geç üç yıl içinde de Batı Şeria ve Gazze'nin nihai statüsünün tespit edilmesi için görüşmeler başlayacaktır.⁴⁹⁷

İsrail'in istediği, FKÖ'yü olabildiğince Filistinlilerin temsilcisi konumundan uzaklaştırmaktır. Camp David'de anlaşma devam ederken bir taraftan da İsrail Güney Lübnan'daki Filistinlileri bombalamaktadır. Yaser Arafat Camp David Anlaşması'nı değerlendirirken;

“Sormak istiyorum... Siyonist güçler bizim Lübnanlı ve Filistinli halkımıza karşı giriştiği şiddetli savaşı sürdürürken, Sedat'ın Siyonist Savaş Bakanı Weizmann ile Kahire'de el sıkışmasını Güney Lübnan'dan gelerek izleyen ve Kahire'den Güney

⁴⁹⁵ Geoffry Aronson, **Creating Facts: Israel, Palestinians and West Bank**, Washington: Institute for Palestine Studies, 1987, s. 77-91.

⁴⁹⁶ Aras, a.g.e, s. 33.

⁴⁹⁷ Armaoğlu, a.g.e, s. 417; Aras, a.g.e, s. 34.

Lübnan'a döndüğü zaman Lübnanlı ve Filistinlilere yönelik askeri operasyonlarını yoğunlaştıracak olan barış kahramanı nerede? Şunu söylemek istiyorum ki, geçen iki yılın sonuçları ile sebat sınırımızın ötesine geçtik ve başarılı karşı koyma safhasını başlattık. Camp David'in taraftarlarını çepeçevre sardık”⁴⁹⁸

Bu anlaşma Mısır'ın Arap Birliği'nden ihracına ve Enver Sedat'ın da 1981'de bir suikast sonucu öldürülmesine neden olmuştur.⁴⁹⁹ Arap Birliği Merkezi Kahire'den Tunus'a taşınmıştır. Bu dönemde Irak, İran ve Suriye'de iç karışıklıklar çıkmıştır. 1979'da Irak'ta Saddam Hüseyin başa gelmiştir. İran'da Şah rejimi yıkılarak İslam devrimi gerçekleştirilmiştir. Suriye'de Hafız Esat Sünnilere baskı yapmaya başlamış, sonra bu baskılar 1982'de bir katliama dönüşecektir. 1979 Aralık ayında Sovyetlerin Afganistan'ı işgali Ortadoğu stratejik yapısını alt üst etmiştir. 1980'deki İran-İrak savaşı Arap dünyasını bölecektir. Mısır-İsrail barışı en fazla İsrail'in işine yaramıştır. Mısır cephesinde olan askerlerini geri çekerek Filistin savaşı üzerine gitmiştir. İsrail bu anlaşmanın maddeleri konusunda Mısır'a yönelik bütün şartları yerine getirirken Batı Şeria ve Gazze konusunda aynı titizliği göstermemiştir. 1988'de ABD ve FKÖ arasındaki resmi diyalog başlayana kadar bu konu “Bitmemiş bir Senfoni” olarak devam etmiştir.⁵⁰⁰

1974'te FKÖ'nün kabul ettiği ve birincil hedefi olan Filistin'in tümünü kurtarmanın 1977'ye gelindiğinde Filistin'in, İsrail'in boşaltacağı herhangi bir yerde kurulması fikrine bırakmıştır. FKÖ'nün bunu kabulü İsrail için bir anlam ifade etmemiştir. Camp David anlaşması çerçevesinde boşaltılması gereken Batı Şeria ve Gazze'de Yahudi yerleşim merkezleri kurmaya devam etmiş, burada yaşayan Filistinlilere baskı ve tecrit politikalarına da devam ettirmiştir.⁵⁰¹

⁴⁹⁸ Aras, a.g.e, s. 35.

⁴⁹⁹ Nazih Ayubi, **Arap Dünyasında Din ve Siyaset**, (çev. Yavuz Alagon) İstanbul: Cep Kitapları, 1992, s. 90-91.

⁵⁰⁰ Armaoğlu, a.g.e, s. 455.

⁵⁰¹ Said, a.g.e, s. 268-269.

III. Filistin İçin Barış Girişimleri (1980-1987)

a.Venedik Deklarasyonu

Filistinlilerin kendi topraklarına dönüşü için Dokuz Avrupa Topluluğu ülkesi Temmuz 1980 tarihinde Venedik Deklarasyonu adıyla bir bildiri yayınlamışlardır.⁵⁰² Filistinlilerin vazgeçilmez haklarının tanınması ve FKÖ'nün Filistinlilerle ilgili barış görüşmelerinde eşit statüde taraf olarak kabul edilmesi yönünde Dünya Kamuoyuna çağrı da bulunmuştur. İsrail'in yayılma siyasetinden vazgeçip, 1967 öncesi topraklarına dönmesini istemişlerdir.⁵⁰³ Tabii ki bunda Arafat'ın son dönemde diplomatik kanallarla çözüm arayışının etkisi de unutulmamalıdır.

b.Fahd Planı

Suudi Arabistan prensi Fahd 6 Ağustos 1981'de bir barış önerisi için 8 ilke ileri sürmüştür.⁵⁰⁴ Bu öneride; "Bölgedeki bütün devletlerin barış içinde bir arada yaşayabilmelidir" çağrısı İsrail'in örtülü de olsa tanınması anlamını taşımaktadır. Fakat bu öneride "İsrail adından ve BMGK 242 ve 338 sayılı kararlarından bahsedilmemiştir. Filistinliler için bağımsız bir Filistin Devleti'nin kurulmasından öteye geçmemiştir Bu konuda Avrupa Ekonomik Topluluğu ülkelerinin yardımı istenmiştir.⁵⁰⁵ Amerika Fahd planını "bölgede adil ve kapsamlı barış çabasına bir katkı" olarak gördüğünü ifadelendirmiştir. (Tabi ki Irak-İran Savaşı'nda Suudilerin Irak yanında yer almasının bu konudaki Amerikan görüşünü etkilediğini unutmamak gerekir).

İsrail bu planı sert bir şekilde eleştirmiş ve bunu bir "barış planı değil, İsrail'i ortadan kaldırma planı olduğunu" söylemiştir.

Begin "Kudüs'ün bir bütün ve İsrail'in ebedi başkentidir. Ve bir daha asla bölünmeyecektir. İsrail ülkesinde bu yerleşimlerin kurulması İsrail'in sadece

⁵⁰² Bernard Reich, *An Historical Encyclopedia of the Arab-Israeli Conflict*, London: Aldwych press, 1996, s. 554.

⁵⁰³ Aras, a.g.e, s. 36.

⁵⁰⁴ Reich, a.g.e, s. 155-156.

⁵⁰⁵ Armaoğlu, a.g.e, s. 476-477.

vazgeçilmesi değil, aynı zamanda milli güvenliğinin bir parçasını teşkil ettiğini” dile getirmiştir.⁵⁰⁶

c.Reagen Planı

ABD Başkanı Reagen'in planı gerçek anlamda bir barış planı olmaktan öte daha çok barış görüşmeleri için bir takım ilkelerden oluşmasıdır. Reagen'in amacı, 242 sayılı kararın Batı Şeria ve Gazze'de ayrıca Camp David'in uygulamasını sağlamaktır. Ancak Begin'in uzlaşmaz tutumu burada da kendini sergilemiştir.

Bu plandaki öneriler:

1. Batı Şeria ve Gazze'nin Filistinli sahipleri için otonomi, Filistinlileri, kendi işleri ile başa çıkabileceklerini göstermeleri ve Filistin otonomisinin İsrail'in güvenliğine bir tehlike getirmediğinin ispatı gibi gayelerle, beş yıllık bir geçici süreden sonra gerçekleşecektir.⁵⁰⁷

2. Birleşik Devletler geçici süre zarfında yerleşim amacı ile ilave toprak kullanımını desteklemeyecektir. İsrail tarafından yerleşimlerin derhal durdurulması ve Arapların güvenini kazanma açısından gereklidir.

3. Bağımsız bir Filistinli varlığı yaratılmaktadır. Fakat barışa İsrail egemenliği ya da Batı Şeria ve Gazze'de sürekli kontrol esas alınarak ulaşılamamaktadır.

4. Filistinlilerin Batı Şeria ve Gazze'deki yönetimlerinin Ürdün'le irtibatlı olması barış için en iyi şans teklif etmektedir.

5. Arap-İsrail barışı BM'nin 242 sayılı kararı esas alınarak barış için toprak değişimi ilkesine göre çözümlenmelidir.

6. BM'nin konumu... Batı Şeria ve Gazze'de dahil tüm cephelerde 242 sayılı kararın uygulanması yönündedir.

⁵⁰⁶ Armaoğlu, a.g.e, s. 477.

⁵⁰⁷ Reich, a.g.e, s. 427.

7. Kudüs bölünmemeli, ancak nihai statüsü görüşmelerle belirlenmelidir.⁵⁰⁸

Reagen planının amacı FKÖ'yü ortadan kaldırmak ve barış sürecine daha ılımlı yaklaşan Mısır ve Ürdün'ü ön plana çıkarmaktır. Bu Arap dünyasından kendilerine yöneltilmiş bir tehdit olarak algılanmış çünkü Arapların kabul ettiği Filistinlilerin tek temsilcisi FKÖ'dür ilkesi, Reagen planı tarafından ortadan kaldırılmaktadır.

d.Fez Planı

Bunun üzerine 12. Arap Zirvesi, Fas'ın başkenti Fez'de Eylül 1982'de Reagen planına cevap ve Fahd planının biraz değiştirilmiş şeklini anlaşmazlığa bir çözüm önerisi olarak ortaya koymuştur.⁵⁰⁹

Bu maddeler:

1. *“...Kudüs'ün Arap bölümü de dahil olmak üzere İsrail'in 1967'den beri işgal ettiği bütün Arap topraklarından çekilmesi;*

2. *1967'den beri İsrail tarafından Arap topraklarında kurulmuş olan yerleşim merkezlerinin boşaltılması;*

3. *Kutsal yerlerde ibadet özgürlüğü ve hangi dinden olursa olsun dini törenlerin yapılabilmesinin garanti edilmesi;*

4. *Filistin halkına, FKÖ'nün liderliği altında kendi geleceğini belirleme ve diğer vazgeçilmez haklarının, geri dönmek istemeyenlere de tazminat haklarının tanınması,*

5. *Batı Şeria ve Gazze'nin birkaç ayı geçmeyecek bir geçiş dönemi için BM'nin kontrolüne bırakılması;*

6. *Daha sonra, Doğu Kudüs Başkent olmak üzere (temelde Batı Şeria ve Gazze şeridi çerçevesinde) bağımsız Filistin devletinin kurulması;*

⁵⁰⁸ Yehuda Lukacs, **Documents on the Israeli-Palestinian Conflict 1967-1983**, London: Cambridge University press, 1984, s. 35-41.

⁵⁰⁹ Reich, a.g.e, s. 166.

7. *Bağımsız Filistin devleti de dahil olmak üzere bölgedeki bütün devletler arasında barışın Güvenlik Konseyince teminat altına alınması;*

8. *Bu prensiplerinin uygulamalarının BM Güvenlik Konseyi tarafından garanti edilmesi;*⁵¹⁰ şeklindedir.

FKÖ'nün önemi belirtilmiş ve BM 242 sayılı karar kabul edilerek uluslararası camiada olumlu tepki almış, Sovyetler Birliği bu planı ima ederek desteklediğini belirtmiştir.⁵¹¹ FKÖ'nün Şubat 1983'te Filistin Milli Konseyinin 16. toplantısında Fez planını "Filistinlilerin en asgari istekleri" olduğunu belirtmesi, planın genel kabul görmüş olduğunu ortaya koymaktadır. İsrail ise bu planın klasik Arap görüşleri olarak nitelendirmiştir. Filistinlilere karşı girişmiş olduğu baskı ve tecrit politikasını sürdürmüş ve dünya kamuoyunu da çok sarstığı Sabra ve Şatilla mülteci kamplarında giriştiği katliamlarla Ortadoğu havasını birden değiştirmiştir.

Reagen planı dışında bütün planlar FKÖ'yü Filistinlilerin tek temsilcisi olarak görmüş ve hepsi de BM 242 sayılı kararın uygulanması istenmiştir. İsrail'in Batı Şeria ve Gazze üzerindeki sürekli kontrolü kabul edilmemiştir. Ve hepsi de işgal edilmiş topraklar da yeni yerleşim yerlerinin kurulmasını istememişlerdir. Her ne kadar Suriye dışarıda müdahale etse de Filistinliler Lübnan'dan İsrail hedeflerine yönelik komando saldırılarını sürdürmüşlerdir. 1981'e gelindiğinde Kuzey İsrail'de çatışmalar tırmanmaya başlamış, buna yönelik İsrail, Lübnan'daki Filistinlilerin yanında Lübnanlı sivilleri de vurmaya başlamıştır. İsrail'in FKÖ'ye ölümcü bir darbe indirme ve Suriye'nin Lübnan üzerindeki ağırlığı ve askeri gücünü Lübnan'ın dışına atma isteği ve olayların gidişatının İsrail'in lehine olması, Ariel Sharon ve arkadaşlarının planlarını harfiyen uygulamaya çalışmalarına neden olmuştur. 1982 Haziranı'nda Ebu Nidal grubunun İsrail'in Londra'daki Büyükelçisi Şloma Argov'u ağır şekilde yaralaması üzerine⁵¹² İsrail 6 Temmuz 1982'de "Galile için barış operasyonu" adını verdiği kapsamlı bir uygulamayla Lübnan'ı işgal etmiştir. Bu kez doğrudan bir Filistin-İsrail çarpışması söz konusu olmuştur.

⁵¹⁰ Aras, a.g.e, s. 39.

⁵¹¹ Armaoğlu, a.g.e, s. 485.

⁵¹² Chomsky, **Kader Üçgeni**, s. 239.

ORTADOĞU İÇİN HAZIRLANAN BEŞ ANA BARIŞ PLANI VE FARKLARI

	1. PLAN	2. PLAN	3. PLAN	4. PLAN	5. PLAN
	Camp David Anlaşmaları Eylül 1978	AET Venedik Deklarasyonu 13 Haziran 1980	Reagan Planı 1 Eylül 1982	Fes Arap Planı 9 Eylül 1982	Brejnev Planı 15 Eylül 1982
BM Gv. Kons. 242 sayılı kararının	İsrail ile komşuları arasındaki soruna barışçı bir çözüm getirecek temel koşulların hepsi BM Güvenlik Konseyi 242 sayılı kararında var.	Deklarasyon, BM Güvenlik Konseyinin 242 ve 338 sayılı kararlarını temel alıyordu.	BM'nin 242 sayılı karar, ABD'nin Ortadoğu barış girişimlerinde temel taşı olarak alınmaya devam edilecek.	Değilmedi.	242 sayılı karar desteklendi.
Toprak	Görüşmelerde, BM'nin 242 ve 338 sayılı kararlarının tümü esas alınmadır.	İsrail'in 1967'den beri sürdürdüğü işgal durumuna son verilmelidir.	BM'nin 242 sayılı kararı geçerlidir ve Batı Şeria ile Gazze'yi kapsamaktadır. İsrail'in geri çekilmesi karşılığında verilecek barış vaadi ile orantılı olacaktır.	İsrail 1967'de işgal ettiği tüm Arap topraklarından çekilmelidir.	1967 yılından beri İsrail işgalinde bulunan tüm topraklar Araplara geri verilmelidir.
Filistinlilerin hakları	Görüşmelerin sonuçları, Filistin halkının hakları ve haklı gereksinimlerini tanımladır.	Bölgede yaşayan tüm halklara adalet ve bu arada Filistin halkının da yasal haklarının tanınması. Filistin halkı sadece mülteci değildir ve kendi kaderini kendi tayin etme hakkını kullanabilmelidir.	Yasal haklar ve haklı gereksinimler; Filistinliler sadece mülteci değildir.	Kendi kaderini tayin hakkı tanınması ve dönme isteyenlere tazminat verilmesi.	Anavatanlarına dönme hakkı tanınması ya da tazminat ödenmesi.
Filistin Devleti	Mısır, İsrail, Ürdün ile Batı Şeria ile Gazze'den seçilen temsilciler arasındaki görüşmelerde Batı Şeria ve Gazze'nin statüsü hakkında görüşme yapılması.	Filistinlilere kendi kaderini tayin etme hakkı; Seçme hakkının Filistinlilere verilmesi.	Filistinlilerin Batı Şeria ve Gazze'de ürdün ile birlikte kendi kaderini tayin etme hakkı. ABD bağmsız Filistin devletini desteklemez. İsrail'in de işgal veya ilhak etmesini kabul etmez.	Bağmsız bir Filistin devletinin kurulması; geçici olarak BM adına bölgenin idare edilmesi.	Filistinlilerin kendi bağmsız devletlerini kurmak ellerinden alınmayacak bir hakur.
Filistin halkı, Filistin sorununu içeren görüşmelere katılmalıdır.	Filistin halkı, Filistin sorununu içeren görüşmelere katılmalıdır.	FKÖ görüşmelere katılmalıdır.	Batı Şeria ve Gazze'nin geleceği, o topraklarda yaşayanlar ile İsrail ve Ürdün'ün ortak çalışmasıyla saptanmalıdır.	FKÖ, Filistin halkının tek yasal temsilcisidir.	Filistin Arap halkına kendi kaderini kendi tayin hakkı verilmelidir. FKÖ, Filistin Arap halkının tek yasal temsilcisidir.
Güvenli sınırlar ve sınırların güvenliğinin sağlanması	Egemenlik, toprak bütünlüğü ve güvenli sınırlarda barış içinde yaşamak bölgedeki tüm devletlerin hakkıdır.	Bölgedeki tüm devletlerin -İsrail dâhil- var olma hakkı ve güvenlik altında olması tanınmalıdır. Güç kullanmaktan vazgeçilmelidir.	İsrail'e güvenli bir gelecek saptanmalıdır. Sınırları ise görüşmelerle saptanacaktır.	BM Güvenlik Konseyi, bölgedeki bağmsız Filistin devleti de dahil olmak üzere tüm devletler arasındaki barışı garanti altına almalıdır.	İsrail ile Arap komşuları arasındaki sınırlar ihlal edilmiş olarak kabul edilmelidir. Tüm bölge devletlerinin güvenli ve bağmsız olarak varlığını sürdürmesi garanti altına alınmalıdır.
Batı Şeria ve Gazze'deki yerleşme merkezleri	Değilmedi.	Yerleşme merkezleri barış girişimlerinde önemli bir engel oluşturmaktadır ve uluslararası yasalara göre kanunsuz sayılıyolar.	Merkezler hemen dondurulmalıdır. ABD, yerleşme merkezi kurmak için yeni topraklarda çalışma yapılmasını desteklemeyecektir.	1967'den beri İsrail tarafından kurulan yerleşme merkezleri kaldırılmalıdır.	Özellikle bu konuya değinilmedi. Sadece bağmsız bir Filistin devletinin "İsrail işgalinden kurtarılmış" topraklarda kurulması öngörüldü.
Geçiş süreci	Geçiş süreci, Batı Şeria ve Gazze'de serbest seçimlerin yapılmasından sonra 5 yıldan fazla sürmeyecektir. Geçiş sürecinin en geç üçüncü yılında Batı Şeria ve Gazze'nin statüsü görüşmeleri başlayacaktır.	Değilmedi.	Batı Şeria ve Gazze'deki Filistinlilerin öz yönetim için yapılan seçimlerden sonra tam geçiş dönemi başlayacaktır.	Batı Şeria ve Gazze birkaç ayı aşmayacak bir geçiş süre için BM'nin denetimine verilmelidir.	Değilmedi.
Kudüs	Değilmedi; Mısır ve İsrail bu konudaki tutumlarını anlaşmaya dahil edilmeyen yan mektuplarda belirttiler.	Kudüs'un statüsünü değiştirecek hiçbir tek yanlı girişimde bulunulmadı, bu konuda varılacak herhangi bir anlaşma bölgedeki kutsal yerleri ziyareti serbest kalacak nitelikte olmalıdır.	Kudüs bölünmez olarak kalmalıdır. Son statüsü görüşmeler ile saptanabilir.	İsrail, Kudüs'ün Arap kesiminden çekilmelidir. Kudüs bağmsız Filistin devletinin başkenti olacaktır. Aynı dinden olan kimselelere tapınma hürriyeti konusunda garanti verilmelidir.	Doğu Kudüs geri verilerek Filistin devletinin bir parçası olacaktır. Kudüs'teki üç dine ait kutsal yerlere serbestçe giriş garanti altına alınmalıdır.
Garantiler	BM Güvenlik Konseyi barış anlaşmalarını onaylayacak ve tüm maddelerinin çiğnenmeden uygulanmasını garanti altına alacak. Güvenlik konseyi'nin daimi üyeleri barış anlaşmalarının atımı imzalayıp tüm maddelerine saygı gösterilmesini garanti edecek.	Barışçı bir çözüm için gerekli garantiler, Güvenlik Konseyi'nin karar ile BM tarafından sağlanacak ve gerekirse diğer ortak olarak onaylanan işlemler de esas alınabilecektir.	Değilmedi.	Güvenlik Konseyi bölgedeki tüm devletlerin barış içinde yaşamaları için tüm garantileri verecek ve Fez doruğunda onaylanan tüm maddelerin uygulanmasını garanti altına alacaktır.	Barış hakkındaki tüm uluslararası garantiler BM Güvenlik Konseyi'nin daimi üyeleri tarafından verilecek.

Arsey Bektaş "Ortadoğu da Barışın Ayak Sesleri ve Filistin Sorununa Tarihsel Bir Bakış", Su sorunu Türkiye ve Ortadoğu, yayına hazırlayan Sabahattin Şen, Bağlam yayınları, İstanbul 1993, s. 290-291.

İsrail'in amacının kısa zamanda Lübnan'ın güneyindeki 40 kilometrelik şerit içerisindeki Filistin militanlarını etkisiz hale getirmektir. Fakat İsrail karşısında tahmin ettiğinden daha güçlü bir savunma ile karşı karşıya gelmiştir. İsrail'in silah gücü saldırıyı hem havadan hem de karada sürdürmesi Filistinlilerin haziran'ın sonuna doğru Batı Beyrut'un içine kadar gerilemesine neden olmuştur. Filistinli komandolar kuşatılmış fakat, Hıristiyanların kontrolündeki Doğu Beyrut'ta hiçbir çatışma söz konusu olmamıştır. Filistinliler ve Suriye askerleri kıpırdamayacak biçimde kuşatılmıştır.⁵¹³ İsrail işgal etmiş olduğu bütün topraklarda sıkı bir kimlik kontrolü gerçekleştirmiş şüphelendiği herkesi tutuklayarak kamplara sevk etmiştir. Suriye savaşın ilk günlerinde çarpışma dışında kalmışsa da, Arap caydırıcı gücüne bağlı Suriye askerleri ve İsrail askeri arasında yer yer çarpışmalar başlamıştır. İsrail uçakları ile Suriye uçakları arasında yapılan hava savaşı Suriye'nin 85 uçağını kaybetmesine yol açmıştır. Bundan sonra İsrail Suriye'ye yakın duran Sovyet Birliği'nin durumunu da göz önünde bulundurarak Bekaa da ateşkes yapmayı tercih etmiştir.⁵¹⁴ Arap ülkelerinin hiçbiri Lübnan savaşında yer almamış, yer alan Suriye'nin İsrail ile anlaşma yapmasıyla Filistinli kuvvetler, üstün silah gücüne sahip İsrail kuvvetleri karşısında yalnız bırakılmıştır. Lübnanlı Hıristiyanların da İsrail kuvvetlerine yardım etmeleriyle Filistinli kuvvetler tam anlamıyla bir kıskaç içine alınmışlardır. Arap devletleri Filistinlileri kabul etmeye pek yanaşmamışlardır. Yaser Arafat ve arkadaşları Beyrut'u terk etmemişler. İsrail günlerce, deniz, hava ve karadan Batı Beyrut'u bombalamış, yiyecek dahil hiç bir şeyin Batı Beyrut'a girmesine izin vermemiştir. Buna karşılık Arap ülkelerinden İsrail'i kınamak dışında hiçbir yardım gelmemiştir. İran-İrak savaşından dolayı Araplar ikiye bölünmüş, Suriye ve Libya İran'ı desteklerken, Suudi Arabistan ve Kuveyt başta olmak üzere Körfez ülkeleri bütün mali güçleri ile Irak'ın yanında yer almışlardır.

İran Irak'la olan savaşına rağmen "Siyonist işgaline karşı" büyük tepki göstermiş ve gerekirse Lübnan'a çarpışmak üzere "Devrin Muhafızları" gönderebileceğini bildirmiştir.⁵¹⁵ Daha sonra Lübnan'da kurulan Hizbullah örgütünün

⁵¹³ Acar, a.g.e, s. 93-94.

⁵¹⁴ Ovendale, a.g.e, s. 118.

⁵¹⁵ Ovendale, a.g.e, s. 118.

İran'la olan bağları ve İran'ın onlara desteği açıkça ortaya çıkmış ve İran hiçbir zaman bunu saklamamıştır.

İsrail'in Batı Beyrut'a girip sokak çatışmalarına girmeyi göze almamıştır. Bu da savaşı daha da uzatmıştır. Sonunda ABD Başkan Reagan'ın özel temsilcisi Philip Habib Batı Beyrut'un kuşatılmasına barışçı çözümler aramaya başlamıştır.

ABD baskısı sonucunda İsrail harekatı durdurmak zorunda kalmıştır. Habib'in hazırlamış olduğu 14 maddelik Barış planının FKÖ ve İsrail tarafından kabul edilmiştir. Buna göre;

“Batı Beyrut'taki Filistinli askerler Beyrut'u terk ederek gruplar halinde Suriye, Irak, Ürdün, Tunus, Yemen ve Sudan gibi muhtelif Arap ülkelerine gidecekler.

- Gerillalar askeri elbise ve hafif silahlarını beraberlerinde götürebilecek ancak ağır silahlarını Lübnan ordusuna teslim edecekler.

- Filistinlileri takiben Batı Beyrut'taki Suriye birlikleri de şehrin bu kesimini terk edecekler.

- Ülkede kalacak Sivil Filistinliler ise Lübnan hukukuna tabi olarak varlıklarını sürdürecekleler.”⁵¹⁶

Bu planın şartlarına bakıldığında İsrail sokak çatışmalarına girmeyerek daha fazla askerini kaybetmeden FKÖ'nü Lübnan dışına çıkarmayı başarmıştır. Böylece İsrail'in Kuzey İsrail güvenliği, İsrail'in isteğini aşan bir noktaya gelmiş Lübnan Filistinlilerden boşalmıştır. Habib'in planı gereği Lübnan'ı boşaltma 21 Ağustos 1982'de başlamış. 1 Eylül 1982'ye kadar Arafat ve Filistinli savaşçılar Lübnan'ı gruplar halinde terk ederek, 1974 yılında Philip Bowering “İsraillilerin yerli halkın kanına doydıkları şehveti dindirdikleri bu saldırılar ve baskılarla, Hıristiyanlarla Müslümanları, Filistinlilerle de herkesi birbirine düşürerek, Lübnan'ın zaten kırılan

⁵¹⁶ Acar, a.g.e, s. 97-98.

olan siyasal birliğini parçalamaya dönük girişimlerinde”⁵¹⁷ başarılı olduklarını söylemiştir.

IV.Sabra ve Şatila Katliamı Ve Sonraki Gelişmeler

Her şey İsrail lehine gelişmektedir. Meydan İsrail ve Hıristiyanlara kalmıştır. Batı Beyrut’un Filistinli savaşçılar tarafından boşaltıldıktan sonra İsrail kuvvetleri mevzilerini daha da ileri götürerek, Filistin mülteci kampları yakınına kadar gelmişlerdir. İsrail kuvvetlerine bugünkü İsrail başbakanı Ariel Sharon komuta etmiş. Sharon Filistinli savaşçılardan 2000 kişinin bu kamplarda saklandığını ileri sürmüştür. Bu görüşü İsrail hükümeti de paylaşmıştır. Çok uluslu kuvvetin askerleri 10 Eylülde ülkeyi terk edince Beyrut’taki güvenliği İsrail kuvvetleri ve Falanjistler sağlamıştır. 16 Eylülde İsrail hükümeti, Lübnan ordusu duruma hakim olana kadar Lübnan’dan çıkmayacağını bildirmiş ve “2000 FKÖ militanını” kamplarda saklandığı iddiasını tekrarlamıştır. 16-17 Eylül 1982 gecesi Sabra ve Şatila kamplarındaki katliam gerçekleşmiştir. Bu katliamın Ariel Sharon’ın bilgisi dahilinde Falanjistler tarafından gerçekleştirildiği⁵¹⁸ İsrail’de kabul etmiştir. Daha sonra bu olaydan dolayı Sharon’a “Sabra ve Şatilla Kasabı” adı verilmiştir.⁵¹⁹ İsrail kamuoyu, “İsrail tarihinin en kalabalık gösteri grubu 400.000 kişi ya da toplam Yahudi nüfusunun yedide biri –Tel-Aviv Belediye meydanında katliamı ve savaşı lanetlemiştir. Böylece katliam işgalin başarılı yönlerini de gölgeleyerek, İsrail ahlaki başarısızlığının bir sembolü olmuştur.”⁵²⁰

Beş ay sonra Sharon Savunma bakanlığı görevini bırakmak zorunda kalmıştır. İsrail’in Lübnan’daki ekonomik, siyasi ve askeri kayıpları 1998’de Lübnan’dan tamamen çekilmesine ve Hızbullah’ın Güney Lübnan’da söz sahibi olmasına kadar devam etmiştir. Suriye tarafından desteklenen Emel örgütü 1984’e gelindiğinde Batı Beyrut’ta sıkı bir denetim sağlamıştır. İsrail güçleri güney sınırı boyunca uzanan bir şerit dışında bütün Lübnan’dan çekilmiştir.

BM 1980’de almış olduğu, kendi gözetiminde bir barış konferansı toplama girişimini 29 Ağustos – 7 Eylül 1983 tarihleri arasında Cenevre’de gerçekleştirmiştir.

⁵¹⁷ Chomsky, a.g.e, s. 231.

⁵¹⁸ Armaoğlu, a.g.e, s. 560-564.

Bazı kılavuz ilkeler belirlenmiştir: Bunlar;

1. Filistin halkının geri dönme ve bağımsız devletini kurmak gibi vazgeçilmez meşru hakları.
2. Filistin halkının tek meşru temsilcisi FKÖ'nün Ortadoğu'daki görüşme ve müzakerelere eşit bir şekilde katılması.
3. İsrail'in 1967'den beri işgal ettiği bölgelerden geri çekilmesi.
4. İsrail'in Kudüs dahil, işgal ettiği bölgelerden geri çekilmesi.
5. İsrail'in Kudüs'ü başkent ilan edilmesinin hükümsüz kılınması.
6. Bölgedeki bütün ülkelerin Filistin halkının yukarıda (1 madde de) belirtilen meşru haklarını uluslararası alanda güvenli sınırlar dahilinde varlıklarını sürdürme hakkı⁵²¹ dır.

1985'te FKÖ ve Ürdün arasında "ortak barış teşebbüsü"nü öngören bir anlaşma imzalanmıştır. Toprağa karşılık barış ilkesi çerçevesinde Batı Şeria ve Gazze'de bir Filistin varlığının kabulü ile Filistin ve Ürdün arasında "konfederal münasebet" tesis edilecektir. Fakat Kral Hüseyin ile Arafat'ın bu anlaşmanın yürütmesi konusunda görüşlerinin farklılaşması, Kral Hüseyin 1986'da bu anlaşmayı feshetmesine neden olmuştur.⁵²²

1987'ye gelindiğinde, Ortadoğu gölgesinde kapsamlı bir barış için bir çok toplantı ve görüşme yapılmış, çeşitli planlar yazılmış ve çizilmiş bazıları imzalanmış fakat hepsinin ortak özelliği ise "başarısızlık" olmuştur.

⁵¹⁹ Armaoğlu, a.g.e, s. 560.

⁵²⁰ Aras, a.g.e, s. 43-44.

⁵²¹ Acar, a.g.e, s. 45.

⁵²² Armaoğlu, a.g.e, s. 568.

BÖLÜM IV.

İSRAİL'İN İŞGALİNDEKİ FİLİSTİN'DE 1987 ve SONRASI GELİŞMELER ve BARIŞ SÜRECİ

A. İntifa Süreci (1987-1993)

Tarih Aralık 1987'yi gösterirken, o güne kadar İsrail'in Filistinliler'e yönelik kullanmış olduğu gücünü, onları topraklarından sürgün etmesini, çektiği acıyı, dünyadaki insanlar televizyonlarını seyrederken "kolları kırma sahnesi" ile karşı karşıya gelerek öğrenmeye başlamıştır. Adeta insanın kanını donduran bu sahne gözlerden hiç silinmeyecektir. Filistinli yıllardır çektiği acı ve ızdırabı sokaklara dökülerek modern silahlara karşı taş ve sapan kullanarak Filistinli kimliğini unutmadığını haykırmaktadır. İntifada (başkaldırı/ayaklanma/silkinme) böylece 9 Aralık 1987'deki siyonistlerin bölgeyi işgal ettiğinden beri pekçok başkaldırı ve ayaklanma hareketi yapılmışsa da bu ayaklanma diğer hareketlerden hayli farklı olacaktır.

"1987, siyonizmin –babası T. Herzl tarafından- bir ideoloji olarak ortaya konusunun yüzüncü, bölgeye göçmeye başlamış Yahudilere İngilizlerin bir yurt imkanı tanıdığı Balfour Bildirisi'nin yetmişinci, Filistin topraklarını ikiye bölen BM kararının kırkinci, içinde kolların kırıldığı "işgal bölgeleri"ni ortaya çıkaran 1967 Arap-İsrail Savaşı'nın yirminci, ve İsrail'in Güney Lübnan'ı işgalinin ardından gelen irkiltici Sabra ve Şatilla katliamının beşinci yılına rastlamaktaydı".⁵²³

Bu bölgede doğmuş, acılar içinde büyümüş, ezilmiş, horlanmış bir yaşamın kendisiydi söz konusu olan. İsrail işgali altında doğup büyümüş bir işgal neslinin yaşamlarının, artık katlanılamaz duruma geldiğinin intifadası şeklinde değerlendirmek mümkündür. Bu ateşin kıvılcımı 9 Aralık 1987'de Gazze'de bir grup genç tarafından tutuşturulacaktır. Bir İsrail askeri kamyonunun yolda giden dört Filistinli işçiye çarparak ölümlerine sebep olması üzerine bir grup genç protesto gösterisinde bulunmuştur.İsrail güçlerinin ateş açmasına taş atarak karşılık verilmesiyle başlayan olaylar, kısa bir süre sonra uzayan bir zincirin halkalarını oluşturarak Filistinliler için

⁵²³ Karaman, a.g.e, s. 219.

yeni bir tarihi dönemeç başlatmıştır.Bu yeni dönemeç yeni acılarında beraberinde getirir. Onların önünü açan gelişmeleride gözardı etmeyecektir.

1. İntifadanın Niteliği ve Hedefi:

İntifada hayatı işgal ile tanımış ve işgal altında çocukluğunu en acı ve ızdıraplı zorluklar altında geçirmiş bir kuşağın, BM kararını hiçe sayan İsrail başta olmak üzere, bu kararları hayata geçiremeyen BM'e üye ülkelere ve İsrail'e karşı herhangi bir karar alındığında sürekli veto hakkını kullanan Amerika Birleşik Devletlerine ve en önemlisi de sürekli Filistin davasına sahip çıktığı görüntüsü veren ve gerçekte ise çıkarları için sürekli Filistinlileri davalarında yalnız bırakan ve hatta zaman zaman arkadan vuran (Ürdün, Suriye ve Lübnan) Arap ülkelerine; onlardan bir şey beklemediklerini ve kendi davalarına, sorunlarına, acılarına sahip çıktıklarının ve Filistinlilik bilincinin yerleşmiş olduğunun göstergesidir. Bu çabanın sarf edilmesiyle Filistin meselesine yeni bir kilometre taşının yerleştirildiği ve bu kilometre taşından hareketle Ortadoğu veya İsrail-Filistin meselesinin ele alınacağına göstergesini de oluşturmuştur.

Özellikle intifadanın Gazze ve Batı Yakası (Batı Şeria) bölgesinde çıkmasını tesadüflere bağlamak doğru değildir. Bu topraklar, 1967 savaşına kadar Filistinlilerin elinde kalan Filistin'in diğer topraklarından kopup gelen ya da sürgüne zorlanan insanların gelip barındığı, nüfusunun yaklaşık 1,5 milyonun üstüne çıktığı ve bilinçlerinde kendileri için vatan olabilecek toprak parçası olarak gördükleri yerdir.

“İşgal yönetimi altında en açık şekilde farkedilebilen değişim, Semud (kararlılık) kavramının geçirdiği bir dönüşüm olmuştur. 1980'lerde Semud artık, bağımsızlığa ve çabucak devlet olmaya çabalayan bir pan-Arap milliyetçi ideolojiyi temsil etmemektedir. Bunun yerine, Semud, işgal altındaki Filistinlilerin “toprağında kalma” ve sosyal, iktisadi ve eğitimle ilgili kurumlarıyla varlığını koruyan bir topluluk halinde gelişme mücadelesi anlamına gelmeye başlamıştır.”⁵²⁴

⁵²⁴ Karaman, a.g.e, s. 222.

Böylece; Filistin sorunu 1987 sonuna gelindiğinde yeni bir aşamaya gelmiştir. İsrail'in işgali altındaki bölgelerde Gazze ve Batı Şeria'da ateşli silah kullanmaktan kaçınan, gerçek mermi kullanan İsrail askerlerine karşı taş kullanan, neredeyse topyekün bir direnişin hüküm sürdüğü, yerel önderlerin organize ettiği, hiçbir Filistin örgütün diğerini suçlamadığı, herkesin birbirini desteklediği, İntifada'nın birlik halinde Filistin halkının varlığını, İsrail'e ve dünyaya İsrail işgali altındaki bölgeler ile İsrail arasında bir bölünmenin var olduğunu göstermekle yetinmeyerek, İsrail halkı arasında da bir bölünme yaratmıştır.

Zaman Gazetesi'nde Celil Sağır'ın İsrail'in Türkiye eski Büyükelçisi Dr. Zevi Elpeleg'le yaptığı röportajda Elpeleg;

“İntifadıyla birlikte, İsrail'in Filistin bölgelerini elinde tutması gerektiğini düşünenler artık bunun mümkün olmadığını gördüler. İntifada aynı zamanda Filistin toprağı üzerinde Yahudi yerleşim birimlerine yer olmadığı fikrini ortaya çıkardı. Marjinal bir kesim dışında İsraililer, Filistin toprağı üzerinde inşa edilen Yahudi yerleşim birimlerinin boşaltılması gerektiği sonucuna gelmiş durumda. İntifada aynı zamanda bizleri iki ayrı devlet olması gerektiği konusunda ikna etti. Yolları birbirine kapalı iki komşu ülke” ...⁵²⁵

Sürgünde doğup büyüyen, yaşayan ve İsrail işgali altındaki Filistinliler'in bu soruna bakışlarında bazı değişiklikler vardır. Sürgündeki Filistinliler daha çok Ortadoğu ülkelerine yerleşmiştir, çok azı Avrupa ülkelerine ve ABD'ye yerleşmişlerdir. 1967'de İsrail işgali ile “içeridekiler” diye adlandırılan grup, kamplarda yaşayan “mülteciler” diye ayrılmıştır.⁵²⁶

Fakat Filistinlilik bilincinin bütün bu ayrımlara rağmen mevcut olduğu ve birbirlerine bağlılıkları göz ardı edilemeyeceği de açıktır.

İsrail'in işgal altındaki Filistinlilere tutumu ise; İsraili bir gazeteciye göre;

⁵²⁵ Celil Sağır, “Zvi Elpeleg'le Röportaj”, *Zaman*, 9 Temmuz 2001.

⁵²⁶ Aras, a.g.e, s. 50.

“İsrail’de olan demokrasi (işgal edilmiş) topraklarda yoktur. Bütün bir İsrail nesli yanibaşlarında demokratik olmayan bir sistemle, demokratik olmayan idareciler olarak büyüdü. Araplar ve Yahudilerin tutuklanmaları arasında farklılık vardır. Yakalandığınız zaman (bir Yahudi) polis ya da gizli servis üyesi size “Yahudi muamelesi yapacaklarını” söyleyecektir. Tokatlanabilirsiniz ama işkence görmezsiniz. Tutuklanan Araplar dövülür ve işkence görür. İsraillileri bu davranışlarının yanlış ya da anti-demokratik olduğu konusunda ikna etmek çok zordur.”⁵²⁷

İsrail hapishaneleri ve göz altı merkezleri on binlerce Filistinliyle doludur. İsrail istediği zaman ve hiçbir hukuk tanımadan istediği Filistinliyi tutuklamaktadır. Bütün bunlara karşı intifada sürecini başlatan ve burada dikkatimizi çeken hususları dile getiren “Batı Yakası ve Gazze Şeridi’ndeki Filistinli Milli Kurum ve Kuruluşları” adına bir sözcü 14 Ocak 1987’da bir basın toplantısında bunları dile getirmiştir. İşgal sonsuza dek sürmeyecek, barışa ancak bu ayaklanmalarla varılabilir. İsrail, Filistinlilerin milli isteklerini görmelidir. Bu istekleri; “kendi geleceğini belirleme ve tek meşru temsilcileri olarak FKÖ’nün önderliği altında milli toprağımız üzerinde bağımsız bir devlet kurma hakkı işgalin uzun sürmesi, daha fazla şiddet ve kan getirecektir.

Fawaz Turki, Bir Mültecinin Anılarında; *“Filistin şiddeti nedensiz değildir. Onu en iyi, baskıcı ile baskı gören, işgal edenle edilen, sömürgeci ve sömürge, sahip ve köle arasındaki ikilemi, sahibin kölesini zincirlemek için ve kölenin de zincirleri kırmak için kullandığı vahşet arasındaki ikilem anlatır.”* Ve devam ediyor *“Sabrım taşmaya başlıyor ve mantığımı yitiriyorum. Yaşamlarımızın dünyanın hiçbir yerinde yaşamayacak kadar değersiz olduğunu hissetmeye başlıyorum. Topraklarımızı eken, portakallarımızı yetiştiren, kent ve kasabalarımıza yerleşen, kültürümüzü paylaşan ve gaddar ve inatçı üsluplarıyla nasıl “varolmadığımızı” anlatan, onlar gelmeden önce toprakların “çöl” olduğunu söyleyen İsraillilerin fotoğraflarını gördükçe öfkem kabarıyordu.”⁵²⁸* Filistinlilerin ruh hallerini bu şekilde tanımlamaktadır.

⁵²⁷ Aras, a.g.e, s. 51.

⁵²⁸ Fawaz Turki, **Filistin Sürgünü**, (çev. Selahattin Erkanlı Nurettin el-Hüseyni) İstanbul: Metis yayınları, 1986, s. 167-168.

İsrail hükümeti ayaklanmayı bastıramamış, uluslararası eleştirilere karşı gittikçe daha savunmacı bir tutum almıştır. Bunun yanı sıra İsrail, içinde bölünmüş bir kamuoyu ile karşı karşıya gelmiştir. Ayaklanmayı kendi adına denetleyemeyen ve Filistinliler adına konuşamayan Kral Hüseyin, Filistin adına barış sağlama çabalarından fiilen çekildiğini açıklamıştır. Böylece bu boşluğu FKÖ rahatlıkla doldurabilmiştir.

II. İntifanın Gelişim Süreci

İntifada hayatı işgal altında “işgalcilerin katı milliyetçiliği” karşısında tanımış bir neslin gördüğü eğitimi, işgalin katlanamaz boyutlarda olduğu ve buna karşı engellenemeyen bir öfkeyle genç kuşağın önderliğinde protesto eylemleri şeklinde dışa vurmasıdır. İntifadanın gelişim süreci kitle eylemlerine dönüştürülmesi, daha sonra da yer altına çekilerek bir liderlik oluşturması ve bu liderliğin, belirli bir siyasi hedefi ve yöntemlerini iyi planlayarak eylemle bütünleştirerek, teşkilatlı bir direnişi şeklinde olmuştur. Bu direniş, “taş fırlatma, hakaret yağdırma, milli renklerle vatansever sloganların kural tanımaksızın sergilenmesi”⁵²⁹ dir. Birzeit Üniversitesi görevlisi Mikail Aşravi intifada’yı şöyle anlatmaktadır;

*“Batı Şeria ve Gazze’deki intifada, başarıları, öncüleri ve hedefleri itibariyle kendilerine bağımsız bir Filistin devletinin kuruluşuna giden yolu açacak olan geleceğini belirleme hakkının tanınması esasına dayanan, siyasi bir çözüm için Filistinlilerin ivme kazanan talepleri çerçevesinde değerlendirilmeli ve anlaşılmalıdır.”*⁵³⁰

Filistin hareketinin böyle bir eylemi başlatması ve bu eylemi kararlı bir şekilde sürdürmesi elbette bir takım faktörlere bağlıdır. Yıllarca işgal altında yaşamış, daha çok kendini eğitmiş ve bilinçlendirmiş, kendi toplumsal düzenini sağlamış, gönüllü çalışma ve kendi toplumuna hizmet geleneğini oluşturarak, halk komiteleri ile çalışarak intifada sürecini günümüze kadar getirmişlerdir.

Abdolvahab Efendi’ye göre FKÖ;

⁵²⁹ Karaman, a.g.e, s. 224.

⁵³⁰ Karaman, a.g.e, s. 221.

“Arap siyasetçileri ve liderlerinin manevralarına boyun eğiyordu. Böylece örgüt sonuç itibariyle Arap rejimlerinin diğer yüzü, onların acziyetini ve çelişkilerini yansıtan bir ayna halini aldı. FKÖ birinci düşmanın İsrail değil Arap gerçeği ve bitkinliği olduğu sonucuna erken ulaştı. 1987 yılında intifadanın patlak vermesi FKÖ olmak üzere Filistin sokaklarının Arap rejimlerine güvenin abesle işgal olduğunun farkına varmalarının bir ifadesiydi.”⁵³¹

Bu süreci Filistin direniş tarihi içinde, Şeyh İzzettin el-Kassam’ı saymazsak, el-Fetih içinde İhvan-ı Müslimin teşkilatından gelen önder şahsiyetler –ki bunlar Halit el-Vecir (Ebu Cihat), Salah Halef (Ebu İyad) ve Mahmud Abbas (Ebu Mazen)’dir- FKÖ içinde de etkin konumdadırlar. İhvan bunları dışlamıştır. Filistin ihvan’ı 1960’ların başından, Filistin’in özgürlüğü için mücadelenin boş olduğu gibi, ilginç bir tez geliştirmiş⁵³²miştir. Fakat 1980 sonrası işgal altındaki topraklarda bağımsız örgütlenmeler şeklinde İslâmî yapılanmalar kendini göstermiştir. 1987 intifada kıvılcımını yakanlar da bu insanlardır. İslamcılar bildirilerin de sürekli siyonizme karşı işbirliğinin gerekli olduğunu vurgulamışlardır.

İntifada şunu göstermiştir ki; “İslâm kesin bir biçimde sahneye yeniden dönmüştür. Son ayaklanmaların yeni bir İslâm devrimi olduğunu iddia etmek yanlış olacaktır. Fakat ister bir başlama noktası olarak camilerin kullanılması olsun, ister İslâmî sloganları niteliğinde olsun ve isterse de son grevlerdeki İslamcıların liderliğinde olsun, tüm bu süreçte güçlü bir İslâmî faktörün bulunduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır. Şeyh el-Kassam’ın Filistin tepelerinde öldürülmesinden yarım yüzyıl geçmeden, İslamcıların mücadele alanına geri döndükleri görülüyor. Hem de mücadelenin tam zamanında.”⁵³³

İntifada da yer alan halk, ayrılıktan, düşüncelerindeki farklılıktan ziyade siyonist işgali, ekonomik, sosyal ve her alanda sıkıştırmak, yalnızlaştırmak ve güven kaybına uğratmaktır. 8 Ocak 1988’de Gazze’de dağıtılmış bir bildiri;

⁵³¹ Abdulvahab Efendi, “Arap Rejimleri ve FKÖ”, *Radikal*, 4 Ekim 2002, s. 10.

⁵³² Karaman, a.g.e, s. 225.

⁵³³ Karaman, a.g.e, s. 116.

“Genel iş bırakma eylemini desteklemek için kurulan komitelere hala katılmadınız mı? Çevrenizde oluşturulan milli komitelerin içerisinde hala yer almadınız mı? Eğer bulunduğunuz yerde böyle bir komite mevcut değilse, o halde onları kurmak ve çevrenizdeki insanları içerisinde toplamak için girişimi siz başlatın!...”⁵³⁴

Böylelikle ayaklanma fikri bütün halk tabanına yayılarak, kitle mücadelesinin biçimlenmesini sağlayacaktır. İntifada şimdiye kadar Filistin topraklarında hiç kimsenin sağlayamadığı geniş bir alan ve halk kitlesine ulaşmıştır. Komite çalışmalarıyla uzun ömürlü, bölünmelerin olmasını engelleyen bir görev yüklenerek günümüze kadar eylemini sürdürmüştür. 2 Şubat 1988 İsrail’in dünya kamuoyu nezdinde kınandığı, Filistinli halkının işgal altındaki bütün topraklarda İsrail’e meydan okuduğu, Filistin tarihiyle ilgili belirli görevde iş bırakma, ayaklanmada ölenlerin aileleriyle dayanışma içinde olunması gerektiği dile getirilmiş ve halkın bunu yapması istenmiştir.⁵³⁵ Her bir bildiri, ayaklanmanın hedefine açıklık kazandırmakta moral yükseltmekte ve her kesime eşit bir biçimde yaklaşmaktadır.

III. İsrail’in İntifada’ya Tepkisi

İşgal altında yaşayan Filistinlilerin başlatmış olduğu İntifada ve devamlılığındaki hızın azalmadan ziyade çoğalarak sürmesiyle, İsrail ve İsrailliler için yeni sorunların doğması anlamına gelmiştir. Bu da işgal edilmiş topraklarda hakimiyet mücadelesinin yeniden tartışılır hale gelmesine neden olmuştur. Bu hale gelişi, şimdiye kadar Filistin topraklarında, Filistinlilerin işgalci güç olarak kabul ettikleri İsraillilere (Siyonistlere) karşı kullanmış oldukları mücadele şekli itibariyle farklı olmasından kaynaklanır. İsrail’in, donanımlı silahlı gücüne karşı, sapan ve taş kullanılması, en önemlisi İsrail mallarının boykotu –ki bu yılda bir milyon doları aşan malların işgal edilmiş topraklarda İsrailliler tarafından satılması, İsrail ekonomisi için hiç de küçümsenmeyecek bir meblağdır- ve iş bırakma eylemine katılan Filistinliler, bu konuda da İsrail’i zor durumda bırakmıştır. Buna karşılık İsrail, kendisine ekonomik olarak bağlı olan ve ondan tümüyle sıyrılamamış Filistinlileri, kendisi için bir avantaj olarak görmüşse de bunu Filistinlilerin tam bir dayanışma içinde hareket etmeleriyle

⁵³⁴ Karaman, a.g.e, s. 228.

⁵³⁵ Zachary Lockman, Joel Beinin, **İntifada**, London: I.B Tavris-Buplishers, 1990, s. 333-334.

aştıkları görülmüştür. Bu da İsrail'in ekonomik olarak kendisine bağlı insanları(Filistinlileri) çökertecek tezini çürütmüş ve İsrail'i dünya kamuoyunda daha da köşeye sıkıştırmıştır. İsrail sadece dünya kamuoyunda değil, içerde de barış yanlıları tarafından eleştirilmiş, özellikle modern silahlara karşı Filistinlilerin taş kullanması hem dünya hem de İsrail kamuoyunu etkilemiştir. Bu yüzden ordunun bazı hareketleri sınırlandırılmıştır.

“İntifada İsrail'i uluslararası arenada yalnızlığa iterken, İsrailileri de ordularının Batı Şeria'a izlediği politikaları sorgulamaya it”⁵³⁶miştir.

Bu da;

“İşgal altındaki toprakları mutlaka elde tutmak isteyenlerle onlardan vazgeçilmesi, barış ve güvenlik için gerekliliğine inanan İsraililer arasında mevcut uçurumun daha bir derinleşmesi”ni⁵³⁷ sağlamıştır. İntifadanın İsrail toplumunda bir diğer yansıması protestoların artması olmuştur. En azından 75 tane barış grubu kurulmuştur.

Barış girişimcileri yoğun çalışmalarına rağmen, Eretz Yisrael düşüncesine dayalı yönetim felsefesini taşıyanların iktidarda olması ve bunun halkın büyük çoğunluğu tarafından benimsenmiş olmasıyla da, işgal altındaki topraklardan İsrail'in vazgeçmesi söz konusu olamamıştır.

İsrail yönetimi intifadaya hazırlıksız yakalanmıştır. İlk tepkisi bunu güç kullanarak bastırmak şeklinde olmuş, fakat Filistinliler bu süreci düzenli ve işlevsel hale getirince buna karşı İsrail çeşitli yöntemler ve hukuk dışı uygulamalar sergilemiştir. BM özel komitesinin bölgeyi ziyaret edip, rapor hazırlama istediğinde İsrail izin vermemiştir. Komite buna rağmen Arap basınına dayanarak 1989 yılında bir rapor yayınlamıştır. Bu röportaja göre;

“İşgale karşı bölgelerdeki sivillerin başlattığı gösteri ve huzursuzluk dalgası İsraili yetkililerin tepkisi, plastik mermi kullanarak çok sayıda tutuklamalarda

⁵³⁶ Yılmaz, a.g.e, s. 147.

⁵³⁷ As'ad Abdurrahman, Nevvaf el-Zeru, *el-Fikr el-Siyasi el-İsrailiyi Keble İntifada Ba'de İntifada*, Beyrut: el-Merkezu Arabi, 1990, s. 35-59.

bulunmak veyahut evleri tahrip etmek için girişilen baskınlar. Ağır şekilde dövme, kemiklerin kırılması, gözyaşartıcı bomba ile yahut ev, cami, okul kapalı yerleri taşlanması, vatandaşların taciz edilmesi, çeşitli toplu cezalandırma yöntemlerine artan ölçüde başvurulması, evleri kullanılamaz hale getirilmesi, uzun süreli sokağa çıkma yasağı, su elektrik kaynakları ile telefon hatlarının kesilmesi, yeni ağır vergilerin konması, ağaçların sökülüşü yahut bölgelerden ihracatın önlenmesi şeklinde görülmüştür.

İncelenen dönemde işgal altındaki topraklarda görülen bir başka ciddi gelişme ise Filistinli nüfusa karşı İsraili yerleşimcilerin saldırganlık ve şiddet hareketlerinin, gerek yayılışı ve gerekse ağırlığı bakımından artışı olmuştur.”⁵³⁸

IV. İntifada'nın Uluslararası Yankıları ve Boyutları

İntifadanın başlamasından Ağustos 1989'a kadar İsrail tarafından öldürülen Filistinli sayısı 714'tür. Bunların %20'si 16 yaşın altındaki çocuklar oluşturmuştur. İsrail'in şiddet uygulamalarına devam etmesi, uluslararası kamuoyunun tepkisini alması doğaldır. İsrail tarafından işgal altındaki topraklarda yaşayan Filistinlilerin sınır dışı edilmeleri İsrail'e karşı tepkileri giderek artırmıştır. BM güvenlik Konseyi ABD bile veto etmekte çekindiği 641 sayılı kararı çıkartmıştır. İsrail BM bütün kararlarını uygulamadığı gibi bu kararı da görmezlikten gelerek insan hakları ihlallerine ve baskısına devam etmiştir.

Bunun üzerine BM ve dünya ülkeleri peşpeşe İsrail'i kınayan kararlar almış. Fakat bu kararların İsrail'in Filistin halkını yıldırma, her türlü baskı uygulama ve işgal altındaki topraklarda Yahudi yerleşim yerlerini kurma isteğinden vazgeçirmemiştir.

Avrupa Topluluğu'nun 12 devlet, Mart 1988'de İsrail'i ağır şekilde eleştirmiş, İsrail'e yapılacak bir dizi ticaret anlaşmasına karşı olumsuz tavır sergilemişlerdir.⁵³⁹

⁵³⁸ Karaman, a.g.e, s. 232-233.

⁵³⁹ Aras, a.g.e, s. 54.

B. Filistin Devleti'nin İlan Edilmesine Doğru ve Barış Planları

İntifada'dan çok kısa bir süre sonra Mısır Başkanı Hüsnü Mübarek, İsrail ve Filistinliler arasında ABD onayını da alarak arabulucu görevini üstlenmiş. Ocak 1988'de resmi barış önerilerinde bulunmuştur. Bunlar; İsrail'in yerleşim faaliyetlerini durdurması, işgal altındaki şiddete altı ay ara verilmesi, Filistinlilerin temel hak ve özgürlüklerine saygı gösterilmesi, uluslararası gözetim altında seçim yapılması, bölgede uluslararası bir gücün varlığı, ve İsrail'in Filistinli iki kişiyi görüşmeci olarak kabul etmesi şeklindedir.⁵⁴⁰ Bütün iyi niyetlere karşı Başbakan Şamir tarafından bunlar kabul edilmemiştir.

İkinci barış girişimi ise; Shultz girişimidir. ABD'yi temsilen bölgede bulunan Shultz düşüncelerini İsraililer, Mısırlılar, Ürdünlüler ve Filistinlilerle tartışmaya açmış ve İsrail'den Ortadoğu'da İsrail ve Araplar arasından sağlanacak kapsamlı bir barış için toprak formülü kabul etmesini beklemiştir. Fakat Ortadoğu'da hiçbir lider Peres ve Mübarek dışında plana ilgi göstermemiştir.

Filistinlilerin başlattığı intifada ve Filistinliler kimlik bilincinin artık Batı Yakasında daha fazla kalmanın sağlıklı olmayacağı sonucuna ulaşan Ürdün, Ağustos 1988'de Batı Şeria (Batı Yakası) ile her türlü ilişkisini kestiğini ilan etmiştir.

Kral Hüseyin yaptığı konuşmada bu kararı hem Filistinliler hem de Arapların genel istekleri doğrultusunda aldığını bildirmiştir. Sözlerini FKÖ'nü Filistin halkının tek meşru temsilcisi olarak her yönden destekleyeceğini eğer Filistin önderliği tarafından sürgünde bir hükümet kurulursa onu tanıyan ve destekleyen ilk ülke olacağını⁵⁴¹ söylemiştir.

Filistin Ulusal Konseyi yaptığı bir dizi görüşme sonrası Cezayir'de 15 Kasım 1988'de Filistin Devleti'nin ilanı ve bağımsızlık bildirisini yayımlamıştır. *“Şimdi doğal haklarına, bu tarihsel ve yasal hakların uygulanmasına ve anayurtlarının özgürlüğü ve bağımsızlığını savunmak için kendilerini feda eden birbiri ardınca gelen kuşakların kutsal anısına dayanarak,*

⁵⁴⁰ Aras, a.g.e, s. 59.

⁵⁴¹ Halloum, a.g.e, s. 233.

Arap zirve konferansında kabul edilen kararları uygulayarak ve Birleşmiş Milletler örgütünün 1947'den bu yana verdiği kararlarda cisimleşen uluslararası hukukun verdiği yetkiye dayanarak,

Ve Filistin Arap halkının kendi kaderini tayin, politik bağımsızlık ve kendi toprakları üzerindeki egemenlik haklarını uygulayarak,

Filistin Ulusal Konseyi, Tanrı ve Filistin Arap hakkı adına, Filistin toprağımız üzerinde, başkenti Kudüs (el-Quds eş-Şerif) olmak üzere Filistin Devleti'nin kuruluşunu ilan eder."⁵⁴² Hemen hemen bütün dünya devletleri tarafından yerleşeceği ve hükümet olacağı toprakları işgal altında olsa da Filistin Devleti tanınmıştır.

Bağımsızlığının ilanı ile BM 8 Kasım 1989'da Filistinle ilgili kararın tavsiyeler bölümünde şu ifadelere yer verilmiştir.

*"Komite 15 Kasım 1988 Cezayir toplantısında Filistin konseyince kabul edilen Bağımsızlık Bildirisini memnunlukla karşılar ve bağımsız Filistin Arap Devleti'nin ilanının 29 Kasım 1947 tarihli Arap 181 (II) sayılı Genel Kurul kararının yerine getirilmesi demek olduğunu önemle belirtir. Buna bağlı olarak, Komite, Filistin Devleti'nin uluslararası topluluk ve BM içerisindeki haklı yerine alması gerektiği düşüncesini ifade eder."*⁵⁴³

Bağılantısız ülkeler de 4-7 Eylül 1989'da Filistin Devleti'ni kabul etmeye ve diplomatik ilişkileri kurmaya üyelerini davet etmiştir.

I. İntifada'nın Barış Sürecine Etkisi

Barış görüşmelerinin özünü intifadanın ortaya koyduğu hedefleri ve bu hedefleri gerçekleştirme de gösterdiği çabayla, FKÖ, İsrail'i barış görüşmelerine zorlamıştır. FKÖ'nün bağımsızlık Bildirgesinde de belirttiği gibi BMGK 242 ve 338 sayılı kararları dahil olmak üzere ilgili Genel Kurul ve Güvenlik Konseyi çerçevesinde somutlaşan, milletlerarası meşruluk temeline dayalı olarak bölgedeki barış sürecine katkıyı amaçlaması, İsrail'i barış görüşmelerine zorlamıştır.

⁵⁴² Halloum, a.g.e, s. 241.

⁵⁴³ Karaman, a.g.e, s. 244.

Bunun yanında iki kutuplu dünyanın yıkılması ve Ortadoğu'da etkini kaybeden Sovyetler Birliğinin yeri kimsenin doldurmamasına ABD ve Sovyet rekabatinin sona ermesidir. “Soğuk Savaş dönemi boyunca, Sovyetler Birliği, Filistin sorununun çözülerek hem Ortadoğu'daki pazarlık gücünü bütün bütün kaybedeceğini düşünerek hemde böyle bir anlaşmayla Arap devletleriyle ABD arasındaki daha yakın işbirliğinin önündeki en büyük engelin kalkacağını hesap ederek destekler görüldüğü Filistin sorununun çözülmesini iste”⁵⁴⁴miştir.Bu durumda anlaşmaya etki eden durumlardan birisi olarak sayılabilmektedir.

İsrail eski Dışişleri Bakanı Abba Eban “eski bir geleneğin trajik bir biçimde tersine döndüğünü ve savunma konumunda olan Arap dünyası değil, bu rolü şimdi İsrail oynuyor” şeklindeki ifadesi⁵⁴⁵ ikiye ayrılmış olan İsrail kamuoyunun da etkisiyle, İsrail güvenlik güçlerinin Filistinlilere karşı tutumunu sertleştirmesine neden olmuştur. Barış isteyenlerin tüm çabalarına rağmen, İsrail solunun hiçbir zaman gerçek bir çözüm üretememesi, aşırı sağcılarını güçlendirmiştir. Bunun nedeni İsrail halk üzerindeki Tevrat ve halakha geleneğinin etkisi, bu etkinin görmezlikten gelinmemesinden kaynaklanmaktadır. Fakat ABD Ortadoğu'daki çıkarlarının zedelenmemesi adına barış için uğraşmıştır.

Bunun üzerine İsrail Başbakanı Şamir 1989'da bir plan öne sürmüştü, Bu da daha çok işgal altındaki kamu yönetimi düzenlemeleri ve otonomi görüşmeleri için yapılacak seçimler üzerinde odaklanmaktadır. FKÖ'nü bir terör örgütü olarak görmekten vazgeçmemesi ve Filistin devletinin kurulmasına karşı olması bu planı uluslararası girişimlere bile sokmamıştır.

Filistin'de gitgide gücünü kaybeden Arafat, bunun karşısında güçlenen İslami hareketlerle beraber, Radikal bir İslami harekete seküler bir Arafat tercih edilmek zorunda kalmıştır. Birde buna İsrail'de sivil kuruluşlar ve barış yanlılarının yapmış oldukları çeşitli eylemler İsrail'i yumuşatmış ve Şimon Peres'in deyişiyle

⁵⁴⁴ Tayyar Arı, **Basra Körfezinde Güç Dengesi 1978-1991**, Bursa: Uludağ Üniversitesi Basımevi, 2. baskı, 1996, s. 258-259.

⁵⁴⁵ Alain Gresh, Dominique Vidal, **Ortadoğu-Mezopotamya'dan Körfez Savaşına**, (çev. Hamdi Türe) İstanbul: Alan yayıncılık, 1991, s. 119

“Yaser Arafat gücünü öylesine yitiriyor ki, her an devrilebilir sonucuna vardığım zaman, bu barış sürecine girmeye karar verdim.”⁵⁴⁶

Filistin’deki intifada sürecindeki İslamî örgütlerin güç kazanması, insifiyatifi yavaş yavaş ellerine geçirmesi, güçsüz bir liderle yapılacak anlaşmalarda daha fazla ödün alınması demektir.

İsrail’deki barış yanlısı kuruluşların aktivitelerini arttıramaları ve “Barışın zamanı: İsraililer ve Filistinlilerle birlikte barış için eylem” gibi geniş katılımlı büyük gösteriler organize etmeleri, İsraililerin kendilerini sorgulamaları, işgal altındaki topraklarda Filistin’in bağımsızlık intifadası İsraililer tarafından da algılanmaya başlamıştır.⁵⁴⁷ Resmen barış sürecinin başlamasına karşın İsrail güvenlik güçleri tarafından barış yanlıları baskı altına alınmaya çalışılmış, gösterilere katılan insanlar tartaklanmış ve göz altına alınmışlardır.

İsveç diplomasisini başarılı bir şekilde yürüten İsveç Hükümeti ve Dışişleri bakanı Sten Andersson çalışmaları sonucu FKÖ’yü, Amerikan ve Avrupa’daki Yahudilerle görüştürmeyi başarmış ve böylece diplomatik kanalı devreye sokulmuştur.⁵⁴⁸ ABD’nin de FKÖ ile görüşmesiyle birlikte –ki bütün bu görüşmelerde intifadanın etkisini unutmamak gerekir- vetoyu bir kalkan gibi sürekli kullanan ABD’nin bazı konularda vetoyu kullanmaktan kaçınması şeklinde meyve verecektir.⁵⁴⁹

ABD İsrail’e yönelik izlemiş olduğu destek politikasında, derinliğine, çok yavaş değişiklikler görülmeye başlamıştır. Özellikle Araplarla olan ticari ilişkilerinde Arap baskısını da görmeye başlayan iş adamları, bunu hissederek düşüncelerinde bazı değişiklikler yapmışlardır. Bu düşünce ABD’nin politikasını da etkilemiştir. İsrail bunu bir tehdit şeklinde algılamış. Sovyetler Birliği’nin dağılması yeni dünya düzeninde ABD’nin tek başına patronluğa oynaması ve Sovyetler Birliği’nin Avrupa nezdindeki imajını geliştirmek için Yahudilerin İsrail’e göç etmesine izin vermeye istekli

⁵⁴⁶ Robert Littell, **Şimon Peres: Bir Politikacıyla Söyleşi**, (çev. Nihal Önal) İstanbul: AB Kitapçılık, 1998, s. 70.

⁵⁴⁷ Mordechal Bar-on, **In Pursuit of Peace**, Washington: Inited States Instutute of Peace Press, 1996, s. 269-270.

⁵⁴⁸ Aras, a.g.e, s. 63.

⁵⁴⁹ Karaman, a.g.e, s. 254.

görünmesi, İsraililer için daha büyük bir İsrail, Araplar için ise barışa büyük darbe olarak görülmüştür.⁵⁵⁰ Bu konu Arap devletleri arasında da ele alınmış ve tartışılmıştır. Bağdat'ta toplanan Arap Birliği zirvesinde Saddam Hüseyin'in üye ülkelerin özellikle de petrol üreten ülkelerin FKÖ'ne 25 milyon dolar vermelerini istemiş ve bu konuda baskı yapmıştır.⁵⁵¹ Daha sonra Kuveyt'i işgali konusunda da bunu kullanacaktır. 12 Ağustos'ta yaptığı açıklamada "İsrail'in işgal ettiği Arap topraklarından çekilmesi ve Filistin Devleti'ni kurulmasını kabul etmesi durumunda Kuveyt'te de benzer düzenlemelere gideceğini belirtmiştir."⁵⁵²

İsrail intifadayı, gençlik gruplarının bir anlık patlamaları ve öfkeleri sonucu ortaya çıkan protestolar olmadığını yavaş yavaş sezinlemeye başlamıştır. Bu bilinçli ve örgütlü bir direnişin ilk halkalarıdır, baskı ve askeri güçle bertaraf edilecek veya kısa bir sürede bastırılıp yok edilecek bir ayaklanma değildir. İntifada git gide yayılarak, kendine iyi planlanmış ve örgütlenmiş bir yer almıştır. Liderliğini oluşturmuş. Bu liderlik çerçevesinde 1970 sonrası güçlenen ilk İslam örgüt, İslami Cihadın 1979 İran devriminin etkisiyle kurulması ve 1987 intifada sonrası Hamas'ı ortaya çıkaran ve etkin kılan bu süreç olmuştur.

II. Körfez Krizi ve Barış Sürecine Etkisi

Irak ve Kuveyt arasında petrol üretim fazlalığı ve fiyat anlaşmazlığı krizin ilk sinyallerini oluşturmuştur. Irak bunu "ABD ve Kuveyt'in Irak'a karşı bir ekonomik savaş sürdür"⁵⁵³mesi olarak kabul etmiştir. Fakat yine de kimse Irak'ın Kuveyt'i işgal edebileceğine ihtimal vermemiştir. Irak 2 Ağustos 1990'de Kuveyt'i işgal etmiştir. Bunun sonucu olarak ABD, BM nezdindeki çalışmaları ve baskıları sonucu Irak'a büyük zararlar verecek olan 16 Ocak 1991'de ittifak gücünü oluşturarak Irak'a saldırı gerçekleştirilmiş ve bu 28 Şubat'ta anlaşmayla sonuçlanmıştır.

⁵⁵⁰ Derya Sazak, **11 Eylül Gölgesinde Saddam**, İstanbul: Doğan kitap 2002 s. 33.

⁵⁵¹ Pierre Salinger, Eric Lavrent, **Gizli Dosya: Körfez Savaşı**, (çev. Erdem Akbulut) İstanbul: E yayınları, İstanbul 1991, s. 34-36.

⁵⁵² Tayyar Arı, **Basra Körfezinde Güç Dengesi 1978-1991**, Bursa: Uludağ Üniversitesi Basımevi, 1992, s. 267.

⁵⁵³ Muhammed Heykel, **3. Petrol Savaşı**, (çev. N. Ahmet Asrar) İstanbul: Pınar yayınları, 1993, s. 17-18.

Körfez savaşı, Arap ülkeleri arasında bölünmüşlüğü ve parçalanmışlığı beraberinde getirmiştir. Muhammed Heykel'in deyişiyle;

“Arap Dünyası her zamankinden çok parçalara bölündü. Yalnız Arap Birliği ikiye bölünmekle kalmadı. Her Arap bireyi de kendi içinde bölündü. 18 Ocak 1991’de Irak’ın, İsrail’e ilk scud füzesi saldırısını gerçekleştirdiği haberinin patlak vermesi üzerine Suudi Arabistan’da kampta bulunan Mısır ve Suriye askerlerinin bir grubunun tepkisinden başka hiçbir şey, bu durumu yansıtamazdı. Birden bire “Allahu Ekber” diye bağrıverdiler”⁵⁵⁴

ABD güdümündeki askeri gücün varlığı konusunda tam bir anlaşmaya varmayan Arap ülkeleri, olaya çekimser kalan FKÖ ise eleştirilere maruz kalmıştır. Saddam’ın, Kuveyt’i işgalini kınamaya zorlanmış, fakat FKÖ bunu yapmamıştır. Bunun yanında FKHC lideri George Habbaş ve FKC lideri Ebu Abbas Irak’ı destekleyen açıklamalarda bulunmuşlardır.

Arafat, Saddam Hüseyin ve ABD arasında arabuluculuk yapmak istemiştir. Saddam Hüseyin’in isteklerini Gerorge Bush’a iletmış fakat herhangi bir cevap alamamıştır.⁵⁵⁵ Saddam, Kuveyt’i işgal sonrası ABD tutumundan endişe duymaya ve çekilme sinyalleri vermeye başlamıştır. Fakat ABD Ortadoğu’ya yerleşmeye kararlıdır ve Saddam’la kesinlikle görüşmek istememiştir.

Bu olayla birlikte 33. ayını geride bırakan intifada, düşüncelerinde ve ifadelerinde değişiklikte bulunan FKÖ diplomasisi Filistin sorunu açısından bir rahatlama bulmuştur. ABD Kuveyt’i Irak işgalinden kurtarma girişimleri çerçevesinde Arap ülkelerine hiç bu kadar yakın olmamıştır. 8 Ekim 1990’da Kubbetü’s-Sahra ve Hz. Ömer Camii’nde İsrail tarafından 20’den fazla Filistinli’nin öldürülmesi ve 150’sinin yaralanmasıyla sonuçlanan olay, BM Güvenlik Konseyi’nin 12 Ekim’de aldığı 672 sayılı kararla vahşet işlenen yerde araştırma isteği İsrail yetkilileri tarafından kabul edilmemiştir. İsrail’in ağır bir şekilde kınandığı bu karar tasarısını veto etmesi beklenen ABD oyunu lehte kullanmış ve İsrail’in BM soruşturma ekibine izin vermemesi

⁵⁵⁴ Heykel, a.g.e, s. 368-373.

⁵⁵⁵ Heykel, a.g.e, s. 395-97.

durumunda daha sonra meydana gelecek olaylardan sorumlu olacağını ifade etmiştir. Beyaz Sarayın bu kararı, tabii ki Arap dostlarını böyle kritik bir zamanda üzmemektir.⁵⁵⁶

Saddam Hüseyin Kuveyt'ten çekilmeyi, İsrail'in Filistin topraklarından çekilmesi üzerine bina etmiş ve bu konuda Arap kamuoyunun sempatisini kazanmıştır.

Arap Birliği üyeleri Kuveyt işgalinin Araplar arası bir problem olduğunu ve bu sorununun kendilerinin çözmesi gerektiği şeklindedir. FKÖ'de yabancı müdahalesine karşıdır, ve bu tutumunu hiç değiştirmemiştir.

Körfez Krizi süresince FKÖ'nün kurumsallaşma eksikliğiyle beraber, kayırma, yolsuzluk, hizipçilik gibi arızalar da ortaya çıkmış ve bu FKÖ'nü halkın nezdinde yıpratmıştır.

FKÖ'yü Saddam Hüseyin'e yanaştıran birçok sebepler vardır. Tarihteki Ürdün olayı, Lübnan'da Suriye saldırısı, Lübnan'dan çıkış, Tunus'a karargahın taşınması ve İsrail tarafından karargahın bombalanmasıyla oradan da istenmemeleri, onları kabul edecek başka ülkenin olmaması ve Saddam Hüseyin'in verdiği demeçler ister istemez resmi olmasa da FKÖ'yü Irak'a yanaştırmıştır.

Körfez Krizi en fazla İsrail'in işine yaramıştır. En büyük düşmanını çok az bir bedel ödeyerek zararsız hale getirmiş ve Irak'a karşı ABD yanında yer alan ülkelerle daha rahat ilişki kurma fırsatı elde etmiştir. Suriye'yi İsrail inisiyatifini kabule zorlamış ve İsrail siyonistlerin istekleri doğrultusunda güvenli bir yurt olmaya yaklaşmıştır.⁵⁵⁷

İsrail'in çok istemesine rağmen ABD, Arap dostlarını üzmemek için İsrail'i bu savaştan uzak tutmuş ve İsrail'in öteden beri istediği Batı Şeria ve Gazze'deki 1.500.000 Filistinliyi Ürdün'e sürdürme heveslerini kursağında bırakmıştır.

Filistinliler, Körfez Krizi'nde intifadayla birlikte kazanmış oldukları Batı sempatisini yavaş yavaş kaybetmiş ayrıca Arap Dünyasında da eski desteği kalmamıştır. Bu da FKÖ için maddi ve ekonomik kayıpların çok önemli bir yer tutmasını beraberinde getirmiştir.

⁵⁵⁶ Aras, a.g.e, s. 83.

⁵⁵⁷ Aras, a.g.e, s. 84-85.

“İrak’ın başarısızlığı Filistinliler için ciddi bir bunalım yaratacaktır. Kuveyt yıllardır ülkesinde çalışan 300.000 Filistinliyi sınır dışı edecektir. Bu sürmenin manası topraklara daha az işçi geliri gelmesidir. Körfez ülkeleri FKÖ’ye fon ödemesini durdurmak için meşru bir sebep bulmuşlardır. Irak’ı desteklediğini düşündükleri FKÖ’yü cezalandırmak için dikkatlerini Hamas üzerine çevirme yönünde tavır koymuşlardır. FKÖ dünyanın bir çok yerinde ve bazı Arap ülkelerinin temsilciliklerine kapatmak zorunda kalmış; Filistinliler, açıkça FKÖ ve Arafat’ı eleştirmeye başlamışlardır. İntifada’nın FKÖ kontrolünden çıkma tehlikesi belirmiştir. Arafat’ın liderliği tehlikeye girmiş... Filistinlilerin dayanma güçleri iyice azalmıştır.”⁵⁵⁸ Bu çerçevede Ortadoğuda İsrail Filistin arasında çözüm arayışları başlamıştır.

C. İsrail Filistin Arasında Çözüm Arayışları

Körfez Krizi Filistin sorununa etki ettiyse de, dördüncü yılına giren intifada amacına ulaşmış, sorun o günkü gibi devam etmeyeceği ortaya çıkmaya başlamıştır. İsrail’in tercih yapma zamanı gelmiştir. Filistin gerçeğinden daha fazla kaçamayacaktır. “İsrail, aşırı sağ hükümetin istediği gibi Şeria’yı ülkesine katarak, bu bölgede oturan Filistinlileri’i “nakledecek”, ya da bölgesel ve uluslararası çerçevede direkt olarak görüşmelere başlamayı kabul ederek, Birleşmiş Milletlerin 29 Kasım 1947 tarihli kararında açıkladığı gibi; “Filistin’de iki devletin yaratılması” fikrine geri dönecektir.”⁵⁵⁹

ABD Körfez Savaşı’ndan sonra, daha önce olmadığı kadar diplomatik bir konuma gelmiştir. Daha önce ikili ilişkilerde etkili olmadığı Suriye ve Suudi Arabistan üzerinde etkili olmaya başlamış ve onların da desteğini almıştır. Özellikle de Suriye başkanı Hafız Esad Batı da kötü olan imajını Körfez Savaşı’nda ABD yanında yer alarak düzeltmiş ve İsrail ile yapılacak barışa istekli görünmeye başlamıştır. Suriye bu barış girişimi ile Golon Tepelerin geri alacağını düşünmekte, ABD ise, Suriye barış masasına yanaşması, İsrail’in barış konferansına ikna olacağı düşüncesidir. ABD, Ortadoğu için barışın şart olduğunu düşünmüş ve 6 Mart 1991’de amaçlarını kongrede şöyle dile getirmiştir;

⁵⁵⁸ Alain Gresh-Dominique Vidal, a.g.e, s. 143.

“İsrail ve Arap devletleri ile İsrail ve Filistinliler arasında mesafeyi kapatabilmek için elimizden geleni yapmalıyız. Kapsamlı bir barışa, barış için toprak prensibinden hareketle ulaşılabilir. Bu ilke İsrail’in güvenliği ve tanınmasının sağlanması ve aynı zamanda Filistinlilerin meşru halkları için yorumlanabilir. Diğer türlü adalet ve güvenlik arasındaki çelişkiye düşülecektir. Arap-İsrail çatışmasına bir son vermenin vakti gel”⁵⁶⁰miştir.

I. Madrid Konferansı

Bush sonbaharda yapılacak olan barış konferansı için Ortadoğu liderlerine mektup göndermiştir. Esad buna olumlu cevap verenlerdendir. Şamir ise buna direnmeye çalışmıştır. Fakat ABD Körfez Savaşı esnasında İsrail’i koruması ve uğradığı zararı karşılaması, Şamir’in “hayır” diyebilme şansını zayıflatmıştır. Şamir bunun yanında Arap ülkeleriyle bir masaya oturmak İsrail’e meşruiyet kazandıracak⁵⁶¹ düşüncesindedir. İsrail’in, işgal etmiş olduğu bölgelerde, yeni yerleşim yerleri kurma isteği hiçbir zaman sönmemiştir. ABD İsrail’in bu isteğine olumlu bakmamaktadır. Fakat Şamir’in toprak isteği sönmüş gibi görünse de, sönmemiştir ve 24 Temmuz 1991’de şunları dile getirmiştir:

“Toprağa dayalı uzlaşmalara inanmıyorum. Ülkemiz küçüktür. Toprak tüm hayatımızla –güvenlik, su, ekonomi- irtibatlıdır. Sonsuza kadar bütün yurdumuza bağlı kalacağıma tüm kalbimle inanıyorum. Barış ve güvenlik birbirini izler. Güvenlik, toprak ve yurt özdeşler.”⁵⁶²

Fakat barış konferansına çağrılacak Filistinlileri temsil edecek heyeti, bir sorun beklemektedir. Şamir FKÖ temsilcileriyle görüşme kararındadır. Bu sorun Filistinliler’i temsil eden FKÖ’yü yok saymak, Filistin liderliğinin yok sayılması

⁵⁵⁹ William B. Quandt, **Peace Process, American Diplomacy and the Arab-Israeli Conflict since 1967**, Washington: The Brookings Institution, DC 1993, s. 399.

⁵⁶⁰ Aras, a.g.e, s. 88-89.

⁵⁶¹ Quandt, a.g.e, s. 402.

⁵⁶² Aras, a.g.e, s. 90.

sekinde algılamasına sebep olmuştur. Bu da barış görüşmelerinin çıkmaza girmesi anlamını taşımaktadır.⁵⁶³

*“İsrail liderlerini ve halkını zorlayan problem, Filistinli düşmanı yok etmek mi istiyorlar yoksa bir çözüme mi ulaşmak istiyorlar (karar veremiyorlar), buna sadece bizim temsilcilerimizle, FKÖ ile, ve onun başındaki Yaser Arafat’la görüşerek ulaşabilirler... O Filistinlilerin liderliğini temsil eden kişidir, eğer barışa ulaşma istiyorlarsa er ya da geç onunla görüşmek zorunda kalacaklar”.*⁵⁶⁴

Filistinli uzman, bu görüşüyle önemli bir noktaya dikkat çekmiştir:Temsilciliğin Filistin tarafı için sorun olabilmesidir. Bu sorun nihayet FKÖ devre dışı bırakılarak Faysal Hüseyin liderliğinde bir heyetle –ki bu heyette bölgede yaşayan Filistinlilerle, Ürdün Filistin delegasyonu olarak oluşturulması- Madrid Barış Konferansına Filistin tarafı olarak katılmasıyla aşılmıştır. Böylece İsrail’in FKÖ ve Doğu Kudüs’ten kimsenin katılmama isteği kabul edilmiştir.

Amerika’nın gözünde Ortadoğu’da ilgilenilmesi gereken konular şunlardır;

“Öncelikle, bölgedeki tüm devletlerin güvenlik sorununa yönelik hassasiyetleri artırılmalı, ikincisi, Ortadoğu’da uzun vadeli istikrar için bölgesel ekonomik dengenin sağlanması yönünde ciddi gayretler sarfedilmesi gerekmektedir. Üçüncüsü, sürekli ve kendi sorunlarını çözebilen uzlaşma sürecinin sağlanmasıdır.”⁵⁶⁵

Bu istekler ABD’nin Ortadoğu çıkarları için de gereklidir. Çünkü, Körfez Savaşı’ndan sonra Amerikan kamuoyunun kendi askerlerinin Ortadoğu’da kalmama isteği, Rusya’nın Ortadoğu’da artık ABD rakibi olamayacağı ve Ortadoğu’da ekonomisini zedeleyecek olayları mümkün olan en kısa sürede çözmek içinde Ortadoğu barışı gereklidir.

⁵⁶³ Bekir Abdulmun’am, **Devlet Filistin Mutemed es-Selam min Madrid ila Oslo**, Beyrut: Dar el-Şuruk, 1994, s. 17-18.

⁵⁶⁴ Sabahattin Şen (haz.) **Su Sorunu Türkiye ve Ortadoğu**, İstanbul: Bağlam Yayınları, 1993, 1993, s. 293.

⁵⁶⁵ Aras, a.g.e, s. 92.

30 Ekim 1991’de başlayan Madris Konferansına, İsrail, Ürdün, Filistinliler, Suriye, Avrupa Topluluğu, Mısır, Suudi Arabistan, Kuveyt, Bahreyn, Umman, Birleşik Arap Emirlikleri, Katar, Fas, Tunus, Cezayir ve Moritanya katılmıştır.

Konferansa katılanların farklı tutumlarından dolayı önemli bir anlaşma beklenmemiştir. Açılış oturumundan sonra taraflar biraraya gelmiş, birbirlerinin görüşlerini anlamaya çalışmış ve toplantıya dair kurallar belirlenmiştir. Tartışılan esas konular; toprak, barış ve güvenlidir. Barış için bunların ayrılmaz birer parça oldukları konusunda taraflar uzlaşmışlardır.

Bu süreç içerisinde taraflar, ikinci defa Aralık 1991’de Washington’da ikili görüşmelere devam etmiştir. Arap ülkeleri (Suriye, Ürdün ve Filistin Heyeti) İsrail politikasını sert bir dille eleştirmişlerdir.

Araplar “barışa karşı toprak” ilkesi uyarınca, İsrail’in işgal etmiş olduğu topraklardan çekilmesini istemekte, İsrail ise bunu kabul etmemektedir. İsrail’in işgal etmiş olduğu topraklarda izlediği yerleşim politikası, bu toprakların yaklaşık yarısına yerleşim yerleri kurarak, buralara 100 bin Yahudi yerleştirmiştir. Arap ülkeleri ve ABD, İsrail’den yerleşim politikalarına son vermesini istemişlerdir. İsrail bunu kabul etmemiştir. Ayrıca İsrail, Filistinlilerin Batı Şeria ve Gazze Şeridi’nde Filistin Devleti’ni kurmalarını istememektedir.⁵⁶⁶

Ocak 1992’de Türkiye’nin de katıldığı Madrid konferansının üçüncü aşaması Moskova’da gerçekleşmiştir. Bu konferansta, çok taraflı görüşmelerle ek alınacak konuların belirlenmesi ve çalışma gruplarının oluşturulması sağlanmıştır. Bunlar: Su, çevre, ekonomik gelişme, mülteciler, silahlanma kontrolü ile güvenlidir. İsrail, Arap ülkeleri, birçok devlet ve BM çok taraflı görüşmelerin katılımcıları olmuşlardır.

Görüşmelerin önemine rağmen, herhangi bir somut ilerleme gerçekleştirilememişlerdir. İsrail’de 3 Haziran 1992’de yapılan seçimler 1977’den beri ülkeyi yöneten sağ parti (Likud Partisi)nin idaresine son verip onun yerine işçi partisi lideri İzak Rabin’i iktidara getirmiştir. Rabin seçim zaferinden sonra tüm dünyaya, barış

⁵⁶⁶ Abdulmun’am, a.g.e, s. 27-29.

sürecini gözeteyeceğini duyurmuştur. Samimiyetini ortaya koymak için de Batı Şeria'daki 6000 evlik yerleşim projesini iptal etmiştir.

Madrid'de başlayıp devam eden görüşmelere hakkında, Filistinliler, İsrail ve Arap komşuları ile bölgeyi tartışmanın, kendilerini çok ilgilendirmediğine karar vermişlerdir. İsrail mültecilerin nihai statüsü konusunda Filistinlilerle ikili görüşme yapmamıştır. Filistinliler Moskova oturumuna katılmamışlar, İsraililer de işgal altındaki toprakların dışında, katılımcıların olduğu mülteciler ve ekonomik sorunlarla ilgili komitelerin toplantılarına katılmayarak boykot etmişlerdir.

Daha sonra İsrail otonomi önermiş ve Şubat-Mart 1992'de ikili görüşmelerin dördüncü raundunda bu konu masaya gelmiştir. İsrail'in önerisi Geçici Dönem Kendi Kendini Yönetim Düzenlemeleri (ISGA), Filistinlilere idari, yargı ve güvenlik ile ilgili konularda çok sınırlı bir otorite vermektedir. Bununla sadece bazı sivil fonksiyonları Filistinlilere devretmeyi planlamıştır. Beşinci raund ve sonrasında Rabin başka öneriler sunmuştur. Fakat bu da bütün öneriler gibi, Filistinliler için işgal altında sınırlı otorite teklif etmek şeklinde olmuştur. Bunlar Filistinliler tarafından kabul edilmemiştir. 3 Mart 1992'de Filistin tarafında, öneri de bulunmuş ve Filistin Geçici Dönem Kendi Kendini Yönetim Düzenlemeleri (PISGA), yargı, adalet ve güvenlik konularında tüm inisiyatifini Filistinlilere kaydırmak, tüm Batı Şeria ve Gazze'yi kuşatmayı kaldırma tekliflerini içermektedir.⁵⁶⁷

İsrail Filistinlilerin isteğini bağımsızlığa giden bir devlet olacağını düşünerek reddetmiştir. Bu görüşmelerdeki başarısızlığı değişik bir tarzda ifade edilirse;

“Çabalar ev sahibi ile evi zorla ele geçirmiş diğer taraf arasında uzun zamandır devam eden çatışmayı çözmek için yapılıyor. Ev sahibi ailenin çoğu üyesi ya göçtü ya da ev ele geçirilirken çıkan çatışmada dışarı atıldı, fakat bazı üyeler hala kalıyor ve bir oda da yaşıyorlar.

⁵⁶⁷ Aras, a.g.e, s. 97-98.

Yıllar süren mücadeleden sonra, iki taraf uzlaşmaya oturmak için karar veriyorlar, işgalci komşularını empoze etmeye muktedir. Konuşmaya istekli olduğu konular bir odada kalmaya devam eden ailenin elbiselerini asabilmeleri... evleri ellerinden çıkmadan çektirdikleri fotoğraflarını asabilmelerine izin verilip verilmemesi gibi sorunlardır.

Su ve elektriği kullanma hakları, eve serbestçe girme ve yaşama hakları ve işgalcinin kendi odalarından aile fertlerini uzaklaştırmasını engelleyip engelleyemeyecekleri [konuşulmakta], ayrıca işgalci, ailenin kalanlarının geri gelmesi ve evin diğer tarafları hakkında da hiçbir şey söylememekte ve görüşmelerin dışında tutmaktadır.”⁵⁶⁸

Madrid Konferansına bu şekilde bakılırsa, barış adına bir şey elde edilemediği sonucuyla karşılaşılır. Rabin Aralık 1992’de 415 Hamas ve İslami cihad üyesini sınır dışı etmiş ve İntifada sürecinde bu hareketlerin ağırlığını İsrail iyi okumaya başlamıştır. Madrid’den İsrail istediğini alamamış barış başka bir bahara ve daha fazla tavizlere bırakılmıştır.

II. Oslo Anlaşması

Barış görüşmelerinin tarafı olan İsrail ve FKÖ aralarında dengesizliği vardır. Buna rağmen bu iki siyasal güç barış sürecinin içine girmiştir. Gizli görüşmeler 1993 İsrail hükümeti ve FKÖ arasında Norveç’in başkenti Oslo’da başlamıştır.

Burada da görüşmelere hegemonik barış (anlaşma maddelerini kabul etme veya reddetme özerkliğini içinde barındıran, eşit olmadığı açıkça belli olan iki güç arasındaki barış olarak tarif edilir)⁵⁶⁹ diyebileceğimiz bir yolla girerek egemenin (İsrail’in) ve zayıf tarafa (Filistin’e) isteklerini dayatarak menfaatlerini istediği şekilde biçimlendirmekten öteye gitmediğini görmekteyiz. İsrail’in içinde başlayan ve değişen dünya şartlarına uyum sağlama adına yeni düşünceler üretilmeye başlamıştır. Artık globalleşen dünyada getto mantalitesi içinde bir milliyetçiliğe, İsrail sistemi içinde yer kalmadığı fikri hakim

⁵⁶⁸ Aras, a.g.e, s. 99.

⁵⁶⁹ Glenn E. Robinson, “Güçlünün Barışı” Roana Carey, (Der.), **Yeni intifada**, İstanbul: Everest Yayınları, 2002, s. 178.

olmaya başlamıştır.⁵⁷⁰ Bu da İsrail'in dünya sistemine entegrasyonunu gerektirir o da Ortadoğu'yla entegrasyonundan geçer. Bunu kavrayan İsrail dış politikasında bazı değişikliklere gitmiş ve şimdiye kadar savunduğu; FKÖ ile doğrudan görüşmeye "hayır", Filistin devletine "hayır" ve barış için toprak formülüne "hayır" düşüncesini değiştirmiştir. Bu değişimde, Filistinliler adına FKÖ ile görüşmesinin daha sağlıklı olacağı "zayıf düşmüş ve yalnız kalmış bir Arafat"⁵⁷¹ ile pazarlık masasına oturabileceği ve FKÖ'nün işgal altındaki intifadayı kontrol altına alabilir düşüncesi de etkili olmuştur.

Bu gizli görüşmeler İsrail'in taviz vermesinden ziyade FKÖ'nün zayıflığı ve iflasından kaynaklanması Rabin için çok caziptir. Bu da Rabin'i FKÖ'yü tanımaya ve güçlenen İslamî akımları FKÖ ile bertaraf etme düşüncesine götürmüştür. Fakat FKÖ ile doğrudan görüşmelere başlamak bir devrim niteliği taşımaktadır. Yapılan gizli görüşmeler sonunda "FKÖ ve İsrail'in birbirlerini tanımaları" sağlanmıştır.⁵⁷²

*"1993'ten beri İsrail ile Filistin arasında yapılan müzakereler ve anlaşmalar birbirinden hiçte farklı yönde seyretmemiştir. Her önemli konuda İsrail'in gücü Filistin'in adaletini istediği gibi yönlendirmiştir. Öncelikle, İsrail'in ısrarı üzerine, kilit konular en sona bırakılmıştır. Her önemli konuda İsrail alınacak kararda gücünü ortaya koymuştur. İsrail'in izni olmadan hiçbir mülteci yurda dönemezdi. İsrail kabul etmeden hiçbir anlaşma iptal edilemezdi. İsrail'in izni olmadan Filistin'e bir barış toprağı bile geri verilemezdi."*⁵⁷³

Onun içindir ki, barış süreci İsrail Filistin arasındaki müzakerelerden ziyade, İsrail'in denetimi altında bulunduğu şeylerin ne kadarından vazgeçebileceğidir.

FKÖ'nün Barış Sürecine Katılımını Edward Said;

"Filistinlilerin kendilerini bir haritaya sahip olmamaları sayesinde meydana boş bulan İsrail'in bizzat kendi eliyle geliştirip denetlediği bir plan dahilinde, zaten

⁵⁷⁰ Aras, a.g.e, s. 103.

⁵⁷¹ Littell, a.g.e, s. 71.

⁵⁷² David Makovsky, **Making peace with The PLO-The Rabin Government's Road to the Oslo Accord**, Oxford: Westview press, 1996, s. 198-199.

⁵⁷³ Robinson, a.g.e, s. 178.

bölinmiş halde olan Filistin topraklarını yeniden ve bu sefer ABC olmak üzere üç alt bölgeye bölmektedir. Oslo'da Filistinliler, ne kendilerine ait bir haritaya, inanılmaz gelecek ama, ne de kararlara itiraz edebilecek veya alternatif planlar sunabilecek denli işgal altındaki toprakların coğrafyasından haberdar bir müzakere ekibine sahiptir.”⁵⁷⁴

Filistinlilerin barış sürecinde İsrail üzerindeki tek baskısı, İsrail tekliflerine “hayır” diyerek, İsrail’in Arap dünyasında normalleşmesine engel olmak şeklinde olabilecektir. Fakat Filistinliler bunu yapmamışlardır. FKÖ lideri, Arap dünyasından kendilerine herhangi bir “hayır” gelmeyeceğini bildiğinden ve Sovyetler Birliğinin dağılmasıyla, dünya patronluğu koltuğuna tek başına oturan ABD’nin isteğiyle 13 Eylül 1993’de İsrail-Filistin arasında Beyaz Saray’da ilkeler deklarasyonu (DOP) imzalanarak yürürlüğe girmiştir.

“Barışçıl uçtaki 1968 Allon planından 1989 Şamir-Peres-Bakır planına ve aşırı sağcı Ariel Sharon ve İşçi Partisinin 1992’de önerdiklerinden pek de farklı olmayan planlarda dahil yıllardır İsrail’in sunduğu teklifler dizileriyle de uyuyor”⁵⁷⁵ diye Noam Chomsky bu anlaşmayı; yorumlamaktadır. Yani değişen bir şey yok İsrail tarafında, değişen şey FKÖ ve Arafat’tadır.

Yine Chomsky Arafat’ın bu anlaşmayı kabul etmesini;

“Arafat’ın Filistin hareketindeki iktidarını sürdürebilmesi için bunu son şans olarak görmüş olabileceğidir. FKÖ, kendi içindeki bozulma ve garip tutumları nedeniyle halkının çoğunluğunca küçümsenen bir konuma gelmişti ve artık 1993’e geldiğinde Arafat’a muhalefetin ve örgütün demokratikleştirilmesi yönünde taleplerin ciddi boyutlara ulaştığı, İsrail basınında da yer almıştı. İşte şimdi yetkililer her zaman isteye geldikleri türden bir anlaşma şansının kokusunu alıyorlardı. Fiilen bir İsrail temsilcisi olarak Arafat tımar beyliğini sürdürebilir, hatta kayda değer bir kaynak kullanımı olanağı bile elde edebilirdi. Elimizdeki verilere göre, Arafat’ı Oslo’ya iten gerçekler bunlar gibi görünmektedir.”⁵⁷⁶

⁵⁷⁴ Edward W. Said, “Filistinliler Kuşatma Altında”, Carey, a.g.e, s. 49.

⁵⁷⁵ Noam Chomsky, **Yeni Dünya Düzeninde Yalanlar ve Gerçekler**, (çev. Selene Göbelez), İstanbul: Mavi Ada Yayınları, 2000, s. 238.

⁵⁷⁶ Chomsky, a.g.e, s. 239-240.

Arafat'ın Rabin'e yazmış olduğu tanıma mektubunda;

“FKÖ... tüm FKÖ unsurları ve personelinin, uysallıklarını garantilemek, şiddeti önlemek, asilerini disipline etmek amacıyla sorumluluğu üzerine alacaktır”⁵⁷⁷

Arafat farklı kelimelerle aynı anlama gelecek olan ifadeleri Norveç Dışişleri Bakanı Johan Jorgon Halst'a da yazmıştır.⁵⁷⁸

Bu iki mektuptan şu sonucu çıkarabiliriz. İntifada ile başlayan ve İsrail'in uluslararası politikalarda köşeye sıkıştığı, ekonomik olarak darboğaza girdiği bir zamanda İsrail'in askerliğini yapmak, intifadayı bastırmak ekonomik zorluklar içinde kalan İsrail'i düze çıkaracaktır, şeklinde düşünmesede ortaya konan davranışların sonucu buraya varmaktadır.

Bu metin, geçici yönetim için ilkeler deklarasyonu (DOP) adı altında imzalanmıştır. Bu anlaşma İsrail'le Filistin arasındaki savaşı sona erdirmeyi amaçlamıştır. Beş yıllık bir süreci içermektedir. Bu süre içinde, Filistin yönetimi seçimle belirlenecek, barış görüşmeleri devam edecek, nihai anlaşma ve özel durumlar yani Kudüs, mülteciler ve Yahudi yerleşimcileri durumu üçüncü yıldan sonra ele alınacaktır.

İsrail Filistin arasında imzalanan Oslo süreci ilkeler Deklarasyonu (Oslo I), Nisan 1994'te imzalanan Ekonomik ilişkiler protokolü (Paris Anlaşması), Mayıs 1994'te yapılan Gazze Şeridi ile Eriha Bölgesi'yle ilgili Kahire (Gazze-Eriha) Anlaşması, Eylül 1995'te yapılan Batı Şeria ve Gazze şeridiyle ilgili İsrail-Filistin Ara Dönem Taba Anlaşması (Oslo II), Ocak 1997'de yapılan el-Halil protokolü, Ekim 1998 Wye Nehri Memorandumu ve Eylül 1999'da yapılan Şarm el-Şeyh anlaşması takip etmiştir.

Bu anlaşmalar arasında yapılacak basit bir karşılaştırma, İsrail'in her zaman önce kendi taahhütlerini yerine getirmeyi reddettiğini, ya da daha sonra yapılacak bir

⁵⁷⁷ Mokovsky, age, s. 201; Arafat 1978'de de İsrail tanıyacağını belirtmiş, fakat İsrail bu demeçleri görmezlikten gelmişti. Bakınız, Pual Findley, ABD'de İsrail Lobisi, (çev. Mustafa Özcan, Ahmet Asrar) İstanbul: Pınar Yayınları, 1994, s. 32.

⁵⁷⁸ Mokovsky, a.g.e, s. 203.

anlaşmayla bu taahhütleri sulandırdığını ve amaçlarının dışına itme konusunda başarılı olduğudur. Daha sonra bunu yalanlama ve başka müzakere taleplerinde bulunarak⁵⁷⁹ bu taahhütlerini çok farklı yönere çekerek, işin içinden çıktığını görülmektedir.

DOP'a göre, kültür, sağlık, sosyal refah, dolaysız vergilendirme ve turizm alanında yetki ve sorumluluklar Filistin yönetimine devredilecek Batı Şeria ve Gazze şeridini kapsayan alanda Filistin Barış Gücü oluşturulacaktır.⁵⁸⁰

III. Gazze Eriha (Kahire) Anlaşması

DOP'tan sonra taraflar Paris ve Kahire'de görüşmelere başlamış ve 7 ay sonra bazı konularda uzlaşmaya varmışlardır. 4 Mayıs 1994'te Kahire'de Gazze Eriha diğer bir adla Kahire anlaşmasını imzalamışlardır. Buna göre, İsrail ordusu Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nden çekilerek, çekilme sonrası Filistin topraklarında yaşayan Yahudilerin güvenliğinden İsrail sorumlu olacak, yollarda ortak devriyeler ve hareketli güvenlik güçleri bulunacaktır. İsrail ise bölgede yaşayan Filistinliler için, güvenli geçişi garanti altına alacaktır. Filistinliler iç güvenlikleri ve İsraillilere yönelik saldırıları önlemek için 9 bin kişilik polis gücü oluşturacaktır. İsrail beş bin Filistinli mahkumu serbest bırakacak, fakat buna Hamas ve İslamî Cihat'la bağlantılı eylemciler bu anlaşmanın dışında tutulacaktır.⁵⁸¹

IV. Taba (Oslo II) Anlaşması

1995'te yapılan Taba (Oslo II) anlaşması sonrası, özerklik seçimleri yapılmış, Batı Şeria'da genişleme üzerine anlaşmaya varılmıştır. Buna göre İsrail 7 şehir ve 450 köyden geri çekilecektir.⁵⁸²

Oslo'nun ikinci ayağını oluşturan bu anlaşmayla, Filistin toprakları üç bölgeye ayrılmıştır. A (Filistin güvenlik kontrolü altındaki bölge) el-Halil başta olmak üzere 6 Filistin şehri bu kategoridedir. Fakat buralara giriş ve çıkışlar yine İsrail'in kontrolündedir. Filistin yönetimi kentin içini yönetecektir. B (yönetim Filistinlilerde,

⁵⁷⁹ Mouin Rabbani, "Envai Çeşit Başarısızlık: Oslo ve El-Aksa İntifadası", Carey (der.), a.g.e, s. 111-112.

⁵⁸⁰ Çubukçu, a.g.e, s. 80; Aras, a.g.e, s. 108.

⁵⁸¹ Çubukçu, a.g.e, s. 80-81.

güvenlik İsrail denetiminde olan bölgedir). Bu alan Filistin'in yüzde 98'ini oluşturur. C Belgesi, İsrail'in hem yönetimi hem de güvenlik altında olan bölgedir.

Mouin Rabbani'ye göre

“II. Oslo anlaşmasının el-Halil'in yeniden düzenlenmesiyle ilgili I. ek'inin VII. Maddesinin de müzakere edildiği el-Halil anlaşması bu ilkeyi tersine çevirmişti. Dolayısıyla (A bölgesi) İsrail'deki yeniden yerleşim düzenlemesi hükümlerinden muaf tutulan bölgeler bile, yapılacak ek anlaşmalardan özellikle belirtilmediği sürece, İsrail'in tam denetimi altında kalıyordu. Böylece İsrail belli yerlerden çekilmek ne söz, buralara daha çok yerleşecektir.”⁵⁸³

Böylece yapılan anlaşmaların, pratikte Filistinliler için bağımsızlıklarının pek fazla bir anlamı kalmamaktadır. İsrail taahhütlerini yerine getirip geri çekilmemekte ve yeni yerleşim yerleri kurmaması gerekirken, yeni yerleşim yerlerini kurmaya devam etmektedir.

Taba anlaşmasıysa, İsrail sömürge sistemlerinin benzeri bir uygulama ile Filistinliler'e ikinci sınıf olarak kabul ettiği gibi, kurulduğu tarihten bu yana uygulamış olduğu Filistinlileri aşağılama yöntemini, resmi bir şekilde de ortaya koymaya başlamıştır.

Filistinliler bir şehirden diğerine seyahat etmek istediklerinde ancak İsrail'in belirlemiş olduğu yollarda gidebilir. Ayrıca Filistin Güvenlik güçleri, askeri üniformalı hiçbir İsrail askerin durduramaz, kimlik soramaz, ayrıca İsrail vatandaşını sorgulayamaz. Böylece İsrail bu politikasını Filistinlilerle yaptığı anlaşmayla onlara kabul ettirmişlerdir.

El-Halil'in konumu Taba anlaşmasında da belirtildiği gibi, Yahudi yerleşimciler el-Halil ortasında (bir deniz ortasındaki ada gibi) “tehditkar” ve silahlı 400 kişi kalmaktadır. Bunlar İsrail'in en tutucu kesiminden gelmektedir. İsrail askerleri tarafından korunmakla birlikte, hepsi silahlı ve yerleşim alanlarına yaklaşan

⁵⁸² Çubukçu, a.g.e, s. 82.

⁵⁸³ Rabbani, Carey (der.) a.g.e, s. 112-113.

Filistinlilere ateş açma hakkına sahiptirler.⁵⁸⁴ 1994 yılında el-Halil'deki İbrahim Camii'nde sabah namazı kılan Filistinliler üzerine ortadoks Yahudilerin partisi Kach'a üye olan Baruch Goldstein adlı bir yerleşimci tarafından otomatik tüfekle ateş açılmış ve 29 Filistinli bu olayda hayatını kaybetmiştir.

Fakat Filistin özerk yönetiminin İsrail ile yapmış olduğu el-Halil protokolünün 400 Yahudi yerleşimcinin ve 40 bin Filistin'in yaşadığı "H-2" diye isimlendirilen bölge için

"H-2 bölgesinde iç güvenlik ve kamusal asayiş konusunda bütün yetki ve sorumluluk İsrail'de olacaktır. Ayrıca, İsrail, İsraililerin güvenliğinden de bütünüyle sorumlu olmaya devam edecektir."⁵⁸⁵

Bu maddeden dolayı bu olayla ilgili Filistin yönetimi her hangi bir soruşturma başlatamamış İsrail ise bununla ilgili araştırmayı üstünkörü gerçekleştirmiştir.

Bütün bunlara rağmen; 15 Ocak 1997'de imzalanan el-Halil protokolü 1993 Eylül'ündeki ilkeler deklarasyonundaki İsrail Siyonist rüyasının sonu olarak algılanmıştır. Protokolün imzalanması ve Oslo anlaşmalarında varsayılan barış için toprak prensibini destekleyen ilk etkili Likud uygulamasıdır.⁵⁸⁶

V. Barışa Ara Verilmesi ve Rabin'in Öldürülmesi

İsrail yönetimi, FKÖ'den istedikleri şartlarda görüşmelerini sürdürüp dünya kamuoyunda bu konuda ikna ederek, barışa istekli olduklarını göstermeye çalışarak, FKÖ'den istediklerini almalarına rağmen, İsrail halkı,-bunlar İsrail'in dinci kesimi oluşturmaktadır- barış karşılığı toprak konusuna sıcak bakmamaktadır. İzak Rabin ise, Filistin'le barış konusunda halkı ikna etmek için çalışmalar yapmıştır. Bu amaçla 4 Kasım 1995'te Tel Aviv'de binlerce kişinin katılacağı bir miting düzenlemiştir. Miting alanın her yanına barışı destekleyen dövizler asılmış ve mitingde barış yanlısı sloganlar

⁵⁸⁴ Çubukçu, a.g.e, s. 84.

⁵⁸⁵ Allegro Pacheco "Çiğnenen Ahit: Oslo Anlaşmaları" Carey, a.g.e, s. 322.

⁵⁸⁶ Lamis Andani, "Redefining Oslo: Negotiating the Hebron protocol", *Journal of Palestine Studies*, Spring 1997, s. 17.

atılmıştır.⁵⁸⁷ Fakat İsrail sertlik yanlıları ise; “Yahudi toprağının” Filistinlilere teslim edilmesine karşıdır. Bunun için de İzak Rabin’e karşı öfkeli dirler. Bu yüzden Rabin miting meydanına girdiğinde, aşırı sağcı Yahudi bir yerleşimci olan Yigar Amir tarafından öldürülmüştür.⁵⁸⁸ Bu da İsrail için de güçlü bir barış karşıtı lobinin olduğunu göstermektedir.

Rabin’in öldürülmesinden sonra “güvercin” olarak bilinen Şimon Peres başbakan olmuştur. İsrail-Filistin diyalogunu başlamasından da etkin olan Peres barış görüşmelerine devam etmiştir. 1996’da yapılan İsrail seçimlerinde ise sağcı Likut Cephesi lideri Benyamin Netanyahu’nun seçimleri kazanmasıyla sonuçlanmıştır. Netanyahu barış sürecini devam ettirmiş fakat barış; “güvenlikli barış” tezi çerçevesinde olmalıdır. Güvenlik meselesi İsrail’in yumuşak karnıdır. Bunun içinde Filistinlilere toprak konusunda daha az ödün verilecektir. Yapılan müzakereler sonucunda Netanyahu bu politikada başarılı olmuştur. Bu süre içinde de yeni yerleşim bölgelerinin inşasını sürdürerek İsrail din eksenli radikal sağındaki kamuoyunu da memnun etmiştir.

VI. Wye River Memorandumu

ABD baskısı sonucu Netanyahu 18 ay sonra Arafat ile Wye River Memorandumunu imzalamıştır. Bu anlaşmada Netanyahu’nun ileri sürdüğü “güvenlikli barış” çerçevesinde yeniden yerleşim düzenlemesi kriterlerine uymak için bölgelerin statüsünün değişmesi gerekmektedir.

Wye River anlaşmasına göre;

1. Filistin yönetimi terörizme karşı tolerans göstermeyecektir.
2. Filistin yönetimi ulusal sözleşmesindeki tüm İsrail karşıtı maddeleri çıkaracaktır. Buna karşılık Gazze Havaalanı’na izin verilecek ve Gazze ile Batı Şeria arasındaki bağlantıyı sağlayan iki karayolunu Filistinliler kullanabilecektir.

⁵⁸⁷ Çubukçu, a.g.e, s. 85.

⁵⁸⁸ Hayrettin Turan “Dünyanın Barut Fıçısı”, *Tarih ve Düşünce*, Haziran 2002 Sayı: 6, s. 51.

3. On gün içinde ulusal sınırların çizilmesi için gerekli görüşmeler başlayacak, Filistinli mültecilerin geri dönüşleri ve Kudüs'ün gelecekteki statüsü konuları aynı zaman içinde ele alınacaktır.

4. Filistin yönetimi tüm terörist hareketleri yasaklayacak ve yasadışı olarak silah bulunduranların ellerindeki silahlar toplanacaktır.⁵⁸⁹

Netanyahu barış sürecine inanmadığı gibi, imzaladığı bu barışın yükümlülüklerini de yerine getirmemiştir. Fakat buna karşılık herşeyi Filistin yönetiminden beklemiştir. Arafat ise, anlaşmanın uygulanması halinde kamuoyunun rahatlayacağını düşünerek, maddelerin gereklerini yerine getirerek kamuoyunu karşısına almıştır.

Arafat özellikle Gazze şeridinde güvenlik gerekçesiyle bir iç terör estirmiş, başta Hamas elemanları olmak üzere birçok muhalif tutuklanmıştır.⁵⁹⁰

Buna karşılık başta Hamas olmak üzere İslamcı gruplar şiddet hareketlerini artırarak ve barış sürecine tepki göstererek eylemlerini en üst noktaya ulaştırmışlardır. Filistin yönetimi bu militanları yakalamak için bazen İsrail gizli servisiyle iş birliği yapmış ve birçok militanı hapse attirmiştir. Hatta daha ileri giderek “ Hamas örgütüne ve tam olarak altyapısına el koymuştur. Filistin polisi, içlerinden bazılarını öldürmüştür. Gerçekten büyük bir kararlılık içinde çalışmışlardır”⁵⁹¹ bu ifadeler Şimon Peres'e ait ve Arafat'ın güvenlik güçleri kendi halkına yaptığı işkenceler sonucu 7 kişi hayatını kaybetmiştir. Uluslararası Af Örgütü bu konuda Filistin yönetimini tutuklulara işkence yapmakla suçlamıştır.⁵⁹² Bu da İsrail'in gerçekleştirmiş olduğu baskı hareketlerini artık Filistin yönetimine devrettiğinin göstergesi şeklinde yorumlanmıştır.

Netanyahu Eylül 1996'da Kudüs'ün “Eski şehir” bölümüne bir tünelin yeniden açılması için izin vermesi, ki burası Müslümanlar için kutsal sayılan Haremü'l-Şerif'in altıdır. Filistinlilerin protestolarına neden olmuş, İsrail ile Filistin güvenlik güçleri arasında ilk kez çatışma çıkmış, 80'den fazla kişinin ölümü ile sonuçlanmıştır. Bu

⁵⁸⁹ Çubukçu, a.g.e, s. 87.

⁵⁹⁰ Çubukçu, a.g.e, s. 87.

⁵⁹¹ Littell, a.g.e, s. 101.

⁵⁹² Littell, a.g.e, s. 101.

durum İsrail'deki sağ partilerin genel politikasıdır. Filistinlilerden tepki gelecek kutsal yerleri bu şekilde kullanarak, Filistinlilerin tepkisine çekerek baskı uygulamışlardır. 2000 el-Aksa intifadasının başlama nedeni de Ariel Şaron'un Haremü'l-Şerif'e girmesidir.

Barış sürecinin Netanyahu'nun iktidarında tıkanması, İsrail'de yapılan seçim sonrası eski bir general olan Ehud Barak'ın "Barışı ben gerçekleştirim" sloganını kullanarak iktidara gelmesiyle sonuçlanmıştır. Hizbullah'ın Güney Lübnan'da İsrail'e verdirdiği kayıplardan dolayı, İsrail'in daha fazla Güney Lübnan'da kalmasına gerek kalmadığı gerekçesiyle bu dönemde geri çekilmiştir.

VII. Şarm el-Şeyh Anlaşması

Barak, Temmuz 1999'da Filistinlilerle Şarm el-Şeyh Anlaşması imzalamıştır. Bu anlaşma İsraililerin Batı Şeria'da yeniden yayılmasına olanak tanıyan, önemli ara dönem konuları gündeme getirmesi, en önemlisi ise sürekli yerleşim konusunda bir "çerçeve anlaşması" (Şubat 2000) ve kapsamlı bir İsrail-Filistin barış anlaşması (13 Temmuz 2000) yapılması için kesin bir zaman belirlenmesini sağlamıştır.⁵⁹³

VIII. Camp David Anlaşması ve Barış Sürecinin Tıkanması

Barak'ın ısrarı sonucu ABD başkanı Bill Clinton, İsrail lideri Ehud Barak ve Filistin Lideri Yaser Arafat'ı Temmuz ayında Camp David'de yapılacak zirveye davet etmiştir. Fakat yapılan uzun müzakereler sonuç vermemiştir. Barak'ın barış arayışındaki ısrarı ve "altına bakılmadık taş" bırakılmadığını söylemesi, Filistinlilerin onun "beş "hayır" nedeniyle altına bakılmadık çok taş olduğu sonucuna varmalarına neden olmuştur. Bu da Camp David'in başarısızlıkla sonuçlanmasına ve Filistinlilerin İsrail'e güvenilmez tezlerini pekiştirerek artırmasına neden olmuştur.

Ha'aretz'in Filistin topraklarındaki muhabiri Amira Hass;

"Yedi yılı aşkın süre geçti ve İsrail, Batı Şeria'nın yüzde 61,2'si ile Gazze Şeridi'nin yüzde 20 kadarı (bölge C) üzerinde güvenlik ve idari denetime, ek olarak da

⁵⁹³ Rabbani, Carey (der.) a.g.e, s. 104.

*Batı Şeria'nın yüzde 26,8'i (Bölge B) üzerinde güvenlik denetimine sahip*⁵⁹⁴ bu denetim sayesinde İsrail işgal etmiş olduğu Filistin topraklarındaki yerleşim birimlerini iki kat artırmıştır. İsrail işgal etmiş olduğu toprakları terketmeyi hiç düşünmedi çünkü İsrail temel su kaynakları Batı Şeria'dadır. Filistinli aydın Edward Said bu barış sürecini şu şekilde değerlendirmektedir.

*“Arafat yedi yıldan beri İsrail'de barış süreci anlaşmalarına imza atıyor. Camp David açıktır ki, bunun sonuncusu olmuştur. Arafat kuşkusuz duraksamaktadır artık. Çünkü altına imza attığı anlaşmaların ağırlığının farkına ancak varabilmiştir... çürümeyi, despotizmi, yüzde 25'e varmış müzmin işsizliği, halkın çoğunun yaşadığı yoksulluğu bir yana bırakın, ayakta kalışını İsrail'e ve ABD'ye borçlu olduğunun, elinde Haremü'l-Şerif ve gerçek bir devleti olmadan, hatta sürdürülebilir bir yönetim ihtimali dahi elinden alınmış olarak halkının arasına atılabileceğinin de farkına varmış olsa gerekir.”*⁵⁹⁵

Camp David'te genel başlıklarla şu konular ele alınmıştır:

Filistin Devletinin Geleceği; Ehud Barak, Filistin devletinin varlığını kabul edeceği sinyallerini vermiştir. Bu çerçevede İsrail, Batı Şeria ve Gazze Şeridi arasındaki Filistin bağlantılarının İsrail topraklarından geçmesini kabul etmiştir. Arafat ise tam bağımsız devlet kurma konusunda ısrar etmiştir. Çünkü İsrail, Filistin'in ordu kurmasına karşı çıkmış ve hava sahasının kontrolünü ele almak istemiştir.

Sınırlar; BM kararına uygun olarak Filistinliler İsrail'in 1967'den önceki sınırlara çekilmesini istemiş, İsrail ise bunu kesinlikle reddetmiştir. Yerleşim yerlerini de elinden çıkarmak istememiştir.

Filistinli Mülteciler; 1993'den Oslo'da başlayan barış sürecinde İsrail sürekli mülteciler konusunu geri atmıştır. 1948 ve 1967'deki Arap-İsrail savaşında yaklaşık 3.5 milyon Filistinli mülteci durumuna düşmüştür. Filistinliler bunların geri gelmesini isterken, İsrail, “korkulu rüyası” olan mülteciler konusunda çözüme yanaşmamıştır.

⁵⁹⁴ Said, Carey (der.) a.g.e, s. 56.

⁵⁹⁵ Said, Carey (der.) a.g.e, s. 60.

Çünkü İsrail'in üzerinde kurulduğu topraklar bu insanlara aittir. Mültecilere tazminat ödemediği daha ileriye gitmemiştir.

Yahudi Yerleşimciler; Filistinliler Batı Şeria ve Gazze'deki İsrail yerleşim birimlerinin boşaltılmasını ve buraların egemenliğinin kendilerine verilmesini isterken, İsrail ise boşaltmamayı ve egemenliğin kendilerinde kalmasını istemiştir.

Kudüs'ün Nihai Statüsü; Kudüs barış süreci boyunca barışın en zorlu konusu olmuştur. Kaba hatlarıyla dahi olsa bir çözüme ulaşamamıştır. Kudüs'teki üç büyük dinin kutsal yerlerine özel bir statü tanınması dahil, kentle ilgili bütün konularda anlaşmazlık söz konusu olmuştur. Kudüs'ün doğusunu da 1967 savaşından sonra kendisine bağlayan İsrail, Doğu Kudüs'ün egemenliğini Filistinlilere vermek istememektedir. Filistinliler ise, doğal başkentleri olarak kabul ettikleri Kudüs'ün işgal altında olduğu ve İsrail'in çekilmesi gerektiği tezini ileri sürmüşlerdir.⁵⁹⁶

Camp David'e yapılan görüşmeler ve pazarlıklar sonuçsuz kalmıştır. Kudüs statüsü, mülteciler ve Yahudi yerleşimciler konusunda ise büyük sorunlar çıkmıştır.

“Oslo'da içkin olan güç dengesizliği, anlaşmanın “çarpık” bir biçimde sonuçlanmasını daha baştan garanti altına alıyordu. Bu anlaşmayla, doğrudan bir askeri işgal taktiği uygulama yükünden kurtulmak isteyen ve nüfuzunu sürekli artıran bir İsrail, zayıflatılmış ve tükenmiş bir FKÖ'yle işlevsel bir işbirliği yaparak ilerleme kaydediyordu; bu anlaşmaya göre İsrail, Batı Şeria ile Gazze Şeridi'deki stratejik varlıklara (toprak, su, sınırlar, Kudüs) sahip olma hakkını elinde bulunduracak, FKÖ ise tanımlanmış bir Filistin varlığı çerçevesinde Filistin halkının resmi sorumluluğunu üstlenecekti. Bu temel taşları İsrail'in kendi güvenlik çıkarlarına uygun olarak yerleştirilmiş ve Filistinlilerin bireysel ve kolektif hakları dahil her şeyinin bağımlı hale getirildiği bir süreçtir.”⁵⁹⁷

Barış süreciyle İsrail'in yeni yerleşim yerlerini kurması İsrail'in barışa inanmadığını göstermiştir. Mouin Rabbani bu olayı şu şekilde ifadelendirmiştir.

⁵⁹⁶ Çubukçu, a.g.e, s. 88-91.

⁵⁹⁷ Rabbani, Carey (der.) a.g.e, s. 119-120.

“Eylül 1993 ile 2000 yılları arasında, toplam yerleşimci sayısı (Kudüs çevresi hariç) yüzde 77’lik bir artış göstermiş 110 binden 195 bine çıkmıştır. Kesin verilerle söyleyecek olursak, yasal olmadığı halde Batı Şeria ile Gazze Şeridi’ne yerleşen Yahudi yerleşimcilerin sayısı 1967 ile 1993 yılları arasında 4.200, 1986 ile 1996 yılları arasında 9.600, 1994- ile 2000 yılları arasında 12.000 civarındaydı. Bu arada arazilerin istimlak edilmesine de devam ediliyordu.”⁵⁹⁸

⁵⁹⁸ Rabbani, Carey (der.), a.g.e, s. 121-122.

BÖLÜM V.

İSRAİL'DEKİ DİNCİ VE MİLLİYETÇİ AKIMLAR, BU AKIMLARIN BARIŞ SÜRECİNE ETKİLERİ VE YAKLAŞIMLARI

İsrail'de politikacılar, özellikle de milliyetçi ve dinci olanlar, genel olarak Yahudi olmayanları, özel olarak, Filistinlileri, Tevrat'ta geçen Amalıkların (eski zamanlarda Sina Yarımadası bölgesinde yaşadığı sanılan bir kavim) İsrail ve Yahudiler için oluşturduğu tehkileyi oluşturduğunu vurgulamaktadırlar. Arapları İsrail'in ezeli düşmanı kabul etmektedirler. Daha önce de belirttiğimiz gibi Tevrat'taki bazı ayetleri (Exados 17: 14-16) Batı Şeria'daki milliyetçi ve dinci yerleşimciler sıkça kullanmakta ve bu ayetlerin gereği olarak Yahudi olmayanların yok edilmesi istenmektedir. Siyonist hareketin programı da ırkçı bir yaklaşıma sahiptir.⁵⁹⁹ İsrail'in bu milliyetçi ve dinci tutumu 1967'den sonra İsrail'in Batı Şeria ve Gazze'yi işgaliyle birlikte çok daha militan milliyetçi ve dinci bir irredentizm (başka bir ülkenin topraklarında hak iddia etme) ortaya çıkmıştır. Bu akım yerleşimciler arasında yayılmış, yeni yeni etkili olmaya başlayan Gush Emunim'de somutlaşmıştır. İşte bu bağlamda dinci ve milliyetçi partiler ve hareketler hahamların yardımıyla, Batı Şeria'nın işgali ve Arapların şiddet kullanılarak topraklarından edilmelerini haklı çıkaracak bir dinsel dayanak bularak, "1968'de İsrail ordusunun baş din görevlisi Samuel Derlich, askerlere Tevrat'ta 'Amalıkları yok etmenin' mitzvah (dinsel bir görev) olarak ifade edildiğini"⁶⁰⁰ bildirmekten çekinmemiştir. Bazı subaylar bunu protesto edince Kırk haham Derlich'i savunmak ve söyleminin Yasal Yahudi geleneği halakhahâ uygun olduğunu bildiren bir mektup yazmışlardır. 1970'den beri milliyetçi ve dinci partiler İsrail'in siyasetinde daha etkin bir rol almışlardır. İsrail siyasetinde gözlenen bu değişim ülke dışındaki bazı olaylarda da kendini göstermiştir. Hizbullah ve Hamas'ın ortaya çıkışı gibi.

İsrail dincilerin en sık yinelediği metinlerden biri, Yahudilerin sabah ayininin bir parçası olan 149. ilahinin 5-9 ayetleridir. "Dillerinde Tanrı'nın övgüleri, ellerinde iki başlı kılıçları olsun. Yahudi olmayanlardan öç almak ve milletleri cezalandırmak için. Krallarını zincirlerle, soylularını demirden prangalarla bağlamak için" bu satırlar

⁵⁹⁹ Fred Halliday, **İslâm ve Çatışma Miti**, (çev. Umut Özkırmı, Gülberk Koç) İstanbul: Sarmal Yayınevi, 1998, s. 211.

yerleşimcilerin yerli Araplara saldırılarını meşrulaştırdığı yorumu yapılmaktadır. Biz aşağıda İsrail'deki milliyetçi ve dinci partiler ve hareketler hakkında kısa açıklamalar ve barışa yaklaşımları üzerinde durmaktayız. Bu partilerin bu günkü İsrail halkı içindeki konumu ve barışa yaklaşımlarını göreceksiniz.

A.İsrail'deki Dinci Ve Milliyetçi Akımlar

I.Agudat Yisrael Partisi

1912 yılında Alman ultra Ortodoks Yahudileri tarafından kurulmuş anti-Siyonist ve dini bir partidir. Parti İsrail devletinin kurulmasına ve İbranice'nin günlük dil olarak kullanılmasına karşı çıkmakla birlikte kendi eğitim kurumlarının devlet tarafından kabul edilmesi ve kurulan İsrail Devletinde belli dini kurallara uyulması (Anayasa yapılmaması, şabat ve koşerlik kurallarına uyulması, dindar gençlere askerlik mecburiyetinin getirilmemesi gibi) şartıyla devletin kurulmasına karışmamıştır. Dış politika ve barış konusunda barışçıl bir çizgi izlemiştir. Toprak konusunda ise "vadedilmiş toprakların hala vaad edilmiş olduğunu, henüz verilmemiş olduğunu" ileri sürmektedirler.⁶⁰¹

II.Degel Ha Torah Partisi

Ultra-Ortodoks eksenli partidir. Haham Yosef Shalom'un ruhanî önderliğinde 1992 seçimleri öncesinde kurulmuştur. Litsonyalı dindar Yahudilerin partisi olarak Degel Ha Torah, Agudat Yisrael Partisi ile Birleşik Tevrat Cephesi (Yahdut Ha Torah) adı altında birleşik bir liste oluşturmuşlardır. Haham Parush'un liderliğini yaptığı parti Agudat Yisrael'in geleneksel anti-Siyonist tutumuna rağmen Filistinlilerle yapılan müzakerelere ve bir Filistin Devleti kurulmasını istememekte ve buna karşı bir politika izlemektedir. Dini konularda var olan geleneğin korunmasından yana olan parti 1999'da girdiği seçimlerde milletvekili sayısını ikiden beşe çıkarmıştır. Bu da anti-Siyonist çizgiden Siyonist çizgiye ait düşüncelere, Filistin politikası konusundan kayması gelecek için büyüme vadeden bir ultra-Ortodoks parti olduğunu ispat etmiştir.⁶⁰²

⁶⁰⁰ Halliday, a.g.e, s. 212.

⁶⁰¹ Yılmaz, a.g.e, s. 183.

⁶⁰² Yılmaz, a.g.e, s. 187-188.

III.Likud Partisi

İsrail'deki en önemli sağ partidir. 1973 yılında Gahal ve Herut'un kontrol ettiği küçük grupların bir araya gelmesiyle kurulmuştur. Herut ise 1948 yılında Menachem Begin tarafından kurulan radikal sağ görüşlü Revizyonist Siyonist partidir. Temelini İrgun terör örgütünden almaktadır. Herut özgürlük manasına gelmektedir. 1965 yılına kadar seçimlere tek başına katılmıştır. Bundan sonra Liberal Blokla birlikte kurduğu ittifaktan Gahal ittifakı çıkmıştır. 1973 yılına kadar iki parti olarak kalmışlardır. 1973 yılında Likud ittifakına dönüşmüştür. Uzun yıllar Likud'un ana partisi olma konumunu sürdürmüştür. Oluşumunda emekli bir general olan “Şabra ve Şatilla Kasabı” unvanı sahibi Ariel Şaron öncü olmuştur. 1977, 1981 ve 1984 seçimlerinden sonra kurulan hükümetlerin büyük ortağı olmuştur. Bu parti sırasıyla Menachem Begin (Irgun Terör Örgütünün kurucusu), Yitzhak Shamir, Benyamin Netanyahu ve Ariel Şaron tarafından yönetildi. Parti temel prensip olarak Batı Şeria ve Gazze şeridi üzerindeki Yahudi idaresinden taviz vermemeyi esas almıştır.⁶⁰³

Buna rağmen 1993'te başlayan Oslo sürecine katılmıştır. Fakat Netanyahu'nun “güvenli barış” tezi çerçevesinde fazla bir yol katedememiştir. Netanyahu'nun seçimi kaybetmesinden sonra 2001 yılında Ariel Şaron'un liderliği altında daha radikal bir çizgiye kaymıştır. Likud ülkenin Sefarad ve Mizrahi (Doğu Yahudiliği) tabanından destek bulmuştur. Ve 28 Ocak 2001 yılında yapılan seçimlerde birinci parti olarak çıkmıştır. El-Aksa intifadasının başlama nedeninin Şaron olduğu da söylenmektedir.

“Filistin topraklarının İsrail ordusu tarafından kuşatılıp şiddetin doruğa tırmandığı bir dönemde yaptığı açıklamada, Ariel Şaron ‘Kayıplarını artırmalıyız ki bu yolla bir şey kazanamayacaklarını anlasınlar....Onları vurmalyız, bir daha bir daha vurmalyız, bunu iyice anladıklarına kanaatimiz gelene kadar’ yorumunu yapmaktan çekinmemektedir.Likut partisi üyesi Meir Sheerit ise Parleментoda yaptığı konuşmada, İsrail ordusunun Filistin topraklarında uyguladığı şiddeti desteklediğini söylemiş ve

⁶⁰³ Yılmaz, a.g.e, s. 199.

'Filistinliler barış istiyoruz diye can havliyle bağırincaya kadar vurulması gerektiğini' savunmuştur.⁶⁰⁴

Şaron'un Filistinlilere karşı izlemiş olduğu politika ve daha öncesinde Filistinlilerin zihninde yer almış olduğu konum itibariyle güven arzetmemektedir. Bu nedenle Şaron ve Mahmut Abbas'la başlayan Yol Hariyası barış görüşmeleri, Şaron'un açıklamalarıyla sekteye uğramıştır. Çünkü Şaron dünyadaki Yahudilerini İsrail'e davet etmekte ve bu toprakların Tevrat'ta geçtiği gibi İsrailoğullarına ait olduğuna inanmaktadır. Yapılan görüşmeler ise uluslararası arenada zor duruma düşen İsrail'in barışın karşısında değil yanında olduğunu göstermek içindir. Onun içindirki yapılan görüşmeler hiçbir sonuç vermemiştir.

IV.Gush Emunim (İnançlılar Bloku)

Kendilerini Batı Şeria ve Gazze'de Yahudi yerleşim birimleri inşa etmeye adanmış Mesihi harekete mensup kişilerin 1974 yılında kurduğu parlamento dışı örgüttür. Örgüt din endeksli Siyonizmin ideallerini ancak Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nde daha fazla yerleşim yeri sağlayarak gerçekleştirebileceğine inanmaktadır. Fikir babalığını Mafdal'ın manevi lideri Haham Zvi Yehuda Kook'un yaptığı hareket Yahudi Dirilişi'nin hem ruhani hem de fiziki boyutlarının olduğuna inanır ve yerleşimcilik faaliyetlerinin yanı sıra İsrail'e göç ve eğitim gibi konularla da ilgilidir.

Gush Emunim yerleşim yerleri konusunda ilk yardımlarını o dönem İsrail Savunma Bakanı olan Şimon Peres'ten almışlardır. Peres sayesinde İsrail'in Yahudi yerleşimleri konusundaki politikasını değiştirmeyi başardılar.⁶⁰⁵ Böylece Batı Şeria'nın her yanı ile Gazze'nin önemli bölümlerinde yayılmayı sürdüren Gush Emunim taraftarları İsrail toplumu içindeki ve İsrail hükümeti üzerindeki etkisini ispatlamış olabilmişlerdir.

Gush Emunim sadece sağ ve dini partilerle ilişki kurmamıştır. Bunun yanında sol partilerle de ilişki kurmaya çalışmışlardır. Dinci parti olan Mafdal ile ilişkileri belli

⁶⁰⁴ Adem Yakup, **Siyonizm Felsefesi**, İstanbul:Güneş Yayıncılık,2003, s.137.

⁶⁰⁵ Israel Shahak, Norton Mezvinsky, **İsrail'de Yahudi Fundamentalizmi**, (çev.Ahmet Emin Dağ), İstanbul: Anka yayınları, 2002, s.108

bir dönem çok iyi giderken, 1978'den sonra Mafdal ile bağlarını koparıp bir yer altı örgütü olan Amana'yı kurması hareketin toplumsal tabanını zayıflatmakla birlikte hareket bundan sonra Tehiya ve Morasha partilerinin içine sızmayı başarmıştır. 1986 yılından sonra da Mafdal ile yeniden ilişki kurmayı başarmıştır. Bugün Batı Şeria ve Gazze Şeridi'ndeki yerleşim birimlerinin büyük çoğunluğu ideolojik olarak olmasa da kurulma aşamasında Gush Emunim ile irtibatlı olmuş yerleşimlerden müteşekkildir. Gush Emunim üyesi Haham Moshe Levinger bu yerleşimlere öncülük yapmıştır. Bnei Akiva Yeshivası ve Merkoz Harav'da (ki bu merkezler Mesahi Siyonizmin öğretileri çerçevesinde eğitim vermektedirler. Gush Emunim lider kadrosu bu merkezlerde yetişmiştir) eğitim görmüştür. 1967 Savaşı'ndan sonra kendini Yeşil Hat'ın dışında yerleşimcilik faaliyetlerine adanmış, çok tartışılan Kiryat Arba ve Elon Moreh gibi yerleşim birimlerinin kurulmasına öncülük etmiştir. İşçi Partisinin yerleşimcilik faaliyetlerine karşı açlık grevi, protestolar ve illegal yerleşim konularında farklı bir yol izlemiştir. 1988'de Masum bir Filistinliyi öldürmekten 5 ay hapis yatmıştır. İsmi Filistinlilere karşı yapılan bir dizi terör örgütleriyle birlikte anılmaktadır. Hatta adı Başbakan İzak Rabin'in öldürülmesi olayına karışması iddiadan da öte ifadelerdir.⁶⁰⁶

Gush Emunim ile ilgili ilginç bir konuda bu hareketin tüm hahamlarını Aşkenazi kökenli olmalarıdır. Bu hahamlar içinde halen Oriental Yahudilerin bulunmaması düşündürücüdür⁶⁰⁷ buna rağmen bu gruba dahil Yahudiler ve Likud seçmenide bu hareketi desteklemektedir.⁶⁰⁸ Hareket bu desteği almasını Tevrat'ta geçen İsrail toprağının sınırlarına bağlı kalması ve bu konuda herhangi bir tavizde bulunmamasına bağlamaktadır. Gush Emunim için bugünkü Sina bölgesi ve Lübnan ülkesi Yahudi topraklarının bir parçasıdır ve muhakkak surette İsrail tarafından özgürlüklerine kavuşturmalıdır.⁶⁰⁹

Gush Emunim taraftarları bırakın barış anlaşmalarının hangi boyutta olması konusu, Filistinlerle hiçbir şekilde görüşülmemesi gerektiği ve Tevrat'ta belirtilen o doğal kutsal sınırlara ulaşıncaya kadar yerleşim yerlerinin açılması ve dünya geneline

⁶⁰⁶ Shahak, a.g.e, s.107-165; Abdullah Abduldaim, **İsrail ve Huviyetuha el-Mumzake**, Beyrut: Merkezi Deraset el-Vahide el-Arabiye, 1977, s. 95-109.

⁶⁰⁷ Shahak, a.g.e, s.96-99

⁶⁰⁸ Shahak, a.g.e, s.128

⁶⁰⁹ Shahak, a.g.e, s.133

dağılmış olan Yahudilerin bu “Rabb tarafında kendilerine bağışlanmış olan bu topraklarda” halakhaha'nın gereklerini yerine getirerek huzur içinde yaşayacakları yer olarak bakmaktadırlar.

Yahudiler bu sınırları Tevrat'ta geçen şu sözlere dayandırarak isteklerini gerçekleştirmek isterler;

“Uyumamız için size bildirdiğim bu buyrukları eksiksiz yerine getirir, Tanrınız Rab'bi sever, yollarında yürür, O'na bağlı kalırsanız,

Rab bu ulusların tümünü önünüzden kovacak. Sizden daha büyük, daha güçlü ulusların topraklarını mülk edineceksiniz.

Ayak basacağınız her yer sizin olacak. Sınırlarınız çölden Lübnan'a, Fırat Irmağı'ndan Akdeniz'e kadar uzanacak.

Hiç kimse size karşı koyamayacak. Tanrınız Rab, size verdiği sözü uyarınca, ayak basacağınız her yere dehşetiniz, korkunuz saçacaktır.

Bakın, bugün önünüze kutsamayı ve laneti koyuyorum:

Bugün size bildirdiğim Tanrınız Rab'bin buyruklarına uyarsanız kutsanacaksınız.

Ama Tanrınız Rab'bin buyruklarını dinlemez, bilmediğiniz başka ilahların ardınca giderek bugün size buyurduğum yoldan saparsanız, lanete uğrayacaksınız.”⁶¹⁰

Bu sınırlar farklı yorumlara neden olsada Gush Eminum'un yeni yerleşim yerleri açmada göstermiş olduğu aktif durum bu haritanın onlar tarafından benimsendiği anlamını taşıdığı söylenebilmektedir. Bu anlayış tabiki toprak üzerine yapılacak bir anlaşmanın hiçbir şekilde kabul edilmeyeceği, böyle yapılacak bir anlaşmanın ihanet sayılacağı bu hareket tafından kabul edilegelmiştir. Anlaşmaların yapılmaması için her yolun denenmesi mubah görülmüştür. Filistinlilere yönelik yapılan saldırı ve baskıda bu yukarıda geçen ayetlerin gerekleri olarak kabul edilmiştir.

⁶¹⁰ Kitab-ı Mukaddes ve Yeni Ahit, Tensiye 11/22-28

V.Kach Partisi

1971 yılında Haham Meir Kahane (Martin David) tarafından daha önce New York'ta kurduğu Yahudi Savunma Ligi adlı örgütün devamı olarak kurulan siyasi bir harekettir. Kach ismini 1973 yılında benimsenmiştir. İbranice anlamı "işte böyle" olan ifadenin arkasında İrgun'un "rak kack" (ancak böyle) sloganının olduğu iddia edilmiştir. 1973 ve 1977 seçimlerinde, İsrail'in Yahudi Şeriatına göre yönetilmesi ile Arapların askerlik ve diğer vatandaşlık görevlerini yerine getirmek şartıyla ülkede kalabilecekleri sloganlarıyla giren parti gerekli oy barajını aşamamıştır. 1984 seçimlerine ise Arapların sürekli nüfus artışıyla bir gün Yahudilerden daha kalabalık olacakları gerekçesiyle sürgün edilmeleri gerektiği sloganıyla giren parti, Meir Kahane'yi milletvekili yapmayı başarmıştır. Parti bir taraftan Arapların gönüllü ya da zorunlu olarak sürgününü teşvik ederken diğer yandan da Camp David Anlaşmalarının ilgası, otonomi planının iptali ve "Arap terörüne" karşı Yahudi terör örgütünün kurulmasını talep etmiştir. Parti 1986 yılında İsrail Yüksek Mahkemesi'nin kararıyla yasadışı ilan edilmiştir.⁶¹¹ Kahane'nin söylemi oldukça açık, nefret dolu ve tehdit edicidir.

"Araplar bizim içimizde bir kanserdir, kanser, kanser. Ama cesaret edip bunu söyleyebilecek tek adam yok... Ben sizlere aslında hepinizin kalbinizin derinliklerinde hissettiğiniz şeyi söylüyorum. Tek bir çözüm var, başka hiçbir çözüm, öyle kısmi çözüm falan yok: Arapları defetmek!... Bana nasıl diye sormayın... Beni iki aylığına savunma bakanı yapın, etrafta tek bir hamam böceği kalmayacaktır. Sizlere temiz bir İsrail vaat ediyorum! Bana onların hakkından gelmek için yetki verin!"⁶¹²

Böyle bir atmosferde Arap ve Müslüman karşıtı söylem İsrail'de özellikle Batı Şeria yerleşimcileri arasında milliyetçi ve dinci sağ partilerde büyük ağırlık kazanmıştır. Bundan sonra yeraltına çekilen Kach, illegal olarak varlığını sürdürmüştür. Örgüt, özellikle 25 Şubat 1994 el-Halil'de İbrahim Camii'nde Baruch Goldstein, tarafından Filistinlilerin katledilmesi olayından sorumlu tutulmuştur.⁶¹³

⁶¹¹ Vincent Monteil, **İsrail'in Gizli Dosyası: Terörizm**, (çev. Ergun Göze), İstanbul: Boğaziçi yayınları, 1995, s. 37.

VI. Mafdal Partisi

Miflaga Datit Levmit (Din Eksenli Milliyetçi Parti): İsrail'in en etkili Siyonist din eksenli partisidir. 1956 yılında Mizrahi ve Ha Poel Ha Mizrahi Partilerinin birleşmesiyle ortaya çıkmıştır. Mizrahi Partisi'nin, İsrail'in dirilişinin insan gayreti ile basamaklı olarak gerçekleşeceği ve pasif mesihi bekleyişin bir işe yaramayacağı, dirilişin dindar olsun laik olsun bütün Yahudi milleti için vadedilmiş olduğu, dolayısıyla din eksenli partilerin laik siyonsitlerle işbirliği yapmaları gerektiği ve dirilişin ancak Tevrat'ın kuralları çerçevesinde bir ülke kurmakla gerçekleşebileceği, dolayısıyla herkesin dine dönüşü için her türlü gayretin gösterilmesi gerektiği düşüncesindedirler. Haham Avraham Yitzhak Hacohen Kook ve oğlu Haham Zvi Yehudi Kook'un din eksenli Siyonist görüşünü benimsemiş olan parti İsrail'in kuruluşundan sonraki hemen bütün hükümetlerde koalisyon ortağı olarak yer almıştır. Haim Moshe Shapira, Yosef Burg ve Zvulun Hammer gibi isimlerden sonra Effi Eitam'ın başkanlığını yaptığı parti, tarih süreci içinde sürekli olarak din eksenlilikten milliyetçiliğe doğru kaymıştır. Effi Eitam'ın liderliğinde ırkçı bir partiye dönüşme sinyalleri veren parti İsrail'deki yerleşimcilik faaliyetlerinin bir numaralı destekçisi konumundadır.⁶¹⁴

1988'de Mafdal'ın sürekli sağa kaymasına tepki gösteren bir grup bu partiden ayrılarak Meimod Miflage Yehudit Modernit Datit (Modern Yahudi Din Eksenli Parti) kurmuşlardır. Bu Parti Batı Şeria ve Gazze Şeridi topraklarını kutsal görmekle birlikte, insan hayatını kurtarmanın toprakları elde tutmaktan daha önemli olduğu teziyle Ehud Barak'ın "barış için toprak tavizi" tezine destek vermiştir. Ayrıca 1983 yılında da Mafdal'ın din eksenli politikalarını ikinci plana itmesinden rahatsız olan bir grup üye 1981 seçimlerinde Knesset'e girmeyi başaramayan Poalei Agudat Yisrael'in bazı üyelerinin kurduğu din eksenli aşırı milliyetçi Siyonist Partiyi (Morosho) kurmuşlardır. Parti, yerleşimcilik faaliyetlerine olan desteğini korumuş ve din eksenli politikalar konusunda tavizsiz bir çizgi belirlemiştir. 1986'da Mafdal'ın aşırı milliyetçiliğe kayışı eski üyelerin geri dönmesini sağlamıştır.

⁶¹² Holliday, a.g.e, s. 213-214.

VII.Moledet (Homeland) Partisi

1987 yılında General Rehavam Ze'evi tarafından kurulan radikal sağ bir partidir. Bu partinin Lehi örgütünden ayrılarak Anavatan cephesini kuran Hazit Ha'Moledet'in devamı olduğu ve İsrail-Filistin arasında barış anlaşması için çaba sarf eden BM elçisi Graf Folke Bernadotte'ye suikastı da yönetenlerin bu zat olduğu söylenmiştir.⁶¹⁵ Partinin en önemli ideali, işgal altındaki topraklarda yaşayan Filistin halkının tahliye edilmesidir. Bu idealine bağlılığının bir ifadesi olarak 1990 yılında katıldığı Likud hükümetinin Madrid Konferansı'na katılmasını protesto ederek hükümetten ayrılmıştır. Kach Partisi'nin bir devamı olarak kabul edilen Moledet 2001 yılında lideri Rehavam Ze'evi'nin öldürülmesinden sonra Benny Elon'un başkanlığında Avigdar Lieberman'ın Yisrael Beitneinu partisiyle seçim ortaklığı kurarak Milli Birlik Partisi'ni oluşturmuştur.⁶¹⁶

VIII.Tehiya Partisi

1979 Likud Partisi hükümetinin Mısır'la yürütmekte olduğu barış görüşmelerini protesto eden Herut'un merkezi kadrosu, İsrail Toprağı Hareketi ve Gush Emunim tarafından kurulan radikal sağ partidir. Partinin ismi "diriliş" anlamına gelmektedir. Parti 1980 yılında kabul edilen Kudüs'ün İsrail'in birleşmiş başkenti ilanını sağlayan yasanın altına imza atarak gündeme oturmuştur. 1982 yılında İsrail'in Sina'daki Yamit yerleşiminden çekilmesine karşı kampanyanın merkezi üssü konumunu yürütmüştür. 1984 seçimleri öncesinde Tzomet Partisi Tehiya'ya katılarak, partinin gücünü daha artırmıştır. 1988 seçimlerinde Tzomet'in partiden ayrılmasıyla güç kaybeden parti 1992 seçimlerinde milletvekili çıkaramayarak tarihe karışmıştır.⁶¹⁷

IX.Tzomet Partisi

1984 yılında General Rafael Eitan tarafından kurulan radikal sağa mensup siyasi bir partidir. 1984 yılında Tehiya ile birleşen parti, 1987 yılında kendi içinde

⁶¹³ Reich, a.g.e, s. 286-287.

⁶¹⁴ Yılmaz, a.g.e, s. 200.

⁶¹⁵ Shaoul, a.g.e, s.83.

⁶¹⁶ Yılmaz, a.g.e, s. 203; Reich, a.g.e, s. 351.

⁶¹⁷ Yılmaz, a.g.e, s. 207

bölünmeler yaşamıştır. 1988’de Tehiya’dan ayrılarak kendi başına seçimlere katılan Tzomet 1996 yılında Likud ile seçim ittifakı yapmış 1999 seçimlerinde milletvekili çıkaramayan parti Oslo Anlaşmaları’na ve Golon Tepeleri’nde yapılacak toprak tavizlerine karşı çıkmaktadır.⁶¹⁸

X.Shas Partisi

Shomre; Torah Sephordim (Sefarad Tevrat Bekçileri), Siyonist olmayan ultra-Ortodoks din eksenli Sefarad Partisi’dir. Parti 1984 yılında Agudat Yisrael’den ayrılarak kurulmuştur. Ruhani lideri Haham Rabbi Ovadia Yoseph’in yönlendirmeleriyle Oslo Anlaşmaları’na destek vermiş; ancak din endeksli politikalarında asla taviz vermemiştir. 1984’teki iki milletvekilinden 1999 yılında 17 milletvekiline ulaşan Shas Partisi bugün İsrail’in üçüncü büyük partisidir. Haham Rabbi Ovadia 18 Eylül 1989’da yazdığı, bir makalede şunları dile getirerek;

“İsrail’in kutsal topraklarındaki tüm Hıristiyan kiliselerini yıkmak için yeterince güçlü olmadığını, aynı şekilde tüm toprakları yeniden ele geçirmek için de gücü bulunmadığını savunmaktadır. Bu gerekçeye dayanarak, Yahudi yaşamlarının sona ereceği bir savaşı önlemek için, İsrail’in toprak tavizleri yapmasını”⁶¹⁹ savunmaktadır.

XI.Yesha Hahamlar Konseyi

İntifada’nın zirveye çıktığı 1990 yılında kuruldu. Amacı, Filistin şiddetine karşı yerleşimci tepkisini de içine alan eleştirel sorulara cevap aramaktır. Konseyin önde gelen hahamları, politik kimlikleri olan şahıslar değildir. Zaten içinde buldukları grubu bir “hareket” olarak da tanımlamamaktalar. Kurucuları, yalnızca sorulan sorulara cevaplamakla yetinmektedirler.⁶²⁰

⁶¹⁸ Reich, a.g.e, s. 509; Yılmaz, a.g.e, s. 207.

⁶¹⁹ Shahak, a.g.e, s. 49-50.

⁶²⁰ Yılmaz, a.g.e, s. 153.

XII.Chai ve-Koyam

Bu örgütün fikir babalığını, 1980'lerin Yahudi yer altı örgütünün ideoloğunu, Mescid-i Aksa'yı havaya uçurma planının mimarı Yehuda Etziyon yapmıştır. Örgüt, intifada yılları boyunca, yer yer vandalizme kaymış ve Araplara karşı provokasyon ve linç de dahil olmak üzere eylemlere girişmiştir. Bu dönemde varlığı devam eden intifada bir noktaya kadar örgüte bir varlık sebebi ve meşruiyet tabanı hazırlamıştır.

1990'lı yıllarda Filistin kaynaklı şiddetin azalması Chai Ve-Kayam üyesi eylemcilerin kendilerini farklı bir alana kaydırmalarına yol açmıştır. Fakat örgütün eylemcileri, kanunen ibadet amaçlı olarak girmeleri yasak olan Mabet Tepesi'nde toplu ibadet yapmaya çalışarak hükümete karşı sivil itaatsizlik eylemlerini sürdürmüşlerdir. Buna karşı hükümet Chai Ve-Kayam üyesini tutuklamıştır.

Chai Ve-Kayam, yerleşim birimlerinde yaşayan insanların devlet tarafından kandırıldıklarını öne sürerek bu insanlara hükümet kurumlarından ayrılma ve vergi vermeme çağrısı yapmışlardır.⁶²¹ Bu çağrılarında genel bazda geniş destek bulmamışsada din eksenli radikal siyonistlerden destek görmüştür. El Aksa intifadası sonrası İsrail'den göç bu nedenle Siyonistleri endişelendirmektedir.

XIII.Otonomi Planını Durdurmak İçin Mücadele Merkezi

1991 yılında Kiryat Arba yerleşim yeri yöneticisi El-Yakim Ha'etzni tarafından kurulmuştur. Örgütün kurulmasının ardında yatan korku, o dönemde İspanya'nın başkenti Madrid'de yapılan uluslararası konferansta hükümetin, Filistinlilere Batı Şeria ve Gazze'de geniş bir özerklik planı teklif etmiş olmasıdır. Filistin'e özerklik verilmesi, Ha'etzni'nin Camp David'den bu yana yıllardır görmek istemediği bir kabustur. 1968 yılından beri aşırı sağın bir unsuru olan Ha'etzni, Filistin'e verilecek bir özerkliğin Filistin Devleti'ne giden yola öncülük yapacağı ve bunun da Filistin topraklarındaki Yahudi varlığının, sonu anlamına geldiği kanaatini taşımaktadır. Ha'etzni'nin kişisel mücadelesi sağ partileri tarafından Moledet ve

⁶²¹ Yılmaz, a.g.e, s. 154.

Tehiya’da büyük oranda, Izhak Şamir’in uyguladığı politikalarda da kısmen kabul görmüştür.⁶²²

B. İsrail’deki Dinci Ve Milliyetçi Akımların, İsrail-Filistin Barışına Yaklaşımları Ve Etkileri

1993 Eylülü’nde Oslo’da başlayan barış süreci, İsrail halkının büyük çoğunluğu tarafından memnuniyetle karşılanırken, politikalarını Batı Şeria ve Gazze’deki yerleşim birimleri üzerine kuran dinci ve milliyetçi parti ve akımların üzerinde şok etkisi yapmıştır. Bu gruplardan hiçbiri İzak Rabin’in Filistin Kurtuluş Örgütü’nü tanıyıp O’nun özerklik planını tanıyacağını beklememiştir. Bunun nedeni İsraillilerin tepkilerinden Rabin’in çekineceğidir.

Anlaşma halkın büyük çoğunluğu ve barış yanlısı grupların desteğini almıştır. Dinci ve milliyetçi gruplar; önce şaşkınlık diyebileceğimiz sessiz bir dönem geçirdikten sonra, 1990’da kurulan Yesha Konseyi; anlaşmayı protesto etmek için 7 Eylül’de Kudüs’te büyük bir miting düzenlemiştir. Gösteriye 200 bin İsrailli katılmıştır. Fakat bu görkemli gösteriyi tamamlayıcı faaliyetler hayata geçirilememiştir. Parlamento önünde mutal olarak yapılan eylemler ise, kısa sürede piknik havasına dönüşerek etkinliğini yitirmiştir.

Etkili bir kamuoyu oluşturamayan gruplar bu kez “Juda ve Samaria Burası” sloganı ile yeni bir kampanya başlamıştır. Yeşil Hat’ta başlatılan bu kampanyada etiketler, duvar afişleri ve basın ilanları kullanılmıştır. Batı Şeria ve Gazze’yi hayatında hiç ziyaret etmemiş sıradan İsrail vatandaşları hedeflenerek, onları bu toprakların İsrail’in hemen yanı başında olduğu ve güvenlikleri için Filistin’e verilmemesi gerektiği hususunda ikna etmeye ve eylemlere katılmaya çalışmışlardır.

Oslo Anlaşmalarının imzalanmasından sonraki hassas dönemlerde, Hamas ve İslamî Cihad’ın gerçekleştirmiş olduğu eylemler ve bu eylemlerde yerleşimci, asker ve sivillerin hayatlarını kaybetmeleri, Yesha Konseyi’ne yerleşimcileri ateşlemek için altın bir fırsat sunmuştur. Filistin intifadasına karşı bu kez bir “Yahudi saldırıları” baş göstermiştir. Araplara taşlı sopalı saldırılar düzenlemiştir. Yüzlerce araba ve lastik

⁶²² Yılmaz, a.g.e, s. 154.

yakılmış, yollar kesilmiş, mülklere maddi zararlar verilmiş, öldürülme olayları yaşanmıştır. Bu karşılıklı saldırı dalgası Ocak 1994'te zirveye çıkmıştır.⁶²³

Oslo Anlaşmaları, Gush Emunim ve Kach üyeleri arasında bir teolojik kriz meydana getirmiştir. Bu kişilerin fikri alt yapıları, Büyük İsrail'in yeniden kuruluşuna ve Mesih'in gelişine endekslenmiştir. Bu iki süreci geciktirdiğine inandıkları Yahudi kaynaklı olsun, dış kaynaklı olsun her türlü gelişmeye düşmanca bakmaktadırlar. İnançlarına göre bu iki süreç birlikte yürümekte ve Mesih'in gelişi için Büyük İsrail'in tesis edilmesi şarttır. Şimdiye kadar bu süreci yavaşlatan 1973 Yom Kippur Savaşıdır. Bu da aşılmış ve yollarına güzel bir şekilde devam etmişlerdir. Ne zaman ki başbakanları Büyük İsrail'e ulaşma hayallerine anlaşmalarla ihanet etmeye başlamış işte o zaman ne yapacaklarını bilememişlerdir.

Dindar kesim, Yahudilerin İsrail toprağı üzerindeki kalıcı hakimiyeti ve Filistinlilerin en temel haklarının yok edilmesi konusunda "ikna edici" deliller sağlamada yetenekli olduklarına, inanmaktadırlar. Bu argümanları sadece ulusal güvenlik açısından değil, bundan çok daha önemli olan, bu toprakların "Tanrı tarafından verilmiş hakları" açısından ortaya koymaktadır.⁶²⁴

Bu teolojik kökenli krize bazı hahamlar Rabbi Ovadia Yoseph (Shas Partisinin manevi lideri) şu açıklamayı getirmiştir;

İsrail'in kutsal topraklardaki tüm Hıristiyan kiliselerini yıkmak için yeterince güçlü olmadığını, aynı şekilde tüm toprakları yeniden ele geçirmek içinde gücü bulunmadığını savunmaktadır. Rabbi Yoseph, bu gerekçeye dayanarak, Yahudi yaşamlarının sona ereceğı bir savaşı önlemek için İsrail'in toprak tavizleri yapmasını savunmaktadır.⁶²⁵ Bazıları ise intihar eylemleri de dahil aşırı dini bağnazlığa dönüş yaparak eylemlerini sürdürmüşlerdir. Buna örnek olarak ta 1994 Şubatındaki Kahane ekolünde yer alan ve kendisi de bir Kech üyesi olan Dr. Baruch Goldstein tarafından gerçekleştirilen el-Halil Katliamı'dır.⁶²⁶

⁶²³ Yılmaz, a.g.e, s. 155-156.

⁶²⁴ Shahak, a.g.e, s. 47.

⁶²⁵ Shahak, a.g.e, s. 49-50.

⁶²⁶ Yılmaz, age, s. 157; Sahak, age, s. 170-172.

İsrail yöneticileri bunu tek “dahi adam” faaliyeti olarak adlandırdıklarından, yanıldıklarını Rabin suikastından sonra anlayacaklardır. Fakat bunu ifadelendirememişlerdir.

Barış karşıtı gruplar el-Halil Katliamını; “sadece bir intikam veya siyasal mesaj eylemi değil, aynı zamanda bir dini eylem ve kutsal görev olarak görmüş, Goldstein’in yaptığı eylem en güzel mana da bir ‘kuduş haşem’ (Rabb’in Yüceltmesi, takdis) idir.”⁶²⁷ Şeklinde değerlendirmişlerdir.

İşte bu zihniyet, Barış Planı’na imza koyan, başbakan ve diğer yöneticiler hakkında yaptıkları yorumlardan biri, haftalık olarak yayınlanan Ha’Shavua’da yayınlanan bir makale şu tahminde bulunmuştur;

*“Yahudilerin, Rabin, Peres’i darağacı ya da tımarhaneden iki tercih hakkına sahip olacakları bir mahkemede, sanık sandalyesine oturtulacakları gün gelecektir. Bu çılgın ve uğursuz ikili, ya çılgınlar ya da apaçık hain. Rabin ve Peres, Yahudi hafızalarında yerlerini en aşağılık Yahudi olarak garantilemişlerdir. Bunlar, Nazilere hizmet eden döneğe Yahudilere benziyor.”*⁶²⁸

1995 Kasım’ında barış karşıtları Rabin’in Filistin terörüne özerklik verdiği iddiasıyla “suçlu bularak” hedef seçmiştir. 1992 yılında Din İşleri Bakanlığı ve Eğitim Bakanlığının ortaklaşa organize ettikleri “Kutsal topraklarda oturan yabancılar için otonomi olabilir mi? Başlıklı sempozyumda, anaconuşmacı Rabbi Shlomogoren bunun “Yahudi dinini reddetmekle eş değer olduğunu” belirtmiştir. Halachaha’ya göre Yahudiliği inkar edenlerin öldürmeleri gerektiğini söylemiştir. Ve devamında “Yahudiliğin, Filistinlilere küçük bir kısıntı miktarınca bile olsa özerklik vermeyi yasakladığını” eklemiştir.⁶²⁹

Barış anlaşmasının mimarlarından biri olan Yossi Beilin, İşçi Partisi’nin yerleşimcileri hiçbir zaman terk etmeyeceklerini İsrail kamuoyuna belirtmiş ve 27 Eylül 1995 yılında Maariv gazetesine şöyle bir demeç vermektedir.

⁶²⁷ Yılmaz, a.g.e, s. 158.

⁶²⁸ Shahak, a.g.e, s. 75.

⁶²⁹ Shalak, a.g.e, s. 137.

“Bizlerin Yahudi yerleşimcileri yüz üstü bırakacağımız yönündeki suçlamalar büyük bir saçmalaktır. Oslo anlaşması, yerleşimcilere kesinlikle dokunulmayacağı ve onların en üst düzeyde güvenliğe kavuşturulmalarını garantilemek için ertelenmiştir. Bu, onlara yönelik büyük bir ekonomik yatırımı gerektiriyor. Yerleşim birimlerindeki durum, hiçbir zaman Oslo Anlaşması’ndan sonraki dönemden daha iyi olmamıştır.”⁶³⁰

Barış anlaşmalarının sekteye uğraması gerekiyordu, İsrail devletinin temelini oluşturan aşırı radikal Yahudiler ortalığı kızıştırmak istiyorlardı, önce Hamas liderlerinden Yahya Ayaş’ın öldürülmesi Hamas’ın İsrail’e karşı eylemlerini artırmalarına neden oldu. Bu bu gurupların işine geliyordu, Kasım1995’te ise İsrail-Filistin uzlaşmasında önemli rol oynayan İzak Rabin’in öldürülmesi geldi. “Bu suikastın arkasında yer alan güçlerin kimler olduğu pek açığa kavuşmadı, ancak bu suikast Siyonist kimliği ile öne çıkan Benjamin Netanyahu ve ekibinin iktidara gelmesine zemin yarattı.”⁶³¹

Bütün bunlardan hareketle, İzhak Rabin’in öldürülmesi bir kaza veya bir çılgın tarafından girilmiş münferit bir eylem değildir. Rabin ve Peres, kutsal İsrail topraklarını başkalarına devretmekten dolayı din Moser (hain, satan) ve “Arap terörüne” çanak tuttuklarından dolayı da din rodef (bir Yahudinin öldürülmesine sebep olan) hükümleri ile şer’an “kanları helal” ilan edilmiştir. Bu nedenle sorgulanan suçlu Yigal Amir’in “Rabin’in yanı sıra Peres’i de öldürmüş olmayı çok istediğini, ancak barış gösterisinde Peres erken ayrıldığı için Rabin’le yetinmek zorunda kaldığı” şeklindeki açıklaması ile düşüncelerini ortaya konmuştur.⁶³² Bu düşünceler bu gün Filistin’le yapılacak her hangi bir anlaşmanın imzacısının sonunuda belirlemektedir.

Mafdal Partisi’nin barış görüşmelerine bakışı, Ürdün Nehri ile Akdeniz arasında herhangi bir Filistin Devleti’ne razı olmayacakları, Kudüs’ün ve Mabel Tepesi’nin İsrail’in elinde kalmasının zorunluluğu ve herhangi bir yerleşim biriminin ilga edilmesinin söz konusu bile edilemeyeceği şeklindedir.

⁶³⁰ Shahak, a.g.e, s. 148.

⁶³¹ Yavuz Gökalp Yıldız, **Global Stratejide Ortadoğu**, İstanbul:Der yayınları,2000, s. 97

⁶³² Yılmaz, a.g.e, s. 158.

Bu konuda şunlar ifade edilebilir; İsrail'in yayılcılığı kutsal metinlerle desteklenen belli bir psikolojinin ürünüdür ve işgal edilmiş topraklara yerleştirilen Yahudiler kutsal bir misyonun öncüsü olarak algılanmaktadırlar.

Ahmet Davutoğlu, Stratejik Derinlik adlı kitabında İsrail'deki dinci ve milliyetçi akımların ulusal stratejilerini nasıl etkilediklerini şöyle ifade etmektedir.

“Ulusal stratejisini dini sembol ve kutsal metinlerdeki iddialara dayandıran İsraili aşırı kanat temsilcileri fundamantalizmin ve milliyetçiliğin kesiştiği bir siyasal kültür oluşturmuştur. Bugün İsrail yönetiminin ortaya koyduğu sınırlı barış sürecine bile tahammül edemeyen aşırı sağcılar böyle bir siyasal kültürün ürünüdür. Avrupa'daki gettolardan kurtulan Yahudiler bu siyasal kültürün bir sonucu olarak Filistinliler için sadece bir getto geleceği düşlemektedirler. İsrail'in bu günkü yöneticilerinin küresel ve bölgesel mekanizmalara nüfuz edebilmek için yerel yönetim düzeyinde bazı tavizler vermek zorunda kalmış olmalarının İsrail toplumunda ortaya çıkardığı sıkıntının kaynağı İsrail'in dini sembol ve iddialarla dış politika stratejisi arasında doğrudan bağ kurma geleneğinde aranmalıdır.

....FKÖ, seksenli yıllarda İsrail'in insan hakları açısından çok zor duruma düşüren ve etkin bir mücadele yöntemi olan intifada da Barış sürecine kadar İsrail'in temel başağrısı iken özerk yönetimin kurulmasından sonra Araplar arası bir mesele haline dönüşmüştür. FKÖ ile intifadanın motor gücü olan Hamas arasında gittikçe gerginleşen ilişkiler İsrail'in taktik adımının ne derece etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

İsrail'in bu stratejiyi ve onun gerektirdiği adımları atabilmek için öncelikle bölgede İsrail'e yönelik güven bunalımını çözmek zorundadır. Bu güven bunalımını çözmek için bu dönüşüm ile birlikte Yahudi teolojisinde kaynaklanan tarihi iddialarda da ciddi bir reformasyona gitmesi kaçınılmazdır.

...Ortadoğu Barış süreci içinde İsrail’de liberaller ile Ortodoks Yahudiler arasında yaşanan tartışmalar ve aşırı sağcı partilerin sürece yönelttiği tepkiler İsrail’in kendisinin de çok ciddi bir dönüşüm yaşamakta olduğunu göstermektedir.”⁶³³

Bütün bunlara rağmen sayıları azınlıkta olsa İsrail’in yayılcı bu Siyonist ideolojisine karşı duranlarda vardır. İsrail’de farklı Yahudi mezheplerine bağlı bazı hahamlar tarafından kurulan “İnsan Haklarını Savunan Hahamlar” (Rabbis For Human Rights)’in genel düşüncesi; ‘Allah, babamız İbrahim’i seçtiğinde ona vaatte bulundu: Yeryüzündeki tüm sülaler seninle kutsanacaktır.’ diye (Tekvin,12/2) ve İbrahim’in çocuklarına ve onun nesillerine hep haklı ve doğru olanı yaparak Rab’bin yolunu tutmalarını emretti.(Tekvin,18/19) İbrahim’in çocukları olarak, bizlerin bu mirası yerine getirmemiz “merhamet, cömertlik ve içtenlik” göstermemiz gerekir. Tevrat geleneğimize göre, bütün dünya buna hayran olarak demelidir ki, Tevrat’ın özü, haham Hillel tarafından özetlendiği gibi, ‘sana kötü gelen şeyi başkalarına yapmamak’tır. Bu, Yahudi halkının tarihsel tecrübesini ve ahlaki bilincini ifade eder. Hem bu tarihsel tecrübe hemde ahlaki bilinç, bizi bizim aramızda yaşayan insanların haklarını savunmaya yöneltilmelidir.”⁶³⁴

İnsan Haklarını Savunan Hahamlar bu düşüncelerini Tevrat’tan ayetlerle süsleyerek ifade etmeye devam etmektedirler.İngiltere’deki Yahudilerin Başhahamı Prof. Jonathan Sacks, The Guardian gazetesine yaptığı bir açıklama bunu ortaya koymuştur;

İsrail’in Filistin topraklarında sivil halka karşı uyguladığı şiddeti kınayarak, “İsrail’in şu andaki durumu Yahudilikle bağdaşmamakta ve Filistin’le olan bu

⁶³³ Ahmet Davutoğlu, **Stratejik Derinlik**, 2. Baskı İstanbul: Küre yayınları, 2001, s. 387-389.

⁶³⁴ Yakup, a.g.e, s.148

mücadeleleri Yahudi kültürüne zarar vermektedir..... Bir Yahudi olarak yaşanan olarlar içinde beni rahatsız eden şeyler oluyor, İsrail askerlerinin, öldürdükleri Filistinlinin üzerine basıp, gülümseyerek poz verdiklerini gördüğümde şok oldum.....Kutsal kitapta 36 kez tekrarlanan ‘Sürgün olmanın nasıl bir duygu olduğunu bilmek için sürgün edildiniz’ buyruğunu görmezden gelemezsiniz. Ben bunu Yahudilik prensiplerine bağlı bir devletin temel projelerinden biri olarak görmüyorum.”⁶³⁵

Başhaham Sacks’ın verdiği bu mulakattan sonra çeşitli tartışmalar başlamıştır.İsrail içinde de tartışmalar çıkmışsa da⁶³⁶ çok büyük destekler görmemiştir. Onun içindir ki, dini kesim bu anlamda barıştan yana değil topraktan yana tavır koymayı tercih etmiştir. Bu anlayış, İsrail-Filistin arasında olabilecek anlaşmaları geciktireceği gibi, İslam dünyasının Yahudilere bakışını da değiştirmektedir.⁶³⁷ Bu düşünce değişikliklerini İsrail kamuoyu dikkate almalıdır, Amerika’ya sırtını dayamış bir şekilde İslam dünyası görmezlikten gelinmemelidir. Aksi taktirde yirminci yüzyılın başında Avrupa Yahudilerin başına gelen durum Ariel Şaron’un yaptığı 16 Kasım 2003’deki açıklamaları; ‘bütün dünya Yahudilerini İsrail’e kendi devletlerine dönmeleri ve onlar için güvenli toprakların ancak burası olacağı’ çağrısı dikkat çekici bir nokta olarak insanların zihinlerinde yer edinmektedir.

Bu tür açıklama ve yorumlar barış konusunu daha çokmaza sokmaktadır. İsrail’deki dinci ve milliyetçi akımlar bu konuya sağ duyulu yaklaşıma yanaşmamaları olayların çıkmaz bir hal almasına neden olabilmektedir.

⁶³⁵ Yakup, a.g.e, s.152-156

⁶³⁶ *Ha’aretz*, 30.08.2002 (

⁶³⁷ Malezya Başbakanı Mahatir Muhammed’in İKO toplantısında yaptığı konuşma bu anlamda dikkat çekicidir.

Ariel Şaron Yahudileri İsrail'e çağırıp; İsrail'in onlar için güvenli olacağını belirtirken, bunun aksine İsrail eski meclis başkanı (1999-2003) Avraham Burg yerleşimcileri suçlayarak İsrail'in artık bir güvenliğinin kalmadığını savunmaktadır. "Beit El ve Ofra gibi Batı Şeria yerleşimlerinde Siyonist olmak çok rahat. Oralarda manzara şahane. Sardunyalının, begonvillerin arasında bakınca işgali görmeyebiliyorsunuz. Filistin yol barikatlarının bir-iki kilometre ötesinden uzanan otoyolda seyahat ederken, kendisine ayrılan bozuk, bloke edilmiş yollarda saatler boyu sürünmek zorunda bırakılan, horlanan Arap'ın yaşadığı utancı anlamak zor. İşgalciye ayrı, işgal edilene ayrı yol."⁶³⁸ Burg bu konudaki eleştirilerini sürdürmekte ve Filistin halkına uygulanmakta olan baskı ve tecrit politikasını bir gün İsrail'e bir başkaldırı olarak döneceğini ifadelendirmektedir.

"Filistinlilerin çocuklarını önemsemeyi bırakmış olan İsrail, onlar tepeden turnağa nefrete bürünmüş bir halde gelip, İsraililerin kendilerini içine kapattıkları hayal dünyalarının göbeğinde kendilerini havaya uçurunca şaşırmmalı. Bizim eğlence mekanlarımızda intihar ediyorlar, çünkü gerçek hayatları bir işkence. Restoranlarımızı kanlarıyla yıkayarak iştahımızı kaçırıyorlar, anneleri, babaları aç ve sefil durumda. Günde bin elebaşınıda öldürsek hiçbir şey çözemeyiz, çünkü liderler alttan geliyor- nefret ve öfkenin kaynağından, adaletsizliğin ve ahlaki çürümenin altyapıları'ndan. Tüm bunlar kaçınılmaz, değişmez, taktiri ilahi olsa, sesimi çıkarmazdım. Ancak işler daha farklı olabilir, bu yüzden haykırmak, ahlaki bir zorunluluktur. Başbakanın halkına söylemesi gereken şey şu: yanılısamalar dönemi geride kaldı. Kara verme vakti geldi.

⁶³⁸ Avraham Burg, "Siyonizmin Sonu Yakındır", The Gurdian'den 15 Eylül 2003) iktibas ve Tercüme eden; *Kuzey Yıldızı*, 31 Ekim 2003, s.1

Atalarımızın topraklarının tümünü seviyoruz ve başka zaman olsa burada tek başımıza yaşamak isterdik. Fakat bu gerçekleşmeyecek. Arapların hayelleri ve ihtiyaçları var.

Ürdün’le Akdeniz arasında eskisi gibi açık ve net bir Yahudi çoğunluk yok. İşte bu yüzden, tüm bu oluşumu bedelini ödemediği devam ettiremeyiz. Bir yandan Filistinli çoğunluğu İsrail çizmesi altında bastırıp diğer yandan Ortadoğu’daki tek demokrasi olduğumuzu iddia edemeyiz. İster Arap ister Yahudi, burada yaşayan herkes eşit haklara sahip olmadıkça demokrasi olamaz. Dünyanın tek Yahudi devletinde Yahudi çoğunluğu, bu toprakları elimizde tutarak sağlayamayız- bu hem insalcıl, hem ahlaki, hem... Yahudi olan yollarla yapamayız.”⁶³⁹

Burg İsrail politikasını eleştirmeye devam etmekte İsrail hükümetini ve partileri sağ duyulu olmaya ve biran önce bu meselesinin çözülmesini istemekte ve tercih yapmalarını söylemektedir

“Demokrasi mi istiyorsunuz? Hay hay. Ya son yerleşimine varıncaya kadar büyük İsrail’i aklınızdan çıkarın ya da Araplar dahil herkese tam vatandaşlık ve seçme hakkı tanıyın. Bunun sonucunda tabii ki, yanı başımızda Filistin devleti kurulmasını istemeyenler, bunu tam da ortamızda bulur-oy sandığı sayesinde. Başbakan seçenekleri açıkça ortaya koymalı: Ya Yahudi ırkçılığı ya demokrasi. Ya yerleşimler ya her iki halk için ümit. Ya dikenli teller ve intihar saldırılarının yanlış vizyonları ya da iki devlet arasında uluslararası toplum tarafından tanınan bir sınır ve Kudüs’te ortak başkent.Ama onlar tereddütleriyle zaman kabettikçe, iyiliğin güçleri de ümitlerini kaybediyor. Kesin çizgileri olan bir konum ortaya koymaktan kaçınan kim varsa çöküşe de katkıda bulunuyor. Bu olay İşçi Partisi’yle Likud’un veya sağ ile solun değil;

doğru ile yanlışın, kabul edilebilir olanla kabul edilemez olanın m¼cadelesi. Kanunlara uyanlar ile karşı gelenlerin. şaron h¼k¼metinin yerine bir yenisi değil,bir ¼mit vizyonu lazım, Siyonizm'in ve değerlerinin yıkımına getirilecek bir alternatif lazım. Dışarıdaki dostlarımız da (Yahudiler ve Yahudi olmayanlar,devlet başkanları ve başbakanlar, hahamlar ve dinle ilgisi olmayanlar) bir seçim yapmalı. Ellerini uzatıp, İsrail'in yol haritasını bir barış, adalet ve eşitlik toplumu olarak diğer ¼lkelere ışık tutacağımız g¼nlere g¼t¼recek şekilde kullanmasına yardım etmeli."⁶⁴⁰

Bu t¼r sağduyulu yaklaşımlar İsrail toplumunda varlığını artırmaya devam ettikęe, meselenin c¼z¼m¼n¼n sağlanması daha kolay olacaktır.

⁶³⁹ Burg, a.g.e, s.1

⁶⁴⁰ Burg, a.g.e, s.4

BÖLÜM VI.

FİLİSTİN'DE DİNCİ VE MİLLİYETÇİ AKIMLAR, BARIŞ SÜRECİNE YAKLAŞIMLARI VE ETKİLERİ

İslâmî uyanış tarihsel ve dönüşümlü bir realitedir. Tarihin bazı dönemlerinde Müslümanlar bazı noktalarda çeşitli zaafılara kapılmış düşüncede ve eylemde “tembelleşmiş” ve “Allah yolunda mücadele etme” noktasında duraklama dönemine girmiştir.

Sudan İslâmî Milli Cephe Lideri Hasan Turabi'nin deyiimiyle ifadelendirirsek bu şu şekilde olacaktır; *“Böyle anlarda, Müslümanlar, içten ve dıştan bir takım belalara düşer olmuş, tarihi birikimleri çökme eğilimine girmiştir. Böyle dönemlerin akabinde ise gerek üstün örneklerinden kopuşun verdiği rahatsızlık, gerek yaşadıkları çöküş neticesinde iç dünyalarında şekillenen bilinç, gerekse dışarıdan gelen meydan okumalar karşısında duydukları eziklik gibi etkenlerle, yeniden ayağa kalkmış, uyanış sürecine girmişlerdir. İşte bu dönemde iman yeniden hayatiyet kazanmakta, düşünme eylemi canlanmakta, harekette bir cevvaliyet ortaya çıkmaktadır”*⁶⁴¹

Bu İslâmî uyanışın; II. Dünya Savaşı'ndan sonra başladığı ve gitgide yukarıya doğru yükselen bir ivme kazandığı, yetmişlerin sonlarında kazandığı iletişim desteğiyle iyice şöhretini artırdığı görülmektedir.

İslâmî uyanış, daha çok kendini İslâmî yapılarda göstermektedir. Bu yapılar ve hareketlilik içinde sürekli yenilenen bir bilinç ve düşünce platformunda ise İslâm'ın anlatıcıları (davetçileri) olarak yer almaktadır. Buradaki amaç ise; İslâm etrafındaki şüphe ve tereddütleri savmak, onun doğruluğuna olan güveni iade etmek, tarihteki onurlu yerini korumak, gençleri eğitmek, mescidleri onarmak, sosyal bozukluklarla mücadele etmek, siyasi platformda ise, dini, siyaset ve cihadla güçlendirmeye çalışmak şeklinde bu yapılar başlıca faaliyet alanlarını oluşturmaktadır.

⁶⁴¹ Hasan Turabi, “İslâmî Uyanış ve Arap Dünyasında Ulusçu/Bölgeci Devlet”, *Dünya ve İslâm*, Kış 1990, S. 1, s. 9.

Bütün İslâm dünyasında bu uyanış gerçekleşirken, Filistin'in bu uyanıştan habersiz olması beklenmemiştir. Özellikle de 1967 İsrail Arap Savaşı'nda Arap ülkelerinin yenilmesi neticesinde, Filistinliler veya İslâmî uyanışın gerçekleşmesini sağlamaya çalışanlar, bu yenilgiyi bir propaganda malzemesi olarak kullanmış ve yenilginin “Allah'ın dininden uzaklaşmakta ve O'nun yolunda cihadı bırakmakta” bulmuşlardır. Bununda ancak, dini ve cihadı güçlendirmekle aşılabileceğini ifadelendirmişlerdir. Bu noktadan hareketle Filistin için ihvan-ı Müslimin (Hamas), İslâmî cihad gibi siyasi boyuta sahip cemaatler hemen akla gelmektedir.

İslâmî hareketler Arap Dünyası'ndaki eser ve yankılarını dış meydan okumalar, tehditler doğrultusunda oluşturmakta, bölgede var olan diğer tarihsel güçlerle ve dayatma güçlerle etkileşime bir şekilde girmektedir. Dolayısıyla hareketler, yalnızca İslâm'ın idealleriyle beslenmekte aynı zamanda kendisini kuşatan sosyal olaylardan da etkilenmektedir. Bu süreç onların mücadele yöntemi üzerinde de etki bırakmaktadır. Bu mücadelenin de çeşitli yöntemler kullandıklarına şahit olunmaktadır.

Buradan hareketle Filistin bağımsızlığı için mücadele eden ve İsrail'in varlığını hiçbir şekilde kabul etmeyen Hamas ve İslâmî Cihad üzerinde durulacaktır. Hareketlerin ortaya çıkışları, mücadele yöntemleri ve barış sürecine yaklaşımları incelenecektir.

A. Filistin'deki Dinci ve Miliyetçi Akımlar

1. Hamas (İslâmî Direniş Hareketi -Hareketü'l-Mukavemetü'l-İslamiyye)

a.İhvan-ı Müslimin Teşkilatı

İhvan-ı Müslimîn (Müslüman Kardeşler) cemaatının ana kolu Mısır'da 1928 yılının Mart ayında Hasan el-Benna öncülüğünde kurulmuştur.⁶⁴² Müslüman Kardeşler cemaatının merkez kolunun Filistin'le ilişkisi 1935 yılından itibaren başlamıştır. 1935 yılında Hasan el-Benna'nın kardeşi Abdurrahman el-Benna o dönemde Kudüs Müftüsü ve Yüksek İslâm Konseyi Başkanı olan el-Hac Emin el-Hüseynî ile görüşmüştür. 1936

⁶⁴² Seyyid Hadi Hüsrevşahi, “İntifada ve İslâmî Hareketler”, *Dünya ve İslâm*, Kış 1993, S. 13, s. 116; Daha geniş bilgi için, Alev Etiket Başer, **Ortadoğuda Modernleşme ve İslâmî Hareketler**, İstanbul: Yöneliş yayınları, 1999, s. 233-302; A. Abdülhalim Mahmut, **Müslüman Kardeşlerde Eğitim ve Teşkilatlanma**, (çev. Mehmet Emin Akın), Ankara: Server Yayınları, 1990.

yılında patlak veren ayaklanmalar esnasında, Genel Merkez el-Benna başkanlığında, Filistin'e yardım için bir komisyon kurarak propaganda faaliyetine başlamıştır. 1936 yılındaki ayaklanmalar sırasında Filistin'deki Yahudi müesseselerine düzenlenen silahlı baskınlara Müslüman Kardeşler'den de katılanlar olmuştur.

II.Dünya Savaşı'ndan sonra cemaat, delegelerini Filistin'e göndermiştir. Bunun nedeni hem davetin yayılması hem de siyonistlere direnen Filistinlilere gerilla eğitiminde yardımcı olmaktır. Cemaatın askeri işler başkan yardımcısı olan, emekli subay Mahmut Lebib, sivil grupların silahlı eğitime yardımcı olmak "silahlı erler", ve "gençlik" gibi yarı askeri birlikler arasında koordinasyonu sağlamak için Filistin'e gönderilmiştir.⁶⁴³

Müslüman Kardeşler cemaatı Filistin sorunu ile başından beri ilgilenmektedir. Filistin davası diye nitelendirdiği bu meseleye sahip çıkmayı da; cemaatın "Arap ve İslamî boyutunu göstermek ve bu desteğini Filistin'e giriş kapısı olması amacıyla vermiştir. Bu da, hareketin özellikle 1948 yılındaki Filistin Savaşı'na iştirakinden ve bu topraklarda bir çok ihvan gönüllüsünün şahadetinden sonra halk desteğinin artmasına neden olmuştur."⁶⁴⁴

Müslüman Kardeşler cemaatı liderlerinden Said Ramazan 26 Ekim 1945'te cemaatın Kudüs'teki ilk şubesini açmıştır. Cemaatın Mısır'daki merkezinin yardımıyla ihvanın Filistin'deki diğer şubelerinin açılışı gerçekleşmiştir.

Müslüman Kardeşlerin Batı Şeria'daki 1967 öncesi durumu Gazze'dekinden farklıdır. Batı Şeria'nın Ürdün'e ilhakından sonra buranın halkı Ürdün vatandaşı olarak kabul edilmiştir. Batı Şeria'daki İhvan üyeleri, Gazze'deki İhvan üyelerinin Mısır idaresi altında karşılaştığı sert muamelelerle karşılaşmamışlardır. Ürdün rejimi İhvanı meşru çerçevede faaliyet gösteren ve Batı Şeria'daki muhtelif bölgelerde kolları olan bir yapı olarak kabul ettikten sonra, ona faaliyetlerini açık olarak gerçekleştirme izni vermiştir.

⁶⁴³ Zeyyad Ebû Amr, **Batı Şeria ve Gazze'de İslâmî Direniş Hamas ve İslamî Cihad**, (çev. İslam Özkan), İstanbul: Ekin Yayınları, 1998, s. 18.

⁶⁴⁴ Ebû Amr, a.g.e, s. 19.

1945 yılında İhvan, Ürdün ordusundaki İngiliz subaylarının varlığına karşı gösteri düzenlemiş ve kovulmalarını talep etmiştir. Kaynaklar İhvan'ın Ürdün'de kuruluşundan bu yana, Batıya karşı olduğunu, açık ve keskin bir şekilde emperyalizme karşı propagandalar yürüttüğünü belirtmektedir.⁶⁴⁵

İhvan'ın bu tavrı sonucu, baskılarla karşı karşıya gelmiş ve bazı liderleri tutuklanmıştır. Bu nedenle İhvan'la Ürdün yönetimi arasında sürekli değişken bir ilişki yöntemi gelişmiştir. Anlaşmazlık ve kriz bazı durumlarda tekrar etmiş, bazı durumlarda da ortak çıkarlarda buluşmuştur.

Gazze'de birçok Filistinli genç İhvan'ın gönüllü müfrezelerine iltihak etmiştir. Özellikle İhvan'ın 1948 savaşına katılması halk desteğinin ve gençlerin kendilerine rağbet etmesini sağlamıştır.

Müslüman Kardeşler cemaatinin fikirlerinin yayılması ve farklı halk kesimlerinden kendisine mensup üyelerin artmasıyla birlikte Gazze'de İhvan'ın varlığı, çerçevesi belirlenmiş örgütsel bir biçim almaya başlamıştır. Gazze'deki ilk İhvan şubesi Ayiş Amira tarafından kurulmuştur. Böylece Gazze'deki şube, 30'larda kurulan Yafa ve Kudüs'teki İhvan büroları gibi etkinliğini arttırmıştır.⁶⁴⁶

İhvan'ın üyelerinin bir kısmı Mısır Üniversitelerinde okuyan öğrenciler arasından gelmektedir. Kahire'de kurulan "Filistinli Öğrenciler Birliği"nin idare kuruluna ya İhvan'a mensup üyeler ya da onların öğrenci arkadaşları (sempatizanları) hakimdir. Bunlardan en meşhuru (İhvan'a kendini yakın hisseden bir sempatizan olan) Yaser Arafat'tır. Onun yanında Selim Za'nun, Salah Halef, Abdülfettah el-Hamud vardır. (Bunların hepsi cemaat üyesidir) Bunlar daha sonra Fetih Hareketi'nin kurucuları arasında yer almışlardır.⁶⁴⁷

İhvan, daha önce Batı Şeria'da Ürdün idaresinde, Gazze'de de Mısır idaresine tabi olurken 1967'den sonra buralarda İsrail idaresinin otoritesine boyun eğmiştir. Ürdün'de "Ürdün ve Filistin İhvan-ı Müslimin'i şeklinde anılan tek bir örgütsel yapı

⁶⁴⁵ Ebû Amr, a.g.e, s. 22.

⁶⁴⁶ Ebû amr, a.g.e, s. 26.

⁶⁴⁷ Ebû Amr, a.g.e, s. 28.

altında toplanmıştır. Bu örgüt 1967’de İsrail işgaliyle birlikte teşekkül etmiştir. Böylece İhvan, örgütsel ilişkilerini Mısır’dan Ürdün’e taşımıştır. Bu durum Gazze’deki İslâmî hareketin tavır ve siyasetini etkilemiştir.

Silahlı Filistin Direniş Hareketi’nin ortaya çıkışı, İhvan’ın kendisini askeri olarak hazır hissetmemesi nedeniyle, İhvan’a ait bazı unsurların Ürdün’de Fetih Hareketi’ne girmelerine neden olmuştur. Gazze’de ise Mısır rejiminin İhvan’a uygulamış olduğu baskı, tutuklama ve işkence politikası nedeniyle dağılmışlardır. Onun için Gazze’de İhvan en gözde eleman ve liderlerini Fetih’e katılmasına engel olamamıştır. Bu nedenle İhvan, güç toparlamak ve siyasi bir güç olarak yeniden sahaya dönmek için uzun bir süreye ihtiyaç duymuştur. Bu ancak 1970’lerin sonunda gerçekleşebilmiştir.

Arap ülkelerinin 1967 savaşında yenilgiyle çıkmaları, İslâmî hareketlerin güç kazanmalarına ve bu yenilgiye İslam’dan uzaklaşmanın cezası olduğuna insanları inandırmalarıdır. “İslâm’a yönelme akımı, bir çok Arap Devletleri’nde olduğu gibi, geçerlikteki Pan Arabizm ideolojisinin güvenilirliğini yok eden bir belayı, Haziran 1967’deki İsrail bozgununu, izleyen güç günlerinde başlamış ve bunun sonucunda bir çok Mısırlı kurtuluşu kutsal inançlarında aramışlardır”.⁶⁴⁸ 1979 İran İslâm Devrimi’nin işgal altındaki topraklarda İslâmî hareketlerin de içinde olduğu birçok İslâmî yönelim üzerinde önemli etkisi olmuştur. Nitekim bu devrim İslâm’ın, zulüm ve baskıya galebe çalıp İslâmî devletin kurulabilirliği konusunda kuvvetli bir delil teşkil etmiştir. İslâm Devrimi diğer İslâmî hareketler tarafından izlenebilecek bir örnek sunmuştur.⁶⁴⁹

İslâmî hareketlerin Filistin’de ortaya çıkmasına ve güçlenmesine dış etkenler yanında iç etkenlerin de etkisi vardır. Özellikle İsrail işgali ve İsrail’de fanatik dinci Siyonist akımların ortaya çıkışı, İslâmî hareketin saflarına katılımın artmasında itici bir etken olmuştur. Bunun yanında İslâmî hareketlerin gelişip büyümesinde, İsrail’in başarılarının altında dinlerine bağlılıklarının, Arapların başarısızlığının temelinde ise İslâm’dan uzaklaşmanın etkisi olduğu kanaatidir. İhvanın üyelerinde sürekli bu konu üzerinde vurgu yapmışlardır.

⁶⁴⁸ Daniel Pipes, **Tanrı Adına**, (çev. Celal Kaplan), İstanbul: Yaprak Yayınevi, 1991, s. 268.

⁶⁴⁹ Ebû Amr, a.g.e, s. 34.

Filistin'in direniş hareketinin daha önce geçtiği gibi yaşadığı başarısızlıklar, dışarıda karşılaştığı sorunlar, siyasi tutumundaki değişiklikler, kendisine nispet edilen olumsuzluklar, halkın zihninde bu hareketin imajını sarsmıştır.

1967'den itibaren İhvan düşüncelerini yayacak ve nüfuzlarını artıracak araçlara sahip olmaya başlamıştır. Cemaat, bu dönemde dini okulların ve çocuk kreşlerinin kontrolünü üstlenmiş bulunan İslâmî hayır cemiyetleri kurmuştur. Aynı şekilde kütüphaneler, spor kulüpleri ve mescidlerde cemaatin kontrolüne girmiştir. Bu faaliyetler 1973'den sonra gözle görülür bir şekilde artmıştır.

İhvan ve onun sempaticileri İslamcılarının kurduğu müesseseler şunlardır: el-Halil'de İslâmî Hayır Cemiyeti, Nablus'ta İslâmî Hayır ve Dayanışma Cemiyeti, Cenin'de Sünnî Cemiyetler, Kudüs'te Genç Müslümanlar Cemiyeti ve Gazze'de İslâmî Cemiyetidir.

Bu kuruluşlar İslâmî hareketin desteğininin artmasında ve dini düşüncenin yayılmasında büyük rol oynamıştır.⁶⁵⁰

1973 yılında Gazze'de İhvan'ın gözetiminde kurulan "İslâm Birliği" İhvanın Gazze'deki faaliyetlerinin himayesini sağlayan bir kanuni kurum olması, İhvanın işlerini kolaylaştırmıştır.

Birlik ilk başta içerisinde poliklinik, spor kulübü, çocuk yuvası, zekat komisyonu, kadın faaliyetleri kolu ve genç kızların eğitildiği bir merkezin içinde kurulmuş mescid şeklinde ortaya çıkmıştır. Birliğin kurucu üyeleri İhvanın Gazze'deki lideri olarak bilinen Şeyh Ahmet Yasin,⁶⁵¹ Selim Şerab, Ahmet İbrahim Delal, el-Hac İsmail Ebu'l-Avf, Es'ad Hasaniyye'dir. Ahmet Yasin'e ek olarak İhvan-ı Müslimin'in bilinen liderleri Eczacı İbrahim el-Yazuri (Birliğin icra komitesi başkanı), Dr. Abdülaziz er-Rantisi, Dr. Mahmut ez-Zehra ve Gazze İslâm Üniversitesi başkanı Dr. Mahmut es-Siyam'dır. 1979'a gelince birlik Gazze yakasında bir çok bölgede şube açarak 2 bin kişiden fazla üyeye sahip olmuştur.

⁶⁵⁰ Ebû Amr, a.g.e, s. 36-37.

⁶⁵¹ Roy, a.g.e, s. 149.

Şeyh Ahmet Yasin, birlik içerisinde merkezi bir şahsiyet olarak bilinir. Yasin 1936 yılında Askalan'ın Çevre köyünde orta halli ve nispeten durumu iyi bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. İlk, orta ve yüksek öğrenimini Gazze'de tamamlamış, 1964-1985 yılları arasında hükümet okullarında resmi öğretmen olarak çalışmıştır. Bundan sonra öğrenimini tamamlamak üzere üniversiteye tekrar dönmüş. 1964 senesinde Aynüşşems Üniversitesi'nde İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümüne kaydını yaptırmıştır. Birinci öğrenim senesini bitirdikten sonra Mısır'a seyahat etmek istemiş ancak İhvan-ı Müslimin cemaatine üye olması nedeniyle izin verilmemiştir. Şeyh Yasin 1984 yılına kadar yaptığı öğretmenlikten istifa etmiştir. Şeyh Yasin, İsrail yönetimi tarafından 15 Nisan 1984 yılında İsrail yönetimine muhalif bir örgüte üye olduğu ve silah bulundurduğu suçlamasıyla tutuklanmış ve 13 sene hapse mahkum edilmiştir. Hapiste geçirdiği 10 aydan sonra Ahmet Cibril'in liderliğini yaptığı FHKC-GK'ın 20 Mayıs 1985 yılında İsrail'le yaptığı esir değişimi sırasında serbest bırakılmıştır. Şeyh Yasin hapisten çıktıktan sonra silahlı mücadeleden vazgeçme ve Filistinlilerdeki dini bilinci artırmak için tebliğ ve terbiye yöntemini benimsediği⁶⁵² söylene de 1987 intifada sürecine girmeleri bu düşüncenin çok doğru olmadığını ortaya çıkarmaktadır.

Gazze'de birliğin kurulmasıyla birlikte İhvan önemli bir ivme ve güç kazanmıştır. Birlik İhvanın faaliyetleri için örgütlü ve kanuni bir faaliyet alanı oluşturmuş bu da onun halkla doğrudan temas kurarak halk arasındaki sempatisini artırmasına neden olmuştur.

Daha önce değindiğimiz gibi İran İslâm Devrimi'nin etkisi olduğu gibi, Devrimden sonra, İslâmî harekete ait bazı hocalar da bölgedeki üniversiteleri ziyaret ederek gençleri siyasetle ilgilenmeye teşvik etmişlerdir.

İran İslâm Devriminden önce siyasetle ilgilenme eğilim ya da yönelimden İhvan için bahsetmek çok doğru olmaz. İslâm Devriminin İran'da başarıya ulaşmasından sonra İslâmî harekete bağlı üniversite öğrencileri ulusal ve laik hareketlerle rekabet etmeye başlamışlardır.

⁶⁵² Ebû Amr, a.g.e, s. 41.

İşgal altındaki topraklarda İhvan Gazze İslâm Üniversitesine tamamen hakimdir. Necah, Birizit, el-Halil ve Kudüs gibi kentlerdeki Üniversitelerde ise çok güçlü bir nüfuza sahiptir.⁶⁵³

İşgal altındaki topraklarda İslâmî hareketin nüfuzunun arttığıının en büyük delili Batı Şeria ve Gazze’de mescid sayısının artmasıdır. Batı Şeria’da mescid sayısı 1967 yılından 1987 yılına kadar 400’den 750’ye yükselmiştir. Aynı dönemde sözkonusu sayı Gazze’de 200’den 600’e yükselmiştir.⁶⁵⁴

Mescidler ikindi ve akşam namazlarından sonra örgütsel faaliyetler ve eğitim için mükemmel bir salon vazifesi görmektedir. Mescidlerin sayısal artışı, İhvan-ı Müslimin’in siyasi ve kültürel faaliyetlerdeki artışı beraberinde getirmektedir.

İslâmî Cihad Hareketi’nin ortaya çıkışı her ne kadar İhvanın gücünü zayıflattıysa da 1987 sonrası gücünü artırmaya devam etmiştir. İhvanın her yerde tek bir sloganı vardı. Bu da Hareketin Kurucusu Hasan el-Benna’nın;

“Allah Gayemiz, resul önderimiz, Kur’an anayasamız, cihad yolumuz, Allah yolunda cihad ise en yüce idealimiz”⁶⁵⁵ şeklinde formüle etmiş olduğu cümlelerden oluşmaktadır.

b.1987 İntifadası Ve Hamas’ın Kurulması

İhvan-ı Müslimin, diğer ulusal grupları intifadaya sevk eden sebepler ne ise aynı sebeplerle Aralık 1987 intifadasına katılmıştır. Bu nedenle de Hareketü’l-Mukavemtü’l-İslamiyye (İslâmî Direniş Hareketi) kurulmuştur. İhvanın intifadaya katılması stratejisinin değiştiğini göstermiştir. Artık ihvan yoktur. Hamas vardır. Onlar içinde bu dönem ya da merhale cihad ve mücadele dönemidir. İslâmî Direniş Hareketi bunu bir bildirisinde şöyle dile getirmiştir.

⁶⁵³ Hüsrevşahi, a.g.m, s. 123-124.

⁶⁵⁴ Ebû Amr, a.g.e, s. 43.

⁶⁵⁵ Hasan el-Benna, *Mecmuatu Resail Hasan el-Benna (Risaletü’l Mü’temeri’l Hamis)*, Beyrut: Darul Endulus, 1965, s.233-298

“Bugün bu mübarek topraklarda olanlar, İslâm ümmeti ve İslâm bayrağını taşıyacak olan müslüman nesil için yeni bir oluşum anlamına gelmektedir.”⁶⁵⁶

Zeyyad Ebû Amr 1989’da Hamas’ın manevi lideri Şeyh Ahmet Yasin ile yaptığı röportajda, Şeyh Yasin şunları söylemiştir;

“Her hareket belirli aşamalardan geçer. Bir merhaleden diğerine geçiş o hareketi bizzat omuzlayanların kararı tarafından belirlenir. Pratik vakıta, İslâmî hareketin işgale karşı direnişte fiili mücadele dönemine geçtiğini göstermektedir. Mücadele ve katılımın hacmi eldeki mevcut imkanlara dayanmaktadır.”⁶⁵⁷

İhvan’ın stratejisi artık aktif olarak mücadelenin içine girmek ve gasp edilmiş olan toprakların kurtuluşu için topyekün bir cihadın başlamış olduğu gerçeğinden hareket etmektir.

Hamas’ın liderlerinden İbrahim Kavkan ise; “Önümüzdeki dönem ve önümüzdeki döneme hazırlık aşaması olacak dönem, bu topraklarda siyonist varlık kabusundan kurtuluşun gerçekleştiği günü de beraberinde getirecektir.”⁶⁵⁸ İşgal altındaki İhvan mensupları, İhvanın intifadaya katılımını, yeni bir dönemin başlangıcı ve cihadı bir neslin yetiştirilmesi olarak değerlendirmektedirler.

Hamas tepeden inmece bir şekilde değil, doğal bir süreç içinde gelişmiş ve ihvan tarafından kurulmuştur. İhvanın neden Hamas ismini kullandığı sorusunu, intifada başarısızlıkla sonuçlandığında İhvan bunun sorumluluğundan sıyrılacak, bu konudaki tüm mesuliyeti Hamas’a yükleyecektir. El-Fetih, İsrail’e karşı gerçekleştirmiş olduğu ilk eylemlerinde ve bildirimlerde el-Asifa ismini kullanmıştır. İhvanda büyük oranda bundan etkilenmiştir. Fakat daha sonra el-Asifa’nın başarı göstermesinden sonra el-Fetih ismini kullanmıştır. Fakat Hamas’ın göstermiş olduğu başarılarından sonra İhvan yerine Hamas ismi tercih edilmiştir. Ama intifada devam ettiği ve başarılı sonuçlar elde ettiği müddetçe bu hareketin başarıları İhvanın hanesine yazılacaktır. Fakat daha sonra

⁶⁵⁶ Ebû Amr, a.g.e, s. 101; Hamas Bildirisi No: 36, 25.12.1989.

⁶⁵⁷ Ebû Amr, a.g.e, s. 101-102.

⁶⁵⁸ Ebû Amr, a.g.e, s. 102.

Hamas yayınladığı Misakında İslâmî Direniş Hareketi'nin İhvan-ı Müslimin'in bir kolu olduğunu ilan etmiştir.⁶⁵⁹

1987 intifadasını, İhvan, çeşitli hazırlıklar yaparak ve bir başlangıç safhası oluşturarak gerek direk etkide bulunarak kendilerinin başlattığını öne sürmektedirler. İslâmî hareketin intifada hazırlık çalışmaları, bu hareketlerin İsrail işgaline karşı giriştiği siyasal faaliyetlerde kendini göstermektedir.

Bu bağlamda İslâmî Öğrenciler Birliği'nin İsrail işgaline karşı düzenlenen şiddetli gösterilere katılmalarına, Gazze İslâm Üniversitesi'ni oynadığı role, yine bu hareketin 16 Ekim 1986'da dağıttığı bildirimlerde halkı İsrail'in Gazze'de uyguladığı tahcir politikasına karşı bir günlük boykot eylemi düzenlemeye çağırmasına işaret etmektedir ki bunun intifadaya hazırlık olduğunu belirtmektedirler.⁶⁶⁰

İbrahim Kavka intifadanın; "Müslüman Filistin halkının intifadaya, çok hassas bir şekilde mescid mihraplarındaki sıfır saatini belirleyen Hamas'ın kararıyla kalktığını" belirtmiştir. Şeyh Ahmet Yasin'de benzer ifadelerle intifadaya önderlik edenin Hamas olduğunu belirtmektedir.⁶⁶¹

İntifadanın patlak vermesinin nedenlerini, Hamas'ın liderlerinden Dr. Abdülaziz Rantisi; "*Halkımız çeşitli taraflarca ortaya konulanlara karşı güvenini yetirmiştir. Halkımız kendisini felakete sürükleyen, yarasını depreştiren, haklarının gaspını daha da kökleştiren, uzun senelerdir bağrına çöreklenen düşman askerini bu topraklarda sabit kılan politikalara karşı güvenini yetirmiştir. Bu geçen süre içerisinde halk kendisinin ve çocuğunun canından, değerlerinden, toprağından ve ahlakından emin olamamıştır. Halkımız ilanihaye boynu bükkük kimliksiz ve devletsiz bir şekilde yaşamaya zorlanmıştır. İntifada Allahu Teala'dan bir nimet olmuştur.*"⁶⁶² şeklinde ifadelendirmiştir.

İbrahim Kavka, intifada ortaya çıkaran sebepleri ise şu şekilde sıralamaktadır;

⁶⁵⁹ Halit el-Hurub, **Hamas**, Beyrut: Lubnan Berkiyen: Derasat, 1997, s.280.

⁶⁶⁰ Ebû Amr, a.g.e, s. 103.

⁶⁶¹ Ebû Amr, a.g.e, s. 103.

⁶⁶² Ebû Amr, a.g.e, s. 104.

“Mescidlerin, minberlerin İslâmî merkez ve kurumlarını işgal altında bulunan Filistin üniversitelerindeki güçlü toplulukların meydana getirdiği derin ve sahil bir İslâmî bilinç, uzun bir ayrılıktan sonra müslüman genç neslin yeniden yetişmesi. Filistin sorununu bilinç ve hafızadan silme çabaları çerçevesinde Filistin halkının bu kararları, Arap zirveleri, Yahudilerin Filistin’in geri kalan topraklarını yutmasıyla sonuçlanan yalan vaatlerinden itibaren 40 gün daha bekledikten sonra bölgeyi saran bir sessizlik. Tarihi nefret, nazi kompleksini ve kana susamışlığı beraberinde taşıyarak gelen ve Hayber’in Beni Kaynuka’nın, Beni Nudayr’ın ve Beni Kureyza’nın⁶⁶³ intikamını almak için İsrail işgal yönetiminin giriştiği baskı ve işkence politikası tüm Filistin halkına uygulanan vahşi baskılar.”⁶⁶⁴

İntifada’yı Mısırlı İslamcı yazar Dr. Hilmi Muhammed el-Kavd, “Filistin halkının diğer Arap rejimlerinden ve dışardaki örgütlerden umudunu kesmesi”ne bağlamaktadır. Aynı yazar, intifadayı “teslimiyeti, bir strateji ve tavizlerinde taktik haline getiren pragmatist örgüt ve rejimlerin maskelerini indirmek amacıyla gerçekleştirildiğini, örgütlerin ise, Şamir ve arkadaşlarının istediği gibi özerk yönetime dayalı, Araplarla Yahudiler arasında tekil bir çözüm kotarmak ve uluslararası bir konferansın önünü açabilmek için intifada sayesinde Filistinlilere şirin gözükme çalışmak şeklinde değerlendirmektedir. Ve devamla Müslüman Filistin halkının, intifadayı siyasi ve medyatik alanda çıkarları için kullanmak amacıyla onu kendine maletmeye çalışan FKÖ’nün kendisinin dost olmadığını dile getirmektedir.⁶⁶⁵

Hamas intifadada diğer gruplarla ilişkiye geçtiyse de (Birleşik Ulusal Komutanlık) daha sonra bağımsız bildirimler yayınlayarak kendini diğerlerinden ayırmıştır. Hamas’ın kuruluşu ile FKÖ tarafından intifada sırasında kurduğu Birleşik Komutanlık’la eşzamanlı olmuştur. Farklılıkları ise ideolojik olmuştur. Birleşik Komutanlığı tarafından ilan edilen bildirimlerde, boykot ve mücadele çağrılarında katılarak Hamas gücüne güç katmıştır. Çoğu zamanda Hamas Birleşik Komutanlığın, boykot çağrısı yapmadığı zamanlarda da genel boykot çağrılarında bulunmuş. Bu çağrılar özellikle de Gazze’de geniş halk kesimlerinden karşılık bulunmuştur.

⁶⁶³ Bunların hepsi Hz. Muhammed zamanında Yahudi kaleleri idi ve Müslümanlar tarafından feth edilmiştir.

Ali Ekber Muhteşemi ise intifada'yı anlatırken, Filistin mücadelesinin daha önceleri kentlerde ve üniversite öğrencileri arasındayken, son hareket, farklı olarak mescitlerde ve İslâmî mahfillerde şekillendiğini, ve ulemanın önderliğinde işgal edilmiş topraklardaki mustazafların (ezilmiş, horlanmış) ve çıplak ayaklıların başlattığını ve daha önce İsrail hapishanede tutmuş olduğu birini serbest bıraktığında bu kişinin yurt dışına çıktığını, şimdiki hareketin İslâmî bir hareket olduğunu İsrail hapishanesinden çıkmış ya da kaçmış birinin hemen mücadelenin içine döndüğünü yazmaktadır.⁶⁶⁶

İslâmî hareket üyelerinin bu tutumu halk içinde daha çok üye ve sempatizan toplamalarına neden olmuştur. Hamas'ın Birleşik Ulusal Komutanlık'a rağmen bildiri dağıtıp boykota çağırması, Birleşik Ulusal Komutanlık, Hamas'a çağrıda bulunarak, bireysel eylemlerden vazgeçmesini istemiş. Hamas bu çağrıya uymadığı gibi, tek başına mücadelesine devam etmiştir. Bu da İntifada'nın intifadadan önce mevcut olan güç dengesini açık bir biçimde değiştirmiştir. Böylece İslâmî Hareket, Filistin'de artık görmezlikten gelenecek bir hareket olmadığını ispatlamıştır. Diğer ulusal hareketlere, halkın liderliğini ele geçirme ve hakimiyet kurma hususunda rekabet eder duruma gelmeyi başarmıştır.

Hamas'ın fiili otoritesinin göstergelerinden biri de, halkın çeşitli sorunlarının çözümünde hareketin liderlerinden yardım istemek için kapılarını aşındırmalarıdır. Haziran 1988'den itibaren halkın her kesiminden, fakir ya da zengin, tahsilli ya da tahsilsiz ve farklı meslek sahiplerinden insanlar, hatta bazı Hıristiyanlar bile, Hamas'ın manevi lideri Şeyh Ahmet Yasin'in evine gelmeye ve anlaşmazlıkları çözme konusunda yardım istemeye başlamışlardır. Bunun nedeni sorunları çözme konusunda yönetimin, işlevini yerine getirmekten yoksun olması ya da bu yönetimin halkın gözünde güvenilirliğini yitirmesidir. Aynı şekilde sayısal çoğulluğa rağmen ulusal grupların, sorunları çözmede kendisine müracaat edilecek manevi bir iktidara sahip olmamaları halkı Hamas'a yönlendirmiştir. Bu olgu işgal yönetimine alternatif olduğu kadar, ulusal hareketlerin temsil eden FKÖ'ye de alternatif olmak şeklinde yorumlanmıştır. Bunun

⁶⁶⁴ Ebû Amr, a.g.e, s. 105.

⁶⁶⁵ Ebû Amr, a.g.e, s. 105-107.

⁶⁶⁶ Ali Ekber Muhteşemi "Filistin'deki İslâmî Devrim Hareketi'nin Özellikleri", (çev. Ziya Gökalp), *Dünya ve İslam*, Bahar 1990, s. 2, s. 37.

nedeni, insanların bu hareketin davaları halletme ve karar çıkartma hususunda sahip olduğu gücün yanısıra bu kararları uygulamaya da güçlerinin olduğuna inanmalarıdır.⁶⁶⁷

Diğer taraftan, Hamas, Batı Şeria ve Gazze’de fakir ailelere maddi yardım sağlamaktadır. Bu yardımları, zekat komiteleri, bireysel bağışlar, işgal altındaki toprakların içinde ve dışında bulunan heyetler, şirketler ve İslâmî kurumların yardımları aracılığıyla almaktadır. Bunları adaletli bir şekilde bu ailelere dağıtmaktadırlar.

“Gazze Şeridi’ndeki en iyi örgütlenmiş sosyal organizasyonları Hamas’a bağlıdır. İyi organize olmuşlardır. Gazze’nin çoğunluğunu oluşturan yoksul Filistinlilerin güvenini kazanmışlardır. El-Fetih gibi adam kayırmacılık, rüşvet gibi konulara girmemişler ve verdikleri sözleri tutmuşlardır. Hamas’a saygı duyanlar sadece Filistinliler değildir. Dünya’daki bir çok yardım kuruluşu da giderek büyüyen oranda yardım yapmaya başlamıştır. Bu yardım teşkilatına göre, Gazze’de yardımların dağıtılmasında güvenilen kuruluşların başında gelmektedir. Mahalle örgütlenmeleri aracılığıyla zekatlar toplanır. Yoksullara dağıtılır, camilerin inşasında ve diğer yardım faaliyetleri için kullanılır. Hamas sempatanları topladıkları paralarla kendi kendilerine yeterli olabilecek projelerde üretmişlerdir. Bal, peynir gibi gıda maddelerinin üretimi için küçük çiftlikler, evlerde tekstil atölyeleri kurulmuştur.”⁶⁶⁸

Bunun yanında Hamas Körföz ülkelerinden Suudi Arabistan, İran, Ürdün, Yemen ve diğer halkı Müslüman ülkelerden çeşitli Müslümanların yardımını aldığını da örgütün sözcüsü İbrahim Goşe tarafından da söylenmektedir.

Hamas yardımlaşma konusunda Ulusal Birleşik Komutanlık (UBK)’la bir sorun yaşamamıştır. Bu bağlamda bir soruya Şeyh Ahmet Yasin: “Aramızda belirli konularda sınırlı bir işbirliği sözkonusudur. Taraflar arasındaki ilişki med-cezir hali yaşamaktadır ve bir dönemden diğerine değişmektedir.”⁶⁶⁹ Bu işbirliğini yani Hamas’ın UBK veya FKÖ çatısı altında faaliyet göstermesini, yine Şeyh Ahmet Yasin şöyle dile getirmektedir: “Aramızda İslâmî ilke ve değerlere bağlılık üzerine kurulu ortak bir zeminin bulunması ve bu ilkelerin mücadele döneminde ihlal edilmemesi

⁶⁶⁷ Ebû Amr, a.g.e, s. 112.

⁶⁶⁸ Çubukçu, a.g.e, s. 123.

⁶⁶⁹ Ebû Amr, a.g.e, s. 113.

gerekmektedir. Ayrıca Filistin'in kurtuluşundan sonra kurulacak olan devletin İslâmî bir devlet olacağı öncelikli olarak kabul edilmelidir. Biz Filistin Ulusal Misak'ına karşı çıkmaktayız, çünkü burada kabul edilen laiklik ilkesini onaylamamız durumunda İslâm'dan çıkmış oluruz. Filistinli örgütler siyasal ve uluslar amaçları için kurulmuştur. İhvan-ı Müslimin'in de bu tür amaçları vardır ancak o bunları İslâmî bir çerçevede içerisinde yapmaktadır.”⁶⁷⁰

Bu konuşmada da şu ortaya çıkmaktadır. Hamas'ın FKÖ'nün Ulusal Misak'ına karşı çıkmasının nedeni, ulusal misak'ta Filistin'de laik bir devletin kurulacağı maddesinden dolayıdır. Yoksa bazılarının iddia ettiği gibi İsrail'in Hamas'a yardım ettiği, onu beslediği fikrinden dolayı Hamas FKÖ'nün Ulusal Misak'ında İsrail'in yok edilmesi fikrinden kaynaklanmamıştır. Cezayir'de 12-15 Kasım 1988 tarihinde düzenlenen Filistin Ulusal Meclisi'nin 19. oturumunda alınan kararlara Hamas karşı çıkmıştır. Hamas özellikle de, “Biz geçici hükümet”, “bağımsızlık belgesi”, “sürgün hükümeti” buna benzer uzlaşma ve İsrail'i tanıma gibi bütün girişimlerini intifadanın başarılarına darbe indirmek, intifadayı tökezletmek ve intifada çocuklarının sırtlarına hançer saplamak ve tüm halkın şahadet ve mücadele yolundan alı koymak olarak değerlendirmiştir.

Ulusal meclis bağımsızlığını ilan etmesinden sonra yapılan çeşitli tören ve kutlamalara Hamas bir bildiri yayımlayarak karşı çıktığını açıkça ortaya koymaktadır.

*“Bütün teslimiyetçi tavırları reddedelim, bitkinlerin ve kaderlerini İsrail seçimlerine bağlamış teslimiyetçilerin Filistin davasıyla oynamalarıyla son verelim.”*⁶⁷¹

Hamas'ın bu uzlaşmaz tavrından dolayı Yaser Arafat'ın Filistin ulusal meclisinin Cezayir'deki 19. oturumunda almış olduğu kararların desteklenmesi ve UBK ile Hamas arasındaki anlaşmazlıkların giderilmesi için İhvan-ı Müslimin'in Mısır'daki genel Mürşidinden talepte bulunmuştur.⁶⁷²

⁶⁷⁰ Ebû Amr, a.g.e, s. 113-114.

⁶⁷¹ Ebû Amr, a.g.e, s. 115.

⁶⁷² Ebû Amr, a.g.e, s. 115.

Mısır İhvan-ı Müslimin'in Filistin'deki İhvan-ı Müslimin'den daha farklı tutumları söz konusudur. Filistin İhvanı FKÖ'ye karşı tutumları yukarıda yazdığımız şekilde ortaya koyarken, Mısır İhvanı Filistin Ulusal Meclisi'nin Cezayir'de almış olduğu karara üzerine şu açıklamada bulunmuştur:

“İhvan-ı Müslimin bağımsız bir Filistin devletinin kuruluşunu memnuniyetle karşıladıklarını ilan eder. biz şunu vurguluyoruz ki, bu konudaki tek esas, Filistin toprağı üzerinde devleti ve hükümetini kuracak olan Filistin halkının meşru ve tabi haklarıdır. Bu konuda siyonist devlete meşruiyet kazandırmaya çalışan BM'nin kararlarının da bir önemi yoktur. Filistin'den taviz vermeye sadece BM'nin değil, Filistin halkının bile hakkı yoktur. Filistinlilerin kendi bağımsız devletlerini kurlmaları hiçbir zaman nihayi noktaya gelindiğı anlamına gelmez. Ancak bu, daha önce belirlenmiş prepsipler çerçevesinde Filistin topraklarının kurtuluşu için bir adımdır.”⁶⁷³

Hamas liderleri Filistin Ulusal Meclisi'nin oturumundan sonra ve İhvan'ın Mısır'daki genel müşşidinin düşüncelerinin aksine, yeni bildirimlerle gelişmeler karşısındaki tutumlarını açıklamışlardır. FKÖ-Amerika yaklaşımını, “Arap halklarını uyutma ve onları mücadeleden uzaklaştırma” olarak kabul edip şiddetle bu diyalogu durdurulmasını istemişlerdir.

c.Hamas FKÖ İlişkisi

Hamas, FKÖ'ye yönelik Amerika ve İsrail ile görüşmeler yapmaya çalışmaktan ve tavizler sunmaktan vazgeçmesi için çağrılarını yinelemiş ve “henüz daha yolun başındayken durumu bir kez daha kontrol edip kendilerine samimi bir şekilde nereye doğru gittiklerini sormaları gerekiyor. Bizim, hakkımızdan taviz verilmediğı bir gün bile geçmiyor. Düşman ise tek bir adım geri atmıyor. Bu taviz nereye kadar sürecek böyle? Bundan ne elde edilecek? Biz Amerika'nın sürekli tek taraftan tedrici taviz politikasına dayalı siyasetine ortak olunmaması noktasında uyarıyoruz.”⁶⁷⁴ şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir.

⁶⁷³ Ebû Amr, a.g.e, s. 116.

⁶⁷⁴ Ebû Amr, a.g.e, s. 118; hamas Bildiri No: 39, 5/4/1989.

Hamas'ın FKÖ'ye eleştirileri sonucunda Hamas ve FKÖ arasında bir çatışmanın olabileceği tahminleri, Hamas tarafından kabul edilmemektedir. Hamas bu muhalefeti Şeyh Ahmet Yasin'in ifadesiyle "Hikakata ulaşma noktasında aramızda bir anlaşmazlık var, ancak bu demokratik bir şekilde onlara muhalefet ediyoruz. Aramızda anlaşmazlık nedeniyle iç savaş çıkmasına müsaade etmeyiz."⁶⁷⁵ Bunu benzer bir çok açıklama yapılmış ve muhalefetin demokratik bir çerçevede yürüyeceği şeklinde beyanlarda bulunulmuştur. Bu da Mısır İhvanın veya Ürdün İhvanının sistemle olan ilişkilerine benzer bir ilişkidir. Fakat Filistin geçici yönetimi kurulduktan sonra Hamas militanları ile Filistin geçici yönetim arasında kanlı çatışmalarda çıkmıştır.

Hamas'ın FKÖ'ye karşı eleştirilerinden birisi de FKÖ'nün Arap rejimlerinin bir ürünü olduğuna inanmasıdır. "Her rejim ideolojik, mali ve siyasi olarak kendisine tabi birer örgüt kurmuş, sonra da bir yandan zirve konferansları diğer yandan silahlı mücadeleye komploları kurarak bu örgütleri FKÖ içerisine dahil etmeye çalışmıştır. Bu yüzden de FKÖ'nün kararı, rejimlerin siyasetlerinden çıkan ve onlara tabi olan bir karar haline gelmiştir."⁶⁷⁶

Hamas, Filistin'in bir bölümü üzerine Filistin devletinin kurulmasına karşıdır. Bu yüzden Hamas, uluslararası barış konferansına ya da İsrail'le yapılan görüşmelere ve anlaşmalara karşıdır. Bu tür çabaları davanın tasfiyesi olarak görmektedir. Filistin davasının İslâmî bir dava olduğunu ve bütün Müslümanları ilgilendirdiği gibi İhvana ait bir düşünceye de sahip çıkmaktadır.

Hamas düşüncelerini yayınladıkları bildirimlerle dile getirmektedirler. Bunun yanında Hamas'ın tutumunu ifade eden çeşitli yazıları duvarlara yazmak veya afişlemekten de geri durmamışlardır. Bu sloganlardan birkaç örnek vermek gerekirse, bunlar: "Siyonist Devlete Hayır" "Toprağımızda Kimliğimizde İslâm'dır." "İslâm (Filistin'e) Dönüş Yoludur", "Ey Yahudi, Toprağımızdan Defol", "Çözüm İslâm'dır", "Uluslararası Kongre İhanettir", "Kahrolsun Camp David Anlaşması ve Özerk Yönetim", "1948 + Batı Şeria + Gazze= Haksız Bir Ülke", "Kutsal İntifadaya Evet", "İslâmî Direniş Hareketine Evet", "Hayber'i Hatırla Ey Yahudi Muhammed'in ordusu

⁶⁷⁵ Ebû Amr, a.g.e, s. 119.

⁶⁷⁶ Ebû Amr, a.g.e, s. 62.

Geliyor”, “Filistin toprakları İslâmî Vakfın Arazisidir. Ondan Taviz Vermek ya da Üzerinde Pazarlık Yapmak Caiz Değildir”, “İsrail-Zevali Kur’an’da belirtilen Bir Sonuçtur”, “İşgalciye Karşı Devrim”, “Mushaf’tan Başka Çözüm Yoktur”, “Filistin Halkının Tek Meşru Temsilcisi Kur’an’dır” ve benzeri sloganlara rastlamak her yerde mümkündür.⁶⁷⁷

d.Hamas ve Silahlı Mücadele

Hamas dışındaki Filistinli Direniş Örgütleri Hamas’ın silahlı mücadeleye girmemesini eleştirmekte ve İhvan’ın “silahlı mücadelenin başlamasının Müslüman bir nesil yetiştirilmesine bağlıdır” şeklindeki açıklamalarını da yeterli bulmamaktadırlar.

Dr. Ahmet Nevel İhvan’ın silahlı mücadeleye bakışını şöyle ifadelendirmektedir; *“Filistin için mücadelede sadece silahlı mücadele, geçerli tek yöntemi oluşturmamaktadır. Gençlerin Filistin için mücadele konusunda eğitilmesi ve bilinçlendirilmesi ancak Müslümanlar tarafından gerçekleştirilecek bir olgudur. Bu görevi ancak Müslümanlar yerine getirir. Gençlerin çocukluktan çıkarılıp erkeklığe geçmesinin sağlanması, umutsuzluktan kendine güvene geçişin gerçekleştirilmesi ve parçalanma ve dağılma halinden çıkıp birlik ve beraberliğe geçiş... İşte tüm bunları ancak Müslümanlar yapar. Ve bunların hepsi de temelde İslâm topraklarının bir parçası olan Filistin’i kurtuluşu yolunda gösterilmiş çabalarıdır.”*⁶⁷⁸

Hamas ve FKÖ arasındaki ilişkiler sürekli gel-gitler yaşamıştır. Bazı dönemlerde özellikle el-Fetih ile Hamas arasındaki ilişkiler birbirini destekler görünmüştür. 1987’ye gelinceye kadar İhvan (Hamas)’a bağlı İslâmî öğrenciler birliği çeşitli üniversite seçimlerinde sol örgütlere karşı Fetih’i desteklediği ve Fetih’in Genç Öğrenciler Birliğinin bu yüzden seçimlerden zaferle çıktığı söylenmektedir. Fakat Genç Öğrenciler Birliği bunu kabul etmemektedir. Bu hiçbir zaman ihvan’ın iktidarı kendi dışındaki bir liderliğe teslim edeceği anlamına gelmemektedir. Çünkü İslâmî hareketin, stratejisi açıktır ve tevil götürmez. “Bu strateji içerisinde İslâmî hareketin talebinin İslâmî bir yönetimde kendi metodunu uygulamak olmalıdır. İktidarı ele geçirme noktasındaki tevazusu, bazılarının tasavvur ettiği gibi samimiyetin bir ifadesi değildir...

⁶⁷⁷ Ebû Amr, a.g.e, s. 123.

Dünyada ve tarihte, mücadelesi ve kavgasının semeresini, kendi hedeflerine inananlardan başkasına ikram eden hiçbir hareket görülmemiştir.”⁶⁷⁹

İhvan-ı Müslimin’e bağlı mahalli yayın organlarında çıkan makalelerden biri FKÖ’ye tavsiyelerde bulunmuş ve içinde bulunduğu durumdan çıkması için bir takım kararlar alması gerektiğini belirtmiştir, bunlar:

“Birincisi: Örgütün zirve ya da ikili anlaşmalar düzeyinde Arap rejimleri ile girdiği komplo girişimlerinden ve bazen siyasi çözüm bazen de barışçı çözüm denilen girişimlerden uzak durması,

İkincisi: Örgütün dünya sisteminin patronlarının kontrolü altında olan siyasi oyunlardan çekilmesi. Çünkü tüm güçler, kendi çıkarlarının gerçekleştirilmesini hedeflemektedir.

Üçüncüsü: Örgütün filan devlete bağlı ya da filan süper güç yanlısı bütün hareketleri saflarından ihraç etmesi.

Dördüncüsü: Örgütün, kadroları ve düzenli orduları olan siyasi partiden ziyade bir direniş hareketi haline gelmesi için yeniden yapılanması. Ayrıca Filistin’de ve dünyanın her yerinde gizli faaliyet göstererek açık faaliyeti terketmesi.

Beşincisi: Örgütün çıkarlara bağlı olan mücadeleyi unutarak halkın fikirlerine, inançlarına ve yoluna bağlı medeniyet boyutunu önceleyen bir mücadeleye girmesi.

Altıncısı: Örgütün Filistin sorununu, üzerinde birgün anlaşıp birgün anlaşmadığı bir sorun olarak görmekten ziyade işgal edilmiş topraklar ve toprağından edilmiş bir halkın davası olarak görmesi.

Yedincisi: Örgütün kendisini, İslâmî hareketin içinde olduğu Filistin halkının, tam kesimlerinin temsilcisi olarak görmesi. Örgütün İslâm ümmetinin tüm evlatlarını kendi hareketinin bir üyesi gibi telakki etmesi ve İslâm’a bağlı olan bütün İslâmî

⁶⁷⁸ Ebû Amr, a.g.e, s. 83.

⁶⁷⁹ Fethi Yeken, *Müşkilatü’ d-Da’ ve ve’ d-Daiye*, Beyrut: Müesseseti’ r-Risale, 1981, s. 233.

*hareketleri medeniyet savaşımında kendisine yardımcı güçler olarak görmesi*⁶⁸⁰ gerektiğini belirtmektedir.

Hamas'ın "İşgale karşı hayır, işgalciyle barışa hayır" şeklinde formüle edilebilecek bir tavır geliştirmesi ve İsrail güçlerine karşı ortaya koymuş olduğu eylemler, İsrail'i zor durumda bıraktığı gibi, halkın da sempatisini kazanmıştır. Bu nedenle İsrail yetkililerin ortaya atığı ve bir çok araştırmacının da "mal bulmuş mağrib" misali üzerine atıldığı İslami hareketlere "İsrail'in yardım ettiği" düşüncesidir; "1979'dan 1984'e kadar FKÖ ve komünistlere karşı İslâmî hareketlerin İsrail tarafından finanse edildiği" şeklinde fikirler ortaya atılmıştır.⁶⁸¹ Fakat bunların hiçbirinin doğruluğu ispatlanamamıştır. Bu tür düşüncelerin ortaya atılmasının nedeni ise, İsrail'e karşı başarılı operasyonlar ortaya koyan Hamas ve İslâmî cihad hareketlerinin yükselen trendini halkın gözünde düşürmektir, halk bu söylentilere inanmamıştır.

Bunu doğruluğunu ortaya koyan en önemli nokta ise, yukarıdaki İsrail'in İslâmî hareketlere yardım ettiği fikrini nakleden Serkan Taflıoğlu'nun şu yorumu da yalanlamaktadır.

*"Rabin gelişen İslâmî muhalefeti de gözönüne alarak laik bir yapıya sahip FKÖ ile Norveç'in başkenti Oslo'da gizli görüşmelere başlamıştı. Esas itibarı ile Hamas hem Arafat'a hem de Rabin'e bir baskı unsuru olmuştur."*⁶⁸²

İsrail ve FKÖ arasında imzalanan Oslo barış süreci diye nitelenen bu anlaşmalardan sonra Hamas'ın İsrail'e karşı gerçekleştirmiş olduğu silahlı eylemler, Filistin özerk yönetimin kurulmasından sonra, Filistin yönetiminin anlaşma gereği; Hamas ve İslâmî cihad üzerinde baskı uygulaması ve militanlarını tutuklaması sonucu azalmaya başlamıştır. Hamas bütün bu baskılara rağmen hiçbir zaman İsrail güçlerine karşı eylemlerden vazgeçmemiştir. İsrail güçlerinin Filistinlilere yönelik her saldırısına karşılık vermiştir. İsrail 1992'de 415 Filistinliyi sınırdışı etmiştir. Bu Filistinliler İsrail ile Lübnan arasındaki tampon bir bölgede ikamete zorlanmışlardır. Bu insanlar kış

⁶⁸⁰ Ebû Amr, a.g.e, s. 99-100.

⁶⁸¹ Serkan Taflıoğlu "İran, Silahlı İslâmî Hareketler ve Barış Süreci" *Avrasya Dosyası*, İlkbahar 1999, cilt 5, S. 1 s. 42.

⁶⁸² Taflıoğlu, a.g.m, s. 43.

şartlarından dolayı çadır, yiyecek elbise ulaştırılmasını engellemiştir.⁶⁸³ Yardım etmek isteyen Lübnan köylerini bombalanmıştır.⁶⁸⁴ Bu olay dünya basınında geniş yankı bulmuştur. BM ve bir çok sivil toplum kuruluşu İsrail'den insan haklarını uygulamasını istemişlerdir. Sürgün edilen insanların hepsi Hamas ve İslâmî cihad hareketine mensup insanlardır.⁶⁸⁵ İsrail bir taraftan FKÖ ile barış masasında pazarlıklar yaparken, diğer taraftan FKÖ'ye rakip olabilecek örgütleri bastırmaya çalışmıştır. Sürgün İslâmî hareketlere halk desteğini daha da arttırmalarına neden olmuş. Halk İslâmî hareketleri intifadanın omurilik kemiğini oluşturduğuna inanmaya başlamıştır. Sürgün edilenlerin içinde 14 mühendis, 109 Bakalorya (üç senelik lise öğreniminden sonra üniversiteye gitmek isteyenlerin 1 yıl öğrenim gördüğü ara sınıftır), 61 lise mezunu, 72 normal lise öğrencisi, 32 lise seviyesinin altında, 88 üniversite öğrencisi, 5 gazeteci, 12 doktor, 5 laboratuvar uzmanı, 36 tüccar, 100 imam-hatip ve din alimi, 18 üniversite hocası” vardır.⁶⁸⁶

Filistinli sürgünler zor şartlar altında yaşam mücadelesi verirken 16'sı bir ay sonra çok ciddi rahatsızlığından dolayı geri getirilmiş ve İsraili yetkililer bu kişilerin yanlışlıkla sürgün edildiklerini açıklamıştır.

Sürgün; *“Filistin'deki İslâmî hareketle başlangıca doğru, esas konumuna gelmesi ve İslâmî ideoloji ve halk kurtuluş hareketi şekline dönüşmüştür. Bunun böyle olması sorunun çözüme kavuşmasıdır. Sürgünle Hamas, cihad ve geride kalan grupların yolları kesilmek, önleri tıkanmak istenmiştir. Tabi bu durum büyük bir kazanç ve ileriye atılmış bir adımdır. Bundan daha önemlisi de Filistin'deki İslâmî harekete yakınlık duyan simalar belirgin hale gelmiştir. Şöyle ki belli sayıda Hıristiyanlardan kişiler Hamas'a bağlanmıştır. Bu da pekiştirmektedir ki batıyla medeniyet mücadelesinde İslâm medeniyetinin gelişme temeli olan doğu Hıristiyanlarıyla ortaklaşa hareket etmesi lazımdır... Sürgün topraklarında kahramanca dayandılar ve dönüşe teşebbüs ettiler. Açlığa, su ve ilaç noksanlığına rağmen herhangi bir ülkeye siyasi ilticayı reddettiler. Dört bir tarafını kuşatan ablukaya rağmen sürgündekiler*

⁶⁸³ Emin Demirel, **Dünyada Terör**, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık İstanbul 2000, s. 69.

⁶⁸⁴ Muhammed Moro, **Hamas ve İslâmî Cihad**, (çev. M. Ali Duru, basım ve yılı yeri yok, Seriyer Kitapları, s. 93.

⁶⁸⁵ Moro, a.g.e, s. 95.

⁶⁸⁶ Moro, a.g.e, s. 97.

programlarını açıkladılar ve dünyaya isteklerini bildirdiler. Tercihlerinin direniş olduğunu belirttiler.”⁶⁸⁷

Sürgün olayından sonra işgal altındaki topraklarda gösteriler şiddetlenmiştir. Hergün onlarca kişi İsrail askerleri tarafından öldürülmüş ve gösterilerde öldürülen Filistinli çocuk sayısı her geçen gün artmıştır. İsrail Hamas militanlarına ve göstericilere yönelik öldürme olaylarını artırmıştır. Bazen göstericiler üzerine ateş açarak bazen de nokta operasyonlarıyla Hamas üyelerini ve göstericileri öldürmüştür. Bu öldürme olaylarıyla gösteriler giderek şiddetlenmiştir. Hamas hem İsrail güçlerine hem de Filistin yönetimiyle savaşmıştır..

El-Halil kentinde İbrahim Camii'nde 25 Şubat 1994'de Gush Emunim (İnançlılar Bloku)'a bağlı fanatik bir Yahudi olan Baruch Goldstein tarafından camide namaz kılan Filistinliler üzerine ateş açılmış ve 29 Müslüman bu olayda ölmüştür. Bu katliam İsraili yerleşimciler tarafından sevinç gösterileriyle karşılanmıştır. Hamas bu olayın intikamını alacağını açıklamış ve 7 Nisan'da bir intihar komandosuyla İsraililere ait otobüse saldırmıştır. Böylece Hamas ilk kez intihar saldırısını yapmıştır.⁶⁸⁸ Hamas bundan sonraki eylemlerini intihar saldırıları şeklinde yapacaktır.

Hamas'ın İsrail'e karşı gerçekleştirdiği eylemlerle İsrail güvenlik güçlerini zor durumda bıraktığı gibi, İsrail halkını da ciddi anlamda tedirgin etmiştir. İsrail halkı kalabalık yerlerde alışveriş yapmaya ya da otobüslere binmeye korkmakta ve bu durumun giderilmesi için hükümete baskı yapmaktadırlar.

Hamas ve İslâmî cihad tarafından düzenlenen intihar saldırıları incelendiğinde; eylemin çoğu zaman birbirinden habersiz üç grup tarafından üç seviyeli planlandığı ve gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu üç seviyenin en üstünde genellikle üst düzey örgüt yetkilileri bulunmakta ve eylem talimatını da bu grup vermektedir. Emir verenler genelde yurt dışında buldukları için polisiye tedbirleri açısından ulaşılması en güç kısmını oluşturmaktadırlar.

⁶⁸⁷ Moro, a.g.e, s. 98.

⁶⁸⁸ Taner Tavas, "İntihar Saldırıları", *Avrasya Dosyası*, İlkbahar 1999, C. 5, S. 1 s. 57.

Orta seviyede ise, eylemi gerçekleştirecek kişiye lojistik destek sağlayan grup bulunmaktadır. Bu grup, beyin takımından aldığı talimatlar doğrultusunda intihar eylemini gerçekleştirecek elemanı bulup, eğitmekte sonra da bombayı yapacak kişi tespit edilir, bomba malzemeleri temin edip, bomba ve intiharacıyı olay yerine götürüp, istihbarat çalışmaları yapmaktadır. Lojistik destek sağlayan bu grup, polisiye tedbirlerde en önemli kısmı oluşturmaktadır. Çünkü bu tür istihbarat ve hazırlık dönemi bazan aylarca sürebilmektedir.⁶⁸⁹

Hamas'la tanışan kişiler, önce ideolojik eğitime tabi tutulmaktadır. Allah için ölme, kendini feda etme, şehidlik Allah yolunda mücadele kavramları grup içinde tartışılır ve grup içindeki bireylerin tepkileri ölçülür. Tartışmayla özellikle ilgilenen bireylere öncelik tanınır, çünkü bu bireyler mücadele konusunda azimlerini de belirtmiş olmaktadır. Bu eğitimden sonra potansiyel intihar eylemcisi (ki Filistinliler bunları şahadet eylemcisi olarak kabul etmektedirler) Kur'an ve hadis üzerinde yoğunlaşan eğitim sürecine dahil olurlar. Bu eğitim sürecinde, Allah için ölmenin şanı ve şerefi vurgulanır ve şahadet eylemi yüceltilir. Bu eğitim sürecinden sonra adaylar çeşitli testlerden (el bombası veya molotof kokteyl atma) tabi tutulur. Böylece emirleri takip etmesi ve sır tutma kabiliyetleri ölçülürken bir tür yarışma ortamı psikolojisi oluşturulur. Bazı öğrencilerde ölümün onları korkutup korkutmadığını görmek için boş mezarlara gömülür. Üyeler bu şekilde sınanırlar. Bütün bu eğitimlerden sonra bu kişiler arkadaşları ve ailelerinden ayrılırlar. En üst gizliliği sağlamak için bir bombacı görevi öncesi sadece patlayıcıları nasıl kullanacağını öğrenir. Bombacının geride bir veda kaseti ya da yazısı bırakarak, eylemi niçin gerçekleştirdiğini, ailesine ve Filistin halkına vasiyetlerde bulunur. Başarılı intihar eylemlerinden sonra kutlamalarda bulunulur. Fakat Hamas daha sonra bu saldırılarını kutlamayı durdurmuştur.⁶⁹⁰

Cihad; din uğrunda yapılan savaş demektir. İslâm inancına göre Allah'ın varlığı ve birliği prensibini yüceltmek için sadece Allah uğruna yapılan cihad

⁶⁸⁹ Tavas, a.g.m, s. 59.

⁶⁹⁰ Tavas, a.g.m, s. 66-67.

ibadetlerin en büyüğüdür. İnsanların sadece bedenen savaşması değil canıyla, maliyle, mülküyle ailesi efradıyla kısacası varı yoğuyla Allah yolunda mücadele etmesidir.⁶⁹¹

Şehadet ise; Allah yolunda cihad sonucu ölmek demektir. Şahadete ulaşan kimseye şehid denir. Şahadet, ölmezlik yolu olduğu için şehitler ölümsüz sayılır.⁶⁹²

İntihar eylemleri İslâm düşmanlarına karşı, cihad kavramı çerçevesinde düşünüldüğünde, dinsel bağlılığın ve cesaretin en üst noktası olarak algılanmaktadır.

İntihar saldırıları sonucunda ABD ve İsrail'in bölgedeki politikalarını gözden geçirmeye mecbur kalmalarına, İsrail için "güvenli sınır" kavramının bu olaylarla tartışmaya açılmasına neden olmuştur.

Hizbullah'ın manevi lideri Muhammed Hüseyin Fadlullah intihar saldırılarını şu şekilde değerlendirmektedir.

"Bombalı saldırı sırasında ölmenin daha sıradan bir şekilde içlerinden bazılarının dönmeyeceklerini kesinlikle bilerek, ama verecekleri kurbanların ortak davaların birer sembolü olduğunu düşünerek savaşa giden askerlerin durumlarından hiç farkı yoktur. Acaba on düşman askerini öldürdükten sonra öleceğinizi bilerek on kişiyi öldürmek için savaş meydanına atılmakla kendiniz ölürken onları da öldüreceğinizi bilerek bu işi yapmak arasında bir fark var mıdır?... İşte psikologların anlayamadıkları da bu. Onlar bu eylemlerde sadece büyüleyici bir cennet hayaliyle beyinleri yıkanmış insanların kaçınılmaz davranışlarını gördüler. Ama psikologlar ne zulüm, ne de onun tahrik etkisi üzerinde hiçbir şey bilmiyorlar. Zira "hiç aç kalmamış biri, açın çılgınlıklarını anlayamaz". Bazı siyasi düzenleri değiştirme amacı güden müslümanlar vardır. Ve bunlar ölseler dahi, davaları ilerlemektedir. Böyle bir ölüm ne trajedi ve ne de zihinsel bir bozukluğun neticesi değildir. Düşünüp taşınarak canlı bir amaca hizmet için verilmiştir. Ölüm umutsuzluk hissinden uzak, davasına hizmet amacı güden bir eylem. İntihar kamyonlarının sürücülere ölüme gülerek gidiyorlar ve basın

⁶⁹¹ Kur'an-ı Kerim, Bakara, 218, Ali İmran, 142, Enfal, 72, 74, 75; Tevbe 16, 20, 24, 88, Ankebut 69, Nahl 10.

⁶⁹² Kur'an-ı Kerim, Bakara 154.

dediği gibi düş görmüyorlar, onlar davalarını bir adım daha öne götürebilmenin dayanılmaz sevincini kalplerinde yaşıyorlar.”⁶⁹³

Eylemci öleceğini düşünmemektedir. Eylemci düşman üzerinde oluşturacağı panik ve yılgınlığı şimdiden görmekte ve bunun hazzını yaşamaktadır. Ölüm onun için bir son değil, yeni hayata bir başlangıçtır. Bu nedenle intihar eylemleri eylemlerin genellikle neşeli bir ifadeyle gerçekleştirdikleri gözlenmiştir. Bu intihar eylemcisinin ölümü, militanlar arasında şehidin düğünü olarak adlandırılıp, bir kutlama ve neşe durumu olarak tanımlanmaktadır.⁶⁹⁴

Bunun için biraz propaganda yeterlidir. Çünkü genç, bir şekilde buna hazırdır. M. Naci Bostancı'nın “Filistin bir Kelime” adlı makalesinde Filistinliler'in durumunu şu şekilde dile getirmektedir.

“Topraklarınız elinizden alınmış ve sürgün edilmişsiniz. Bir zamanlar yaşadığınız yerler yakılmış, yıkılmış ve yeniden ötekilerin yerleşimine açılmış. Otobüse atlayıp çocukluğunuza dönemezsiniz. Gitseniz bile göreceğiniz sadece kılık değiştirmiş topraklarınız olmayacak, onlarla birlikte buldozerlerin paletleri altında geçmişinizin kaldığına, kişisel tarihinizin talan edildiğine şahit olacaksınız. Artık ülkeniz ve geçmişiniz yok. Geleceğiniz de yok. Yarın hayal edemeyeceğiniz kadar uzak size. Bugünün içine atılmış bir emanet gibi hayatınız. Beyaz gömlekliler yiyecek getirmezse açsınız. Başkaların merhametine dayalı bu “değersiz” yaşam parçası sebebiyle kendiniz değilsiniz artık. Sadece hayatta kalmaya dayalı bu soluk alıp vermeye, gördüğünüz zulüm ve dehşete karşı hesap sormak amacıyla, öfke ve hınçla katlanıyorsunuz. Ve kalbinizin derinliklerinden hissediyorsunuz ki bilerek ve isteyerek seçmemişsiniz bütün bunları. Siz ki başkalarının iradesi, başkalarının sözleri başkalarının tankları, silahları yüzünden savrulmuşsunuz. Her gün açtığınız kapının eskimiş tahtaları, odaların çıplak duvarları ve bunlarla hüznü bir bütünlük oluşturan Filistin bayrağı ile mutlaka şehit olan bir yakınınız gencin gülümseyen sureti yan yana

⁶⁹³ Martin Kramer, “Hizbullah'ın Moral Mantiği” *Dünya ve İslâm*, Yaz 1992, S. 11, s. 109.

⁶⁹⁴ Tavas, a.g.m, s. 69.

geldiğinde, Filistin sizde hangi hayalleri, öfkeleri huşları, kızgınlıkları, acıları hatırlatır?”⁶⁹⁵

Bütün bu süreçleri yaşayan her bir Filistinli potansiyel bir intihar bombacısı olmaması için bir neden bulamamaktadır. Bu durumda barışın gerçekleşmesine engel teşkil eden en büyük sorun olarak ileri sürülmektedir. Fakat bu potansiyeli ortadan kaldıracak her hangi bir adımda atılmamaktadır.

II.İslami Cihad Hareketi

Daha önce de belirttiğimiz gibi 1967 Arap-İsraili savaşı, geleneksel İslâmî yönelişin gelişiminde dönüm noktası sayılır. İslâmî Cihad'ın kurucularından Abdulaziz Avde'ye göre; bu savaş, sadece laik ve milliyetçi fikirlerin başarısızlığını ispat edip onların sorgulanmasına yol açmamış, aynı zamanda İhvan-ı Müslimin'in önderliğini yaptığı geleneksel İslâmî yönelimi de aynı konuma itmiş, onun da hata ve başarısızlıkta payı olduğunu göstermiştir. Buna göre 1928 yılında kurulan İhvan-ı Müslimin, iktidarı ele geçirme ve yenilgiyi engelleme hususunda başarısız olduğu gibi Arap toplumlarında dinin önemli bir tesir alanına sahip olmasına rağmen laik ve milliyetçi akımlarla mücadelesinde de başarılı olamamıştır. İslâmî Cihad'a göre 1967 savaşı; ikinci bir felaket ve devrimci sosyalist çizginin, bu ideolojiye bağlı rejimlerin ve onların yöntemlerinin topyekün çöküşü olmuştur.⁶⁹⁶

a.İslami Cihad Hareketi'nin Öncüleri

İhvan-ı Müslimin cemaati içerisinde fikri ve ideolojik ayrışma 1967 savaşıdan sonra dar çerçeveli ve bireysel seviyede başlamıştır. Bu savaş cemaat içinde bir çok sorunun sorulmasına ve bu sorulara verilen cevapların insanları tatmin etmemesi 1979 İran Devrimi'ne kadar sürmüştür. İran Devrimi Filistin'de İslâmî hareket mensuplarından bazılarına bir model sunmuştur. Ancak Filistin'deki İslâmî Cihad Hareketi'nin ortaya çıkışı sadece İran Devrimi'ne bağlamak doğru değildir.

⁶⁹⁵ M. Naci Bostancı, "Filistin, Bir Kelime..." *Türkiye Günlüğü*, Kış 2002, S. 68, s. 29-30.

⁶⁹⁶ Ebû Amr, a.g.e, s. 129.

İslâmî Cihad Hareketi ortaya çıkmadan çok önce Mısır'da İhvan-ı Müslimin'in içerisinde Tekfir ve'l-Hicre ve İslâmî Cihad (Mısır) hareketleri ortaya çıkmıştır. Ayrıca Hizbu't-Tahrir'in üyesi olan 1974 yılında Mısır'daki Askeri Fen Fakültesi'ne silahlı saldırı gerçekleştiren Salih Seriyye hareketi de Filistin İslâm Cihad öncülerini etkilemiştir. İslâmî Cihad bu nedenle Salih Seriyye'yi kendi kurucuları içinde sayar.

Bu dönemlerde Filistin içinde bireysel veya birkaç kişilik grup halinde İsrail'e karşı silahlı mücadeleyi isteyen ve gerçekleştirenler olmuştur. Bu insan ve grupların bugün Filistin topraklarında mücadelesini sürdüren İslâmî Cihad hareketiyle direk bir bağlantı olmamıştır. Fakat İslâmî Cihad Hareketi bireysel olsun, grup halinde olsun bu kişilerin eylemlerini ve düşünce biçimlerinden haberdardır. Ayrıca az da olsa etkilenme söz konusu olmuştur. Özellikle de Mısır'da okuyan Filistinli gençlerin İhvan-ı Müslimin Cemaatine yakın bir çevrede bulunmaları onlarda yeni düşüncelerin oluşmasına katkıda bulunmuştur. Bütün bu gelişmeler çerçevesinde Filistin'de 1980'de Fethi Şikaki ve Abdülaziz Avde tarafından Filistin İslâmî Cihad Hareketi resmen kurulmuştur. İslâmî Cihad hareketinin Filistin dışında hiçbir kolu yoktur. İslâmî Cihad, Hamas gibi İslâm Dünyasında şubesi olan bir örgütün merkezini teşkil etmemektedir. Bu şu demek değildir, hiçbir zaman İslâmî Cihad Hareketi'nin ülke dışındaki diğer örgütlerle ilişki kurmadığı ya da onlarla koordinasyon ve yardımlaşma halinde olmadığı anlamına gelmemektedir.

İslâmî Cihad Hareketi'nin teorisyeni Fethi Şikaki, Gazze'nin Demle bölgesine bağlı Zernuka köyündendir. 1948 yılında ailesi Refah mülteci kampına göç etmiştir. Babası işçi olan Şikaki, Batı Şeria'daki Birizit Üniversitesi'nde eğitim görmüştür. Matematik bölümünden mezun olduktan sonra öğretmenlik yapmıştır. Öğretmenlikle birlikte Zekazik Üniversitesi'nde de Tıp Eğitimi almaya devam etmiş. Buradan mezun olduktan sonra Kudüs'te Matla Hastanesi'nde doktor olarak çalışmaya başlamıştır. 1979'da başlayıp 1988'e kadar bir çok kere tutuklanmıştır. 1983'te sadece 11 ay tutuklu kalmıştır. 1986 yılında ise 4 sene fiili hapis cezası, ayrıca 5 sene de İsrail işgaline karşı halkı kışkırtmak, silahları Gazze'ye aktarmak ve İslâmî cihad hareketine üye olmak suçundan tutuklanmıştır. Hapis süresinin bitimine az bir süre kala 1 Ağustos 1988 yılında Filistin'den sınıdışı edilmiştir.

Şikakî, 1967'den önce Nasırcı eğilimlere sahiptir. 67 yenilgisinin Şikakî'deki dönüşüm üzerinde büyük bir etkisi olmuştur. 1967 yılından sonra İhvan-ı Müslimin'e girmiş. Ancak İhvan'la anlaşmazlığa düşmüştür. Bu yüzden çeşitli eleştiriler almıştır. Fakat İhvan'ı dönüştürebilirim düşüncesiyle bu dönem de hep İhvan içinde kalmıştır. Şikakî 1979 yılında "Humeyni ve Alternatif İslâmî Çözüm" adında bir kitap çıkarmıştır. Bu kitapta siyasi ve ideolojik düşüncelerinden bahsetmiştir.⁶⁹⁷ Bu da şunu gösteriyor ki, İran İslâm Devrimi, İslâmî Cihad düşüncesinin şekillenmesinde önemli bir rol ifa ettiğini göstermektedir.⁶⁹⁸

İslâmî Cihad Hareketi'nin manevi ve ruhani liderliğini Filistin'den sürgün edilene kadar Gazze'de Cuma İmamı ve Gazze İslâm Üniversitesi'nde de öğretim görevlisi olarak çalışan Abdulaziz Avde yürütmüştür.⁶⁹⁹ Avde'nin ailesi 1948 yılında Filistin'in Biriseb kazasına bağlı Vadi Hassa bölgesinden Gazze'ye göç etmiş ve Cebaliya mülteci kampında ikamet etmek zorunda kalmıştır. Abdulaziz Avde, Kahire'de Arap ve İslâmî İlimler bölümlerinde lisans derecesini alarak Şeriat Fakültesi'nden mezun olmuştur. 1981 yılında Gazze'ye döndüğünde Gazze İslâm Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak çalışmaya başlamış, 1984 yılında halkı kıskırtmak suçundan İsrail yönetimi tarafından tutuklanarak 11 ay hapis yatmıştır. 1987 yılında ise İsrail mahkemesi Fethi Şikakî gibi onu da vatanından uzaklaştırmıştır.

Fethi Şikakî, İslâmî Cihad Hareketi'nin daha çok askeri kanat sorumlusu olarak bilinirken Abdülaziz Avde ise hareketin manevi ya da ruhani lideri olarak görülmektedir. Avde güçlü ve karizmatik kişiliği ile temayüz etmiş bir şahsiyet olup vaaz ve hitabet konusunda üstün bir kabiliyetli olduğu yazılmaktadır.⁷⁰⁰

Avde ve Şikakî'nin her ikisi de İslâmî Cihad Hareketi'nin lideri olarak bilinirler. İslâmî cihad hareketinin ilk kurucuları bu iki lider gibi yetenekli ve kabiliyetli insanlar olarak bilinirler. Onlardan bir kısmı İslamcı olmadan önce laik düşüncelere sahip olan kişilerdi. (Şikakî'nin Nasırcı olması gibi). Bu kurucular: Ramazan Abdullah Şallah (Hareketin lideri Dr. Fethi Şikakî'nin 1995 yılında Malta'dan Libya'ya

⁶⁹⁷ Ebû Amr, a.g.e, s. 134-135.

⁶⁹⁸ Hüsrevşahi, a.g.m, s. 126.

⁶⁹⁹ Muhteşimi, a.g.m, s. 38.

⁷⁰⁰ Ebû Amr, a.g.e, s. 135.

dönüşünde Mossad Ajanları tarafından öldürülmesinden sonra Hareketin liderliğine Dr. Ramazan Abdullah Şallah getirildi).⁷⁰¹ Süleyman Avde, İbrahim Ebû Muhammer, Nafiz Azzam, hareketin kurucularından çok azı daha önce İslâmî bir hareket içerisinde faaliyet göstermemiştir.

“İslâmî cihad hareketinin üyeleri bilinç, tartışma ve eleştirme yanında mücadele ve fedakarlığa dayanan bir düşünceye sahip gençlerden oluşup hepsi de ciddi bir akaidi (ideolojik) eğilimden geçmektedir. Bu insanların çoğu fakir mahallelerde ve mülteci kamplarında yaşayan insanlardır. Cihad hareketinin kurucuları üyelerini mescidlerde, okullarda ve çeşitli sosyal etkinlikler sırasında eğitmektedirler. İslâmî cihad hareketi çok iyi örgütlenmiş, sıkı disipline sahip ve mutlak bir gizliliği esas alan bir harekettir. Özellikle de askeri faaliyetleri bu nitelermeleri daha fazla hak etmektedir. Hareket ideolojik ve dini eğitimlerini son derece gizli olarak yapmaktadır.”⁷⁰²

İslâmî Cihad'ın liderlerinden Şeyh Seyyid Bereket hareket'ten bahsederken şunları söylemektedir; “Kur'an ayetlerinin bir kurşuna, politik bir slogana, mümin kalplerde bir nura ve Yahudiler'e karşı bir ateşe naslı dönüştürülebileceğini düşünmeye başladık. “Anur er-Rabanî ve at-Talia el-İslâmiye gibi dergilerin yayınına başladık. El ilanları ve öğrenciler için ‘el-Hakika’ ve ‘İslâmî Hizbin Sesi’ gibi yayınlar ve İşgal altınadık Filistinlilerin sıkıntılarını konu alan yayınları”⁷⁰³ da yaptık. Bu da halk üzerinde büyük etki yapmakta, aynı şekilde İsrail'in de dikkatini çekmektedir. Bu yayınlardan dolayı Dr. Fethi Şikaki ve 25 arkadaşı daha sonra tutuklanacaktır.

İslâmî Cihad Hareketi'nin esas varlığı Gazze'de bulunmakla beraber Batı Şeria'da da güç kazanmaya devam etmektedir. İslâmî hareketin gücünün ne olduğu konusuna gelince, son derece gizli örgütlenmeleri nedeniyle bilinmemektedir. Fakat İsrail'e karşı gerçekleştirmiş olduğu eylemlere bakılırsa, küçümsenmeyecek bir güce sahip olduğu anlaşılmaktadır. 15 Ekim 1986 tarihinde gerçekleşen meşhur Babü'l-Muğarebe eylemi, İslâmî Cihad'ın üstlendiği ilk resmi eylemdir. Birçok İsraili asker bu eylemde hayatını kaybetmiştir.⁷⁰⁴ İslâmî Cihad İsrail'e karşı gerçekleştirmiş olduğu

⁷⁰¹ Sefer Turan, **Kudüs**, İstanbul: Pınar yayınları, 2002, s. 148.

⁷⁰² Ebû Amr, a.g.e, s. 136-137.

⁷⁰³ Seyyid Bereket, “İntifada'nın Fecri” *Dünya ve İslâm*, Bahar 1990, S. 2 s .150.

⁷⁰⁴ Muhteşemi, a.g.m, s. 37-38.

eylemlerine Filistin'in birçok kentindeki (Bunlar Nablus, Tulkerim, Kalkilya ve Beytullahim gibi Batı Şeria ve Gazze'den) üyeler üstlenmektedir. Bu nedenle İslâmî Cihad'ın sadece Gazze'de güçlü olduğu savı doğru olmamaktadır.

b. İslami Cihad Hareketi'nin Fikri Yapısı Ve İdeolojisi

İslâmî Cihad Hareketi genel olarak ideolojik ve siyasi düşünce kaynağını İslâmî mirastan almaktadır. Bununla birlikte İslâmî Cihad Hareketi'nin lider kadrosunun önemseydiği ve fikirlerini kabul ettiği dört şahsiyet ön plana çıkmaktadır. Bunlar; Hasan el-Benna ki, İhvan-ı Müslimin'in kurucusudur, Seyyid Kutup, (Radikal İslâmî düşüncesinin manifestosu sayılan Yoldaki İşaretler Kitabının yazarıdır).⁷⁰⁵ Şeyh İzzeddin el-Kassam (Filistin'de siyonizme ve İngiliz sömürgeciliği karşı ilk silahlı direnişi gerçekleştirmiştir.) ve İmam Humeyni (İran İslam Devrimi'nin lideri)dir.⁷⁰⁶

İslâmî Cihad, Hasan el-Benna'yı biri ıslahatçı, diğeri selefi iki İslami yönelimi uyumlu bir şekilde bir araya toplayan İslami uyanışın ve dirilişin lideri olarak görmektedir. Hasan el-Banna'nın; diriliş, düzenlilik ve eğitim konuların verdiği önem İslâm cihad için ilham kaynağı olmuştur.

Seyyid Kutub ise, fikri ve ideolojik yeterliliğin yanında müslümanların karşı karşıya kaldığı sorunları ve onların nasıl çözüleceğini ortaya koyma konusunda gösterdiği çabadan dolayı İslâmî Cihad için önemli bir yer işgal etmektedir. Özellikle Yoldaki İşaretler ve diğer kitaplarında, iktidara yönelik muhalif bir tutum belirlemesi ve onunla işbirliği ya da pazarlığa girmeyi reddeden bir şahsiyeti temsil etmektedir. Bu nedenledir ki, Radikal İslâmî hareketin tavrı konusunda ciddi bir örnek teşkil etmektedir. Seyyid Kutup, İslâmî Cihad hareketi açısından devrimci İslâmî hareketin gerçek sembolüdür. "Hareket, Seyyid Kutub'un onsuz İslâmî dirilişin mümkün olmadığını söylediği öncü nesli, (İslâmî Cihad Hareketi'nin) oluşturduğunu düşünmektedir. Seyyid Kutup kendi döneminde nasıl İhvan-ı Müslimin içerisinde yeni

⁷⁰⁵ Yuanne Yazbeck Haddad, "Bir İslam Devrimi için Kur'anî Temeller: Seyyid Kutub'un Dünya Görüşü" *Dünya ve İslam*, Kış 1991, S. 5, s. 88-99.

⁷⁰⁶ Ebû Amr, a.g.e, s. 140.

yönelime önderlik ettiyse İslâmî Cihad Hareketi de bu gün aynı rolü oynadığını düşünmektedir.”⁷⁰⁷

Seyyid Kutub’un kitapları İslâmî cihadın ideolojisi ve pratiği için önemli bir kaynağı teşkil etmektedir. Daha önce de belirttiğimiz gibi Yoldaki İşaretler (Mealim fi’t-Tarik) kitabı devrimci bir yolda yürümeye çağıran devrimci bir analizi içermektedir.⁷⁰⁸

*“Bugün biz İslâm’ın ilk dönemlerindeki mevcut olan cahiliyye gibi bir zulüm ve cahilliğe içindeyiz. Çevremizde olan herşey cahildir. İnsanların inançları ve düşünceleri, adetleri ve gelenekleri, kültürlerinin kaynakları, sanat ve edebiyatları, Şeriatları ve kanunları. Hatta bizim İslâmî kültür, İslâmî referans, İslâmî felsefe ve düşünce zannettiğimiz şeylerin hepsi bunların hepsi de bu cahiliyyenin yarattığı şeylerdir.”*⁷⁰⁹

Mısırlı Yazar Hasan Hanefiye göre bu kitap, şunları dile getirmiştir;

*“İki tasavvur, iki düşünce, iki toplum, iki düzen ve iki hakikat arasında güçlü bir çatışmanın varlığını vurgulamaktadır; İslam/Cahiliyye, iman/küfür, hak/batıl, hayır/şer, Allah’ın hakimiyeti/insanın hakimiyeti Allah ve Tağut... Bu iki taraf arasında biri diğerini yok etmeden bir arada yaşama olmaz. Bu iki taraf arasında barış ya da pazarlık yoktur”.*⁷¹⁰

Seyyid Kutub’un “Yoldaki İşaretler” adlı kitabından, iktidarda değişim ancak inkılap yoluyla ve küfrün öncülerinin yok edilmesi imanın öncülerinin de hak ettikleri yere gelmesiyle mümkün olmaktadır. Bu devrimci düşünce; Ortadoğu’ya Seyyid Kutub’la gelmektedir. Kutub’un bu düşüncesinden sonra bir çok kişi İhvan’dan ayrılarak silahlı gruplar oluşturmuşlardır.

Şeyh İzzeddin el-Kassam ise; Cihad hareketi’nin cihad felsefesinin ilk sembol şahsiyetini oluşturmaktadır. İslami Cihad’ın cihad fikrine verdiği aşırı önemden dolayı,

⁷⁰⁷ Ebû Amr, a.g.e, s. 141.

⁷⁰⁸ Taflioğlu, a.g.e, s. 39.

⁷⁰⁹ Seyyid Kutub, **Mealim fi’t-Tarik**, Beyrut: Dar’üş-Şuruk, 1982, s. 21.

⁷¹⁰ Hasan Hanefi, **el-Usuliyetü’l-İslâmiyye**, Kahire: Mektebetü’l-Medbuli 1989, s. 50.

İzzeddin el-Kassam'ı hareketin ilk önderi ve ilham kaynağı olarak kabul etmektedir. El-Kassam'ı çağdaş Filistin tarihindeki ilk silahlı intifadının önderi ve silahlı Filistin devriminin gerçek babası olarak görmektedir.

İslâmî Cihad Hareketi el-Kassam'ı; iman, bilinç ve devrim şiarı olarak görmekte, Allah yolunda cihad ile vatan yolunda cihad etmeyi” bir elde Allah'ın kitabı, bir elde silah” sloganını haykırarak başarılı bir şekilde kaynaştırmış, “kan ve devrimin”, özgürlük ve bağımsızlığın temel yolu olduğu inancının neticesi olarak pasif mücadele şekli yerine devrimci ve düzenli silahlı mücadele yönetimi benimsemesiyle örnek şahsiyet olarak kabul etmektedir.⁷¹¹

İslâmî Cihad, nasıl el-Kassam Siyonistlerle İngilizleri bir görüyor idiyse, kendileri de Siyonist İsrail ile Amerika'yı madalyonun iki yüz gibi görmektedir. El-Kassam'ın Filistin çevresindeki Müslüman Arap halklarını Filistin halkının ve devriminin stratejik müttefiki olarak görmekte, ancak onların emperyalist baskısı altında olması nedeniyle Filistinlilerin önce kendi gücüne dayanması gerektiğini düşündüğü gibi, İslâmî Cihad Hareketi de herhangi bir İslâmî hareketin zafer kazanmasını beklemeden Filistin'in uğruna mücadele edilmesi gerektiğini savunmaktadır.⁷¹²

İslâmî Cihad Hareketi bu benzerliklerin yanında aralarında başka benzerlikler de görmektedir. El-Kassam kendi döneminde İngilizlerle diyalog kuran partiler ve cemaatler (Neşasibi vb. Partiler) karşın, diyalogu reddettiği gibi, İslami Cihad'da bazı milliyetçi ve dinci tarafların siyonist işgalcilerle diyalog kurmalarına rağmen uzlaşma ve diyalogu reddetmektedir. Yine el-Kassam taraftarlarının sayısal hacmi hareketin gizliliği sebebiyle bilinemediği gibi İslami Cihad Hareketi'nin de gerçek hacmi bilinmemektedir.

İran İslâm Devrimi ve Ayetullah Humeyni'nin İslâmî Cihad Hareketi üzerindeki etkisi, cihad hareketinin hem teorisi hem de pratiği düzleminde önemli bir ilham kaynağı olmuştur. Özellikle İslâmî Cihadın kurucuları, İran İslâm Devrimi'nin lideri Ayetullah Humeyni'nin düşüncelerini kavramaya ve ondan ilham almaya çalışmışlardır. İran İslâm devriminden dersler çıkarmaya ve edindikleri tecrübeleri

⁷¹¹ Ebû Amr, a.g.e, s. 142-145.

Filistin'e uyarılma çabasıdır.⁷¹³ İslâmî Cihad, İran İslâm devrimiyle, İslâm'ın dünyanın gündemine geldiğini ve İslâm devriminden sonra müslümanlar ıslahatçı mantıktan devrim mantığına geçişi sağladığını düşünmektedir.

Ayetullah Humeyni'ye göre Filistin'in bağımsızlığı, İslâmî Kimliğine tekrar kavuşmasına bağlıdır. Direnişin ana dayanağının milletlerin İslâmî inançlarının olması gerektiğini vurgulayarak şöyle diyor.

“Biz-gerçek-İslâm'a, Hz. Resulullah (sav)'ın İslâm'na dönmedikçe müşkülatlarımız hallolmayacak, olduğu gibi kalacaktır; ne Filistin meselesini halledebiliriz, ne Afganistan'ı, ne de başka bir yerleri... Müslüman milletler, İslâm'ın ilk dönemine dönmelidirler. Devletler de milletlerle birlikte İslâm'a dönerlerse ne alâ, ama eğer dönmezlerse milletler kendilerini devletlerinden ayrı bilmeli ve İran milleti nasıl yaptıysa, onlarda başlarındaki devlete onu yapmalıdır ki bu sıkıntılar bitsin, çözüme kavuşsun”⁷¹⁴

İslâmî Cihad Hareketi bu düşünceden hareketle Filistin'in İslâmî bir cihadla kurtuluşu bütün bir İslâmî alemin kurtuluşuna giden yolun açılması anlamını vermektedir.

İslâmî Cihad teorisyenleri, “İsrail tehlikesi sadece daru'l-İslâm'ın bir parçası olan Filistin'i işgal etmesinde ya da halkın onurunu yaralaması veya Yahudi fesadını yaymasında değil, aynı zamanda İslâm ümmetinin parçalanması, batılılaştırılması, köleleştirilmesi, ona boyun eğdirilmesi, ifadesinin felç edilmesi ve boynuna ebedi bir boyunduruk takılmasında yatmaktadır.”⁷¹⁵ şeklinde düşünmektedirler.

Bu nedenle İsrail'in yıkılmasının kaçınılmaz olacağına ve eninde sonunda Filistin topraklarını terk edeceğine inanmaktadır. İslâmî cihadın tutumu Humeyni'nin tutumuyla örtüşmektedir. Bu tutumun sonucu olarak bölgede bir fesad unsuru olan

⁷¹² Ebû Amr, a.g.e, s. 145-146.

⁷¹³ Ebû Amr, a.g.e, s. 147.

⁷¹⁴ İmam Hüseyini'nin Eserlerini Tanzim ve Yayınlama Müessesesi Uluslararası İlişkiler Bürosu, **İmam Hüseyini Açısından Filistin**, Tahran: Tarihsiz, s. 23-24.

⁷¹⁵ Ebû Amr, a.g.e, s. 148-149.

İsrail'in yok edilmesi tüm müslümanların ve İslâm ülkelerinin boyunlarının borcudur düşüncesini taşımaktadırlar.

İslamî Cihad Hareketi, İslam'ı, halkın karşı karşıya kaldığı krizi çözebilecek tek ideoloji olarak görmektedir. Bu ideoloji ki, İsrail'i Güney Lübnan'da Hizbullah hareketi tarafından çıkmaya zorlamıştır.

İntihar eylemleri –ki İslâmî Cihad bunu şahadet operasyonları şeklinde isimlendirmektedir- mücadele yöntemleri içinde İslâmî cihad hareketi için önemli bir yer teşkil etmektedir. Çünkü bu eylemler İsrail üzerinde önemli bir etki bırakmaktadır. İsrail üzerinde bırakılan etkinin yanında İslâmî Cihad için de, “İslâmî şahadet bilinci ve Allah yolunda cihad isteyenlere taze kan getirmiş olmasıdır”.

İslamî Cihad Hareketi'nin manevi lideri Abdulaziz el-Avde'nin imamlık yaptığı Şeyh İzzettin el-Kassam Mescidi özellikle Cuma günleri dolup taşar ve el-Avde, cuma hutbelerinde insanları Allah yolunda cihada,İsrail işgaline karşı direnişe çağırıyor ve toplumu Cuma ve bayram namazlarında yönlendirerek dini ve siyasi gösteriler düzenlenmesini organize etmiştir.⁷¹⁶

El-Avde müslümanların problemlerini, modern Batı'nın meydan okuması olarak görmekte ve ona karşı çözümü ise şöyle dile getirmektedir;

“Bugün Müslümanların önünde hedef ve gayeler vardır. Gayeler Allah'ın rızasını kazanmakta temsil olunan uzun vadeli gaye ve dünyada yeni bir İslâmî dirilişte temsil olunan dünya gayeleridir. Hedefler, ise gayelerden bir derece daha aşağıdır. Hedefler uzak hedefler ve yakın hedefler olmak üzere ikiye ayrılır. Uzak hedef modern Batının meydan okumasının aşılması, yakın hedef ise; İslâmî devletin ve otoritenin inşasıdır. Bunların hepsi de birbiriyle bağlantılıdır. İslâm devletinin kurulması, krizin aşılması ve İslâmî diriliş, bunların hepsi de Allah'ın rızasına matuftur. İslam kesin ve tek çözümdür.”⁷¹⁷

⁷¹⁶ Moro, a.g.e, s. 78-79.

⁷¹⁷ Ebû Amr, a.g.e, s. 150.

Geleneksel İslâmî yaşantıda insanlar İslâmî meselelerde ve halkı ıslah etme üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu da İslâmî davet ve terbiye şeklinde olmaktadır. “Hidayet yolunu seçip, cihad yolundan uzaklaşmak”, ulusalcı hareketler ise, “cihad üzerinde yoğunlaşmak, hidayet yolunu terk etmek” şeklinde İslâmî cihad tarafından formüle edilmektedir. İslâmî cihad hareketi kendisini “cihad yoluyla hidayet yolu arasındaki diyalektik ilişkiyi” kurmuş olduğunu dile getirmektedir. Bu da İslâmî cihadın ideolojisini, dinci ve vatancı düşüncenin meczedilmesinden oluşturmaktadır. İslâmî devleti kurulmasını, İsrail’in yok edilmesini için, cihadın bir parçası olması sebebiyle İsrail’le savaşı savunmaktadır.

c.İslami Cihad Hareketi'nin Filistin Sorununa Bakışı

İslâmî Cihad Hareketi diğer İslâmî hareketlerin aksine Filistin meselesini merkezine alır. İhvan-ı Müslimin ise daveti merkeze alır.

Abdulaziz Avde; “Ben Müslüman bir Filistinliyim. Filistin’i İslâm dünyasının en önemli bir parçası olarak kabul ediyor ve bu topraklardan İslâmî bir devletin kurulmasını istiyorum. Bizim idealimiz budur” şeklinde düşüncesini ifadelendirirken, yine bu Hareket mensupları “Filistin’in aldığı yaranın İslâm ümmetinin aldığı kalp yarası” olduğunu düşünmektedirler. Ayrıca bu sorunun ancak “İsrail’i yok edilmesi ve İslâmî bir devletin kurulmasıyla sonuçlanacak bir İslâmî halk kurtuluş savaşıyla gerçekleşecektir.”

İslâmî Cihad Hareketi; “Arap milliyetçiliğinin İslâm dünyasına karşı Batılı saldırının meşru çocuğu olarak dünyaya geldiğini, temelde Siyonist hareketin de bu saldırının bir parçası olduğunu düşünmektedir.”⁷¹⁸

İslâmî Cihad, Yahudilerin kendi tarihlerine bağlılığı ve toprağı için savaşı göze aldığını ve mensup olduğu modern batı materyalist medeniyetin gereklerini yerine getirdiğini, bu nedenle de Batının araçlarına, yöntemine ve değerlerine sahip olduğunu bu nedenle desteğini de elde ettiğini söylemektedir. Diğer tarafta ise, rejimleri tarafından köklü inançlarından ve gerçek tarihinden soyutlanmıştır.

⁷¹⁸ Ebû Amr, a.g.e, s. 154.

Batılılaşmaya ve çelişkili düşünceler empoze etmeye çalışılmış bir halk vardır. Fakat bu maske yerli yerine oturmamıştır. Bu nedenle İslâm ümmeti; Batı ile savaşımında ne Batının araç ve düşünceleriyle başa çıkabilmiş ne de kendi hakiki mirasını ve yöntemini kullanabilmiştir. Bu savaşta zafer kimin olacak? Kim yenilecek? diye sormaktadır.

Muhtaru'l-İslâmî dergisinde Tefvik et-Tayyib bu düşüncüyü şu şekilde dile getirmiştir;

“1948 yenilgisinin liberal düşüncenin yenilgisi, 1967 yenilgisi ise devrimci sosyalist Arap düşüncesinin yenilgidir. Bizim felaketimiz (yenilgimiz) temelde fikri bir yenilgi olduğu halde ülkemizde kimse bundan bahsetmemektedir. Ya da daha doğru bir ifadeyle krizimiz modern Arap düşüncesinin krizidir. Fikri yenilgimiz topraklarımızı kaybetmemizden önce meydana gelmiştir. Önce fikri planda yenildik, askeri hezimet ise daha sonra geldi. Hatta ona askeri yenilginin temel nedeni ve mukaddimesi bile diyebiliriz.”⁷¹⁹

d.İslami Cihad Hareketi ve 1987 İntifadası

İntifada meydana gelmeden önce intifadanın patlak vermesinde yardımcı unsur görevini yerine getiren birtakım olaylar meydana gelmiştir. İslâmî Cihad'ın bu bağlamda çok iyi bir rol aldığı reddedilemez. Gazze'de İslâmî Cihad Hareketi'yle ilişkisi olan ve intifadanın psikolojik alt yapısını hazırlayan bir çok olay meydana gelmiştir. Bu olaylar Cihad üyesi 6 kişinin 18 Mayıs 1987 yılında Gazze Merkez Hapishanesi'nden kaçmaları, halk tarafından sevinçle karşılanmıştır. Bundan sonra Cihad üyeleri İsrail hedeflerine yönelik birçok başarılı operasyon gerçekleştirmiştir. 6 Ekim 1987 tarihinde Hayyü's-Şücaiyye mevkiinde Cihad üyeleri ve İsrail güçleri arasında meydana gelen çatışmalar, Filistin halkını İsrail güçlerine karşı öfkeyle hareket etmelerini sağlamıştır.⁷²⁰ Bu dönem içinde bir çok cihad üyesi İsrail güçleri tarafından öldürülmüş ya da tutuklanıp hapsedilmiştir. 6 Ekim günü, Aralık 1987 intifadasının başlangıcıdır.

⁷¹⁹ Ebû Amr, a.g.e, s. 156.

⁷²⁰ Ebû Amr, a.g.e, s. 170.

Filistin halkı bu günden itibaren intifadanın resmi başlangıcının ilanı olan 8 Aralık 1987'ye kadar durmamış ve bu tarihe kadar İsrail askerlerine karşı kızgınlık, gösteri ve çatışmalar olmuştur. 6 Ekim çatışmasında İslâmî Cihad Hareketi'nin üyelerinden beş kişi İsrail güçleri tarafından öldürülmüştür. Halk öldürülen bu insanların resimleriyle sokakları süslemiş ve sokaklara dökülmüşlerdir. Abdulaziz el-Avde, Şeyh İzzeddin el-Kassam Camisi'nin minderinde halkı, korkuyu, vehmi ve tereddütü üzerlerinden atıp şehidlerin izlerini takip etmeye ve siyonist düşmanla vuruşup şahadeti seçmenin gerekliliğine" çağırmıştır.⁷²¹

Bu olaylar bir hafta boyunca sürmüş, bir hafta sonra İslâmî Cihad Hareketi "Kan ve Şahadet Seli" ismini taşıyan ve öldürülen beş üyesinin haftası münasebetiyle küçük bir yazı yayınlamıştır. Daha sonra bu yazı "Filistin İslâmî Direniş" adıyla noktalanmıştır. Fakat bu isim intifadanın başlamasından sonra İhvan tarafından kurulan bir örgüte isim olarak seçilmiştir. "Hamas" bu isimden çıkmıştır.⁷²²

Bu dönemde İslâmî Cihad Hareketi'nin liderlerinde Dr. Fethi Şikaki içerdedir. Fakat içerden de olaylara yönlendirmiş ve onların faaliyetlerine katkıda bulunmuştur. Hareketin diğer lideri Abdulaziz el-Avde dışardadır. 17 Kasım 1987'de İsrail tarafından "şahadet ve cesaret operasyonlarına ve işgale karşı halkı ayaklanmaya, isyana ve devrime çağırması, bu çağrılarının sonuçta toplumsal silahlı çatışma ve isyana dönüştüğü" fark edilince el-Avde için sürgün kararı alınmıştır.⁷²³ Sürgün kararı, halk tarafından sokaklara dökülerek kararı protesto etmek şeklinde olmuştur. İslam Cihad Hareketi 20 Kasım 1987 günü "İşgal Altındaki İslâmî Hareket" ismiyle bir bildiri yayınlamıştır. Bu bildiride; Şeyh el-Avde'nin sürgün kararına karşı koymaları istenmiştir. Gösteriler devam etmiş, İslâmî Cihad üyeleri İsrail güçlerine karşı Kuzey Tel Aviv'de operasyonlar gerçekleştirmiştir. 5 Aralık'ta ise Cihad üyesi, bir İsrailli yerleşimciyi öldürmüştür.⁷²⁴ Fakat İslâmî Cihad gerçekleştirdiği bir çok eylemi İsrail yönetiminin baskılarına maruz kalmamak için üstlenmiştir. Yerleşimcinin öldürülmesinden sonra İsrail yerleşimciler bir minibüsü Filistinlilerin üzerine sürerek bir çok Filistinlinin ölmesine ve yaralanmasına neden olmuştur. Bunun üzerine Filistinliler bu olayı bir

⁷²¹ Moro, a.g.e, s. 83.

⁷²² Moro, a.g.e, s. 83.

⁷²³ Moro, a.g.e, s. 84.

intikam olarak değerlendirerek 8 Aralık 1987 intifadasını başlatmıştır. Bu olaylarda İslâmî Cihad Hareketi'nin ne kadar rol aldığını bu eylemler ortaya koymaktadır.

e.İslami Cihad Hareketi'nde Mücadele Yöntemi

İslâmî Cihad Hareketi silahlı mücadeleyi, siyasi mücadelenin stratejik boyutunu oluşturan bir unsur olarak görmektedir. Filistin'de İslâmî devlet kurulmadan önce topluma İslâm şeriatının uygulanmasını savunmamaktadır. İslâmî Cihad İsrail'in yok edilmesine öncelik tanımakta ve bunun da savaşız gerçekleşeceğine inanmamaktadır. Ayrıca İslâmî Cihad, İsrail'i tanımayı içeren her türlü tutuma karşı çıkmakta ve ortaya konulan bütün siyasi çözümleri reddetmektedir. Onun için FKÖ ve İsrail yönetimi arasında 1993'te başlayıp günümüze kadar devam eden anlaşmaların hiçbirini kabul etmemektedir.

İslâmî Cihad Hareketi'ni mücadele yöntemi olarak İsrail işgaline karşı silaha başvurması, silahlı mücadele veren diğer gruplardan farklıdır. İslâmî Cihad genellikle militanlarının gerçekleştirdikleri eylemleri, İsrail yönetimine onları yakalamaları için gerekçe vermemek amacıyla üstlenmemektedir. Fakat intifada öncesinde veya sonrasında İsrail yönetimi tarafında darbelere maruz kalan İslâmî Cihad gücünün kaybolmadığını göstermek için İsrail'e karşı peşpeşe eylemler düzenlediğinde bu eylemlerden sorumlu olduğunu ilan etmekte ve böylece hareketin hala ayakta kaldığını göstermektedir. Bunun yanında eylemi üstlenmediği zaman da eylem sonrası geriye bir takım belirtiler bırakmaktadır. İslâmî Cihad bazen eylemlerini Batı Şeria ve Gazze'deki askeri hücrelerini çağrıştıran "Cihad Seriyeleri" adını kullanmaktadır.⁷²⁵ Özellikle de 1987 öncesinde bildirimlerini "Filistin İslâmî İntifada Çocukları" ve "Aksa Çocukları" ismiyle yapmıştır.

Abdulaziz el-Avde; el-Kassam Mescidinde insanları, Allah yolunda cihada ve işgale direnişe çağırmıştır. Bu yüzden İsrail tarafından sürgün kararı verilmiştir. Avde'nin sürgününden dolayı insanlar sokaklara çıkıp şu şekilde bağırışlardır;

⁷²⁴ Moro, a.g.e, s. 84.

⁷²⁵ Ebû Amr, a.g.e, s. 157.

“Hepimiz Abdulaziz el-Avde’ yiz... İslâm uyanış ve devrimdir”.⁷²⁶

1983 Ağustos ve Eylül aylarında İsrail tarafından Filistinlilere yönelik geniş bir tutuklama hamlesi başlamıştır. Hareketin lideri Dr. Fethi Şikaki ve 25 arkadaşı tutuklanmıştır. Bu tutuklamalar İsrail yönetiminin 1967 yılından beri Batı kesimini ve Gazze bölgesinde İslâmî kesime yönelik olarak gerçekleştirdiği ilk toplu tutuklamalardır. Hareketin diğer lideri Abdulaziz el-Avde İslâmî Cihad üyeliği ithamıyla Gazze’de ikamete mecbur edilmiştir. İslâmî Cihad Hareketi’nin örgütlenmesindeki gizlilikten kaynaklanan ulaşılamamazlık ilkesi burada da devreye girerek, İsrail yönetiminin diğer üyelere ulaşmasını engellemiştir. İsrail yönetimi Dr. Şikaki ve el-Avde’nin hareketin lideri olduğunu bu dönemde bilememiştir. Bu nedenle de bu darbe örgütü yok edememiş Dr. Şikaki hapiste bile hareketin askeri kolunu idare etmiştir.

İslâmî Cihad Hareketi’nin Batı Şeria ve Gazze’de gerçekleştirdiği en önemli eylemi, 15 Ekim 1986 yılında gerçekleştirdiği Babü’l-Muğarebe eylemidir. Bu eylem Hareket’in militanları tarafından Ağlama Duvarı yakınlarında düzenlenen bir tören sırasında, mevcut bulunan İsrail Cifati tugayına yönelik düzenlenmiştir. Bu eylemde 70 asker yaralanmıştır. İslâmî Cihad bu eylemi “Filistin İslâmî Kurtuluş Cephesi” adıyla Amman’da üstlenmiştir.⁷²⁷

Hareket’in İsrail yönetimi tarafından hapsedilen üç üyesinin firarı ve 1987 yılının Ağustos ayında inzibat komutanı Kaptan Ron’un öldürülmesi, kısa bir süre sonra ise 4 Cihad mensubu ve İsrail güçleri arasında çatışma çıkması, çatışma sonrası 4 Cihad üyesi ve bir İsraili subay ölmesiyle sonuçlanmıştır. İslâmî Cihad Hareketi eylemlerinde daha çok beyaz silah denilen bıçak, hançer ve ateşli silahlar kullanmıştır.⁷²⁸ Fakat daha sonra intihar eylemleri de gerçekleştirmiştir.

İslâmî Cihad ve Hamas intihar saldırısı düzenlemek isteyen her militanı bu görevi vermemektedirler. İntihar eyleminde görev alabilmek için gönüllü olmak şarttır ama yeterli değildir. İslâmî Cihad Hareketi’nin öldürülen lideri Dr. Fethi Şikaki intihar

⁷²⁶ Moro, a.g.e, s. 79.

⁷²⁷ Ebû Amr, a.g.e, s. 157-158; Moro, a.g.e, s. 80.

⁷²⁸ Ebû Amr, a.g.e, s. 158.

eylemcisinin seçilmesi ile ilgili olarak seçimin askeri ünitenin işi olduğu, intihar saldırısı düzenlemek isteyen gençlerin İslâmî Cihad'ın öğretisinden etkilenmiş olabilecekleri, kendilerinin bu gençleri test etmek için yapmamalarını telkin ettiği, hala ısrar ederlerse seçildiklerini açıklamasını yapmıştır.

İntihar eylemcileri belirlendikten sonra, eğitilmekte, eyleme zihnen hazır hale getirilmekte ve eylem talimatını gerçekleştirmektedirler.⁷²⁹

İsrailli yazar Meir Hatina İslâmî Cihad Hareketi'ni diğer Arap örgütlerden farkını iki noktada toplamıştır. Birincisi İslâmî Cihad Hareketi'nin silahlı mücadeleye özel vurgusu ki, bu diğer Arap örgütlerinde pek belirtilmemektedir. İkincisi ise İran'la olan bağlantısını açık bir şekilde dile getirmesi ve bunu gizlememesidir. Bu durum belki, İslâmî Cihad Hareketi'nin halk tabanında geniş bir kitleye ulaşmasını engellemiştir.⁷³⁰ Arap İslami hareketler genel olarak Sünni bir bakış açısıyla hareket etmekte ve Şii düşünceye pek sıcak bakmaktadırlar.

Fethi Şikaki, "İslâmî Hareket ve Kudüs" adlı kitapta İsrail'i ve İslâm dünyasını şöyle değerlendirmektedir.

"İsrail yalnızca yurt edinmek isteyen bir olgu değildir... O, kafir Batı dünyasının desteğiyle her türlü Arap ve İslam varlığın kökünü kazımak ve ortadan kaldırmak arzusunu gütmektedir... Bu çok boyutlu karşıt güç ahlakımızı, düşüncelerimiz, tüm içsel dirençlerimizi parçalamadan ve 'sömürgeciliğe elverişlilik' psikolojisini içimize yerleştirmeden, İslam'ı yönetimden uzaklaştırmadan, İslâm dünyasını parçalayıp her parçasına bir yönetici yerleştirmeden önce İslâm dünyasıyla askeri, siyasi ve ekonomik olarak savaşmış ve ardından da İsrail kurulum İslâm dünyası üzerindeki en önemli ve en tehlikeli hedeflerini gerçekleştirmiştir.

⁷²⁹ Tavas, a.g.m, s. 65-66.

⁷³⁰ Meir Hatina, **İslâm and Salvation in Palestine**, Tel Aviv: Dayan Center Paper, 2001, s. 174.

Sömürgecilik asıl sorundur. İslâm dünyasında kurulan bölücü yönetimler bu projenin uygulayıcısıdırlar. İsrail ise bu sorunun diğer bir parçası hatta eksen ve odak noktasıdır.”⁷³¹

İslâmî Cihad Hareketi'nin lideri Fethi Şikaki sorunu tespit ettikten sonra, bu soruna çözüm olarak da İslâmî cihadı sunmaktadır.

“Filistin’de nihayi zafer, yalnızca bir örgütün ya da teşkilatlanmanın imkanlarıyla elde edilemez. Bu ancak İslâm ümmetinin tüm imkanlarıyla mümkün olur. İslâmî cihad hareketi, bu zaferin elde edilmesinde gerekli olan sabır, direniş ve cihad aşamalarında ümmete liderlik yapacak olan ümmetin öncü birlikleridir. Sömürgecilerin ve diğer düşmanların kendi aralarında sağladıkları birlik, İslâmî hareketinde veya cihad eden grupların da ilk merhalede çekirdek olmaları hasebiyle birlikteliğini vahdetini gerekli kılmaktadır.

Direnişin en güzel şekli, İslâmî hareketin sömürgecilik politikalarına karşı vahdetiyle başlayacaktır. İslâmî hareketin hem bu dönemlere hem de İsrail’e karşı aynı zamanda direnmesi gerekir... Ayrıca Filistin’in Kitap’tan (Kur’an-ı Kerim) bir ayet olduğunu, bunun da ötesinde bir inancını medeniyetin ve bir tarihin sembolü konumundaki bir coğrafya olduğunu açık bir şekilde göremiyoruz...

Kur’an, tarih ve realitenin ortaya koyduğu ince bir husus, Beytü'l-Makdis'i ve orada cihad etmeyi açıkça ortaya koymakta ve Filistin bağlamında bütüncül çağdaş bir İslâmî siyasetin merkezini oluşturmayı gerekli kılmaktadır....

Kudüs’le birlikte devrim ve cihadın alevini tutuşturacak, karşı koyuşun eksenini oluşturacak bir husustur... İslâmî hareket bu aşamaların hiçbirinde boyun eğmez. İslâmî hareketin her ne şekilde olursa olsun uzlaşmacı bir hareket olması mümkün değildir... Direniş şekli Kudüs üzerinde odaklaşacaktır ki o da silahlı mücadeledir.”⁷³²

⁷³¹ Fethi Şikaki, **İslâmî Hareket ve Kudüs**, 2. Baskı, (çev. Ramazan Yıldırım), İstanbul: Ekin Yayınları 1997, s. 79-80.

⁷³² Şikaki, a.g.e, s. 81-84.

Fethi Şikaki mücadeleye şeklini bu şekilde belirttikten sonra, bu mücadelenin mutlaka sürdürülmesi gerektiğini odak noktasının Kudüs olmak üzere emperyalistler tarafından gasbedilmiş diğer İslâm ülkelerin başkentlerinden de oradaki İslâmî hareketlerin de mücadeleye girişmeleri gerektiğini böylece, topyekün bir İslâm aleminin kurtuluşu olabileceğini⁷³³ söylemektedir.

III.EI-AKSA İNTİFADASI

1993 Eylülünde Oslo'da başlayan barış sürecinin stratejisi muğlaklık siyaseti üzerinde kurulmuştur adeta. Özellikle de İsrail, muğlaklık stratejisini iyi kullanmıştır. Filistin tarafı bu muğlaklık stratejisini netleştirme çabası, İsrail tarafından görüşmelerin kesileceği tehditleriyle karşılık bulmuştur. Zaten bazı Filistinli tarihçiler Oslo'yu Filistinlilere karşı Siyonizmin elde etmiş olduğu bir başarı olarak görmektedirler.⁷³⁴

İsrail-Filistin anlaşmalarında İsrail'in yerine getirmesi gereken anlaşma maddeleri, Filistinlilerden daha fazla ödün almadan uygulamamaktadır. Barış süreci 242 ve 338 sayılı Birleşmiş Milletler kararlarını ekseninde yapılması istenmesine rağmen İsrail işgal etmiş olduğu topraklarda yeni yerleşim yerleri açmaya barış süresince devam etmektedir. Filistin tarafı ise; Yahudi yerleşim alanlarının genişlememesine dair bir ön şartı bile metne eklemesini dayatamamıştır. En önemlisi barış sürecinde, Filistin'in egemenlik hakkı dahi tamamen görüşme sürecinin dışındadır. Çarpık ve yıkılmaya dayalı Amerika ve İsrail tarafından dayatılan anlaşmalar Filistin halkı tarafından da görülmektedir. Filistin'de başlayan yeni ayaklanmanın ana nedenini oluşturmaktadır. Bu nedenle, Yeni İntifada ya da bilinen adıyla el-Aksa İntifadası "barış sürecinin sonu değil, sonucudur"⁷³⁵ İsrail'in yerine getirmesi gereken her Oslo koşulunun uygulanma zamanı gelip çatığında, işgal ettiği topraklarda yeni Yahudi yerleşim bölgeleri açmakta Filistin'in önemli birkaç şehir ve köyünden çekilirken başka alanları işgal etmektedir.⁷³⁶

⁷³³ Şikaki, a.g.e, s. 84-90.

⁷³⁴ Walid Khalidi, "Towards a Palestinian State Despite Oslo" *Journal of Palestine Studies*, Güz 1995, S. 24, s. 3-17.

⁷³⁵ Koray Çalışkan, Münir Fahreddin, "Yeni İntifada ve Filistin Sorunu'nun Kısa Tarihi" *Birikim*, Aralık 2000, s. S. 140;s. 32.

⁷³⁶ Çalışkan, a.g.m, s. 32.

Bunların dışında Filistin Ulusal Konseyi'nin yarı-demokratik yapısı, Filistin Yönetimi'nin kurulmasının meşruiyet zeminini teşkil etmekte, fakat İsrail, Konseyin verdiği her kararı veto etme yetkisi vardır. Tüm idare atamaları İsrail'in onayını gerektirmekte, ayrıca gümrük vergisi almakta ve Filistin yönetimi idaresindeki tüm beşeri ve ticari trafiği tam denetimi altında tutmaktadır.

Bütün bunların yanında işgal altındaki topraklarda hem yeni yerleşim yerleri açılmakta hem de bu yerleşimcilerin Filistinlilere karşı saldırıları artmaktadır. Bu saldırılara karşı Hamas ve İslâmî Cihad intihar saldırıları düzenleyerek cevap vermektedir. İsrail, Netanyahu ile yerleşim yerlerini kurmayı sürdürmüştür. İşgal altındaki Doğu Kudüs'teki Haram el-Şerif'in temelini altına, Netanyahu hükümeti, Yahudiler tarafından kullanılması planlanan bir tünel kazma projesine onay vermiştir. Oysa Kudüs Filistinliler için mücadelenin sembolüdür. Şehre ve kutsal kabul edilen yerlere yapılan her tecavüz bir karşı direnişle karşılaşmaktadır. Bu sorunun sonucu 70 kişinin hayatını kaybetmesiyle sonuçlanmıştır.⁷³⁷

Camp David'de tekrar bir araya gelen İsrail ve Filistin yetkilileri barış adına somut bir şey ortaya koyamayınca, bu, hem İsrail hem de Filistinliler tarafından sorunların çözülemeyeceği anlamına gelmiştir. İsrail'deki radikal sağ ve Likud Partisi Anlaşmaları eleştirilmektedir. Ariel Şaron'un bin İsrail askerini de Barak'ın onayıyla yanına alarak Kudüs'teki Harem el-Şerif'e girmesi, aslında "Kudüs İsrail'indir" demeye getirmiştir. Filistinliler arasında "Kasap" olarak bilinen ve hatta İsrail tarafından bile katliam suçlusunu olarak kabul edilen Şaron'un bu hareketi, Filistinliler için, Şaron'un Kibya'ya, Basra'ya veya Şatilla'ya girmesinin sembolik karşılığıdır. Nitekim hemen ertesi gün 28 Eylül 2000 tarihinde Filistinliler ikinci ya da el-Aksa intifadasını başlatmışlardır. İsrail yönetimi bu ayaklamayı bir terör olayı olarak nitelendirmiştir. Oysa İsrail şunu da iyi bilmektedir ki, 1930'lu yıllarla 1940'ların başında Filistin'deki Yahudi yer altı örgütleri "terörist" olarak tanımlanmıştır. Fakat sonra işler değişmiş, 1942'ye gelindiğinde "Holocaust'la" birlikte Batı dünyasında Yahudilere karşı liberal bir sempati oluşmaya başlamıştır. Filistin'in o zamanki teröristleri olan Siyonistler, 1944-1945 yıllarına gelindiğinde birden bire "özgürlük savaşçıları" adını almıştır.

⁷³⁷ Çalışkan, a.g.m, s. 34.

Mehahem Begin'in de dahil olduğu en az iki İsrail Başbakanı, bir zamanlar başına ödül konmuş teröristtir. Bu güne kadar da tespit edilen en yüksek ödül, "Terörist Menahem Begin" için konan 100.000 paunt'luk ödüdür."⁷³⁸

Bugün Filistinlilerin intifadasını terörist eylem olarak niteleyen İsrail başbakanı, Ariel Şaron'la Yediot Aharost Gazetesi'nin 26 Mayıs 1974'te yaptığı bir röportaj sırasında Ariel Şaron şunları söylemiştir.

"Vurmak lâzım... aralıksız vurmak lâzım! Teröristlere her yerde vurmak lâzım: İsrail'de, Arap ülkelerinde, başka yerlerde... Ben nasıl yapıldığını biliyorum... Ben kendim yapıyorum. Sadece onlardan sonra hareket etmemeli... Fakat her gün her yerde onları izlemeli. Eğer aralarında bazılarının falanca Arap Ülkesinde yahut Avrupa'nın falan ülkesinde olduğunu öğrenince hemen oraya uzanmalı... Gündüz değil, gece yarısı... birden bir kişi kayıplara karışmalı... Yahut ölü bulunmalı... Avrupa'da bir gece kulübünde her hangi bir kişinin bıçaklandığı gibi..."⁷³⁹

Terörü devlet politikası olarak gören Şaron, 10 Haziran 2003 günü Apache (Apaçi) helikopterleri ile Hamas liderlerinden Dr. Abdulaziz el-Rantisi'nin aracına çok rahat bir şekilde yedi adet füze fırlatabilmektedir. Bu saldırıda Rantisi yaralı olarak kurtulurken, saldırganı sonucu bir kadın ve 5 yaşındaki bir kız çocuğu olmak üzere dört kişi ölmüştür.⁷⁴⁰

İsrail böylece Ortadoğu'da sivillere karşı acımasız bir şiddet uygulamaktan çekinmeyen, uluslararası baskılara aldırmayan, Lübnan'ı, Suriye'yi Filistin'i işgal eden, bombalayan, yıkan komple bir savaş makinası işlevi görmektedir. Oslo Anlaşması'nın hükümlerini tanımayan ve yerine getirmeyen yine İsrail olarak bilinmektedir. Aslında İsrail'in tavrı, Filistin toplumunu ve liderlerini ciddiye almayıp, küçümsediğini göstermektedir. İsrail'in konumu, Ortadoğu'da radikal İslâmî hareketlere davetiye çıkarmaktır. İsrail'in dış politika temeli 1993'e kadar, Filistinlileri "terörist" ilan eden bir siyasal dile dayalıdır. İsrail daha sonra ABD ve Batı uygarlığını savunmak,

⁷³⁸ İkbâl Ahmet, "Terörizm: Onları ve Bizimki" *Birikim* Ekim 2001, S. 150 s. 50; Ayrıca İsrail yöneticilerin uygulamış oldukları şiddet ve terör eylemleri için Roger Garavdy, **Siyonizm Dosyası**, s. 190-199.

⁷³⁹ Garavdy, a.g.e, s. 196-197.

⁷⁴⁰ *Yeni Şafak*, 11 Haziran 2003.

çıkarlarını korumak adına, radikal İslâmcı kimliği hedef seçmiştir. Şarm el-Şeyh'teki anlaşmanın temeli Ortadoğu'daki radikal İslâmın topyekûn ezilmesine yöneliktir. Bu yönelim ABD'nin İsrail ile birlikte verdiği bir karardır. Bu şiddet politikasına rağmen Şimon Peres şunları söyleyebilmektedir; “Terör eylemlerinin ve bütün cinayetlerin ardında İran var... Ne İslâmî Direniş Örgütü Hamas'a, ne de İslâmî Cihad Örgütü'ne boyun eğmeye niyetimiz yok. Terör odaklarına karşı mücadelede ve barış sürecinde yolun yarısına geldik... Terörle mücadeleye devam etmemiz ve barış süreci çerçevesinde yapılan görüşmeleri sürdürmememiz için hiçbir neden yoktur”.⁷⁴¹ Barış için Filistin kentleri abluka altına alınmış ve bir bir bombalanmıştır. Filistin kentlerinde katliamlar gerçekleştirilmiştir. BM, Cenin kentine gözlemci göndermek istediğinde ise, İsrail her zaman yaptığı gibi⁷⁴² bunu reddetmiştir.

İlk intifada da İsrail askerlerinin taşlarla kollarını kırdığı Filistinlilerin görüntüsü daha zihinlerde tam silinmeden, bu görüntülerin daha kötüsü 30 Eylül 2000'de Gazze Şeridi'ndeki Netzarim bölgesinde gerçekleşmiştir. Ekranları başında televizyon izleyen insanlar, İsrail karakolu yakınında İsrail askerleri tarafından yayılım ateşine tutularak öldürülen 12 yaşındaki Muhammed Durra'nın babasının çığlıklarıyla sarsılmışlardır. “Netzarim'deki kavşakta İsrail askerlerinin ateş açtığı baba-oğul, bir bidonun arkasına sığınmaya çalışıyor, baba Durra, İsrail askerlerine ateşi kesmesi için “veled, veled” yani çocuk, çocuk var” diye haykırıyordu. Ancak bu haykırışı duymayanlar sadece İsrail askerleriydi.”⁷⁴³ diye yazacaktır. Gazeteci Mete Çubukçu;

Gazeteci Robert Fisk bu olay üzerinde şöyle yazmaktadır. Filistin'deki olaylarını geçtiği independent Gazetesinde;

*“Ortadoğu'ya ilişkin haberlerde ne zaman çatışma ya da çapraz ateş sözcüklerini duysam, olayın gerisini dinlemeden ne olduğunu anlarım. Çoğunlukla bu, İsraililerin suçsuz bir insanı daha öldürdükleri anlamına gelir.”*⁷⁴⁴

⁷⁴¹ Yücel Demirer, Sibel Özbudun (Der.), **İsyanın Adı: Filistin İntifada Kazanacak**, İstanbul: Ütopya Yayınları, 2002, s. 36-37.

⁷⁴² Noam Chomsky, “Uluslararası Terörizm: Çare Ne?” (çev. Rıdvan Kaya) *Dünya ve İslâm*, Kış 1990, S. 1, s. 41-42.

⁷⁴³ Çubukçu, *Bizim Filistin*, s. 19.

⁷⁴⁴ Çubukçu, a.g.e, s. 20.

İsrail güvenlik güçleri neden binlerce Filistinli çocuğun ölümüne sebep olmaktadır, ya da İsrail güvenlik güçleri 12-13 yaşının altındaki savaşım gücü olmayan bu çocukları öldürürken nasıl bir ruh hali içindedir. Bunun cevabını bulmak için 1990 yılında yayımlanan, soru-cevap kitabına bakmak yeterlidir. Bu kitap Gush Emunim'in önemli hahamlarından biri olan Shlomo Aviner'in yazdığı "İntifada Yanıtları" (İntifada Responses) adlı kitapta, Filistinlilerin intifada da yaptıkları eylemlere karşı dindar Yahudilerin ne yapması gerektiği yönündeki sorulara düzgün bir İbranice ile Halacha'dan verilen yanıtlardan oluşmaktadır. Kitap, sorular ve yanıtların oluşturduğu kısa bölümlere ayrılmıştır. Böylece Filistinlilere karşı geliştirilecek tavır veya ortaya konacak eylemlerin kutsallığı ve görevini yerine getirmenin verdiği haz ve mutluluğu da beraber yaşacaktır. Bu kitaptaki sorulardan biri ve cevabı şu şekildedir.

Soru;"Bizim huzurumuzu bozan bir Arap çocuğu ile Arap yetişkin arasında cezalandırma açısından herhangi bir fark var mıdır?"

Cevap: Bilindiği gibi, Halacha, 13 yaşının altında bulunan erkek Yahudi çocukları ile 12 yaş altındaki Yahudi kız çocuklarına hiçbir ceza getirmemektedir... Maimonides, bu kuralın sadece Yahudilere uygulanacağını yazar... Yoksa Yahudi olmayanlara değil. Bunun için, yaşı ne olursa olsun Yahudi olmayan herhangi biri, işlediği suçun cezasını ödeyecektir."

Bir başka soru ise; "Bir Arap çocuğu Yahudi yaşamını tehdit etmeye niyetliyse ne yapmalıyız?"

Aviner yanıtında Yahudi olmayan çocuklara işlenmiş olan gerçek suçlarla ilgili yanıtlarında söylediğini yaparak, eğer Yahudi olmayan bir çocuk; örneğin yoldan geçmekte olan bir arabaya taş atmak gibi cinayet işlemeye niyet etmiş ise, bu çocuk 'Yahudi Katili' olarak kabul edilmeli ve mutlaka öldürülmelidir."

Yine kitabın ikinci bölümünde "Halacha, taş atan Arapların ölüm cezası ile cezalandırılmalarına izin verir mi?" yanıtını izah ederken, böyle bir cezalandırmaya

sadece izin verilmediğini bilakis bunu bir zorunluluk olarak görüldüğünü belirtmektedir.”⁷⁴⁵

Muhammed Durra 12 yaşındaydı ve daha nice 12 yaşın altındaki Filistinli çocuklar İsrail Güvenlik Güçleri'nin mermilerine ve roketlerine hedef olmuştur. İsrail güçleri bunu gerçekleştirirken, Halacha'nın emirlerini yerine getirmenin mutluluğunu yaşamaktadırlar.

Çocukların öldürülmesi ve yaralanmasıyla ilgili çeşitli haberlere gazetelerde rastlamak mümkündür. Aşağıda olduğu gibi;

“Bir ayda 40'tan fazla Filistinli çocuğu öldüren İsrail, bu kez de Batı Şeria'nın Beytüllahim kentinde 6-17 yaşları arasında 500 Filistinli çocuğu okuduğu okulu bastı... İsrail askerleri, kendilerini okula sokmak istemeyen öğrencilerin üzerine gaz bombaları atarken, çeşitli yaş gruplarından çocuklar yaralandı”.⁷⁴⁶

İsrail güvenlik kuvvetleri işgal ettikleri Filistin topraklarından hergün bir çocuk öldürmektedir. Bu olay bazan çoğalmakta fakat hiç azalmamaktadır. Filistin topraklarındaki yerleşimcilerin silahlı olduklarını düşündüğümüzde bu korkunç trajedinin ve katliamın sebebi rahatlıkla anlaşılacaktır. İsrail hergün bu katliamları gerçekleştirirken, sesi çıkmayan Amerika, Filistinlilerin topraklarını savunmasını terör olarak isimlendirmekten çekinmemektedir. Amerika Irak'ı işgal ettikten sonra bir taraftan Suriye, diğer taraftan İran'ı tehdit ederken, bir taraftan da İsrail'in güvenliği için “yol haritası planı”nı sunmaktadır.⁷⁴⁷ Bu plan çerçevesinde 30 Mayıs 2003 İsrail başbakanı Ariel Şaron ve Filistin başbakanı Mahmut Abbas, “yol haritasını” görüşmek için Kudüs'te bir araya gelmiş. Şaron, Abbas'tan Hamas'ı durdurmak için harekete geçmesini istemiştir. Ayrıca Şaron üç saatlik görüşme sonunda bir bildiri yayınlayarak “terörist örgütlerin dağıtılması, teröristlerin tutuklanması ve kanun dışı silahlara el konulmasını”⁷⁴⁸ istemiştir. Hamas'ın en üst düzey yetkilisi Abdulaziz el-Rantisi bu

⁷⁴⁵ Shahak, a.g.e, s. 138-140.

⁷⁴⁶ *Radikal*, 30 Ekim 2000.

⁷⁴⁷ *Milliyet*, 2 Mayıs 2003.

⁷⁴⁸ *Yeni Şafak*, 31 Mayıs 2003.

görüşmelere sert tepki göstermiş ve “intihar saldırılarımıza son vermeden önce her türlü İsrail saldırısının durdurulmasını istiyoruz” şeklinde görüş bildirmiştir.⁷⁴⁹

Mahmut Abbas İsrail’le barış için masaya oturmak istediye de Ariel Şaron’un uzlaşmaz tutumu ve “Yol Haritası Planları”nın kabul edilmemesi nedeniyle Filistin halkına karşı zor durumda kalarak istifa etmek zorunda kalmıştır. Çünkü İsrail tarafı sadece kendi isteklerini dayatmaya çalışmaktadır. Özellikle Amerika’nın Irak’ı işgali ve terör bahanelerinde kullanarak BM kararlarında hiçe sayarak Filistin topraklarında istediği gibi at koşturmaktadır. Filistin topraklarında duvarlar örerek, halkı tecrit ederek bu isteklerini daha ileri götürmektedir. Dünya komuoyu bu duvarları “İrkçı Duvarlar” olarak nitelemektedir. Radikal İslami hareketlerin ateşkes istekleri İsrail tarafından Yöneticileri öldürülerek karşılık bulmuştur. Bu durum Filistin halkının hiçbir şekilde İsrail Yönetimine güvenilmiyeceği tezini güçlendirmektedir. İsrail’in bu tavrı İsrail Vatandaşları arasında da taraftar kazanmaktadır. İsrail güvenlik güçleri içinde yer alan bazı asker ve Pilotların Filistin bölgelerinde görev almak istememelerinin nedeni altında hükümetlerinin Filistinlilere karşı olan politikalarını beğenmemek yatmaktadır.

İsrail bu politikalarına devam ederse kendi iç bünyesinde de yaşamış olduğu bu sorunları daha ileri götürerek bir iç çatışmaya neden olacaktır. İsrail halkı dünya komuoyunu daha fazla yanıltamayacaklarını anlamış bulunmaktadırlar, bu tür tepkiler ortaya koyarak Ariel Şaron hükümetini uyarmaya çalışmakta, fakat Ariel Şaron bunları görmezlikten gelmektedir. Fakat Yahudiler eskisi kadar kendilerini rahat hissetmemektedirler. Aşağıda da verilecek olan istatistikler Yahudileri endişelendirmekte ve geriye doğru bir göçün oluşması için zemin hazırlamaktadır.

New York Times’ta 12 Mart 2002’de yayınlanan Birinci ve İkinci intifada arasındaki insan kaybı karşılaştırmasında el-Aksa intifadasının İsrail’in neden zor durumda bıraktığını ortaya koymaktadır. İsrail’in Birinci İntifadanın (1987-1992) ilk 17 ayındaki kaybı her 25 Filistinliye karşılık 1 İsraili şeklindeyken, ancak 28 Eylül 2000’de başlayan ikinci intifadanın ilk 17 ayında verilen kayıp oranı, her üç Filistinli’ye karşılık 1 İsraili şeklinde olmuştur.⁷⁵⁰ 2003’ten sonra başlayan Filistin eylemleriyle bu

⁷⁴⁹ *Yeni Şafak*, 31 Mayıs 2003.

⁷⁵⁰ *Zaman*, 3 Nisan 2002.

eşitlenmiş durumdadır. Bu da Filistin'deki Hamas ve İslâmî Cihad gibi direniş hareketlerinin eylemlerinde daha taktiksel davranmaya başladığını göstermektedir. İsrail'deki her Yahudi'nin ölümü İsrailileri daha da tedirgin etmektedir. Özellikle el-Aksa intifadasıyla birlikte İsrail'e göç eden Yahudi olmamakta, bunun aksine İsrail'den Avrupa'ya ve Amerika'ya göç eden laik Yahudiler çoğalmaktadır. Bu göç "Kutsal Toprak" anlayışını dinci Siyonistlerin dışında kalan kesim için kabul edilebilirliği yavaş yavaş yetirmektedir. İsrail'deki barış yanlısı grupların Peace Now (Barış Şimdi) Hadaş (çoğunluğu komünist) Partisi ve Guş Şalom (Barış Bloğu) Hareketi ve İlerici Kamp diye nitelendirilen birçok küçük grup barış yanlıları, İsrail'in işgal etmiş olduğu Batı Şeria, Gazze ve Doğu Kudüs'ten çekilmesini istemektedir.

El-Aksa intifadasıyla birlikte İsrail'deki barış yanlısı en büyük grup olan Barış Şimdi örgütünün hiç sesi çıkmamaktadır. özellikle İsrail'deki insanları daha sağa kayması şimdiye kadar söylemlerini İşçi Partisi ve Meretz Partisi'ne göre düzenlemiş olan örgüt, İşçi ve Meretz Partilerinin sessizliğiyle oda sessizliğe gömülmüştür. Fakat bunun yanında Hadaş Partisi ve Guş Şalom Hareketi birkaç gösteri düzenledilerse de bu da pek ses getirmemiştir.⁷⁵¹ Bunun yanında askere gitmeme ve bir çok protesto çeşidi sergilenmektedir. Fakat İsrail yönetimi bunun birer protesto eylemi olduğunun bilincindedir ve medyanın dikkatini bu tür eylemlerden uzak tutmaktadır. Yeş Gurul Örgütü İsrail'de işgal altındaki topraklarda askerlik yapmamak için halka telkinde bulunmaktadır. Yeni Profil Hareketi ise işgal altındaki topraklarda askerlik yapmayanları desteklemektedir.⁷⁵²

İsrail barış yanlıları, işgal edilmiş bölgeler İsrail tarafından boşaltılmadıkça sorunun çözülemeyeceğini bilmektedirler. Çünkü İsrail "işgal altında" tabiri yerine "ihtilafli topraklar tabirini kullanmaktadır. Barış süreci başladığında ise "iki devlet" barış içinde tek egemen güç (İsrail) ve yerleşim yerleri yerinde ve birkaç (çok) yeni yerleşim yeri/bölgeleri açılarak, uluslararası hukukun ve BM şimdiye kadar almış olduğu kararların hepsi dışlanarak varılmayacağıdır. Bu masaya oturan Filistin liderliği ise itibar kaybına uğramış ve kendini dünyanın hamisi kabul eden süper güç

⁷⁵¹ Carey, a.g.e, s. 518-519.

⁷⁵² Carey, a.g.e, s. 528-529.

Amerika'nın desteğini arkasına almış olan İsrail'in müzakere masasında önüne koyacağı metni imzalamaktan başka seçenekte bırakılmamıştır.

Filistinliler, Amerika ve İsrail'in tutumu karşısında silahlı direniş gerçekleştiren Filistinli grupların eylemleriyle, bağımsızlıklarını elde edebilecekleri düşüncesine götürmektedir. Bu da İsrail'in Filistinlilere yönelik politikalarında böyle devam ederse, İsrail çok kısa bir süre sonra barış masasına oturacak Hamas ve Radikal gruplar dışında kimseyi bulmayacaktır düşüncesini oluşturmaktadır.

B.Filistin'deki Dinci Ve Milliyetçi Akımların İsrail Filistin Barışına Yaklaşımları Ve Etkileri

Hamas, İsrail devletinin varlığını kabul etmemekte ve Siyonist İsrail devletiyle yapılacak her türlü barış müzakerelerine karşı olduğunu söylemektedir. İsrail ve FKÖ arasında barış görüşmeleri sürdürüldüğü bir zamanda, Hamas'ın lideri Şeyh Ahmet Yasin, Hamas'ın bütün anlaşmalara karşı çıkacağını belirttiikten sonra, "Kudüs ya da mülteciler konusunda her hangi bir taviz vermesi halinde, bu 'Yaser Arafat için siyasi intihar olacaktır' diyerek göz dağı vermiştir.⁷⁵³ Liderlerin psikolojik durumlarını yansıtması bakımından Ha Aretz Gazetesi'nin verdiği şu haber oldukça dikkat çekmektedir.

"Barak, Arafat'a "eğer biz işi şimdi tamamlayamasak gelecek görüşmede ben başbakan olmayacağım" demiştir. Arafat'da, Barak'a "Kudüs konusunda taviz verirsem ben öldürüleceğim ve sen de gelecek sefer, Hamas lideri Şeyh Ahmed Yasin'le görüşeceksin" demiştir.⁷⁵⁴ Bu da barış masasına oturan liderlerin kendi topraklarındaki grupların baskısını ne kadar çok hissettiklerini göstermektedir. Özellikle de Hamas ve İslâmî Cihad Hareketi'nin İsrail'e zor durumda bıraktığı gibi, Arafat'a da manevra alanı sağlamaktadır. Çünkü bu iki harekette İsrail'in varlığını hiçbir şekilde kabul etmemekte ve mücadeleyi Filistin topraklarında ve özellikle de Filistin toprakları üzerindeki İsrail yerleşim alanlarında yoğunlaştırmaktadırlar. Bunun içindir ki İsrail FKÖ ile masaya oturmuştur;

⁷⁵³ Mustafa Coşkun, "Camp David Görüşmeleri ve Sonuçları" *Stratejik Analiz*, Eylül 2000, cilt 1 S. 5, s. 38.

⁷⁵⁴ Coşkun, a.g.m, s. 38.

“Rabin gelişen İslâmî muhalefeti de gözönüne alarak laik bir yapıya sahip FKÖ ile Noreç’in başkenti Oslo’da gizli görüşmelere başlamıştır. Esas itibariyle Hamas hem Arafat hem de Rabin’e karşı bir baskı unsuru olmuştur.”⁷⁵⁵

Arafat’ın da Barak’a gözdağı vermek için “gelecek sefere Hamas lideri Şeyh Ahmet Yasin’le görüşürsün” sözleri İsrail’in bu hareketlerden ne kadar korktuklarının bir göstergesidir.

Hamas hiçbir şekilde barışı kabul etmemekte ve ancak silahlı mücadele ile Filistin’in kurtulacağına inanmaktadır. İsrail’in Güney Lübnan’dan çekilmesi, Hizbullah’ın İsrail’e karşı girişmiş olduğu başarılı operasyonların zaferi olarak nitelendirilmektedir. Bu da Filistin’deki İslâmî hareketlerin Filistin’in ancak silahlı mücadele ile haklarına kavuşacaklarını ilan etmektedirler. Khalid Amasrah’ın Şeyh Ahmet Yasin ile yaptığı bir röportajda Şeyh Yasin şunları söylemektedir.

*“Biz Hamas içerisinde Filistin’i nehirden denize kadar bir bütün olarak İslâm toprağı olarak düşünmekteyiz.... Eğer bu durumdaki Filistin liderleri vatani kurtarmak için yeterli güce sahip değillerse, onu kurtarma görevi gelecek nesillere bırakılmalıdır. Hiç kimse Filistin’in bir zerresini bile terk etme hakkına sahip değildir. Bunun alternatiffi Siyonist işgalcilere karşı cihadı ve direnişi yeniden canlandırmaktır.”*⁷⁵⁶

İsrail ile yapılacak barış görüşmelerine ve anlaşmalarına Filistin’deki İslâmî hareketlerin (Hamas ve İslâmî Cihad Hareketi bu konuda daha ön planda durmaktadır) yanında sol hareketler de karşı çıkmaktadır. Özellikle Habbaş’ın FKHC Hawatme’nin FKDC, FKHC-GK liderleri de İsrail ile barışa karşıdır.

28 Eylül el-Aksa intifadasıyla “Radikal İslamcı örgütler, özellikle Hamas güçlenmeye devam ediyorken; New York Times’in aktardığına göre Eylül 2000’le Ekim 2001 arasında, radikal İslamcı grupların Filistin halkı arasındaki toplumsal desteği %23’ten %31’e yükselirken Arafat’ın Fetih örgütünün desteği %33’ten %23’ye gerilemiştir.”⁷⁵⁷ Demek ki İsrail ile yapılan barış anlaşmalarına Filistin halkının güveni

⁷⁵⁵ Taflıoğlu, a.g.m, s. 43.

⁷⁵⁶ Khalid Amayrek, “Şeyh Ahmet Yasin İle Röportaj” *Palestine Times*, Ağustos 2000, s. 10-13.

⁷⁵⁷ Demirer, a.g.e, s. 464.

kalmamıştır. Yapılan barış anlaşmalarının gereğini İsrail yerine getirmemiştir. İsrail'in Lübnan'dan da çekilmesi Filistin halkını silah yoluyla ancak İsrail'in bu topraklardan atılabileceği inancını kuvvetlendirmiştir.

İslâmî Cihad Hareketi'nin 2 Mart 1989'da Kudüs'te yayınladığı bir bildiri de şunları söylemektedirler;

*“İslâmî Cihad Hareketi, topraklarımız üzerindeki haklarımız konusunda yapılan bütün pazarlıklardan ya da mukaddes topraklarımızın bir karışında taviz verme konusunda Allah'a sığınır. Adına seçim, uluslar arası konferans dinelen ya da hak sahiplerinin haklarından lanet bir şekilde taviz vermeye cüret ettiği herhangi bir modeli talep eden her çağrıdan Allah'a sığınır”*⁷⁵⁸

Yine İslâmî Cihad Hareketi'nin liderlerinden Şeyh Seyyid Bereket'e yapılan bir röportajda, toprak karşılığında barış fikri konusundaki düşüncesi sorulduğunda verdiği cevapta şunları söylemiştir;

*“Eylemci müslümanlar olarak, pragmatist değiliz, böyle olmamıza da izin verilmemiştir. Bu itibarla bizi İslâmî kurallar yönlendirir. Bizim Filistin meselesiyle ilgili olarak, FKÖ, Arap devletleri veya İsrail'le olan siyasi konumuz İsrail devletinin meşruiyetini tanımama ilkesi üzerine kuruludur.”*⁷⁵⁹

İsrail'in Filistinli sivillere yönelik giriştiği saldırı ve şiddet, Filistin özerk yönetimi, yerine, İslâmî hareketler güç kazandırmıştır. Batı Şeria ve Doğu Kudüs'teki İsrail'li yerleşimcilerin sayısı 1993'ten bu yana 247.000'den 367.000'e yükselmiş durumdadır. Yerleşim yerlerinin çoğu, Filistin şehirlerini içine alıp kuşatan ve bu şehirleri birbirinden ayırarak gelecekteki muhtemel bir Filistin devletinin birbirine bitişik şehirlerden kurulu olmasını tehlikeye düşürmektedir.⁷⁶⁰ Bu da Filistinlilerin İsrail'e güvenini yitirmektedir. Barış masasında bir şey kazanamayacaklarını anlayan Filistinlileri İsrail ile ancak silahlı bir savaşla topraklarına kavuşabilecekleri

⁷⁵⁸ Ebû Amr, a.g.e, s. 174.

⁷⁵⁹ Bereket, a.g.m, s. 152.

⁷⁶⁰ Andrew Cockburn, “Dosya Batı Şeria”, *National Geographic*, Ekim 2002, s. 110.

düşüncesindedir. Bu düşüncede Gazze’de Şeyh Ahmet Yasin’le yapılan roportajda dile getirilmektedir.

“Bu gün mübarek Aksa intifadasının üçüncü yılını geride bıraktık ve acıların, fedakarlıkların, kan ve şehadetin, yaralanma ve tutuklanmaların yoğurduğu intifadanın dördüncü yılına giriyoruz. 48 yılından beri işgal edilmiş toprakların her tarafındaki Filistin halkına, dünyanın her yerindeki sabırlı ve mücahid Filistin halkına selam olsun. Kurban veren ve vermeye devam eden, dünyanın en dehşetli gücüne karşı kahramanca direnen Filistin halkına. Bu halka söz veriyoruz ve herkese ilan ediyoruz ki, direniş ve cihad bizim tercihimizdir. Zafere giden yol, şehadetle, kanla bezenmiştir. Biz Allah’a söz verdik. Şimdi de halklarımıza söz veriyoruz: Asla teslim olmayacağız. Beyaz bayrak çekmeyeceğiz. Savaşacağız. Ya zafer ya şehadet. Bizim hazırlığımız ve yolumuz budur; tehditler, saldırılar, bombardımanlar, evlerimizi yerle bir etmeler ve oğullarımızın öldürülmeleri hangi boyutlara varırsa varsın. Düşmanın kan içiciliği vahşetin akılları donduran boyutlarına varsın ulaşsın. Biz hak sahibi bir halkız. Bizim bir vatanımız, bir geleneğimiz, kültürel mirasımız var. Teslim olmayız biz. Yol istediği kadar uzun olsun, biz bu yolda yürümeye devam edeceğiz. Sonunda zafer müminlerindir. Çünkü Allah bize, zafer ve yeryüzünde egemenlik vaat etmiştir. Allah istediğini yapmaya kadirdir.”⁷⁶¹

Arafat ve İsrail yönetimi arasında başlayan barış sürecinin gereklerini İsrail tarafından yerine getirilmemesi daha önce Arafat ve Hamas arasındaki olumsuz hava –ki bu Filistin özerk yönetimi ile Hamas arasında çatışmalar yaşanmış, bu çatışmalarda bir çok Hamas üyesi öldürülmüş ve tutuklanmıştır- 28 Eylül 2000 yılında başlayan el-Aksa İntifadasıyla iyileşmeye başlamıştır. Arafat, bu yüzden Hamas’ın bazı eylemlerine göz yummuştur. Hatta daha ileri giderek hapishanelerdeki birçoğu askeri kanada mensup militanı serbest bırakmıştır. İsrail’in Hamas’ın özellikle askeri kanadının gerçekleştirdiği eylemlerden çekindiğini bilen Arafat, Hamas militanlarını serbest bırakarak İsrail’i bir anlamda bölgedeki intihar eylemcileriyle tehdit etmiştir. Hamas barış sürecinden sonra Filistin Yönetimi’nin İsrail’e karşı kozlarından birisidir. İsrail’in Filistin yönetiminden taleplerinden birisi Hamas militanlarının hapishanelerde

⁷⁶¹

www.palestine-info.info.Şeyh Ahmet Yasin’le yapılan roportaj (çev. Vahdettin İnce).

tutulmasıdır.⁷⁶² Arafat da bunu gerçekleştirmiştir. Fakat 2000 El-Aksa intifadası ve İsrail'in anlaşmaların gereğini yerine getirmemesi Arafat'ı da zor durumda bırakmıştır.

Mete Çubukçu'nun Hamas'ın lideri Şeyh Ahmet Yasin'le yaptığı röportajda, Şeyh Ahmet Yasin'in; intifadan yana olduklarını, belirten konuşmasında şunları dile getirmiştir;

“Biz Arafat'ın sadece intifada sürecinde değil, her zaman Barak'la ya da İsrail'in başka sorumlusu ile görüşmesine karşı çıktık, çıkıyoruz. Arafat'a Şarm el-Şeyh'e gitmemesini söyledik, orada alınan kararların Filistin halkını bağlamadığını söylüyoruz. Çünkü intifada sırasında yapılan tüm görüşmeler Filistin halkının kanı ve katliamlar üzerine kurulmuştur, dolayısıyla anlamsızdır.... Arafat yönetimi, insanlarımızı hapse atıyor, silahlarımızı elimizden alıyor. Arafat bizim üzerimize gelmesin... Ayrıca İsrail'e karşı herşeylerini ortaya koyarak savaşan herkesi durdurmaya çalışmak yerine onları korumalı. Hamas her koşulda intifadanın devamından yana. Birçok şey yapmamız engelleniyor. Ama direnişimiz hem Arafat'a hem de İsrail'e rağmen sürüyor. El-Aksa intifadası bitse bile biz devam ettireceğiz.... Bizim ne tür eylemler yapacağımıza askeri kanat karar verir. Ne zaman, nerede ve hangi yöntemle olacağını onlar bilir. Şunu açıkça söyleyebilirim: Biz bombalı eylemleri durdurduğumuzu hiçbir zaman söylemedik. Hedeflerimiz arasında, 1948'den bu yana işgal altında bulunan Batı Şeria, Gazze Şeridi, Kudüs'teki tüm askerler ve yerleşimciler vardır. Bulabildiğimiz tüm araçlarla, molotof kokteylinden, silahlara kadar her şeye sürpriz saldırılar düzenlemeliyiz.”⁷⁶³

Bu konuşma metninin de ortaya koyduğu gibi Hamas hiçbir şekilde İsrail ile barış masasına oturma taraftarı değildir. Buna karşı olduğunu her platformda açıklamaktadır. Çünkü İsrail, 1993'te başlayan barış sürecinin gereklerini hiçbir şekilde yerine getirmemiştir. Anlaşmaların gereği olarak; İsrail, işgal ettiği Gazze ve Batı Şeria'dan çekilerek Filistin devletine yer açacaktır. Arafat'ta İsrail'in güvenliğini sağlayacak önlemler olacaktır. Arafat İsrail güvenliği için Hamas ve İslâmî Cihad

⁷⁶² Mete Çubukçu, “Hamas: İşgal Altındaki Toprakların Gerçeği”, *Birikim*, Aralık 2000 S. 140, s. 76.

⁷⁶³ Mete Çubukçu, “Şeyh Ahmet Yasin ile Röportaj”, *Birikim*, Aralık 2000, S. 140, s. 75.

Hareketi üyelerini hapsederken, İsrail çekilmesi gereken toprakların ancak %2'sinde çekilmiştir. ve istediğinde çok rahat bir şekilde bu toprakları işgal edebilmektedir.

İsrail aslında; Ortadoğu barış sürecini durdurmak istemektedir. Çünkü süreç devam etse Kudüs'ün statüsü ve mültecilerin durumu konuşulacaktır. Ariel Şaron'un iktidara gelmesiyle, İsrail barış sürecinde kazandıklarının tümünü muhafaza ederek, yeni bir şey vermeden bu süreci durdurmakla yetinmemiş çekildiği bölgeleri yeniden işgal etmiştir. Daniel Pipes Şaron'un barışa hizmet edeceğine dair iddiasını, "yüreklere dehşet saçarak Filistinlileri ve Arapları savaştan caydıracağı" fikrine dayandırmaktadır.⁷⁶⁴

İsrail'in bu tutumu radikal İslâmî hareketleri haklı çıkarmaktadır. Çünkü İslâmî hareketler, Birleşmiş Milletler'in Filistin'e dair aldığı kararların hiç birini yerine getirmemesi, İsrail'in anlaşmalara sadık kalmayacağını göstergesi olarak görmektedirler.

Kaybedecekleri hiçbir şeyleri olmayan Filistinlilere, direnişten başka seçenek kalmamış görünmektedir. Bir İsrail askerinin intifada da taş atan Filistinlileri değerlendiren bir röportajda söylediği şu cümle çarpıcıdır;

*"Mevcut durum o ki, kaybedecekleri hiçbir şeyleri yok. Bağımsızlıkları, milli kimlikleri ve onurları için kavga veriyorlar. Taş atan bir çocuğu yakaladık, 12 yaşından fazla değildi. Gözlerinde kendisine ne yapılacağını korkusu yanısıra belirgin bir gurur okudum. Askerler bağırma başladılar: Vurun, kafasını ezin, kırım kollarını bir daha taş atmasın, dersini verin....."*⁷⁶⁵

1993'te başlayıp 28 Eylül 2000 el-Aksa intifadasına kadar devam eden barış görüşmeleri, görüşmelerden alınan sonuçlar şunu göstermiştir ki BM'in 242 ve 338 sayılı kararlara hiçbir şekilde uygulanamayacaktır. Kudüs, Filistinli mülteciler, Yahudi yerleşimciler, kendi sınırları içinde yaşayabilir bir Filistin devletinin doğuşu, ekonomik kaynakların kullanımı ve dağıtım esasları⁷⁶⁶ hiç bir şekilde çözülmemiş ve

⁷⁶⁴ Demirer, a.g.e, s. 437.

⁷⁶⁵ Ahmet Deedat, **Araplar ve İsrail**, çev. Süleyman Gündüz, İstanbul: İnkılap yayınevi, 1991, s. 86.

⁷⁶⁶ Ahmet Davutoğlu, "Filistin meselesi ve Yeni Müzakere Döneminin Ön Şartları", *Türkiye Günlüğü*, Kış 2002, S. 68, s. 24.

çözülmeceği tarafların ortaya koydukları tavırlardan da anlaşılmaktadır. Bütün bunlar Filistin'deki radikal İslâmî hareketlerin Filistinlilere yönelik yapmış oldukları İsrail ve Filistin yönetimi aleyhindeki propagandalarında haklı çıkarmış ve halktan büyük destek almalarını sağlamıştır.

Hamas'ın yetkililerinden Mahmut Zahar'ın yaptığı en son çağrı; Filistin liderliğini devralma zamanı geldiğini, Filistin halkının başında olmaya hazır olduklarını ve liderlik için politik, finans ve sosyal bir alt yapıya sahip olduklarını, orduyla ilgili ise, bütün güçleriyle de bir ordu oluşturabilecek güçte olduklarını söylemektedir. Zahar, ayrıca liderliği kuvvetle değil seçim yoluyla ele alabileceklerini eklemektedir.⁷⁶⁷ Hamas Filistin'de hiçbir şekilde İsrail'in varlığını kabul etmemekte, İsrail ile yapılacak barış anlaşmalarını da reddetmektedir. İsrail ile sorunların silah kullanarak çözüleceğine inanmaktadır. Onun içinde askeri konuları önemsemekte ve üyelerini askeri konularda da kendileri eğitim vermektedir. Bu konuda Hamas'ın Ürdün Temsilcisi Muhammed Nezzal; "Hamas kendi askeri ve güvenlik faaliyetlerini dış destek almadan yürütecek güçtedir. Hareket güçlü bir askeri yapıya sahip ve bu da gün geçtikçe güçlenmektedir."⁷⁶⁸ şeklinde düşüncelerini ifadelemiştir.

Hamas bugün Filistin otoritesinden daha etkin bir güce dönüşmüş ve gerçekleştirdikleri eylemlerle Arap dünyasında da İsrail ile "savaşan" örgüt olarak yorumlanmaktadır.⁷⁶⁹ Bu nedenle Arap ülkelerindeki yöneticiler, halklarının Hamas ve İslâmî Cihad Hareketi'nin eylemlerini olumlu karşılamalarından dolayı endişelenmektedirler. Çünkü Filistin'de barış görüşmelerine baştan beri karşı olan İslâmî Hareketler (Hamas ve İslâmî Cihad)in İsrail ile olan "savaşı"na da İslâm aleminden ve İslâm otoritelerinden Şeyh Yusuf Kardavî'nin İsrail'deki bütün İsrail vatandaşlarının askerlik eğitimi almış olmalarını neden göstererek Hamas'ın eylemlerini onaylamıştır. el-Aksa intifadası bugüne kadar geçen zamana rağmen İslâmî hareketler zirveden inmemekte ve diğer İslâm ülkelerinde de endişeyle takip edilmektedir.⁷⁷⁰ Bugün İsrail ve ABD isteğiyle Filistin'de hükümetin başına getirilen Ebû Mazen

⁷⁶⁷ http://www.freep.com/news/nw/mid8_20030208.htm.

⁷⁶⁸ gopner://israel.info.gov.II//00/terror/950500.ter.s.5

⁷⁶⁹ Alper Şen "11 Eylül Sonrasında Mısır ve ortadoğu Radikal İslâmî Hareketi", *Stratejik Analiz*, Ocak 2002, S. 21, s. 66.

⁷⁷⁰ Şen, a.g.m, s. 70.

intifada karşıtlığıyla bilinmektedir. FHKC-GK lideri Ahmet Cibril’le 1989’da yapılan bir röportajda FKÖ’yü değerlendiren konuşmasında Ebû Mazen’e de söz getirmekte ve bu konuda şunları söylemektedir.

*“Arafat’ın ‘Ebû Mazen Eba adlı bir arkadaşı İspanya’da bir gezide FKÖ’nün artık silaha sarılmıyacağını resmen açıkladı. Gazetecilerin, ‘varsayalım ki İsrail size bir şey vermese, yine silaha sarılmıyacak mısınız?’ şeklindeki sorularının cevabı aynen şu oldu: ‘Evet, hiçbir şey vermese dahi silaha sarılmayı, İsrailileri öldürmeyi istemiyoruz’. Bunu söyleyen örgütün lider kadrosundan biriydi”.*⁷⁷¹ Bugün ise bu kişi Ebû Mazen (Mahmut Abbas) Filistin hükümetinin başında Ariel Şaron ile anlaşma masasına oturmaktadır. 1992’den beri İsrail ile görüşmelerden sorumlu Filistinli Bakan Saib Erakat, Ebû Mazen tarafından görüşmelere çağrılmamıştır. Onun yerine görüşmeleri ABD isteği çerçevesinde yürütecek iç güvenlik bakanı Muhammed Dahlan ve parlamento sözcüsü Ahmet Kurey’in çağrılmıştır.⁷⁷²

Fehmi Hüveydi’nin 5 Mayıs 2003’te el-Şarku’l-Evsat dergisinde yazdığı gibi bu yeni süreç *“Filistin’de iç savaşın çıkmamasına mani olmamız için mucizeye ihtiyaç var, çünkü bütün göstergeler Filistin’e bir iç savaşın gelmekte olduğunu işaret etmektedir. Ebû mazen hükümetiyle Filistinli direniş güçleri arasında savaşın çıkması kaçınılmaz görünüyor. Ebû Mazen hükümeti intifadayı durdurmak maksadıyla iş başına getirildi. Zaten Ebû Mazen, öteden beri intifadaya karşı muhalefetiyle bilinmektedir. Bu hükümetin güvenlik sorumlusu olan Muhammed Dahlan Filistin direnişine şiddetle karşı olduğu için İsrail’in isteği üzerine göreve getirilmiş bulunmaktadır. Dahlan’ın ilk işi Filistin direnişini durdurmak ve Filistinlilerin ellerinde bulunan mevcut silahları toplamaktır.”*⁷⁷³ endişesini dile getirmiştir.

İsrail için Ebû Mazen hükümeti, Filistin direnişini ortadan kaldırarak, İsrail’i rahatlatan bir emniyet biriminden fazla bir şey değildir. Zaten Ebû Mazen hükümeti güvenoyu aldıktan sonra yaptığı ilk açıklama, hükümetin her türlü terörle mücadele edeceğini, meşru silahlardan başka silahların varlığına izin verilmeyeceği ve intifadaya

⁷⁷¹ Ahmet Cibril, “İntifada Gericileri Arap Rejimleri ve FKÖ”, çev. Ziya Gökalp, *Dünya ve İslam*, Kış 1993, S. 1 s. 145.

⁷⁷² *Cumhuriyet*, 17 Mayıs 2003.

⁷⁷³ Fehmi Hüveydi, “İç Savaş ve Filistin Ufku”, *Zaman*, 13 Mayıs 2003.

son vereceğini ifade etmiştir. Bu en fazla İsrail'in işine gelmektedir. Böylece Filistin direniş örgütleri dağıtılacak, intifada ve intihar saldırıları son bulacak, İsrail için ise kabus bitecektir. Bu nedenle İsrail, ABD'nin desteğiyle bir an önce yol haritası planının uygulanması için acele etmektedir. Çünkü Şaron ve İsrail silahlı kuvvetleri intifada ve intihar eylemleriyle zor durumdadırlar. 'Bırak ordu zafere gitsin' sloganıyla yola çıkan Şaron, seçim esnasında seçmenlerine intifadayı yüz gün içinde yok edeceği sözünü vermiştir. İntifada yoluna devam etmekte ve Şaron verdiği sözü yerine getirmemektedir. İsrail sonunda bir çözüm bulmuştur. Filistin'i Filistinlilerle def etmek. Daha önce Arafat'la bu sorunu (birinci intifada da) büyük oranda başarmıştır. Hamas üyeleri tutuklanmış, bir çok üyesi de öldürülmüştür. Zaten Şaron, intifadanın ancak Filistinliler tarafından sona erdirilebileceğini itiraf etmektedir. Amerika'nın Irak'ı işgal ettikten sonra, Suriye'ye verdiği göz dağı ve tehditler sonucu, Suriye, Filistin'in direniş bürolarını kapatmış, verdiği desteği çekmiş görünmektedir. Böylece İsrail, Irak işgalinin ilk meyvelerini almaya başlanmıştır. Diğer meyveler ise, Ebû Mazen hükümetinin, Filistin direniş örgütlerine karşı başlatacağı operasyonlardır. Fakat, Hamas, hükümetin silahların toplanmasıyla ilgili olarak yaptığı açıklamaya verdiği cevapta, ellerindeki silahları vermiyeceklerini ve silahlara uzanan ellerin kırılacağını söyleyerek cevaplamaktadır.⁷⁷⁴

Hizbullah'ın manevi lideri M. Hüseyin Fadlullah bu olayları 1991'de görmüş ve bir makalesinde şöyle dile getirmiştir:

“Bütün silahlarından arındırılmış Filistin halkı da kendi önderlerinin zaafı nedeniyle Siyonistlerin tarihsel düşlerine kurban olarak sunulmak istenmektedir. İsrail'i Filistin halkına ve bütün bölge halklarına karşı himaye edebilecek şartları yaratmak için elinden geleni yapan Amerika'nın planlarını ortaya çıkarmamız bir zorunluluktur. Amerika siyonist ırkçılıkla Amerika ırkçılığı arasındaki organik bağ nedeniyle Filistin halkını çeşitli yollarla ezmek istemektedir.”⁷⁷⁵

⁷⁷⁴ Hüveydi, a.g.m., *Zaman*, 13 Mayıs 2003

⁷⁷⁵ Muhammed Hüseyin Fadlullah, “Madrid Konferansı'na karşı İslâmî Strateji” *Dünya ve İslam*, Kış, 1992 S. 9, s. 36.

1998'de Wye River anlaşması sonrası Hamas sözcülerinden Ebû Muhammed Mustafa'ya göre, "Anlaşma hiç şüphesiz Filistin açısından bir iç savaşın tohumlarını taşımak"tır.⁷⁷⁶ Yine bu anlaşmanın sonunda Arafat'ın siyasi inisiyatifi kaybettiğini ve geleceğinin bir taraftan Hamas'la, İslâmî Cihad'la diğer taraftan da İsrail hükümetiyle yerleşimcilerin insafına kalmış olmasının tescillidir. Diğer taraftan el-Fetih ve Filistin Yasama Meclisi Üyesi Hüsam Kader, Wye River Anlaşması'nın "Tüm Filistin toplumunu İsrail'in güvenlik taleplerinin ve kaprislerinin hizmetine verdiği inancını dile getirip, "Korkarım tüm güvenlik örgütümüz CIA'nın yedek gücü olacaktır"⁷⁷⁷ derken el-Fetih Batı şeria Başkanı Merwan Barguti de ekliyor "Arafat çok kötü bir güvenlik anlaşması yaptı. Ama silahlarımızı almalarına izin vermeyeceğiz, el konmasına izin vermeyeceğiz"⁷⁷⁸ demektedir.

Filistin hükümetin genel sekreteri Tayyip Abdürrahim, "büyük çabaların ardından imzaladığımız anlaşmayı sabote edecek her türlü harekete karşılık vereceğiz" derken İsrail savunma Bakanı İzak Mordehay onu destekler nitelikte eklemektedir: "Filistinliler terörist avını gerçekleştirmek zorunda, çünkü bu anlaşmanın bir parçasıdır."⁷⁷⁹

Filistin hükümeti bu anlaşmanın gereklerini ikinci intifadaya kadar sürdürmüştür. İlk baskılarda hemen sonra Hamas'ın açıklaması olmuştur. Bu açıklamada; "Filistin yönetiminin baskıcı tehditlerinin devam etmesi Hamas ile İzzettin el-Kassam militanlarına karşı operasyonlarda ısrar edilmesinin, silahların ve mücedelenin Filistin yönetiminin güvenlik birimlerine karşı yöneltilmesine neden olabileceğini"⁷⁸⁰ belirtmiştir. Nihayetinde bu gerçekleşmiştir.

4 Haziran 2003'te ABD Başkanı George W. Bush, İsrail Başbakanı Ariel Şaron ve Filistin Başbakanı Mahmut Abbas Ürdün'ün Akabe kentinde "yol haritasını" görüşmek için bir araya gelmiştir. Bush yönetiminin ağırlık koyarak ortaya attığı "yol haritası"nın taraflar açısından ne anlama geldiğini kestirebilmek için bu girişimin hangi şartlar altında yapıldığı ve zamanlamasına dikkat etmek (Irak'ın işgali ve Ortadoğu

⁷⁷⁶ Demirer, a.g.e, s. 55.

⁷⁷⁷ *Cumhuriyet*, 28 Ekim 1998.

⁷⁷⁸ Demirer, a.g.e, s. 55.

⁷⁷⁹ *Radikal*, 2 Kasım 1998.

üzerindeki Amerika hegemonyası) gerekir. Yaser Arafat'ın lider olarak barış masasına oturduğunda tıkanıp noktalar yok sayılarak ilerleme sağlanamayacağı açık olmasına rağmen Bush'un bunları görmezlikten gelmesi düşündürücüdür.⁷⁸¹

“Yol Haritası'nın neye varacağını kestirebilmek için; barış sürecini işlemez kılan intifada ateşini kıvılcımlandıran nedenleri hatırlamakta yarar var.

Filistin sorununu nihai olarak çözecek en önemli temel konulardan birisi Kudüs sorunudur. Kudüs'ün statüsü konusunda tarihi ve dini haklar, demografik ve siyasi gerçekler göznetmeden ortaya konacak barış girişiminin İsrail'e zaman kazandırmaktan başka bir sonucu olmayacaktır. İkinci temel sorun Filistinli mülteciler sorunundan Filistinlileri 1947'den beri sürüldükleri topraklarına dönmeleri konusunu İsrail güvenlik gerekçesiyle tartışmak bile istememektedir.

Bu iki temel konunun çözümüne ilişkin hiçbir önerisi olmayan, daha doğrusu İsrail işgalini tartışmaya bile açmayı düşünmeyen bir yol haritası Ortadoğu'da barışa giden yolu göstermemektedir.”⁷⁸²

Yukarıda değinildiği gibi, sorunların çözümünü burada değil Direniş hareketlerin eylemlerini durdurma noktasında arayan üçlü, Filistin Başbakanı Abbas'ın intifadaya son verilmesi çağrısına, Filistin direniş hareketlerinden Hamas, İslâmî Cihad ve Filistin Halk Kurtuluş Cephesi silahlı mücadelelerinden vazgeçmiyeceklerini açıklayarak cevaplamıştır. Hamas liderlerinden Abdülaziz el-Rantisi “son Filistin toprağı işgalden kurtuluncaya kadar silahlarımızı bırakmaya hazır değiliz” şeklinde “Yol Haritası”na tepkisini ortaya koyarken, İslâmî Cihad yetkilisi Muhammed el-Hindi ise “İsrail işgali sürdükçe, işgale direnişte sürecektir”⁷⁸³ ifadelerinde tepkilerini göstermişlerdir.

Toplantıdan sonra Abbas'ın Filistin halkından intifadaya son vermeleri istemesi ve İsrail'e karşı bütün şiddeti kınadığını belirtmesi Hamas'ın Abbas'la olan diyaloglarını kesmesine neden olmuştur.

⁷⁸⁰ Cumhuriyet, 2 Kasım 1998.

⁷⁸¹ Akif Emre, “Busharizm Yol Haritası”, Yeni Şafak 5 Haziran 2003.

⁷⁸² Akif Emre, a.g.m.

⁷⁸³ Yeni Şafak, 5 Haziran 2003.

Dirinişi bırakmayı Şeyh Yasin; “Bütün Filistinli gruplar, intifadanın ve direnişin sürdürülmesi hususunda görüş birliği içindedir. Kaldı ki, intifadanın durdurulmasını, direnişin sona erdirilmesini ve silah bırakılmasını öngören projeler Amerikan projeleridir. Amerika bu projesini bazen yeni bir bakan veya yeni bir başbakan aracılığıyla ya da başka bir yöntemle dayatmaktadır.

Neyin karşılığında Filistin halkından silah bırakması isteniyor???... Amerikanın bize sunduğu hayali, serap gibi vaatler, hiçbir gerçekliği olmayan ödün oyalamaları karşılığında vatanımızı satmamız, haklarımızdan vazgeçmemiz mümkün değildir. Bir toprak, bir vatan ve kendi toprağı üzerinde özgür bir halk istiyoruz. Topraklarından sürülen 5 milyon Filistinli mültecinin evlerine geri dönmelerini istiyoruz. Bu gerçekleşirse, ancak o zaman direnişi durdurmaktan söz edilebilir. Bir devletimiz olduğu zaman, direnişin olması da mümkün olmaz. Ama işgal olan yerde direniş vardır. Her Filistinli silah taşıma ve kendini savunma hakkına sahiptir”⁷⁸⁴

Abdülaziz el-Rantisi bu diyalogun kesilme nedeni olarak “Ebû Mazen, Hamas’ın ve Filistin halkının asla kabul etmeyeceğı teahhütlerde bulunarak diyalogu kesti”⁷⁸⁵ şeklinde olmuştur.

Mahmut Abbas’tan sonra hükümetinden sonra Ahmet Kurey hükümetide direniş hareketlerinden ateşkes ilan etmelerini istemektedir. Ahmed Kurey Filistin Parlamento Başkanı iken 8 Ocak 2002 tarihinde Libération muhabirinin kendisiyle yapmış olduğu bir ropörtajda kendisine “Uluslararası toplum Hamas’ın ve İslami Cihad’ın altyapısını tamamen yıkmamızı istiyor.” Sorusuna “Bütün gün neyle uğraştığımızı sanıyorsunuz? Günümüzü futbol ve tenis oynayarak mı geçiriyoruz! Elimizden yapmaya çalışıyoruz. Evimizden bile çıkamayacak durumda olduktan sonra bütün bunları gerçekleştirmek kolay mı? Tamamen İsraililerin denetimindeyiz. Bu altyapının nerede olduğunu bana söyleyebilir misiniz? Siz kendiniz gördünüz mü? Sloganlardan kaçın. İsraililerin güvenlik kaygısını anlayabiliyoruz. Ama İsrail’in

784

www.palestine-info.info.Şeyh Ahmet Yasin’le yapılan ropörtaj (çev. Vahdettin İnce)

785

Yeni Şafak, 7 Haziran 2003.

bugünkü davranışları, güvenliklerini güvenceye almaz.”⁷⁸⁶ Hamas lideri ise ateşkes isteklerini İsrail’in tutumu nedeniyle boş olduğuna inanmaktadır;

“Ateşkes isteği, mağlup edilmiş, yurdundan kovulmuş, soykırımdan geçirilmiş ve her gün evlatları öldürülen bir halk tarafından gelmez. Ateşkes önerisi güce sahip olan taraftan gelir. Siyonist düşman, geçmişte kendisinin önerdiği ateşkes süreci boyunca, saldırılarına devam etti, yıkım faaliyetlerine ara vermedi, katliamları birbiri ardınca gerçekleştirdi. Bir an dahi durmadı. Bu yüzden bu gün elimizde ateşkesten söz etme imkanı yoktur.Çünkü düşman saldırılarına devam ediyor. Ateşkes isteyen, önce düşmanın saldırılarını, katliamlarını, barbarlığını, sabah akşam halkımızı evinden yurdundan kovmalarını, evleri yıkmalarını, tutuklama kampanyalarını, yeni yerleşim birimlerini kurmalarını, ırkçı duvarlar örmesini durdursun. Bu saydiklarımın tüm her gün Filistin topraklarında gerçekleşiyor. Bunları durdurun; o zaman gelin saldırıları durdurmaktan, ateşkes ilan etmekten söz edelim. İşgal devam ediyor, Siyonist saldırıları durdurak bilmiyor. Önce halkımıza yönelik saldırıları, yeni yerleşim birimlerinin kurulmasını, katliamları, evlerin yıkılmasını, arazilerin gasp edilmesini durdurun. Durdurun halkımıza yöneltilmiş saldırıları, sağlayın topraklarına hükmetmesini, sonra ateşkesten söz edin.”⁷⁸⁷

Şeyh Ahmet Yasin ise Filistin halkına olan güvenini dile getirmekte, bu güne yorumlar getirmektedir;

“Ben diyorum ki, bizim halkımız Siyonist düşmandan daha güçlüdür. Öyle güçlere ve imkanlara sahiptir ki, güçler dengesinde bunların dengini bulmak mümkün değildir. Muzaffer olan bizim halkımızdır. Düşmanın payına ise hezimet düşmektedir. Düşman, güç kullanarak hedeflerini halkımıza kabul ettiremeyecektir. İnşallah intifada, halkımız zafere ulaşınca, düşman teslim oluncaya, halkımızın haklarını, topraklarını, vatanını ve kutsallarını geri verinceye kadar sürecektir.

⁷⁸⁶

Ahmed Kurey, “İsrail’in Politikası Kafeste Tutmak”, Der. Demirer, Özbudun, a.g.e, s.398

⁷⁸⁷

www.palestine-info.info.Şeyh Ahmet Yasin’le yapılan röportaj (çev. Vahdettin İnce)

Birbirine sabrı tavsiye eden ve cihadı bir şiar olarak benimseyen, teslim olmayı reddeden Filistin halkını selamlıyorum.binlerce şehit veren, evlatlarının binlercesi tutsak alınan, yaralanan, tutuklanan, evlatlarını katliamlara, evlerin bombardıman edilmelerine ve toprak gasbına kurban veren Filistin halkını. Bu halk güçlüdür, sarsılmazdır. Onu hiç kimse yenemez. Hiç kimse bu halkı alt edemez. Çünkü haklıdır.”⁷⁸⁸

Şaron “Yol Haritası” görüşmelerinden birkaç gün sonra lideri olduğu Likud Partisi’nin toplantısında yaptığı konuşmada Filistinli mültecilerden bir kişinin dahi İsrail’e girişine asla izin verilmeyeceğini, Akabe’de ifade ettiğini belirtmiştir. Ayrıca Filistin Başbakanı öven Şaron, Filistin’deki terör rejiminin yeni bir yönetimle yer değiştirdiğini, bunun da zaferin ilk meyvesi olduğunu belirtmesi Filistin lideri Yaser Arafat’ın tepkisini çekmiştir.⁷⁸⁹

Yol Haritası Planı’nın metnine bakıldığında şimdiye kadar İsrail’in yerine getirmesi gerekte uygulamadığı konularla doludur. Bunlardan ;

“İsrail hükümeti, ‘Britney Raporu’nun tavsiyeleri doğrultusunda Filistin bölgeleri arasında hareketi engelleyen kısıtlamaları da içerecek şekilde insani durumu iyileştirecek.

İsrail hükümetinin, sivil bölgelere saldırı, evlerin yıkımı, vrlıkların müsadere edilmesi, cezalandırma şekillerinden bir çeşit olarak sürgün ve İsraililerin (yerleşim) inşaatlarına kolaylık tanınması gibi güven yıkıcı eylemlere son vermesi.

İsrail hükümeti, şeffaf denetim mekanizması aracılığıyla aylık kesintileri geri ödeme programına hemen başlayacak. İsrail hükümeti, Aralık 2002 sonuna kadar belli bir zaman cetveli içinde bloke ettiği paraları Filistin maliyesine aktaracak.

⁷⁸⁸ www.palestine-info.info.Şeyh Ahmet Yasin’le yapılan röportaj (çev. Vahdettin İnce)
⁷⁸⁹ Yeni Şafak, 10 Haziran 2003.

Mevcut İsrail hükümeti döneminde tesis edilen ve mevcut İsrail hükümetinin ilkeleri doğrultusunda hareket eden Yerleşimci Hükümeti'nin dağıtılması"⁷⁹⁰

Bütün bunlara rağmen Ariel Şaron kendinden emin bir şekilde zaferle çıkacak bir anlaşma olarak netilendirmekte ve hiçbir Filistin mültecinin bu topraklara dönemeyeceğine söylemektedir.

Buna karşılık Hamas Lideri Ahmet Yasin uzun bir savaşa hazırlandıklarını ve sonucunda zafer olacağını dile getirmektedir;

*"Hedefler uzun ve uzaktırlar. Topraklarımızın kurtuluşu, düşmanın kovulması ve saldırganlığın durdurulması olarak somutlaştırılabilir amaçlarımız. Bu da bir iki gün ya da bir iki yıl içinde varılacak bir amaç değildir. Bu uzun ve bitirci bir savaştır. Düşman diz üstü çökünceye, halkımızın haklarını teslim edinceye, halkımız topraklarına ve kutsal değerlerine yeniden kavuşuncaya kadar devam edecektir. Halkımız haklarını topraklarını ve vatanını geri alıncaya kadar durmayacaktır bu savaş. Bu nedenle, bu gün için amaçlara ulaşıldığını söyleyemeyiz. Eğer mutlaka bir başarıdan söz edeceksek, o da intifadanın sürmesidir. Düşmana karşı koyma hususunda gönüllü bir hareketin oluşmasıdır. Bu çok önemli bir başarıdır. Bir kere Filistin halkı teslim olmadı, beyaz bayrak çekmedi. Halkımıza güç kullanarak boyun eğdirmek için Şaron'un başlattığı tüm girişimler sonuçsuz kaldı. İşte bu en büyük başarı nedeniyledir ki, cihad ve direniş eylemleri devam ediyor. Teslim olmak yok. Çünkü panik içinde vaveylayı koparan Siyonist düşmandır. Sonunda teslim olacak odur."*⁷⁹¹

"Yol Haritası" görüşmelerine ve Ebû Mazen hükümetinin İsrail'e yakınlaşmasını sık sık eleştiren Hamas liderlerinden Abdulaziz el-Rantisi'ye, İsrail devlet terörü diye nitelendirilen bir suikastten yaralı olarak kurtulmuştur. 10 Haziran 2003'te arabasına yedi füze fırlatılan el-Rantisi yaralı kurtulurken biri 5 yaşında çocuk olmak üzere bir çok kişi ölmüştür. Hamas bunun üzerine intikam yemini etmiştir. Mısır, Hamas ve diğer Filistinli grupları İsrail'e yönelik saldırıları askıya almaları için ikna

⁷⁹⁰ "Yol Haritası Planı'nın Tam Metni" (15 Ekim 2002)" çev. Mustafa Eğilli, *Kudüs*, S.2 Yaz 2003, s.177

⁷⁹¹ www.palestine-info.info.Şeyh Ahmet Yasin'le yapılan röportaj (çev. Vahdettin İnce)

etmeye çalıştığı bir dönemde İsrail bu olayı gerçekleştirmiştir.⁷⁹² Hamas hemen bir gün sonra Kudüs merkezinde bir otobüse intihar saldırısı gerçekleştirerek cevap vermiştir. İzzettin el-Kassam tugayları yaptıkları bir açıklamada “şu andan itibaren bütün seçenekler açıktır. Siyonist düşmanın kalbine saldıracağız. Cevabımız şiddetli bir deprem gibi sert ve ağır olacaktır.” Artık bütün İsraililer’in hedef olduğunu, intihar saldırıları yapacaklarını belirtmişlerdir. Bu İsrail için ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Hamas önceleri daha çok askerler ve yerleşimcilere karşı gerçekleştirdikleri saldırıları İsrail’deki sivil halka yönlendirmesi, zaten tedirgin olan İsraililerin evlerinden çıkmaktan korkacakları anlamına gelmektedir. İntihar saldırılarıyla ciddi bir sosyal ve ekonomik sorun yaşayan İsrail bu eylemlerin gerçekleşmeye başlamasıyla daha zor durumda olacaktır.

Şeyh Yasin İsrail’i tehdit etmekte ve onların intihar eylemleriyle ne kadar zor durumda olduklarını anlatmaktadır;

“Filistin halkına kesin olarak söylüyorum: zafer yakındır. Zaferin kapılarına gelip dayandık. Düşman, direnişin darbeleri karşısında sendelemekte, panik ve telaş içinde soğukkanlılığını yitirmektedir. Bizim görevimiz sabretmek, direnmek ve kesinlikle ümitsizliğe kapılmamaktır. Cihad ve direniş temelleri üzerinde düşmana karşı saflarımızı birleştirmeliyiz. Teslimiyette birleşmek yok.

Tehditlere gelince; bunlar sadece bizim gücümüzü arttırabilirler. Şunu bilin ki, istişhadi eylemlerin Siyonist düşman üzerindeki etkisi çok büyüktür. İstişhadi eylemler Siyonist rejimi sarsmakta, temellerini çatırdatmaktadır. Siyonist düşman güvensizdir, rahat yüzü görmüyor. Ekonomisi ve sahip olduğu her şey çöküyor. Cınnet geçirip şuursuzca saldırması bu yüzdendir.

F16’larımız, apaçi helikopterlerimiz yok. Uzun menzilli füzelerimiz de yok. Ama savaşmaya ve şehit olmaya hazır insanlarımız var. İşte düşmanı sarsan ve onu can evinden vuran budur. Düşman, sivil halkımıza ve kutsal değerlerimize saldırmayı, yasa

⁷⁹² Yeni Şafak, 11 Haziran 2003.

dışı etnik sürgünleri ve suikast girişimlerini durdurmayı kabul ederse, biz de onların sivillerine yönelik saldırılarımızı durdurabiliriz.”⁷⁹³

Özellikle Hamas ve İslâmî Cihad’ın yerleşimcilere, askeri mevzilere ve askerlerin yoğun olarak gittikleri eğlence, lokanta ve kafelere karşı başlattığı bombalı saldırılar, İsraililere psikolojik açıdan büyük darbe vermektedir. Özellikle Tel Aviv ve Kudüs sokaklarında günün her hangi bir saatinde patlayan bombalar sivillerin hayatını alt üst etmektedir. Hamas ve İslâmî Cihad ve diğerleri İsraililerin en küçük saldırı karşısında içlerine kapanıp moralmen çöküntüye girdiğini bildikleri için saldırıları kampanya haline çevirebilmektedirler.⁷⁹⁴ Bu tedirginliği bütün İsraililerde çok rahat bir şekilde görülebilmektedir. İsrail Filistin saldırılarını cevapsız bırakmayarak Filistin kentlerini füze saldırılarını yapmakta, bu da Filistinlilerin radikal gruplara kaymalarına neden olmaktadır. Şaron şunu anlamak istememektedir.

“Filistinlilerin artık kaybedecek fazla bir şeylerinin olmamasıdır. Yüzde 38’i işsiz olan Filistinliler, bir devlet kimliğine sahip değiller ve İsrail’de kişi başına düşen milli gelirin 10’da birini bile almıyorlar, Kaldı ki, ellerindeki tek sermayeleri hayatlarını, İsrail’i çekilmeye zorlamak için gönüllü olarak harcayabileceklerini intihar saldırılarıyla gösteriyorlar. Dolayısıyla teröre terörle cevap vermek, şiddeti daha da artırıyor ve bundan fazlasıyla İsrail zarar görmektedir.”⁷⁹⁵

Hamas lideri Yasin Direniş hareketlerin silah bırakmaları için şu şartların gerçekleşmesi gerektiğine inanmaktadır;

“Biz çok açık bir şey söyledik. Halkımız, canını, ümmetini, vatanını savunmak için silah taşıyor. Topraklarımız özgürleşmeden, kutsal değerlerimiz kurtarılmadan hiç kimse bu silahı alamaz bizden. Topraklarımız ve kutsal değerlerimiz kurtarılsa, o zaman silah bırakmak mümkün olabilir. O zaman bizim bir devletimiz, bağımsız bir yönetimimiz ve tek bir otoritemiz olur. Ancak işgalin gölgesinde bir özgürlükten söz edilemez. Halkımızın bir otoritesinin bulunduğu da söylenemez. Bu koşullarda halkın özgür iradesinden söz etmek abestir. Bu koşullarda silah bırakmanın anlamı, İsraili

⁷⁹³ www.palestine-info.info.Şeyh Ahmet Yasin’le yapılan röportaj (çev. Vahdettin İnce)

⁷⁹⁴ Çubukçu, Bizim Filistin, s. 158.

⁷⁹⁵ Erhan Başyurt “Şaron ‘Terör Dengesi’ Aramakla Hata Ediyor” *Zaman*, 3 Nisan 2002.

düşmana teslim olmaktır. Anlamı, intifadayı öldürmektir...direnişi öldürmektir. Şaron'un kazanması demektir. Silah bırakmak, Filistin halkının gücünü elinden almaktır. Diğer bir ifadeyle Filistin halkını antlaşma maddelerine, Siyonist devletin, Filistin sorununu bitirmeye, Filistin halkını tasfiye etmeye yönelik şartlarına teslim etmektir. Bu yol tehlikeli bir yoldur. Bize dayatılan bu yol bizim sonumuz demektir. Halkımız buna teslim olmayacaktır.”⁷⁹⁶

Bütün bunların aşılabilmesi için bu topraklar üzerinde doğmuş, bu topraklara dair anıları olan insanların onurlu bir yaşam sürdürmelerine olanak tanıyan anlaşmaların yapılmasıdır. Aksi takdirde meselenin bir başka yüzü olan onurlu bir yaşam sürdüremeyeceği toprakları başkalarına yaşama hakkı tanımama, kimliğini yok sayma manasını yükleyerek mücadele devam edecektir. Bu durum İsrail halkı için bir kabus dönmemesi için hiçbir neden görülmemektedir.

“Bir Filistinlinin yaşama, güvenlik, özgürlük, çalışma ve insanlık onuru gibi haklarını bir İsrailiden daha az gören bir yaklaşım ve buna göre oluşturulan bir hukuki statü bölgede barışı sağlayamayacağı gibi uluslararası hukuk normlarının evrensel niteliğini de tartışmaya açacaktır. Filistinlilerin bu haklardan mahrum edildikleri toprakların asli sahibi, bu hakları ayrıcalıklı bir şekilde kullanma imkanına kavuşan İsraililerin ise daha yakın zamanda bölgeye gelmiş olan göçmenler oldukları düşünülürse, Filistinlileri güvensizliğe sevk eden etkenler daha kolay anlaşılabilir. Mesela son olarak geçtiğimiz yıllarda Rusya'dan getirilen Yahudiler kendileri için bölgede güvenli bir alana kavuşurken ve bu güvenlik temel insan hakları olarak görülürken, bilinen bütün tarihte bu bölgede yaşamış olan Ceninli bir Filistinlinin en tabii yaşama hakkı hiçe sayılmaktadır. Bu dengesizliği ortadan kaldırmayan bir çözümün kalıcı bir nitelik taşıyacağını düşünmek çok güçtür. Filistinlilerin kendilerini güvenlikte hissetmedikleri bir konjoktürün İsraililer için güvenli olabilmesi de mümkün değildir”⁷⁹⁷

⁷⁹⁶

www.palestine-info.info.Şeyh Ahmet Yasin'le yapılan röportaj (çev. Vahdettin İnce)

⁷⁹⁷

Ahmet Davutoğlu ve diğerleri, **Filistin –Çıkılmaz Çözüm-**, İstanbul: Küre Yayınları, 2003, s. 47.

SONUÇ

. Filistin sorununa tarihi gerekçelerde göz önünde bulundurarak gerçeklerine bakıldığında; ABD, Rusya ve birçok Arap devletinin bu sorunda katkıları olduğu inkar edilmemektedir.İsrail'in buna katkısı işgal etmiş olduğu topraklarda yeni yerleşim bölgeleri açarak, Filistinlilere baskı ve tecrit politikası uygulayarak gerçekleştirmekteki en büyük payı sağlamaktadır şüphesiz. Ancak Filistinlilerin de bu politikalara karşılık farklı politikalar gerçekleştirdiğide bilinen bir gerçektir.Bu da; Filistinlilerin isteklerinde, siyasi mücadelelerinde karşılaştıkları güçlüklerde aktif bir rol oynayarak bunu aşma çabasıyla ortaya koymaktadırlar. Bununla birlikte Amerika ve İsrail'in Filistin sorununda istemlerini gerçekleştirme konusunda gerçekleştirdikleri uluslararası hukuka aykırı baskılarda inkar edilmemelidir.

Bir halkın üstüne bir taraftan ordular gönderilmiş, katliamlar ve yıkımlar gerçekleştirilmiş, öte yandan var olmadığı kanıtlanmak için tarih yeniden yazılmaya çalışılmış, bir de kanunlar nezdinde “yok” olduğu söylenmiştir. Bir de buna süpergüç politikaları, bölgesel anlaşmazlıklar, sınıfsal çatışmalar, ideolojik gerginlikler eklenince, Filistin hareketinin hayatiyeti bu basit, fakat önemli sonuçlar doğurabilecek sorunların iyi okunmasıyla ancak aşılabilecek ve anlaşılabilir.

Ortadoğu Barış Süreci, büyük ölçüde soğuk savaş sonrası dönemde ortaya çıkan küresel ve bölgesel konjonktürün bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Birinci Körfez savaşı, soğuk savaşın bitişini göstermiştir. Bunu da küresel ölçekli bir güç kullanımına dayandırmıştır. Ortadoğu barış sürecinde küresel ölçekli bir çaba ile desteklenmiştir. Bu uluslararası güç dengesi, güç politikaları çerçevesinde, Uluslararası hukuk nomlarıda göz önünde bulundurulmadan güç çevrelerinin menfaatlarının en azami düzeyde tutarak, bu sorunu çözme sürecini başlatmışlardır.

Ülkeleri barış sürecine yakınlaştıran sebepler farklı farklıdır. İsrail için bu dönemdeki en önemli mesele soğuk savaş süresince karşı karşıya kaldığı uluslararası baskıdır. Bir de buna İsrail güvenlik güçlerinin, Filistin halkına yapmış olduğu işkenceler Televizyonlara yansırken Uluslararası baskı ve Filistin halkının mazlumiyet görüntülerini, barış masasına oturarak atatabileceğine inanmış olabilmektedir.

Arap ülkeleri bu dönemde Körfez Savaşı'nın daha da tırmandırdığı Demokratik liderlik tartışmalarından kendilerinede bir pay düşer endişesiyle, Arapçılık düşüncesinin koltuklarını korumayacağını bilen, her biri oturmuş olduğu makamı kurtarmanın siyasal nedenleri peşinde koşmuş, ve konularını sağlamlaştırmanın yollarını ABD'de bulmuşlardır. Bu sürece, Filistin'deki intifada'nın başarısı ve İran'ın dış politikasındaki değişiklik eklenirse, Ortadoğu'daki bu dengeler içinde barış süreci; İsrail'in Ortadoğu'da yerini sağlamlaştırmak için, Arap ülkelere olan İhtiyacı ile Arap Ülkelerini yöneten liderlerin menfaatları bu olanda çakışmaktadır. Bu ortak noktaya Amerika'nın Rusya'yı devre dışı bırakan politikaları ve Ortadoğu çıkarları da eklenince vazgeçilmez bir durum ortaya çıkarmıştır.

Filistin-İsrail arasında başlayan soğuk savaş sonrası barış görüşmeleri, bu soruna çözüm bulmayı hedeflemiştir. Ancak bu sürecin ikinci Camp David görüşmelerinden sonra Mescid-i Aksa'ya yönelik Şaron'un eylemi ile el-Aksa intifadasının başlaması, Ariel Şaron'un iktidarı ile tamamen rafa kaldırılmasıdır. ABD bölgedeki hegemonyası ve Irak'ı işgali, İsrail-Filistin sorununa yeni bir barış planı "yol haritası"nı sunması, barış sürecinin tekrar başladığı şeklinde yorumlansa da, olaylara bakıldığında bunun pek öyle olmadığı görülmektedir.

Barış süreci içinde İsrail ve Filistin liderlerin oturduğu görüşme masası güç ve sorumlulukları, anlaşmanın sağlanmasını zorlamaktadır. Çünkü İsrail liderleri görüşme masasına oturduklarında, bu masada ortaya çıkan taahhütlerin uygulanabilme safhasında, İsrail'in bir ulus-devlet olarak sahip olduğu güç potansiyelinin çok ötesinde güç unsurların yani dinci ve milliyetçi unsurların desteğini veya karşı çıkışlarını da hissetmektedir. İsrail etkinliğini, ABD lobi faaliyetlerinden tutun da, medya üzerindeki etkinliğine, II. Dünya savaşından sonra Batılı toplumlarda oluşmuş suçluluk psikolojisine kadar geliştirmiştir.

Bunun içindir ki, BM'in bir çok ülke için bağlayıcılık taşıyan ve uyulmadığı durumlarda müeyyide uygulanan kararları, İsrail söz konusu olduğunda göz ardı edilmiştir. Bu durum Filistin halkının ve diğer Arap halkların, Uluslararası güç unsurlarına ve uluslararası hukuka olan güvenlerini yetirmelerine neden olabilmektedir.

Bu çerçeveden hareketle, bir bakıma yukarıda yazılanlara ilave olarak, Kutuplu Dünya Sistemi'nin tarihe karışmasından sonra “yeni uluslararası siyasi düzeni ya da Yeni Dünya Düzeni” çıkar ve güç ilişkileri ağında ABD yönetiminin elinde hala “veto”nun bir silah olarak kalışını sürdüren bir uluslararası sistem ya da demokrasi götürme adına istediği ülkeyi işgal etme (Irak'ın işgali) “demokrasi dışı” olmaktan başka nasıl izah edilebilir? Nitekim buna verilecek örnek, bu çarpıklığı yahut bu nitelemenin haklılığını ortaya koyacaktır. Birinci örnek “1990'ın başlarında –uluslar arası alanda Filistin sorunuyla ilgili toplantılarda da dikkatten kaçmadığı gibi– Filistin halkı ile kaderleri benzeşen diğer tek örneği teşkil eden Namibia halkının bağımsızlığı yolunda atılan olumlu adımlar ve üstelik burada BM organlarının oynayabildiği roldür”. İkinci örnek ise; Irak'ın Kuveyt'i işgali olayıdır. Uluslararası hukuk açısından olaya bakıldığında, İsrail'in halen askeri yönetimi altında tuttuğu Filistin topraklarını işgalinden temel bir farkı bulunmayan bu gelişme üzerine dikkati çeken ABD yönetiminin ve BM sisteminin bu noktada oynayabileceği rol olmuştur. ABD'nin son Irak'ı işgali de göz önünde bulundurulduğunda BM uluslararası arenada bir fonksiyonunun kalmadığını da ortaya koymaktadır. Artık uluslararası düzende her şey ABD “isterse” şekline dönüşmüştür. Özellikle Filistinliler nezdinde objektifliğini yitirmiş görünen uluslararası hukuk işleyişine güvenin sağlanması, oluşacak Filistin devletinin iç ve dış egemenlik şartının tümüne sahip olması ve uluslararası hukukun güç dengelerinin üstüne çıkarak, devletlere tanıdığı bütün egemenlik alanlarında hiçbir istisna olmaksızın kullanılmasına bağlıdır. İsrail buna hiçbir şekilde yanaşmamaktadır. Bu da Filistin sorununu daha da çıkmaza sokmaktadır.

Filistin sorununu çıkmaza sokan böyle bir uluslararası düzen çerçevesinde yalnızca haklı olmanın yetmediği açık bir şekilde görülmektedir. Bu gerçeğin ışığı altında, birinci intifadayı BM ve ABD'nin tutumu çok iyi kavramış Filistinlilerin bir başkaldırısı olarak değerlendirmek yanlış olmasa gerekir. İntifadanın sürmesi ile İsrail'in güvenliğini sağlama alma çabaları birleşince, Barış sürecinin başlaması kaçınılmaz olmuştur.

İsrail ve Filistin'deki dinci ve milliyetçi akımların bu noktada barışa katkıları olumlu veya olumsuz manada olmuştur. İsrail'deki bu akımlar, bölge topraklarının

Kitab-ı Mukaddes'te belirtildiği gibi "kutsal toprak" kabul edilmesi gerektiği ve hiçbir şekilde bu toprakların barış için verilmemesi gerektiği düşüncesidir. Bu düşünce; İsrail yönetimini, barış masasına otururken, BMGK'nin 242 ve 338 sayılı kararları çerçevesinde anlaşmaları imzalamaktan bu akımların etkisiyle çekinmekte ya da barış masası bu düşüncedeki siyasi partilerin liderleri oturmaktadır. Filistinlilerin varlığını yok sayan, ya da onları farklı değerlendiren bu akımların sorunu çözmesi beklenmemelidir.

Filistinliler birinci intifada ile varlıklarını ortaya koymuş ve İsrail yönetimini, uluslararası arenada zorlamışlardır. Özellikle Hamas ve İslamî Cihad Hareketi'nin ortaya çıkışı, İsrail'e karşı gerçekleştirmiş oldukları intihar eylemleri sonucu, İsrail'in güvenli bölge kavramına büyük bir darbe vurmuşlardır. İntihar eylemlerin nerede ve ne zaman gerçekleşeceği belli olmayan bu olaylar İsrail halkı üzerinde psikolojik bir travma meydana getirmiştir. Bunun sonucu olarak İsrail, FKÖ ile barış masasına oturarak, FKÖ'ye bu eylemleri durdurması için "güvenlik görevlisi" diye niteleyebileceğimiz bir görev vermiştir. Diğer taraftan ise, İsrail anlaşma gereği boşalttığı Filistin kentlerini istediği zaman girebilmektedir. Bütün bu hareketlilik Filistin topraklarında ve Filistin halkı üzerinde olunca Direniş hareketlerinin eylemlerini durdurmalarını beklemek çok sağlıklı bir düşünce olmasa gerek ki, eylemlerin sürdürülmesi ve bu eylemlere yönelik yeni planların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir.

El-Aksa intifadasının başlama nedeni anlaşmaların gereklerini yerine getirmeyen İsrail ve BM kararlarının İsrail söz konusu olduğunda, işlemeyişine bir tepki olarak ortaya çıkmıştır.

Özellikle Ariel Şaron'un iktidara gelmesinden sonra Filistin kentlerine tanklarla girerek başlattığı "koruyucu duvak operasyonu" dünya kamuoyu ve BM'de büyük yankı bulmuştur. Bu operasyonlar başlamadan önce BMGK'nin Filistin'le ilgili olarak aldığı ilk karardan hiçbirini İsrail yerine getirmemiştir. BM 12 Mart 2002'de Filistin devletinin kurulması gerektiğini kabul etmesine, İsrail 29 Mart'a Filistin kentlerinin altyapısını tümüyle yok ederek cevap vermiştir.

Ariel Şaron bu operasyonları “Biz Filistinlilere karşı esasen ABD’nin çıkarlarını, hatta Arap yönetimlerinin çıkarlarını savunuyoruz” demesi düşündürücüdür.

Bölgede sağlıklı bir barışın sağlanabilmesi için, İsrail ve Filistin arasında gerçekleşen görüşmelerde problem olarak ön plana çıkan şu noktalarda anlaşmanın sağlanması gerekir; Kudüs’ün nihai statüsü, kendi sınırları içinde yaşanabilir bir Filistin Devleti’nin doğuşu, Filistinli mültecilerin durumu, Yahudi yerleşimcilerin durumu, ekonomik kaynakların kullanımı ve dağıtım esasları, bu konularda İsrail BM 242 ve 338 sayılı kararlarını esas alırsa,–ki bu çok zor görünmektedir– sorun büyük oranda çözülecektir. Aksi takdirde, Filistin’de radikal İslâmî Hareketler daha güçlenecek ve bu durum, İsrail’in güvenliğini daha da zora sokacaktır.

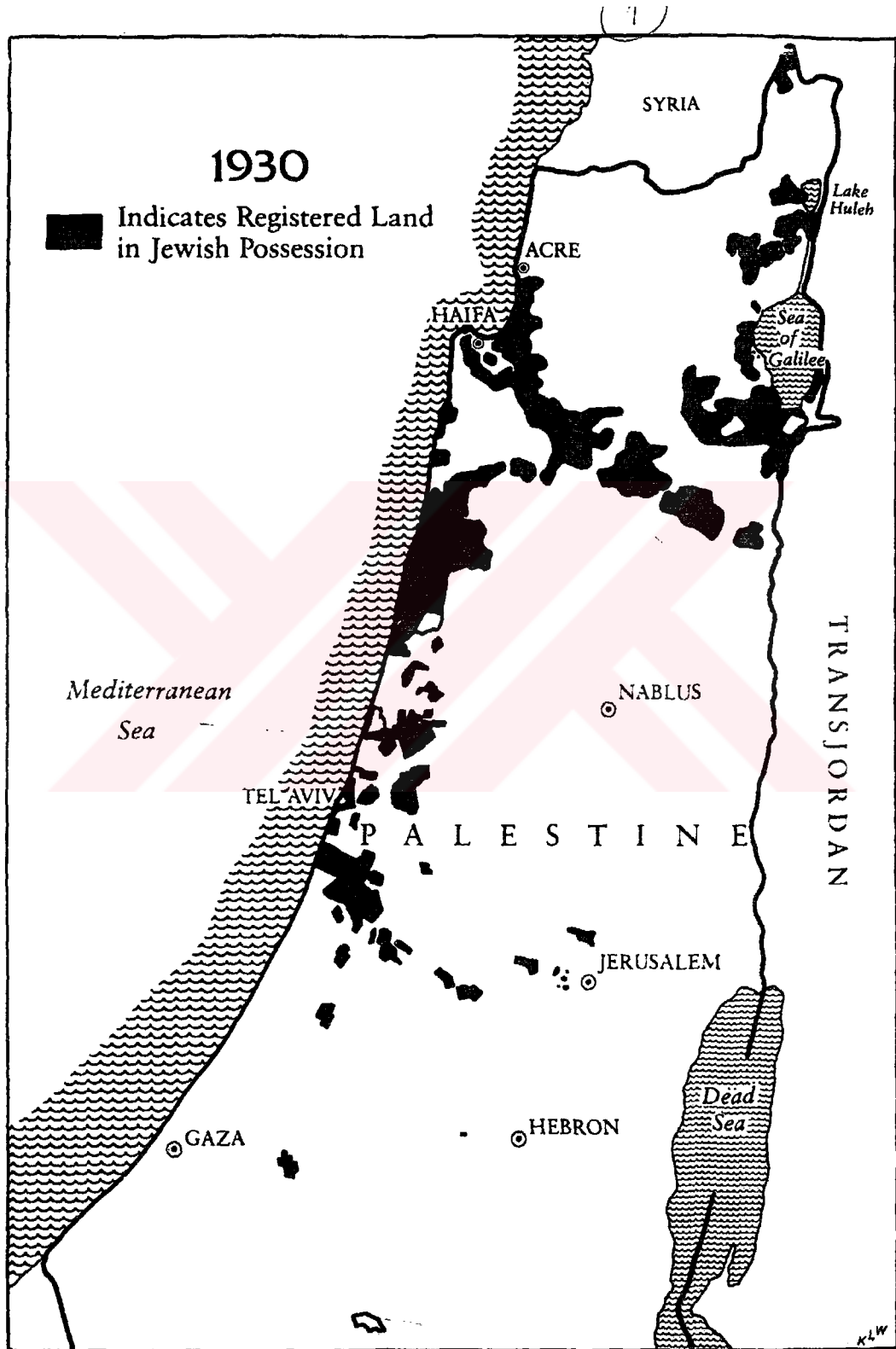

EKLER

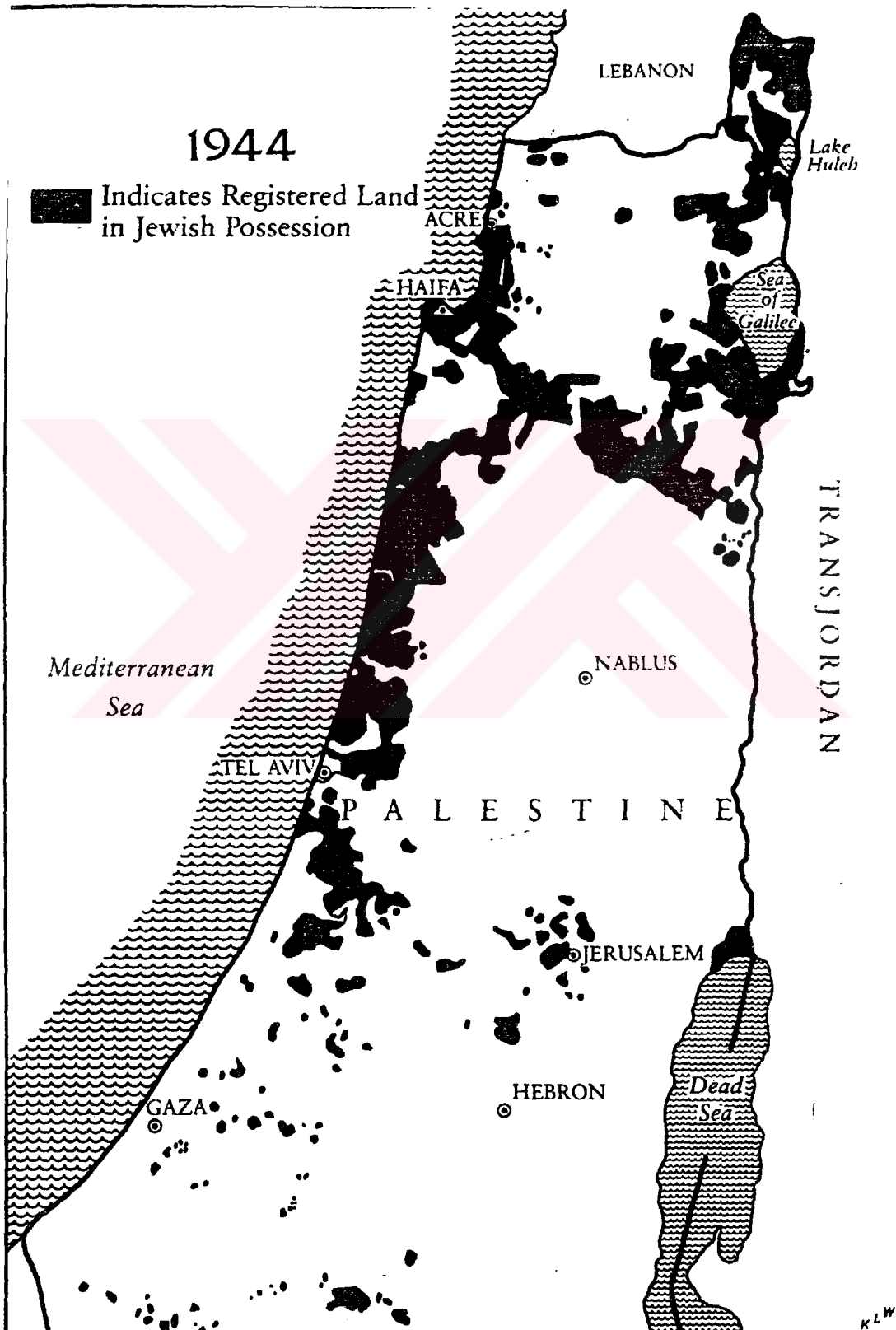
Harita 1

Kaynak: Kenneth W. Stein *The Land Question In Palestine, 1917-1939*, London: The University of North Carolina press, 1984.

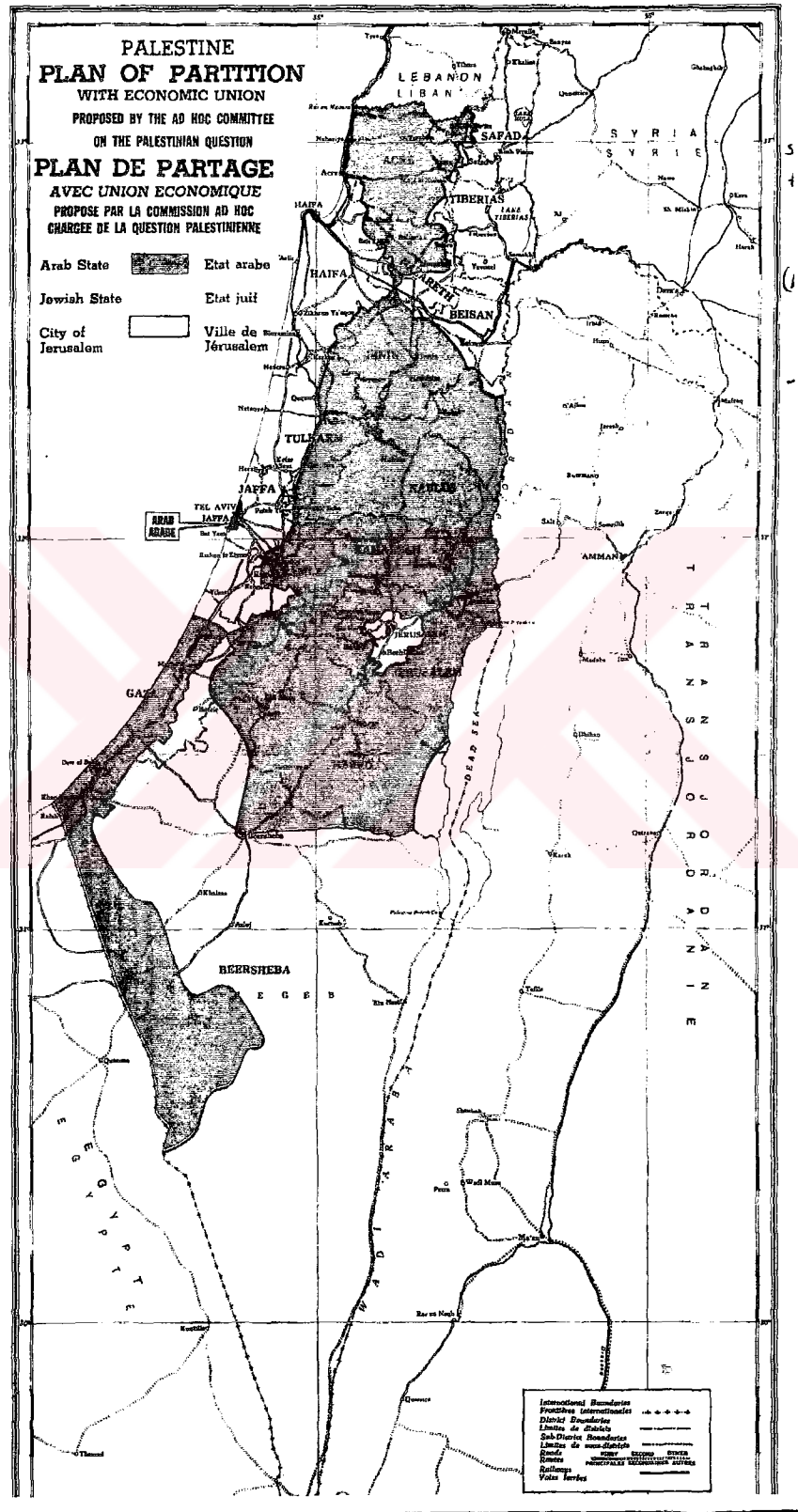

Harita 2

Kaynak: Kenneth W. Stein The Lond Question In Palestine, 1917-1939, London: The University of North Caroline press, 1984.

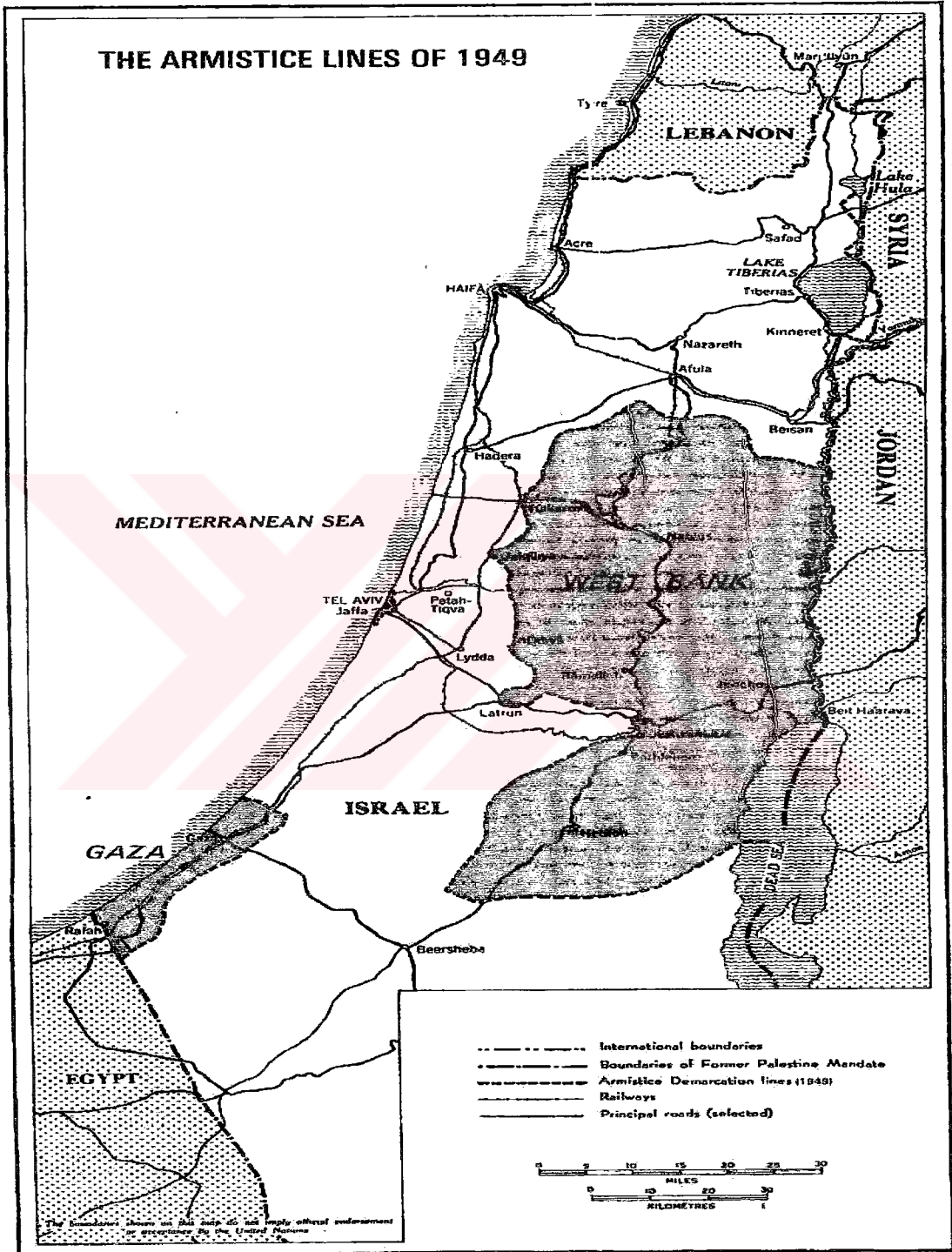

Harita 3
 Kaynak: UN, The Right of Self-Determination of the Palestinian people, (New York 1979), s. 45
 Taksim Planı 1947.

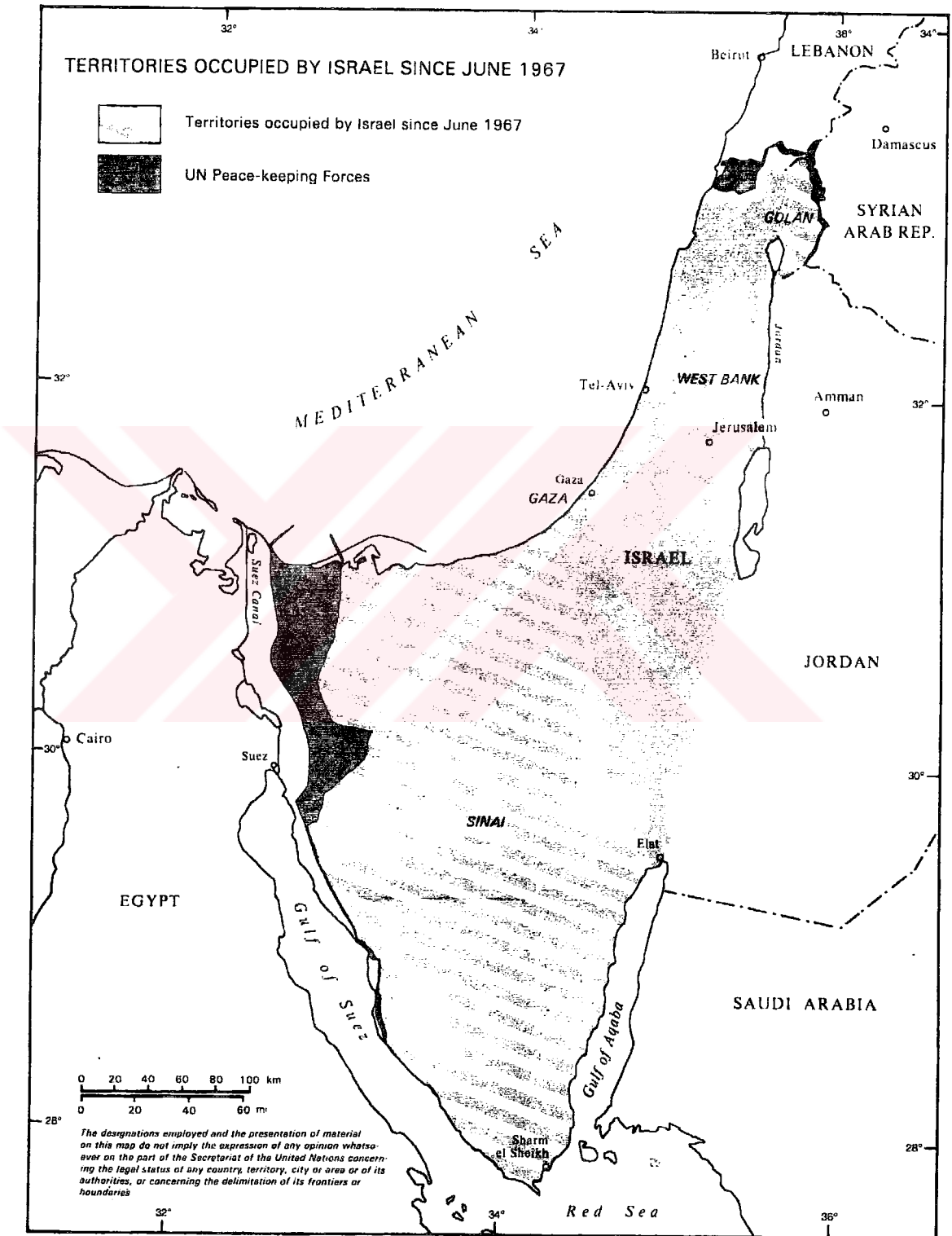
Harita 4

Kaynak: UN, The Right of Self-Determination of the Palestinian people, (New York 1979), s. 46
Ateşkes Sınırları 1949.

Harita 5

**Kaynak: UN, The Right of Self-Determination of the Palestinian people, (New York 1979), s. 46
İsrail'in işgal ettiği topraklar 1967.**

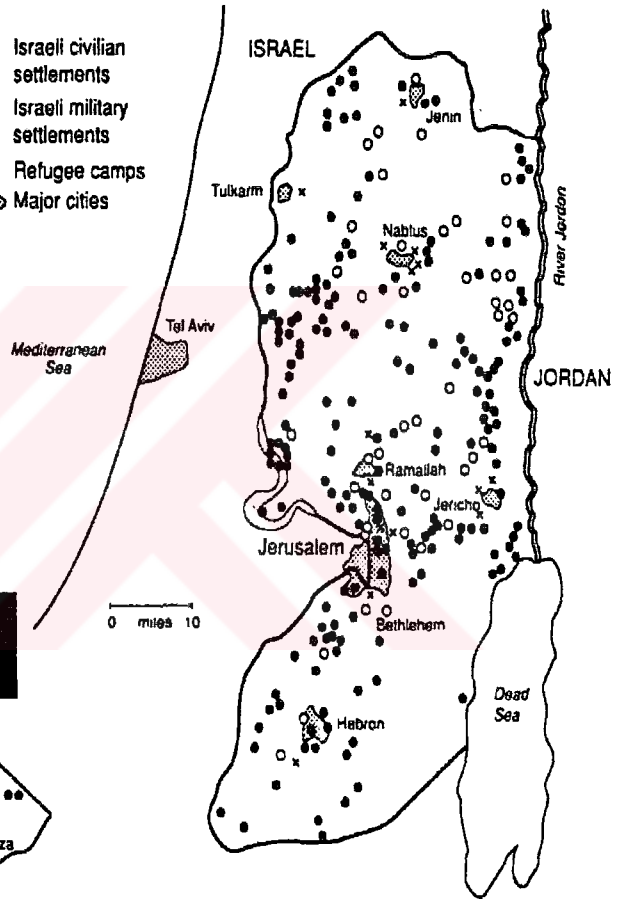

Harita 6

Kaynak: Mc Dowall, Palestine and Israel The Uprising and Beyond, İşgal edilmiş topraklarda Yahudi Yerleşimi, 1988

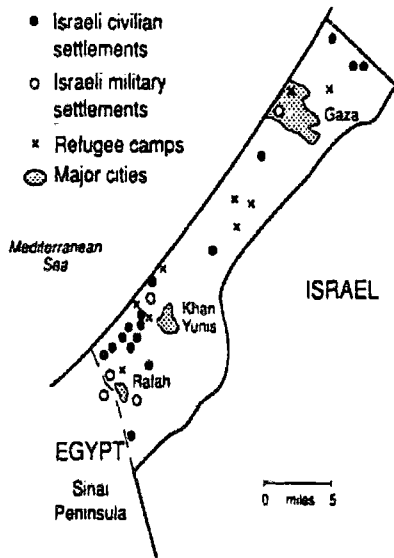
The West Bank

- Israeli civilian settlements
- Israeli military settlements
- × Refugee camps
- ⊗ Major cities

Gaza Strip

- Israeli civilian settlements
- Israeli military settlements
- × Refugee camps
- ⊗ Major cities

Harita 7
Kaynak: National Geographic Ekim 2002

Yeşil Hat: İsrail'le işgal altındaki bölgeleri ayıran 1967 öncesi sınır, müzakerelerin çerçevesini çiziyor. Nisan ayındaki Arap Zirvesi'nde onaylanan Suudi teklifi, İsrail'in Yeşil Hat'tan geri çekilmesi karşılığında Arap devletlerinin İsrail'i tanmasına dayanıyordu.

A Bölgesi: Filistin Özerk Yönetimi'nin tam bir sivil ve askeri denetime sahip olduğu bölgeler.

B Bölgesi: Tümüyle Filistin Yönetimi sivil denetiminde, ancak askeri denetimin İsrail'le paylaşıldığı bölgeler.

C Bölgesi: İsrail'in tam bir sivil ve askeri denetime sahip olduğu bölgeler.

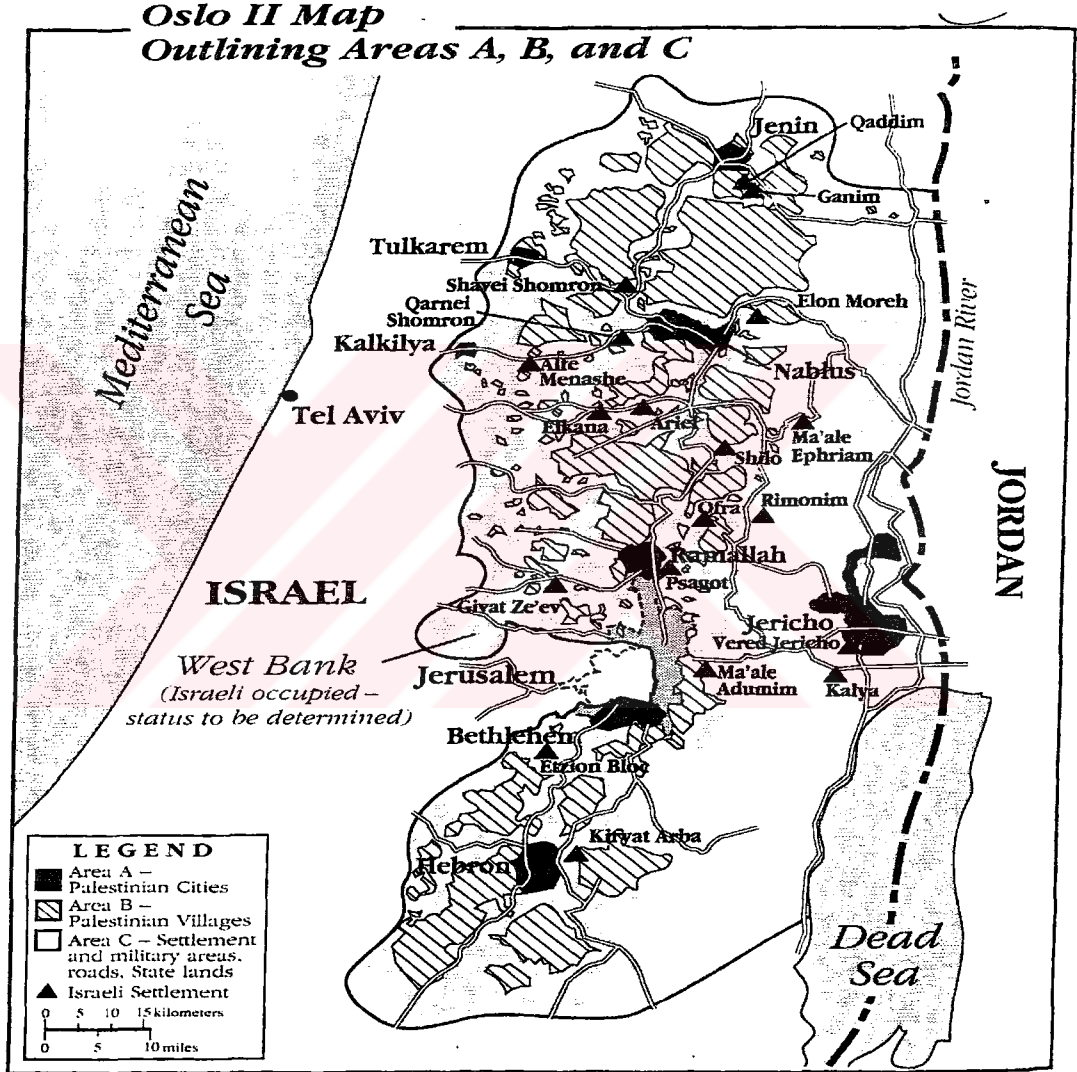
Oslo I:

Norveç'te gizlice buluşan İsrail temsilcileri ve Yasar Arafat önderliğindeki Filistin Kurtuluş Örgütü, İsrail'in Batı Şeria'dan kademeli olarak çekilmesi karşılığında İsrail'in varlığını kabul etti. İsrail'de bir Filistin devletiyle kurulmasıyla sonuçlanacak beş yıllık bir program kabul

etti. Başlangıç için Eriha ve Gazze şeridi'nin büyük bölümü Filistin'in özerk yönetimine bırakılırken (A bölgesi), İsrail geri kalan yerlerde denetimi elinde tutuyordu.

Harita 8

Kaynak: *Journal of Palestine Studies* Volume XXV Winter 96, Number, 2.

Oslo II Saldırganlığın her iki tarafta da arttığı bir ortamda, müzakereciler ikinci aşamaya geçip Batı Şeria'nın %23'ünü B Bölgesi'ne aktarıp, birlikleri Batı Şeria kentlerinden çekmeye başladı (Daha sonraki anlaşmalarda, İsrail'in C Bölgesi'nde yerleşim kurmaya devam etmesine karşın, A ve B Bölgeleri, Batı Şeria'nın %40'ına ulaştı). Yerleşimlere dair müzakereler –mülteciler ve Kudüs sorunlarıyla birlikte– ertelendi. Aşırı dinci bir Yahudi, Kasım 1995'teki bir barış gösterisinde Rabin'i öldürdü.

Yeşil Hat: İsrail'le işgal altındaki bölgeleri ayıran 1967 öncesi sınır, müzakerelerin çerçevesini çiziyor. Nisan ayındaki Arap Zirvesi'nde onaylanan Suudi teklifi, İsrail'in Yeşil Hat'tan geri çekilmesi karşılığında Arap devletlerinin İsrail'i tanımmasına dayanıyordu.

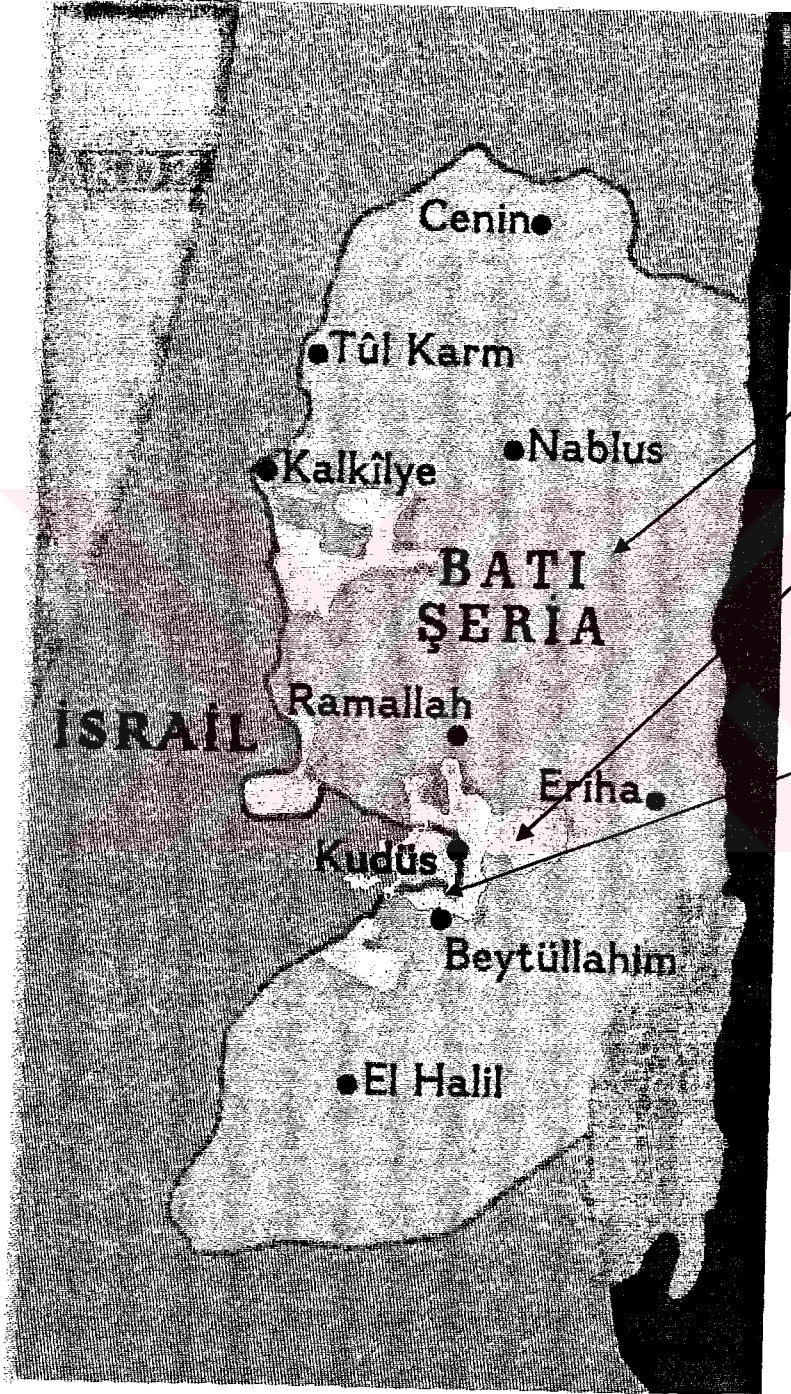
A Bölgesi: Filistin Özerk Yönetimi'nin tam bir sivil ve askeri denetime sahip olduğu bölgeler.

B Bölgesi: Tümüyle Filistin Yönetimi sivil denetiminde, ancak askeri denetimin İsrail'le paylaşıldığı bölgeler.

C Bölgesi: İsrail'in tam bir sivil ve askeri denetime sahip olduğu bölgeler.

Camp David II Filistin Özerk Yönetimi lideri Yaser Arafat ve İsrail Başbakanı Ehud Barak, tıkanan görüşmeleri bir çözüme ulaştırma umuduyla, ABD Başkanı Clinton'la Camp David'de buluştu. Görüşmelerde, aşağıda görülen teklif üzerinde anlaşamadı; Kudüs'ün statüsü ve mültecilerin geri dönüşü çözüm bekleyen en hassas sorunlar olarak kaldı. Görüşmeler bittikten birkaç hafta sonra İsraili politikacı Ariey Şaron el-Aksa Camii'ni İsrail polisi eşliğinde ziyaret etti. Bunun ardından intifada,

yani Filistin isyanı başladı.

Yeşil Hat: İsrail'le işgal altındaki bölgeleri ayıran 1967 öncesi sınır, müzakerelerin çerçevesini çiziyor. Nisan ayındaki Arap Zirvesi'nde onaylanan Suudi teklifi, İsrail'in Yeşil Hat'tan geri çekilmesi karşılığında Arap devletlerinin İsrail'i tanımmasına dayanıyordu.

A Bölgesi: Filistin Özerk Yönetimi'nin tam bir sivil ve askeri denetime sahip olduğu bölgeler.

B Bölgesi: Tümüyle Filistin Yönetimi sivil denetiminde, ancak askeri denetimin İsrail'le paylaşıldığı bölgeler.

C Bölgesi: İsrail'in tam bir sivil ve askeri denetime sahip olduğu bölgeler.

Taba Ocakta, taraflar ABD'yle birlikte, Filistinlilere bir devlet, İsrail'e de daha düşük sayıda yerleşim kurabilecekleri şekilde Batı Şeria'nın yüzde 6'sını veren bir planı gözden geçirmek üzere Mısır, Taba'da buluştular. İki tarafın öncesine göre çok daha yakınlaşmış olmasına karşın, Kudüs, mülteciler ve İsrail'in Batı Şeria'yı ikiye bölen Eriha'nın batısındaki yerleşim bölgesinden vazgeçmeyi reddetmesi gibi ayrıntıları

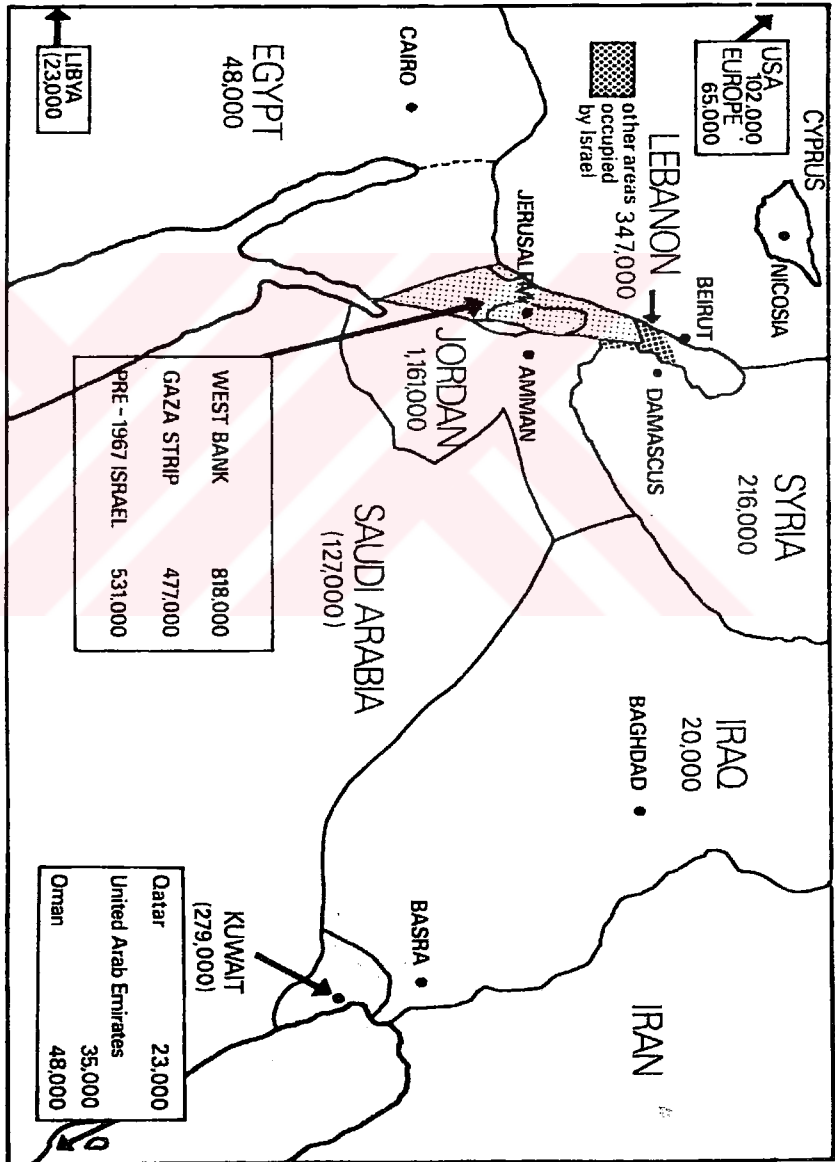
çözemediler. Haftalar sonra, Barak seçimleri kaybetmiş, Clinton da Beyaz Saray'dan ayrılmıştı.

Harita 11

Kaynak: Walestine And the Palestinians 1876-1983, Pamela Ann Smith, Croom Helm London and Syaney, Sydney 2001, Avustralia.

Arap Ülkelerindeki Filistin Mültecilerin Nüfusu, 1983

*Map 4. Palestine and the Palestinians, 1983**

* The population figures are based on the 1980 Statistical Abstract published by the PLO (see text). It is estimated that since then the numbers in Syria, Jordan, Cyprus, Saudi Arabia, Kuwait, the UAE and Europe have risen substantially, while those in Lebanon and Egypt have declined.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 22 Kasım 1967 242 sayılı bildirisi⁷⁹⁸

Güvenlik Konseyi,

Ortadoğu'daki ciddi durumla devam eden ilgisini açıklar.

Savaşla toprak kazanmanın kabul edilmezliğini, ve bölgedeki her devletin güvenlik içinde yaşayabileceği kalıcı ve adil bir barış için çalışmaların gerekliliğini vurgular.

Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'ni kabul eden tüm devletlerin Sözleşmenin 2. maddesine göre hareket etmeyi taahhüt ettiğini vurgular.

1. Aşağıdaki ilkelerin ikisinin de uygulanmasını içeren Ortadoğu'da kalıcı ve adil bir barışın tesisini talep eden Sözleşme ilkelerinin yerine getirilmesini kabul eder.

(i) Son çatışmada işgal edilen bölgelerden İsrail silahlı kuvvetlerinin geri çekilmesi;⁷⁹⁹

(ii) Çatışma iddia ve durumlarına son verilmesi, bölgedeki her devletin egemenliğine, toprak bütünlüğüne, siyasi bağımsızlığına, güvenli ve tanınmış sınırlar dahilinde tehdit ve kuvvet kullanımından uzak bir biçimde barış içinde yaşama hakkına saygı gösterilmesi ve bunun kabul edilmesi;

2. Aşağıdakilerin gerekliliğini kabul eder.

(a) Bölgedeki uluslar arası sularda gemicilik faaliyetlerinin serbestliğine dair güvence verilmesi;

(b) Mülteci sorununa adil bir çözüm bulunması;

(c) Bölgedeki devletlerin toprak bütünlüğünün ve siyasi bağımsızlığının korunması doğrultusunda silahtan arındırılmış bölgeleri de kapsayan tedbirler alınması;

3. Genel Sekreterin, bu kararın ilkeleriyle ve hükümleriyle uyum içinde barışçıl ve kabul edilmiş bir çözüme ulaşma çabalarına yardım edecek ve anlaşmaya teşvik etmek için ilgili devletlerle iletişim kurmak ve muhafaza etmek için ortadoğu Özel Temsilcisi tayin etmesini arzu eder.

4. Genel Sekreter'den, Özel Temsilcisi'nin ilerleme çabaları hakkında Güvenlik Konseyi'ne mümkün olduğunca çabuk rapor vermesini talep eder.⁸⁰⁰

⁷⁹⁸ Bu karar Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 1382. toplantısında oybirliği ile kabul edilmiştir.

⁷⁹⁹ Fransızca resmî metinde tüm topraklardan anlamına gelen des territoires tanımlaması kullanılmıştır.

⁸⁰⁰ Davutoğlu ve diğerleri, s. 415

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 22 Ekim 1973 tarihli 338 sayılı kararı⁸⁰¹

Güvenlik Konseyi,

Mevcut çatışmanın tüm taraflarını, bu kararın kabulünden itibaren en geç on iki saat içinde, şu an işgal ettikleri konumlarda, tüm silahları bırakmaya ve derhal tüm askeri faaliyetleri sona erdirmeye davet etmektedir.

Güvenlik Konseyi, 242 (1967) sayılı kararının tüm bölümlerinin uygulanmasının ateşkesten sonra hemen başlaması için ilgili tarafları çağırır.

Derhal ve ateşkesle eşzamanlı olarak Ortadoğu'da adil ve sürekli bir barışın kurulmasını amaçlayan uygun himayeler altında ilgili taraflar arasında görüşmelerin başlamasına karar verir.⁸⁰²

⁸⁰¹ Bu karar Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 1747. oturumunda 14 oyla kabul edilmiştir. Daimi üye olan Çin oylamaya katılmamıştır.

⁸⁰² Davutoğlu ve diğerleri, s.417

Arafat'ın Mektubu⁸⁰³

Sayın Başbakan

İlkeler Bildirgesi'nin imzalanması Ortadoğu'da yeni bir döneme işaret etmektedir. Bu yüzden FKÖ'nün aşağıdaki şartları kabul ettiğini teyit etmek isterim.

- FKÖ, İsrail devletinin barış ve güvenlik içinde varlığını kabul eder.
- FKÖ, Birleşmiş Milletler'in 242 ve 338 sayılı kararlarını kabul eder.
- FKÖ, Ortadoğu'da taraflar arasındaki anlaşmazlıkların, gelecekteki statüler konusunun görüşmeler yoluyla çözülmesini kabul eder.
- FKÖ, İlkeler Bildirgesi'nin imzalanmasını tarihsel bir olay, barış içinde birlikte yaşamının başlangıcı sayar. Şiddet ve diğer hareketlerin barış ve istikrarı tehlikeye sokacağını kabul eder. una bağlı olarak terörist yöntemlerin kullanılmayacağını ve gerektiğinde bu kuralı ihlal eden FKÖ kurumları ve üyelerinin sorumluluğunu üzerine alacağını duyurur.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 242 ve 338 sayılı kararlarının kabulü üzerine kurulan İlkeler Bildirgesi'nin imzalanmasıyla Filistin Bildirgesi'ndeki İsrail'in varlığını inkar eden maddeler geçersizdir ve uygulanamaz.

Buna bağlı olarak Filistin Ulusal Konseyi, Filistin Sözleşmesi'ndeki gerekli değişikliği yapacağını taahhüt eder.

Saygılarımla

Yaser Arafat
Başkan
Filistin Kurtuluş Örgütü
9 Eylül 1993

⁸⁰³ David Makovsky, **Making Peace With The PLO**, Oxford: Westriew Press,1996,s.200

İzak Rabin'in Mektubu⁸⁰⁴

Sayın Başkan,

9 Eylül 1993 tarihli mektubunuza cevap olarak sizi bilgilendirmek isterim ki, mektubunuzda belirttiğiniz FKÖ'nün taahhütleri ışığında, İsrail Devleti'nin FKÖ'yü Filistin halkının yasal temsilcisi olarak tanıyacağını ve görüşmelerdeki muhatabının FKÖ olacağına karar vermiştir.

İzak Rabin
İsrail Başbakanı
9 Eylül 1993

⁸⁰⁴ David Makovsky, **Making Peace With The PLO**, Oxford: Westview Press, 1996, s.198

A. FİLİSTİN İSLÂMÎ DİRENİŞ HAREKETİ'NİN TÜZÜĞÜ⁸⁰⁵

Bismillahirrahmanirrahim

Giriş

Allah'a hamd ediyor, O'ndan yardım diliyor, O'nun mağfîretine sığınıyor, O'nun bizi doğru yola ulaştırmasını temenni ediyor ve O'na tevekkül ediyoruz. Allah'ın Resulüne, onun aline, ashabına ve onu seven, davasını insanlara bildiren, sünnetini kendine yol edinenlere de gökler ve yer varoldukça devam edecek salat ve selam olsun.

Ey İnsanlar!

Görevimizi idrak ve Allah'ın emrine icabetle, yapılan konuşmalarda, baskılara karşı koymalarda inanan kalplerin ve güçlü bileklerin direnişlerinde; birlik ve bütünlük teşekkül etti. Bundan sonra Allah'ın bildirdiği nizam üzere eğitim gerçekleşti. Güçlü irade bütün engelleri, yolun zorluklarını aşarak hayattaki rolünü yerine getirmeye başladı. Uzun süren bir hazırlık yapıldı. Allah yolunda canların feda edilebilmesi için insanlar yetiştirildi.

Bir çekirdek ortaya çıktı. Bu çekirdek dalgaları birbirine vuran, bir ümitler, arzular, temenniler ve istekler denizinde yol almaya başladı. Tabii bu deniz içerden ve dışardan tehlikelerle, engellerle, ızdıraplarla ve saldırılarıyla doluydu.

Düşünce olgunluğuna erişip çekirdek bitkisini çıkarmaya, bu bitkide geçici bakımdan, istenmeyen aceleci halden uzak sabit bir toprak üzerinde kök salmaya başlayınca İslâmî Direniş Hareketi, Allah yolunda cihad görevini yerine getirmek üzere ortaya çıkıp gücünü Filistin'in kurtuluşu yolunda cihad eden diğer mücahitlerin güçleriyle birleştirdi. Peygamber (sav)'in ashabının o beldeyi fethettiği günden bugüne kadar Filistin Toprağı üzerinde canlarını vermiş mücahitlerin ruhlarıyla buluşmaya başladı.

Şimdi İslâmî Direniş Hareketi (HAMAS), misakını (tüzüğünü), şeklini belirtiyor, kimliğini ortaya koyuyor, konumunu açıklıyor, ümitlerini beyan ediyor ve kendisine destek olunması, yardım edilmesi, saflarına katılınması için çağrıda bulunuyor. Yahudilerle savaşımız büyük ve tehlikeli bir hadisedir ve ihlaslı bütün güçlerin desteğine ihtiyacı var. Bu kendisini mutlaka başka adımların takip etmesi gereken bir adımdır. Bu, peşinden, birbirlerine düşen şu Arap ve İslam topluluklarının düzenleyeceği gazvelerin olması gereken gazvedir. Bu gazveler düşmanlar dağılıncaya ve Allah'ın azabı onlara ulaşincaya kadar devam etmelidir.

⁸⁰⁵ Abdullah Azzam, **Hamis**, Çev. Ahmet Varol, İstanbul: Tarık Yayınevi, Y.T.Y.,s.83

Onlara ufuktaki gerçeği bu şekilde haber vererek ilerliyoruz. “Onun verdiği haberin doğruluğunu bir zaman sonra öğreneceksiniz.” (Sad Suresi, 88)

“Allah, ‘Ben ve elçilerim galip geleceğiz’ diye yazmıştır, şüphesiz Allah güçlüdür, azizdir.” (Mücadele Suresi, 21)

“Ey Muhammed de ki: Benim yolum budur, ben ve bana uyanlar, bilerek insanları Allah’a çağırırız. Allah’ı noksan sıfatlardan tenzih ederim. Ben Allah’a asla eş koşanlardan değilim.” (Yusuf Suresi, 108)

Birinci Bölüm

Hareketin Tanımı

Fikri Temeller:

Madde 1:İslâmî Direniş Hareketi’nin yolu İslâm’dır. Düşünceleri, kavramları, kainat, hayat ve insan hakkındaki fikirleri İslâm’a dayanır. Pratikte İslâm’ın hükümlerini esas alır ve istikametini belirlemede İslâm’a dayanır.

İslâmî Direniş Hareketi’nin Müslüman Kardeşler Cemaati İle İlişkisi

Madde 2:İslâmî Direniş Hareketi, İhvan-ı Müslimin (Müslüman Kardeşler) Cemaati’nin Filistin kanadını teşkil eder. İhvan-ı Müslimin Hareketi cihanşumul bir harekettir. Yaşadığımız asırda ortaya çıkmış İslâmî Hareketlerin en büyüğü durumundadır. Derin fikri yapısı ve hayatın çeşitli yönleriyle ilgili İslâmî kavramları getirdiği ince, etraflı izahlarıyla farklılık arzeder. Fikir, inanç, siyaset, ekonomi, eğitim, toplum, hukuk, tebliğ, öğretim, kültür-sanat, gizli ve açık alem konularında ve hayatın diğer yönleriyle ilgili konularda etraflı açıklamalarda bulunmuştur.

Yapı ve Teşekkül

Madde 3:İslâmî Direniş Hareketi’nin temelini Allah’a verdikleri ahde bağlanan ve Yüce Allah’ın “Ben cinleri ve insanları ancak bana kulluk etsinler diye yarattım” hükmü gereğince Allah’a kulluk görevini hakkıyla yerine getiren, kendi nefislerine, ailelerine ve vatanlarına karşı görevlerini bilip bütün bunlar hakkında Allah’tan korkan; vatani ve insanları düşmanların kirlerinden, pisliklerinden ve fenalıklardan kurtarmak için onlara karşı cihad bayrağını kaldıran insanlar oluşturur.

“Gerçeği batılın başına çarparız ve onun beynini parçalarız. Böylece batıl ortadan kalkar” (Enbiya Suresi, 18)

Madde 4:İslâmî Direniş Hareketi savunduğu davaya inanan, düşüncesini kabul eden, tuttuğu yolu kendine yol edinen, sırlarını koruyan ve vazifesini yerine getirmek üzere saflarına katılmayı arzulayan her Müslüman'ı bağrına basar. Onun ecrini verecek olan ise Allah'tır.

İslâmî Direniş Hareketi'nin Zaman ve Mekan Çerçevesi

Madde 5:İslâmî Direniş Hareketi, zaman yönünden İslam yolunu kendisini hayat yolu seçmesi itibarıyla İslâmî tebliğın ortaya çıktığı vakte, selef-i salihine kadar uzanır. Hareketin gayesi Allah, önderi Resulullah, anayasası Kur'an'dır. Mekan çerçevesi ise dünyanın herhangi bir yerinde İslam yolunu kendine hayat yolu seçmiş bir Müslüman varsa oraya kadardır. O bu yönüyle yeryüzünün en kenar bölgelerine kadar uzanmakta ve gökyüzüne kucak açmaktadır.

“Allah'ın hoş bir sözü; kökü sağlam, dalları göçe doğru olan –Rabbinin izniyle her zaman meyve veren– hoş bir ağaca benzeterek nasıl misal verdiğini görmüyor musunuz?” (İbrahim Suresi, 24-25)

Farklılık ve Bağımsızlık

Madde 6:İslâmî Direniş Hareketi, Allah'a olan ahbine bağlanmış, İslam'ı hayat nizamı kabul etmiş olan ve Filistin'in her karış toprağında Allah'ın bayrağını yükseltmek için çalışan bağımsız Filistin Hareketi'dir. İslam'ın gölgesinde diğer dinlerin mensupları da canları, malları ve hakları güven içinde huzurlu olarak yaşayabilirler. İslam'ın hüküm sürmediği yerlerde çatışma ortaya çıkar, zulüm hüküm sürer, fesat yayılır, çarpışmalar ve savaşlar baş gösterir.

Müslüman şair Muhammed İkbâl bakın ne diyor:

İman yok olursa eman da gider

Dinini diriltmeyenin dünyası da yoktur.

Kim dinsiz bir hayata razı olursa

Yokluğu kendine yakın etmiş demektir.

İslâmî Direniş Hareketi'nin Cihanşümullüğu

Madde 7:Dünyada İslâmî Direniş Hareketi'nin tuttuğu yolu tutanların, ona destek olanların, fikirlerini kabul edenlerin ve cihadını yüceltenlerin artması bu hareketin cihanşümullüğuna delildir. Kendisi de fikirlerinin açıklığı, gayesinin yüceliği ve hedeflerinin üstünlüğu dolayısıyla buna elverişlidir.

Hareketimize bu esas itibarıyla bakılması, ona göre değerlendirilmesi ve rolünün kabul edilmesi gerekir. Hareketin gerçek durumunu gizleyen, ona destek olunmasına karşı engel koyan, hareketi

görmezden gelerek onun rolünü silmeye çalışan kişi kadere karşı mücadele eden ve kasıtlı kasıtsız gerçeklere karşı gözlerini kapatan kimse gibidir. Gelişmeler artık bu iddiaları aşmış ve hareketin durumunu ortaya koyma bakımından deliller kendini göstermiştir.

Yakınlıkları dolayısıyla onların yaptığı haksızlık, insana düşmanın yaptığından daha çok dokunuyor.

“Ey Muhammed; Kur’an’ı, önce gelen kitapları tasdik ederek ve onlara karşı şahid olarak, doğrulayıcı olarak sana indirdik. Allah’ın indirdiğiyle aralarında hükmet, gerçek olan sana gelmiş olduğuna göre onların heveslerine uyma! Her biriniz için bir yol ve yöntem kıldık; eğer Allah dileseydi sizi tek bir ümmet yapardı, fakat bu, verdikleriyle sizi denemesi içindir; o halde iyiliklere koşun, hepinizin dönüşü Allah’adır.” (Maide Suresi, 48)

İslâmî Direniş Hareketi, Siyonist saldırıya karşı cihad halkalarından biridir. Şehid İzzeddin Kassam ve 1936’da cihad eden onun kardeşleri İhvan-ı Müslimin’e mensup mücahidlerle bağlantısı ve onların dayandığı esaslarla irtibatı vardır. Yine Filistinlilerin ve İhvan-ı Müslimin’in üyelerinin 1948’de gerçekleştirdikleri cihadlarını kapsayan halka ile ayrıca İhvan-ı Müslimin’in 1968’de gerçekleştirdiği cihad eylemi ile bağlantı kurmaktadır.

Bu cihad halkaları birbirlerinden uzak kalmış olsalar ve Siyonistlerin etrafında dönenlerin mücahitlerin önüne bir takım engeller koymaları sebebiyle söz konusu cihad hareketleri arasında irtibat yoksa da İslâmî Direniş Hareketi, Allah’ın izniyle vaadine ulaşmak için gayret sarfediyor. Bu her ne kadar uzun zaman alsada...

Peygamber (sav) buyuruyor: “Müslümanlarla Yahudiler arasında bir savaş çıkmadan kıyamet kopmaz. Öyle ki o savaşta bir Yahudi bir taşın veya ağacın arkasına gizlenecek ve o taş veya ağaç ‘Ey Müslüman, Ey Allah’ın kulu, şu arkamdaki Yahudidir, gel onu öldür’ diyecek. Sadece fırkat ağacı haber vermeyecek, o Yahudilerin ağacıdır.” (Buhari ve Müslim)

İslâmî Direniş Hareketi’nin Prensipleri

Madde 8:İslâmî Direniş Hareketi’nin gayesi Allah’tır. Önderi Resulullah’tır, anayasası Kur’an’dır, yolu cihaddır, Allah yolunda ölüm en ulvi arzusudur.

İkinci Bölüm

Gayeler

Dayandığı Temeller ve Gayeler

Madde 9:İslâmî Direniş Hareketi İslâm'ın hayat nizamı olarak uygulamada olmadığı bir dönemde ortaya çıktı. Ortaya çıktığı dönem; ölçülerin bozulduğu, kavramların çalkantıya uğradığı, değerlerin değiştiği, kötülerin saltanat kurduğu, zulüm ve karanlığın hüküm sürdüğü, korkakların çoğaldığı, vatanların parçalandığı, insanların sürgün edildiği ve yeryüzünün her parçasında haksızlıkların yaygınlık kazandığı hakkı hakim kılan devletin yok olduğu, batılı uygulamaya koyan devletlerin hüküm sürdüğü ve hiçbir şeyin asıl yerinde bulunmadığı bir dönemdir. İşte, İslâm uygulamadan kaldırılınca her şey değişmektedir. Bizi mücadeleye yönelten de budur.

Gayelere gelince: Hakkı hakim kılmak, vatanları asıl sahiplerine vermek, camilerin minarelerinde okunan ezanı aynı zamanda İslâm devletinin hakim kılındığını ilan eden bir unsur haline getirmek, insanları ve eşyaları asıl mekanlarına döndürebilmek için batılın hakimiyetine son vermek, onu mağlup ederek ortadan kaldırmak, amaçlarımızdandır. Yardımcımız Allah'tır.

“Allah'ın insanları birbirleriyle savması olmasaydı, yeryüzünün düzeni bozulurdu. Fakat Allah alemlere lütufkardır.” (Bakara Suresi, 251)

Madde 10:Gayesi uğrunda yol alan İslâmî Direniş Hareketi güçsüzler için bir destek ve sahip olduğu bütün kuvvetiyle mazlumlara yardımcıdır. Hareket, bulunduğu, ulaşabildiği, etkisini gösterebildiği her yerde sözle ve fiille Hakkı hakim kılmak, batılının hakimiyetine de son vermek için sahip olduğu bütün gücüyle mücadele vermektedir.

Üçüncü Bölüm

Strateji ve Metodlar

İslâmî Direniş Hareketi'nin Stratejisi:

Filistin, İslâmî Vakıf Toprağıdır

Madde 11:İslâmî Direniş Hareketi, Filistin'in kıyamete kadar gelecek bütün Müslüman nesiller için İslâmî bir vakıf toprağı olduğuna inanmaktadır. Bu toprağı ve onun bir parçasına karşı aşırılık edilmesi veya herhangi bir parçasından taviz verilmesi doğru değildir. Bu toprağı Arap devleti veya hiçbir Arap devleti istimlak edemez. Bir kral veya başkan yahut bütün krallar ve başkanlar; ister Filistinlilere, ister diğer Araplara ait olsun herhangi bir teşkilat veya teşkilatlar bu toprağı mülk edinemez, çünkü Filistin, kıyamete kadar gelecek Müslüman nesiller için vakfedilmiş bir İslâm toprağıdır. Kıyamete kadar gelecek Müslüman nesillere vekalet etme hakkına kim sahip olabilir?

Bunun hükmü İslâm şeriatındadır. Bu toprağın durumu Müslümanların sonradan fethettikleri diğer toprakların durumu gibidir. Müslümanlar bu yerleri fethettiklerinde kıyamete kadar gelecek nesillere vakfetmişlerdir.

Şöyle ki, İslam ordularının kumandanları Irak ve Şam topraklarını fethettiklerinde bu yerleri askerler arasında mı dağıtacakları, sahiplerine mi bırakacakları yoksa başka bir uygulamaya mı gidecekleri hususunda istişare etmeleri üzerine Halife Ömer b. El-Hattab (ra)'a elçiler gönderdiler. Ömer (ra) ve ashab-ı kiram (r. Anhüm) aralarında istişare ettikten sonra bu toprakların onlardan istifade etmeleri ve işlemeleri üzere fetihten önceki sahiplerinin elinde bırakılması, asıl sahipliğin ise kıyamete kadar gelecek Müslüman nesillere vakfedilmesine karar verdiler. Mevcut sahiplerinin mülkiyet hakkı ise sadece o yerleri işletme ve istifade etme hakkından ibaret kalıyordu. Gökler ve yer var oldukça bu vakıf varlığını sürdürmektedir. Filistin hakkında da İslam şeriatının koyduğu hükme ters bir uygulama kabul edilemez.

“Kesin gerçek budur işte. Öyleyse Rabbinin adını tesbih et” (Vakıa Suresi, 95-96)

İslâmî Direniş Hareketi Nazarında Vatan ve Vatanseverlik

Madde 12:İslâmî Direniş Hareketi'ne göre vatanseverlik dini akideden bir parçadır. Vatanın düşman işgaline uğraması halinde kadının kocadan, kölenin efendisinden izinsiz cihada çıkmasını mubah kılacak şekilde her Müslüman kadın ve erkeğe cihadın farz olmasını gerektiren inancın üstünde ve ondan derin bir vatanseverlik olabilir mi?

Diğer düzenlerden herhangi birinde böyle bir durum görülmez. Bu tartışma götürmez bir gerçektir. Diğer vatanseverlik anlayışlarının sadece maddi, beşeri ve bölgesel birtakım unsurlarla ilişkisi varken İslam'daki vatanseverlik anlayışında bütün bunların yanı sıra bunların çok üstünde Rabbani unsurlar vardır ki, ona ruh ve hayat vermektedir. Bu anlayışın taşıdığı Rabbani unsurlar insana ruh ve hayat veren, yaratıcıya ulaştırıcı unsurlardır. Bu anlayışla ilahi bayrak göklerde dalgalandırılarak yeryüzünün gökyüzü ile kuvvetli bağlantısı sağlanır.

Musa gelip de asayı atınca

Sihir de yok oldu, sihircilerde

“Artık hak ile batıl iyice ayrılmıştır. Tağutu inkar edip Allah'a iman eden kimse kopmak bilmeyen sağlam bir kulpa sarılmıştır. Allah işitendir, bilendir”. (Bakara Suresi, 256)

Barışçı Çözümler, Görüşmeler

Uluslararası Konferanslar

Madde 13:Görüşmeler, barışçıl çözümler diye adlandırılan şeyler ve Filistin meselesinin çözümü için uluslararası konferanslar, İslâmî Direniş Hareketi'nin anlayışına ters düşmektedir. Filistin'in herhangi bir parçasından taviz vermek dinin bir parçasından taviz vermek gibidir. İslâmî Direniş Hareketi'nin vatanseverliği dininden bir parçadır. Elemanlarını da buna göre yetiştirir. Bunlar vatanlarının üzerinde Allah'ın bayrağını dalgalandırmak için cihad ediyorlar.

“Allah işine hakimdir, fakat insanların çoğu bunu bilmezler.” (Yusuf Suresi, 21)

Arasıra Filistin davasına bakılması için uluslararası konferans düzenlenmesi çağrılarını yaygınlık kazanıyor. Kabul eden ediyor, bazıları da herhangi bir sebebe binaen uluslararası konferansa evet diyebilmek için bir şart ve şartlar ileri sürerek karşı çıkıyor. İslamî Direniş Hareketi ise konferansa katılacak tarafları tanıdığı, onların Müslümanların problemlerine karşı geçmişte ve şimdi gösterdikleri tavırları bildiği için bu tür konferansların istenilenleri gerçekleştirmediğini veya hakları iade etmede bir fonksiyon icra etmeyeceğini zannetmektedir. Bu konferanslar İslâm toprağında ehl-i küfrün hakimliğine başvurmaktan başka bir şey değildir. Küfür ehlinin iman ehline insaf ettiği ne zaman görüldü?

“Kendi dinlerine uymadıkça, Yahudi ve Hıristiyanlar senden hoşnut olmazlar. De ki: ‘Doğru yol ancak Allah’ın yoludur’. Sana gelen ilimden sonra onların heveslerine uyarsan, andolsun ki, Allah’tan sana ne bir dost ve ne de bir yardımcı olur.” (Bakara Suresi, 120)

Filistin sorununun çözümü için cihaddan başka bir yol yoktur. Görüşmeler, fikir alışverişleri, uluslararası konferanslar vakit kaybından, boş yere uğraşmaktan başka bir şey değildir. Filistin halkının geleceği, hakkı, gidişatı, öyle lüzumsuz şeylerle doldurularak basite alınamaz. Hadis-i Şerifte şöyle buyruluyor: “Şam civarı ahalisi Allah’ın yeryüzündeki kamçısıdır. Allah onlarla kulları içinde istediğinden intikam alır, o ahalinin münafıklarının müminlere galebe çalması haram kılınmıştır. Onlar ancak düşünce ve gamla ölürler.” (Bu hadisi Taberani merfu, Ahmed b. Hanbel ise mevkuf olarak rivayet etmiştir. Umulur ki doğrudur ve ravileri de güvenilir kimselerdir. En doğrusunu Allah bilir)

Üç Daire

Madde 14:Filistin’in kurtuluşu davası üç daire ile ilgilidir. Filistin dairesi, Arap dairesi, İslam dairesi. Bu üç dairenin her birinin Siyonistlerle mücadelede bir rolü ve görevi vardır. Bunlardan herhangi birinin ihmal edilmesi büyük hata ve bilgisizliktir. Filistin, İslam toprağıdır. İlk kible, Harem-i Şerif’in üçüncüsü ve Resulullah’ın (sav)’ın miraca çıktığı yer oradadır.

“Kul Muhammed’i bir gece Mescid-i Haram’dan, kendisine bir kısım ayetlerimizi göstermek için, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksa’ya götüren Allah’ın şanı yücedir. Doğrusu Allah işitir ve görür.” (İsra Suresi, 1)

Durum böyle olunca her nerede olursa olsun oranın kurtarılması her Müslümanın üzerine farz-ı ayndır. Davaya bu esas üzere bakarak her Müslümanın bunu anlaması gerekir.

Dava bu esas üzere değerlendirilirse söz konusu üç dairenin imkanları dava için birleştirilir. O zaman şu an içinde bulunduğumuz durum değişecek ve kurtuluş günü yaklaşacaktır.

“Ey inananlar! Onların yüreklerine korku salan, Allah’tan çok sizlersiniz, çünkü onlar anlamayan kimselerdir.” (Haşr Suresi, 13)

Filistin'in Kurtuluşu İçin, Cihad Farz-ı Ayndır

Madde 15:Düşmanların Müslümanların topraklarından bir parçayı gasbetmeleri halinde cihad her Müslümana farz-ı ayn olur. Yahudilerin Filistin'i gasbetmelerine karşılık da mutlaka cihad bayrağının kaldırılması gereklidir. Bu ise gerek bölgesel, gerek Arap alemi ve gerekse de İslam alemi çapında İslam şuurunun yaygınlaştırılmasını gerektiriyor. Ümmet arasında cihad ruhunun, düşmana karşı durmanın ve mücahidlerin saflarına katılmanın gerektiği anlayışı mutlaka yayılmalıdır.

Şuurlandırma hareketine alimlerin, eğitim öğretim görevlilerinin, iletişim araçlarında çalışanların, yayıncıların, aydınların, bilhassa İslamî hareket gençlerinin ve önderlerinin katılması gerekiyor. Eğitim metotlarında köklü değişikliklerin yapılması, onların oryantalistlerden ve misyonerlerden kaynaklanan fikri bozukluklardan kurtarılması gerekiyor. Selahaddin Eyyûbî, Haçlı ordularını perişan ettikten sonra onlar, fikri bozulmayı sağlamadan Müslümanları yenmenin mümkün olamayacağını anladılar. Dolayısıyla düşüncelerin bozmayı, kültürlerini yıkmayı, önce içten vurmayı sonra ordularla saldırmayı amaçladılar. Bu emperyalist saldırılara bir hazırlıktı. Lombi, Kudüs'e girdiğinde: "İşte şimdi Haçlı savaşları son buldu" demişti. Emperyalizm, fikri saldırıları güçlendirmek, köklerini derinleştirmek için elinden geleni yaptı ve yapmaya devam ediyor. Bütün bunlar Filistin'in kaybedilmesini hazırlayan sebeplerdir.

Müslüman nesillerin zihinlerine Filistin davasının bir dini dava olduğu anlayışını yerleştirmek gerekiyor. Bu topraklar İslamî mukaddesatın bulunduğu topraklardır. Resulullah (sav)'ın İsrâ ve Miracı dolayısıyla Mescid-i Haram'la arasında gök ve yer durdukça kopmayacak olan bir bağ oluşan Mescid-i aksa oradadır.

"Allah yolunda bir gün nöbet tutmak, dünya ve içindekilerden hayırlıdır. Sizden birinizin cennette bir kamçı boyu nasibi dünya ve içindekilerden hayırlıdır. Kulun bir sabah Allah yolunda cihada çıkıp akşam dönmesi dünya ve içindekilerden hayırlıdır." (Buhari, Müslim)

"Muhammed'in nefsi elinde olana yemin olsun ki ben Allah yolunda savaş edip öldürülmek, sonra yine savaş edip yine öldürülmek, sonra yine savaşıp yine öldürülmek isterdim." (Buhari, Müslim)

Çocukların Eğitimi

Madde 16:Bölgemizdeki Müslüman çocuklarını, farzları yerine getirmeye itina gösterecek şekilde İslamî eğitim üzere yetiştirmek, kendilerine Allah'ın kitabını, Resulullah'ın sünnetini etraflıca öğretmek, onları güvenilir kaynaklara dayanarak ve uzman kişilerin, ilim sahiplerinin vereceği derslerle İslam tarihi ve kültüründen haberdar etmek, bunu yaparken de Müslümanın düşünce ve inançta doğru bilgiye ulaştıracağına güvенеceği metodları kullanmak gerekiyor. Aynı şekilde evlatlarımıza düşmanın ve onun gerek maddi, gerek insani gücünü etraflıca tanıtılması, onun nerelerde zayıf, nerelerde güçlü olduğunun bildirilmesi, ona yardım eden, onu destekleyen güçlerin hangileri olduğunun öğretilmesi

zaruridir. Gelişen olayların, bunların izahının, yorumlanmasının, mevcut durum için ve geleceğe yönelik planlar hazırlanmasının bilerek hayatını yaşamasını sağlayabilmek için meydana her gerçeğin öğretilmesi gerekir.

“Lokman: “Ey oğulcağızım! İşlediğin şey, bir hardal tanesi ağırlığınca olsa da, bir kayanın içinde veya göklerde yahut yerin derinliklerinde bulunsa, Allah onu getirip meydana kor. Doğrusu Allah Latif”tir. Haberdardır. Ey oğulcağızım, namazı kıl, uygun olanı buyurup, fenalığı önle, başına gelene sabret; doğrusu bunlar azmedilmeğe değer işlerdir. İnsanları küçümseyip, yüz çevirme, yeryüzünde böbürlenerek yürüme; Allah, kendini beğenip övünen hiç kimseyi şüphesiz ki sevmez.” (Lokman Suresi, 16-18)

Müslüman Kadının Rolü

Madde 17:Kurtuluş yolunda kadının rolü, erkeğin rolünden geri değildir. Kadın erkeğin kaynağıdır. Çocukların yönlendirilmesi ve eğitilmesindeki rolü büyüktür. Düşmanlar onun rolünü anladıklarından onu İslam’dan uzak şekilde, kendi istedikleri istikamete çekmeleri halinde savaşı kazanacaklarına kanaat getiriyorlar. Bu yüzdendir ki, filmlerle, yayınlarla ve mason teşkilatları, rotary kulüpleri, casusluk grupları vs. gibi hepsi yıkıcı amaç taşıyan Siyonist teşkilatların yönlendirdiği eğitim-öğretim programlarıyla onu yoldan çıkarmak için büyük bir gayret sarfettikleri görülür. Siyonist gayelere ulaşılması ve düşmana hizmet veren anlayışların kökleştirilmesi için söz konusu Siyonist teşkilatlara çok geniş imkanlar sağlamakta, toplumların içinde vazifesini icra edebilmesi için yollar açılmaktadır. Bu teşkilatlar İslam nizamının hakim olmayışından ve bu nizamın sadece ona inananların imanlarına hasredilmiş olmasından yararlanarak faaliyetlerini yürütüyorlar. İslamcıların, o yıkıcıların planlarına karşı görevlerini yerine getirmeleri gerekiyor. İslam’ın hayata şekil verdiği gün, o İslam düşmanı teşkilatların sonu gelecektir.

Madde 18:Mücahid bir evde, mücahid bir ailede kadın, ana olsun, kızkardeş olsun evin düzenini sağlamak, İslam’ın getirdiği ahlak ve değerler üzere çocukları yetiştirmek, evlatlarını kendilerini bekleyen cihada hazırlamak için dini farzlar üzere eğitmede en önemli görevi üstlenmektedir. Bundan dolayı Müslüman kızın gelecekte kurtuluş yolundaki görevini yerine getiren saliha bir ana olabilmesi için, onu yetiştiren okullara büyük itina göstermek gerekir.

Onun ev işlerini düzenlemede, yeterli bilgi ve istidada sahip olması gerekir. İçinde bulunduğumuz zor şartlarda geçimi sağlayabilmek için ev ihtiyaçları konusunda israftan kaçmayı ve tasarruflu olmayı bilmelidir. Elindeki paraların darlıkta ve bollukta eşit şartlarda hayatın idamesi için sadece damarlarda akması gereken bir kan misali olduğunu her zaman göz önünde bulundurmalıdır.

“Doğrusu, Müslüman erkekler ve Müslüman kadınlar, mü’min erkekler ve mü’min kadınlar, boyun eğen erkekler ve boyun eğen kadınlar, doğru sözlü erkekler ve doğru sözlü kadınlar, sabırlı erkekler ve sabırlı kadınlar, gönülden bağlanan erkekler ve gönülden bağlanan kadınlar, sadaka veren

erkekler ve sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkekler ve oruç tutan kadınlar, iffetlerini koruyan erkekler ve iffetlerini koruyan kadınlar, Allah'ı çokça anan erkekler ve Allah'ı çokça anan kadınlar, işte Allah bunların hepsine mağfiret ve büyük ecir hazırlamıştır.” (Ahzab Suresi, 35)

İslam Sanatı'nın Kurtuluş Savaşındaki Rolü

Madde 19:Sanatın bir takım esasları ve ölçüleri vardır ki, bir sanatın İslam sanatı mı yoksa cahiliye sanatı mı olduğu bunlarla bilinir. İslamî kurtuluş davalarının ruh ile yükselen, insanın bir yönünü diğer yönüne üstün kılmayıp dengeli ve uyumlu şekilde bütün yönlerini yücelten İslam sanatına ihtiyacı vardır.

İnsan bir avuç çamura ruh üfürülmesi sonunda yaratılmış hayreti mucib bir yaratıktır. İslam sanatı insana bu esas üzere hitap eder. Cahiliye sanatı ise sadece hitap eder ve çamur tarafını üstün tutar.

Yazı, söz, yayın, vaaz, mektup, halk şiiri, kaside, marş, tiyatro ve benzeri sanat kollarında İslamî unsurlar kendini gösterirse bu sanat kolları fikri seferberlikte, mücadelenin devamında gerekli olan manevi gıdanın yenilenmesinde ve ruha rahatlık kazandırılması etkilerini gösterirler. Yol uzun, meşgale çoktur; nefislere bıkkınlık gelebilir. İslam sanatı mücadeledeki canlılığı yeniler, harekete hız verir, ruhlardaki ulvi fikirleri, doğru düşünceleri hareket sahasına çıkarır.

Sosyal Yardımlaşma

Madde 20:İslam toplumu, yardımlaşma içinde olan bir toplumdur. Peygamber (sav)'de şöyle buyuruyor:

“Evet eş'ariler kavmi oturdukları mahalde veya yolculukta bir güçlkle karşılaştıklarında yanlarında olan her şeyi bir yere toplar ve sonra aralarında eşit şekilde paylaşırlardı.”

İslam'ın getirdiği bu ruhun bütün Müslüman toplumlarda kendini göstermesi gerekir. Yaptığı haksızlıklarda kadın, erkek; büyük, küçük farkı gözetmeyen azılı düşmana karşı mücadele veren bir toplumda ise yardımlaşmanın daha çok öne çıkması gerekir. Düşmanımız toptan zulmetme metodunu kullanıyor. İnsanların vatanlarına ve mallarına el koydu. Sonra onları hicret ettikleri, toplandıkları yerlerde de buldu, kemiklerini kırmaya, kadınların, çocukların, yaşlıların üzerine sebepli sebepsiz kurşun sıkmaya başladı. Binlerce insanı insanlık dışı şartlarda oralara doldurmak için tutukevlerini açtı. Bütün bunlar evlerinin yıkımı, çocukların yetim bırakılması, binlerce gencin hayatlarının baharını hapishanelerin karanlık köşelerinde geçirmeleri için zalim kanunlar çıkarma dışında yaptıkları şeyler...

Yahudilerin naziliği kadınları ve çocukları da kapsadı. Onların terörü kadın, erkek; çocuk, yaşlı herkesedir. İnsanların rızklarını ellerinden alıyor, mallarını gasbediyor, şeref ve haysiyetlerini tehdit ediyorlar. Onlar o korkunç uygulamalarıyla insanlara en zalim savaş suçlularının yapabileceklerini yapıyorlar. Vatandan kovmak da katliamın bir başka türüdür.

Bütün bu uygulamalar karşısında insanlar arasında toplumsal yardımlaşmanın en güzel şekilde ortaya çıkması gerekiyor. Düşmana karşı bir uzvu rahatsız olunca uykusuzluk ve ateşle diğer uzuvları da ona katılan bir vücut gibi topluca mücadele vermek gerekiyor.

Madde 21: Maddi olsun, manevi olsun her ihtiyaç sahibine ihtiyacını vermek, bazı işlerin gerçekleştirilmesinde ortak hareket etmek sosyal yardımlaşmadandır. İslami Direniş Hareketi'ne bağlı olanların kendi özel işlerine nasıl bakıyorlarsa toplumun işlerine de öyle bakmaları gerekir. Toplumun yararına olan işlerde gayretlerini esirgememeli, üzerine düşeni yapmalı ve nesillerin geleceğine etki edecek yahut toplumlarına bir zararı dokunacak durumları basite almamalıdır. Toplum onlardandır ve onlarıdır. Toplumun gücü onların gücü, geleceği onların geleceğidir. İslami Direniş Hareketi'ne bağlı grupların, insanların sevinç ve üzüntülerinde onlara ortak olmaları, toplumun isteklerini kendi istekleri bilmeleri toplumun yararına olacak şeyleri kendi yararına görmeleri gerekir. Bu ruhun tam anlamıyla yerleştiği gün daha çok kaynaşma olacak, yardımlaşma ve birbirine acıma anlayışı kendini gösterecek, birlik sağlanacak ve düşmana karşı durmada saflar kuvvetlenecektir.

Düşmana Yardım Eden Güçler

Madde 22:Düşmanlar uzun zaman planlar hazırladılar ve bugün ulaştıkları hedefe ulaşabilmek için planlarını iyice sağlamlaştırdılar. Büyük ve etkin maddi servetler biriktirdiler ve onları hayallerini gerçekleştirmede kullandılar. Malvarlıkları sayesinde haber ajansları, her türlü basın organları, yayınevleri, radyolar, vs. gibi uluslararası iletişim araçlarına hakim oldular. Mallarıyla çıkar elde etmek ve yeni servet toplama için dünyanın çeşitli bölgelerinde ayaklanmalara, devrimlere yol açtılar. Fransız ihtilalinin, komünist ihtilalin ve şurada burada duyduğumuz çeşitli ihtilallerin çoğunun arkasında onlar vardır. Bugün dünyanın çeşitli bölgelerinde toplumları manevi yönden yıkmak amacıyla yayılmış olan gizli teşkilatlar onların paralarıyla kurulmuştur. Mason locaları, rotary kulüpleri, lions kulüpleri, iyimser kardeşler ve benzerleri, yıkıcı casus teşkilatları hep Siyonist emellere hizmet vermek için kurulmuştur. Malları sayesinde emperyalist devlette hakimiyeti ele geçirme imkanı buldular ve bu devleti onların servetlerini gasbetmek ve o yerlerde fesadı yaymak için dünyanın bir çok bölgesini sömürgeleştirmeye yönelttiler.

Bölgesel ve uluslararası savaşların arkasında da çoğu zaman onlar vardı. Birinci Cihan Harbi'nin arkasında onlar var. Bu savaş sayesinde İslam Hilafet devletini yıkmayı, onun servetine ve bu servetin kaynaklarına konmayı başardılar. Sonra Belfur Va'dini elde ettiler ve Milletler Topluluğu'nu kurarak bu teşkilat sayesinde dünyaya hükmetmek istediler. İkinci Cihan Harbi'nin arkasında da onları görmek mümkündür. Savaş ihtiyaçları ticareti sayesinde, bu savaştan çok büyük çıkarlar sağladılar. Kendi devletlerini kurmak için zemin hazırladılar. Dünyaya hükmetmek için Milletler Topluluğu'nun yerine Birleşmiş Milletleri ve Güvenlik Konseyi'ni ortaya çıkardılar.

Şurada veya burada her ne zaman bir harp ortaya çıksa onların parmakları arkada rol oynamaktadır.

“(Yahudiler) savaş ateşini ne zaman körükleseler Allah onu söndürür. Yeryüzünde bozgunculuğa koşarlar, Allah bozguncuları sevmez” (Maide Suresi, 64)

Kapitalist batıdaki ve komünist doğudaki emperyalist kuvvetler maddi ve insani bütün güçleriyle düşmana yardım etmektedirler. Ancak devirler birbiri ardına gelir. İslam güçleri küfür karşısında yekvücut olduğu gün hakimiyetini tesis edecektir. Küfür tek millettir.

“Ey inananlar, sizden olmayı sırdaş edinmeyin, insanlar sizi şaşırtmaktan geri durmazlar, sıkıntıya düşmenizi isterler. Onların öfkesi ağızlarından taşmaktadır, kalplerinin gizlediği ise daha büyüktür. Eğer akıl ediyorsanız, şüphesiz size ayetleri açıkladık.” (Al-i İmran Suresi, 118) Ayetin sonunun “eğer akıl ediyorsanız” diye bitmesi boşuna değildir.

Dördüncü Kısım

Diğer İslami Hareketler Açısından Konumumuz

Madde 23: İslami Direniş Hareketi diğer İslami hareketlere hürmet ve takdirle bakmaktadır. Bir yönüyle veya fikriyle ayrılrsa da çoğu yönleriyle ve fikirleriyle ittifak etmektedir. İslami Direniş Hareketi'nin bu hareketlere bakışı şudur ki; niyetler doğru olur ve Allah için ihlas bulunursa İslam dairesi sınırları içinde kalmak şartıyla içtihad diyebileceğimiz alanlarda farklılıklar olabilir. Her içtihad sahibine ecir vardır.

“Toptan Allah'ın ipine sarılın, ayrılmayın. Allah'ın size olan nimetini anın: Düşmandınız, kalplerinizin arasını uzlaştırdı da onun nimeti sayesinde kardeş oldunuz. Bir ateş çukurunun kenarında idiniz, sizi oradan kurtardı. Allah, doğru yola erişesiniz diye size böylece ayetlerini açıklar.” (Al-i İmran Suresi, 103)

Madde 24: İslami Direniş Hareketi, bir mü'minin veya cemaatin kınanmasını, hatalarının teşhir edilmesini doğru bulmaz. Mü'min kınayıcı ve lanetleyici değildir. Ancak bununla kişilerin ve cemaatlerin uygulama ve konumlarını ayırdetmek gerekir. Konumlarda ve uygulamalarda bir hata görülürse bu hatayı açıklama, tasvip etmediğini belirtmek, olanı bildirmek ve ortaya atılan davada doğrunun tarafını tutmak İslami Direniş Hareketi'nin hakkı olur. Hikmet mü'minin yitiğidir, onu bulduğu yerde alır.

“Allah, zulme uğrayan kimseden başkasının, kötülüğünü sözle bile açıklamasını sevmez. Allah işitir ve bilir. Bir iyiliği açığa vurur veya gizler yahut bir kötülüğü affederseniz, bilin ki Allah da affedendir, güçlü olandır.” (Nisan Suresi, 148-149)

Filistin'deki Milliyetçi Hareketler

Madde 25:

Bu hareketlere de hürmetle bakmakta, içinde buldukları şartları, etraflarını saran ve kendilerine etki eden unsurları dikkate almakta ve komünist doğuya yahut Hıristiyan batıya dost olmadıkları sürece uzattıkları ellerini tutmaktadır. İslami Direniş Hareketi hayat üzerindeki yorumunda şuurlu, ahlakçı, bir cihad hareketi olması itibarıyla, sözkonusu hareketlere giren veya onlara sempati duyanlara destek olur. İslami Direniş Hareketi'nin diğer hareketlerle ilişkisi bütün fırsatları değerlendirme esasına dayanır. Fert olsun, cemaat olsun kendi dışındaki insanlar için hayırdan başka bir şey istemez. Maddi çıkarlar ve kişisel servet peşinde koşmaz. İnsanlardan bir karşılık beklemez. Sahip olduğu imkanları ve "onlara karşı imkanlarınız elverdiği ölçüde kuvvet hazırlayınız" emrine uyarak elde ettiği güçleri görevini yerine getirmek ve Allah'ın rızasını kazanmak için seferber eder. Bunun dışında bir arzusu yoktur.

Filistin'in kurtuluşu yolunda mücadele veren diğer bütün gruplar için kendisinin bir destek ve yardım olacağı, şimdi ve gelecekte sözle ve fiilen bunun dışında bir şey gerçekleşmeyeceği hususunda güven vermektedir. İslami Direniş Hareketi toplar bölmez, korur dağıtmaz, birleştirir parçalamaz. Her boş sözü, ihlaslı çabayı övgüye layık çalışmayı değerlendirir, tali meselelerdeki ihtilaflara kapıyı kapatır, dedikodulara, maksatlı sözlere kulak asmaz. Bütün bunların yanı sıra nefis müdafaası halkının da idrakindedir.

Burada açıklananlara ters düşen her şey Müslümanların veya onların çizgisinde giden başkalarını bozgunculuk çıkarmak, safları bölmek ve tali meseleleri istismar etmek için uydurdukları yalanlardır.

"Ey inananlar, size fasık bir adam bir haber getirirse onun doğruluğunu araştırın. Yoksa bilmeyerek bir topluluğa karşı kötülük edersiniz de sonra yaptığınıza pişman olursunuz." (Hucurat Suresi, 6)

Madde 26: İslami Direniş Hareketi'nin doğuya ve batıya bağlanmayan milliyetçi hareketlere bakış tarzı böyle olumlu bir çerçevededir. Ancak onun bu bakışı kendisini söz konusu hareketlerle, Filistinle ilgili mahalli ve uluslararası platformda ortaya çıkan ciddi konular üzerinde, milli çıkarların İslami açıdan gözetilmesi itibarıyla ayrılığı ve birliği ortaya koyacak şekilde etraflı tartışmaya oturmaktan alıkoymaz.

Filistin Kurtuluş Örgütü

Madde 27: Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) İslam Direniş Hareketi'ne en yakın örgütlerdendir. Baba, kardeş, akraba, arkadaş bu örgüttedir. Mü'min, babasından, kardeşinden, akrabasından uzak kalır mı? Vatanımız aynı, başımıza gelen musibet aynı, düşmanımız ortak.

FKÖ, kuruluşunda yaşadığı şartlardan, haçlıların girmesiyle başlayan ve sonra oryantalistlerin, misyonerlerin, sömürgecilerin hala devam eden çalışmalarıyla yaygınlık kazanan ve bugün bütün Arap alemini sarmış durumdaki fikri bozulmadan etkilenmesi dolayısıyla laikliği kendisine prensip edindi ve öylece gidiyor.

Laiklik düşüncesi dini düşünceye tamamen terstir. Konumlar fikirlere ve uygulamalara göre belirlenir ve kararlar buna göre verilir.

Bu itibarla FKÖ'yü ve gelişmesini takdir etmekte ve Arap-İsrail mücadelesindeki rolünü küçümsememekle birlikte Filistin'in bugünkü ve gelecekteki İslami kimliğini bırakıp laikliği kendimize şiar edinemeyeceğimizi bildiririz. Filistin davası İslami yönü olan bizim dinimizden bir parçadır. Kim dininden taviz verirse hüsrana uğrar.

“Kendini bilmezden başkası İbrahim'in dininden yüzçevirmez.” Bakara Suresi, 130)

FKÖ'nün İslam'ı bir hayat nizamı olarak kabul ettiği gün biz de onun askerleri, düşmanları yok etmek için alevlendireceği ateşin yakıtı olacağız. Bunun yakın olmasını dilemekle beraber böyle bir şey gerçekleşmedikçe İslami Direniş Hareketi'nin FKÖ'ye bakışı oğulun babaya, kardeşin kardeşe, akrabanın akrabaya bakışı tarzında olacaktır. Bir yerine diken batsa acı duyar, düşmana karşı durmasında ona destek olur ve onun için hidayet ve doğruluk diler.

Kardeşin kardeşin, kimin kardeşi yoksa

Silahsız savaşa koşan gibidir,

Bil ki kişinin amcası oğlu onun kanadadır,

Hiç atmaca kanatsız uçar mı?

Arap-İslam Devletleri ve Hükümetleri

Madde 28: Siyonist saldırı azılı bir saldırdır. Gayelerini gerçekleştirmek için bütün çirkin ve aşağılık araçları kullanarak her türlü yola başvurmadan kaçınmaz. Mason locaları, rotary kulüpleri ve bunlar gibi çeşitli gizli teşkilatlar yoluyla yürüttüğü bozgunculuk çalışmalarına ve casusluk faaliyetlerine son derece güvenmektedir. Bütün bu gizli ve açık teşkilatlar Siyonist emellere hizmet etmekte ve Siyonistler tarafından yönlendirilmektedir. Gayeleri ise toplumlarda bozulmalara yolaçmak, onların değerlerini yıkmak, bağları koparmak, ahlaki çöküntüye sebep olmak ve İslam'ın hakimiyetine son vermektir. Bunlar hakimiyet sınırlarını genişletme imkanı bulmak için uyuşturucu ve çeşitli sarhoş edici maddelerin ticaretini perde arkasından yürütürler.

İsrail'in etrafındaki Arap devletlerden Müslüman Arap halkların içindeki mücahidlerin üstüne düşen görevi yerine getirmelerine ve kendi gayretlerini Filistin'deki Müslüman kardeşlerinin gayretleriyle birleştirmelerine imkan sağlamak için sınırlarını açmaları istenmektedir.

Diğer Arap ve İslam devletlerinden de ülkelerindeki mücahitlerin hareketlerini kolaylaştırmaları isteniyor. Bu ise yapabilecekleri en az şeydir.

Milli Dini Teşkilatlar, Kurumlar, Aydınlar, Arap ve İslam Alemi

Madde 29: İslami Direniş Hareketi bu teşkilatların çeşitli yönlerden yanında yer almalarını, kendisine destek olmalarını, fikirlerini benimsemelerini, çalışmalarına ve hareketlerine destek olmalarını umar. Müslüman halklardan destek ve yardım elde etmek için söz konusu teşkilatların desteğini kazanmaya çalışır. Dolayısıyla dayanışma konferansları düzenleyerek, neşriyat çıkararak, makaleler ve kitapçıklar yayınlayarak toplumlara Filistin davası, Filistin'in karşı karşıya bulunduğu durum ve aleyhinde düzenlenen oyunlar konusunda şuurlandırmak, böylece Müslüman halkları kurtuluş hareketi içinde üzerlerine düşen görevi yerine getirmeleri üzerine fikri, eğitsel ve kültürel açılardan, zaman ve mekan açısından geniş bir stratejik alana sahip olmaya gayret eder. Geçmişte haçlılara karşı durmada, Moğolları ezmede ve insanlık medeniyetini kurtarmada Müslüman toplumlar üzerine düşeni nasıl yerine getirdilerse bugünün Müslümanları da üzerlerine düşeni yerine getirmek zorundadırlar.

“Allah, ‘Elbette Ben ve elçilerim galip geleceğiz’ diye yazmıştır. Şüphesiz Allah güçlüdür, galiptir.” (Mücadele Suresi, 21)

Madde 30:Edebiyatçılar, aydınlar, iletişim elemanları, hatipler, eğitim öğretim alanında çalışanlar ve Arap ve İslam alemindeki diğer muhtelif meslek erbabı; bütün bunlar Siyonist saldırının azgınlığına bir çok ülkedeki bozgunculuğuna, maddeye ve iletişim araçlarına, dünya ülkelerinin çoğunda bunlarla ilgili diğer şeylere hakimiyetine bakarak rollerini üstlenmeye ve görevlerini yerine getirmeye çağırılmaktadır.

Cihad sadece silah taşımaktan ve düşmana karşı durmaktan ibaret görülmemelidir. Güzel bir söz, iyi bir makale, destek, yardım; bütün bunlar eğer Allah'ın bayrağı en yüce olsun diye halis bir niyete dayanırsa Allah yolunda cihaddan sayılır.

“Kim Allah yolunda savaşa çıkan birini hazırlarsa savaşa katılmış gibi olur, kim bir savaşçının ailesine bakarsa savaşa katılmış gibi olur.” (Buhari, Müslim, Ebu Davut, Tirmizi)

Diğer Dinlerin Mensupları:

İslami Direniş Hareketi İnsani Bir Harektir

Madde 31:İslami Direniş Hareketi, insani bir harekettir. Diğer dinlerin mensuplarına bakışta İslam'ın yüceliğine bağlanarak insanların haklarını gözetir. Kendine düşmanlık edenin veya faaliyetlerini engellemek, hareketlerini bozmak için yoluna çıkanların dışında kimseye düşmanlık etmez.

İslam'ın gölgesinde, İslam, Hıristiyanlık ve Yahudilik gibi üç semavi dinin mensupları güven ve huzur içinde yaşayabilirler. Bu güven ve huzur ancak İslam'ın gelgesinde sağlanabilir. Yakın ve uzak tarih bu gerçeğin en güzel şahididir.

Diğer dinlerin mensuplarına düşen, bu bölgede İslam'ın hükmüne karşı mücadele etmekten geri durmaktır. Çünkü onların hükmü sürdüğünde katliam, işkence ve sürgün hüküm sürer. Onlar diğer dinlerin mensupları bir yana kendi içlerinde bile birbirlerini çekememektedirler. Geçmiş ve yaşadığımız günler bunun doğruluğunu gösteren olaylarla doludur.

“Onlar size toplu olarak, ancak surla çevrilmiş kasabalar içinde veya duvarlar arkasından savaşı kabul edebilirler. Kendi aralarındaki çekişmeleri ise serttir; onları birlik sanırsın, oysa kalpleri birbirinden ayırır. Bu, akletmeyen bir topluluk olmalarındandır.” (Haşr Suresi, 14)

İslam ise her hak sahibine hakkını verir, başkalarının hakkına tecavüz edilmesini engeller. Nazi Siyonistlerin, halkımıza karşı uygulamaları, işgallerinin ömrünü uzatmayacaktır. “Zulüm devleti bir saat yaşar, hak devleti kıyametin kopacağı saate kadar yaşar.”

“Allah, din uğrunda sizinle savaşmayan, sizi yurdunuzdan çıkarmayan kimselere iyilik yapmanızı ve onlara karşı adil davranmanızı yasaklamaz; doğrusu Allah adil olanları sever.” (Mümtehine Suresi, 8)

Filistin Halkını Yalnız Bırakma Gayreti

Madde 32:Uluslararası Siyonizm ve emperyalist güçler Arap devletlerini birbiri ardından Siyonistlere karşı mücadeleden alıkoymak için kurnaz ve planlı bir faaliyet sürdürüyor. Böylece en sonunda Filistin halkını yalnız başına bırakmayı arzuluyor. Mısır, hain Camp David Anlaşması ile mücadeleden büyük ölçüde çekilmiştir. Mısır bununla da kalmayıp diğer Arap ülkelerini de mücadele çemberinden çekmek için onları da benzer anlaşmalar imzalamaya teşvik ediyor.

İslami Direniş Hareketi bütün Arap halklarını bu korkunç planın yürütülmesini önlemek için ciddi ve sürekli bir gayrete ve Siyonist düşmanla mücadelenin tehlikesi konusunda toplulukları şuurlandırmaya çağırıyor. Bugün Filistin işgal altındaysa, yarın başka bir bölge veya bölgeler onu takip edebilir. Siyonist planın sınırı yoktur. Onlar Filistin'den sonra Nil nehrinden Fırat nehrine kadar olan toprakların tamamını elde etmek istiyorlar. Buraları ele geçirince de sınırlarını genişletmeyi arzuluyorlar. Ve bu böyle devam eder. Onların planları “siyon liderlerinin protokolleri”nde görülmektedir. Mevcut uygulamaları da söylediklerimizin en açık delilidir.

Siyonistlere karşı mücadeleden çekilmek büyük bir ihanettir, bunu yapanlara da lanet olsun.

“Tekrar savaşmak için bir tarafa çekilmek veya bir başka topluluğa katılmak maksadı dışında. O gün arkasını düşmana dönen kimse Allah’tan bir gazaba uğramış olur. Onun varacağı yer cehennemdir. Ne kötü bir dödüştür.” (Enfal Suresi, 16)

Bu azılı Moğol ve nazi saldırısına karşı bütün güçlerimizi ve enerjilerimizi birleştirmemiz gerekiyor. Yoksa vatanlar elden gider, insanlar sürgün edilir, yeryüzünde fesat yayılır, bütün dini değerler yıkılır. Her insan Allah katında sorulu olduğunu bilsin.

“Kim zerre kadar iyilik yaparsa onun karşılığını görür, kim de zerre kadar kötülük yapmışsa onu görür.” (Zilzal Suresi, 7-8)

İslami Direniş Hareketi kendini uluslararası Siyonizme karşı mücadelede yolun başında ve ilk adım olarak görmektedir. Bu hareket gayretlerini Filistin için mücadele eden diğer hareketlerin gayretlerine katıyor. Artık geriye diğer adımların, Arapların ve diğer Müslüman halkların adımlarının onu takip etmesi kalıyor. Arap alemindeki ve bütün İslam alemindeki İslami cemaatlerin de kendilerini mücadelenin içinde görmeleri gerekir. Savaş tüccarları Yahudilere karşı mücadelenin gelecek döneminde bunun gerçekleşmesini umuyoruz.

“Onların arasına kıyamete kadar sürecek düşmanlık ve kin saldık. Savaş ateşini ne zaman körükleseler Allah onu söndürür. Yeryüzünde bozgunculuğa koşarlar. Allah bozguncuları sevmez.” (Maide Suresi, 64)

Madde 33:İslami Direniş Hareketi düşmanlara karşı koymada ve Müslüman insanı, İslam medeniyeti ve İslami mukaddesatı savunmada, Allah’ın kainatı yaratmadaki sünnet-i ilahisi ile uyum içinde olan genel kavramlardan hareket ederek kader ırmağından almaktadır. Önünde mübarek Mescid-i aksa vardır. Arap ve diğer Müslüman halkların, hükümetlerinin, tüzel ve resmi teşkilatların, cemaatlerin, İslami Direniş Hareketi hakkında ve onunla olan ilişkilerinde Allah’tan korkmaları için bu mescidi görmelerini istiyor. Bu harekete birbiri ardından yardım göndermeleri, saflarına katılmaları, peş peşe mücahidler göndermeleri için Mescid-i Aksa’nın onlar için Allah’ın dilediği üzere bir senet ve destek olmasını arzuluyor. Bu durum Allah’ın beklenen hükmü ortaya çıkıncaya yani işgalciler perişan edilip Allah’ın yardımı ile zafer tamam oluncaya kadar devam etmelidir.

“Andolsun ki, Allah’a yardım edenlere O da yardım eder. Doğrusu Allah kuvvetlidir, güçlüdür.” (Hacc Suresi, 40)

Beşinci Kısım

Tarihin Şahitliği

Tarih Boyunca Saldırganlara Karşı Mücadele

Madde 34:Filistin yerkürenin göbeği, kıtaların birleşme yeri ve dünya hakimiyetine tamah edenlerin tarih boyunca en çok göz diktiği bir toprak parçasıdır. Hz. Peygamber (sav)in büyük sahabi Muz b. Cebel'e hitaben söylediği hadisi şerifte de bu hususa işaret ediliyor: "Ey Muaz, Allah benden sonra size Şam (Suriye ve civarı)'ı fethetmenizi nasib edecek. Urayş'tan Fırat'a kadar o yerlerin erkekleri, kadınları, kıyamete kadar Allah yolunda savaşçıldılar. Kim Şam kıyılarından bir kıyıda veya Beyt-i Makdis (Mescid-i Aksa)'de kendine mekan tutarsa o kıyamete kadar cihaddadır."

Tamahkarlar Filistin'e çok kereler göz dikmiş ve emellerine ulaşmak için bu topraklara ordular göndermişlerdir. Haçlı sürüleri inançlarını kafalarında taşıyarak ve haçlarını havaya dikerek gelip Müslümanları bir sürü mağlubiyete uğrattılar. Müslümanlar bu toprakları ancak dini bayraklarının gölgesinde toplandıkları, sözbirliği ettikleri, Rabblerini tekbir ettikleri ve Selahddin-i Eyyubi'nin kumandasında uzun yıllar cihada devam ettikleri zaman geri alabildiler. Böylece feth-i mübin gerçekleşti. Haçlılar perişan oldular ve Filistin kurtuldu.

"Ey Muhammed! İnkâr edenlere: 'Yenileceksiniz, toplanıp cehenneme sürüleceksiniz, orası ne kötü döşektir' de." (Al-i İmran Suresi, 12)

İşte bu tek kurtuluş yolu. Tarihin şahitliğinin doğruluğunda şüphe yok. bu kainattaki sünnet-i ilahiden bir kural, varlık aleminin esaslarından bir esastır. Kılıç ancak kılıçla bertaraf olunabilir. Onların batıl, uydurma inancını ancak İslam'ın doğru inancı yener. İnanç ancak inançla giderilir. Sonunda galibiyet hakkındır. Hakk her zaman galiptir.

"Andolsun ki, peygamber kullarımıza söz vermişizdir: Onlar şüphesiz yardım göreceklerdir. Bizim ordumuz şüphesiz sütün gelecektir." (Saffat Suresi, 171-173)

Madde 35:İslami Direniş Hareketi haçlıların Selahddin-i Eyyubi karşısında hezimete uğratılıp Filistin'in kurtarılmasını, Moğolların Ayn-i Calut'a yenilerek, saltanatlarının yıkılıp Arap aleminin, bütün insani değerleri mahveden bu vahşilerin işgalinden kurtarılmasını ciddi bir şekilde değerlendirmektedir. Bu olaylardan dersler ve ibretler çıkarmaktadır. Bugünkü Siyonist işgalden önce batılı haçlılar onların ardından doğulu Moğollar bu yerleri işgal etmişlerdi. Müslümanlar geçmişte o saldırılara karşı durdukları, saldırganları hezimete uğratarak işgallerine son verdikleri gibi bugün de Siyonist saldırganlara karşı durarak onları yenebilirler. Eğer niyetler halis olur, azim sadık olur, Müslümanlar geçmişteki tecrübelerden yararlanır ve fikri saldırının etkilerinden kendilerini kurtarırlarsa Allahu Teala'nın onları zafere ulaştırması Allah için hiç de güç değildir. Geçmişlerinizin yoluna uyunuz...

Sonuç İslami Direniş Hareketi'nin Adamları Askerdir

Madde 36:Halkımızın, diğer Arap ve Müslüman hakların evlatları için birbirini takip eden eylemleriyle yoluna devam eden İslami Direniş Hareketi özel şöhret, maddi çıkar, toplumsal makam kazanma arzusunda değildir. Halkımızın evlatlarından birinin karşısına rakip olarak çıkmadığı gibi herhangi birinin makamını ele geçirme sevdasında da değildir. Bu gibi isteklerden kesinlikle uzaktır. Müslümanlardan birine ve nerede olursa olsun Müslümanlarla anlaşma içinde olan gayri Müslimlere karşı bir hareket içinde değildir. Siyonist düşmana veya onun hesabına çalışanlara karşı faaliyet yürüten teşkilat ve kurumlara da ancak yardımcı olur.

İslami Direniş Hareketi, İslam'ı hayat nizamı olarak kabul etmiştir. İslam, bu hareketin dini ve inancıdır. Burada veya başka yerde cemaat olsun, teşkilat olsun, devlet veya herhangi bir başka kurum olsun İslam'ı hayat nizamı olarak kabul edenlerse İslami Direniş Hareketi onun askeridir, başkasının değil. Allah'tan bizi hidayete ulaştırmasını ve bizimle başkalarına hidayet vermesini, bizimle kavmimizin arasında hak üzere hüküm vermesini dileriz.

Rabbimiz! Bizimle milletimiz arasında hak ile sen hüküm ver. Sen hükmedenlerin en hayırlısısın. (A'raf Suresi, 89)

Duamızın sonu, Alemlerin Rabbi Allah'a hamd'dır.

KRONOLOJİ⁸⁰⁶

Filistin: Filistîler Ülkesi. Suriye Çölü, Lübnan ve Akdeniz arasında. Bu ad, bölgeye M.Ö. 12. yüzyılda yerleşen Filistîler'den gelir.

M.Ö. 20. Yüzyıl: Filistin'de Kenânîler yaşıyordu.

M.Ö. 12. Yüzyıl: İsrailoğulları Mısır'dan Filistin'e göç ettiklerinde bölgede Kenânîler, Gibonîler ve Filistîler vardı.

M.Ö. 11. Yüzyıl: İsrailoğulları, bölgedeki Amâlîka ve diğer Sami kavimlerle ve Filistîler'le savaşarak İsrail Krallığı'nı kurdular.

M.Ö. 10. Yüzyıl: Saul (Tâlût) ve Dâvûd'dan sonra kral olan Hz. Süleyman'ın (M.Ö.972-932) ölümüyle İsrailoğulları İsrail ve Yahuda krallıklarına ayrıldılar.

M.Ö. 721: İsrail Krallığı Asurlular tarafından ortadan kaldırıldı.

M.Ö.586: Babil Kralı Buhtünasr Yahuda Krallığı'na son verdi ve binlerce Yahudi'yi sürgün etti.

M.Ö. 539: Bölge Pers İmparatorluğu'na geçti. Bu dönemde Yahudilerin büyük bölümü geri döndü.

M.Ö. 334: Bölge Büyük İskender'in istilasına uğradı. Katı bir Helenleştirme politikası uygulandı.

M.Ö. 63: Filistin'de Roma İmparatorluğu egemen oldu. Roma döneminde çıkan Yahudi isyanları (M.S. 70, 115-117 ve 132-135), bölgeden Yahudilerin tamamen silinmesine yol açtı. Roma zulmünden kaçan Yahudiler dünyanın dört bir yanına dağıldılar (ki buna Diaspora denir). Büyük bir Yahudi kütlesi de Arabistan'a sığındı.

M.S. 4. Yüzyıl: Roma'nın resmi dini haline gelen Hıristiyanlık bölgeye egemen oldu.

632-637: Filistin Müslümanların hakimiyetine girdi. Barış yoluyla alınan Kudüs ve civarlarındaki Hıristiyanlar ve Museviler özgürce varlıklarını sürdürdüler.

1096-1099: 1. Haçlı Seferi ile, Kudüs dahil, bölge Hıristiyan egemenliğine girdi. Müslümanlarla birlikte Museviler de katliama uğradı. Mısır, Suriye, Mezopotamya ve Avrupa'dan gelen Yahudiler, Selahaddin'in kardeşi Melik Adil tarafından törenle karşılandılar.

⁸⁰⁶ Ahmet Varol, "Aksa İntifadası Kronolojisi", *Kudüs*, Bahar 2003, S.1, s.143-147. "Ek:Filistin Kronolojisi (M.Ö.2000-M.S.2002), *Umran*, Mayıs 2002,S.93,s. 1-16,

1229-1244: Kudüs ve civarı 15 yıl Haçlılarda kaldıysa da, 1244'ten itibaren kesin olarak Müslümanların hakimiyetine girdi.

1291: Memlûkler, Filistin'in tamamında Haçlı egemenliğine son verdiler. 1516'ya kadar süren Memlûk hakimiyeti döneminde, Hıristiyanlara bölgeye grime izni verildiği gibi, çeşitli baskılar nedeniyle Avrupa'dan kaçan Yahudilere de sığınma hakkı tanındı.

1492-1497: İspanya ve Portekiz'de başlayan Yahudi katliamı sonucu bu ülkelerden kaçanların önemli bölümü, Kuzey Afrika'ya ve İstanbul başta olmak üzere Osmanlı topraklarına yerleştirildiler.

1516-1517: Osmanlı Sultanı Yavuz Selim'in Memlûkler'le yaptığı Mercidabık ve Ridaniye savaşlarını kazanmasıyla Filistin, Osmanlı hakimiyetine geçti ve 1917'ye kadar da Osmanlılarda kaldı. Osmanlı döneminde bölgedeki Yahudilere (Yishuv) dinî serbestlik tanınırken Avrupa'dan yapılan göçlere de müsaade edildi. Bölgenin eski ve yerleşik halkla kaynaşmış Sefardi Yahudi azınlığına ilaveten göçler sonucu Eşkenazi Yahudi topluluğu oluştu. (Osmanlı nüfus sayımlarına göre; 1880'de Filistin'in %87'si, 1890'da %85'i, 1914'te %83'ü Müslüman'dı).

1789: Fransız İhtilali, bütün Avrupa'da ve dünyada milliyetçilik hareketlerini başlattığı gibi, Yahudi diasporasında da milliyetçilik duygularını harekete geçirdi. Bu süreçte gerek milli-dini duygularla, gerekse Avrupa'da yükselen antisemitizm (Yahudi düşmanlığı) baskısıyla birlik arayışına giren Yahudiler gözlerini Zion'a; kutsal Kudüs ve Filistin'e çevirdiler.

1881-1891: Rus Çarı II. Aleksandr'ın öldürülmesi üzerine Rusya'da başlayan Yahudi düşmanlığı ve saldırılar (pogroms), bölgede yaşayan kalabalık Yahudi gruplarının kitleler halinde başka ülkelere göç etmelerine yol açtı (ki bu kitlesel göçlere aliyah dendi). On yıllık aliyah dalgası sonucu Rusya'dan göçen Yahudilerin 134.000'i Amerika'ya, 15.000'i de çeşitli ülkelere yerleşti. Bu 15 binden 5.000'i Filistin'e geldi. (Bu sırada Filistin'de bulunan Yahudi nüfusu çok azdı: 1837'de bölgede tahmini 9.000 Yahudi yaşıyordu).

1881: Rusya'da başlayan anti-Semitizm ve Yahudi milliyetçiliğinin etkisiyle örgütlenen bölge Yahudileri Odessa'da Hovevei Zion (Zion'u Sevenler) derneğini kurdular. Siyonizm'in ilk adımı sayılan bu derneğin amacı, Yahudilerin Filistin ve Kudüs'e yerleşmelerini sağlamaktı.

1882: Hovevei Zion içinden ayrılan beş yüz kadar Yahudi genci Biluim hareketini kurdular. İstanbul Yahudilerini de etkileyen Bilu hareketi, 1882'de Bilu Manifestosu adıyla bir deklarasyon yayınladı. Filistin'de bir Yahudi yurdu kurulmasını isteyen ilk Siyonist belge budur.

Bilu Manifestosu:

Bilu'nun Öncüleri imzasını taşıyan bu manifesto; mâbetleri yüzlerce yıl önce yıkıldıktan sonra dünya üzerinde sürgün hayatı yaşayan Yahudileri, uzun uyku ve rüyadan uyanıp örgütlenmeye çağırılmaktadır. Manifesto şu istekleri içermektedir:

1) Ülkemizde (Osmanlı ülkesi) bir vatan bize Allah tarafından verilmiştir. Tarihimizin arşivinde kayıtlı olduğu gibi bu vatan (yani Filistin) bizimdir.

2) Bu vatani bize vermesini Sultan'dan rica edeceğiz. Eğer bu vatani elde etmek mümkün olmaz ise, hiç değilse bu büyük devletin (Osmanlı) içinde bizim de küçük bir devlete sahip olmamızı rica edeceğiz. Bu devletin iç idaresi bize ait olacak (yani özerklik) ve medeni ve siyasi haklarımıza sahip bulunacağız. Dış politikada Osmanlı İmparatorluğu ile birlikte hareket edeceğiz.

Bilu hareketi diasporadaki Yahudileri pek etkilemedi ise de; gerek bu tür oluşumlar ve gerekse aliyah dalgaları Osmanlı yönetimini tedbir almaya sevketti: Osmanlı vatandaşı olanları dahil, Yahudilerin Filistin'de toprak satın almaları yasaklandı; haclarına da sınırlama getirildi.

1891-1892: Yeni baskılara uğrayan Rus Yahudilerinden 500.000 kadarı, ABD ve Arjantin başta olmak üzere çeşitli ülkelere göç ettiler. Büyük bölümü transit olarak İstanbul'a gelen Yahudilerle yakından ilgilenen Osmanlı Devleti, bunların bir bölümünü İzmir, Selanik ve İskenderiye'ye sevk etmiştir. Yahudilerin haline acıyan Sultan Abdülhamit, Hahambaşı Moşe Levi ile görüşerek, bunlardan 4. Ordu bünyesinde bir kuvvet teşkil etmeyi düşünmüş, ama bu proje uygulanamamıştır.

1894: Dreyfus Davası ve Theodor Herzl: Fransız ordusunda görevli Yahudi asıllı yüzbaşı Alfred Dreyfus'un Almanlara casusluk yaptığı iddiası ortalığı karıştırdı. Aleyhinde yeterli delil olmadığı halde hapse mahkum edilip ordudan atılan Dreyfus'un suçlu olup olmadığı yıllarca tartışıldı ve nihayet 1899'da affedildi, hatta Legion d'Honneur nişanı bile verildi. Ancak, bu tartışmalar Fransa'da antisemitizmi ortaya çıkardı. Dreyfus Davası'nı dikkatle takip eden Avusturyalı gazeteci ve hukukçu Theodor Herzl bu olaydan çok etkilendi. Avusturya'da yayınlanan Neuē Freie Presse'nin Paris muhabiri olan Herzl, bir Macar Yahudisi idi ve Avrupa'daki antisemitizm hareketleriyle yakından ilgileniyordu. Yahudilerin geleceği konusuna eğilen Herzl, çözümü Filistin'de bir Yahudi devletinin kurulmasında gördü. 1896'da yayınladığı Der Judenstaat (Yahudi Devleti) kitabıyla fikirlerini ortaya koydu ve Yahudileri teşkilatlanmaya çağırdı. Yahudi bankerlerden destek aldı.

1897: Dünya Siyonist Teşkilatı: Herzl, 29 Ağustos 1897'de İsviçre'nin Basel kentinde ilk Siyonist Kongre'yi toplamayı başardı. Kongreye katılan 204 delegeden 80'i Rus Yahudi'si idi. Kongrede Dünya Siyonist Teşkilatı kuruldu ve başkanlığına Theodor Herzl getirildi. Kongrenin hazırladığı Basel Deklarasyonu'nda, Siyonizmin hedefi, "Yahudi halkı için Filistin'de hukuken tanınmış ve güvenli bir yurt kurmak" şeklinde formüle edildi. Ayrıca Yahudi milli şuurunun güçlendirilmesi, her alanda örgütlenilmesi ve büyük devletlerin desteğinin alınması için çaba sarf edilmesi da kararlaştırıldı.

1900-1901: Yahudilerin Filistin’de toprak satın alıp yerleşmeleri amacıyla zengin Yahudi banker Baron Rotschild 1900’de Yahudi Kolonizasyon Derneği’ni; siyonist hareketin Filistin Ofisi de aynı amaçla 1901’de Yahudi Milli Fonu ve Filistin Toprak Geliştirme Şirketi’ni kurdu.

1901-1902: Theodor Herzl-Abdülhamid Görüşmesi: 1898’de Alman İmparatoru II. Wilhelm’le görüşen Herzl, Osmanlı Sultanı’nın huzuruna kabul edilmesi için tavassutta bulunmasını istediysede sonuç alamadı. Doğrudan görüşmenin yollarını arayan Herzl, nihayet 17 Mayıs 1901’de Sultan II. Abdülhamid’le görüşmeye muvaffak oldu. Herzl, bu görüşmede; “Yahudilerin Filistin’e yerleşmelerine izin verilmesine karşılık Avrupa’daki zengin Yahudi bankerlerin Osmanlı Devleti’nin dış borçlarını ödeyeceğini” söyledi. Sultan Abdülhamid, 4 Temmuz 1902’de, Herzl’i Hahambaşı Moşe Levi ile birlikte ikinci kez huzura kabul etti. Herzl, Zâtı Şahâneleri’ne “Yahudilerin Filistin’e göç etmelerine izin verdiği takdirde, Filistin için özerklik ya da bayrak değil, Girit’e verilen statünün benzerini istediklerini” ilettiler. Eğer bu teklif kabul edilirse, Dünya Siyonist Teşkilatı, Osmanlı Devleti’ne istediği parayı verecekti. Abdülhamid, meseleyi Hey’et-i Vükelâ’ya intikal ettireceğini söyleyerek Herzl’i kibarca gönderdikten sonra Hahambaşı’nı huzuruna çağırarak, “Siz, Hahambaşı, İmparatorluğumun bir santim toprağının bile terk edilemeyeceğini çok iyi bildiğiniz halde, bu adamı böyle bir teklifte bulunması için buraya nasıl getirirsiniz?” diye haşlamıştır. Abdülhamid’in Herzl’e: “Topraklarımın parçalanmasına razı olamam... Halkım bu topraklar için dövüştü ve bu toprakları kanla suladı... Yahudilerin milyonları kendilerine kalsın” dediği de kaydedilir. Bu gelişmeler üzerine, Abdülhamid, Yahudilerin Filistin’de toprak satın almalarını yasaklamış, hac için Kudüs’e gideceklerle de vize koymuştur.

1903: el-Ariş’ten Uganda’ya Yahudi Yurdu Arayışları ve 6. Siyonist Kongresi: Kudüs’e giden yolun Berlin ve İstanbul’dan geçmediğini gören Herzl, Londra’ya yöneldi. İngiltere Sömürgeler Bakanı Yoseph Chamberlain’a Sina yarımadasındaki (Filistin’e bitişik olan) el-Ariş’in Yahudi yerleşim yurdu olmasını önerdi. İngiliz Hükûmeti öneriyeye sıcak bakmadı. Gerek Osmanlı Devleti’nin, gerekse Mısır yönetiminin itirazları sonucu bu öneri reddedildi. Ağustos 1903’te Herzl’i aniden Londra’ya çağırarak İngiliz Hükûmeti, “Uganda’da bir Yahudi yurdu kurulmasını” teklif etti. Basel’de toplanan 6. Siyonist Kongresi, az bir oy farkıyla Uganda’nın ‘geçici yurt’ olmasını kabul etti. Ancak bu karar, Yahudiler arasında şiddetli tartışmalara yol açtı. Chaim Weizmann’ın liderliğini yaptığı ‘Ostjuden’ (Doğu Yahudileri) yani Rus Yahudilerinin desteklediği çoğunluk, Filistin dışında bir yurt fikrini kabul etmedi.

1904: Böyle bir ortamda toplanan 7. Siyonist Kongresi, İngiltere’nin Uganda’da yurt teklifini kesinlikle reddetti ve “Filistin’den başka bir toprağın, Yahudi yurdu olarak nazarı itibara alınmayacağını” kararlaştırdı. Aynı yıl Theodor Herzl öldü.

1907: Londra’da toplanan Britanya Sömürgeler Konferansı’nda şu karar alındı: “*Süveyş Kanalı’nın yakınında Eski Dünya’yı Avrupa’ya bağlayacak yabancı ama güçlü, bölge halkına düşman ama Avrupa’ya ve çıkarlarına dostane bir gücü meydana getirecek bir köprüünün kurulması pratik olup ileri sürülen önerilerin acil olarak uygulanmasını gerektirmektedir.*”

1908-1909: II. Meşrutiyet ve İttihat-Terakki iktidarı Osmanlı Musevilerini ve Siyonistleri umutlandırdı. (İttihat-Terakki'nin kurucularından Emanuel Karasso Musevi idi.) İttihatçılar, II. Abdülhamid'in Kudüs'ü ziyaret edenler için uyguladığı Kırmızı Tezkere denilen kısıtlamayı kaldırdıkları gibi, Filistin'de toprak satın almayı da serbest bıraktılar. Ancak 31 Mart olayı (13 Nisan 1909) sonrasında, azınlıkların bağımsızlık çabalarının artması ve Siyonistlerin Filistin'de kolonileşme planları üzerine İttihat-Terakki yönetimi bazı kısıtlamalar koymak zorunda kaldı.

1911: Siyonistlerin 1908'den itibaren hızlanan Filistin'de toprak satın alma faaliyetleri, bölge halkını ciddi biçimde rahatsız etti ve toprak çatışmaları başladı. Yafa ve Kudüs'teki Arap liderleri 1911'de bir araya gelerek İstanbul Hükûmeti'ne *"Yahudilerin Filistin'e göçünün durdurulması ve toprak satın almalarının yasaklanmasını"* isteyen bir telgraf çektiler. Osmanlı Hükûmeti, Kudüs valisine talimat vererek *"Türk vatandaşı bile olsalar Yahudilere toprak satışının kesinlikle yasaklanmasını ve engellenmesini"* emretti.

1913: Filistin'deki Yahudi kolonizasyon hareketlerinin Osmanlı yönetimi tarafından önlenememesi üzerine, Siyonizm'e karşı mücadele etmek ve Yahudilere toprak satışını engellemek amacıyla Nablus'ta tüm Filistin'den gelen temsilcilerin katılımıyla bir toplantı düzenleme teşebbüsü neticesiz kaldıysa da, bu ve benzeri tepkiler giderek Filistin milli direnişi'ne zemin hazırladı.

1914: Birinci Dünya Savaşı, Siyonist hedeflerin gerçekleşmesini sağlayan süreci başlattı.

1915-1916: I. Cihan Harbi'nde Osmanlı-Alman İttifakına karşı savaşan İngiltere, Osmanlı Devleti'ni zor durumda bırakmak için hem Araplara hem de Yahudilere vaatlerde bulundu. İngiltere'nin Mısır'daki Yüksek Komiseri Henry McMahon, Mekke Şerifi Hüseyin'e; *"İtilaf devletlerine sağlayacakları desteğe karşılık Arap topraklarının bağımsızlığını"* vaadetti.

Arap topraklarının sınırları konusundaki belirsizliğe rağmen bu vaatlere kanan Şerif Hüseyin Osmanlı Devleti'ne karşı ayaklandı. Bu arada İngiltere ile Fransa arasında, Osmanlı Devleti'nin ortadoğudaki topraklarının paylaşımı konusunda Sykes-Picot Antlaşması imzalandı (16 Mayıs 1916).

1917: Balfour Deklarasyonu: Deklarasyon, İngiltere Siyonist Dernekleri Federasyonu Başkanı Lord Rotchild ile Manchester Üniversitesi öğretim üyesi Siyonist Chaim Weizmann'ın eseridir. Her ikisi de İngiliz yönetimi üzerinde büyük prestij sahibi idiler. Weizmann, Deniz kuvvetleri laboratuvarlarında, patlayıcı imalinde kullanılan sentetik asetonu bularak ün yapmıştı. Deniz kuvvetleri Bakanı Winston Churchill, Dışişleri Bakanı A. James Balfour ve Başbakan David Lloyd George gibi politikacılar şahsi dostları arasındaydı. Rotschild ve Weizmann bu nüfuzlarını kullanarak hükûmete *"Filistin'in Yahudi yurdu olarak kabul edilmesini, Filistin'e özerklik verilmesini ve Filistin'e Yahudi göçlerinin serbest bırakılmasını"* içeren bir muhtıra verdiler. Muhtıra İngiliz kabinesinde tartışmalara yol açtı. Hükümet, Siyonizm karşıtlarının da etkisi ile Filistin'in bir Yahudi yurdu olmasını değil de Filistin'de bir Yahudi yurdu kurulmasını kabul etti. Bu konuda ABD Cumhurbaşkanı Wilson'un da onayını alan İngiliz Dışişleri

Bakanı Arthur James Balfour, 2 Kasım 1917'de Siyonist Federasyonu Başkanı Rotschild'e şu ünlü mektubu yazdı. Balfour Deklarasyonu olarak bilinen bu kısa

(Deklarasyon, henüz İngiliz denetiminde olmayan bir bölgede Yahudi yurdu kurmayı vaadediyordu. Bu sırada Filistin nüfusunun %90'ı Araptı; nofusları %10'un altında olan Yahudiler ise, Filistin topraklarının sadece %2'sine sahipti).

1918: Balfour Deklarasyonu'ndan bir yıl sonra (7 Kasım 1918) ortak bir deklarasyon yayınlayan İngiltere ve Fransa; "Uzun zamandan beri Türklerin zulmü altında yaşayan halkların kurtuluşu için" savaştıklarını belirterek, ortadoğu'da halkların serbest seçimlerine dayanan milli yönetimler kuracaklarını açıkladılar. Bu arada 11 Aralık 1917'de Kudüs'e giren İngiliz kuvvetleri Eylül 1918'e kadar tüm Filistin'e ele geçirdiler. (Kudüs'ün işgali Haçlı seferlerinin sonu şeklinde yorumlandı).

1919: İngiltere, Balfour Deklarasyonu konusunda Şerif Hüseyin'i bilgilendirerek; "Tek bir Arap Devleti'nin kurulacağı; ancak Filistin'de hiçbir halkın diğerine tabi olmayacağı özel bir rejimin tatbik edileceği ve Hz. Ömer Camii'nin münhasıran Müslümanlara ait olacağı" hususlarında teminat verdi. İngiltere tarafları rahatlatmak amacıyla, Ocak ayında Londra'da Hicaz Arap Devleti adına Şerif Hüseyin'in oğlu Emir Faysal ile, Dünya Siyonist Teşkilatı lideri Chaim Weizmann arasında bir Arap-Yahudi İşbirliği Antlaşması imzalandı. Arap Devleti ile Filistin arasındaki sınırın tesbiti ise Paris Konferansı sonrasına bırakılıyordu.

1920: 24 Nisan İngiltere ve Fransa, San-Remo'da yaptıkları toplantıda Ortadoğu'yu paylaştılar. Suriye ve Lübnan Fransız mandasına düşerken; Filistin, Ürdün ve Irak da İngiliz mandasına düştü. Faysal Suriye Kralı olarak Fransız işgal kuvvetlerine direndiyse de tutunamadı; İngiliz işgalindeki Filistin'e sığındı. İngiltere Şerif Hüseyin'i tamamen tavizsiz bırakmamak için oğlu Faysal'ı Irak'ın başına, diğer oğlu Abdullah'ı da Ürdün Emirliği'nin başına getirdi. (Ürdün, Şeria nehrinden itibaren Filistin'den ayrılarak kuruldu.)

San-Remo kararları üzerine Kudüs ve Yafa'da Araplarla Yahudiler arasında ilk çatışmalar başladı. Çatışmalarda 4 Filistinli, 5 de Yahudi öldü.

Yahudiler ilk silahlı terör örgütleri olan Haganah'ı kurdular. 1. Dünya Savaşı'nda Yahudi lejyonunu kurmuş olan Vladimir Jabotinsky tarafından temelleri atılan örgüt, İngiliz manda yönetimi tarafından gözetilmiş, hatta İngiliz subaylar tarafından eğitilmiştir. Bu örgüt, 1948'de İsrail bağımsız olduğunda İsrail Savunma Kuvvetleri (ZHL) adını alacaktır ki, bugünkü İsrail Silahlı Kuvvetleri (IDF) budur.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, hem Sevr Antlaşması'nı hem de Balfour Deklarasyonu'nu reddetti.

1921: Yafa'da meydana gelen çatışmalarda 48 Filistinli ve 47 Yahudi öldü. 1920'den itibaren Filistinlilerin başlattığı gösteri ve yürüyüşlerde "Araplık"tan ziyade "Müslümanlık" ve "Osmanlı" kimliği ön plandaydı; mesela, gösterilerde Osmanlı bayrağı taşınıyordu.

1922: Milletler Cemiyeti Konseyi 24 Temmuz 1922'de aldığı 28 maddelik bir kararla Filistin'de kurulacak manda yönetiminin esaslarını belirledi:

Amerikan Kongresi: 21 Eylül 1922'de "Yahudi halkı için bir milli yurdun Filistin'de kurulmasını" olumlu bulan bir karar aldı.

Manda yönetiminin yürürlüğe girmesi üzerine Arap toplumunun dini işlerini görmek üzere Yüksek İslam Konseyi kuruldu ve başkanlığına Kudüs Müftüsü Hacı Emin Efendi el-Hüseyni getirildi. El-Hüseyni, hem Siyonizm'e, hem de İngilizlere karşı mücadeleyi yürüttü. Ancak, Filistinli büyük aileler arasındaki rekabet nedeniyle görüş ayrılıkları başgösterdi.

Filistin'de Yahudi nüfusu: 1914'te, Osmanlı toprağı iken yapılan sayımda Filistin'de yaşayan 689.272 kişiden 60.000'i Yahudi iken; 31 Aralık 1922'de İngilizlerin yaptığı sayımda 757.182 toplam nüfus içerisinde 590.890 (%78) Müslümün, 73.024 (%9,6) Hristiyan, 83.794 (%11) Yahudi vardı. 31 Aralık 1931'de ise bu oran 1.908.775 toplam içinde 1.157.423 Müslümana karşılık tam 589.341 Yahudi vardı.

1923: Lozan Antlaşması ile, daha önce Osmanlı Devleti'ne bağı olan Arapların yaşadığı topraklara ilişkin Türklerin taleplerinin reddi resmileşmiş oldu. Filistin'de İngiliz mandası resmen başladı.

1924: ABD, 3 Aralık 1924'te imzaladığı bir antlaşma ile İngiltere'nin Filistin'deki mandasını tanıdı ve Amerikan vatandaşları için Filistin'de bir takım haklar kabul ettirdi. Antlaşmanın 7. Maddesine göre; İngiltere'nin manda yönetiminde yapacağı değişiklik Amerikan onayına tabi tutuldu. ABD bu tarihten sonra Filistin'deki bütün gelişmelerle yakından ilgilendi.

1929: 15 Ağustos'ta Yahudilerin Kudüs'teki Ağlama duvarına yürüleriyle başlayan ve Filistinlilerin karşı yürüyüşleriyle tırmanan olaylar sonunda karşılıklı saldırılar başlamış; çatışmalarda Araplar 133 Yahudi'yi öldürmüştür. Yahudiler ise bir cami imamı ile 6 kişiyi öldürmüşlerdir.

1930: İngiliz himayesi altındaki Yahudilerin sahip olduğu toprakların miktarı 1.170.000 dönüme ulaştı (Bu miktar 1914'te 400.000 dönümdü).

Kudüs Müftüsü Hacı Emin Efendi el-Hüseynî'nin desteğıyle Cemal Efendi el-Hüseynî liderliğinde Filistin Arap Partisi kuruldu. Bunun dışında Osmanlı Mebusan Meclisi'nde milletvekilliğı yapmış olan Ragıb Bey en-Neşâşibî tarafından Milli Savunma Partisi kuruldu. Sonraki yıllarda başka parti ve örgütler de kurulmaya devam etti.

1931: Yahudi silahlı örgütü Hanagah'ı ılımlı bulan bir grup militan örgütten ayrılarak Irgun'u (Etzel) kurdular. Daha sonra İsraili Başbakanı olan Menahem Begin bu örgütün liderlerindendi.

Nablus'ta yaz ayında yapılan bir Kongre'de; Filistinliler milli amaçlarını gerçekleştirmek için silahlı mücadeleye karar verdiler.

7-17 Aralık: Kudüs'te diğer Arap ülkelerinden gelen delegelerin de katılımı ile İslam Kongresi toplandı. Toplantıda Arap Mısakı kabul edildi. Misak, Filistin'in Arap egemenliğinde bağımsızlığını savunuyordu.

1932: Kudüs Kongresi kararlarına istinaden Filistin'de Avni Abdülhadi liderliğinde Bağımsızlık Partisi kuruldu.

1933: 26 Mart: Yafa'da Hacı Emin Efendi başkanlığında yapılan toplantıya her sınıf ve partiden altı yüz delege katıldı: Manda yönetimi ile tüm ilişkileri kesme, İngiliz ve Yahudi mallarını boykot etme kararı alındı.

Almanya'da Nazi Partisi'nin iktidara gelmesi üzerine başlayan Yahudi düşmanlığı, Almanya, Polonya ve Romanya'dan Filistin'e Yahudi göçünü hızlandırdı. (Nazi gençlerinin Berlin sokaklarında Yahudilere "Nach Palestina!" yani "Filistin'e!" diye bağırdıkları söylenir). Prag'da toplanan Dünya Siyonist Kongresi Yahudi milli yurdunun süratle kurulması kararını aldı. 1932'de Filistin'e göç eden Yahudi sayısı 9.500 iken 1934 yılı içinde bu sayı 42.539'a, 1935'te ise 65.000'e fırlamıştır. 30 Haziran 1938'de 1.418.619 olan Filistin nüfusunun 895.159'u (%63) Müslüman, 399.808'i (%28.2) ise Yahudi idi.

İngiliz manda yönetiminin Yahudi göçlerine izin vermesi üzerine Ekim ayından itibaren Kudüs, Yafa ve Nablus'ta geniş katılımlı boykot ve grevler yapıldı. İngiliz polisinin halka ateş açması sonucu 24 sivil öldü.

1934: Yahudi Milli Konseyi 7 saatlik grev ilan etti; polisle çatışmalarda yaralananlar oldu.

1935: 1931'den beri İngilizlere ve Siyonistlere karşı silahlı mücadele yürüten Şeyh İzzeddin el-Kassam, 20 Kasım'da Cenin'in Yabad köyünde üç arkadaşıyla birlikte İngilizlerce öldürüldü.

Filistin'deki 6 ayrı Arap siyasi kuruluşu birleşerek bir Milli Hareket Grubu meydana getirdiler.

1936: Filistin sorununa Yahudiler lehine çözüm bulmak amacıyla İngiliz Avam Kamarası'nın Kraliyet Komisyonu oluşturması üzerine manda yönetimine karşı 15 Nisan 1936'da ayaklanma başladı; grevler giderek yayıldı. Direnişi yönetmek amacıyla şehirlerde komiteler kuruldu. 25 Nisan'da bütün komiteler ve gruplar bir araya gelerek Yüksek Arap Komitesi'ni oluşturdu ve başına Hacı Emin Efendi'yi getirdiler. Komite, 13 Eylül'de yayınladığı bildiri: "1- Yahudi göçlerinin durdurulması, 2-

Yahudilere toprak satışının yasaklanması, 3- Filistin’de Arap çoğunluğuna dayanan bir hükümetin kurulması” isteklerini beyan etti. 1936-1939 döneminde Filistinliler hem Yahudilerle hem de İngilizlerle şiddetli çatışmalara girdiler. Bu çatışmalarda çoğunluğu Müslüman olmak üzere 2-3 bin öldü.

1937: Filistin’deki çatışmalarda birkaç İngiliz görevlinin ölmesi üzerine Arap liderlerin pek çoğu tutuklanarak sürgün edilirken Kudüs Müftüsü Hacı Emin el-Hüseyni Yüksek İslam Konseyi başkanlığından alındı.

İngiltere Hükümeti, Lord William Robert Peel başkanlığındaki Kraliyet Filistin Komisyonu’nu Filistin’e gönderdi. Her iki tarafında şirayetlerini dinleyen heyetin Temmuz 1937’de yayınladığı Peel Komisyonu Raporu; “Araplara ve Yahudilere bütün isteklerini vermekle meselenin çözülmeyeceğini” belirtiyor ve “Hangisi Filistin’i yönetecek?” sorusuna “Hiçbiri” cevabını veriyordu. Ardından da “Filistin’in ;Araplarla Yahudiler arasında taksimini” öngörüyordu. Bu nedenle Peel Raporu “Taksim Raporu” olarak da anılır.

Ağustos’ta toplanan 20. Siyonist Kongresi, Peel Raporu’nu tartışarak reddetti ve Yahudi Milli Yurdu’nun “Tarihi Filistin’in tamamını” (Ürdün dahil) kapsadığını hatırlattı.

Suriye/Bludan’da tertiplenen Arap Kongresi taksim planını reddetti.

1938: İngiliz Hükümeti bu kez Sir John Woodhead başkanlığında yeni bir inceleme komisyonunu Filistin’e gönderdi. Kasım ayında yayınlanan Woodhead Komisyonu Raporu; Filistin’i Arap Devleti, Yahudi Devleti ve İngiliz mandası olmak üzere üçe bölmeyi önerdi. Ancak, bizzat İngiliz Hükümeti bu taksimi kabul etmedi.

1939: İngiliz Hükümeti Şubat-Mart aylarında Filistinli Arapların ve Yahudilerin katılımıyla Londra’da bir konferans düzenlemeye çalıştıysa da sonuç alamadı ve Filistin’de kendi hazırlayacağı formülü tatbik karar verdi. İngiliz Sömürgeler Bakanı Malcolm McDonald tarafından hazırlanan ve resmi adı British Policy on Palestine olan 17 Mayıs 1939 tarihli belge (McDonald White Paper: McDonald Beyaz Bildirisi); “on yıl içinde Filistin’e bağımsızlık vermeyi, bunun için de Arapların ve Yahudilerin Filistin yönetimine katkılarını artırmayı” öngörüyordu. Ayrıca belge; “Nisan 1939’dan başlamak üzere 75.000 Yahudi’nin daha Filistin’e göç etmesine” izin veriyor, ancak toprak satın almalarını büyük oranda kısıtlıyordu. Bu plan, Arapların büyük bölümünce reddedildi; ancak Neşâşibî liderliğindeki Milli Savunma Partisi, planın milli isteklere ulaşmada “esas” olabileceği kararını aldı. Bağımsızlık ümidi bazı kırsal bölgelerde silahların teslim edilmesine kadar vardı. Filistinliler arasında tekrar bölünme yaşandı. Yahudiler de göç ve toprak satın alımına sınırlama getirmesi nedeniyle planı şiddetle reddettiler.

1 Eylül: II. Dünya Savaşı başladı. Hem Yahudiler hem de Araplar İngiltere’ye bağlılık bildirdiler. Aralık 1939’da Weizmann, Yahudi bürosunun bir Yahudi Tümeni oluşturmasını önerdi. Bu

teklif ertesi yıllarda İngiliz Hükümeti'nce prensip olarak kabul edildi ise de İngiltere'nin Yahudiler ve Araplardan oluşan Filistin birliği projesi nedeniyle yavaş ilerledi. Siyonistler, sadece Yahudilerden oluşan bir birlik kurulması için hem ABD'de hem de İngiltere'de kampanya başlattılar.

1940: 28 Şubat'ta yayınladığı bir yönetmelikle Filistin'de Yahudilere toprak satışına ilişkin sınırlamaları yürürlüğe koydu. Yahudi Ajansı İngiltere'yi şiddetle protesto etti. Bu tarihten sonra Yahudiler gözlerini ABD'ye çevirdiler.

1942: New-York'ta Biltmore otelinde yapılan Dünya Siyonist Teşkilatı'nın olağanüstü kongresinde 1942 Biltmore Programı olarak anılan belge kabul edildi. Bu program 1939 McDonalds Beyaz Bildirisi'nin tamamen geçersiz sayıldığını belirttiikten sonra; "Yahudilerin yurtsuzluk meselesi nihayi şekilde çözümlenmedikçe, zaferden sonraki dünya düzeninin barış, adalet ve eşitlik üzerine inşa edilemeyeceğini" söylüyor ve Filistin'in kapılarının Yahudilere açılmasını, göçün kontrolünün de Yahudi Ajansı'na verilmesini istiyordu.

1943: Sonbaharda yapılan ABD'deki bütün Yahudi hiziplerinin katıldığı Amerikan Yahudi Kongresi Biltmore Programı'nı onayladı.

1944: 20 Eylül: İngiliz Savaş Bakanlığı bir Yahudi Tugayı'nın oluşturulmasına yardımcı olmaya karar verdiler. Sonraları İtalya'da görev alan bu birliğe kendi bayrağını taşıma ve Yahudi ulusunu temsilen geçitte bulunma izni verildi. Tugayın bayrağı bu günkü İsrail bayrağıdır. Bir siyonist yazar; *"Manda yönetiminin önceden farkına vardığı gibi, Yahudi tugayını oluşturan eski askerler, gelecekteki İsrail ordusunun çekirdeğini oluşturdular ve İngiliz politikasının bir yenilgisi anlamına gelen Arap bozgununda belirleyici bir faktör oldular"* der.

1945-1946: ABD Başkanı Truman 31 Ağustos'ta İngiliz Dışişleri Bakanı Attlee'den Filistin'e 100.000 Yahudi mültecinin kabul edilmesini istedi ve göçün mali sorumluluğunu ABD'nin üstleneceğini bildirdi. 1946'da Truman, bu teklifini bir kez daha tekrarladı. Siyonistlerin diplomatik atakları sonucu, Filistin meselesinde nihai bir karar vermek üzere Anglo-Amerikan Tahkikat Komisyonu kuruldu. Komisyon çalışmaları, Filistin'in kantonlara ayrılmasını öngören gerçekleşmesi imkansız Morrison Grady Planı ile sonuçlandı. Planı kimse kabul etmedi.

1947: Manda yönetimine karşı siyonistlerin başlattığı yıpratma savaşı sonuç verdi ve İngiltere "mandater" olarak "başarısızlığını" kabul etti.

2 Nisan: İngiltere, Birleşmiş Milletler'den Filistin sorununu gündeme almasını talep etti.

29 Kasım: Toplanan BM Genel Kurulu, 33 lehte (ABD, Avustralya, Belçika, Beyaz Rusya, Bolivya, Brezilya, Çekoslovakya, Danimarka, Dominik, Ekvador, Filipinler, Fransa, Guatemala, Güney Afrika, Haiti, Hollanda, İsveç, İzlanda, Kanada, Kostarika, Liberya Lüksemburg, Nikaragua, Norveç,

Panama, Paraguay, Peru, Polonya, SSCB, Ukrayna, Uruguay, Venezüella, Yeni Zelanda), 13 aleyhte (Afganistan, Hindistan, Irak, İran, Küba, Lübnan, Mısır, Pakistan, Suriye, Suudi Arabistan, Türkiye, Yemen Yunanistan) ve çekimser (Arjantin, Çin, El-Salvador, Etiyopya, Honduras, İngiltere, Kolombiya, Meksika, Şili, Yugoslavya) oyla Filistin'in Gelecekteki Yönetimi başlıklı 181 sayılı ünlü Taksim Kararı'nı kabul etti.

BM Genel Kurulu Taksim Kararı'nı verdiği sırada Filistin'in durumu: Manda yönetimi boyunca devlet kurmak için gerekli siyasi, askeri ve ekonomik hazırlıklarını tamamlamış bulunan Siyonist harekete karşılık; güçsüzlüğü iyice belirginleşmiş, siyonist yıldırı hareketlerine maruz kalarak bunalmış çaresiz yerli Filistin halkı.

1948: 1 Ocak: İngiltere, yaptığı açıklamada; Filistin'i, belirlenen tarihten (1 Ağustos 1948) daha önce; 15 Mayıs 1948'de terk edeceğini duyurdu. Bu açıklama Siyonistlerin harekete geçmesi için bir işaret oldu.

Deir Yasin Katliamı: 8-9 Nisan'da, Menahem Begin yönetimindeki İrgun, Stern örgütleri ve Hanagah'ın desteğinde Kudüs yakınlarındaki Arap köyü Deir Yasin'i bastılar; kadınlar, çocuklar ve ihtiyarlar dahil olmak üzere 254 kişiyi katlettiler. Siyonistlerin bu tür saldırı ve katliamlarla hedefleri 15 Mayıs tarihinden önce mümkün olduğu kadar daha çok Arap'tan kurtulmak ve daha çok toprak elde etmekte.

15 Mayıs: Tel-Aviv'de toplanan Yahudi Milli Konseyi İsrail Devleti'nin kuruluşunu ilan etti. İsrail'in bağımsızlık ilanından tam onbir dakika sonra, ABD Başkanı Truman İsrail'i tanıdıklarını açıkladı. 17 Mayıs'ta da Sovyetler Birliği İsrail'i tanıdı.

İlk Arap-İsrail Savaşı: İsrail'in bağımsızlık ilanından birkaç saat sonra (15 Mayıs) Mısır, Ürdün, Suriye, Lübnan ve Irak kuvvetleri üç yönden Filistin'e girdiler. Savaş sonunda Mısır Gazze ve Birüssebi'yi; Ürdün Doğu Kudüs'ü ele geçirirken Akka dahil Filistin topraklarının %78'i İsrail'in eline düştü. 10 Haziran'da ateşkes yapıldı.

1949: 11 Mayıs: İsrail BM Üyeliğine kabul edildi.

1950: 23 Ocak: İsrail, başkentini Tel-Aviv'den Batı Kudüs'e taşıdı.

Sürgünde yaşayan Filistinlilerin Arap ülkelerine ve uluslararası kuruluşlara güvenlerini yitirmeleri ve kendi sorunlarını kendi güçleriyle çözmeleri gerektiğine inanmaları Filistin direnme hareketlerinin filizlenmesine yol açtı:

Kahire Fuad Üniversitesi'nde mühendislik öğrenimi yapmakta olan Yaser Arafat, arkadaşları Ebû İyad ve Ebû Cihad ile birlikte, 1950 başlarında Filistinli Öğrenci Birliği'ni oluşturdu.

24 Nisan: Batı Şeria Ürdün'e katıldı. Mısır da Gazze'yi kontrol altına aldı.

1951: 20 Temmuz: Ürdün Kralı Abdullah, 19 yaşındaki bir Filistinli tarafından öldürüldü.

10 Ekim: İsrail Mısır, Suriye, Lübnan ve Ürdün tarafından kabul edilen barış planını reddetti.

1952: Filistinli Hıristiyan George Habaş'ın başını çektiği bir grup Üniversite öğrencisi, Filistinli mültecilerin vatanlarından başka bölgelerde yerleşip kalmalarına karşı çıkmak amacıyla Beyrut'ta bir komite kurdu.

Mısır'da bir devrim yaparak işbaşına gelen Nasır, Batı aleyhtarı tutumuyla Arap dünyasında milliyetçilik rüzgarları estirdi ve Filistin mücadelesine hız kazandırdı.

BM Genel Kurulu Filistin sorununu gündeminden çıkardı; böylece Filistin meselesi bir "mülteci sorunu"na indirgenmiş oldu.

1953: 15 Ekim: İsrail kuvvetleri Ürdün sınırını geçerek Batı Şeria'daki Kibya köyünü bombaladı; 53 Filistinli katledildi.

1955: 28 Şubat: İsrail Gazze'ye saldırdı.

1956: Süveyş Kanalı: Mısır Devlet Başkanı Nasır'ın Süveyş Kanalı'nı millileştirmesi (26 Temmuz) üzerine başlayan gerilim, 29 Ekim-7 Kasım tarihleri arasında İsrail, Fransa ve İngiltere ile Mısır arasında savaşa dönüştü. Mısır büyük kayıplar verdi.

İsraili-Fransız-İngiliz ortak saldırısı sonucu Gazze'nin işgali sırasında başlayan Filistin direnişi, Filistin Milli Kurtuluş Hareketi'nin (el-Fetih) kuruluşunun ilk adımı oldu.

1957: Yaser Arafat mühendis olarak çalışma üzere Kuveyt'e gitti.

1958: 1 Şubat: Suriye ve Mısır Birleşik Arap Cumhuriyeti'ni oluşturdular.

1959: El-Fetih'in gizli hücrelerinin kuruluş kongresi 7 Ekim 1959'da Kuveyt'te yapıldı.

El-Fetih'in görüşlerini yansıtan aylık Filistinunâ dergisinin ilk sayısı 1959'da Beyrut'ta yayınlandı.

1962: Kuveyt'te yapılan bir toplantıda bütün Filistin direniş hareketleri el-Fetih adı altında birleştirildi.

16-17 Mart'ta İsrail kuvvetleri Suriye mevzilerine saldırdı.

1963: Eylül'de toplanan Arap Birliği Konseyi Ahmet el-Şukeyri'yi Filistin halkının temsilcisi olarak seçti.

1964: Filistin Kurtuluş Örgütü'nün Kuruluşu: 17 Ocak'ta Kahire'de toplanan ilk Arap Birliği Zirvesi; "Filistin halkı için sorunun çözümü yolunda sorumluluk verilme zamanı gelmiştir" kararını aldı. 29 Mayıs 1964'te Kudüs'te Filistin Milli Kongresi adıyla yapılan toplantıda Şukeyri'nin başkanı seçildiği Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) kuruldu. Eylül ayında İskenderiye'de toplanan Arap Zirvesi FKÖ'nün kuruluşunu kabul etti. FKÖ, siyasi ve mali olarak Arap Birliği'ne bağımlı bir örgüt olarak doğdu.

1965: Filistin Kurtuluş Örgütü'nün silahlı eylemlerini başlatan el-Âsifa (Kasırga) ilk bildirisini yayınladı.

1966: Suriye'de Şubat'ta yapılan bir darbe ile Baas Partisi'nin İsrail'e karşı sertlik yanlısı bir hizbi iktidarı ele geçirdi.

FKÖ lideri Şukeyri'nin Komünist Çin ve Vietnam'la sıkı ilişkileri ve Ürdün rejimine yönelik faaliyetleri nedeniyle 18 Temmuz'da Ürdün FKÖ ile ilişkilerini kesti.

1967: Altı Gün Savaşı: Suriye topraklarından İsrail'e yönelik fedayi eylemlerini bahane eden ve –Şimon Peres'in ifadesiyle– "on yıldır bu savaşa hazırlanan" İsraili 5 Haziran 1967'de Mısır, Suriye ve Ürdün'e saldırdı. İsrail, 6 günde Sina yarımadası, Golan tepeleri, Batı Şeria, Gazze ve Kudüs'ü işgal etti. Doğu Kudüs'te ilk Yahudi yerleşimi yaz aylarında başladı. İsrail'in Kudüs'te kendi kanunlarını uygulamaya başlaması İslam ülkeleri ve BM tarafından büyük tepkiyle karşılandı.

Filistin'den komşu ülkelere sığınan mültecilerin sayısı, 1967 Savaşı sonunda yurtlarını terkedenlerle birlikte 1.5 milyonu aştı. Bu mültecilerin 400.000'in üzerindeki en kalabalık bölümü Ürdün'deki kamplara yerleştirildi.

22 Kasım: BM Güvenlik Konseyi 242 No'lu Kararı'nı yayınladı. "Savaş yoluyla toprak elde edilmesinin kabul edilemeyeceğini" vurgulayan karar; "Son çatışmalarda işgal edilen topraklardan İsrail silahlı kuvvetlerinin çekilmesini" ve "mülteci sorununa adil bir çözümün bulunmasını" öngörüyordu.

1968: El-Fetih, ilk kez kendi adını kullanarak Ocak 1968'de 1 numaralı bildirisini yayınladı. Arap devletlerinin 1967 savaşındaki yenilgileri, elFetih'in FKÖ'deki ağırlığını artırdı ve Haziran 1968'de toplanan FKÖ Milli Kongresi, Şukeyri'nin yerine Yahya Hammuda'yı geçici başkanlığa getirdi. Kongre Filistin Milli Sözleşmesi'ni onaylayarak; "Silahlı mücadele, Filistin'in kurtuluşunun tek yoludur" esasını kabul etti.

21 Mart: İsrail ordusu ile Filistinliler arasında Karamah Savaşı yapıldı.

22 Temmuz: Roma'dan İsrail'e giden İsrail El-Al uçağı Filistinli gerillalarca Cezayir'e kaçırıldı. İsrail'in elindeki 15 Arap tutuklunun serbest bırakılması üzerine eylem sona erdi. Bu Filistinlilerin ilk uçak kaçırma olayıydı.

1969: Şubat: Toplanan Beşinci FKÖ Kongresi'nde Yaser Arafat hem Yürütme Kurulu başkanlığına hem de ordu başkomutanlığına seçildi.

18 Şubat: Filistinli kadın korsan Leyla Halit ve arkadaşları Züriç'den Tel-Aviv'e hareket edecek olan El-Al uçağına saldırıp büyük hasar meydana getirdiler.

Filistinli Hristiyan lider Nayef Hawatme liderliğinde Filistin'in Kurtuluşu İçin Demokratik Halk Cephesi kuruldu. 1974'te "Halk" kelimesi düşürülen Filistin Demokratik Kurtuluş Cephesi sol ve marksist çizgideydi.

21 Ağustos: İsrail, Mescid-i Aksa'yı yaktı ve caminin büyük bölümü harap oldu. Tüm İslam dünyasında İsrail'e karşı şiddetli protesto gösterileri yapıldı.

İlk İslam Zirvesi: El-Aksa yangını üzerine hareketlenen Müslüman ülkeler, Suudi Arabistan'ın gayretleriyle 22-25 Eylül 1969 tarihinde Fas'ın başkenti Rabat'ta bir araya geldiler. 25 İslam ülkesinin katıldığı Zirve; İsrail'in 1967 savaşında işgal ettiği yerlerden ve Kudüs'ten çekilmesini ve Kudüs'e Haziran 1967 öncesindeki 1300 yıldır devam eden statüsünün iadesi kararını oy birliği ile kabul etti. Bu zirve ile İslam Konferansı'nın temeli atılmış oldu.

1970-1971: Kara Eylül: Ürdün'deki hayli kalabalık Filistinli nüfusunun (1967 savaşı arifesinde; 1.300.000 Filistinli mültecinin 700.000'i Ürdün'de yaşıyordu) Haşimi egemenliğine gölge düşürür hale gelmesi ve Marksist George Habbash liderliğindeki Filistin'in Kurtuluşu İçin Halk Cephesi'nin saldırgan tutumu üzerine Ürdün kuvvetleriyle gerillalar arasında çatışmalar başladı. Ürdün ordusu Eylül ayında Filistin mülteci kamplarına saldırdı. On gün süren iç savaş (Kara Eylül) ve Temmuz 1971'deki çatışmalar sonucu binlerce Filistinli öldü, binlercesi de ya Ürdün nehrini geçerek İsrail'in eline düştü, ya da Suriye ve Lübnan'a göç etti.

1973: Yom Kippur Savaşı: 6 Ekim 1973'te Mısır ve Suriye kavvetleri İsrail'e iki koldan ani bir saldırı düzenlediler. Ağır kayıplara uğrayan İsrail kuvvetleri 10 Ekim'de duruma hakim olarak kaşı taarruza geçtiler. Irak, Ürdün ve Suudi Arabistan kuvvetleri Suriye'ye yardıma geldilerse de sonuç alamadılar. 22 Ekimde Mısır-İsrail, 24 Ekimde de Suriye-İsrail arasında ateşkes yürürlüğe girdi.

Petrol Ambargosu: 26-28 Kasım tarihleri arasında Cezayir'de toplanan Arap Birliği, İsrail işgal ettiği yerlerden çekilinceye ve Filistin halkının hakları sağlanıncaya kadar petrolün bir silah olarak kullanılmasını içeren "Arap Petrol Politikası Hakkında Karar"ı kabul etti. Karar; İsrail'i destekleyen bütün bu ülkeler petrol ambargosu uygulamayı ve petrol üreten Arap ülkelerinin, gelirleri dörtte bir

azalınca kadar petrol üretimini kısmalarını öngörüyordu. 1973 yılı içinde Avrupa ülkelerini ciddi biçimde etkileyen petrol ambargosu Mart 1974'te sona erdi.

1974: 26 Ekim: Arap Birliği Zirvesi: Rabat'ta toplandı. Üç gün süren zirvede Ürdün dahil tüm Arap ülkeleri FKÖ'yü Filistin'in tek meşru temsilcisi olarak tanıdı.

13 Kasım: BM, Filistinlilerin kendi kaderlerini tayin hakkını ve özgürlük hakkını tanıdı. Ayrıca FKÖ gözlemci statüsü kazandı ve Arafat BM Genel Kuru'nda ilk kez kürsüye çıktı.

1975: 8 Nisan: Lübnan ordusu ile Filistinli gerillalar arasında iç savaş başladı.

17 Ağustos: bir FKÖ heyeti, destek sağlamak ve büro açmak için Ankara'ya geldi.

1976: Ocak ayında BM Güvenlik Konseyi FKÖ'ye oturumlara katılabilme hakkı tanıdı.

İsrail işgali altında yaşayan Filistinliler tarafından 30 Mart 1976'da Celile Toprak Günü gösterisi düzenledi. Gösteri şiddet kullanılarak bastırıldı ve 6 kişi öldü.

13 Nisan: Batı Şeria'da Belediye seçimleri düzenlendi. Seçimleri FKÖ adayları açık farkla kazandı.

20 Haziran: Suriye ordusu Lübnan'a girerek FKÖ'ye geniş çaplı bir müdahalede bulundu.

6 Eylül: FKÖ Arap Birliği'ne tam üye oldu.

1977: Filistin Ulusal Konseyi'nin 13. Toplantısı 12 Mart 1977'de Kahire'de toplandı. Toplantıda Filistin'in geri kalan yerlerinde bağımsız Filistin Devleti kurulması fikri kabul edildi.

İsrail'de yapılan seçimleri Menahem Begin başkanlığındaki Likud Partisi kazandı (17 Mayıs 1977). Böylece İsrail'de sağ, ilk defa iktidara geldi. Hükümet Programı'nda şu ifade yer aldı: "Hükümet, Anavatan topraklarında, kent ve kır bölgelerine (Yahudi) yerleşimi(ni) planlayacak, teşvik edecek ve kuracaktır." Tarım Bakanı Ve Yerleşmelerle ilgili Bakanlıklar arası Komite Başkanı Ariel Şaron, 20 yıl içerisinde 2 milyon Yahudi'in bölgelere yerleşimini tasarlayan bir plan ortaya koydu.

1 Ekim: ABD ve SSCB tarafından hazırlanan Ortadoğu Barış Deklarasyonu FKÖ tarafından desteklendi. Deklarasyon İsrail'in 1967'de işgal ettiği topraklardan çekilmesini öngörüyordu.

Mısır Devlet Başkanı Enver Sedat, İsrail Başbakanı Menahem Begin'le 19-21 Kasım 1977'de İsrail işgali altındaki Kudüs'te; 25-26 Aralık 1977'de de İsmailiye'de görüştü.

1978: 14 Mart: İsrail Güney Lübnan'ı işgal etti.

Camp David Antlaşması: 17 Eylül 1978'de Beyaz Saray'da Mısır, İsrail ve ABD arasında imzalanan Camp David Antlaşması; İsrail'in Sina'dan çekilmesini, Batı Şeria ve Gazze'nin özerk yönetime kavuşması ve 5 yıllık bir geçiş sürecinin ardından Mısır, İsrail ve Ürdün arasında yapılacak müzakerelerle nihai statüsünün belirlenmesini ve Filistin meselesinin ilgili ülkeler ve Filistin halkının temsilcilerinin katılacağı müzakerelerde çözümlenmesini öngörüyordu.

Arap Birliği Zirvis Camp David Antlaşması'nı kınadı.

31 Ekim: İsrail Kabinesi, Batı Şeria'da 430, Şeria vadisinde 200, Golan tepelerinde 200 yeni Yahudi yerleşim yerinin inşasına karar verdi.

1979: Yahudi Yerleşim Merkezleri: BM Güvenlik Konseyi kararıyla kurulan konuyla ilgili bir komisyon raporuna göre: "1967 işgali ardından 1979 Mayıs'ına kadar İsrail, işgali altındaki bölgelerde toplam 133 yerleşim merkezi kurmuştur; bunların 79'u Batı yakasında, 29'u Golon tepelerinde, 7'si Gazze şeridinde ve 18'i de Sina'da bulunmaktadır. (...) 1977'de (Begin) hükümetinin işbaşına gelmesinden bu yana sadece Batı yakasına yerleşenlerin sayısı 3.200'den 17.400'e yükselmiştir. Bu miktar, şu sıra sayıları yaklaşık 80.000'i bulan Kudüs'te yerleşenleri içine almış değildir." (1980'den itibaren Şaron komitesi yerleşim politikasına hız vermiş, Kasım 1982'de Batı yakası ve Gazze'deki yerleşim merkezlerinin sayısı 204 olmuş; Kasım 1983'te ise 63 yeni merkezin daha kurulmakta olduğu görülmüştür.)

26 Mart 1979 Mısır-İsrail Barışı: Beyaz Saray'da Başkan Carter, Başkan Enver Sedat ve Başbakan Menahem Begin tarafından 9 maddelik Barış Antlaşması imzalandı. Buna göre; İsrail Sina'dan çekiliyor, Sina silahsızlandırılıyor, Gazze-Mısır sınırı belirleniyor, Mısır ile İsrail arasında nihai barış durumuna geçiliyordu.

29 Temmuz: İsrail, Bölünmez ve Parçalanamaz Kudüs'ü başkent ilan eden bir yasayı kabul etti.

1981: 7 Temmuz: İsrail Beyrut'u bombaladı.

6 Ekim: Mısır Devlet Başkanı, Enver Sedat öldürüldü.

14 Aralık: İsrail, Golan tepelerini ilhak etti.

1982: 25 Nisan: İsrail Sina'dan çekilme işlemi tamamladı.

6 Haziran: İsrail Lübnan'ı işgal etmeye başladı. Eylül ayında FKÖ Beyrut'tan çekilmek zorunda kaldı. FKÖ birliklerini Sudan'a taşıdı.

Arap Birliği Zirvesi, 9 Eylöl 1982’de tüm bölge ölkelerinin barış içinde yaşaması için, FKÖ’nün “Filistin halkının tek meşru temsilcisi olduğunun ve bağımsız Filistin Devleti’ni kabul edilmesinin şart olduğunu, nihayi karar tasarısı olarak kabul etti.

14 Eylöl: Lübnan Devlet Başkanı Beşir Cemayel bir suikast sonucu öldüröldü.

15 Eylöl: İsrail Batı Beyrut’a girdi.

Sabra ve şatilla Katliamı: 18 Eylöl 1982 Filistin mülteci kampları şabra ve şatilla’ya İsrail desteğindeki Falanjistler tarafından kanlı bir saldırı düzenlendi. Saldırı sonucunda 600 Filistinli ölrken, 1800 Filistinlinin kayıp olduğu açıklandı. Filistin kaynakları hiçbir iz bırakmadan kaybolan sivillerin Falanjist milisler ve İsrail askerleri tarafından öldüröldükten sonra gizlice gömüldüğünü iddia ettiler.

20 Eylöl: Ürdün Kralı Hüseyin, Ürdün-Filistin Konfederasyonu teklif etti.

1983: Yaser Arafat gizlice Lübnan’a girdi. Kuşatılmış olan birliklerinin başına geçti. Uluslararası müdahale sonucu Filistinliler Lübnan’a terk etti.

1984: 27 Mart: El-Fetih, FHCP, DFLP ve CPP arasında Aden’de uzlaşma sağlandı.

23 Temmuz 1984 İsrail’de seçimler yapıldı ve Ulusal Birlik Hükümeti oldu.

1985: 11 şubat: Ürdün Kralı Hüseyin ve FKÖ lideri Yaser Arafat Ürdün-Filistin Anlaşması diye bilinen katılma deklarasyonunu kabul etti.

1 Ekim: Tunus’taki FKÖ karargahlarına hava saldırısı düzenledi. Saldırı sonucunda 70 kişi öldü.

1987: Filistin Ulusal Konseyi 20 Nisan 1987’de Cezayir’de toplandı. 6 gün süren toplantıda El/Fetih, FHCP, DFLP ve CPP’nin tekrar FKÖ adı altında birleşmesi kararı alındı.

1 Aralık: İsrail işgali altındaki bölgelerde Filistinliler intifada hareketi başlattılar.

1988: 16 Nisan: FKÖ ikinci komutanı Ebu-Cihad İsrail askerleri tarafından evinde öldüröldü.

31 Temmuz: Ürdün Kralı Hüseyin, Batı şeria’nın dedesi Abdullah tarafından 1950 yılında Ürdün topraklarına katıldığını ve bu ölkenin yasal ve idari parçası olduğunu söyledi.

15 Kasım: Cezayir’de toplanan Filistin Ulusal Konseyi, Filistin Devleti’ni ilan etti.

13 Aralık: FKÖ lideri Yaser Arafat BM Genel Kurulunda yaptığı konuşmada Filistin Ulusal Konseyi’nin 12 Kasımda aldığı Filistin Devleti kararını tekrarladı.

15 Kasım: BM, Filistin Devletini tanıdı.

1989: 8 Nisan: İsrail Devlet Başkanı İzak Şamir, işgal altındaki topraklarda yapılacak seçimleri merkeze alan dört aşamalı bir plan önerdi.

16 Mayıs: İsrail, Filistin Devletini tanımadığını açıkladı.

1990: 20 Haziran: Ocak ayında başlayan Sovyet Yahudilerinin İsrail'i göçü (yıllık 200.000 kişiye ulaşmıştı) Filistinliler ile İsraililer arasında büyük sorun oldu. Filistinli bir komando grubu İsrail'e girmeye kalkıştı. ABD Başkanı Bush bu olaydan dolayı ABD-Filistin görüşmelerini askıya aldı.

8 Ekim Kudüs'te Mescid-i Aksa'da katliam (18 ölü 150 yaralı). İsrail BM soruşturma komisyonunun işbirliği teklifini reddetti.

1991: 15 Ocak: Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) ikinci komutanı Ebu-İyad (Salah Halef), danışmanı Ebu Muhammed ve FKÖ güvenlik şefi Hayil Abdülhamid bir suikast sonucu öldürüldüler.

11 Mart: ABD başkan yardımcısı James Baker, Körfez Savaşı'ndan sonra Kudüs'e ilk ziyaretini gerçekleştirdi. Takiben İsrail, 2 Ağustos 1990'daki barış konferansının ilkelerini kabul etti.

18 Ekim: Filistin Ulusal Konseyi ile 3 Ekim'de görüş birliğine varmasının ardından James Baker Sovyet Başbakan yardımcısı ile beraber 30 Ekim'de Madrid'te "İsrail ile Arap ülkeleri arasında barış konferansı" yapılacağını Kudüs'te açıkladı.

1967'de kesilen İsrail SSCB diplomatik ilişkileri yeniden kuruldu.

30 Ekim: ABD Başkanı Bush ile SSCB lideri Gorbacov'un Madrid konferansını açmalarından sonra 3 Kasım'da İsrail ve Arap komşuları arasında ilk karşılıklı görüşmeler başladı. Filistin Birleşik Ürdün Filistin delegasyonunun parçası olarak görüşmelere katıldı. Görüşmeler bir çok sorunlarla Aralık ve Şubat aylarında da devam etti. Çok yönlü görüşmeler 28 Ocak 1992'de Moskova'da başladı.

1993: 20 Ağustos: İsrail ve FKÖ temsilcileri Oslo Anlaşması'nı imzaladılar. Anlaşma; İsrail'in en geç beş yıl içinde İsrail'in Batı Şeria ve Gazze bölgesinden çekilmesini ve geçici Özerk Filistin yönetiminin seçimler sonucu oluşturulmasını öngörüyordu. Batı Şeria ve Gazze'de eğitim, kültür, sağlık, sosyal refah, vergilendirme ve turizm işleri, anlaşmadan sonra Filistin yönetimine bırakılıyor. Filistin meclisi ve polis gücü kuruluyordu.

13 Eylül: İshak Rabin ve Yaser Arafat arasında Washington'da imzalanan Filistin Özerklik İlkeleri Deklarasyonu ile 5 yıllık bir süre içerisinde Gazze ve Eriha'da "Özerk Filistin Devleti" kurulması kararlaştırıldı.

1994: 25 Şubat: Yahudi yerleşimci Baruch Goldstein Halil İbrahim Camii'nde 29 Filistinliyi öldürdü.

29 Şubat: İsrail ve FKÖ Paris'te ekonomik ilişkiler protokolünü imzaladı.

4 Mayıs: İsrail Devlet Başkanı İzhak Rabin ile FKÖ lideri Yaser Arafat arasında İsrail-Filistin İlkeleri Deklarasyonu'nu tamamlayıcı düzenlemeler içeren Kahire Anlaşması imzalandı.

1 Temmuz: Arafat Filistin'e geldi.

26 Ekim: İsrail ve Ürdün arasında Barış Antlaşması imzalandı.

1995: 28 Eylül: II. Oslo Anlaşması (İsrail-Filistin Geçici Anlaşması) Washington'da imzalandı. Arafat ve İzak Rabin'in imzaladığı anlaşmaya gözlemci olarak ABD Başkanı Clinton, Ürdün Kralı Hüseyin ve Mısır Devlet Başkanı Hüsnü Mübarek katıldılar.

4 Kasım: İsrail Başbakanı İzak Rabin aşırı sağcı öğrenci Yigal Amir tarafından öldürüldü. İzak Rabin'in yerine Şimon Perez geldi.

1996: FKÖ lideri Yaser Arafat, 20 Ocak 1996'da yapılan seçimler sonunda Filistin Özerk Yönetimi'nin başkanı seçildi ve taraftarları 80 sandalyeli Yürütme Konseyi'nde üçte iki çoğunluk sağladı.

3-4 Mart: Hamas saldırısı sonucu Kudüs ve Tel-Aviv'de 33 İsraili öldü.

18 Nisan 1996'da İsrail Başbakanı Şimon Perez Lübnan'a karşı "Gazap Üzümleri" operasyonunu başlattı. Güney Lübnan'daki Kana BM mülteci kampında 98 sivil İsrail saldırısı sonucu öldürüldü. 27 Nisan'da ateşkes ilan edildi.

24 Nisan: Filistin Ulusal Konseyi ilk defa Filistin'de yaptığı kongresinde Kuruluş Bildirgesi'ndeki İsrail'in varolma hakkıyla bağdaşmayan maddeleri kaldırdı.

1 Mayıs: Yaser Arafat ABD Başkanı Clinton'la Beyaz Saray'da görüştü.

29 Mayıs: İsrail Seçimlerini Benjamin Netanyahu liderliğinde aşırı sağ ve dinci partilerden oluşan sağ koalisyon kazandı.

27 Eylül: Kudüs belediye başkanı Kubbetü's-Sahra'nın altında tünel açtırdı. Bu olay neticesinde İndifada şiddetlendi: 3 gün süren olaylar bütün Filistin topraklarına yayıldı ve 76 kişi öldü.

Yaser Arafat, İsrail Cumhurbaşkanı Ezer Weizman'ın daveti üzerine 8 Ekim 1996'da İsrail'e ilk resmi ziyaretini gerçekleştirdi.

15 Aralık: Kesilen İsrail-Suriye barış görüşmelerinin 2000 yılında Washinton'da devam etmesi kararı alındı.

1997: 17 Ocak: İsrail ile Filistin yönetimi arasında "Sivil güçlerin ve sorumlulukların Filistin tarafına devrini" içeren (El-Halil'in yeniden konuşlandırılmasına ilişkin) protokol imzalandı. Protokol gereği El-Halil'den İsrail çekildi.

25 Şubat: İsrail hükümeti Kudüs'ün işgal edilmiş Arap bölgesinde yer alan Har Homa'yı Yahudi yerleşimcilere vereceğini açıkladı. Oslo kararlarına aykırı olmasına rağmen ABD, BM Güvenlik Konseyi'nin İsrail'in projeden vazgeçmesini isteyen kararını veto etti.

25 Eylül: Filistin polisi Hamas'la ilişkisi olan 6 büroyu ve kuruluşu kapattı. Aynı gün Hamas siyasi büro şefi Halid Meşal'e Ürdün'de suikast girişiminde bulunuldu.

1 Ekim: Ürdün'ün baskısıyla İsrail, Hamas'ın dini lideri Şeyh Ahmed Yasin'i serbest bırakmak zorunda kaldı.

1998: 14 Mayıs: Filistinliler İsrail Devleti'nin kuruluşunun 50. yıldönümünde protesto gösterileri sırasında İsrail ordusuyla çıkan çatışmalarda 9 Filistinli öldürüldü. 1200 Filistinli yaralandı.

21 Haziran: İsrail hükümeti Netanyahu'nun Büyük Kudüs planını onayladı. Filistinlilerin itirazıyla karşılanan projede, Kudüs'ün batısındaki Yahudi yerleşim birimlerinin Kudüs belediyesine katılmasının yanı sıra sadece eski kenti değil, Batı Şeria'daki yerleşim yerlerini de yetkisi altına alacak bir "süper belediye" oluşturulması öngörülmüyordu.

BM Genel Kongresi 7 Temmuzda Filistin delegasyonuna süper gözlemci statüsü verdi.

BM Güvenlik Konseyi, 13 Temmuzda İsrail'i Büyük Kudüs planından vazgeçmeye çağırdı.

23 Ekim: İsrail ile Filistin arasında Wye River Memorandumu imzalandı. Buna göre İsrail, Filistin polisininin barış süreci aleyhindeki hareketlere uyguladığı baskıları artırması karşılığında Batı Şeria'daki diğer %13'lük toprağı Filistin Yönetimine üç ay içinde devretmeyi kabul etti. Bu toprakların %1'inin tamamen Filistin yönetiminde, geri kalan %12'sinin İsrail'le ortak yönetilmesi karara bağlandı.

24 Kasım: Gazze uluslararası havaalanı açıldı.

13 Aralık: Bill Clinton Filistin'i ziyaret eden ilk ABD başkanı oldu. Olağanüstü güvenlik önlemleri altında gerçekleşen ziyaret bağımsızlığını ilan etmek isteyen Filistin Yönetimi'nde coşku yarattı.

18 Aralık: ABD ve İngiliz kuvvetleri Irak'ı bombalarken İsrail Hükümeti Wye River Memorandumu'nu uygulanmasını askıya aldığını açıkladı.

İsrail Parlamentosu 81'i karşı 30 oyla kendisini feshetti (21 Aralık 1998) ve 17 Mayıs 1999'da yeniden seçim kararı alındı.

1999: 25 Martta AB Devlet ve Hükümet Başkanları Berlin Toplantısında, Filistinlilerin devlet ihtimalini de içeren daimi ve kısıtlanmamış kendi kaderini tayin hakkını onayladı.

13 Mayıs 1993 İlkeler Deklarasyonu'nda Filistin'in özerkliği için verilen süre 4 Mayıs 1999'da sona erdi. ABD Başkanı Clinton, Batı Şeria ve Gazze'nin daimi statüsü görüşmelerinin bir yıl içinde sonuçlanacağı garantisini bir mektupla Yaser Arafat'a bildirdi. Clinton'ın tüm sorumlulukları üstlenmesi üzerine, Filistin Merkez Konseyi bağımsız Filistin Devleti'nin ilanını ertelemek konusunda Clinton'la görüş birliğine vardı.

17 Mayıs: İsrail'de parlamento seçimleri yapıldı. İşçi Partisi lideri Ehud Barak, Likud lideri Benjamin Netanyahu'yu %56'ya %44 oyla yenilgiye uğrattı.

4 Eylül: Şarm el-Şeyh'te Filistin lideri Yaser Arafat ile İsrail Başbakanı Ehud Barak tarafından imzalanan Memorandumla Wye River Memorandumu'nun İsrail ordusu ile ilgili uygulamaları için yeni bir takvim çıkarıldı. Bu memoranduma göre Gazze şeridiyle Batı Şeria arasında iki güvenli geçiş bölgesi açılması, daha çok mahkumun serbest bırakılması ve üzerinde anlaşılan tüm daimi statülerle ilgili konuların en geç 13 Eylül 2000 tarihine kadar sonuçlandırılması karara bağlandı.

5 Eylül: İsrail hükümeti Şarm el Şeyh Anlaşmasını onayladı.

13 Ekimde Başbakan Ehud Barak'la önde gelen Yahudi yerleşimci örgütleri, Netanyahu zamanında kurulan toplam 42 illegal yerleşim bölgesinin 10'unun sökülmesi konusunda anlaşıldılar.

2000: İsrail Başbakanı Ehud Barak, ilk kez Kudüs'ün Filistin ve İsrail'e ait iki başkent olabileceğini dile getirdi.

10 Ocak: Nihai görüşme statüleri Ramallah'ta başladı.

11 Temmuz: ABD arabuluculuğunda Camp David Zirvesi başladı.

28 Eylül: İsrail Savunma Bakanı Şaron'un bin kişi ile Harem-i Şerif'e girmesi büyük tepkilere neden oldu. Mescid-i Aksa İntifadası başladı.

29 Eylül: Kudüs'ün Harem-i Şerif bölgesinde Cuma namazından sonra Filistinlilerle İsrail polisi arasında çıkan çatışmalarda 19 Filistinli hayatını kaybetti. Olaylar diğer kentlere yayıldı ve şiddetlendi.

16 Ekim: Şarm el-Şeyh Zirvesi Arafat, Barak, Bill Clinton ve BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın katılımıyla başladı. Barış görüşmelerinin devamı için anlaşmaya varıldı.

13 Kasım: İsrail, Filistin yönetimi topqraklarına insani yardım dışındaki malların giriş çıkışını yasakladı.

20 Kasım: Gazze'de bir İsrail otobüsüne bombalı saldırı düzenlendi. İki kişi öldü.

2001: 28 Şubat: Mısır'ın Taba kentindeki İsrail Filistin görüşmeleri başarısızlıkla sonuçlandı.

6 Şubat: Başbakanlık seçimlerini Ariel Şaron kazandı.

19 Haziran: Radikal Yahudiler el-Halil'de biri 2,5 yaşında çocuk, üç kişi öldürdü.

9 Ağustos: Hamas'ın bir restorana düzenlediği saldırıda 16 kişi öldürüldü.

9 Eylül: Filistinlilerin üç farklı bölgede düzenledikleri saldırıda yedi kişi öldü, 42 kişi yaralandı. İsrail, Filistinli bakanı kaçırdı.

12 Eylül: Cenin'i bombalayan İsrail 9 Filistinliyi öldürdü.

15 Ekim: Ariel Şaron hükümetinin askeri güçleri bir süredir fiilen işgal altında tuttuğu el-Halil kentinden çekme ve Filistinlilere yönelik ambargoyu gevşetme kararı hükümet krizi yarattı. Aşıcı sağcı iki parti yedi partili koalisyonundan çekildi. Hükümetin şahin kanadı Ulusal Birlik ve Evimiz İsrail partilerinin liderleri Avigdor Lliberman ve Rehavam Ze'evi hedeflerinin hükümet değil, Filistin-İsrail barış görüşmelerini yeniden başlatmayı hedefleyen Amerikan yönetimi olduğunu açıkladı.

17 Ekim: İsrail-Filistin barış anlaşmalarına karşı çıkan Ulusal Birlik Partisi Genel Başkanı Rehavam Zeevi, uğradığı silahlı saldırı sonucu öldü. Saldırıyı Filistin Halk Kurtuluş Cephesi üstlendi. 19 Ekimde, suikastı üstlenen (FHKC)'nin 23 üyesi Ramallah'ta tutuklandı.

20 Ekim: İsrail tankları Tulkarem ve Kalki'ya girdi, 8 Filistinli öldürüldü.

28 Ekim: İsrail ordusu Filistin denetimindeki Beytullahim ve Beyt Jala'dan çekildi.

İngiltere Başbakanı Tony Blair, 31 Ekimde Ortadoğu turuna çıktı. Blair'in ilk durağı ABD'nin "terörizme destek veren ülkeler" listesindeki Suriye oldu. 30 yıldır bu ülkeyi ziyaret eden ilk Britanya Başbakanı olan Blair, Suriye Devlet Başkanı Başar Esad'dan İsrail'e karşı Filistinli örgütlere verdiği desteği kesmesini istedi. Esad bu talebe "Vatanı kurtarmak için direniş uluslararası bir hakttır" cevabını vererek, "terörist" diye nitelenen Filistinli grupların direnişlerinin meşru olduğunu savundu.

1 Kasım: İngiltere Başbakanı Tony Blair “Filistin devleti olmalı” yolundaki görüşünü tekrarladı. Blair, İsrail Başbakanı Ariel Şaron ile görüşmesinin ardından, bölgede barışın anahtarının İsrail’in güvenliğinin sağlanması ve İsrail ile yan yana bir Filistin devleti olduğunu söyledi.

19 Kasım: 1982 yılında yaşanan Sabra ve Şatila katliamından kurtulan Filistinlilerin suç duyurusu üzerine Belçika, katliamın mimarı olarak gösterilen İsrail Başbakanı Şaron’u ifade vermeye çağırdı.

23 Kasım: İsrail helikopterlerinin roketli saldırısında Hamas’ın askeri liderlerinden Mahmud Ebu Hanud öldürüldü. Ertesi gün Ebû Hanud için Batı Şeria ve Gazze’de yapılan törenlerde bir araya gelen onbinlerce Filistinli, intikam yemini etti.

1 Aralık: Kudüs ve Hayfa’da meydana gelen dört patlamada 26 kişi öldü, 220 kişi yaralandı. Saldırığı Hamas üstlendi. İsrail hükümeti, Arafat’ı saldırıdan sorumlu tuttu. İsrail, bu olaya şiddetli bir karşılık vereceğini belirtti.

2 Aralık: Kudüs ve Hayfa’da gerçekleştirilen bombalı saldırılara misilleme için harekete geçen İsrail, Gazze ve Batı Şeria’ya saldırdı. Birçok eve füze isabet ederken, Filistin lideri Yaser Arafat’ın Ramallah’taki karargâhı tahrip edildi.

8 Aralık: İsrail tankları Arafat’ın Ramallah’taki karargahını kuşattı.

12 Aralık: Batı Şeria ve Gazze’de düzenlenen ve 10 kişinin öldüğü iki intihar saldırısının ardından İsrail F-16 savaş uçakları Filistin topraklarını bombaladı.

13 Aralık: İsrail Güvenlik Kabinesi, Arafat’la tüm ilişkinin kesilmesi kararı aldı ve saldırı dalgasının doğrudan sorumlusu olmakla suçladı.

14 Aralık: Arafat Filistin televizyonundan “İntihar saldırılarını ve şiddeti durdurun” çağrısı yaptı; Hamas çağrığı kabul etti.

24 Aralık: Ramallah’taki karargahından çıkamayan Arafat’ın Noel ayını için Beytullahim’e gitmesine izin verilmedi.

2002: 27 Ocak: Kudüs’te ilk kez bir Filistinli kadın gerilla intihar eylemi yaptı; 40 kişi yaralandı.

12 Şubat: İsrail askerleri Ramallah’ta bir İtalyan gazeteciyi öldürdü; bazı gazeteciler de yaralandı.

8 Mart: İsrail askerleri 8 Mart Cuma günü 40 Filistinliyi öldürdüler. (1987’den bu yana en büyük kayıp: Kanlı Cuma)

11 Mart: İsrail ordusu 100 tank eşliğinde Ramallah'a girdi.

29 Mart: arafat'ın Ramallah'taki karargahı İsrail tanklarıyla kuşatıldı.

31 Mart: Türkiye İsrail'e Tank modernizasyonu ihalesin anlaşmasını imzaladı.

30 Mart: İsrail Arafat'ın karargahına girdi. Ramallah işgal altında.

31 Mart 2002: ABD Başkanı, "İsrail'in savunmasını anlıyor ve saygıyla karşılıyorum" deyip Arafat'a yüklendi.

1 Nisan: İsrail Ramallah'ı yakıp yıktı.

2 Nisan: İşgal Batı Şeria'nın tamamına yayılıyor. İsrail tank ve helikopterleri Hz. İsa'nın doğum yeri Beytüllahim'deki kiliselere saldırdı.

3 Nisan: İsrail işgali genişletiyor. Beş önemli Filistin kenti işgal edildi. Nablus ve el-Halil sırada.

4 Nisan: Başbakan Ecevit, İsrail yönetiminin, "dünyanın gözleri önünde soykırım yaptığını" söyledi.

5-11 Nisan: Filistin kentlerinde İsrail katliam yapıyor. Erkekler toplanıp elleri bağlanarak bilinmeyen yerlere götürülüyor.

11 Nisan: Şaron'un danışmanı Shaval, Ecevit'in "İsrail Filistinliler'e karşı soykırım uyguluyor" sözlerine, "eğer Ecevit biraz daha düşünerek konuşsaydı şu özdeyişi hatırlardı: "Camdan evde oturan başkasına taş atmamalı"

12 Nisan: Cenin'de katliama tanık olan Fransız gazeteci, İsrail askerlerinin öldürdükleri Filistinlileri çukurlara doldurup üzerlerini betonla kapattığını anlattı.

13 Nisan: Cenin'de katliam yapıldığı iddialarını reddeden Şaron yönetimi "toplu mezar kazıldığı" gizlemedi.

13 Nisan: ABD bastırınca Arafat, canlı bomba saldırılarını "Terörist Eylem" diye niteledi ve açıkça kınadı.

14 Nisan: Arafat ile ABD Dışişleri Bakanı Povell silahların gölgesinde 3 saat görüştü. Povell üç şey istedi: "Terörü kontrol altına al, barış planına sadık ol, bu son barış umuduna sahip çık".

15 Nisan: İsrail ve ABD gizlemek istese de Cenin sokakları, cesetten geçilmiyor.

15 Nisan: İsrail'in Filistin topraklarından çekilmesi ve ateşkes hedefiyle bölgeye giden ABD Dışişleri Bakanı sonuç almadan Lübnan ve Suriye'ye geçti.

16 Nisan: İsrail'in Cenin'deki operasyonunun tüyler ürperten sonuçları ortaya çıktı: Bütün kent yerle bir edilmiş enkaz altında yüzlerce ceset var, İsrail askerleri ise yardım malzemelerini kente sokmuyor.

17 Nisan: Cenin'de yıkıntılar altında hala kurtarılmayı bekleyen insanlar var.

18 Nisan: İsrail, Cenin'den çıktı. Filistinliler, yıkıntılar arasından cesetlerini topluyor.

19 Nisan: Cenin'de kampı gezen BM Ortadoğu Temsilcisi Lorsen "Cenin'de herşey yıkılmış, sanki bir deprem olmuş" ifadelerini kullandı.

19 Nisan: Şaron'un vahşice katliamlarıyla haritadan silinen Cenin'de enkazların altında "bizi kurtarın" çığlıkları yükseliyor. Ölü ve kayıpların sayısı binlerle ifade ediliyor.

19 Nisan: İsrail'in Cenin'de yaptığı katliamı, Arap ülkeleri BM Güvenlik konseyine getirdi, ancak Şaron destekçisi ABD Başkanı Bush, tasarımı engelledi.

21 Nisan: İsrail Başbakanı "Operasyonun ilk bölümü başarıyla bitti" dedi.

25 Nisan: BM Sekreteri Kofi Annan, BM heyetinin Cenin'e gitmesini İsrail engeli yüzünden ertelerken, 27 Nisanda bölgeye gelebileceğini söyledi.

26 Nisan: Önce Arafat, sonra Şaron'la biraraya gelen Yunan Dışişleri Bakanı, Papandreu ve Türkiye Dışişleri Bakanı Cem, barışçı çözüm için telkinlerde bulundu ve uluslararası konferans teklifini getirdi.

2 Mayıs: İsrail Arafat'ın karargahındaki kuşatmayı kaldırdı. Arafat 34 gün sonra ilk kez bina dışına çıkabildi.

8 Mayıs: Tel Aviv yakınındaki Rişon Litziyon kasabasında bir gece kulübünde gerçekleştirilen intihar eyleminde 16 kişi ölümlenirken 12'si ağır 55 kişi de yaralandı. Eylemi HAMAS'ın askeri kanadı üstlendi.

23 Mayıs: el-Aksa Şehitleri Birlikleri, Tel Aviv'in güneyindeki Rişon Litziyon ticari merkezine yönelik bir intihar eylemi gerçekleştirdi. Eylemde işgalcilerden iki kişi öldü 30 kişi de yaralandı.

27 Mayıs: Tel Aviv'deki Bitah Tekfa alışveriş merkezinde el-Aksa Şehitleri Birlikleri tarafından bir intihar eylemi gerçekleştirildi ve işgalcilerden 4 kişi ölümlenirken 6'sı ağır 50 kişi de yaralandı.

28 Mayıs: Batı Yaka'daki Nablus şehrinin yakınında bulunan Itamar yahadu yerleşim merkezine yönelik eylemde 3 İsraili öldürüldü, 2'si yaralandı.

30 Mayıs: İşgalciler gece yarısından sonra Batı Yaka'nın Tulkerem şehrini ve civarındaki Nuru Şems ve Belata mülteci kamplarını işgal ettiler. İşgal ve baskınlarda oldukça geniş çaplı bir tutuklama gerçekleştirildi ve 1500 genç bir gece içinde tutuklandı. Müteakip 3 gün içinde de Belata'da 15-45 yaş arası bütün erkekleri tutuklayarak esir kampları gibi kullanılan tutuklama merkezlerine götürdüler. Buradan 4 Haziran sabahından itibaren çekildiler.

3 Haziran: İsrail Cenin'e yeniden baskın düzenledi. Fakat Cenin'de direnişçiler işgalci saldırganlara karşı mücadele ettiler. Bu yüzden işgalcilerle Filistinliler arasında gerek Cenin şehrinin gerekse mülteci kamplarının giriş noktalarında şiddetli çatışmalar oldu. Üç saat süren çatışmalardan sonra işgalciler geri çekilmek zorunda kaldılar.

5 Haziran: Hayfa yakınındaki Mecdo kavşağında bir otobüste gerçekleştirilen intihar eyleminde 18 kişi ölürlen 50 kişi yaralandı. Otobüsün yolcularının çoğunu Tel Aviv'den Taberiye'ye giden askerler oluşturuyordu. Eylemi İslâmî Cihad Hareketi'nin askeri kanadı durumundaki Kudüs Seriyeleri üstlendi.

8 Haziran: Batı Yaka'nın el-Halil şehrinin kuzeyinde bulunan Halhul kasabası yakınındaki Kermi Nisor Yahudi yerleşim merkezine Filistinli militanlar saldırı düzenlemesi neticesinde 3 yerleşimci ölürlen 5 yerleşimci de yaralandı. Eylemin sorumluluğunu HAMAS'ın askeri kanadı üstlendi.

10 Haziran: Siyonistler Batı Yaka'daki Ramallah, el-Bire ve Bitonya şehirlerini yeniden işgal ettiler.

16 Haziran: Cenin'e 3 Haziran gecesi yaptıkları baskında başarısız olan İsrailGüvenlik kuvvetleri 16 Haziran gecesi 23.00'ten sonra yeni bir baskın düzenlediler. Sabaha kadar saldırılar düzenleyen işgalciler sabah şafakla birlikte çekildiler. Baskında işgalcilerle Filistinliler arasında şiddetli çatışmalar oldu.

18 Haziran: Kudüs'ün güneyinde bir otobüste gerçekleştirilen ve HAMAS'ın askeri kanadının üstlendiği intihar eyleminde işgalcilerden 18 kişi hayatını kaybederken 50 kişi de yaralandı.

19 Haziran: el-Aksa Şehitleri Birlikleri'nin Kudüs'ün kuzeyindeki Fransız tepesinde bir otobüste gerçekleştirdiği İntihar eyleminde 7 işgalci öldürülürken 40 kişi de yaralandı.

20 Haziran: Bir Filistinlinin Batı Yakası'nın kuzeyinde bulunan bir Yahudi yerleşim merkezine karşı düzenlediği eylemde 4 işgalci öldürüldü, birçok kişi de yaralandı. Eylemin sorumluluğunu Filistin Halk Kurtuluş Cephesi üstlendi.

24 Haziran: İşgalcilerin Gazze'nin Rafah kasabasında bir arabaya havadan roket fırlatmaları sonucu bazıları HAMAS'ın askeri kanadına mensup olan 6 kişi öldü, 10 kişi de yaralandı.

30 Haziran: İntihart eylemlerinin planlanmasında rol oynamasından dolayı HAMAS'ın dördüncü mühendisi olarak adlandırılan Muhanned et-Tahir işgalcilerle bir çatışma esnasında öldürüldü.

6 Temmuz: İşgalciler Batı Yakası'nın Eriha şehrine girdiler. Burası Siyonistlerin, Mart 2002'de şiddetlendirdikleri saldırılarında girmedikleri tek Batı Yakası şehriydi.

6 Temmuz: İşgalciler Batı Yakası'nın Nablus şehrine karadan ve havadan bomba yağdırdılar.

8 Temmuz: İslâmî Cihad'a bağlı Kudüs Seriyeleri'nin Cenin'deki komutanlarından Muammer Derağime, işgalci saldırganlar tarafından öldürüldü.

16 Temmuz: Batı Yakası'daki Emanuel Yahudi yerleşim merkezi yakınında yerleşimcileri taşıyan, İsrail'in DAN otobüs firmasına ait bir otobüsün pusuya düşürülmesi suretiyle bir eylem gerçekleştirildi. Bu bir intihar eylemi değil, otobüsün belli bir noktaya geldiği sırada bombaların patlatılması, sonra da üzerine otomatik silahlarla ateş edilmesi suretiyle gerçekleştirilen bir eylemdi. 11 yerleşimcinin öldüğü, onlarcasının da yaralandığı eylemi HAMAS'ın askeri kanadı üstlendi.

17 Temmuz: Emanuel yerleşim merkezi eylemini gerçekleştiren direnişçiler ertesi günün sabahı işgalcilerle çatışmaya girdiler. Çatışmada işgalcilerden bir subay öldürüldü, biri ağır 3 asker yaralandı. Eylemcilerden de bir kişi yaralandı. Çatışma Kana vadisinde meydana geldi.

Aynı gün işgal güçleri Gazze'nin el-Meğazi mülteci kampını ve Han Yunus kasabasını havadan bombaladılar. Bombalamada F-16 uçakları da kullanıldı ve metal mutfak aletleri üreten bir atölye hedef alındı.

Aynı gün Seyletu'z-Zuhr beldesinde işgalcilerle Filistinli direnişçiler arasında çatışma meydana geldi ve çatışmada iki militan öldürüldü, biri ağır olmak üzere üçmilitan da yaralandı.

Aynı gün Batı Yaka'nın Ramallah şehri yakınlarında bulunan Em'ari mülteci kampında, Siyonistlerin bomba koymaları neticesinde meydana geldiği tahmin edilen bir patlama neticesinde biri çocuk üç Filistinli öldü, beş Filistinli de yaralandı.

18 Temmuz: Tel-Aviv'in Nef Şeman Caddesi üzerinde intihar eylemi gerçekleştirildi.

22 Temmuz: HAMAS'ın askeri kanadı durumundaki İzzettin Kassam Birlikleri'nin lideri Salah Şehade, oturduğu evin havadan helikopterlerle bombalanması sonucu öldü. Saldırıda Salah Şehade'yle birlikte 15 kişi ölürken 150 kişi yaralandı. Ölenlerin 9'u çocuk, 3'ü kadındı.

22 Temmuz:İslâmî Cihad'ın askeri kanadının komutanlarından iki kişi, işgalcilerle Nefiye Dekalim Yahudi yerleşim merkezi civarında meydana gelen çatışma esnasında öldürüldüler.

24 Temmuz: Salah Şehade'nin öldürülmesine karşı intikam eylemleri başladı ve Tulkerem'de bir işgal tankı tahrip edildi.

25 Temmuz: İntikam amaçlı bir eylemde bir haham öldürüldü.

26 Temmuz: el-Halil yakınında pusuya düşürülen dört işgalci öldürüldü, beş işgalci de yaralandı.

29 Temmuz: HAMAS'ın askeri kanadına mensup eylemciler tarafından bazı askeri noktalara havan topu saldırısı gerçekleştirildi. Aynı gece bazı bölgelerde işgalcilerle militanlar arasında çatışmalar oldu. Rafah'ta Mısır-Filistin sınırında meydana gelen bir çatışmada da dört işgalci asker öldürüldü. Burada Filistinlilerden de iki kişi öldü.

31 Temmuz: Kudüs İbrani Üniversitesi'nde, HAMAS'ın askeri kanadının üstlendiği, zaman ayarlı bombanın patlatılması suretiyle gerçekleştirilen eylemde 7 kişi öldü, 70 kişi de yaralandı. HAMAS bu eylemi de Salah Şehade'nin öldürülmesinin intikamı için gerçekleştirdiğini açıkladı ve intikam eylemlerinin süreceğini bildirdi.

3 Ağustos: İşgalciler Gazze'nin Han Yunus kasabasını ve Deyru'l-Belah mıntkasını işgal ederek saldırılar gerçekleştirdiler. Aynı tarihte Batı Yakası'nın Nablus şehrinde de geniş çaplı bir işgal hareketi başlatıldı. Bu saldırıda Filistinlilerden beş kişi öldürüldü.

4 Ağustos: Güney Lübnan sınırında Safed-Akka seferini yapan bir otobüste HAMAS'ın askeri kanadı durumundaki İzzettin Kassam Birlikleri tarafından gerçekleştirilen intihar eyleminde işgalcilerden 10 kişi ölürken 40 kişi de yaralandı.

15 Ağustos: Özerk yönetimle işgal rejimi arasında "Önce Gazze ve Beytlahm" adıyla bir anlaşma imzalandı. Ancak anlaşma hiçbir şekilde uygulamaya geçirilmedi.

19 Ağustos: İşgalciler, Gazze'nin deyrü'l-Belah kasabasına bağlı el-Bereke semtine girip evlerin üzerine yoğun bir şekilde ateş açtılar.

20 Ağustos: İşgalciler gece Gazze'nin Han Yunus kasabasında bulunan el-Garbi mülteci kampını havadan ve karadan tanklarla bombalayarak bir kişinin ölümüne, 6 kişiyi yaralanmasına neden oldular, 15 evi de yıktılar.

28 Ağustos: Karni-Netzarim yolu üzerinde pusuya düşürülen bir askeri jip tamamen tahrip edildi. HAMAS'ın eylemin görüntülerini medya organlarına dağıttı.

12 Eylül: İşgalciler, ortalık aydınlanmaya başlamadan onlarca tankla ve savaş aracıyla Gazze şehrinin kuzey mntıkasında bulunan Şucaiyye mahallesine girdi ve meskun evlerin üzerine rasgele ateş etmeye başladılar. Bazı Filistinlileri yaralarken, bir süre önce 24 yaşında öldürülen HAMAS mensubu Usame Hales'in ailesine ait evi havaya uçurdular. İşgalciler aynı gün güneydeki Ham Yunus kasabasına ve el-Meğazi mülteci kampına da saldırı düzenlediler.

19 Eylül: Bir Filistinlinin Tel-Aviv'de bir otobüste gerçekleştirdiği intihar eyleminde işgalcilerden 6 kişi öldü 66 kişi yaralandı. Eylemi HAMAS'ın askeri kanadı üstlendi ve bu eylemin Gazze katliamına üçüncü cevap olduğunu, eylemlerin devam edeceğini bildirdi.

20 Eylül: Siyonist saldırganlar Gazze bölgesine, muhtelif cihetlerden ve hem havadan hem karadan saldırı düzenlediler. Filistinli direnişçiler de saldırılara karşılık verdiler ve şiddetli çatışmalar meydana geldi. İşgalcilerin saldırılarında biri kadın iki Filistinli ölüirken, 10 kişi de yaralandı. 35 kadar da sinai atölye tahrip edildi.

Aynı tarihte Filistinli direnişçilerden bir grup, Goş Katif Yahudi yerleşim merkezi etrafında toplanan işgal güçlerinin üzerine havan topuyla ateş etti. Bir başka grup da Filistin- Mısır sınırında bulunan Termit askeri noktasında toplanan işgalcilerin üzerine ateş ettiler. İşgal devleti saldırıları doğruladı, ancak herhangi bir ölüm ya da yaralanma olayının olmadığını iddia etti.

26 Eylül: İşgalciler Gazze'de bir arabanın üzerine havadan roket attılar ve arabada bulunan üç kişinin cesedi tamamen paramparça oldu. İşgalciler uzun süredir takip ettikleri HAMAS'ın askeri kanadının ileri gelenlerinden Muhammad Dayf'ı hedef almışlardı, ancak saldırı esnasında Muhammed Dayf arabada yoktu. Fakat öldürülen ikisi yine HAMAS'ın askeri kanadına mensup kişilerdi. Atılan füzeler etrafa da zarar verdi ve 15'i çocuk 40 kişi yaralandı.

26 Eylül: İşgal güçleri HAMAS'ın askeri kanadı mensubu Neşet Ebû Cebare'yi tutuklamak istediler.. Çatışmada işgalcilerin bir subayını öldürdü. Sonra kendisi de öldürüldü .işgalciler onu öldürdükten sonra evini de helikopterlerle ve tanklarla yıktılar. Yıkım esnasında çevredeki on ev de zarar gördü.

3 Ekim: İşgal devleti Ramallah'ta Arap Kurtuluş Cephesi'nin genel sekreteri Rekkad Salim Ebû Mahmud'u kaçırttı.

7 Ekim: İşgalcilerin Gazze'nin Han Yunus kasabasına havadan ve karadan gerçekleştirdikleri saldırıda 16 kişi öldü 140 kişi de yaralandı. Ölenlerin 5'i çocuktur. Şaron olayla ilgili açıklamasında Gazze katliamını başarılı bir operasyon olarak nitelendirdi.

7 Ekim: Özerk yönetim polisleri dört HAMAS mensubunun ortada hiçbir sebep yokken öldürdüler.

19 Ekim: İşgalciler Gazze'nin sahil yolunu ulaşıma kapatarak buradan tanklarla Gazze limanı tesislerine ulaştı ve Fransa ile Hollanda'nın finanse ettiği, Filistinliler açısından hayati önem taşıyan bazı liman tesislerini tahrip ettiler.

21 Ekim: Filistinli bir eylemci, Afule'den Hadira'ya doğru giden işgalcilere ait bir otobüse bomba yüklü arabasıyla çarptı. Eylemde işgalcilerden 14 kişi ölüirken, 50'den fazlası da ağır şekilde yaralandı. Eylemi İslâmî Cihad Hareketi'nin askeri kanadı durumundaki Kudüs Seriyeleri üstlendi.

9 Kasım: İslâmî Cihad Hareketi'nin askeri kanadı durumundaki Kudüs Seriyeleri'nin Cenin bölgesi sorumlusu 32 yaşındaki İyad Savaliha, işgalci askerlerle çatışma esnasında öldürüldü.

12 Kasım: İşgalciler sabaha doğru Tulkerem'e saldırı düzenlediler. 30 kadar tank ve birçok askeri araç vasıtasıyla gerçekleştirilen vahşi saldırıda beş Filistinli öldürüldü. Aynı gece Batı Yakası'daki Nablus'a da bir saldırı düzenlendi. İşgal devleti yetkilileri bu saldırıların Mitzer çiftliğinde gerçekleştirilen eylemin intikamı için planlandığını söylediler.

13 Kasım: İşgal güçleri Batı Yakası'nın Nablus şehrini ve kenar mahallelerini işgal ettiler. Bu işgal ve baskına en az 150 tank iştirak etti. Saldırgan askerler burada bir evi de tamamen yaktılar. Gazze'de de bir demir atölyesi başta olmak üzere muhtelif işyerlerine ve meskun mahallere yönelik olarak havadan saldırı düzenlediler. Batı Yakası'daki Beir Zeit kasabasına da baskın düzenleyen işgal güçlerine, burada Filistinli direnişçiler tarafından silahla karşılık verildi ve çatışmalar çıktı.

16 Kasım: el-Halil'deki Kiryat arba Yahudi yerleşim merkezine yakın bir yerde işgalci askerleri pusuya düşüren İslâmî Cihad Hareketi'nin askeri kanadına mensup bazı militanlar 13 askeri öldürdü 15 askeri de yaraladılar. Öldürülenler arasında el-Halil bölgesindeki işgal güçlerinin komutanı da vardı.

21 Kasım: Kudüs'ün Kiryat Menahim olarak adlandırılan mahallesinde Mexico Caddesi üzerinde 20 nolu otobüste Nail Ebû Helil'in gerçekleştirdiği intihar eyleminde işgalcilerden 12 kişi öldü, 8'i ağır 48 kişi de yaralandı. Eylemi HAMAS'ın askeri kanadı üstlendi.

KAYNAKÇA

I.Arşiv Belgesi

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, HR, SYS; nr-40128, 17.8.1900.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, HR, SYR, nr. 41/45, 30 Aralık 1901

II.Kitaplar ve Makaleler

Abdullah, Abduldaim. **İsrail Huviyetiha el-mumzeke**, Beyrut: Merkez Derasat el-Vahide el-Arabiye, 1997,

Abdullah, Ömer Faruk. **Suriye Dosyası**, çev. Hasan Basri, İstanbul: Akabe Yayınları, 1985,

Abdulmun'am, Bekir. **Devlet Filistin mutemed es-Selam min madrid ila Oslo**, Beyrut: Dar el-Şuruk, 1994,

Abdunnasır, Cemal. **Arap Devriminin Yöntemleri**, çev. Mehmet Emin Bozarıslan, İstanbul: Habora Kitapevi, 1970,

Abdurrahman, Asa'd. Nevvaf el-Zeru, **el-Fikr el-Siyasi el-İsrailiyi keble intifada ba'de İntifada**, Beyrut: el-Merkezu Arabi, 1990,

Acar, İrfan C. **Lübnan Bulanımı ve Filistin Sorunu**, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1989,

Ahmed, Rıfat Seyyid. **Vesaik Harbu Filistin**, Kahire: Mektebeh madbuli, 1989,

Ahmet, İkbâl. "Terörizm: Onların ki ve Bizimki", *Birikim*, Ekim 2001, s. 150.

Akın, Kenan. **Filistin Dramı ve Yaser Arafat**, İstanbul: Birey Yayınları, 2002,

Akın, Kenan. **Yeni Libya veya Cemahiriye**, İstanbul: Umut Kitapçılık, 1978,

Amayrek, Khalid. "Şeyh Ahmet Yasin ile Röportaj", *Palestine Times*, Ağustos 2000.

Aras, Bülent. **Filistin İsrail Barış Süreci Ve Türkiye**, İstanbul:Bağlam Yayıncılık,1997

Arı, Tayyar. **Basra Körfezinde Güç Dengesi 1978-1991**, Bursa: Uludağ Üniversitesi Basımevi, 1992,

Armaoğlu, Fahir. **Filistin Meselesi ve Arap İsrail Savaşları (1948-1988)**, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür yayınları, 1989,

Aronson, Geoffry. **Creating Facts: Israel, Palestinians and West Bank**, Washington: Institute for palestine studies, 1987,

Attias, Jean-Christophe, Esther benbassa. **Paylaşılmayan Kutsal Topraklar ve İsrail**, çev. Nihal Önal, İstanbul: İletişim, 1998,

Avishai, Bernard. **The Tragedy of Zionism**, New York: Farrar Straus Giroux, 1985,

Ayubi, Nazih. **Arap Dünyasında Din Ve Siyaset**, Çev. Yavuz Alagon, İstanbul: Cep Kitapları,1992,

Azzam, Abdullah. **Hamas**, Çev. Ahmet Varol, İstanbul: Tarık Yayınevi, y.t.y.

Bar-on, Mordechai. **In pursuit of peace**, Washington: Inited states Instutute of peace press, 1996,

Başer, Alev Etiket. **Ortadoğu'da Modernleşme ve İslâmî Hareketler**, İstanbul: Yöneliş Yayınları, 1999,

Başyurt, Erhan. “Şaron, Terör dengesi Aramakla Hata Ediyor”, *Zaman*, 3 Nisan 2002.

Ben Gurion, David. **Yavmiyah el-Harb 1947-1949**, Arapça'ya çev. Semir Cebbur, Beyrut: Muesseseti el-Dirasat el-Filistiniyeh, 1993,

Benbassa, Esther. Aron Rodrigue, **Türkiye ve Balkan Yahudileri Tarihi**, (çev. Ayşe Atasoy) İstanbul:İletişim,2001,

Berakat, Nizam Mahmut. **El-İstidan el-İsrailiye fi Filistin beyne el-Nezeriyye ve tetbik**, Beyrut: Merkez Derasat el-Vahdel el-Arabiyeh, 1988,

Bereket, Seyyid. “İntifada'nın Fecri”, *Dünya ve İslâm*, Bahar 1990, s. 2.

Besalel, Yusuf. **Yahudi Tarihi**, İstanbul: Universal Dil Hizmetleri ve Yayıncılık A.Ş., 2000,

Besalel, Yusuf. **Yahudilik Ansiklopedisi**, İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın Yayın A.Ş., 2001,

Bostancı, M. Naci. “Filistin, Bir kelime...”, *Türkiye Günlüğü*, Kış 2002, s. 68.

Boyer, Alain. **Siyonizmin Kökenleri**, çev. Volkan Aytar, İstanbul: İletişim Yayınları, 1992,Brechner, Michael. **The Foreign Policy System of Israel:Settings, Images, Processes**, London: Oxford University Press,1970,

Bulut, Faik. **İslamcı Örgütler**,2. Baskı, İstanbul: Tüm Zamancılık,1994,

Carey, Roana. (Der.) **Yeni İntifada**, İstanbul: Everest Yayınları, 2002,

Cattan, Hanry. **The Palestine Qu Estion**, London: British Library Cataloguing in pubication Data, 1988,

- Catton, Hanry. **Palestine the Araps and Israel**, London: The Serach for justice Longmans, 1969,
- Chomsky, Noam ve Diğerleri. **Terör Ne, Terörist Kim?**, İstanbul: Ütopya Yayınları, 2000,
- Noam Chomsky, “Uluslararası Terörizm: Çare Ne?” (çev. Rıdvan Kaya) *Dünya ve İslâm*, Kış 1990, S. 1
- Chomsky, Noam, **ABD, İsrail ve Filistinliler Kader Üçgeni**, çev. Bahadır Sina Şener, İstanbul: İletişim Yayınları, 1993,
- Chomsky, Noam. **Yeni Dünya Düzeninde Yalanlar ve Gerçekler**, çev. Selene Göbelez, İstanbul: Mavi Ada yayınları, 2000,
- Cibril, Ahmet. “İntifada, Gerici Arap Rejimleri ve FKÖ”, çev. Ziya Gökalp, *Dünya ve İslâm*, Kış 1990, s. 1.
- Cobban, Helena. **The Palestinian Liberation Organization: People, Power and politics**, Combridge: Combridge University, press, 1984,
- Cockburn, Andirw, “Dosya: Batı Şeria”, *National Georraphic*, Ekim 2002.
- Coşkun, Mustafa. “Camp David Görüşmeleri ve Sonuçları” *Stratejik Analiz*, Eylül 2000, C. 1, s. 5.
- Curtin, Michoel ve Diğerleri. **The Palestinians-people, History, Politics**, New Jersey: Taransaetion Books New Brunswick, 1975,
- Çalışkan, Koray, Münir Fahreddin. “Yeni intifada ve Filistin Sorunu’nun Kısa Tarihi”, *Birikim*, Aralık 2000,
- Çam, Esat. **Siyaset Bilimine Giriş**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları,1979,
- Çubukçu, Mete. “ Hamas: İşgal Altındaki Toprakların Gerçeği”, *Birikim*, Aralık 2000,
- Çubukçu, Mete. “Şeyh Ahmet Yasin ile Röportaj”, *Birikim*, Aralık 2000,
- Çubukçu, Mete. **Bizim Filistin**, İstanbul: Siyah Beyaz Metis Gençel, 2002,
- Davutoğlu, Ahmet, **Stratejik Derinlik**, 2. Baskı, İstanbul: Küre Yayınları, 2001,
- Davutoğlu, Ahmet, ve diğerleri. **Filistin Çıkmazdan Çözüme**, İstanbul: Küre Yayınları, 2003
- Davutoğlu, Ahmet. “Filistin Meselesi ve Yeni Müzakere Döneminin Ön Şartları”, *Türkiye Günlüğü*, Kış 2002,
- De Lange, Nicholes. **Yahudi Dünyası**, çev. Sevil Atauz, Akın Atauz, İstanbul: İletişim Yayınları, 1987,

Deedat, Ahmet. **Araplar ve İsrail**, çev. Süleyman Gündüz, İstanbul: İnkılap Yayınevi, 1991,

Demirel, Emin. **Dünyada Terör**, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2000,

Demirer, Yücel, Sibel Özbudun (Der.), **İşyanın Adı: Filistin İntifada Kazanacak**, İstanbul: Ütopya Yayınları, 2002,

Derveze, Muhammed İzzet. **El-Kadiyeh el-Filistiniyeh Fi Muhtelifi Merahiliha**, Beyrut: el-Menşurat el-Mektebe el-Arabiye, 1959,

Dolukhanow, Pavel. **Eski Ortadoğu'da Çevre ve Etnik Yapı**, çev. Suavi Aydın, Ankara: İmge Kitapevi, 1998,

Down, C. Ernest. **Osmanlıcılıktan Arapçılığa**, çev. Bahattin Aydın, Taşkın Temiz, İstanbul: Yöneliş Yayınları, 1998,

Durant, Will & Lambelin, Roger, **Yahudi Tarihi ve Siyonist Liderlerin Protokolleri**, çev. Sami Sabit Karaman, İstanbul: İnkılap Yayınları, 1992,

Dursun, Davud. **Ortadoğu Neresi**, İstanbul: İnsan Yayınları, 1995,

Ebû Amr, Zeyyad. **Batı Şeria ve Gazze'de İslâmî Direniş Hamas ve İslâmî Cihadı**, çev. İslâm Özkan, İstanbul: Ekin yayınları, 1998,

Efendi, Abdulvehab, "Arap Rejimleri Ve FKÖ", *Radikal*, 4 Ekim 2002,

el-Abadi, Bessam Muhammed. **El-Hicreh el Yahudiye ile Filistin min 1880-1990**, Amman: dar el-Beşir, 1990,

el-Asiliyye, Bessam. **Sevreh el-Berak**, Beyrut: el-Ta'ah en-neşre, el-Tevzih el-İlan, 1991,

el-Avadi, Ali Mekrud Muhammed. **El-Vedu el-Kanuni ed-Devliyye li Devleti el-Filistiniyeh el-Mustekelleh (Tehte el-İhtilal)**, Sena: Darul İkrâm, 1992,

el-Benna, Hasan. **Mecmuatu Resail Hasan el-Benna (Risaletu'l Mü'temeri'l Hamis)**, Beyrut: Darul Endulus, 1965,

el-Decani, Ahmet Zeki. **Medinetuna Yafa ve Servetu 1936**, Hukuku el-Tabi Mahfuzeh lil Muellaf, 1989,

el-Hurub, Halit. **Hamas**, Beyrut: Lubnan Berkiyen: Derasat, 1997,

el-Hut, Beyan Nevihed. **El-Kiyadat ve'l-Muessesat es-Siyasiyyeh fi Filistin 1917-1948**, Beyrut: Muesseseh ed-Dirasat el-Filistiniyeh, 1986,

el-Kasım, Enis. "İrkçılık ve Dünya Barışı", **Siyonizm ve İrkçılık**, Ankara: AÜSBF Yayınları, 1982,

- el-Kiyali, Abdulvehab. **Tarihu Filistin el-Hadis**, 10. Baskı, Ürdün: Muessesetul Arabiyeh li derasat ve'n-nşr, 1990,
- Elpelek, Zvi. **Filistin Ulusal-hareketinin Kurucusu Hacı Emin el-Hüseyni**, çev. Dilek Şendil, İstanbul: İletişim Yayınları, 1990,
- Emre, Akif. "Busharonizm Yol Haritası" Yeni Şafak Gazetesi, 5 Haziran 2003.
- eş-Şerif, Kamil. **El-İhvan el-Müslimin fi harbi Filistin**, 3. Baskı, Ürdün: Mektebeh el-Menar el-Zerka, 1984,
- Fadlullah, Muhammed Hüseyin. "Madrid Konferansı'na Karşı İslâmî Strateji", Dünya ve İslâm, Kış 1992,
- Farsoun, Samih K. **Palestine and The Palestinians**, Oxford: Westview press, 1997,
- Findley, Paul. **ABD'de İsrail Lobisi**, çev. Mustafa Özcan, Ahmet Asrar, İstanbul: Pınar Yayınları, 1994,
- Fink, Reuben. **America and palestine**, New York: american Zionist Emergency Cauncil, 1944,
- Fritsch, Theodar. **Tarih Boyunca Yahudi Meselesi**, çev. Münir Abdurrahman, İstanbul: Akçay Yayınları, 1972,
- Garaudy, Roger. **İsrail Mitler ve Terör**, çev. Cemal Aydın, İstanbul: Pınar yayınları, 1996,
- Garaudy, Roger. **Siyonizm Dosyası**, çev. Nezihi Uzul, İstanbul: Pınar Yayınları, 1983,
- Goranov, Stefan, "İrkçılık: Siyonizmin Temel İlkesi", **Siyonizm ve İrkçılık**, Ankara: AÜSBF Yayınları, 1982,
- Gorny, Yosef. **Zionism and The Arabs 1882-1948 A study of ideology**, Oxford: Clarendon press, 1987,
- Göze, Ergun. (Haz.) **Siyonizm Kurucusu Theodor Herzl'in Hatıraları ve Sultan Abdulhamit**, İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1995,
- Gresh, Alain. Dominique Vidal, **Ortadoğu-Mezopotamya'dan Körfez Savaşına**, çev.Hamdi Türe, İstanbul: Alan yayıncılık, 1991,
- Gupta, Bharat Bhushan. **Arap-İsraeli reations**, New Delhi: Ashish Publishing house, 1978,
- Güney, Ahmet. **İntifada Gerçeği**, İstanbul: Ceylan Yayınları, 2002,
- Haddad, Yvonne Yazbeck. "Bir İslâm Devrimi için Kur'an Temelleri, Seyyid Kutub'un Dünya Görüşü", *Dünya ve İslâm*, Kış 1991,

- Halliday, Fred. **İslâm ve Çatışma Miti**, çev. Umut Özkırmımlı, Gülberk Koç, İstanbul: Sarmal Yayınevi, 1998,
- Halloum, Ribhi (Ebû Firas). **Belgelerle Filistin, Dün, Bugün, Yarın**, Alan Yayıncılık, 1989
- Hamdan, Gassan. **Et-Tatbih ıstrateciyeh el-ıhtirak es-Şuhuyuni**, Dar el-Eman, 1988,
- Hanefi, Hasan. **El-Usuliyye el-İslamiyye**, Kahire: Mekteb el-Medbuli, 1989,
- Harbu Filistin (1947-1948) (er-Risayeh el-İsrailiyyeh er-Resmiyeh)** Arapçaya çeviri: Ahmet halifah. 2. Baskı Beyrut: Muesseseh Diraseh Filistiniyeh, 1987,
- Hatina, Meir. **İslam and Salvation in palestine**, Tel Aviv: Doyan Center paper, 2001,
- Havetme, Nayif. **Filistin'de Halk Savaşı ve Ortadoğu**, çev. Mehmet Emin Bozarıslan, İstanbul: Ant Yayınları, 1970,
- Hermann, Margaret. (der.), **A Psychological Examination of Political Leaders**, New York: The Free Press, 1977.
- Heykel M. Hasaneyn. **Kahire Dosyası**, çev. Berin Bükraş, Ankara: Bilgi yayınevi, 1974,
- Heykel, Muhammed, **3 Petrol Savaşı**, çev. N. Ahmet Asrar, İstanbul: Pınar yayınları, 1993,
- Hollstein, Walter. **Filistin Sorunu, Filistin Çatışmasının Sosyal Tarihi**, çev. Cemal A. Ertuğ, (yayın yeri yok), Yücel yayınları, 1975,
- Hourani, Albert. **Arap Halkları Tarihi**, çev. Yavuz Alogan, İstanbul: İletişim yayınları, 1997,
- Hourani, Albert. **Çağdaş Arap Düşüncesi**, çev. Latif Boyacı, Hüseyin Yılmaz, İstanbul: İnsan Yayınları, 1994,
- Hüseyin, Asaf. **Ortadoğu'da Devlet ve Terör**, çev. Taha Cevdet, İstanbul: Pınar Yayınları,
- Hüsrevşahi, Seyyid Hadi. "İntifada ve İslâmî Hareketler", *Dünya ve İslâm*, Kış 1993,
- Hüveydi, Fehmi. "İç Savaş ve Filistin Ufku", *Zaman*, 13 Mayıs 2003.
- İmam Hüseyin'nin Eserlerini Tanzim ve yayınlama Müessesesi Uluslar arası İlişkiler Bürosu, **İmam Hümeyni Açısından Filistin**, Tahran: s. 23-24,
- İmamzade, Meryem. **Irak Dosyası**, İstanbul: Akabe Yayınları, 1986,
- İnayeti, Hamit. **Arap Siyasi düşüncesinin Seyri**, çev. Hicabi Kırlangıç, İstanbul: Yöneliş Yayınları, 1991,

- Johnson, Paul. **Yahudi Tarihi**, çev. Filiz Orman, İstanbul: Pozitif Yayınları, 2000,
- Karaman, Lutfullah. **Uluslararası İlişkiler Çıkmazında Filistin Sorunu**, İstanbul: İz Yayıncılık, 1991,
- Karasaban, C. Tefvik. **Filistin ve Şarkü'l-Ürdün**, İstanbul: Ahmet İhsan Matbaası, 1942,
- Karpat, Kemal. H. **Ortadoğu'da Osmanlı Mirası ve Ulusçuluk**, çev. Recep Boztemur, İstanbul: İmge Kitapevi, 2001,
- Khalidi, Walid. "Towards a palestinian state Despite Oslo", *Journal of palestine Studies*, Güz 1995,
- Khouri, Fred J. **The Arap Israeli Dilemma**, New York: Syracuse University press, 1985,
- Kocabaş, Süleyman. **Türkiye ve Siyonizm "Vaad Edilmiş Toprak"**, İstanbul: Vatan Yayınları, 1987,
- Komisyon, **Filistin Sorunu ve Filistin Halk Kurtuluş Cephesi FKHC**, İstanbul: Devrimci Sol, 1979,
- Kramer, Martin. "Hizbullah'ın Moral Mantığı" *Dünya ve İslâm*, Yaz 1992,
- Kuduret, Cemal Muhammed. **El-Kadeyeh el Filistiniyeh ve lecan el-Tehkik 1937-1948**, Beyrut: Darulhamde littabaa ven-neşre, 1993,
- Kureyşan, Muhammed. **Munzemeh et-tehrir el-Filistiniyeh et-tarih ve'l-heyakel el-fail ve'l-idiyolociyeh**, Tunus: Darul Berak, 1986,
- Kutub, Seyyid. **Mealim fi-t-Tarık**, Beyrut: Darü'ş-Şuruk, 1982,
- Lapierre, Dominiove, Collins, Larry, **Kudüs Ey Kudüs**, çev. Aydın Emeş, 3. Baskı, İstanbul: E Yayınları, 1994,
- Laqueur, Walter. **A History Of Zionism**, New York: Holt, Rinehart and Winston, 1972,
- Littell, Robert. **Şimon Peres: Bir Politikacıyla Söyleşi**, çev. Nihal Önal, İstanbul: AB Kitapçılık, 1998,
- Lockman, Zachary ve Joel Beinin. **İntifada**, London- New York: IB Tovris publishers, 1990,
- Lukacs, Yehuda. **Documents on the Israeli-palestinian 1967-1983**, London: Cambridge University, press, 1984,
- Mahmut, A. Abdülhalim, **Müslüman Kardeşlerde Eğitim ve Teşkilatlanma**, çev. Mehmet Emin Akın, Ankara: Server Yayınları, 1990,

- Makovsky, David. **Making pence with the PLO-The Rabin Goverment's Road to the Oslo Accord**, Oxford: Westview press, 1996,
- Mansfield, Peter. **Mısır İhtilali ve Nasır**, çev. Ergin Tuncalı, İstanbul: Akşam Kitap Kulübü, 1967,
- McDowall, David. **Palestine and Israel the uprising and Beyond**, London:
Tovris and c. O. Ltd. publishers, 1989,
- Monteil, Vincent. **İsrail'in Gizli Dosyası: Terörizm**, çev. Ergun Göze, İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1995,
- Morgenthov, Hans J. **Uluslararası Politika**, çev. Baskın Oran& Ünsal Oskay, Ankara: Türkiye Siyasi İlimler Derneği Yayınları,1970,
- Moro, Muhammed. **Hamas ve İslâmî Cihad**, çev. M. Ali Durur, Yayın yeri yok, Seriyeye Kitapları, Yayın tarihi yok,
- Muhteşimi, Ali Ekber. "Filistin'deki İslâmî Devrim Hareketi'nin Özellikleri" çev. Ziya Gökalp, *Dünya ve İslâm*, Bahar 1990,
- Neff, Donald. **Fallen Pillars**. Washington dc: Institute for palestine studies, 1995,
- Neuburger, G. "Yahudilik ve Siyonizm Arasındaki Ayırım", **Siyonizm ve Irkçılık**, Ankara: AÜSBF Yayınları, 1982,
- Odeh, B. J. **Lübnan'da İç Savaş**, Çev. Yavuz Alogan, İstanbul: Belge Yayınları,1986
- Osman Fethi. **Ihvan-İslam Demokrasi**, Haz. Aydın Ünlü, İstanbul: Endülüs Yayınları, 1991,
- Ostrovsky, Viktor. Claire Hoy, **Mosad ihanet Çemberi**, çev. Ahmet Arslan, İstanbul: Hikmet Neşriyat, 1990,
- Ovandale, Ritchie. **The Middle East since 1914**, London and New York: The longmen cmomponion, 1992,
- Öke, Mim Kemal. **Filistin Sorunu**,İzmir: Ufuk Kitapları,2002
- Öke, Mim Kemal. **Kutsal Topraklarda Siyonistler ve Masonlar**, İstanbul: Çağ Yayınları, 1990,
- Öke, Mim Kemal. **Siyonizm ve Filistin Sorunu (1880-1914)**, İstanbul: Üçdal Neşriyat, 1982,
- Özey, Ramazan. **Dünya Denkleminde Ortadoğu "Ülkeler-İnsanlar-Sorunlar"**, İstanbul: Özeğitim yayınları, 1986,

- Özmen, Süleyman. **Ortadoğu'da Etnik, Dini Çatışmalar ve İsrail**, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2001,
- Pacheco, Allegro. "Çiğnenen Ahit: Oslo Anlaşmaları", ", Roana Carey (Der.),Yeni İntifada, İstanbul:Everest Yayınları,2002
- Pipes, Daniel. **Tanrı Adına**, çev. Celal Kaplan, İstanbul: Yaprak Yayınevi, 1991,
- Quandt, William B. **Peace Process. American Diphomacy and the Arab-Israeli Conflict Since 1967**, Washington: Brooking Institution, 1993,
- Rabbani, Mouin. "Envai Çeşit Başarısızlık:Oslo ve El-Aksa İntifadası", Roana Carey (Der.),Yeni İntifada, İstanbul:Everest Yayınları,2002
- Reich, Bernard. **An Historial Encyelopedia of the Arab-İsraili Confliet**, London: Ald-yeh press, 1996,
- Reich, Bernard. **Arab-Israeli Canfliet and conciliation a Documentary History**, London: Westport Connecticut, 1995,
- Rivera, Joseph de. **The Psychological Dimension of Forreign Policy**, Columbus: Merill Publishing Company,1968.
- Robinson, Glenn E. "Güçlünün Barışı", Roana Carey (Der.),Yeni İntifada, İstanbul:Everest Yayınları,2002
- Roy, Oliver. **Siyasal İslâm'ın İflası**, çev. Cüneyt Akalın, İstanbul: Metis Yayınları, 1994,
- Ryan, Joseph L. "Siyonizm Yahudiler ve Yahudilik", **Siyonizm ve Irkçılık**, Ankara: AÜSBF Yayınları, 1982,
- Sağır, Celil, "Zvi Elpeleg ile Röportaj", *Zaman*, 9 Temmuz 2001,
- Said, Edward. "Filistinliler Kuşatma Altında", Roana Carey (Der.), **Yeni İntifada**,İstanbul: Everest Yayınları,2002
- Said, Edward. **Filistin Sorunu**, çev. Alev Alatlı, İstanbul: Pınar Yayınları, 1985,
- Sakar, Esat. **Filistin İşçi Hareketi**, çev. Omar Muhabiş, İstanbul: Pele'sor Yayınları, 1991,
- Saleh, Movrad, Said Idaddah. **Tell el-Zaaatar Katliamı Lübnan İç Savaşı**, çev. Mehmet Atilla, İstanbul: Esen yayınları, 1977,
- Salih, Muhsin Muhammed. **İltıyar el-İslâmî fi Filistin ve Eseruhu fi Hareketi'l-Cihad (1918-1948)**, 2. Baskı, Kuveyt: Mektebul felah, 1989,

- Salinger, Pierre, Eric Lavrent, **Gizli Dosya, Körfez Savaşı**, çev. Erdem Akbulut, İstanbul: E Yayınları, 1991,
- Satre, Jean Paul, **Yahudilik Sorunu**, çev. Emin Türk Eliğin, Ankara: Ataç Kitapevi, 1965,
- Sayigh, Romemary, **Polistinions: From peosonts to Revolutionaries**, London:1979,
- Sazak, Derya. **11 Eylül Gölgesinde Saddam**, İstanbul: Doğan Kitap, 2002,
- Schoenman, Ralph. **Siyonizmin Gizli Tarihi**, çev. Aydın pesen, İstanbul: Kardelen Yayınları, 1992,
- Shahak, Israel, Norton Mezvinsky, **İsrail’de Yahudi Fundamentalizmi**, çev. Ahmet Emin Dağ, İstanbul: Anka Yayınları, 2002,
- Shaoul, Jean. Terörizm ve İsrail’in Kuruluşu, (Çev. Recai Öztürk), *Bilgi ve Düşünce*, S.12, Ekim/Kasım 2003.
- Sharak, Hisham. **Palestine and Israel The Lethal Dilemma**, New York: Western publishing company pegasus, 1969,
- Siyon Liderlerinin Protokolleri**, Çev. Abdullah Mustafa, İstanbul: Ser_da, 1976,
- Smith, Pamela Ann. **Palestine and the Palestinians 1876-1983**, London: Croom Helm ltd, 1984,
- Sönmezoğlu, Faruk. **Uluslararası Politika Analizi**, İstanbul: Filiz Kitapevi,1989
- Şamil, Said. **Yahudi Davası ve Filistin**, haz. Cafer barlas, İstanbul: Kitapevi, 1991,
- Şen, Alper. “11 Eylül Sonrasında Mısır ve Ortadoğu Radikal İslâmî Hareketler”, *Stratejik Analiz*, Ocak 2002,
- Şen, Sabahattin. (haz.), **Su Sorunu Türkiye ve Ortadoğu**, İstanbul: Bağlam Yayınları, 1993,
- Şikaki, Fethi. **İslâmî Hareket ve Kudüs**, 2. Baskı, çev. Ramazan Yıldırım, İstanbul: Ekin Yayınları, 1997,
- Taflioğlu, Serkan. “İran, silahlı İslâmî Hareketler ve Barış Süreci”, *Avrasya Dosyası*, İlkbahar 1999, C. 5,
- Tavas, Taner. “İntihar Saldırıları” *Avrasya Dosyası*, İlkbahar 1999, C.5,
- Taylor, Alan R. **İsrail’in Doğuşu**, çev. Mesut karaçam, 3. Baskı, İstanbul: Pınar Yayınları, 2001,
- Tibawi, A.L. **Anglo-Arab Relations and The Question of Palestine, 1914-1921**, London: Luzac Campany, 1977,

- Tibi, Bessam. **Arap Milliyetçiliği**, çev. Taşkın Temiz, İstanbul: Yöneliş Yayınları, 1998,
- Turabi, Hasan. “İslâmî Uyanış ve Arap Dünyasında Ulusçu/Bölgeci Devlet”, *Dünya ve İslâm*, Kış, 1990,
- Turan, Sefer. **Kudüs**, İstanbul: Pınar Yayınları, 2002,
- Turki, Fewvaz. **Filistin Sürgünü (Bir Mültecinin Anıları)**, çev. Selahattin erkanlı, Murettin Elhuseyni, İstanbul: Metis Yayınları, 1986,
- Uğur, Ali. **Dünya Gündemindeki İsrail**, İstanbul: Burak Yayınları, 1983,
- Van Dam, Nikolaos. **Suriye’de iktidar Mücadelesi**, çev. Semih idiz, Aslı Falay Çalkıvık, İstanbul: İletişim Yayınları, 2000,
- Varol, Ahmet. “Aksa İntifadası Kronolojisi”, *Kudüs*, Bahar 2003,
- Walz, L. Humphrey, “Siyonizm ve Irkçılık Çelişen Görüngeler ve Algılamalar”, **Siyonizm ve Irkçılık**, Ankara: AÜSBF Yayınları, 1982,
- Wiesel, Elie. **Bugünün Yahudisi**, çev. G. Suveren, İstanbul: Cep Kitapları, 1996,
- Yakup, Adem. **Siyonizm Felsefesi**, İstanbul:Güneş Yayıncılık,2003,
- Yalçın, Mustafa. **Ümmet ve Yahudiler**, İstanbul: İlke Yayınları, 1993,
- Yeken, Fethi. **Müşkilatü’-d-Da’ve ve’-d-Daiye**, Beyrut: Muessese er-Risale, 1981,
- Yıldız, Yavuz Gökalp. **Global Stratejide Ortadoğu**, İstanbul:Der yayınları,2000
- Yılmaz, Mehmet. **Radikal Sağın İsrail Dış Politikasına Etkisi**, İstanbul:Zaman Kitap,2003.
- “Yol Haritası Planı’nın Tam Metni” (15 Ekim 2002)” çev. Mustafa Eğilli,*Kudüs*,S.2 Yaz 2003,
- Zuaytir, Ekrem. **Yevmiyat (el-Harekat el-Vataniyeh el-Filistiniyeh)**, Beyrut: Muesseseh el-Dırasat el-Filistiniyeh, 1992,

III.KUTSAL KİTAPLAR

Kitab-1 Mukaddes

Kuran-1 Kerim

IV.Sürelî Yayınlar

Cumhuriyet

Milliyet

Radikal

Yeni Şafak

Zaman

Kuzey Yıldızı

V. Web Sayfaları

http://www.freep.com/news/nw/mid8_20030208.htm

gopner://israel.info.gov.II//00/terror/950500.ter.s.5

www.palestine-info.info.Şeyh Ahmet Yasin'le yapılan ropörtaj (çev. Vahdettin İnce)

**TC YÖLSEKOGRAFYA KURULU
BÜKÜMÜSTON MERKEZİ**